

Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi

60/1 2023

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR DERGİSİ

Sayı: 60

1. Cilt

2023

Anayasa Mahkemesi Yayınları
ISSN 1300-9729

2023 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan Anayasa Mahkemesi Kararlarının
özgün şekliyle yer aldığı bu dergide, sınıflandırma
“karar numarasına” göre yapılmıştır.

Kütüphane ve Yayın Komisyonu

Engin YILDIRIM (Başkan)
Yılmaz ÇINAR (Üye)
Ömer GEDİK (Üye)

Kitabı Yayına Hazırlayan

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı
Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Adres : Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı
Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya/Ankara

Telefon : (312) 463 73 00

Faks : (312) 463 74 00

e-posta : bilgi@anayasa.gov.tr

Twitter : @AYMBASKANLIGI

Web : www.anayasa.gov.tr

Tasarım ve Baskı

EPAMAT

Basın Yayın Promosyon San. Tic. Ltd. Şti.

Telefon : (0312) 394 48 63

Faks : (0312) 394 48 65

Web : www.epamat.com.tr

Baskı Tarihi:

Temmuz, 2024

Dizinler

I- Alfabetik İndeks.....	935
II- Yasa Numarasına Göre İptal ve İtiraz Davaları Dizini.....	941
III- Karar-Esas-Resmi Gazete Tarihi-Karar Tarihine Göre Dizinler	949
IV- Anayasa Maddeleri Dizini.....	953

Esas Sayısı : 2018/137
Karar Sayısı : 2022/86
Karar Tarihi : 30/6/2022

İPTAL DAVALARINI AÇANLAR:

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 138 milletvekili (E.2018/137)
2. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 132 milletvekili (E.2021/106)

İPTAL DAVALARININ KONUSU:

A. 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

1. 1. maddesiyle 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafın,

2. 2. maddesiyle 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'na eklenen;

a. 56/A maddesinin birinci fıkrasının "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri..." bölümünün,

b. 56/B maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...gerektiğinde el ile..." ibaresi ile üçüncü ve dördüncü cümlelerinin,

3. 5. maddesiyle 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'na eklenen ek 7. maddenin birinci fıkrasında yer alan "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri..." ibaresinin,

4. 6. maddesiyle 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'na eklenen 15/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri...” ibaresinin,

5. 8. maddesiyle 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesine eklenen “...vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmayacak...” ibaresinin,

6. 9. maddesiyle 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasının,

7. 10. maddesiyle 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 30. maddesine eklenen dördüncü ve beşinci fıkraların,

8. 11. maddesiyle 4/11/1983 tarihli ve 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu'nun 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan “1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler” ibaresinin “26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 109, 124, 148, 149, 170 ila 172, 179, 185 ila 188, 190, 202, 213 ila 217, 220, 223, 240, 299 ila 339 uncu maddelerinde belirtilen suçları işleyenler” şeklinde değiştirilmesi ile anılan maddeye eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraların,

9. 12. maddesiyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...” ve “...bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir...” bölümlerinin,

10. 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin,

11. 16. maddesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 134. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...Cumhuriyet savcısının istemi üzerine...” ibaresinin “hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından...” şeklinde değiştiren ibarede bulunan “...veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı...” ibaresinin,

b. (1) numaralı fıkrasına eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerin,

c. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesine eklenen “ya da işlemin uzun sürecek olması” ibaresinin,

12. 21. maddesiyle 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasına eklenen üçüncü cümlelerin,

13. 22. maddesiyle 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrasının;

a. Üçüncü cümlesinin,

b. Dördüncü cümlesinin “...Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine...” bölümünün,

c. Dokuzuncu ve on üçüncü cümlelerinin,

14. 23. maddesiyle 7075 sayılı Kanun’a eklenen 10/A maddesinin,

15. 24. maddesiyle 7075 sayılı Kanun’a eklenen geçici 3. maddenin (3) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinin,

16. 26. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’ye eklenen geçici 35. maddenin,

17. Geçici 1. maddesinin,

B. 18/7/2021 tarihli ve 7333 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

1. 11. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin,

2. 20. maddesiyle 7145 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...altı yıl..." şeklinde değiştirilmesinin,

3. 23. maddesiyle 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin geçici 35. maddesinin (A), (B), (C), (Ç), (D) ve (G) fıkralarında yer alan "...üç yıl..." ibarelerinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı, 2., 6., 9., 10., 13., 15., 17., 19., 20., 22., 23., 34., 35., 36., 38., 40., 48., 49., 70., 74., 118., 119., 125., 128., 129., 138., 142. ve 153. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talepleridir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. 7145 sayılı Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 1. maddesiyle 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragraf şöyledir:

"(Ek paragraf: 25/7/2018-7145/1 md.) Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir."

2. 2. maddesiyle 211 sayılı Kanun'a eklenen;

a. 56/A maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkimi kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri üzerine, askerî mahallerde özel kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla kişilerin üstü, araçları, özel kâğıtları ve eşyası aranır, gerekli tedbirler alınır, suç delilleri koruma altına alınarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerekli işlemler yapılır.”

b. 56/B maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Özel kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, asker kişiler dâhil askerî mahallere girmek veya çıkmak isteyenler duyarlı kapıdan geçmek zorundadır. Bu kişilerin üstleri, duyarlı kapının ikaz vermesi hâlinde, metal dedektörle kontrol edilir; eşyaları teknik cihazlardan ve güvenlik sistemlerinden geçirilir; aracı, teknik cihazlarla, gerektiğinde el ile kontrol edilir. Şüphe hâlinde veya bu cihazların bulunmadığı yerlerde, herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, kontrol elle yapılabilir. Teknik cihazların ikazının sürmesi hâlinde, bu kişiler ancak elle kontrolü kabul ettikleri takdirde askerî mahallere girebilirler.”

3. 5. maddesiyle 2692 sayılı Kanun’a eklenen ek 7. maddenin birinci fıkrası şöyledir:

“Tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkimi kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri üzerine, sahil güvenlik hizmet binaları ve eklentileri ile yüzer unsurlarında, askerlik yükümlülüğünü yerine getiren erbaş ve erlerin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranır, gerekli tedbirler alınır, suç delilleri koruma altına alınarak 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre gerekli işlemler yapılır.”

4. 6. maddesiyle 2803 sayılı Kanun’a eklenen 15/A maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkimi kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri üzerine, jandarma hizmet binaları ve eklentilerinde,

askerlik yükümlülüğünü yerine getiren erbaş ve erlerin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranır, gerekli tedbirler alınır, suç delilleri koruma altına alınarak 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre gerekli işlemler yapılır.”

5. 8. maddesiyle 2911 sayılı Kanun’un 6. maddesinin ibarenin eklendiği ikinci fıkrası şöyledir:

“İl ve ilçelerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı, kamu düzenini ve genel asayişini bozmayacak, vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmayacak (...) şeklinde ve 22 nci maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirlenir. İl ve ilçenin büyüklüğü, gelişmişliği ve yerleşim özellikleri dikkate alınarak birden fazla toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhı belirlenebilir.”

6. 9. maddesiyle 2911 sayılı Kanun’un 7. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrası şöyledir:

“(Değişik ikinci fıkra: 25/7/2018-7145/9 md.) Açık yerlerdeki toplantılar ile yürüyüşler gece vaktinin başlamasıyla dağılacak şekilde, kapalı yerlerdeki toplantılar ise saat 24.00’e kadar yapılabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşünün gece vaktinin başlamasından sonra devam edeceği hususu, geçerli neden gösterilerek bildirilmiş ise vatandaşların huzur ve sükûnet içinde istirahatini aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmamak ve kamu düzeni ve genel asayişin bozulmasına neden olmamak şartıyla, açık yerlerde yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin dağılma saati mahallin en büyük mülki amirinin kararıyla en geç saat 24.00’e kadar uzatılabilir.”

7. 10. maddesiyle 2937 sayılı Kanun’un 30. maddesine eklenen dördüncü ve beşinci fıkraları şöyledir:

“(Ek fıkra: 25/7/2018-7145/10 md.) MİT’in tarafı olduğu hukuk uyuşmazlıklarında, dava şartı olarak öngörülen arabuluculuk dâhil, arabuluculuk usulü uygulanmaz.

(Ek fıkra: 25/7/2018-7145/10 md.) MİT, 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamı dışındadır.”

8. 11. maddesiyle 2941 sayılı Kanunu’nun ibare değişikliği yapılan, cümlelerin yürürlükten kaldırıldığı ve fıkraların eklendiği 17. maddesi şöyledir:

“Seferberlik ve savaş hallerinde ilgili komutanlıklara tanınan adli yetki:

Madde 17 –Seferberlik ve savaş hallerinde bu Kanunun 12 nci maddesine göre tespit ve ilan edilen bölgeler içinde, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 109, 124, 148, 149, 170 ila 172, 179, 185 ila 188, 190, 202, 213 ila 217, 220, 223, 240, 299 ila 339 uncu maddelerinde belirtilen suçları işleyenler veya bu suçlara iştirak edenler, bölgede yetkili kılınan komutan tarafından gerekli görüldüğü takdirde, askeri mahkemelerde yargılanırlar. (Mülga ikinci cümle: 25/7/2018-7145/11 md.) (...)

(Ek fıkra: 25/7/2018-7145/11 md.) Bu Kanunda belirtilen suçlardan dolayı aşağıda yazılı kişiler hakkında bölgede yetkili kılınan komutanın kovuşturma yapabilmesi;

1. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar hakkında Cumhurbaşkanı’nın,

2. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisinin,

3. General ve amiraller hakkında Genelkurmay Başkanının,

4. Bakan yardımcılar hakkında ilgili bakanların,

5. Valiler ve kaymakamlar ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında görevli general ve amiraller hakkında İçişleri Bakanının,

6. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Sayıştay Başkan ve üyeleri, hâkimler ve savcılar ve bu sınıftan sayılanlar hakkında özel kanunlarına göre yetkili kurul ve makamların,

iznine ve yargılama usulüne bağlıdır.

(Ek fıkra: 25/7/2018-7145/11 md.) Yukarıdaki fıkroda sayılan kişiler hakkında yetkili kurul ve makamlar tarafından, hakkında bölgede yetkili kılınan komutanca kovuşturma yapılmasına izin verilmediği ahvalde özel kanunlarına göre işlem yapılır.

(Ek fıkra: 25/7/2018-7145/11 md.) Diplomatik dokunulmazlıkla ilgili düzenlemeler saklıdır."

9. 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrası şöyledir;

"26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlardan mahkûm olanlar ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların silah ruhsatları iptal edilir, bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir. Müsadere hükümleri saklıdır."

10. 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. madde şöyledir:

"Geçici Madde 19- (Ek: 25/7/2018-7145/13 md.)

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından:

a) Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren kırk sekiz saati, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçemez. Delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle gözaltı süresi, birinci cümlede belirtilen sürelerle

bağlı kalmak kaydıyla, en fazla iki defa uzatılabilir. Gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin karar, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine yakalanan kişi dinlenilmek suretiyle hâkim tarafından verilir. Yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında da bu bent hükümleri uygulanır.

b) Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında bu işlem, Cumhuriyet savcısı veya Cumhuriyet savcısının yazılı emri üzerine kolluk tarafından yapılabilir.

c) 1. Tutukluluğa itiraz ve tahliye talepleri dosya üzerinden karara bağlanabilir.

2. Tahliye talepleri en geç otuzar günlük sürelerle tutukluluğun incelenmesi ile birlikte dosya üzerinden karara bağlanabilir.

3. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 108 inci maddesi uyarınca yapılan tutukluluğun incelenmesi en geç, otuzar günlük sürelerle dosya üzerinden, doksanaer günlük sürelerle kişi veya müdafî dinlenilmek suretiyle resen yapılır.”

11. 16. maddesiyle 5271 sayılı Kanun’un 134. maddesinin ibare değişikliği yapılan, ibarenin çıkarıldığı ve ibare ile cümlelerin eklendiği (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması halinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine (...) (2) karar verilir. (Ek üç cümle: 25/7/2018-7145/16 md.) Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulur. Hâkim kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde çıkarılan kopyalar ve çözümünü yapılan metinler derhâl imha edilir.

Bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması ya da işlemin uzun sürecek olması halinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için, bu araç ve gereçlere elkonulabilir. Şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, elkonulan cihazlar gecikme olmaksızın iade edilir.”

12. 21. maddesiyle 6749 sayılı Kanun’un 4. maddesinin üçüncü cümlelerin eklendiği (2) numaralı fıkrası şöyledir;

“Birinci fıkra uyarınca görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; görevinden çıkarılanların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bu fıkra da sayılan görevleri yürütmekle birlikte kamu görevlisi sıfatını taşımayanlar hakkında da bu fıkra hükümleri uygulanır. Birinci fıkra uyarınca kamu görevinden çıkarılan asker kişilerin askerî rütbeleri, mahkeme kararı aranmaksızın karar tarihinden geçerli olmak üzere geri alınır.”

13. 22. maddesiyle 7075 sayılı Kanun’un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) (Değişik: 25/7/2018-7145/22 md.) Kamu görevinden, meslekten veya görev yapılan teşkilattan çıkarılan ya da ilişkisi kesilenlere ilişkin başvurunun kabulü hâlinde karar, kadro veya pozisyonunun bulunduğu kuruma, yükseköğretim kurumlarında kamu görevinden çıkarılan öğretim elemanları için Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilir. Kamu görevine iade edilmesine karar verilenlerin eski kadro veya pozisyonuna atanması esastır. Ancak müdür yardımcısı veya daha üstü ile bunlara eşdeğer yöneticilik görevinde bulunmakta iken kamu görevinden çıkarılmış olanların atamalarında, söz konusu yöneticilik görevlerinden önce bulundukları kadro ve pozisyon unvanları dikkate alınır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına bildirilenlerin atama teklifleri; Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından

*birine önceki kadro unvanlarına uygun olarak on beş gün içinde yapılır. Kurumlar, bildirim veya atama teklif tarihini takip eden otuz gün içerisinde atama işlemlerini tamamlar. Bu kapsamda yer alan personele ilişkin kadro ve pozisyonlar, ilgililere ilişkin atama onaylarının alındığı tarih itibarıyla diğer kanunlardaki hükümlere bakılmaksızın ve başka bir işleme gerek kalmaksızın ilgili mevzuatı uyarınca ihdas, tahsis ve vize edilmiş sayılır. Söz konusu kadro ve pozisyonlar, herhangi bir şekilde boşalmaları hâlinde başka bir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır. Atama emri, ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre ilgililere tebliğ edilir. **Tebliğ tarihini takip eden on gün içerisinde göreve başlamayanların bu maddeden doğan atanma hakkı ile mali hakları düşer.** Kamu kurum ve kuruluşları atama ve göreve başlatma işlemlerinin sonucunu, işlemlerin tamamlanmasını takip eden on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirirler. İlgililerin kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin kanun hükmünde kararname hükümleri, bu fıkra da belirtilen kişiler bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmış sayılır. Bu kapsamda göreve başlayanlara, kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden aybaşından göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları ödenir. **Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz.**”*

14. 23. maddesiyle 7075 sayılı Kanun’a eklenen 10/A maddesi şöyledir:

“Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel kolluk kuvvetleri personeli ve Dışişleri Bakanlığı diplomatik kariyer memurlarına ilişkin kararların uygulanması

MADDE 10/A- (Ek: 25/7/2018-7145/23 md.)

(1) Terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmesi sebebiyle kamu görevinden, meslekten veya görevden çıkarılan ya da ilişkisi kesilen subay, astsubay, uzman jandarmalar ile Emniyet Genel Müdürlüğünde emniyet hizmetleri sınıfına tabi olanlar ve Dışişleri Bakanlığı diplomatik kariyer memurlarından; haklarında mahkemeler tarafından göreve iade mahiyetinde karar verilenler ile Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu tarafından başvurunun kabulü kararı verilenlerden, eski kadro, rütbe veya unvanına atanması ilgili bakan onayı ile uygun

görülmeyenler ilgisine göre Milli Savunma Bakanlığı, Dışışleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı bünyelerinde kurulan araştırma merkezlerinde bu madde esaslarına göre istihdam edilir.

(2) Birinci fıkra kapsamında bulunanlardan binbaşı ve üstü rütbelerde olanlar ile emniyet hizmetleri sınıfında bulunan her sınıftaki emniyet müdürlerinin atamaları araştırma merkezlerindeki araştırmacı unvanlı kadrolara, diğerlerinin atamaları ise Devlet Personel Başkanlığının görüşü üzerine ilgisine göre İçişleri Bakanlığı, Dışışleri Bakanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı tarafından tespit edilen araştırma merkezlerindeki diğer kadrolara, kararların bildirimini takip eden otuz gün içinde ilgili bakan onayıyla yapılır. Bunlara ilişkin kadrolar başka bir işleme gerek kalmaksızın ilgili mevzuatı uyarınca atama onayının alındığı tarih itibarıyla ihdas, tahsis ve vize edilmiş sayılır. Söz konusu kadrolar herhangi bir sebeple boşalmaları hâlinde iptal edilmiş sayılır.

(3) Atama emri, ilgili bakanlık tarafından 7201 sayılı Kanun hükümlerine göre ilgililere tebliğ edilir. Tebliğ tarihini takip eden on gün içerisinde göreve başlamayanların atanma hakkı düşer. İlgili bakanlık atama ve göreve başlatma işlemlerinin sonucunu, işlemlerin tamamlanmasını takip eden on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirir.

(4) Bu madde kapsamında araştırma merkezlerinde göreve başlayanlara, kamu görevinden çıkarıldıkları tarihi takip eden aybaşından göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları eski kurumları tarafından ödenir. Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz. Mahkeme kararları saklı kalmak üzere, ilgililerin kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin kanun hükmünde kararname hükümleri, bu madde kapsamında yer alanlar bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmış sayılır.

(5) Bu madde uyarınca atananlara, eski kadro, rütbe veya unvanlarına ilişkin atama onayının tebliği tarihi itibarıyla almaya hak kazandıkları aylık, ek gösterge, her türlü zam ve tazminatlar, makam, görev ve temsil tazminatları, ek ödeme ile diğer mali hakları (ilgili mevzuatı uyarınca fiilî çalışmaya bağlı yapılan ödemeler, tayin bedeli, fazla mesai ücreti ile fiilen yapılan ders karşılığı ödenen ek ders ücreti hariç) toplamının net tutarının (bu tutar sabit bir değer olarak esas alınır), atandıkları yeni kadroları için öngörülen aylık, ek gösterge, her türlü zam ve tazminatlar, makam, görev ve temsil

tazminatları, ek ödeme ile diğer mali hakları (ilgili mevzuatı uyarınca fiilî çalışmaya bağlı yapılan ödemeler, tayın bedeli, fazla mesai ücreti ile fiilen yapılan ders karşılığı ödenen ek ders ücreti hariç) toplamının net tutarından fazla olması hâlinde aradaki fark tutarı, farklılık giderilinceye kadar herhangi bir vergi ve kesintiye tabi tutulmaksızın tazminat olarak ödenir.

(6) Bu madde kapsamına giren personel, önceki statülerinden kaynaklanan rütbe, unvan, kimlik ve sosyal haklarını kullanamaz, emniyet hizmetleri sınıfındakiler ile Dışişleri Bakanlığı diplomatik kariyer memurları hariç olmak üzere muvazzaf askerlik hizmetini yerine getirmiş sayılır ve bunların 21/4/2004 tarihli ve 5143 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İlk Nasıp İstihkakına İlişkin Kanun kapsamında verilen silahları irat kaydedilir. Talepte bulunanların Ordu Yardımlaşma Kurumu üyelikleri devam eder.

(7) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce Komisyon tarafından başvurunun kabulü kararı verilenler hakkında da bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren otuz gün içinde bu maddedeki usul ve esaslar çerçevesinde yeniden işlem tesis edilebilir.

(8) Araştırma merkezlerinin görev, yetki ve sorumlulukları, kurulacağı iller, çalışma usul ve esasları ve diğer hususlar ilgili bakanlık tarafından yürürlüğe konulan yönetmelikle düzenlenir. Bakan onayı ile Ankara dışında araştırma merkezlerine bağlı çalışma grupları oluşturulabilir.

(9) Bu madde kapsamında araştırma merkezlerine atananlar hakkında 10 uncu ve geçici 3 üncü madde hükümleri uygulanmaz.

(10) Bu madde hükümlerine göre araştırma merkezlerine atanan personelden ilgili mevzuat uyarınca diğer kamu kurum ve kuruluşlarındaki kadro veya pozisyonlara atananlara, beşinci fıkraya göre ödenen fark tazminatının aynı usul ve esaslar çerçevesinde ödenmesine devam olunur.

(11) Bu madde kapsamındaki personelin mali ve sosyal haklarına ilişkin konularda ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermeye, uygulamayı yönlendirmeye ve gerekli düzenlemeleri yapmaya Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkilidir.

(12) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ilgili bakanlıkça belirlenir."

15. 24. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 3. maddenin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

“(3) Bu Kanun uyarınca Devlet Personel Başkanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından atama teklifi yapılan ve göreve başlayanlar hakkında da 10 uncu maddenin birinci fıkrası hükümleri uygulanır. Mali haklarının hesaplanmasında göreve başladıkları tarihi takip eden hizmetleri karşılığında ilgiliye yapılan ödemeler, kurumlarınca yapılacak toplu ödeme tutarından mahsup edilir. Bu maddenin ikinci fıkrası kapsamındakilere atama teklifinin yapıldığı kurumlar tarafından ödeme yapılır.”

16. 26. maddesiyle 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye (KHK) eklenen geçici 35. madde şöyledir:

“Geçici Madde 35- (Ek: 25/7/2018-7145/26 md.)

A) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunca; Yargıtay daire başkanı ve üyeleri hakkında Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunca; Danıştay daire başkanı ve üyeleri hakkında Danıştay Başkanlık Kurulunca; hâkim ve savcılar hakkında Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulunca, askeri hâkimler hakkında Milli Savunma Bakanının başkanlığında, Milli Savunma Bakanı tarafından birinci sınıf askeri hâkimler arasından seçilecek iki askeri hâkimden oluşan komisyonca ve Sayıştay meslek mensupları hakkında Sayıştay Başkanının başkanlığında, başkan yardımcıları ile Sayıştay Başkanı tarafından belirlenecek bir daire başkanı ve bir üyeden oluşan komisyonca meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilir. Bu kararlar, Resmî Gazetede yayımlanır ve yayımı tarihinde ilgililere tebliğ edilmiş sayılır. Meslekten çıkarma kararlarına karşı ilgili kanunlarda yer alan hükümler uyarınca itiraz edilmesi veya yeniden inceleme talebinde bulunulması üzerine verilen kararlar da Resmî Gazetede yayımlanır ve yayımı tarihinde ilgililere tebliğ edilmiş sayılır. Bu kişiler hakkında alınan kararlar

on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Görevden uzaklaştırılanlar veya görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları ve pasaportları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilir.

Bu fıkranın birinci paragrafı uyarınca görevine son verilenler hakkında bu maddenin (B) fıkrasının ikinci paragrafı hükümleri uygulanır. Ayrıca askeri hâkimlerin askeri rütbeleri, mahkûmiyet kararı aranmaksızın alınır.

B) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen;

1) 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununa tabi personel Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

2) 18/3/1986 tarihli ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununa tabi personelden Türk Silahlı Kuvvetlerinde istihdam edilenler Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

3) 13/6/2001 tarihli ve 4678 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanuna tabi personelden Türk Silahlı Kuvvetlerinde istihdam edilenler Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

4) 10/3/2011 tarihli ve 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanununa tabi personelden Türk Silahlı Kuvvetlerinde istihdam edilenler Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

5) Milli Savunma Bakanına bağlı personel Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

6) Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü personeli İçişleri Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

7) 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununa tabi personel, Yükseköğretim Kurulu Başkanının teklifi üzerine Yükseköğretim Kurulunun kararıyla; yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim üst kuruluşlarındaki 657 sayılı Kanuna tabi personel ise yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim üst kuruluşlarının en üst yöneticisinin teklifi üzerine, yükseköğretim kurumlarında üniversite yönetim kurulunun, yükseköğretim üst kuruluşlarında ise Yükseköğretim Kurulunun kararıyla kamu görevinden çıkarılır.

8) Mahalli idareler personeli, valinin başkanlığında toplanan ve vali tarafından belirlenen kurulun teklifi üzerine İçişleri Bakanının onayıyla kamu görevinden çıkarılır.

9) 657 sayılı Kanuna ve diğer mevzuata tabi her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personel, ilgili kurum veya kuruluşun en üst yöneticisi başkanlığında bağlı, ilgili veya ilişkili olunan bakan tarafından oluşturulan kurulun teklifi üzerine ilgili bakan onayıyla kamu görevinden çıkarılır. Bu maddenin (A) fıkrasında belirtilenlerin işlemleri ise söz konusu fıkradaki usule göre yapılır.

10) Bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan diğer kurumlarda her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personel, birim amirinin teklifi üzerine atamaya yetkili amirin onayıyla kamu görevinden çıkarılır.

Bu fıkranın birinci paragrafı uyarınca görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemez; görevinden çıkarılanların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Birinci paragraf uyarınca Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünden çıkarılanların, mahkeme kararı aranmaksızın, karar tarihinden geçerli olmak üzere rütbe ve memuriyetleri geri alınır, bu kişiler yeniden kamu görevlerine kabul edilmez ve on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Bu paragrafta sayılan görevleri

yürütmekle birlikte kamu görevlisi sıfatını taşımayanlar hakkında da bu paragraf hükümleri uygulanır.

Bu fıkraya göre görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamaz.

Bu fıkroda öngörülen usuller uyarınca, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek idari işlem tesis edilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanların itirazları üzerine yapılacak değerlendirme sonucunda görevlerine iadesine ilişkin işlemler aynı usullerle yapılır. Bu kapsamda görevine iade edilenlere kamu görevinden çıkarıldıkları tarihten göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları ödenir. Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz. Bu personelin görevlerine iadesi, kamu görevinden çıkarıldıkları tarihte bulundukları yöneticilik görevi dışında öğrenim durumları ve kazanılmış hak aylık derecelerine uygun kadro ve pozisyonlara atanmak suretiyle de yerine getirilebilir.

C) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; haklarında (A) ve (B) fıkraları uyarınca idari işlem tesis edilenler ile aynı gerekçeyle haklarında suç soruşturması veya kovuşturması yürütülenler, işlemi yapan kurum ve kuruluşlarca ilgili pasaport birimine derhâl bildirilir. Bu bildirim üzerine ilgili pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilebilir. İlgili pasaport birimine isimleri bildirilen kişilerin eşlerine ait pasaportlar da genel güvenlik açısından mahzurlu görülmesi hâlinde aynı tarihte İçişleri Bakanlığınca iptal edilebilir.

Ç) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla

irtibatı nedeniyle hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç, telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere her türlü bilgi ve belge, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verilir.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; kamu kurum ve kuruluşlarının personeline ve bunların eş ve çocuklarına ait olup Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen ve faaliyet izni kaldırılan Asya Katılım Bankası A.Ş.'de veya bu Bankayla ilgili olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunda ya da Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığında bulunan her türlü bilgi, bu personelin çalıştığı kurum ve kuruluşlarca talepte bulunulması durumunda gecikmeksizin verilir ve bu işlemlere ilişkin olarak 5411 sayılı Kanunun 73 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan sınırlama uygulanmaz.

D) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle;

1) Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, 31/1/2013 tarihli ve 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu hükümlerine göre Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alan, Devlet memurluğundan çıkarılan, sözleşmeleri feshedilen, müstafi sayılan veya istifa eden subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, Devlet memuru, işçi, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erler ile 926 sayılı Kanunun geçici 32 nci maddesi kapsamında haklarında işlem tesis edilenlerden,

2) Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığından emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, ilişiği kesilen, disiplin hükümlerine göre meslekten veya Devlet memurluğundan çıkarılan, sözleşmeleri feshedilen, müstafi sayılan, istifa eden veya çekilmiş sayılan subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma, Devlet memuru, işçi, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erlerden,

3) 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununun 55 inci maddesinin ondokuzuncu ve yirminci fıkraları ile geçici 27 nci maddesi uyarınca resen emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan veya disiplin hükümlerine göre meslekten veya Devlet memurluğundan çıkarılanlar ile müstafi sayılanlardan,

terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin rütbeleri ilgili bakanın onayıyla alınır. Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevine yeniden kabul edilmez, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemez ve bu kişiler on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Ayrıca bunlar uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamaz ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamaz. Bu kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, emekli kimlikleri, gemi adamlığına ilişkin belgeleri, pilot lisansları ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları iptal edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamaz.

E) Bu maddenin (A), (B) ve (D) fıkraları uyarınca haklarında işlem tesis edilenler uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hâkim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamaz ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamaz.

F) Bu maddenin (A), (B) ve (D) fıkraları kapsamındaki görevler yerine getirilirken görevin niteliğinden doğan veya görevle ilgili olmak şartıyla görevin ifası sırasında işlendiği iddia olunan suçlardan dolayı kamu görevlileri hakkında adli ve idari soruşturma ve kovuşturma yapılması ilgisine göre ilgili bakan, Cumhurbaşkanı veya yetkilendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısının iznine tabidir.

G) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle; terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli

güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatta yer alan;

a) Soruşturmaya başlama süresi uygulanmaz.

b) Disiplin soruşturması sebebiyle görevden uzaklaştırma süreleri bir yıl olarak uygulanır ve bu süre ilgisine göre ilgili bakan, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Yükseköğretim Kurulu veya ilgili kurul onayıyla bir yıla kadar uzatılabilir.

c) Adli soruşturma ve kovuşturma sebebiyle görevden uzaklaştırma veya açığa alma işlemlerinde değerlendirme süreleri uygulanmaz.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle haklarında görevden uzaklaştırma veya açığa alınma işlemi tesis edilen ve ilgili mevzuatında yer alan süreleri dolan kamu görevlilerinin durumu, işlemi tesis eden makamca en geç üç ay içinde gözden geçirilir ve yeniden bu fıkra hükümlerine göre karar verilir. Karar verilinceye kadar, herhangi bir işleme gerek kalmaksızın görevden uzaklaştırma veya açığa alınma tedbirlerinin uygulanmasına devam olunur.

Bu maddenin (A) ve (B) fıkraları uyarınca haklarında işlem tesis edilecek olanlara yedi günden az olmamak üzere ilgili kurum tarafından uygun vasıtalarla savunma hakkı verilir. Verilen süre içinde savunmasını yapmayanlar, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır."

17. Geçici 1. maddesi şöyledir:

"GEÇİCİ MADDE 1- (1) 10/11/2016 tarihli ve 6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 19 uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Tasarruf

Mevduatı Sigorta Fonunun kayyım olarak atanmasına ilişkin hüküm, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl süreyle uygulanır.

(2) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal döneminde yürürlüğe konulan ve Fon ile Fonun ilişkili olduğu Bakan ve Fonun kayyımlık yetkisi kapsamında atanalar veya görevlendirilenlerin görev, hak, yetki ve sorumluluklarını ve şirket ve mal varlığı değerlerine ilişkin, kefalet ve takip dâhil tüm muafiyetleri düzenleyen kanun hükümleri, Fonun kayyım atandığı dosyalar bakımından ceza soruşturması veya kovuşturması kesinleşinceye ya da satış veya tasfiye işlemleri tamamlanuncaya kadar uygulanır.

(3) 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 133 üncü maddesi uyarınca kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten Fonun kayyım olarak atandığı tarihe kadar şirket ortakları tarafından yapılmış olan devir ve temlik işlemleri muvazaalı kabul edilerek geçersiz sayılır ve ticaret sicilinden resen terkin edilir.”

B. 7333 sayılı Kanun’un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 11. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’un ibare değişikliği yapılan geçici 19. maddesi şöyledir:

“Geçici Madde 19- (Ek: 25/7/2018-7145/13 md.)

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **dört yıl** süreyle; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından:

a) Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren kırk sekiz saati, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçemez. Delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle gözaltı süresi, birinci cümlede belirtilen sürelerle bağlı kalmak kaydıyla, en fazla iki

defa uzatılabilir. Gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin karar, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine yakalanan kişi dinlenilmek suretiyle hâkim tarafından verilir. Yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında da bu bent hükümleri uygulanır.

b) Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında bu işlem, Cumhuriyet savcısı veya Cumhuriyet savcısının yazılı emri üzerine kolluk tarafından yapılabilir.

c) 1. Tutukluluğa itiraz ve tahliye talepleri dosya üzerinden karara bağlanabilir.

2. Tahliye talepleri en geç otuzar günlük sürelerle tutukluluğun incelenmesi ile birlikte dosya üzerinden karara bağlanabilir.

3. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 108 inci maddesi uyarınca yapılan tutukluluğun incelenmesi en geç, otuzar günlük sürelerle dosya üzerinden, doksanar günlük sürelerle kişi veya müdafî dinlenilmek suretiyle resen yapılır.”

2. 20. maddesiyle 7145 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin ibare değişikliği yapılan (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“(1) 10/11/2016 tarihli ve 6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 19 uncu maddesinin ikinci fıkrası uyarınca Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun kayyım olarak atanmasına ilişkin hüküm, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **altı yıl** süreyle uygulanır.”

3. 23. maddesiyle 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin ibare değişiklikleri yapılan (A), (B), (C), (Ç), (D) ve (G) fıkraları şöyledir:

“A) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **dört yıl** süreyle; terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunca; Yargıtay daire başkanı ve üyeleri hakkında Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunca; Danıştay daire başkanı ve üyeleri hakkında Danıştay

Başkanlık Kurulunca; hâkim ve savcılar hakkında Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulunca, askeri hâkimler hakkında Milli Savunma Bakanının başkanlığında, Milli Savunma Bakanı tarafından birinci sınıf askeri hâkimler arasından seçilecek iki askeri hâkimden oluşan komisyonca ve Sayıştay meslek mensupları hakkında Sayıştay Başkanının başkanlığında, başkan yardımcıları ile Sayıştay Başkanı tarafından belirlenecek bir daire başkanı ve bir üyeden oluşan komisyonca meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilir. Bu kararlar, Resmî Gazetede yayımlanır ve yayımı tarihinde ilgililere tebliğ edilmiş sayılır. Meslekten çıkarma kararlarına karşı ilgili kanunlarda yer alan hükümler uyarınca itiraz edilmesi veya yeniden inceleme talebinde bulunulması üzerine verilen kararlar da Resmî Gazetede yayımlanır ve yayımı tarihinde ilgililere tebliğ edilmiş sayılır. Bu kişiler hakkında alınan kararlar on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Görevden uzaklaştırılanlar veya görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları ve pasaportları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilir.

Bu fıkranın birinci paragrafı uyarınca görevine son verilenler hakkında bu maddenin (B) fıkrasının ikinci paragrafı hükümleri uygulanır. Ayrıca askeri hâkimlerin askeri rütbeleri, mahkûmiyet kararı aranmaksızın alınır.

B) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **dört yıl** süreyle; terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen;

1) 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununa tabi personel Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

2) 18/3/1986 tarihli ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununa tabi personelden Türk Silâhlı Kuvvetlerinde istihdam edilenler Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

3) 13/6/2001 tarihli ve 4678 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanuna tabi personelden Türk Silâhlı Kuvvetlerinde istihdam edilenler Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

4) 10/3/2011 tarihli ve 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanununa tabi personelden Türk Silahlı Kuvvetlerinde istihdam edilenler Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

5) Milli Savunma Bakanına bağlı personel Milli Savunma Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

6) Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü personeli İçişleri Bakanının onayı ile kamu görevinden çıkarılır.

7) 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununa tabi personel, Yükseköğretim Kurulu Başkanının teklifi üzerine Yükseköğretim Kurulunun kararıyla; yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim üst kuruluşlarındaki 657 sayılı Kanuna tabi personel ise yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim üst kuruluşlarının en üst yöneticisinin teklifi üzerine, yükseköğretim kurumlarında üniversite yönetim kurulunun, yükseköğretim üst kuruluşlarında ise Yükseköğretim Kurulunun kararıyla kamu görevinden çıkarılır.

8) Mahalli idareler personeli, valinin başkanlığında toplanan ve vali tarafından belirlenen kurulun teklifi üzerine İçişleri Bakanının onayıyla kamu görevinden çıkarılır.

9) 657 sayılı Kanuna ve diğer mevzuata tabi her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personel, ilgili kurum veya kuruluşun en üst yöneticisi başkanlığında bağlı, ilgili veya ilişkili olunan bakan tarafından oluşturulan kurulun teklifi üzerine ilgili bakan onayıyla kamu görevinden çıkarılır. Bu maddenin (A) fıkrasında belirtilenlerin işlemleri ise söz konusu fıkradaki usule göre yapılır.

10) Bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan diğer kurumlarda her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personel, birim amirinin teklifi üzerine atamaya yetkili amirin onayıyla kamu görevinden çıkarılır.

Bu fıkranın birinci paragrafı uyarınca görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemez; görevinden çıkarılanların uhdelelerinde bulunan her türlü

mütevelli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Birinci paragraf uyarınca Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünden çıkarılanların, mahkeme kararı aranmaksızın, karar tarihinden geçerli olmak üzere rütbe ve memuriyetleri geri alınır, bu kişiler yeniden kamu görevlerine kabul edilmez ve on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Bu paragrafta sayılan görevleri yürütmekle birlikte kamu görevlisi sıfatını taşımayanlar hakkında da bu paragraf hükümleri uygulanır.

Bu fıkra göre görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdıkları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamaz.

Bu fıkra da öngörülen usuller uyarınca, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek idari işlem tesis edilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanların itirazları üzerine yapılacak değerlendirme sonucunda görevlerine iadesine ilişkin işlemler aynı usullerle yapılır. Bu kapsamda görevine iade edilenlere kamu görevinden çıkarıldıkları tarihten göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları ödenir. Bu kişiler, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz. Bu personelin görevlerine iadesi, kamu görevinden çıkarıldıkları tarihte bulundukları yöneticilik görevi dışında öğrenim durumları ve kazanılmış hak aylık derecelerine uygun kadro ve pozisyonlara atanmak suretiyle de yerine getirilebilir.

*C) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **dört yıl** süreyle; haklarında (A) ve (B) fıkraları uyarınca idari işlem tesis edilenler ile aynı gerekçeyle haklarında suç soruşturması veya kovuşturması yürütülenler, işlemi yapan kurum ve kuruluşlarca ilgili pasaport birimine derhâl bildirilir. Bu bildirim üzerine ilgili pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilebilir. İlgili pasaport birimine isimleri bildirilen kişilerin eşlerine ait pasaportlar da genel güvenlik açısından mahzurlu görülmesi hâlinde aynı tarihte İçişleri Bakanlığınca iptal edilebilir.*

Ç) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **dört yıl** süreyle; terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Deoletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle hakkında inceleme ve soruşturma yürütölen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç, telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere her türlü bilgi ve belge, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verilir.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **dört yıl** süreyle; kamu kurum ve kuruluşlarının personeline ve bunların eş ve çocuklarına ait olup Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen ve faaliyet izni kaldırılan Asya Katılım Bankası A.Ş.'de veya bu Bankayla ilgili olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunda ya da Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığında bulunan her türlü bilgi, bu personelin çalıştığı kurum ve kuruluşlarca talepte bulunulması durumunda gecikmeksizin verilir ve bu işlemlere ilişkin olarak 5411 sayılı Kanunun 73 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan sınırlama uygulanmaz.

D) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **dört yıl** süreyle;

1) Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, 31/1/2013 tarihli ve 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu hükümlerine göre Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alan, Devlet memurluğundan çıkarılan, sözleşmeleri feshedilen, müstafi sayılan veya istifa eden subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, Devlet memuru, işçi, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erler ile 926 sayılı Kanunun geçici 32 nci maddesi kapsamında haklarında işlem tesis edilenlerden,

2) Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığından emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, ilişkisi kesilen, disiplin hükümlerine göre meslekten veya Devlet memurluğundan çıkarılan, sözleşmeleri feshedilen, müstafi sayılan, istifa eden veya çekilmiş sayılan subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma, Devlet memuru, işçi, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erlerden,

3) 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununun 55 inci maddesinin ondokuzuncu ve yirminci fıkraları ile geçici 27 nci maddesi uyarınca resen emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan veya disiplin hükümlerine göre meslekten veya Devlet memurluğundan çıkarılanlar ile müstafi sayılanlardan,

terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin rütbeleri ilgili bakanın onayıyla alınır. Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevine yeniden kabul edilmez, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemez ve bu kişiler on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir. Ayrıca bunlar uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamaz ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamaz. Bu kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, emekli kimlikleri, gemi adamlığına ilişkin belgeleri, pilot lisansları ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları iptal edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamaz.

...

G) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren **dört yıl** süreyle; terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatta yer alan;

a) Soruşturmaya başlama süresi uygulanmaz.

b) Disiplin soruşturması sebebiyle görevden uzaklaştırma süreleri bir yıl olarak uygulanır ve bu süre ilgisine göre ilgili bakan, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Yükseköğretim Kurulu veya ilgili kurul onayıyla bir yıla kadar uzatılabilir.

c) Adli soruşturma ve kovuşturma sebebiyle görevden uzaklaştırma veya açığa alma işlemlerinde değerlendirme süreleri uygulanmaz."

II. İLK İNCELEME

A. E.2018/137 Sayılı Başvuru Yönünden

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/10/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. E.2021/106 Sayılı Başvuru Yönünden

2. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 13/10/2021 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. BİRLEŞTİRME KARARI

3. 18/7/2021 tarihli ve 7333 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A. 11. maddesiyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 19. maddesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin,

B. 20. maddesiyle 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...altı yıl..." şeklinde değiştirilmesinin,

C. 23. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A), (B), (C), (Ç), (D) ve (G) fıkralarında yer alan "...üç yıl..." ibarelerinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin,

iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulması talebiyle açılan davaya ilişkin E.2021/106 sayılı davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2018/137 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esas incelemenin E.2018/137 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine, 13/10/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ

4. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Yakup MACİT tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 1. Maddesiyle 5442 Sayılı Kanun'un 11. Maddesinin (C) Fıkrasına Eklenen İkinci Paragrafın İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

5. Dava konusu kural, valinin kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabileceğini, belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebileceğini veya kısıtlayabileceğini, ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabileceğini öngörmektedir.

6. Kuralda valilere tanınan yetkideki ortak husus, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulması ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunması hâlleridir. Söz konusu durumlarda kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişilere yönelik bu kişilerin on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışlarının engellenmesi, bu süreyle sınırlı olmak üzere belirli yerlerde ve saatlerde kişilerin dolaşmaları ve toplanmalarının kısıtlanması ile araçların seyirlerinin düzenlenmesi hususlarında valilere yetki verilmiştir.

Yine kuralda belirtilen hâllerde valilere on beş günü geçmemek üzere ildeki ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınmasını ve naklini yasaklayabileceği hususlarında yetki tanınmıştır.

7. 5442 sayılı Kanun'un 9. maddesinde, valinin, ilde Cumhurbaşkanının temsilcisi ve idari yürütme vasıtası olduğu belirtilmiş, görevleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 11. maddesinin (A) fıkrasında, valinin il sınırları içinde suç işlenmesini önlemek, kamu düzeni ve güvenliğini korumak için gereken karar ve tedbirleri alacağı belirtilmiş, C) fıkrasının birinci paragrafında ise il sınırları içinde huzur ve güvenliğin kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin ve kamu esenliğinin sağlanması ile önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevleri arasında sayılmıştır.

8. Kanun'un 66. maddesinde valiye tanınan söz konusu önleyici kolluk yetkisi kapsamında alınan tedbirlere uymayanların cezalandırılmasına karar verileceği hükme bağlanmıştır.

9. Kural kapsamında valilerin alacağı karar ve tedbirlerin idari işlem niteliğinde olması nedeniyle bunlara karşı idari yargı yoluna başvurulabileceği, idare mahkemelerince yürütmenin durdurulması kararı verilebileceği açıktır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

10. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kural kapsamında valilere tanınan yetki ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, seyahat özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme hakkına sınırlama getirildiği, temel hak ve özgürlüklere kanunla sınırlama getirilirken kanunun içeriğinin belirli ve sonuçlarının öngörülebilir olması gerektiği, bireyler için öngörülebilirlik sağlamayan bir düzenlemenin Anayasa'da geçen kanunla sınırlama ölçütünü karşılamayacağı, kuralda yer alan *kamu düzeninin bozulabileceği yönünde ciddi belirtiler bulunması* hâli ile *kamu düzenini bozabileceğinden şüphelenilen kişiler, kamu düzeninin olağan hayatı durduracak şekilde bozulması* kavramlarının belirli olmadığı, ayrıca kuralda valilerin söz konusu yetkiyi keyfi kullanmasını önleyecek herhangi bir güvenceye yer verilmediği, bu yönüyle kuralın belirsiz ve keyfi uygulamalara yol açabilecek nitelikte olduğu, öte yandan valilere tanınan yetki kapsamında eğitim, çalışma, yaşam hakkı gibi başka pek çok temel hak ve özgürlüğe de sınırlama getirilebileceği, kuralda on beş

günlük tedbir süresinin sona ermesi hâlinde yeniden karar alınarak sınırsız bir şekilde söz konusu yetkinin kullanılmasını engelleyecek bir güvencenin düzenlenmediği, yasakları ihlal edenler hakkında idari para cezası veya hapis cezasının uygulanmasının söz konusu olabileceği, bu itibarla kuralla valilere görev alanlarına giren bölgelerde adı konulmamış bir olağanüstü hâl (OHAL) ilan etme yetkisinin tanındığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13., 19., 23., 34. ve 119. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Paragrafın "...belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve..." Bölümü

i. "...toplantılarını,..." İbaresini

11. Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.*" denilmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı güvenceye bağlanmaktadır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin düşünce açıklamalarında bulunmak amacıyla açık veya kapalı mekânlarda, kamu otoriteleri ile üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın, geçici olarak bir araya gelebilme serbestisini korumaktadır (AYM, E.2020/12, K.2020/46, 10/09/2020, § 5).

12. Kural, valilere kişilerin ildeki belli yerlerde veya saatlerde toplanmalarına yönelik düzenleme yapma ve kısıtlama yetkisi tanımak suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına sınırlama getirmektedir.

13. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına sınırlama getirilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir. Anayasa'nın anılan maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz*" denilmektedir. Buna göre seyahat özgürlüğüne ve toplantı ve gösteri

yürüyüşü hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olması gerekir.

14. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır. Ancak sınırlamaya yönelik kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralın keyfilığe izin vermeyecek şekilde belirli niteliklere sahip olması gerekir. Bu kapsamda düzenlemeler belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir olmalıdır.

15. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Dolayısıyla Anayasa’nın 13. maddelerinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır (AYM, E.2018/90, K.2019/85, 14/11/2019, § 42).

16. Kişiler açısından öngörülebilir bir hukuk güvencesinin sağlanması, kişilerin idari tedbire kimlerin muhatap olacağını, hangi fiillerin tedbiri gerektireceğini önceden bilecek konumda olmaları ile mümkündür. Tedbirlerin ve bu kapsamda uygulanacak yaptırımın öngörülebilir olması, hukuk devleti ilkesinin gereklerindendir. Öngörülebilirlik mevzuat ve yargısal içtihatlarla sağlanabilir. Bu kapsamda kişilerin belirli bir hareketi yapmaktan doğabilecek sonuçları, en azından içinde bulunulan şartların gerektirdiği makul bir ölçüde değerlendirebilmesi, kanunun öngörülebilirlik şartının yerine getirilmesine engel değildir.

17. Kuralda öngörülen tedbir *kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulması ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunması* şartlarına bağlanmış, kişi yönünden ise

kapsamı tedbirin uygulandığı yerde bulunan herkesi içerecek şekilde geniş belirlenmiştir.

18. Kuralda öngörülen tedbirin şartlarını belirleyen *kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulması ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunması* ibareleri belli ölçüde soyut olmakla birlikte bunların belirsiz ve öngörülemez nitelikte sonuçlar doğurabileceği söylenemez. Bu ibarelerin hukuki niteliği ve objektif anlamı yargı içtihatlarıyla belirlenebilecek durumdadır. Ayrıca yetkinin tanındığı makam, yetkinin kapsamı ve süresi kuralda herhangi bir tereddüde yer yermeyecek şekilde açık ve net olarak tespit edildiği dikkate alındığında kuralın kanunilik ilkesine aykırı bir yönünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

19. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Buna göre demokratik toplumda vazgeçilmez bir hak teşkil eden toplantı ve gösteri yürüyüşleri, Anayasa'da belirtilen meşru amaçlardan birine dayanılarak ancak istisnai hâllerde sınırlandırılabilir. Ayrıca anılan maddenin üçüncü fıkrasında, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği belirtilmek suretiyle kanun koyucuya düzenleme yetkisi tanınmıştır.

20. Dava konusu kuralda idari tedbirlere konu eylemler kamu düzeni ya da güvenliğinin bozulmasına neden olabilecek fiillerdir. Bunlar, ceza hukuku anlamında suç ya da kabahat olabilir. Kuralla kamu düzeni ya da güvenliğinin bozulmasına sebebiyet verecek fiillerin önlenmesinin amaçlandığı gözetildiğinde kuralın kamu güvenliği ve kamu düzeninin sağlanması şeklinde meşru bir amaca yönelik öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

21. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması, bir başka ifadeyle demokratik toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması gerekir. Toplumsal düzenin bozulmasına neden olabilecek fiilleri önleyerek kamu güvenliği ve düzeninin sağlanmasını amaçlayan kuralın demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı söylenemez.

22. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca ölçülü olması gerekir. Ölçülülük ilkesi ise *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18 ; *Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38; *Mahmut Üçüncü*, B. No. 2014/1017, 13/7/2016, § 81).

23. Kuralın, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratabilecek şekilde bozulması ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunması hallerinde, bu durumun doğmasına neden olan olguları bertaraf etme ve bu suretle kamu düzeni ve güvenliğini sağlama amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olduğu açıktır.

24. Kanun koyucunun hukuka aykırı fiillerin gerçekleştirilmesini sağlayacak koşulların ortadan kaldırılması hususunda takdir yetkisinin bulunduğu gözetildiğinde kuralda öngörülen tedbirin söz konusu amaçlara ulaşma bakımından gerekli olmadığı da söylenmez.

25. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik sınırlamanın orantılılığı değerlendirilirken tedbir süreci bir bütün olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda kuralla valiye tanınan yetkinin şartları, kapsamı, süresi, keyfiligi önleyecek güvencelerin varlığı ve tedbirlere karşı öngörülen denetim mekanizmasının etkinliğinin dikkate alınması gerekir.

26. Hukuk devletinde temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların istisnai nitelik taşıması zorunludur. Demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın, bu sınırlamayla güdülen amacın gerektirdiğinden fazla olması düşünülemez. Demokratik hukuk devletinde güdülen amaç ne olursa olsun, kısıtlamaların, temel hak ve özgürlüklerin kullanımını aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Bu açıdan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına kamu güvenliği ve düzeninin sağlanması amacıyla getirilen sınırlamanın söz konusu hakka en az müdahaleye imkân veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olması gerekir.

27. Dava konusu kuralda olduğu gibi devletin belli amaçlarla başvuracağı tedbirlerin geçici, ölçülü ve denetime açık olması gerekir. Bu da tedbirlerde, hedeflenen meşru amacı gerçekleştirmeye elverişli en hafif müdahale yöntemlerinin uygulanmasını zorunlu kılar. Bunun yanında temel hakka sınırlama getiren düzenlemelerin kapsam ve sınırları itibarıyla idarenin keyfî uygulamalarını önleyecek niteliğe de sahip olması gerekir. Aksi halde hukuk devletinin gerektirdiği meşru amaç ve araç arasında makul ve uygun bir denge kurulması mümkün olamaz.

28. Kuralda, *kamu düzeni veya güvenliğini olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozacak ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtileri doğuracak durumların tespiti* valinin değerlendirmelerine bırakılmıştır. Ancak kuralda tedbirin şartlarını oluşturan söz konusu olguların var olup olmadığı ya da bunların gerçekten kural kapsamında kalıp kalmadığı yönündeki takdir yetkisinin objektif ölçütlere göre yargı mercileri tarafından denetlenmesi mümkündür.

29. Tedbir kararına karşı öngörülen yargı denetiminin varlığı bunun işlevsel olmasıyla bir anlam ifade eder. Aksi durum denetimin, idarenin keyfî uygulamalarını önleme fonksiyonunu ortadan kaldırır. Kural kapsamında alınan tedbirlere karşı açılacak davalarda yargı mercileri tarafından kısa sürede karar verilmemesi ihtimali kategorik olarak yargı denetiminin etkisiz olduğu sonucunu doğurmaz. Nitekim idari yargılama usulüne göre “*idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması*” ve “*idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması*” durumunda yürütmenin durdurulması kararı verilmesi mümkündür.

30. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında verdiği bir kararda benzer nitelikte bir tedbir olan sokağa çıkma yasağını idari işlem olarak nitelendirmiş, tedbire karşı idari yargıda açılacak iptal davasında, yasağın makul sürede yürütmesinin durdurulmasının mümkün olması nedeniyle söz konusu davanın etkili bir başvuru yolu olarak değerlendirilebileceğini, yürütmenin durdurulmasına makul sürede karar verilmemesi hâlinde ise davanın fiilen etkisiz hâle geleceğini belirtmiştir (Senih Özay, B.No: 2020/13969, 9/6/2020, §§ 28, 34). Dolayısıyla tedbire karşı dava açma ve makul sürede yürütmenin durdurulması kararı verilebilmesi imkânı denetim mekanizmasını işlevsel hale getirmektedir.

31. Orantılılık incelemesinde kuralda öngörülen tedbir süresine de değinilmesi gerekir. Kuralda tedbir kararının *on beş günü geçmemek üzere* verilebileceği düzenlenmiştir. Kuralda süre sınırına ilişkin olarak kullanılan bu ibarenin tedbire neden olan *her bir olay* için verilebilecek azami süreyi ifade ettiği, valinin söz konusu yetkiyi ancak bu süre içinde *bir defada* kullanabileceği anlamına geldiği açıktır. Dolayısıyla kuralda öngörülen sürenin makul olmadığı söylenemez.

32. Dolayısıyla kuralda öngörülen tedbirin niteliği, süresi dikkate alındığında idari yargı denetiminin keyfî uygulamalara karşı etkili ve ivedi denetim mekanizması sağladığı sonucuna ulaşılabilir.

33. Bu itibarla kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde valilere on beş günü geçmemek üzere ildeki belli yerlerde ve saatlerde kişilerin toplanmalarına yönelik düzenleme ve kısıtlama yapma yetkisi tanıyan kuralın, kamu düzeni ve güvenliğini sağlama amacı bakımından toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ölçsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

34. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüşse de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 34. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 19., 23. ve 119. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ii. Bölümün Kalan Kısım

35. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında ifade edilen "*Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.*" şeklindeki düzenlemede yer alan hürriyet sözcüğü, özgürlük ve bağımsızlığın yanı sıra serbestlik anlamına

da gelmektedir. Bu anlamda kişi hürriyetine yönelik bir sınırlamanın varlığından bahsedebilmek için kişinin hareket serbestisinin maddi olarak sınırlandırılmış olması gerekir. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir sınırlama için kişi, rızası olmaksızın en azından rahatsızlık verecek uzunlukta bir süre boyunca belirli bir yerde fiziki olarak tutulmalıdır (*Galip Öğüt* [GK], B. No: 2014/5863, 1/3/2017, § 34).

36. Anayasa'nın anılan maddesinin metni bir bütün olarak değerlendirildiğinde maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarındaki sınırlama sebeplerinin kişilerin fiziksel özgürlüklerine ilişkin olduğu, ayrıca devam eden fıkralardaki güvencelerin de fiziki olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılmış kişiler bakımından getirildiği görülmektedir. Dolayısıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının güvence altına aldığı şey, bireylerin yalnızca fiziksel özgürlüğüdür (*Galip Öğüt*, § 35).

37. Anayasa'nın "*Yerleşme ve seyahat hürriyeti*" başlıklı 23. maddesinde herkesin yerleşme ve seyahat özgürlüğüne sahip olduğu belirtilmiştir. Seyahat özgürlüğü, kişilerin gidip-gelme, dolaşma, hareket özgürlüklerini güvenceye almaktadır (AYM, E.2000/82, K.2002/193, 26/11/2002). Bireylerin serbestçe yer değiştirme hakkını ifade eden seyahat özgürlüğünün yurt içi ve dışı seyahatleri kapsadığı açıktır.

38. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı ile seyahat özgürlüğüne yönelik sınırlama arasındaki temel fark, nitelik ve esastan ziyade sınırlamanın derece ve yoğunluğu ile ilgilidir. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı bağlamında hareket serbestisine yönelik kısıtlama, seyahat özgürlüğüne yönelik bir sınırlamaya göre çok daha ileri derecede ve yoğun olmalıdır. Sınırlamalardaki derece ya da yoğunluğun değerlendirilmesinde, tedbirin niteliği, süresi, etkileri ve uygulanma tarzı gibi çeşitli faktörler ile bireyin gündelik hayatının devlet tarafından ne ölçüde denetim altında tutulduğunun dikkate alınması gerekir (*Sebahat Tuncel*, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 44).

39. Bu bağlamda kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde vali tarafından on beş günü geçmemek üzere kamu düzeni ya da güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişilerin ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışlarının sınırlandırabileceğini, belli yerlerde ve saatlerde kişilerin dolaşmalarını ve araçların seyirlerini

düzenleyebileceğini veya kısıtlayabileceğini hükme bağlayan kuralın seyahat özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

40. Kural, valilere kamu düzeni ya da güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler yönünden on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışlara kısıtlama getirme, kişilerin belli yerlerde veya saatlerde dolaşmaları ve araçların seyirlerinin düzenlenmesi ve kısıtlanmasına karar verme yetkisi tanımak suretiyle seyahat özgürlüğüne sınırlama getirmektedir.

41. Seyahat özgürlüğüne sınırlama getirilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin gözönüne alınması gerekmektedir.

42. Seyahat özgürlüğüne getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır. Ancak sınırlamaya yönelik kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralın keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli niteliklere sahip olması gerekir. Bu kapsamda düzenlemenin belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir olması gerekir.

43. Kuralda yer alan tedbirlerin uygulanması *kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulması ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunması* şartlarına bağlanmış ve kapsamı da ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışın engellenmesi açısından *kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişilerle* sınırlandırılmıştır. Buna karşılık belli yerlerde veya saatlerde dolaşma, araçların seyirlerinin düzenlenmesi veya kısıtlanmasına yönelik tedbirler için kişiler yönünden herhangi bir sınırlama getirilmemiştir.

44. Bir önceki başlık altında incelenen kuralın kanunilik denetiminde yapılan açıklamalar bu kısım için de geçerli olmakla birlikte anılan kuraldan farklı olarak dava konusu kuralda yer alan *ildeki belli yerlere giriş ve çıkışın* sınırlandırılması tedbirine yönelik olarak tedbire muhatap kişilerin kapsamını belirlemek için kullanılan *kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler* ibaresinin de hukuki niteliği ve objektif anlamının yargı içtihatlarıyla belirlenebilecek durumda olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla belirli ve öngörülebilir olduğu anlaşılan kuralın kanunilik ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

45. Anayasa'nın 23. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan vatandaşın yurt dışına çıkma özgürlüğünün, ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararına bağlı olarak sınırlandırılacağına ilişkin teminatın niteliği itibarıyla ancak bireysel durumlarda işlerlik kazanabileceği, dolayısıyla bu özel sınırlama sebebinin yalnızca bireysel olarak belirli kişi veya kişilerin yurt dışına çıkış haklarının sınırlandırılması hâlinde söz konusu olabileceği, buna karşılık yurt dışına çıkış hakkını genel olarak sınırlayan düzenlemelere yönelik herhangi bir sınırlama nedenine Anayasa'nın 23. maddesinde yer verilmediği anlaşılmaktadır (AYM, E.2019/94, K.2022/32, 24/03/2022, § 117).

46. Nitekim Anayasa'nın söz konusu maddesinin üçüncü fıkrasında değişiklik yapan 7/5/2010 tarihli ve 5982 sayılı Kanun'un 3. maddesinin gerekçesinde de *"Maddede yapılan değişiklik, idare tarafından, vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin sınırlandırılmasına son verilmekte; yurt dışına çıkma hürriyetinin, sadece suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle ve hâkim kararına bağlı olarak sınırlandırılabilmesi ilkesi benimsenmektedir."* denilmektedir. Bu bağlamda Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler yurt dışına çıkma özgürlüğüne sınır teşkil edebilir (AYM, E.2019/94, K.2022/32, 24/03/2022, § 118).

47. Anayasa'nın 5. maddesinde, kişilerin ve toplumun huzur ve refahını sağlamak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Bu yönüyle devletin kamu düzeni ya da güvenliğinin bozulmasına neden olabilecek fiilleri önlemek üzere gerekli tedbirleri alması söz konusu olabilir. Kural kapsamında kamu düzeni ya da güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler yönünden on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışlara kısıtlama getirmek, kişilerin belli yerlerde veya saatlerde dolaşmaları ve araçların seyirlerinin düzenlenmesi ve kısıtlanmasına yönelik tedbir almak kamu düzeni ve güvenliğini tesis etmek suretiyle kişilerin ve toplumun huzur ve refahını sağlama amacına hizmet etmektedir. Bu açıdan kuralın meşru bir amaca yönelik öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

48. Seyahat özgürlüğüne getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi gereğince ölçülü olması gerekir. Kuralın, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulması ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunması hallerinde, bu durumun ortaya çıkmasına neden olan olguları bertaraf etmek ve bu suretle kamu

düzeni ve güvenliğinin sağlanması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olduğu açıktır.

49. Seyahat özgürlüğüne yönelik sınırlamanın orantılılığı ile ilgili bir önceki başlık altında açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

50. Bu itibarla dava konusu kuralla kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde valilere on beş günü geçmemek üzere kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler yönünden ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışlara sınırlama getirme, belli yerlerde ve saatlerde kişilerin dolaşmaları ve araçların seyirlerini düzenleme ve kısıtlama yetkisi tanıyan kuralın kamu düzeni ve güvenliğini sağlama amacına ulaşma bakımından seyahat özgürlüğüne ölçsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

51. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 23. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüşse de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 23. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 19., 34. ve 119. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

b. Paragrafın Kalan Kısım

52. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesi yönünden de incelenmiştir.

53. Anayasa'nın 35. maddesinde *“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet*

hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.” denilmektedir. Anayasa’nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası mümkün olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (*Mahmut Duran ve diğerleri*, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

54. Mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve ondan tasarruf etme imkânı verir (*Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

55. Kuralla kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde valinin on beş günü geçmemek kaydıyla ildeki ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınmasını ve naklini yasaklayabileceğinin öngörülmesi suretiyle mülkiyet hakkına sınırlama getirilmektedir.

56. Kural kapsamında valiye tanınan yetkinin kapsamı, şartları ve süresinin herhangi bir tereddüde yer yermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralın temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması ölçütüne aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

57. Anayasa’nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlanabilmektedir. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlanması imkânı vermekle bir sınırlama amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörmek ve bu anlamda bir sınırlamanın da sınırını oluşturmak suretiyle mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (*Nusrat Külâh*, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, § 53).

58. Ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin kamu düzeni ya da güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde il sınırları içinde taşınmasının ve naklinin yasaklanmasını öngören kuralın kamu güvenliği ve düzeninin sağlanması ve korunması suretiyle kamu yararını hedeflediği, bu yönüyle sınırlamanın Anayasa'nın 35. maddesinde belirtilen sınırlama sebebine uygun olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kuralın anayasal bağlamda meşru bir amacının bulunması yeterli olmayıp sınırlamanın ölçülü olması gerekir.

59. Esasen ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin kamu düzeni ya da güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde taşınmasının ve naklinin yasaklanmasının kamu güvenliği aleyhine yürütülen faaliyetlerin ortadan kaldırılması ve bu suretle kamu düzeninin sağlanarak kamu yararı amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

60. Mülkiyet hakkına yönelik sınırlamanın orantılılığı ile ilgili Kanun'un 1. maddesiyle 5442 Sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafta geçen "...toplantılarını,..." ibaresine yönelik açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

61. Bu itibarla valilere il içinde belli yerlerde ve saatlerde ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklinin yasaklanması hususunda yetki tanıyan kuralla, kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amacına ulaşma bakımından kişilerin mülkiyet hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirildiği söylenemez.

62. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 19., 23., 34. ve 119. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 2. Maddesiyle 211 sayılı Kanun'a Eklenen 56/A Maddesinin Birinci Fıkrasının "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri..." Bölümünün, 56/B Maddesinin Birinci Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan "...gerektiğinde el ile..." İbaresini ile Üçüncü ve Dördüncü Cümlelerinin İncelenmesi

1. 56/A Maddesinin Birinci Fıkrasının "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri..." Bölümü

a. Anlam ve Kapsam

63. 211 sayılı Kanun'un 56/A maddesinin birinci fıkrasında askeri mahallerde gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kişilerin üstü, özel kâğıtları ve eşyası ile ilgili yapılacak önleme aramasının usul ve esasları düzenlemiştir.

64. Önleme araması esas olarak 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife Salâhiyet Kanunu'nun 9. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre önleme araması, tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla kişilerin üstlerinin, araçlarının, özel kâğıtları ve eşyasının aranması olarak tanımlanmıştır. Bu yönüyle önleme araması, ceza muhakemesi hukukunda, suçluların yakalanması ve suç delillerinin ortaya çıkarılması için başvuru ve geçici bir koruma tedbiri olan adli aramadan ayrılmaktadır.

65. 211 sayılı Kanun'un 56/A maddesinin birinci fıkrasında 2559 sayılı Kanun hükümleri ile uyumlu olarak tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkimi kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri üzerine, askerî mahallerde özel kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla kişilerin üstünün, araçlarının, özel kâğıtları ve eşyasının

aranacağı, bu konuda gerekli tedbirlerin alınacağı, suç delillerinin koruma altına alınarak 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerekli işlemlerin yapılacağı hükme bağlanmıştır. Anılan fıkranın “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri...” bölümü dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

66. Anılan maddede, arama talep yazısında arama için makul sebeplerin gösterilmesi gerektiği, arama kararı veya emrinde aramanın sebebi, konusu, kapsamı ile yapılacağı yer, zaman ve geçerli olacak sürenin belirtileceği, konutta, yerleşim yerinde ve eklentilerinde önleme aramasının yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

67. Dava dilekçesinde özetle; gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde arama emrinin kanunla yetkili kılınan merci tarafından verilmesi durumunda yazılı emrin yirmi dört saat içinde yetkili hâkimin onayına sunulmasının anayasal zorunluluk olduğu, kuralda söz konusu hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanının veya birim amirinin yazılı emrinin hâkim onayına sunulmasına yönelik bir güvencenin tesis edilmediği, ele geçirilen suç delillerinin tutanak altına alınarak 5271 sayılı Kanun uyarınca işlem yapılacağı şeklindeki düzenlemenin de yazılı arama emrinin yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulması zorunluluğunu karşılamadığı, dolayısıyla kuralın Anayasa’nın öngördüğü şartı karşılamaksızın özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkının sınırlanmasına imkân tanıdığı belirtilerek kuralın Anayasa’nın 20. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

68. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

69. Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu, özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmiş; ikinci fıkrasında da “Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel

ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.” hükmüne yer verilmiştir.

70. Buna göre bir kimsenin üstünün ve eşyasının aranabilmesi için gecikmesinde sakınca bulunmayan hâllerde mutlaka yetkili hâkim kararının bulunması, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ise yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulmak kaydıyla kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emrinin bulunması gerekmektedir.

71. Dava konusu kuralda, askerî mahallerde gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde hâkim kararı aranmaksızın askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanının veya birim amirinin yazılı emri üzerine kişilerin üstü, araçları, özel kâğıtları ve eşyalarının aranmasına imkân tanımakla kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirilmektedir.

72. Kuralda arama kararının kapsamı ve şartları, hangi merci tarafından ne şekilde verilebileceğinin açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralla kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

73. Kuralda gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî yetkililerin yazılı emri üzerine önleme araması yapılmasına imkân tanınmasının kuralın gerekçesinde belirtildiği üzere, askerî mahallerde fiziki güvenlik ile bilgi güvenliğine, emniyet ve kazaların önlemesine yönelik olarak verilmiş emirlere riayet edilip edilmediğinin tespit edilerek tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralın meşru bir amaç taşımadığı söylenemez.

74. Kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesi gereğince Anayasa’nın sözüne de uygun olması gerekir.

75. Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına sınırlama getiren arama ve elkoyma tedbirlerinin kapsam ve şartları ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve birtakım güvenceler öngörülmüştür. Kural olarak bir kimsenin üstünün, özel kâğıtlarının ve eşyasının aranabilmesi için gecikmesinde sakınca bulunmayan hâllerde mutlaka yetkili hâkim kararının bulunması, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ise yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulmak kaydıyla kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emrinin bulunması gerekmektedir. Yetkili merci tarafından verilen arama kararının yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulması, arama kararının alınması ve uygulanması sürecinde keyfiliğin önüne geçilerek bireyler nezdinde hukuki güvenlik ve öngörülebilirliğin oluşmasına katkı sağlamaktadır.

76. Kuralda, askerî merciler tarafından verilen arama emrinin yirmi dört saat içinde görevli hâkim onayına sunulmasına ilişkin güvenceye yer verilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla söz konusu güvence sağlanmadan askeri mahallerde kişilerin üstü, araçları, özel kâğıtları ve eşyasının aranmasına imkân tanınması Anayasa'nın 20. maddesiyle bağdaşmamaktadır. Bu nedenle kuralla Anayasa'nın sözüne aykırı olarak kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirildiği anlaşılmaktadır.

77. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

2. 56/B Maddesinin Birinci Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan "...gerektiğinde el ile..." İbaresini

a. İptal Talebinin Gerekçesi

78. Dava dilekçesinde özetle; hukukumuzda elle kontrol kavramının bulunmadığı, *kaba arama, sıvazlama, elle kontrol* şeklinde ifade edilen fiillerin arama niteliğinde olduğu, aramanın ise ancak hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde kanunun yetkili kıldığı merciinin yazılı emriyle mümkün olabileceği, kurallarda elle kontrolü, aramadan ayıran herhangi bir ölçütün bulunmadığı, elle kontrol adı altında kişinin bedeni ya da aracı üzerinde arama yapılabileceği, bunun yanı sıra kurallar kapsamında kişinin

elle kontrolü kabul etmesine sonuç bağlanmasının da kuralların Anayasa'ya aykırılığını ortadan kaldırmayacağı, kişinin zorunluluk ya da korkma nedeniyle verdiği rızanın geçerli olmayacağı, ayrıca kuralların belirsiz ve keyfî uygulamalara açık olduğu, bu yönüyle Anayasa'nın öngördüğü kanunla sınırlama ölçütünün de karşılanmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

79. 211 sayılı Kanun'un 56/B maddesinde askerî mahallere giriş ve çıkışın usulü düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında, özel kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla, asker kişiler dâhil askerî mahallere girmek veya çıkmak isteyenlerin duyarlı kapıdan geçmek zorunda olduğu, bu kişilerin üstlerinin, duyarlı kapının ikaz vermesi hâlinde, metal dedektörle kontrol edileceği; eşyalarının teknik cihazlardan ve güvenlik sistemlerinden geçirileceği; aracının teknik cihazlarla, *gerektiğinde el ile* kontrol edileceği düzenlenmiştir.

80. *Kaba arama, yoklama, sıvazlama veya elle tarama* olarak da ifade edilen *elle kontrol* aramadan farklı bir kavram olup söz konusu işlemin arama boyutuna ulaşmaması gerekir. Bu itibarla elle kontrol (yoklama, sıvazlama elle tarama) kişilerin üst ve eşyası üzerinde amaç, kapsam ve süre itibarıyla aramaya göre daha sınırlı uygulanma imkânı sağlayan tedbir niteliğinde bir işlemdir.

81. Arama tedbiri özel olarak Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında güvence altına alınmıştır. Elle kontrolün arama boyutuna ulaşmayan alt düzeyde sınırlı bir kolluk tedbiri olduğu dikkate alındığında dava konusu kuralların Anayasa'nın 20. maddesinin birinci fıkrası kapsamında incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

82. Anayasa'nın 20. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı; bir yönüyle özel hayatın gizliliğinin korunmasını, başkalarının gözleri önüne serilmemesini, bir başka ifadeyle kişinin özel hayatında yaşananların yalnız kendisi veya dilediği kimseler tarafından bilinmesini isteme hakkını korurken diğer yönüyle resmî makamların özel hayata müdahale edememesini, yani kişinin ferdî ve

aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesini güvence altına almaktadır.

83. Dava konusu kuralı oluşturan “...gerektiğinde el ile...” ibaresinin aynı cümlede geçen *aracı* ibaresiyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede asker kişiler dâhil askerî mahallere girmek veya çıkmak isteyenlerin *araçlarında* elle kontrol yapma yetkisi tanıyan kural, Anayasa’nın 20. maddesi kapsamındaki kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

84. Elle kontrolün aramaya dönüşmemesi gerektiği dikkate alındığında bu konuda yapılacak düzenlemelerin, hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik ilkeleri çerçevesinde elle kontrol (yoklama, sıvazlama, elle tarama) ve arama arasındaki sınırı ortaya koyacak nitelikte olması gerekmektedir. Aksi durumda kolluğun elle kontrol adı altında icra ettiği faaliyetlerin Anayasa’nın 20. maddesinin ikinci fıkrasındaki güvencelerden yoksun olarak arama tedbirine dönüşmesi söz konusu olabilir. Bu yönüyle kolluğa elle kontrol yapma yetkisi tanıyan kuralların arama sonucunu doğuracak uygulamalara sebebiyet vermeyecek güvenceleri içermesi gerekir.

85. Tedbire konu *araç*, kişilerin *üstü* ve *eşyasına* göre elle kontrol uygulamasının klasik aramaya dönüşmesi açısından daha elverişli niteliktedir. Bu açıdan yapılacak düzenlemelerde araç üzerinde elle kontrolün ne şekilde uygulanacağı, aracın görünen ya da görünmeyen kısımlarına yönelik bir müdahalenin hangi ölçütlere göre arama boyutuna ulaşacağı ya da ulaşmayacağına açık olarak belirlenmesi gerekmektedir. Dava konusu kuralda, kişilerin araçlarında yapılacak elle kontrolün arama tedbiri boyutuna ulaşmasını önleyecek şekilde kapsam ve sınırlarının tespit edilmediği anlaşılmaktadır.

86. Bu yönüyle kural, hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik ilkesi çerçevesinde her durum ve koşulda objektif ve nesnel olarak uygulanabilir nitelikte açık ve net değildir. Bu açıdan kural, elle kontrol adı altında Anayasa’nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen güvencelerden yoksun olarak arama kapsamındaki uygulamalara sebebiyet verecek ölçüde belirsizlik içermektedir. Ayrıca kural, idarece elle kontrolün amacı dışında keyfî bir şekilde uygulamasını engelleyecek yeterli güvenceleri sağlamamaktadır. Bu nedenle kuralla Anayasa’nın 20. maddesinde

düzenlenen kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına getirilen sınırlamanın, öngörülebilir bir kanuni dayanağının bulunduğu söylenemez.

87. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2. maddesi yönünden incelenmemiştir.

3. 56/B Maddesinin Birinci Fıkrasının Üçüncü ve Dördüncü Cümleleri

a. İptal Talebinin Gerekçesi

88. Dava dilekçesinde özetle; kuralların 211 sayılı Kanun'a eklenen 56/A maddesinin birinci fıkranın ikinci cümlesinde yer alan "...gerektiğinde el ile..." ibaresine yönelik gerekçelerle Anayasa'nın 2., 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

i. Fıkranın İkinci Cümlesinde Yer Alan "...aracı,..." İbaresinin Yönünden

89. 211 sayılı Kanun'un 56/B maddesinin birinci fıkrasının dava konusu üçüncü cümlesinde şüphe hâlinde veya teknik cihazların bulunmadığı yerlerde, herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, kişilerin üstünün, eşyasının ve aracının elle kontrol edilebileceği, dava konusu dördüncü cümlesinde ise teknik cihazların ikazının sürmesi hâlinde, bu kişilerin ancak elle kontrolü kabul etmeleri durumunda askerî mahallere girebilecekleri öngörülmüştür.

90. Dava konusu kurallar fıkranın ikinci cümlesinde yer alan *üstleri, eşyaları ve aracı ibareleri* yönünden ortak hüküm niteliği taşımaktadır. Bu nedenle kuralların fıkranın ikinci cümlesinde geçen *üstleri, eşyaları ve aracı* ibareleri yönünden ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

91. Askerî mahallere giriş ve çıkışları düzenleyen kurallar belli şartlarda kişilerin *araçları* üzerinde elle kontrol yapılabilmesine imkân tanımakla Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

92. *Aracı* ibaresi yönünden kuralların kanun tarafından öngörülme şartıyla ilgili bir önceki başlık altında açıklanan gerekçeler dava konusu kurallar için de geçerlidir. Dolayısıyla anılan ibare yönünden kurallarla Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına getirilen sınırlamanın öngörülebilir bir kanuni dayanağının bulunduğu söylenemez.

93. Açıklanan nedenlerle kurallar, fıkranın ikinci cümlesinde yer alan "...*aracı*,..." ibaresi yönünden Anayasa'ya aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2. maddesi yönünden incelenmemiştir.

ii. Fıkranın İkinci Cümlesinde Yer Alan "...üstleri..." ve "...eşyaları..." İbareleri Yönünden

94. Askerî mahallere giriş ve çıkışları düzenleyen kurallar belli şartlarda kişilerin *üstü* ve *eşyasında* elle kontrol yapılabilmesine imkân tanımakla Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

95. *Üstleri* ve *eşyaları* ibareleri yönünden kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamada kanunilik şartının ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Fıkranın ikinci cümlesinde yer alan "...*gerektiğinde el ile*..." ibaresiyle ilgili başlık altında açıklandığı gibi tedbire konu *aracın* niteliği gereği bunlar üzerinde yapılacak elle kontrol uygulamasının klasik aramaya dönüşmesine daha elverişli olması nedeniyle bunun farkının ortaya konulması kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlenmesi gerekmektedir. Buna karşın kişilerin *üstü* ve *eşyasında* yapılacak elle kontrol açısından kuralların ihdas amacı da dikkate alındığında söz konusu faaliyetin hangi durumlarda arama boyutuna ulaşabileceğinin ve bunun sınırlarının objektif ölçütlerle tespit edilebilir nitelikte olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kurallar kişilerin *üstü* ve *eşyası* üzerinde yapılacak elle kontrol faaliyeti ile arama arasındaki sınırın tespit edilmesi açısından herhangi bir belirsizlik içermemektedir. Bu nedenle kurallarla kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

96. Bunun yanında sınırlamanın meşru bir amaca dayanması gerekir. Kurallarla askerî mahallerde kişileri *üstü* ve *eşyası* üzerinde elle kontrol yapılmasına imkân tanınmasının askerî mahallerde güvenlik ve disiplin tesis edilerek kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralların meşru bir amaç taşımadığı söylenemez.

97. Kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi gereğince Anayasa'nın sözüne de uygun olması gerekir. Kurallar kapsamında kişilerin *üstü* ve *eşyası* üzerinde yapılacak genel güvenlik kontrolü faaliyetinin Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında özel güvenceye bağlanan klasik aramadan farklı olduğu dikkate alındığından kurallarda söz konusu güvenceye yer verilmemesi Anayasa'nın sözüne aykırılık sonucunu doğurmamaktadır.

98. Kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın ayrıca ölçülü olması gerekir. Kuralların askerî mahallerde güvenlik ve disiplin tesis edilerek kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olduğu açıktır.

99. Kanun koyucunun, askerî birliklerin bulunduğu yerler ile güvenlik açısından önemli gördüğü kamu binaları veya tesislere giriş ve çıkışlarla ilgili birtakım tedbirler alması takdir yetkisi kapsamında değerlendirilmelidir. Kurallar yalnızca askerî mahallere gelen kişilerle ilgili güvenlik amacına uygun olarak sınırlı bir kontrol faaliyeti icra edilmesine imkân tanımaktadır. Ayrıca söz konusu uygulamada zorlama unsuru bulunmamakta buna rıza gösterilmemesine kişilerin askerî mahallere alınmaması şeklinde bir sonuç bağlanmaktadır.

100. Öte yandan kural kapsamında yapılan faaliyetin idari eylem olduğu dikkate alındığında keyfî uygulamalara ve varsa herhangi bir zarara karşı ilgililerin idari yargı yoluna başvurmasına engel bir durum da bulunmamaktadır.

101. Bu itibarla şüphe hâlinde veya teknik cihazların bulunmadığı yerlerde, herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, askerî mahallere girmek veya çıkmak isteyen kişilerin *üstünün* ve *eşyasının* elle kontrol edilebileceğini, teknik cihazların ikazının sürmesi hâlinde, bu

kişilerin ancak elle kontrolü kabul etmeleri durumunda askerî mahallere girebileceklerini düzenleyen kurallarla, askerî mahallerde güvenlik ve disiplin tesis edilerek kamu düzeni ve güvenliğini sağlama amacına ulaşma bakımından kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına ölçsüz bir sınırlama getirildiği söylenemez.

102. Açıklanan nedenlerle kurallar, fıkranın ikinci cümlesinde yer alan “...üstleri,...” ve “...eşyaları...” ibareleri yönünden Anayasa’ya aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kuralların Anayasa’nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa’nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa’nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

C. Kanun’un 5. Maddesiyle 2692 Sayılı Kanun’a Eklenen Ek 7. Maddenin Birinci Fıkrasında Yer Alan “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri...” İbaresinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

103. Dava dilekçesinde özetle; kuralların, 7145 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle 211 sayılı Kanun’a Eklenen 56/A maddesinin birinci fıkrasının “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri...” bölümüne yönelik gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

104. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

105. 2692 sayılı Kanun’un ek 7. maddesinin birinci fıkrasında, tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkimi kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya askerî kurum amirinin yazılı emri

üzerine, sahil güvenlik hizmet binaları ve eklentileri ile yüzer unsurlarında, askerlik yükümlülüğünü yerine getiren erbaş ve erlerin üstü, özel kâğıtları ve eşyasının aranacağı, gerekli tedbirlerin alınacağı, suç delillerinin koruma altına alınarak 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre gerekli işlemlerin yapılacağı hükme bağlanmıştır. Anılan fıkra da yer alan, “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri...” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

106. 7145 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle 211 sayılı Kanun’a eklenen 56/A maddesinin birinci fıkrasının “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri...” bölümüne ilişkin Anayasa’nın 20. maddesi kapsamında açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

107. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

Ç. Kanun’un 6. Maddesiyle 2803 Sayılı Kanun’a Eklenen 15/A Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri...” İbaresinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

108. Dava dilekçesinde özetle; 7145 sayılı Kanun’un 2. maddesiyle 211 sayılı Kanun’a eklenen 56/A maddesinin birinci fıkrasının “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri...” bölümüne yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa’nın 20. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

109. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

110. 2803 sayılı Kanun'un 15/A maddesinin birinci fıkrasında tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş sulh ceza hâkimi kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri üzerine, jandarma hizmet binaları ve eklentilerinde, askerlik yükümlülüğünü yerine getiren erbaş ve erlerin üstü, özel kâğıtları ve eşyasının aranacağı, gerekli tedbirlerin alınacağı, suç delillerinin koruma altına alınarak 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre gerekli işlemlerin yapılacağı hükme bağlanmıştır. Anılan fıkra da yer alan *"...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri..."* ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

111. 7145 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 211 sayılı Kanun'a eklenen 56/A maddesinin birinci fıkrasının *"...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri..."* bölümüne ilişkin Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında açıklanan gerekçeler uyum olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

112. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

D. Kanun'un 8. Maddesiyle 2911 Sayılı Kanun'un 6. Maddesinin İkinci Fıkrasının Birinci Cümlesine Eklenen *"...vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılmaz derecede zorlaştırmayacak..."* İbaresinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

113. Dava dilekçesinde özetle; 2911 sayılı Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasının önceki hâlinde toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının belirlenmesinde dikkate alınmak üzere öngörülen vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmaması ölçütünün Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği, dava konusu kuralın belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu nedenle kuralın mülki idare amirinin keyfî uygulamalarına imkân tanıdığı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamanın ancak

hayati nitelikteki zorunlu kamu hizmetlerinden yararlanmayı engelleyici bir durumun söz konusu olması hâlinde ölçülü ve meşru görülebileceği, kuralla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasının ölçüsüz bir şekilde sınırlandırıldığı, ayrıca kuralın içeriğinin belirsiz ve keyfi uygulamalara açık olması nedeniyle temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlandırılması şartını karşılamadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13. ve 34. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

114. 2911 sayılı Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde, il ve ilçelerdeki toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının kamu düzenini ve genel asayişini bozmayacak ve vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmayacak şekilde ve anılan Kanun'un 22. maddenin birinci fıkrasında sayılan sınırlamalara uyulması kaydıyla Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) grubu bulunan siyasi partilerin il ve ilçe temsilcileri ile güzergâhın geçeceği ilçe ve il belediye başkanlarının, en çok üyeye sahip üç sendikanın ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının il ve ilçe temsilcilerinin görüşleri alınarak mahallin en büyük mülki amiri tarafından belirleneceği öngörülmektedir. Söz konusu fıkra yer alan "...vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmayacak..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

115. Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmeyen ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle düzenin değiştirilmesini savunan kişilere siyasi fikirlerini toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edebilme imkânı sunulmalıdır (Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 117, 118; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 67, 68; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80; Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017 § 37; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 54). Buna karşılık toplantının şiddet içermesi veya toplantıda şiddete çağrıda bulunulması durumunda toplantının barışçıl olduğu, dolayısıyla Anayasa'nın 34. maddesinin sağladığı korumadan yararlanacağı söylenemez (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 51).

116. Dava konusu kural uyarınca *vatandaşların günlük yaşamının aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmaması* il ve ilçelerde mahallin en büyük mülki amirince toplantı ve gösteri yürüyüşü yer ve güzergâhının belirlenmesinin şartlarından birisi olarak öngörülmüştür. Kural kapsamında düzenlenen söz konusu ölçüt, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile doğrudan bağlantılı olup bu hakkı sınırlamaktadır.

117. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenebilecek yer ve güzergâhın belirlenmesinin koşullarından birisi olarak öngörülen *vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmama* durumunun kapsam ve sınırları hâl ve şartlara göre objektif olarak belirlenebilecek niteliktedir. Dolayısıyla kuralın belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez. Buna göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamada kanunilik unsurunun sağlandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

118. Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik sınırlama nedenlerine yer verilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenleneceği yerlerde yapılacak faaliyetler nedeniyle kamu düzeni ile bu yerlerde bulunan diğer insanların hak ve özgürlüklerinin etkileneceği açıktır. Bu nedenle kamuya açık alanlarda yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerine belirli ölçülerde sınırlama getirilmesi, kamu düzeninin olağan akışının kesintiye uğramaması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması açısından gerekli olabilir.

119. Bu nedenle kural kapsamında kamu düzeninin sağlanması ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamanın meşru bir amaca dayandığı açıktır.

120. Kural kapsamında toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâh belirlenirken söz konusu yerlerde toplantı ve gösteri yürüyüşü yapacak kişiler ile bu yerleri kullanan diğer kişilerin hak ve özgürlükleri arasında bir denge kurulması ve nihayetinde kamu düzeninin sağlanması gerekir. Başka bir ifadeyle toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâhla ilgili yapılacak düzenlemelerin söz konusu hakkın kullanılmasını anlamsız hâle getirmemesi, bu yerlerde bulunan diğer kişilerin hak ve özgürlükleri ile kamu düzenini gözetmesi gerekmektedir.

121. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin başkalarının günlük yaşamını bir miktar zorlaştırması kaçınılmazdır. Dolayısıyla demokratik toplumda bu durumun hoşgörüyü karşılanması gerekir (AYM, E. 2014/101, K. 2017/142, 28/9/2017, § 51). Bu çerçevede toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenleneceği yer ve güzergâh belirlenirken başkalarının günlük yaşam faaliyetlerinin katlanılmayacak boyuta ulaşmamak koşuluyla etkilenmesi söz konusu olabilir. Bu bağlamda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemek isteyenler ile bu yerlerde bulunan diğer kişilerin hak ve özgürlükleri arasındaki çatışmada özgürlükler arasında makul bir denge kurularak her ikisinin de gerektiği ölçüde korunduğu bir yolun benimsenmesi gerekmektedir (AYM, E. 2020/12, K. 2020/46, 10/9/2020, § 14).

122. Anayasa Mahkemesinin 28/9/2017 tarihli ve E. 2014/101, K. 2017/142 sayılı kararında vatandaşın gündelik yaşamının aşırı ve katlanılmaz derecede zorlaşması, söz konusu dengenin sağlanmasında temel ölçüt olarak kabul edilmiştir. Anılan kararda demokratik bir toplumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ancak zorlayıcı nedenlerin bulunması şartıyla sınırlama getirilebileceği, bir yerde toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlenmesinin vatandaşın gündelik yaşamını zorlaştıracakı gerekçesiyle engellenebilmesi için gündelik yaşamın *aşırı ve katlanılmaz derecede* zorlaşması şartının gerçekleşmesinin gerektiği, dava konusu kuralda gündelik yaşamın etkilenme boyutuna yönelik herhangi bir ölçütün getirilmediği, kuralın bu hâliyle demokratik toplumda hoşgörüyü karşılanması gereken birtakım zorlukların gerekçe gösterilerek gösteri yürüyüşü mekânlarının sınırlandırılmasına imkân tanıdığı, bu şekilde getirilen sınırlamanın demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmadığı belirtilmiştir (§ 52). Dolayısıyla başkalarının gündelik yaşamını aşırı ve katlanılmaz derecede zorlaştırmayacak şekilde kişilere toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının tanınması gerekmektedir.

123. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında da toplantı ve gösteri yürüyüşünün başkalarının günlük yaşamlarını bir miktar zorlaştırmasının kaçınılmaz olduğu, demokratik toplumun önemli yapı taşlarından olan toplantı ve gösteri yürüyüşünün gündelik yaşamı bir miktar zorlaştırmasının hoşgörüyü karşılanması gerektiği ifade edilmiştir (*DİSK ve KESK/Türkiye*, B. No: 38676/08, 27/11/2012, § 29; *Bukta ve diğerleri/Macaristan*, B. No: 25691/04, 17/7/2007, § 37; *Oya Ataman/Türkiye*, B. No: 74552/01, §§ 41, 42; *Galstyan/Ermenistan*, B. No: 26986/03, 15.11.2007, §§ 116, 117).

124. Bu itibarla toplantı ve gösteri yürüyüşünün yapılacağı yer ve güzergâh belirlenirken başka kişilerin gündelik yaşamının etkilenme boyutuna yönelik olarak kuralda öngörülen *vatandaşların günlük yaşamının aşırı ve katlanılmaz derecede zorlaştırılmaması* ölçütüyle kamu düzeni ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacına ulaşma bakımından toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamada çatışan haklar arasındaki makul dengenin sağlanmadığı söylenemez. Dolayısıyla kuralla getirilen sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

125. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 34. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

E. Kanun'un 9. Maddesiyle 2911 Sayılı Kanun'un 7. Maddesinin Değiştirilen İkinci Fıkrasının İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

126. Dava dilekçesinde özetle; Anayasa'da toplantı ve gösterilerin yalnızca gündüz vakti yapılabileceği ya da gece vakti yapılamayacağı yönünde bir düzenlemenin bulunmadığı, bu itibarla herhangi bir şiddet barındırmayan ve diğer kişilerin gündelik yaşamını etkilemeyen toplantı ve yürüyüşlerin gece vaktinde de yapılmasının mümkün olduğu, kural kapsamında somut kriterler belirlenmeden gece vakti toplantı yapılmasının kategorik olarak yasaklanmasının ölçülü kabul edilemeyeceği, kuralda yalnızca gündüz başlayan toplantıların geceye sarkmasına veya uzatılmasına imkân tanındığı, ancak gece gerçekleşen bir durum nedeniyle bireylerin anlık gelişen tepkiye bağlı olarak toplantı ve yürüyüş düzenleme haklarını kullanma imkânlarının bulunmadığı, bunun yanı sıra kuralda toplantının geceye sarkacağının önceden bildirilmesinin ve mülki amirin de uzatmaya karar vermesinin şart koşulduğu, esasen mülki amirin bu yöndeki kararının izin niteliğinde olduğu, bu durumun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının izne tabi olmaması ilkesi ile bağdaşmadığı, kapalı bir mekânda yapılan toplantının, kamu düzenini ve güvenliğini tehlikeye sokmaması ve başkalarının haklarını ihlal etmemesi hâlinde mutlaka gece saat 24.00'te sonlandırılmasının makul bir gerekçesinin ve anayasal dayanağının bulunmadığı, devletin bu konudaki pozitif yükümlülüklerini yerine getiremeyeceği gerekçesiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme

hakkının gece vaktiyle sınırlanamayacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13. ve 34. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

127. 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesinin dava konusu ikinci fıkrasının birinci cümlesinde, açık yerlerdeki toplantılar ile yürüyüşlerin gece vaktinin başlamasıyla dağılacak şekilde, kapalı yerlerdeki toplantıların ise saat 24.00'e kadar yapılabileceği belirtilmiş, ikinci cümlesinde toplantı ve gösteri yürüyüşünün gece vaktinin başlamasından sonra devam edeceği hususunun, geçerli neden gösterilerek bildirilmesi hâlinde vatandaşların huzur ve sükûnet içinde istirahatini aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmamak ve kamu düzeni ve genel asayişin bozulmasına neden olmamak şartıyla, açık yerlerde yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin dağılma saatinin mahallin en büyük mülki amirinin kararıyla en geç saat 24.00'e kadar uzatılabileceği öngörülmüştür.

128. Kuralla açık alanlarda düzenlenen toplantı ve yürüyüşlerin gece vaktinin başlamasına, belirli şartların gerçekleşmesi hâlinde ise mahallin en büyük mülki amirinin kararıyla en geç saat 24.00'e kadar, kapalı alanlardaki toplantıların ise her durumda saat 24.00'e kadar yapılabileceği öngörülmek suretiyle gece yarısından sonra güneşin doğuşuna kadarki zaman süreci içerisinde toplantı ve yürüyüş düzenlenmesi yasaklanmaktadır.

129. Kuralda kapalı alanlarda yapılacak toplantılar için gece saat 24.00, açık alanlarda yapılacak toplantı ve yürüyüşler için güneşin batışından bir saat sonra yani gece vaktinin başlaması, gece vaktinin başlamasından sonra ise belirli şartların gerçekleşmesi kaydıyla en geç saat 24.00'e kadar uzatılabileceği belirtilmek suretiyle üç farklı süre öngörülmüştür.

130. Toplantı ve gösteri yürüyüşüne yönelik öngörülen zaman kısıtlaması ile açık alanlardaki toplantı ve yürüyüşün saat 24.00'e kadar uzatılmasının mahallin en büyük mülki amirinin kararına bağlı kılınması, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını sınırlamaktadır.

131. Kuralda açık ve kapalı yerlerdeki toplantı ve yürüyüşlere ilişkin usul ve şartların herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak düzenlendiği dikkate alındığında kuralla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır. Bunun yanında kural kapsamında getirilen zaman kısıtlaması ile

belirli şartlarda süre uzatımının mahallin en büyük mülki amirinin kararına bağlanmasının kamu düzeninin ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacına yönelik olduğu böylelikle kuralın anayasal anlamda meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

132. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın sözüne uygun olması gerekir. Dolayısıyla toplantı ve gösteri yürüyüşünün izne tabi kılınmayacağına yönelik anayasal güvence kapsamında bu tür faaliyetlere izin şartı getiren ya da izin sonucunu doğuran uygulamalara imkân tanıyan düzenlemeler Anayasa'nın sözüne aykırılık oluşturabilecektir.

133. Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin *önceden izin almadan* toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlenebilmesi için önceden izin alınması zorunluluğunun bulunmaması, ilgililerin bu hakkı sınırsız bir şekilde kullanacağı anlamına gelmemektedir. Kanun koyucunun anayasal ilkeler çerçevesinde bu tür faaliyetlerin izne bağlanması neticesini vermeyecek şekilde belli şartlar öngörmesi söz konusu olabilir.

134. Dava konusu kuralın ikinci cümlesinde açık alanlarda gece vaktinin başlamasından sonra devam edecek toplantı ve yürüyüşlerin gece saat 24.00'e kadar uzatılması mahallin en büyük mülki amirinin karar vermesi şartına bağlanmaktadır. Toplantı ve yürüyüşün gece vaktinin başlamasından sonra devam etmesinde mülki amirin karar vermesi şartının öngörülmesi toplantı ve yürüyüşün yapılmasının doğrudan doğruya izne bağlanması sonucunu doğurmaktadır. Söz konusu durum Anayasa'nın 34. maddesinin lafzında belirtilen *herkesin önceden izin almadan* barışçıl nitelikte toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyebileceğine ilişkin anayasal güvenceye aykırılık oluşturmaktadır. Dolayısıyla Anayasa'nın lafzına aykırı olarak açık alanlarda toplantı ve yürüyüşün gece vaktinin başlamasından itibaren saat 24.00'e kadar devamında mülki amirin karar vermesi şartını öngören kuralın ikinci cümlesi Anayasa'nın 34. maddesiyle çelişmektedir.

135. 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ikinci fıkrasının dava konusu kuralla değiştirilmeden önce yürürlükte bulunan hâlinde yer alan "... güneş batmadan önce dağılacak şekilde..." ibaresiyle ilgili itiraz başvurusunda Anayasa Mahkemesi, güneşin batışından sonra toplantının mutlak olarak yasaklanmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına demokratik

toplum düzeninin gereklerine uymayan, ölçüsüz bir sınırlama getirdiğini belirtmiştir. Anılan kararda, başkalarının haklarının ve kamu düzeninin korunması amacı için toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının gereğinden fazla sınırlandırılmasının, sınırlama için seçilen aracı orantısız kılacağı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının niteliği ve demokratik toplum düzeni bakımından önemi gözetildiğinde havanın kararmasından sonra toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin kategorik olarak yasaklanmasının, hakkın gereğinden fazla sınırlandırılması sonucunu doğurabileceği, katılanların sayısı ve yöntemi itibarıyla diğer insanların dinlenmesini engelleyecek nitelikte olan ve özellikle gecenin ilerleyen saatlerine denk gelen toplantıların yasaklanmasının ölçülü görülebileceği ancak başkalarını aşırı derecede rahatsız etmeyen ve kamu düzeni yönünden ciddi bir tehlike yaratmayan toplantıların güneşin batmasından sonra devam etmesinin yasaklanmasının, haklar arasında kurulması gereken adil dengenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyenler aleyhine bozulmasına yol açabileceği ifade edilmiştir (AYM, E. 2014/101, K. 2017/142, 28/9/2017, §§ 76-79).

136. Bu yönüyle, kanun koyucunun başkalarının haklarının ve kamu düzeninin korunması yükümlülüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı arasında makul bir denge kurması gerekmektedir. Barışçıl nitelikteki bir toplantıya getirilen sınırlamanın ancak söz konusu dengenin sağlanmasıyla birlikte demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu söylenebilir.

137. Nitekim AİHM içtihatlarında da gece ve gündüz boyunca uzun süre devam eden toplantılar barışçıl gösteri kapsamında değerlendirilerek gece vakti toplantı düzenlenmesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) güvencesi kapsamında olduğu belirtilmiştir (*Cisse/Fransa*, B. No: 51346/99, 9/4/2002; *Samüt Karabulut/Türkiye*, B. No: 16999/04, 27/1/2009; *Çiloğlu ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 73333/01, 6/3/2007)

138. Kuşkusuz gece vaktinin başlamasından sonra toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlenmesinin gündüz vaktine göre hem toplantı ve yürüyüşü düzenleyenler hem de çevredeki halkın güvenliğinin sağlanması açısından daha fazla riskler barındırabilir. Dolayısıyla kanun koyucunun gece vakti düzenlenecek toplantı ve yürüyüşlerin neden olacağı güvenlik sorunu ile başkalarının istirahatine yönelik olumsuzlukları en aza indirmek için birtakım ek şartlar belirlemesi çatışan haklar arasındaki makul dengenin sağlanması açısından gerekli olabilir.

139. Ancak söz konusu şartlar belirlenirken toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına daha az sınırlama oluşturabilecek elverişli araçlar tercih edilmelidir. Başka bir ifadeyle kamu düzeni ile başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma amacını sağlayan tedbirlere başvurulurken toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyenlerin aleyhine hakkın kullanımını tamamen ortadan kaldıran ya da önemli ölçüde zorlaştıran uygulamalardan kaçınılması ve uzlaştırmacı yöntemlere başvurulması gerekir.

140. Bu açıdan toplantı ve gösteri yürüyüşünün türü, niteliği, kapsamı, amacı, biçimi, katılanların sayısı, yapıldığı zaman dilimi gibi etkenler gözönünde bulundurulmak suretiyle toplantının gecenin başlamasından sonra devam etmesinin kamu düzenini etkileyip etkilemediğini, başkalarının hak ve özgürlüklerini zedeleyip zedelediğini tespit etmek için bir takım ölçüler belirlendikten sonra yasaklama kararı verilmesinin gerekip gerekmediğine ilişkin değerlendirme yapılması söz konusu amaç-araç dengesinin sağlanmasında dikkate alınması gerekir (AYM, E. 2014/101, K. 2017/142, 28/9/2017, § 78).

141. Dava konusu kuralın Anayasa Mahkemesinin anılan kararındaki iptal gerekçelerini karşılamak amacıyla ihdas edildiği anlaşılmaktadır. Nitekim bu husus kuralın gerekçesinde *“Maddeyle, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 6. ve 7. maddelerinde yapılan değişiklikle Anayasa Mahkemesinin 28/9/2017 tarihli ve E.2014/101, K.2017/142 sayılı iptal kararı doğrultusunda düzenleme yapılmaktadır... Karara uyumlu olacak şekilde çatışan haklar arasındaki dengeyi sağlamak amacıyla 2911 sayılı Kanunun 7. maddesinde değişiklik yapılmaktadır. Bu kapsamda kapalı yerlerdeki toplantıların saat 24.00’e kadar yapılabileceği, açık yerlerdeki toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin ise güneşin batışından bir saat sonra gece vaktinin başlamasıyla dağılacak şekilde planlanması gerektiği, toplantı ve gösterinin niteliği gece vakti yapılmasını gerektiriyor veya ilgililerce talep edilmiş ise sürenin en büyük mülki amir kararıyla 24.00’e kadar uzatılabileceği hususunda değişiklik yapılmaktadır.”* şeklinde ifade edilmiştir.

142. Dava konusu kuralın birinci cümlesinde açık yerlerde yapılacak toplantı ve yürüyüşler gece vaktinin başlamasıyla kapalı yerlerdeki toplantılar ise saat 24.00’le sınırlandırılmıştır.

143. Açık alanlarda yapılan barışçıl nitelikteki toplantı ve gösteri yürüyüşünün gece saat 24.00’e kadar uzatılmasını mülki amirin kararına bağlayan ve bu suretle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına

Anayasa'nın sözüne aykırı olarak sınırlama getiren kuralın ikinci cümlesi dikkate alındığında, kuralın açık alanlardaki toplantı ve yürüyüşün "... gece vaktinin başlamasıyla dağılacak şekilde..." düzenlenmesini öngören birinci cümlesinin, başkalarının huzur ve istirahatini aşırı ve katlanılmaz derecede zorlaştırmayan, kamu düzeninin bozulmasına neden olmayan toplantı ve yürüyüşlerin anayasal güvencelere uygun bir şekilde objektif ölçütler belirlenerek gece vaktinin başlamasından sonra da devam etmesine imkân tanıdığı söylenemez.

144. Bunun yanında kuralın birinci cümlesinde geçen kapalı yerlerdeki toplantıların gece saat 24.00'e kadar yapılabileceğini öngören düzenleme, söz konusu yerlerdeki barışçıl nitelikteki toplantıların, başkalarını aşırı derecede rahatsız etmemesi, kamu düzeni yönünden ciddi bir tehlike oluşturmaması gibi niteliklerin değerlendirilmesi imkânını sağlayan objektif ölçütler tespit edilmeden gece saat 24.00'den sonra yapılmasına mutlak bir yasaklama getirmektedir.

145. Bu yönüyle kuralın birinci cümlesinin çatışan haklar arasında kurulması gereken makul dengenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyen kişiler aleyhine bozulması sonucunu doğurduğu, başkalarının haklarının ve kamu düzeninin korunması yükümlülüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı arasında adil bir denge kurulmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralın birinci cümlesiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamanın demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olduğu ileri sürülemez.

146. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 34. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

F. Kanun'un 10. Maddesiyle 2937 Sayılı Kanun'un 30. Maddesine Eklenen Dördüncü ve Beşinci Fıkraların İncelenmesi

1. Dördüncü Fıkra

a. Anlam ve Kapsam

147. 2937 sayılı Kanun'un 30. maddesinin dava konusu dördüncü fıkrasında, Millî İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) tarafı olduğu hukuk uyuşmazlıklarında, dava şartı olarak öngörülen arabuluculuk dâhil, arabuluculuk usulünün uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

148. 7/6/2012 tarihli ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 2. maddesinin (b) bendinde arabuluculuk, sistematik teknikler uygulayarak görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretemediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyari olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tanımlanmıştır.

149. Anılan Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre bir uyuşmazlığın arabuluculuk uygulamasına konu olabilmesi için özel hukuka ilişkin olması ve tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş ve işlemlerden kaynaklanması gerekmektedir.

150. Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da dava şartı olarak arabuluculuğun düzenlendiği Kanun'un 18/A maddesi istisna olmak üzere tarafların, arabulucuya başvurmak, arabuluculuk sürecini devam ettirmek, sonuçlandırmak, bundan vazgeçmek konularında serbest oldukları hükme bağlanmıştır.

151. Bu yönüyle Türk hukukunda kural olarak ihtiyari arabuluculuk sistemi benimsenmiştir. Ancak bazı dava türlerinde dava açılmadan önce arabulucuya başvurulması zorunluluğu getirilmek suretiyle arabuluculuk dava şartı olarak öngörülmüştür.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

152. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralda ihtiyari ya da zorunlu olarak bütün kişi ve kurumlar için öngörülen arabuluculuk usulünün MİT bakımından uygulanmamasının eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı, Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre aynı durumda olanlar arasında farklı uygulama getiren kuralın Anayasa'ya uygun olduğunun ileri sürebilmesi için farklı muameleyi meşrulaştıran haklı bir nedenin varlığının ortaya konulması gerektiği, MİT'in tarafı olduğu hukuki uyuşmazlıklarda, özellikle de arabuluculuğun dava şartı olarak öngörüldüğü iş uyuşmazlıklarında arabuluculuğa başvurulmasının yasaklanmasını meşru kılacak objektif bir nedenin bulunmadığı, MİT'in bazı işlem ve ilişkilerinin devlet sırrı niteliği

taşımasının arabuluculuğa başvurulması imkân veya zorunluluğunu ortadan kaldıran bir neden olarak görülemeyeceği, nitekim arabulucuların da sır saklama yükümlülüğü altında olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 17., 36., 70., 74. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasaya Aykırılık Sorunu

153. Anayasa'nın 10. maddesinde *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyâsi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir./ Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz./ Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz./ Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz./ Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."* denilmek suretiyle kanun önünde eşitlik ilkesine yer verilmiştir.

154. Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen *kanun önünde eşitlik ilkesi* hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez (AYM, E.2019/13, K.2021/31, 29/04/2021, § 94).

155. MİT'in tarafı olduğu hukuk uyuşmazlıklarında zorunlu ve ihtiyari arabuluculuk hükümlerinin uygulanmaması bağlamında eşitlik ilkesi yönünden yapılacak anayasallık denetiminde öncelikle Anayasa'nın 10. maddesi çerçevesinde aynı ya da benzer durumda bulunan kişilere farklı uygulamanın mevcut olup olmadığı belirlenmelidir. Yapılacak bu belirlemenin ardından farklı uygulamanın nesnel ve makul bir temele dayanıp dayanmadığı ve ölçülü olup olmadığı hususları incelenmelidir.

156. Özel hukuk hükümleri kapsamında sözleşmeden kaynaklanan haklarının kullanımı, şartları ve sınırları ile ilgili olarak MİT’le sözleşme yapan gerçek ve tüzel kişilerle kamu görevi veya belirli kamu hizmetlerini yapmak üzere kurulan devletin başka bir kurumuyla özel hukuk ilişkisine giren kişilerin benzer hukuki konumda oldukları açıktır.

157. Dava konusu kuralla tarafların özel hukuktan kaynaklanan ve devletin diğer kurumlarının taraf olduğu bir uyumsuzlukta gerçek ve tüzel kişiler arabuluculuk kurumundan yararlanmaya devam ederken MİT’le arasında özel hukuk uyumsuzluğu bulunan kişiler ise söz konusu müesseseden ve bunun getireceği faydalardan mahrum kalacaklardır. Bu yönüyle kuralla MİT ile arasında özel hukuk uyumsuzluğu bulunan ve arabuluculuk kurumuna başvurmak isteyen kişiler aleyhine farklı bir uygulama getirilmiştir.

158. Eşitlik ilkesinin gereği olarak karşılaştırma yapılmaya müsait olacak şekilde benzer durumda olanlar arasından bir kısmı lehine getirilen farklı düzenlemenin bir ayrıcalık niteliğinde olmaması için nesnel ve makul bir temele dayanması ve ölçülü olması gerekir. Bu konuda yapılacak değerlendirmede arabuluculuk kurumuna başvurmak isteyen kişilerle arasında özel hukuk uyumsuzluğu bulunan MİT’in diğer devlet kurumları karşısındaki konumuna değinmek gerekir.

159. 2937 sayılı Kanun’un 4. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti’nin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine ve millî gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında millî güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturmak MİT’in temel görevleri arasında sayılmıştır. Anılan Kanun’un 6. maddesinde MİT’in görevlerini yerine getirirken gizli çalışma usul, prensip ve tekniklerini kullanabileceği, 12. maddesinde de MİT personelinin kimliğinin gizlenmesinin esas olduğu belirtilmiştir.

160. Söz konusu hükümlere göre MİT’in ülke güvenliğini sağlamak üzere dış ve iç tehditlere karşı faaliyetlerini gizlilik prensibi çerçevesinde yürüttüğü söz konusu faaliyetlerin niteliği dikkate alındığında MİT’in teşkilat yapısının diğer devlet kurumlarından farklı özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Kuralın “Düzenlemeyle, MİT personelinin kimliğinin gizli tutulmasının zorunluluğu dikkate alınarak Milli İstihbarat Teşkilatının tarafı olduğu

özel hukuk uyuşmazlıklarında, dava şartı olarak öngörülen arabuluculuk dahil olmak üzere, arabuluculuk usulünün uygulanmaması amaçlanmaktadır. Böylelikle, MİT'in taraf olduğu özel hukuk uyuşmazlıklarında, arabuluculuğun dava şartı olarak öngörüldüğü 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu dahil, mevzuatta yer alan arabuluculuğa ilişkin tüm hükümlerin uygulanmayacağı hüküm altına alınmaktadır." şeklindeki gerekçesinde de belirtildiği üzere MİT personelinin kimliğinin gizli tutularak güvenliğinin sağlanması suretiyle istihbarat hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan kuralla yapılan ayırımın nesnel ve makul bir temelden yoksun olduğu söylenemez.

161. Kural kapsamında getirilen farklı uygulamanın aynı zamanda ölçülülük ilkesine uygun olması gerekir. Ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Diğer bir ifadeyle bu ilke, farklı uygulamanın öngörülen objektif amaç ile orantılı olmasını gerektirmektedir.

162. Hukuk sistemi ile toplumsal ihtiyaçlar arasındaki bağlantının bir sonucu olarak uyuşmazlıkların çözümünü kolaylaştırmak, adalet yapısının işleyişini hızlandırmak amacıyla devletler birtakım tercihlerde bulunabilir. Dolayısıyla hak arama özgürlüğünün en önemli araçlarından biri olan uyuşmazlığın mahkeme önünde dava konusu yapılmadan önce çözüme kavuşturulması, bu tercihten ortaya çıkmaktadır. Hukuk devletinde kanun koyucunun anayasal ilkelere bağlı kalmak şartıyla özel hukuk uyuşmazlıklarında alternatif uyuşmazlık çözüm yolu öngörüp öngörmemek veya hangi davalara söz konusu kurumların uygulanacağını, bunların şartlarını, kişi veya kurum yönünden kapsam ve sınırlarını belirlemede takdir yetkisi bulunmaktadır. Hukuk uyuşmazlıklarında alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak öngörülen arabuluculuk da kanun koyucunun anılan takdir yetkisi kapsamında ihdas edilmiş bir kurumdur.

163. Dolayısıyla hukuk uyuşmazlıklarında asıl olan dava yoluyla uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması olduğuna göre gizlilik ilkesinin sağlanması amacıyla MİT'in taraf olduğu uyuşmazlıklarda arabuluculuk hükümlerinin uygulanmamasını öngören kuralın getirdiği farklı uygulamanın söz konusu amaca ulaşma bakımından orantılı olmadığı söylenemez. Dolayısıyla ölçülülüğü aşan nitelikte farklı bir uygulama getirmeyen kuralın eşitlik ilkesini ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.

164. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 10. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 10. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 17., 36., 70., 74. ve 125. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. Beşinci Fıkra

a. İptal Talebinin Gerekçesi

165. Dava dilekçesinde özetle; 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu hükümlerinin, bilgi edinme hakkı kapsamı dışında tutulan durumlarda dahi kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek durumlarda istihbarata ilişkin bilgi ve belgelere bireylerin erişmesine imkân tanıdığı, kuralın MİT tarafından toplanan ve kişilerin haysiyetini, itibarını, çalışma hayatını ilgilendiren her türlü bilgiyi anılan Kanun'un kapsamı dışına çıkardığı, Kanun'un 5. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan *"Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümleri uygulanmaz"* hükmüyle kuralın açıkça çeliştiği, bu durumun hukuk güvenliği ilkesiyle bağdaşmadığı, istihbarat birimlerinin elindeki bilgiye dayalı olarak kişiler hakkında tesis edilen işlemlerin hangi nedenden kaynaklandığının öğrenilmesinin yanlış ise bunun düzeltilmesine imkân tanınmasının hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 17., 36., 70., 74. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

166. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 20. maddesi yönünden de incelenmiştir.

167. 2937 sayılı Kanun'un 30. maddesinin dava konusu beşinci fıkrasında MİT'in 4982 sayılı Kanun kapsamı dışında olduğu düzenlenmiştir.

168. Anayasa'nın 74. maddesinin dördüncü fıkrasında “ *Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.*” denilmek suretiyle bilgi edinme hakkı anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Bilgi edinme hakkı, yönetilenlerin yönetenleri denetleyebilmesinin, dolayısıyla hukukun üstünlüğünün sağlanabilmesinin önemli bir aracı olarak işlev görmektedir. Bilgi edinme hakkı, devletin demokratik niteliğinin geliştirilmesi ve bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması hususlarında önemli bir rol oynadığından demokratik hukuk devletinde vazgeçilmez bir hak niteliğine sahip bulunmaktadır (AYM, E.2013/114, K.2014/184, 4/12/2014, § 37).

169. Anılan maddenin yedinci fıkrasında ise “*Bu maddede sayılan hakların kullanılma biçimi kanunla düzenlenir.*” denilmek suretiyle bu hakka ilişkin kuralın norm alanını belirleme yetkisi kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır.

170. Kuralla MİT'in 4982 sayılı Kanun kapsamı dışına çıkarılması suretiyle bilgi edinme hakkına yönelik bir sınırlama öngörülmektedir.

171. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında “*Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir*” denilerek kişisel verilerin korunması özel hayatın gizliliğinin korunması hakkı kapsamında güvenceye kavuşturulmuştur.

172. Anayasa Mahkemesinin yerleşik kararlarında belirtildiği üzere “... *adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler...*” kişisel veri olarak kabul edilmektedir (AYM, E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014; E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015; E.2015/32, K.2015/102, 12/11/2015).

173. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı, insan onurunun korunması ve bireyin kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi hakkının özel bir biçimi olarak bireyin hak ve özgürlüklerini kişisel verilerin işlenmesi sırasında korumayı amaçlamaktadır (AYM, E.2020/24, K. 2021/39, 3/6/2021, § 42).

174. Kural kapsamında erişim yasağı getirilen bilgi ve belgelerin bir kısmının kişisel veri niteliğinde olması mümkündür. Bu açıdan MİT tarafından düzenlenen, bireylerin özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili belge ve bilgilere erişme, bunların düzeltilmesi ve silinmesini talep etme imkânının ortadan kaldırılması suretiyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına da sınırlama getirilmektedir.

175. Kuralda öngörülen istisnanın kapsam ve sınırlarının açıkça belirlendiği gözetildiğinde kuralla bilgi edinme ve kişisel verilerin korunmasını isteme haklarına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

176. Anayasa'da bilgi edinme ve kişisel verilerin korunmasını isteme haklarına yönelik herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte özel sınırlama nedeni belirtilmemiş hakların da o hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler, özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebilir (AYM, E.2018/99, K.2021/14, 3/3/2021, § 24).

177. MİT bünyesindeki mevcut bilgi ve belgelere 4982 sayılı Kanun kapsamında erişme imkânını ortadan kaldıran kuralın ülke güvenliğine ilişkin istihbarat faaliyetlerinin zafiyete uğratılmaması gerekçesiyle getirildiği, böylelikle millî güvenliğin korunmasına yönelik meşru bir amaç taşıdığı anlaşılmaktadır.

178. Kuralla bilgi edinme ve kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olması gerekir.

179. Kuralla getirilen sınırlamanın ülke güvenliğine ilişkin istihbarat faaliyetlerinin zafiyete uğratılmaması böylelikle millî güvenliğin korunması amacına ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez. Ancak sınırlama aynı zamanda meşru amaç yönünden gerekli ve orantılı olmalıdır.

180. Şeffaf ve açık yönetim anlayışının egemen olduğu demokratik toplumlarda hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak kamu gücünü elinde bulunduran idarenin tesis ettiği işlemlere karşı oluşturulan denetim mekanizmalarından birisi de idarenin işlem ve eylemlerine esas alınan ve erişilebilir nitelikte olmayan bilgi, belgeler ile kişisel verilere bireylerin ulaşmasına imkân tanınmasıdır. Böylelikle idarenin keyfî uygulamalarının önüne geçilmesi sağlanabilir.

181. Bu bağlamda kanun koyucunun bireylerce söz konusu bilgi ve belgelere ulaşılmasından elde edilecek fayda ile bunların gizli tutulması hâlinde oluşacak kamu yararı arasında bir denge kurması gerekmektedir. Bilgi ve belge erişimine yönelik sınırlamalar ancak bu dengenin sağlanmasıyla birlikte ölçülü olarak kabul edilebilir.

182. Gizlilik ilkesi doğrultusunda yurt içi ve dışında devletin varlığına ve ülke bütünlüğüne yönelik tehlikelere karşı faaliyet yürüten ve millî güvenlik istihbaratını ulusal düzeyde oluşturmakla görevli bir kurum olan MİT'in güvenlik alanında önemli bir işleve sahip olduğu açıktır.

183. 4982 sayılı Kanun'un 4. maddesinde, herkesin kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetleri ile ilgili bilgi edinme hakkına sahip olduğu belirtilmiş, 5. maddesinin birinci fıkrasında, kurum ve kuruluşların, bu Kanunda yer alan istisnalar dışındaki her türlü bilgi veya belgeyi başvuranların yararlanmasına sunmak ve bilgi edinme başvurularını etkin, süratli ve doğru sonuçlandırmak üzere gerekli idari ve teknik tedbirleri almakla yükümlü oldukları ifade edilmiştir.

184. Anılan Kanun'un 15 ila 28. maddelerinde bilgi edinme hakkını sınırlandıran durumlar düzenlenmiştir. Kanun'un 16. maddesinde açıklanması hâlinde devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibarıyla devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgelerin, 18. maddesinde sivil ve askerî istihbarat birimlerinin görev ve faaliyetlerine ilişkin bilgi veya belgelerin bilgi edinme hakkı kapsamı dışında olduğu belirtilmiştir. 18. maddenin ikinci fıkrasında ise istihbarata ilişkin bilgi ve belgelerin kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte olması hâlinde bunların bilgi edinme hakkı kapsamı içinde olduğu hükme bağlanmıştır.

185. Kanun'un 5. maddesinin ikinci fıkrasında da, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren diğer kanunların bu Kanun'a aykırı hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

186. Anılan hükümlere göre MİT'in görev ve faaliyetleri kapsamında elde ettiği veya hazırladığı ve doğası itibarıyla gizli olan, istihbarat niteliğindeki bilgi ve belgelerin bireylerin erişimine açılması mümkün değildir. İstihbarata ilişkin bilgi ve belgelere ise yalnızca kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyecek nitelikte olması hâlinde bu kişiler hakkında tesis edilen işleme yönelik olarak söz konusu işlemi tesis eden kurumdan talep edilmek üzere ulaştırılması mümkündür. Bunun yanında MİT bünyesinde, açıklandığında devletin emniyetine, dış ilişkilerine, millî savunmasına ve millî güvenliğine açıkça zarar verecek gizli veya istihbari nitelikte olmayan bilgi ve belgelerin 4982 sayılı Kanun kapsamında bireylerin erişimine açık olduğu anlaşılmaktadır.

187. Kuralla MİT'in herhangi bir istisna öngörülmeden Bilgi Edinme Kanunu kapsamı dışına çıkarılmasının 4982 sayılı Kanun çerçevesinde istihbarat faaliyeti dışında kalan veya bu faaliyet içinde olmakla birlikte kişilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyen bilgi ve belgelere bireylerin ulaşamaması sonucu doğmaktadır.

188. Bu açıdan MİT'in istihbarat niteliğinde olmayan ya da bu kapsamda olsa dahi kişilerin çalışma hayatı ve meslek onuru gibi belirli konularda ve yalnızca işlem tesis eden kurumdan talep edilebilmek üzere bilgi ve belgelere erişimini sağlayan 4982 sayılı Kanun kapsamından çıkarılması suretiyle MİT bünyesindeki bilgilere ulaşılmasına kategorik olarak yasak getirilmesi, kişilerin Anayasa'da güvence altına alınan bilgi edinme hakkını kullanma imkânını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Böylelikle kuralla bilgi edinme ve kişisel verilerin korunması hakkına getirilen sınırlamada kişilerin söz konusu haklardan kaynaklanan yarar ile kamusal yarar arasındaki dengenin kişiler aleyhine bozulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla millî güvenlik, kamu düzeni ve kamu güvenliğinin tesis edilmesi ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından bilgi edinme ve kişisel verilerin korunması hakkına getirilen sınırlamanın zorunlu toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı gibi söz konusu meşru amaç yönünden ölçülü olduğu da söylenemez.

189. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 20. ve 74. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 13., 20. ve 74. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2. maddesi yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 10., 17., 36., 70. ve 125. maddeleri ile bir ilgisi görülmemiştir.

G. Kanun'un 11. Maddesiyle 2941 Sayılı Kanun'un 17. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan "...1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler..." İbaresinin "...26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 109, 124, 148, 149, 170 ila 172, 179, 185 ila 188, 190, 202, 213 ila 217, 220, 223, 240, 299 ila 339 uncu maddelerinde belirtilen suçları işleyenler..." Şeklinde Değiştirilmesi ile Anılan Maddeye Eklenen İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Fıkraların İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

190. Dava konusu kurallar, seferberlik ve savaş hâllerinde askerî mahkemelerin görev alanına giren suçlar ile bunların yargılanma usulüne ilişkin düzenlemeler öngörmektedir.

191. 2941 sayılı Kanun'un 1. maddesinde anılan Kanun'un amacının, devletin tüm güç ve kaynaklarını barış hâlinden seferberlik ve savaş hâline süratle ve etkin bir şekilde geçirmek suretiyle barıştan itibaren seferberlik ve savaş hükümlerinin uygulanma esaslarına ilişkin yükümlülükleri belirlemek olduğu ifade edilmiştir.

192. Kanun'un 3. maddesinde seferberlik, devletin tüm güç ve kaynaklarının, başta askerî güç olmak üzere, savaşın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı, hak ve özgürlüklerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı hâl olarak tanımlanmıştır. Aynı maddede, seferberlik faaliyetinin başlatıldığı gün ve saatten, kaldırıldığı ana kadar devam eden durum seferberlik hâli olarak açıklanmıştır.

193. Ayrıca anılan maddede savaşın, devletin bekasını temin etmek, millî menfaatleri sağlamak ve millî hedefleri elde etmek amacıyla başta askerî güç olmak üzere devletin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadele olduğu belirtilmiş, savaş ilanına karar verilmesinden, bu hâlin kaldırıldığından ilan edilmesine kadar devam eden süre içinde hak ve özgürlüklerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı durum da savaş hâli olarak tarif edilmiştir.

194. 22/5/1930 tarihli ve 1632 sayılı Askerî Ceza Kanunu'nun ek 11. maddesinde anılan Kanun'da düzenlenen suçlar ile asker kişilerin askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçların askerî suç olduğu, Kanun'da düzenlenen ve asker kişiler tarafından işlenen Kanun'un 60., 62., 65., 66., 67., 68., 70., 79., 81., 82., 85., 87., 88., 89., 90., 91., 97., 98., 100., 101., 102. ve 136. maddelerinde düzenlenen suçların ise sırf askerî suç olduğu belirtilmiştir.

195. Anayasa Mahkemesi kararlarında askerî suçların, askerî bir yararı koruma amacı güden ve 1632 sayılı Kanun tarafından öngörülen veya yapılan atıf dolayısıyla bu Kanun'un uygulama alanına giren suçlar olduğu, sırf askerî suçların ise yalnızca asker şahıslar tarafından askerî bir hizmet veya görevin ihlali suretiyle işlenebilen ve unsurlarının tamamının söz konusu Kanun'da düzenlenen suçlar olduğu belirtilmiştir. Anılan kararlarda askerî suçlar ile sırf askerî suçların askerî disiplini korumak ve sürdürmek, adalet ile disiplin arasında denge sağlamak, adil ve sürekli bir disiplin düzeni oluşturmak amacıyla ihdas edildiği, başka bir ifadeyle anılan suçların, askerî disiplini korumak ve sürdürmek ve askerî hizmete veya göreve bağlı olan kamusal menfaatin korunması amacıyla öngörüldüğü ifade edilmiştir (AYM; E.2018/161, K.2019/13, 14/3/2019, § 17; E.2017/32, K.2018/81, 11/7/2018, § 11).

2. İptal Talebinin Gerekçesi

196. Dava dilekçesinde özetle; 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile askerî mahkemelerin kaldırıldığı ve aynı değişiklik kapsamında Anayasa'nın 142. maddesine eklenen fıkra uyarınca disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemelerin kurulamayacağı, ancak savaş hâlinde asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemelerin kurulabileceğinin hükme bağlandığı, dolayısıyla

savaş hâlinde dahi sivil kişilerin askerî mahkemede yargılanmasının mümkün olmadığı, ancak kuralların seferberlik ve savaş hâli ilan edilen bölgelerde belirli suçları işleyen veya bunlara iştirak eden herkesin, komutanlar tarafından askerî mahkemelerde yargılanmalarına imkân tanındığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 142. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasaya Aykırılık Sorunu

197. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 9. maddesi yönünden de incelenmiştir.

198. 2941 sayılı Kanun'un 17. maddesinin birinci fıkrasında seferberlik ve savaş hâllerinde bu Kanun'un 12. maddesine göre tespit ve ilan edilen bölgeler içinde, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 109., 124., 148., 149., 170 ila 172., 179., 185 ila 188., 190., 202., 213 ila 217., 220., 223., 240., 299 ila 339. maddelerinde belirtilen suçları işleyenlerin veya bu suçlara iştirak edenlerin, bölgede yetkili kılınan komutan tarafından gerekli görüldüğü takdirde, askerî mahkemelerde yargılanacakları öngörülmüştür. Anılan fıkra da yer alan "...26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 109, 124, 148, 149, 170 ila 172, 179, 185 ila 188, 190, 202, 213 ila 217, 220, 223, 240, 299 ila 339 uncu maddelerinde belirtilen suçları işleyenler..." ibaresi dava konusu kurallardan ilkinin oluşturmaktadır.

199. Maddenin dava konusu olan ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında ise 2941 sayılı Kanun'da belirtilen suçlardan dolayı belirli kişiler hakkında bölgede yetkili kılınan komutanın kovuşturma yapabilmesi için izni gerekli makam ve kurullar gösterilmiş, söz konusu iznin verilmemesi hâlinde uygulanacak usul ile diplomatik dokunulmazlıkla ilgili düzenlemelerin saklı olduğu belirtilmiştir.

200. Anayasa'nın 142. maddesinin birinci fıkrasında "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" hükmüne yer verilmiştir.

201. Anılan maddenin ikinci fıkrasında da disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemelerin kurulamayacağı ancak savaş hâlinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla

görevli askerî mahkemelerin kurulabileceği hükme bağlanmıştır. Bu itibarla *sadece savaş dönemlerinde ve yalnızca asker kişilerin görevleriyle ilgili işledikleri suçlara* bakmak üzere askerî mahkemeler kurulabilecektir.

202. Anayasa'nın 9. maddesinde *yargı yetkisinin, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı* belirtilmiştir. Anılan hükme göre yargı yetkisinin mahkemeler dışında başka bir organca kullanılması ve mahkemelerin bu yetkiyi diğer organlarla paylaşması mümkün değildir (AYM, E.1992/27, K. 1992/31, 5/5/1992).

203. Maddenin birinci fıkrasında yer alan dava konusu ibarede, seferberlik ve savaş hâllerinde askerî mahkemelerin görev alanını oluşturan ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda geçen suçların gerçekten askerlik görevleriyle ilgili olup olmadığı yönünde belirleme yapılmadığı gibi söz konusu suçları işleyenlerle ilgili olarak asker sivil ayrımı yapılmaksızın herkesin askeri mahkemelerde yargılanmasına imkân tanınmaktadır. Dolayısıyla kuralın savaş haline münhasır olmak üzere yalnızca asker kişilerin görevleriyle ilgili işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemelerin kurulabileceğini öngören anayasal hükümle bağdaşmadığı açıktır.

204. Bunun yanında 2941 sayılı Kanun'un 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan dava konusu ibare ile anılan maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraları arasında doğrudan sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle seferberlik ve savaş hâlinde 5237 sayılı Kanun'da sayılan suçları işleyenlerin yetkili kılınan askerî komutan tarafından yargılanabileceği, kovuşturma yapılması izne bağlanan kişilerin asker ve sivil görevli kişiler olduğu, kovuşturma izninin verilmemesi hâlinde uygulanacak usul ve diplomatik dokunulmazlıkla ilgili istisnanın da bu kişilerin yargılanmaları ile bağlantılı olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

205. Dava konusu ikinci fıkrada ise maddenin birinci fıkrasında sayılan suçlardan dolayı belirli kişiler hakkında verilecek izin üzerine bölgede yetkili kılınan komutanın kovuşturma yapmasına imkân tanınmaktadır.

206. Dolayısıyla Anayasa'ya aykırı olan birinci fıkra kapsamında söz konusu suçları işleyenlerle ilgili olarak devletin farklı kademelerinde görev yapan asker-sivil kişiler hakkında kovuşturma yapılmasını izne

bağlayan ve izin verilmeme durumunda uygulanacak usul ile diplomatik dokunulmazlıklara yönelik düzenlemeleri saklı tutan kurallar da Anayasa'nın 142. maddesinin ikinci fıkrasına aykırılık oluşturmaktadır.

207. Öte yandan dava konusu ikinci fıkra ile ilgili kişi ve makamlarca izin verilmesi hâlinde bölgede yetkili kılınan komutanın belirli kişiler hakkında kovuşturma yapabilmesine imkân tanınması yargı yetkisini yalnızca bağımsız mahkemelerin kullanabileceğini hükme bağlayan Anayasa'nın 9. maddesine aykırılık sonucunu doğurmaktadır.

208. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 9. ve 142. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Ğ. Kanun'un 12. Maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a Eklenen Ek 4. Maddenin Birinci Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." ve "...bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir." Bölümlerinin İncelenmesi

1. Cümlelerin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." Bölümü

a. İptal Talebinin Gerekçesi

209. Dava dilekçesinde özetle; idari nitelikteki kamu görevinden çıkarma kararlarına bağlı olarak yeni bir yaptırım uygulanmasının hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı, kuralda yer alan *mensubiyet*, *iltisak* ve *irtibat* kavramlarının içeriklerinin belirsiz ve öngörülemez olduğu, hukuk devletinde bireylerce hangi fiillerin yaptırıma tabi olduğunun önceden öngörebilmesi gerektiği, cezayı gerektirecek fiiller bakımından kuralda belirsizliklerin bulunduğu, bu nedenle kuralın kanunilik ölçütünü karşılamadığı, bunun yanında yaptırımın disiplin cezası niteliğinde olduğu dikkate alındığında kuralın suç ve cezalara ilişkin anayasal güvenceleri karşılamadığı, ayrıca kuralda öngörülen ve yaptırıma esas tutulan bir yapının millî güvenliğe

karşı faaliyette bulunup bulunmadığının Millî Güvenlik Kurulunun (MGK) kararına dayalı olarak belirlendiği, siyasi organ olan MGK'nın aldığı tavsiye niteliğinde kararların icrai niteliğinin bulunmadığı, bu itibarla MGK kararına dayanılarak cezai yaptırım uygulanmasının hukuk devletinde kabul edilemeyeceği, ayrıca bu durumun Anayasa'dan kaynaklanmayan bir yetkinin kullanımı sonucunu doğurduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 6., 13., 35., 38. ve 118. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

i. Bölümde Yer Alan "...Millî Güvenlik Kurulunca..." İbaresini

210. 3713 sayılı Kanun'un ek 4. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde belirli suçlardan mahkûm olanların yanı sıra MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların silah ruhsatlarının iptal edileceği belirtilmiştir. Anılan cümlede yer alan "...Millî Güvenlik Kurulunca..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

211. Anayasa'nın 118. maddesinin üçüncü fıkrasında *"Millî Güvenlik Kurulu; Devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Cumhurbaşkanına bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Cumhurbaşkanınca değerlendirilir."* denilmektedir.

212. Bu bağlamda MGK'nın başlıca görevleri, devletin millî güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili tavsiye kararları almak ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini bildirmektir. MGK'nın devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararları Cumhurbaşkanlığına değerlendirilir.

213. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve Genelkurmay başkanının önerileri dikkate alınarak Cumhurbaşkanınca gündemi düzenlenen MGK'nın kararlarının hukuki niteliği Anayasa'nın anılan maddesinde açıkça belirlenmiştir. Buna göre MGK'nın alacağı kararlar tavsiye niteliğinde olup bu kararlar Cumhurbaşkanı'na bildirilir.

214. Nitekim Anayasa'nın 104. maddesinde devletin başı olan Cumhurbaşkanı'nın millî güvenlik politikalarını belirleyeceği ve bu kapsamda gerekli tedbirleri alacağı düzenlenmiştir. Yine Cumhurbaşkanı'nın millî güvenliğin sağlanmasından sorumlu olduğu Anayasa'nın 117. maddesinde hükme bağlanmıştır.

215. Bu açıdan istişari nitelikte bir danışma organı olan MGK'nın icrai karar alma yetkisine sahip olmadığı gözetildiğinde Cumhurbaşkanınca ayrı bir kararla benimsenmemiş MGK kararlarına hukuki sonuç bağlanamayacağı ve bu kararların kendiliğinden icra edilemeyeceği açıktır.

216. Dava konusu ibarenin de yer aldığı kural, MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptalini düzenlemektedir. Millî güvenliğe karşı tehditlerin belirlenmesi ve bu tehditlerin hangi kaynak, kişi ya da yapıdan geldiğinin tespit edilmesinde Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan MGK'nın tavsiye niteliğinde karar alamayacağı söylenemez.

217. Bununla birlikte dava konusu “...*Milli Güvenlik Kurulunca...*” ibaresi, tavsiye niteliğindeki MGK kararına kendiliğinden hukuki bir sonuç bağlamaktadır. Şüphesiz MGK'nın tavsiye niteliğindeki kararlarının yürütme organı tarafından dikkate alınması ve hukuk alanında hayata geçirilmesi mümkündür. Ancak MGK'nın kararları hakkında başkaca icrai bir karar alınmadan bu kararlara hukuk alanında sonuçlar bağlanması Anayasa'nın lafzıyla bağdaşmamaktadır.

218. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 118. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 118. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 13., 35. ve 38. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

ii. Bölümde Yer Alan “...üyeliği, mensubiyeti ve...” İbaresini

219. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesi yönünden de incelenmiştir.

220. 3713 sayılı Kanun'un ek 4. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde belirli suçlardan mahkûm olanların yanı sıra devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların silah ruhsatlarının iptal edileceği belirtilmiştir. Anılan cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti ve..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

221. Dava konusu kuralın yer aldığı maddede silah ruhsatlarının iptali ve mülkiyetinin kamuya geçirilmesine ilişkin düzenleme öngörülmekte ise de kişilerin kamu görevinden çıkarılma sürecine de atıfta bulunulmuş olması nedeniyle kuralların kamu görevinden çıkarma tedbiriyle yakından ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kamu görevinden çıkarma tedbiriyle ilgili düzenlemelerde geçen *terör örgütlerine üyelik ve mensubiyet* çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekir.

222. Öncelikle terör örgütlerine üyelik ve mensubiyet kavramlarıyla kişilere yönelik suç isnadında bulunulup bulunulmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Terör örgütüne üye olmak, -kanundaki tanımıyla suç işlemek amacıyla kurulmuş olan örgüte üye olmak- 5237 sayılı Kanun ile 3713 sayılı Kanun kapsamında suç olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarında güvence altına alınan masumiyet karinesi kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

223. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz*" şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde de herkesin iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Anılan maddeye adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçe, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu

sayılamayacağına dair Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (*Adem Hüseyinoğlu*, B. No: 2014/3954, 15/2/2017, § 33).

224. Masumiyet karanesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonucunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır. Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz.

225. Masumiyet karanesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır: Dava konusu kuralla da ilgisi olan güvencenin ilk yönü, kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, başka bir ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeye sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm devlet kurumlarının da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karanesinin ihlali söz konusu olabilir (*Galip Şahin*, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 39).

226. Dava konusu kuralda kamu görevinden çıkarma tedbirine atıf yapılarak kişilerin terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üye veya mensup oldukları gerekçesiyle kamu görevinden çıkarıldıkları belirtilmiştir. Söz konusu ibareler, kural kapsamında kamu görevinden çıkarılanlardan terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü üyesi veya mensubu olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek niteliktedir. Dolayısıyla

kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kural, masumiyet karinesini ihlal etmektedir.

227. Buna göre kural kapsamında haklarında kesin bir mahkûmiyet kararı verilmediği hâlde kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadelerin kullanılması masumiyet karinesine aykırılık oluşturmaktadır.

228. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 13., 35. ve 118. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

iii. Bölümün Kalan Kısım

229. Dava konusu kural, devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngörmektedir.

230. Silah ruhsatının edinilmesinin belirli şartlara bağlanması, bu şartların ortadan kalkması ya da silah edinilmesi amacına aykırı durumların (güvenlik vs.) oluşması hâlinde ruhsatın iptal edilmesi, kamu yararının önemli bir yönü olan kamu güvenliğinin sağlanması ve bu yöndeki faaliyetlerin kontrol edilmesini amaçlayan tedbirler kapsamındadır. Dolayısıyla devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesi -bu işlemin silahın devri sonucunu doğurduğu gözetildiğinde- mülkiyet hakkını sınırlamaktadır.

231. Anayasa'da yer alan ve yukarıda yer verilen üçüncü kural devlete, mülkiyetin kullanımı veya mülkiyetten yararlanma hakkını kontrol etme ve bu konuda düzenleme yetkisi vermektedir. Mülkiyetten yoksun bırakmaya göre daha geniş takdir yetkisi veren düzenleme yetkisinin kullanımında da kanunilik, meşruluk ve ölçülülük ilkelerinin gereklerinin karşılanması kural olarak aranmaktadır. Buna göre mülkiyet hakkının düzenlenmesi yetkisi de kamu yararı amacıyla ve kanunla kullanılmalıdır (*Orhan Yüksel*, B. No: 2013/604, 10/12/2015, §§ 57, 58).

232. Kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesinin şartı olarak öngörülen devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla bağlantıları nedeniyle kamu görevinden çıkarılmalarında kriter olarak kullanılan *iltisak* ve *irtibat* ibarelerinin genel kavram niteliğinde olduğu, objektif anlamının kapsam ve sınırlarının durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla belirlenebileceği (AYM, 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84; 2018/81, 2021/45, 24/6/2021) dikkate alındığında kuralla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

233. Kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptalini öngören kuralın, millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunması suretiyle kamu yararını hedeflediği bu yönüyle sınırlamanın Anayasa'nın 35. maddesinde belirtilen sınırlama sebebine uygun olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralın anayasal anlamda meşru bir amacının bulunduğu açıktır.

234. Kural kapsamında kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesinin millî güvenlik aleyhine yürütülen faaliyetlerin ortadan kaldırılması ve kamu düzeninin sağlanması amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

235. Silah ile kamu güvenliği kavramları arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında silah ruhsatı ile ilgili şartları (edinme ya da iptali) belirlemede kanun koyucunun geniş bir takdir yetkisi vardır. Esasen devletin bu konudaki yaklaşımı, güvenlik politikalarıyla ilgili tercihten kaynaklanmaktadır. Silah edinilmesinde bireysel menfaatlere karşı toplumsal yarar öncelikli bir konumdadır. Bu da devlete, kamu güvenliğini tehdit eden bir tehlikeyle karşı karşıya kalındığında geçici ya da sürekli olarak kişilerin silah ruhsatını iptal etme veya askıya alma gibi tasarruflarda bulunma imkânı sağlamaktadır.

236. Dolayısıyla, millî güvenliğe karşı faaliyetlerde bulunduğu karar verilen yapı oluşum veya gruplarla bağlantılı oldukları gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini düzenleyen kuralla, millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunması amacına ulaşma bakımından kişilerin mülkiyet hakkına ölçsüz bir sınırlama getirildiği söylenemez.

237. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili 2. ve 118. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 6. ve 38. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. Cümlelerin "...bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir." Bölümü

a. İptal Talebinin Gerekçesi

238. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kural kapsamında silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesinin müsadere niteliği taşıdığı, herhangi bir suç konusu olmayan bir silahın yalnızca sahibinin bazı suçlardan mahkûm olması ya da kamu görevinden çıkarılması nedeniyle mülkiyetinin kamuya geçirilmesinin meşru bir amacının olamayacağı, meşru bir amacın bulunduğu varsayılsa dahi böyle bir tedbirin gerekli olmadığı, ruhsatların iptal edilmesiyle silahların sahiplerinin bu silahlarını belirli bir süre içinde elden çıkarmakla yükümlü kılınabilecekleri belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 6., 13., 35., 38. ve 118. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

239. 3713 sayılı Kanun'un ek 4. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde, 5237 sayılı Kanun'da yer alan devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine, millî savunmaya, devlet sırlarına karşı işlenen suçlar ile casusluk suçundan mahkûm olanların yanı sıra devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılan ve ruhsatları iptal edilen kişilerin silahlarının mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verileceği ve 6136 sayılı Kanun'un ek 8. maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edileceği öngörülmüştür. Anılan cümlelerin "...bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir." bölümü dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

240. Kuralda belirli suçlardan mahkûm olanlar ile kamu görevinden çıkarılmaları nedeniyle taşıma ve bulundurma ruhsatları iptal edilen kişilere ait silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verileceği ve silahlar hakkında 6136 sayılı Kanun'un ek 8. maddesine göre işlem tesis edileceği belirtilmiştir.

241. Mülkiyetin kamuya geçirilmesi idari bir tedbir olarak 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 16. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddede, kabahatler karşılığında uygulanacak olan idari yaptırımların, idarî para cezası ve idarî tedbirlerden ibaret olduğu, mülkiyetin kamuya geçirilmesi ve ilgili kanunlarda yer alan diğer tedbirlerin ise idari tedbir olduğu belirtilmiştir.

242. Bu itibarla anılan kanun kapsamında mülkiyetin kamuya geçirilmesi, kabahatin konusunu oluşturan ya da kabahat niteliğindeki fiillerin işlenmesi nedeniyle ortaya çıkan eşyaların mülkiyetinin devlet veya kamu kurum ve kuruluşlarına devredilmesini sağlayan bir yaptırım türüdür.

243. Ayrıca 5237 sayılı Kanun'un 54. maddesinde kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçun işlenmesine tahsis edilen ya da suçtan meydana gelen eşyanın müsadereesine hükmolunacağı, suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşyanın da kamu güvenliği, kamu sağlığı ve genel ahlak açısından tehlikeli olması durumunda müsadere edileceği belirtilmiştir. Yine aynı maddede üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşyanın da müsadereye konu olacağı hükme bağlanmıştır. Bu itibarla özel mülke konu olan bir eşyanın devlet ya da kamu kurumlarına devredilmesi sonucu dışında mülkiyetin kamuya geçirilmesi ile müsadere arasında amaç, konu ve kapsam yönünden farklılıkların bulunduğu anlaşılmaktadır.

244. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, idarenin bir yargı kararına gerek olmaksızın kanunların açıkça verdiği bir yetkiye dayanarak idare hukukuna özgü yöntemlerle doğrudan doğruya bir işlem tesis ederek uyguladığı yaptırımlarla verdiği cezaları *idarî yaptırım* olarak nitelendirmiştir (AYM, E. 1996/48, K.1996/41, 23/10/1996). Kuşkusuz idareye kanunla hürriyeti bağlayıcı cezalar dışında para cezası, disiplin cezası ya da belirli bir haktan geçici olarak yoksun kılma gibi yaptırımlar uygulama yetkisinin verilmesinde anayasal bir engel bulunmamaktadır (AYM, E.2000/43, K.2004/60, 13/5/2004).

245. Kural kapsamında belirli suçlardan mahkûm olan ve kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesinin bir sonucu olarak bu kişilere ait silahların mülkiyetinin idarece kamuya geçirilmesine karar verileceği düzenlenmekle kanun koyucunun kamu düzeni, millî güvenlik ve kamu güvenliğini sağlama amacı güderek herhangi bir kabahat ya da suç konusu oluşturmayan silahların da mülkiyetinin devlete devredilmesi sonucunu doğuran söz konusu yaptırımı ihdas ettiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kuralda öngörülen yaptırımın 5326 sayılı Kanun ile diğer mevzuat hükümleri kapsamı dışında kalan idari bir tedbir niteliğinde olduğu açıktır.

246. Kuralda ayrıca mülkiyeti kamuya geçirilmesine karar verilen silahların 6136 sayılı Kanun'un ek 8. maddesi gereğince Cumhurbaşkanlığı, Millî Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı teşkilatında çalışan belirli niteliklere haiz silah taşıma yetkisi bulunan personele, görevlerinde kullanmak üzere bedeli mukabili zati demirbaş silah olarak satılacağı hükme bağlanmıştır. Kamu görevinden çıkarılan kişilerin silahlarının mülkiyetinin kamuya geçirilmesine ilişkin kural ile bunun yöntemini belirleyen söz konusu hüküm arasında doğrudan bağlantı bulunmaktadır.

247. Maddede belirtilen suçlardan mahkûm olanlarla kamu görevinden çıkarılan kişilere ait silahların ruhsatlarının iptal edilerek bunların mülkiyetinin kamuya geçirilmesi mülkiyet hakkını sınırlamaktadır.

248. Kuralda öngörülen tedbirin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla kişilerin mülkiyet hakkına getirilen sınırlamada kanunilik şartının sağlandığı açıktır.

249. 5237 sayılı Kanun'da yer alan bazı suçlardan mahkûm olanlarla millî güvenlik ve kamu düzenine aykırı faaliyette bulunan yapı ve oluşumlarla ilgisi bulunduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin silahlarının ruhsatının iptal edilerek mülkiyetinin devlete devredilmesinin, kamu düzeni ve millî güvenlik aleyhine ortaya çıkabilecek birtakım faaliyetlerin önlenmesinde etkili bir araç olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kuralın genel olarak millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanmasını ve korunmasını hedeflediği, bu yönüyle sınırlamada kamu yararı amacının bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu açıdan sınırlama meşru bir amaca dayanmaktadır.

250. Mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine göre ölçülü olabilmesi için öncelikle kamu yararı amacını gerçekleştirmeye elverişli olması gerekir. Madde belirtilen suçlardan mahkûm olanlarla devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunan yapı ve oluşumlarla bağlantısı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerle ilgili kural kapsamında öngörülen tedbirin yukarıda belirtilen amaçlara ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

251. Kuşkusuz kanun koyucunun silahların edinilmesiyle ilgili şartları tespit ederek bu konuda idari tedbirler öngörmesi mümkündür. Kanun koyucu bu çerçevede 5326 sayılı Kanun ve diğer mevzuat hükümleri dışında kamu görevinden çıkarılmanın bir sonucu olarak bu kişilerin silahlarının mülkiyetinin kamuya geçirilmesine yönelik idari tedbir düzenlemiştir. Söz konusu idari tedbirin uygulanmasında anılan Kanun'daki gibi eşyanın mülkiyetinin kamuya geçirilmesi için kabahatin konusunu oluşturması ya da kabahat niteliğindeki fiillerin işlenmesi nedeniyle ortaya çıkması zorunluluğu aranmamıştır. Kanun koyucunun bu yönde bir tercihte bulunması takdir yetkisi kapsamında değerlendirilebilir. Ancak mülkiyet hakkı sınırlandırılırken ilgili kamu yararı amacını gerçekleştirmeye en uygun aracın seçilmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle kuralın gerekliliği, meşru amacı gerçekleştirmede mülkiyet hakkına daha az sınırlama oluşturabilecek başka araçlara başvurulması imkânının bulunup bulunmadığıyla belirlenebilecektir.

252. Mülkiyet hakkına sınırlama getiren araçlardan hangisinin seçileceği öncelikli olarak kanun koyucunun takdirindedir. Ancak bu yetki sınırsız değildir. Tercih edilen aracın temel hakka yönelik sınırlamayı ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağırlaştırması durumunda Anayasa Mahkemesince sınırlamanın gerekli olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Ancak bu konudaki denetim, seçilen aracın isabetli olup olmadığından ziyade hak ve özgürlükler üzerinde oluşturduğu etkinin ağırlığına ilişkindir (*Hanife Ensaroğlu*, B. No: 2014/14195, 20/9/2017, § 67).

253. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, kişilerin aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Sınırlamanın

orantılılığını değerlendirirken bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemi, diğer taraftan da sınırlamanın niteliği ve bu kapsamda kişilere yüklenen külfetin dikkate alınması gerekir (*Arif Güven*, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

254. 1/6/1991 tarihli ve 20888 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik’in 16. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendinde, millî güvenliğe tehdit oluşturan terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılmak, silah ruhsatı verilmesini engelleyen veya iptalini gerektiren hâller arasında sayılmıştır.

255. Anılan Yönetmelik’in 21. maddesinde taşıma veya bulundurma ruhsatlı silaha sahip olanların, ruhsatlarında nitelikleri yazılı silahlarını yönetmelik hükümlerine göre silah taşıma veya bulundurma ruhsatı verilebilecek olan kişilere satış veya hibe yoluyla devredebileceği belirtilmiştir.

256. Yönetmelik’in 17. maddesinde de taşıma veya bulundurma ruhsatı verilen kişilerden sonradan silah taşıma ve bulundurma şartlarını kaybedenlerin, yeni ruhsat taleplerinin kabul edilmeyeceği gibi mevcut silah ruhsatları iptal edilerek, silahların zapt edileceği, bu silahların, zapt edildiği tarihten itibaren altı ay içinde silah sahibinin isteği dikkate alınarak, silah satın almaya hak kazanmış kişilere devrinin (satış veya hibe yoluyla) sağlanacağı, bu süre içinde devri sağlanamayan silahlarla ilgili kanunlara göre işlem yapılmak üzere adli makamlara intikal ettirileceği belirtilmiştir.

257. Bu itibarlı kişilerin silah ruhsatının iptal edilmesi hâlinde bu silahların mülkiyeti doğrudan devlete intikal etmemekte silah sahiplerinin iradesi gözetilerek satış veya hibe yoluyla devrine imkân tanınmaktadır.

258. Dava konusu kural kapsamında ise belirli suçlardan mahkûm olanlarla devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara bağlantısı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan ve ruhsatları iptal edilen kişilerin silahları herhangi bir giderim yolu veya devir imkânı öngörülmezsizin doğrudan mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilmektedir. Söz konusu silahların herhangi bir suçta

(veya kabahatte) kullanılması ya da suça (kabahate) konu faaliyetler sonucu elde edildiğinin tespit edilmesi hâlinde bu silahlar hakkında 5237 sayılı Kanun veya diğer mevzuat hükümleri çerçevesinde giderim yolu öngörülmezsizin müsadere ve benzeri tedbirlerin uygulanması da mümkündür.

259. Dolayısıyla herhangi bir suçta (ya da kabahatte) kullanıldığı ya da suça (kabahate) ilişkin faaliyetten elde edildiği veya bizzatihi suç konusu oluşturduğu tespit edilmediği hâlde kişilerin mülkiyetinde bulunan silahların, kamu görevinden çıkarılmalarına bağlı olarak üçüncü kişilere devir imkânı tanınmaksızın ya da herhangi bir tazminat yolu öngörülmezsizin doğrudan devlete devredilmesini öngören kuralın millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması amaçlarına ulaşma bakımından gerekli olduğu söylenemez. Dolayısıyla kural kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkına ölçsüz bir sınırlama getirmektedir.

260. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. ve 118. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de kuralın Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri kapsamında iptal edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 118. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 6. ve 38. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

H. Kanun'un 13. Maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a Eklenen Geçici 19. Madde ile 7333 Sayılı Kanun'un 11. Maddesiyle Geçici 19. Maddede Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesinin İncelenmesi

1. Maddede Yer Alan "...üç yıl..." İbaresini

261. 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesinde yer alan dava konusu ibare 7333 sayılı Kanun'un 11. maddesiyle "...dört yıl..." olarak değiştirilmiştir.

262. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

2. Maddenin Kalan Kısmı ile Maddede Yer Alan “...üç yıl...” İbaresinin “...dört yıl...” Şeklinde Değiştirilmesi

a. (a) Bendi

i. İptal Talebinin Gerekçesi

263. Dava dilekçelerinde özetle, dava konusu kuralla gözaltı sürelerinin uzatılmasının şüphelilere kötü muamelede bulunma ihtimalini artıracığı, gözaltı süresinin uzatılması ile tutuklamada incelenecek hususların birbirinden farklı olduğu, kural kapsamında gözaltı süresinin hâkim tarafından uzatılmasının Anayasa’nın 19. maddesindeki hâkim önüne çıkarılma güvencesini karşılamaktan uzak olduğu, ayrıca bu tür kararlara karşı yapılacak itirazların yine sulh ceza hâkimleri tarafından inceleneceği bunun da sorunlara yol açacağı, kuralda yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında da gözaltı hükümlerinin uygulanmasının kişilerin Anayasa’ya aykırı bir şekilde uzun süre göz altında kalmaları sonucunu doğuracağı, OHAL dönemi kurallarının uygulamasının uzatılabilmesinin yolunun yeniden OHAL ilan edilmesiyle mümkün olduğu, OHAL şartları oluşmadan söz konusu sürelerin kanun yapılarak uzatılmasının yetki gaspı niteliği taşıdığı belirtilerek kuralın Anayasa’nın 2., 6., 13., 17., 19. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

ii. Anayasaya Aykırılık Sorunu

264. Dava konusu kuralla 3713 sayılı Kanun’un geçici 19. maddesinin yürürlüğe girdiği 31/7/2018 tarihinden itibaren dört yıl süreyle; 5237 sayılı Kanun’un İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından gözaltı süresinin, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren kırk sekiz saati, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçemeyeceği, delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle gözaltı süresinin, bu sürelerle bağlı kalmak kaydıyla, en fazla iki defa uzatılabileceği, gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin kararın, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine yakalanan kişi dinlenilmek suretiyle hâkim tarafından verileceği, yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında da bu kural hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür.

265. Kural, devletin güvenliğine, anayasal düzene ve işleyişine, milli savunmaya, devlet sırlarına karşı işlenen suçlar ile casusluk suçu, 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından gözaltı sürelerini düzenlemektedir. Bu kapsamda 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (1) ve (3) numaralı fıkralarında düzenlenen gözaltı sürelerinin uzatılması ve hâkim kararıyla ek gözaltı süresi verilmesi imkânı getirilmektedir.

266. Öte yandan kuralın dördüncü cümlesinde yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında da kuralın birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinin geçerli olacağı belirtilmiştir.

267. Yakalama emri Kanun'un 98. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddenin (1) numaralı fıkrasında soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emrinin çıkarılabileceği, ayrıca tutuklama talebinin reddi kararına itiraz hâlinde de itiraz mercii tarafından yakalama emrinin düzenlenebileceği belirtilmiştir.

268. Maddenin (2) numaralı fıkrasında yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlüler hakkında Cumhuriyet savcısı ve kolluk kuvvetleri tarafından düzenlenebilecek yakalama emrine ilişkin hüküm yer almaktadır. Maddenin (3) numaralı fıkrasında ise kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emrinin re'sen veya Cumhuriyet savcısının talebi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenleneceği belirtilmiştir.

269. Açıklanan hükümler doğrultusunda kuralın dördüncü cümlesi uyarınca kuralın birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinde düzenlenen gözaltı hükümlerine yapılan atfın daha önce o suç nedeniyle hakkında gözaltı tedbiri uygulanmamış kişilere yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle kuralın dördüncü cümlesinde yer alan "*Yakalama emri üzerine...*" ibaresinden Kanun'un 98. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesine göre soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından düzenlenen yakalama emrinin anlaşılması gerekir.

270. Bu çerçevede kuralın dördüncü cümlesi kapsamında yakalama emri üzerine yakalanan kişinin yakalama yerine en yakın hâkim veya

mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç yakalama anından itibaren kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda dört gün içinde yetkili hâkim veya mahkemenin önüne çıkarılması gerekir. Delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle gözaltı süresi belirtilen sürelerle bağlı kalmak koşuluyla en fazla iki defa hâkim tarafından uzatılabilecektir.

271. 5271 sayılı Kanun'un anılan maddesinde düzenlenen gözaltı, yakalanan kişi hakkındaki ceza soruşturmasının tamamlanması amacıyla kişinin yetkili hâkim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içinde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanmasını öngören bir koruma tedbiridir. Maddenin (2) numaralı fıkrasına göre gözaltının uygulanabilmesi için bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olması ve kişinin bir suçu işlediği şüphesini gösteren somut delillerin varlığı gerekir.

272. Kural, belirli suçlar yönünden yürütülen ceza soruşturmasında Cumhuriyet savcısına kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda ise dört gün süreyle gözaltı tedbirini uygulaması, yine belirtilen sürelerle ilgili hâkime iki defayı aşmamak üzere gözaltı süresini uzatma yetkisi tanımakla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sınırlama getirmektedir.

273. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak belirtildikten sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek kaydıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının sınırlanması, ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirtilen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir.

274. Kuralda gözaltı süresinin uzatılmasının usul ve şartlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır. Gözaltı sürelerini uzatan ve hâkim kararıyla ek gözaltı süresi verilmesi imkânını tanıyan kuralların özellikle terör ve örgüt faaliyetleri kapsamında işlenen suçlar bakımından, bu suçlarla mücadele etmenin zorluğu, şüphelilerin örgüt bağlantılarının çözülmesinin zaman alması, somut delillere ulaşmadaki sorunlar nedeniyle ceza soruşturmasının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi ve böylelikle suçla

etkin mücadele edilerek kişilerin hak ve özgürlükleri ile kamu düzeninin korunmasına yönelik meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

275. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasına göre yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler OHAL ve savaş hâllerinde uzatılabilir. Gözaltı süresi kişinin fiili ya da yetkili mercinin emri üzerine yakalanmasıyla başlar. Gözaltına alınan kişinin belirlenen süreler sonunda serbest bırakılması ya da sulh ceza hâkimine sevk edilerek sorguya çekilmesi gerekir.

276. Hâkim kararı olmaksızın Cumhuriyet savcısı veya yetkili kolluk amiri tarafından gözaltına alınarak özgürlüğünden yoksun bırakılan kişinin keyfî uygulamalara maruz kalmaması için bir an önce hâkim önüne çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle gözaltı süreleri olabildiğince kısa tutulmuş; Anayasa'da ve kanunlarda gözaltı için belirli sınırlamalar öngörülmüştür.

277. Kural 5237 sayılı Kanun'da yer alan belirli suçlar ile 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından gözaltı süresini, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda ise dört gün olarak öngörmek suretiyle 5271 sayılı Kanun'da düzenlenen azami gözaltı sürelerini uzatmaktadır. Söz konusu sürelerin Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü ve beşinci fıkralarında belirtilen güvencelere uygun olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kural, anılan fıkraların sözüne aykırı değildir.

278. Bunun yanında kural iki defayı aşmamak üzere hâkim kararıyla ek gözaltı süresi verilmesini hükme bağlamaktadır. Hâkim tarafından ek gözaltı kararının verilebilmesi için delillerin toplanmasında güçlük veya dosyanın kapsamlı olması, Cumhuriyet savcısının talebi ve yakalanan kişinin dinlenilmesi şartlarının gerçekleşmesi gerekmektedir.

279. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası, bir kişinin hâkim kararı olmaksızın gözaltında kalabileceği azami süreyi düzenlemiş, öngörülen süreler içinde kişinin hâkim önüne çıkarılmasını zorunlu kılmıştır. Gözaltında

bulunan kişinin *hâkim önüne çıkarılması*, özgürlükten yoksun bırakılma hâlini esastan inceleyecek ve bu durumu ortadan kaldıracak nitelikte bağlayıcı karar verme yetkisini haiz, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme denetiminin sağlanması anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle gözaltı süreci devam ederken bunun koşullarının bağımsız ve tarafsız mahkeme tarafından değerlendirilmesi, gerekirse tedbirin sonlandırılması veya süresinin uzatılması Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında geçen *kişinin azami olarak öngörülen süre içinde hâkim önüne çıkarılması* zorunluluğunu karşılamaktadır.

280. Bu açıdan hâkim kararıyla ek gözaltı süresi verilmesini düzenleyen kural, kişinin azami gözaltı süreleri içinde hâkim önüne çıkarılmasını düzenleyen Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasıyla çelişmemektedir.

281. Öte yandan kanun koyucunun Anayasa'da öngörülen sınırlar içinde gözaltı sürelerini belirlemede takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Ancak bu yetki kanun koyucuya süre yönünden öngörülen sınırlar içinde olsa dahi keyfî uygulamalara neden olabilecek düzenlemeler yapma yetkisi vermez. Yine Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan *gözaltı süreleri içinde hâkim önüne çıkarılma zorunluluğu*, yalnızca gözaltı tedbirini sonlandırmak üzere -sorguya sevk amacıyla- kişinin hâkim önüne çıkarılması anlamına gelmese de bu durumda dahi gözaltı tedbirinin amacını aşacak şekilde uygulanmasına neden olabilecek düzenlemeler kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına ölçsüz sınırlama getirebilir. Anayasa'nın öngördüğü sınırlar içinde belirlenen gözaltı ve ek gözaltı sürelerinin orantılılığının, tedbirin amacı, uygulama alanı, tedbire karşı öngörülen usule ilişkin güvenceler dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekir.

282. 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra ülke genelinde Cumhuriyet başsavcılıklarının talimatı ile darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile terör örgütleri ile bağlantılı olduğu değerlendirilen yüz binlerce kişi hakkında soruşturma başlatılmış, bunların önemli bir kısmı hakkında gözaltı tedbirine başvurulmuştur. Soruşturma mercileri darbe teşebbüsü gibi ani ve öngörülmeleyen bir durum karşısında bir anda yüz binlerce şüpheli hakkında soruşturma başlatmak zorunda kalmışlardır. Soruşturmaların ağırlık merkezini oluşturan Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması'nın (PDY) niteliği dikkate alındığında bu örgütle bağlantısı olduğu değerlendirilen kişilerle ilgili yapılan

soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık özellik arz ettiği açıktır. Söz konusu zorluklar karşısında soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için gözaltı sürelerinin uzatılması ve hâkim kararıyla ek gözaltı süresi alınması yönünde bir ihtiyacın ortaya çıktığı ileri sürülebilir.

283. Bu açıdan kuralın etkin ve sağlıklı bir şekilde soruşturma yapılmak suretiyle kişilerin hak ve özgürlükleri ile kamu düzeninin korunmasına amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

284. Bununla birlikte kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına yönelik sınırlamanın amacına uygun ve orantılı şekilde kullanılmasını sağlayacak yasal güvencelerin de oluşturulması gerekir. Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrasında, yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddiaların herhâlde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhâl, toplu suçlarda ise en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirileceği belirtilerek isnat olunan suçla ilgili kişilere bilgi verme yükümlülüğü, altıncı fıkrasında da kişinin yakalandığı veya tutuklandığının yakınlarına derhâl bildirileceği belirtilmiştir.

285. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 95. maddesinde de şüpheli veya sanığın yakalandığında, gözaltına alındığında veya gözaltı süresi uzatıldığında, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verileceği düzenlenmiştir.

286. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında ise her ne sebeple olursa olsun özgürlüğü kısıtlanan kişinin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahip olduğu belirtilerek gözaltına itiraz, anayasal güvence altına alınmıştır.

287. Bu bağlamda 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (5) numaralı fıkrasında da gözaltına alınmayla ilgili Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanuni temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısmına hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurma hakkı tanınmıştır. Yine anılan Kanun'un 267. maddesinde hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna başvurulabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla kural kapsamında

gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin hâkim tarafından verilen karara karşı da anılan madde gereğince kanun yoluna başvurulabilmesi mümkündür. Ayrıca hâkim tarafından verilen ek gözaltı kararına karşı Kanun'un 91. maddesinin (5) numaralı fıkrasının da uygulanmasına engel bir durum olmadığı gözetildiğinde söz konusu fıkra da belirtilen kişilerin de itiraz yoluna başvurma imkânlarının olduğu anlaşılmaktadır.

288. Diğer yandan Kanun'un 147. maddesinin (c) bendinde, yakalanarak gözaltına alınan şüpheliye müdafî seçebilme hakkı getirilmiş ve şüphelinin müdafî seçecek durumda olmadığı ve bir müdafî yardımından faydalanmak istediği takdirde baro tarafından müdafî görevlendirilebilmesine imkân tanınmıştır. Böylece gerek gözaltı kararına gerekse de gözaltı süresinin uzatılmasına karşı etkili bir başvuru yolu öngörülmüştür.

289. Anılan hükümler birlikte değerlendirildiğinde kuralda gözaltı tedbirinin hukuka uygunluğunun denetlenmesinde yeterli güvencelere yer verildiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle kural kapsamında gözaltı ve ek gözaltı kararlarının amacına uygun bir şekilde uygulanmasını sağlayacak etkili denetim mekanizmalarının oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

290. Kural, özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki süreçte terör örgütleriyle yapılan mücadele kapsamında şüpheliler hakkındaki soruşturmaların etkin bir şekilde yürütülmesi amacına uygun olarak belirli suçlara özgü olarak kuralın yer aldığı maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle uygulanmak üzere ihdas edilmiştir. Kuralda Anayasa'da azami olarak öngörülen gözaltı süreleriyle uyumlu olarak Cumhuriyet savcısına tanınan yetki ile darbe girişiminin ardından yoğun bir şekilde devam eden soruşturmalarda delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyaların kapsamlı olması hâllerinde gözaltına alınan kişinin dinlenilmesi şartıyla hâkim tarafından en fazla iki defa ek gözaltı süresinin verilmesi, kuralın geçerli olduğu süre ve bu dönemin koşulları da dikkate alındığında ceza soruşturmalarının etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacını gerçekleştirme bakımından kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına orantısız sınırlama getirmemektedir. Bu nedenle, kuralla öngörülen sınırlamanın ölçülü olmadığı söylenemez.

291. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 19. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Maddenin (a) bendinin ikinci, üçüncü ve dördüncü cümleleri yönünden Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 6., 17. ve 36. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

b. (b) Bendi

i. İptal Talebinin Gerekçesi

292. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralın soruşturma dosyasına yeni delil girmeden kişilerin defalarca gözaltına alınmasına imkân tanıdığı, 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesine göre aynı olayla ilgili olarak Cumhuriyet savcısı tarafından yeniden yakalama yapılarak ifade alınabilmesi için yeni bir delilin elde edilmesi gerektiği, Anayasa'ya göre bir kişinin hâkim kararı olmadan en fazla bireysel suçlarda iki, toplu suçlarda dört gün gözaltında tutulabileceği, kural uyarınca kişinin Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından serbest bırakıldıktan sonra tekrar yakalanarak gözaltına alınabileceği, ifade alma işleminin kolluk tarafından gerçekleştirilmesi hâlinde ise kişilerin emniyet binalarında gözaltında tutulabileceği, bu durumun işkence ve kötü muamele ihtimalini artıracak gibi hak arama özgürlüğünü de ortadan kaldıracak, ayrıca OHAL düzenlemesi niteliğinde olan kuralın olağan dönemde uygulanması için kanun olarak ihdas edilmesinin yetki gaspı niteliği taşıdığı, bu itibarla belirsiz olan ve meşru bir amaç taşımayan kuralın Anayasa'nın 2., 6., 13., 17., 19. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

ii. Anayasaya Aykırılık Sorunu

293. Kural, 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle geçerli olmak üzere 5237 sayılı Kanun'da yer alan belirli suçlar ile 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından yürütülen ceza

soruşturmalarında şüphelinin aynı olaya ilişkin yeniden ifadesinin alınması ihtiyacının ortaya çıkması durumunda bu işlemin Cumhuriyet savcısının veya onun yazılı emri üzerine kolluk tarafından yapılabileceğini hükme bağlamaktadır.

294. 5271 sayılı Kanun'un 145. maddesinde ifadesi alınacak kişinin öncelikle davetiye ile çağrılacağı, davetiyede çağırılma nedeninin açıkça belirtileceği, gelmediği takdirde zorla getirileceğinin yazılacağı belirtilmiştir. Anılan Kanun'un 146. maddenin (1) numaralı fıkrasına göre zorla getirme kararı verilebilmesi için kişi hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenlerin bulunması ya da şüpheli veya sanığın usulüne uygun bir şekilde çağrıldığı hâlde ifade veya sorguya gelmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla zorla getirme kararının verilebilmesinde davetiyenin 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine uygun bir şekilde şüpheli veya sanığa tebliğ edilmesi ve davetiyede çağırılma nedeninin açıkça belirtilmesi zorunlu birer unsur olarak öngörülmüştür.

295. 5271 sayılı Kanun'un 146. maddesinin (4) numaralı fıkrasında ise zorla getirme kararı ile çağrılan şüpheli veya sanığın derhâl, imkân bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmi dört saat içinde çağıran hâkimin, mahkemenin veya Cumhuriyet savcısının önüne götürüleceği ve sorguya çekileceği yahut ifadesinin alınacağı hükme bağlanmıştır. Anılan maddenin (5) numaralı fıkrasında da zorla getirme sürecinin bu tedbirin uygulanması için haklı görülecek bir zamanda başlayacağı ve hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam edeceği belirtilmiştir.

296. Söz konusu Kanun'un 267. ve devamı maddelerine göre hâkim tarafından verilen zorla getirme kararlarına karşı itiraz edilebilir. Ancak Cumhuriyet savcısı tarafından verilen zorla getirme kararına karşı herhangi bir itiraz yolu düzenlenmemiştir. Doktrinde zorla getirme kararının kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına bir müdahale oluşturması nedeniyle yeniden ifade alma işlemi kapsamında verilecek zorla getirme kararlarına karşı sulh ceza mahkemesine itiraz yoluna başvurulabileceği ifade edilmiştir.

297. Anılan hükümler dikkate alındığında kural kapsamında Cumhuriyet savcısı veya onun yazılı emri ile kolluk kuvvetleri aynı olay nedeniyle kişinin yeniden ifadesinin alınması gerektiğinde birden fazla

defa zorla getirme tedbirine başvurabileceklerdir. Dolayısıyla şüphelinin ifadesinin alınması işlemiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sınırlama getirilmektedir.

298. Kuralda şüphelinin yeniden ifadesinin alınması işleminin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır. Bunun yanında kuralın özellikle terör ve örgüt faaliyetleri kapsamında işlenen suçlarla mücadele etme güçlüğü nedeniyle işlemlerin hızlandırılarak ceza soruşturmasının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesine ve böylece suçla etkin bir şekilde mücadele edilerek kişilerin hak ve özgürlükleri ile kamu düzeninin korunmasına yönelik meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

299. 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra özellikle terör suçları nedeniyle başlatılan karmaşık nitelikteki soruşturmaların etkin bir şekilde yürütülmesi için ihtiyaç ortaya çıktığında şüphelilerin yeniden ifadelerinin alınması ve bu kapsamda haklarında zorla getirme kararı verilmesi söz konusu olabilir. Bu açıdan kuralın etkili soruşturma yapılmak suretiyle kişilerin hak ve özgürlükleri ile kamu düzeninin korunması amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

300. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına yönelik sınırlamanın amacına uygun ve orantılı şekilde kullanılmasını sağlayacak yasal güvencelerin de oluşturulması gerekir. Kural kapsamında Cumhuriyet savcısının veya onun yazılı emri üzerine kolluk kuvvetlerinin şüphelinin yeniden ifade alma işlemi ve bu kapsamda Cumhuriyet Savcısı tarafından verilen zorla getirme kararına karşı 5271 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde itiraz yoluna başvurulmasına engel bir durum bulunmamaktadır.

301. Dolayısıyla 5271 sayılı Kanun kapsamında yeniden ifade alma işleminin hukuka uygunluğunun denetlenmesinin mümkün olduğu bu suretle işlemin amacına uygun bir şekilde uygulanmasını sağlayacak etkili denetim mekanizmalarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

302. Dava konusu kural özellikle 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki süreçte terör örgütleriyle yapılan mücadele kapsamında şüpheliler hakkındaki soruşturmaların etkin bir şekilde yürütülmesi amacına uygun olarak belirli suçlara özgü olarak sınırlı bir süre uygulanmak üzere ihdas

edilmiştir. Kuralda Cumhuriyet savcısına yürütülen soruşturma kapsamında şüphelinin yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında söz konusu işlemi gerçekleştirmek üzere tanınan yetkiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına getirilen sınırlamanın, Kanun'un geçerli olduğu süre ve dönemin koşulları dikkate alındığında ceza soruşturmalarının etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacını gerçekleştirme bakımından orantısız olduğu söylenemez.

303. Bunun yanında suçlarla mücadele edilerek suç işlenmesinin önlenmesi ve kamu düzeni sağlanması amacıyla ceza soruşturma ve kovuşturmalarda uygulanacak usule ilişkin hüküm içeren kural kapsamında yeniden ifade alma işlemine yönelik düzenleme öngörülmesi kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır. Bu nedenle kamu yararı amacını gözettiği anlaşılan kuralın Anayasa'nın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır.

304. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2., 13. ve 19. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 6., 17. ve 36. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. (c) Bendi

i. Anlam ve Kapsam

305. 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle 5237 sayılı Kanun'da yer alan belirli suçlar ile 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından anılan maddenin dava konusu (c) bendinin (1) numaralı alt bendinde tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden karara bağlanabileceği, (2) numaralı alt bendinde tahliye taleplerinin en geç otuzar günlük sürelerle tutukluluğun incelenmesi ile birlikte dosya üzerinden karara bağlanabileceği, (3) numaralı alt bendinde ise 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesi uyarınca yapılan tutukluluğun incelenmesinin en geç otuzar günlük sürelerle dosya üzerinden, doksanaer günlük sürelerle kişi veya müdafî dinlenilmek suretiyle resen yapılacağı öngörülmüştür.

306. 5271 sayılı Kanun kapsamında, tutuklamaya, tutuklamanın reddine, tutukluluğun devamına veya kaldırılmasına ya da şüpheli hakkında adli kontrol uygulanmasına ilişkin kararlara karşı anılan Kanun'un 267. ve devamı maddelerine göre itiraz yoluna başvurulabilmesi mümkündür.

307. Kanun'un 268. maddesinde tutuklama veya tutukluluğun devamına ilişkin karara itiraz edilmesi üzerine kararı veren hâkim veya mahkemenin itirazı yerinde görmesi hâlinde düzeltereği, aksi durumda en çok üç gün içinde itirazı incelemeye yetkili olan mercie göndereceği belirtilmiştir.

308. Yine Kanun'un 270. maddesinde itirazı inceleyecek mercinin, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebileceği, mercinin inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebileceği 101. ve 105. maddeler uyarınca yapılan itiraz üzerine Cumhuriyet savcısından görüş alınması durumunda, bu görüşün şüpheli, sanık veya müdafine bildirileceği, şüpheli, sanık veya müdafin de üç gün içinde beyanlarını dosyaya sunabileceği hükme bağlanmıştır.

309. Kanun'un 271. maddesinde ise kural olarak itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verileceği, ancak gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısının ve sonra müdafî veya vekilin dinlenileceği belirtilmiştir.

310. Kanun'un 103. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ise hakkında tutuklama kararı verilmiş olan şüpheli ve müdafinin adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını isteyebileceği, 104. maddenin (1) numaralı fıkrasında da soruşturma ve kovuşturma evrelerinin her aşamasında şüpheli veya sanığın tahliye talebinde bulunabileceği düzenlenmiştir.

311. Kanun'un 105. maddesinde ise 103. ve 104. maddeler uyarınca şüpheli veya sanığın tahliye talebi üzerine uygulanacak usul düzenlenmiştir. Buna göre tahliye talebi üzerine, merciince Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alındıktan sonra üç gün içinde talebin kabulüne, reddine veya adli kontrol uygulanmasına karar verilebilecektir. Maddede, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından bu süre yedi gün olarak düzenlenmiş, duruşma dışında tahliye talebi değerlendirilirken

Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşünün alınmayacağı, bu kapsamda verilen kararlara 267. ve devamı maddeleri gereğince itiraz edilebileceği belirtilmiştir.

312. Dava konusu kuralın (2) numaralı alt bendinde tahliye taleplerinin en geç otuzar günlük sürelerle inceleneyeceği belirtilmek suretiyle 5271 sayılı Kanun'un yukarıda anılan maddesinde yer alan sürelerden daha uzun bir süre öngörülmüştür.

313. Tutukluluk incelemesi ise Kanun'un 108. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddede, soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde ve en geç otuzar günlük sürelerle tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından 100. madde hükümleri gözönünde bulundurularak, şüpheli veya müdafi dinlenilmek suretiyle karar verileceği, tutukluluk durumunun incelenmesinin şüpheli tarafından da istenebileceği, hâkim veya mahkemenin, tutukevinde bulunan sanığın tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceğine her oturumda veya koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında ya da otuz günlük süre içinde de resen karar vereceği belirtilmiştir.

314. Anılan hükümlere göre tahliye taleplerinin Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya müdafinin görüşü alınarak değerlendirilmesi, tutukluluğa itirazda ise mercinin gerekirse şüpheli, sanık veya ilgililerin yazı ile beyanlarını alarak dosya üzerinden ya da duruşmalı olarak itirazı incelemesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

ii. İptal Talebinin Gerekçesi

315. Dava dilekçesinde özetle; Anayasa Mahkemesi ve AİHM içtihatlarına göre tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden incelenemeyeceği, kişinin özgürlüğüne yönelik müdahalenin denetlenmesinde adil yargılanma hakkının güvencelerine uygun davranılması ve bu bağlamda silahların eşitliği ilkesine uygun bir yargılama yapılması gerektiği, tahliye taleplerinin otuzar günlük sürelerle tutukluluk incelemesi ile birlikte dosya üzerinden karara bağlanmasının Anayasa'da güvence altına alınan serbest bırakılmayı isteme hakkını ortadan kaldırdığı, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında kişinin suçsuzluğunu ispat etmek üzere

sunduğu bir delilin incelenmesinin ya da mevcut delillerin hukuka aykırı olduğunun değerlendirilmesinin otuz gün boyunca ertelenmesinin kişi özgürlüğüne keyfî müdahalede bulunulması sonucunu doğuracağı, kural nedeniyle kişinin doksan gün boyunca yüz yüze tutuklamanın haksız olduğunu ileri sürebilme imkânından yoksun bırakıldığı, ayrıca OHAL düzenlemesi niteliğinde olan kuralın olağan dönemde uygulanması için kanun olarak ihdas edilmesinin de yetki gaspı niteliği taşıdığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 6., 13., 17., 19. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

iii. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

316. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında, özgürlüğü kısıtlanan kişinin kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.

317. Serbest bırakılmak amacıyla yetkili yargı merciine yapılması gereken başvurudan söz edildiğinden anılan hakkın uygulanması ancak talep hâlinde söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla burada belirtilen bir yargı merciine başvurma hakkı, suç isnadıyla özgürlüğünden yoksun bırakılan kişiler bakımından tahliye talebinin yanı sıra tutuklama, tutukluluğun devamı ve tahliye talebinin reddi kararlarına karşı yapılan itirazların incelenmesi sırasında da uygulanması gereken bir güvencedir (*Aydın Yavuz ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 328).

318. Dava konusu kuralın (3) numaralı alt bendinde 5271 sayılı Kanun'un 108. maddesinde yer alan resen tutukluluk incelemelerine ilişkin azami süreler düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre tutukluluk incelemesinin resen yapılması nedeniyle bu incelemeler Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca özgürlüğü kısıtlanan kişiye tanınan yargı merciine başvurma hakkı kapsamında değerlendirilmemektedir (*Firas Aslan ve Hebat Aslan*, B. No: 2012/1158, 21/11/2013, § 32; *Faik Özgür Erol ve diğerleri*, B. No: 2013/6160, 2/12/2015 § 24).

319. Ancak dava konusu kuralın (2) numaralı alt bendi tahliye taleplerinin (3) numaralı alt bentte yer alan azami süreler içinde tutukluluk incelemeleriyle birlikte değerlendirilmesine imkân tanımaktadır. Dolayısıyla

tutukluluk incelemelerini düzenleyen (3) numaralı alt bendin de Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

320. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasından kaynaklanan temel güvencelerden biri de tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin hâkim önünde yapılan duruşmalarda etkin olarak incelenmesi hakkıdır. Nitekim özgürlüğünden yoksun bırakılan kimsenin bu duruma ilişkin şikâyetlerini, tutuklanmasına dayanak olan delillerin içeriğine veya nitelendirilmesine yönelik iddialarını, lehine ve aleyhine olan görüş ve değerlendirmelere karşı beyanlarını hâkim/mahkeme önünde sözlü olarak dile getirebilme imkânına sahip olması, tutukluluğa itirazını çok daha etkili bir şekilde yapmasını sağlayacaktır. Bu nedenle kişi, söz konusu haktan düzenli bir şekilde yararlanarak makul aralıklarla dinlenilmeyi talep edebilmelidir (AYM, E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 89).

321. Anılan güvencenin bir yansıması olarak 5271 sayılı Kanun'un 105. maddesinde, şüpheli veya sanığın soruşturma ve kovuşturma evrelerinde salıverilme talepleri karara bağlanırken duruşmada karar verilecek ise Cumhuriyet savcısının yanı sıra şüpheli, sanık veya müdafinin görüşlerinin alınacağı belirtilmiş; aynı Kanun'un 108. maddesinde ise soruşturma evresinde şüphelinin tutukluluk hâlinin devamının gerekip gerekmeyeceği hususunda karar verilirken şüpheli veya müdafinin dinlenilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Öte yandan Kanun'un 101. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile 267. maddesine göre resen ya da talep üzerine tutukluluk hakkında verilmiş tüm kararlar itiraza konu olabilmektedir (*Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri*, B. No: 2015/9756, 16/11/2016, § 269).

322. Tutukluluğa ilişkin kararların itiraz incelemesi bakımından Kanun'un 271. maddesinde itirazın kural olarak duruşma yapılmaksızın karara bağlanacağı ancak gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafi veya vekilin dinlenebileceği hükmüne yer verilmiştir. Buna göre tutukluluk incelemelerinin ya da tutukluluğa ilişkin itiraz incelemelerinin duruşma açılarak yapılması hâlinde şüpheli, sanık veya müdafinin dinlenilmesi gerekmektedir (*Aydın Yavuz ve diğerleri* [GK], § 334).

323. Ancak tutukluluğa ilişkin verilen her kararın itirazının incelenmesinde veya her tahliye talebinin değerlendirilmesinde duruşma yapılması ceza yargılaması sistemini işlemez hâle getirebilecektir. Bu nedenle Anayasa'da öngörülen inceleme usulüne ilişkin güvenceler, duruşma

yapılmayı gerektirecek özel bir durum olmadığı sürece tutukluluğa karşı yapılacak itirazlar için her durumda duruşma yapılmasını gerektirmez (AYM, E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 90).

324. Bunun yanında Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında özgürlüğü kısıtlanan kişinin durumu hakkında karar verilmesini talep etmesi hâlinde bu talebin karara bağlanması için belirli bir süre öngörülmemişse de anılan fıkra da geçen "*kısa sürede*" yer alan özgürlüğü kısıtlanan kişinin bu kısıtlamanın hukukiliğine karşı yaptığı itirazın mümkün olan en kısa sürede karara bağlanmasını zorunlu kılmaktadır (*Ulaş Kaya ve Adnan Ataman*, B. No: 2013/4128, 18/11/2015, § 71-73).

325. Dava konusu kural belirli suçlarda yapılacak soruşturma ve kovuşturmalarda tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden karara bağlanmasını, tahliye taleplerinin en geç otuzar günlük sürelerle tutukluluğun incelenmesi ile birlikte dosya üzerinden değerlendirilmesini, tutukluluk incelemelerinin en geç otuzar günlük sürelerle dosya üzerinden, doksanaer günlük sürelerle kişi veya müdafî dinlenilmek suretiyle resen yapılmasını öngörmek suretiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sınırlama getirmektedir.

326. Kuralda tutukluluk incelemesinin usul ve şartları açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralın temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiği yönündeki anayasal ilkeye aykırı bir yönünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

327. Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtildiği gibi temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlama nedenleri hakkın doğasından kaynaklanabileceği gibi Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler de sınırlama nedeni oluşturabilecektir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014; E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015). Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde güvenceye bağlanan adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından biri de makul sürede yargılanma hakkıdır. Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir*" denilmek suretiyle davaların makul bir süre içinde bitirilmesi gerekliliği açıkça ifade edilmiştir. Bu hak gereğince devletin davaların makul bir süre içinde bitirilmesi yönünde pozitif bir yükümlülüğü bulunmaktadır.

328. Tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin hâkim tarafından belli sürelerle değerlendirilmesi özgürlükten yoksun bırakma kararının kanuna uygun olup olmadığının incelenmesini temin etmeye yöneliktir. Dava konusu kuralda tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden, tahliye taleplerinin tutukluluk incelemesi ile en geç otuz gün içinde dosya üzerinden, doksanaer günlük sürelerle kişi veya müdafî dinlenilmek suretiyle yapılmasının öngörülmesi, yargının dava dosyalarının esasına yoğunlaşarak davaların makul süre içinde bitirilmesinin ve böylece ceza yargılama sisteminin hızlı ve sağlıklı bir şekilde işleminin sağlanmasına yöneliktir. Bu itibarla kuralın anayasal bağlamda meşru bir amaç taşıdığı söylenebilir.

329. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı devletin bireylerin özgürlüğüne keyfî olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir haktır. Kişilerin keyfî olarak özgürlüğünden yoksun bırakılmaması, hukukun üstünlüğüyle bağlı olan bütün siyasal sistemlerin merkezinde yer alan en önemli güvenceler arasındadır. Keyfî olarak özgürlükten yoksun bırakılmaya karşı usule ilişkin güvenceler de bu kapsamda değerlendirilmelidir.

330. Dolayısıyla kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı kapsamında öngörülen güvencelerden olan kişinin tutukluluk durumuyla ilgili talepleri hakkında kısa sürede karar verilmesini isteme ve tutukluluğa ilişkin iddia ve savunmaların makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme hakkını ortadan kaldıran ya da anlamsız kılan düzenlemeler kişi özgürlüğü ve güvenliğine ölçüsüz sınırlama getirebilir.

331. Temel amacı maddi gerçeği açığa çıkarma olan ceza muhakemesinin aynı zamanda makul sürede tamamlanması gerekir. Tutukluluğa ilişkin verilen her kararın ya da her tahliye talebinin değerlendirilmesinin sık aralıklarla duruşma açılarak yapılması ceza yargılamasının makul sürede bitirilememesine yol açabileceği gibi sağlıklı şekilde işleminin de engelleyebilir. Bu çerçevede, tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden karara bağlanmasına, tahliye taleplerinin tutukluluk incelemesi ile birlikte en geç otuzar günlük sürelerle dosya üzerinden doksanaer günlük sürelerle kişi veya müdafî huzurunda yapılmasına imkân tanıyan kuralın soruşturma ve yargılamaların makul sürede bitirilmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

332. Kuşkusuz 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra terör suçlarından dolayı başlatılan şüpheli veya sanık sayısının çok olduğu karmaşık nitelikteki

soruşturma ve kovuşturmalar nedeniyle yargı makamlarının ağır iş yükü altında olduğu bilinmektedir. Soruşturma veya kovuşturma dosyalarında sürekli tekrarlanan tutukluluğa ilişkin itirazlar nedeniyle davaların esasının sağlıklı bir şekilde incelenememesi ihtimalinin önüne geçilmesi ve yargı sürecinin makul sürede sonuçlandırılması amacıyla kanun koyucunun tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin incelenme yöntemi ve süresiyle ilgili birtakım düzenlemeler öngörmesi doğaldır. Ancak bu düzenlemelerle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına getirilen sınırlamanın meşru amaca ulaşma bakımından ölçülü olması gerekir.

333. Kural, *tutukluluğa itirazın* dosya üzerinden değerlendirilmesinde mahkemeleri bağlayıcı herhangi bir süre veya üst sınır öngörmemektedir. Yetkili merci şüpheli veya sanığı dinleme hususunda takdir yetkisine sahip olsa da kural, tutukluluğa yönelik itirazların sürekli olarak dosya üzerinden karara bağlanabilmesine imkân tanımaktadır. Bu itibarla şüpheli veya sanık mahkeme huzurunda makul aralıklarla dinlenilmek suretiyle tutukluluğa ilişkin itirazlarını dile getirme imkânından yoksun bırakılabilecektir. Bu yönüyle kuralın, tutukluluk durumunun şüpheli veya sanığın makul aralıklarla dinlenilerek denetlenmesi güvencesine aykırı uygulamaların oluşmasına sebebiyet verecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

334. Öte yandan kural, yetkili mercie tahliye taleplerini en geç doksan günlük süreler içinde şüpheli, sanık veya müdafiyi dinleyerek incelemesine imkân tanımaktadır. Bu itibarla şüpheli veya sanık, mahkeme huzurunda tutuklamaya ilişkin beyan ve delillerini sunmadan doksan gün süreyle özgürlüğünden yoksun bırakılabilecektir. Şüpheli veya sanığın makul olarak değerlendirilmeyecek bir süreyle tahliye talebini mahkeme önünde sözlü olarak dile getirme imkânından yoksun bırakılması Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında düzenlenen tutukluluğa ilişkin iddia ve savunmaların makul bir sürede mahkeme önünde dile getirilmesi güvencesiyle bağdaşmamaktadır.

335. Anayasa Mahkemesi benzer nitelikteki düzenlemelerle ilgili vermiş olduğu kararlarında da dava konusu kuralın tutukluluk incelemesinin, tutukluluğa itiraz ve tahliye taleplerinin dosya üzerinden karara bağlama yetkisinin kullanımı bakımından herhangi bir süre veya üst sınır öngörmediğini, kural uyarınca hâkimin, olağanüstü hâl devam ettiği sürece tutukluluk incelemeleri ile tutukluğa itiraz ve tahliye taleplerinin

tamamını dosya üzerinden karara bağlayabileceğini, bu itibarla olağanüstü hâl boyunca tutukluluklarıyla ilgili olarak şüpheli veya sanığın makul aralıklarla dinlenilmeyi talep edebilmelerinin mümkün olmadığını, bu durumun olağan dönem koşullarında kişiye aşırı ve orantısız bir külfet yüklediğini belirterek kuralın tutukluluğa karşı itirazın hâkim önünde yapılan duruşmalarda etkin olarak incelenmesi hakkına olağan dönem için Anayasa’da öngörülen sınırlama koşullarının ve güvence rejiminin ötesinde bir sınırlama getirdiğini belirtmiştir (AYM, E.2016/205,K.2019/63, 24/7/2019, § 117; E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 95).

336. Bunun yanında kural, mahkemelere tahliye taleplerini resen tutukluluk incelemesi ile birlikte en geç otuzar günlük sürelerle dosya üzerinden değerlendirmesine imkân tanımaktadır. Bu açıdan yetkili merci şüpheli veya tutuklunun tahliye talepleri ve bu kapsamda dile getireceği iddialarla ilgili 5271 sayılı Kanun’un 105. maddesinde öngörülen sürelerden farklı olarak otuz günlük azami süre içinde dosya üzerinden değerlendirme yapabilecektir. Kurala göre şüpheli veya sanığın tutuklama şartlarını ortadan kaldıran esaslı bir delile dayanarak tahliye talebinde bulunması durumunda dahi yetkili merci tarafından otuz gün süreyle herhangi bir değerlendirme yapılmaması söz konusu olabilecektir. Kişinin tahliye talebiyle ilgili yetkili mercie tanınan söz konusu sürenin makul sınırlar içinde olduğu söylenemez. Dolayısıyla kural, Anayasa’nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında düzenlenen kişinin tutukluluk durumu hakkında kısa sürede karar verilmesi güvencesine aykırılık oluşturmaktadır.

337. Yukarıda yapılan açıklamalara göre kural kapsamında tutukluluğa ilişkin itirazın, şüpheli veya sanığın dinlenilmesi suretiyle değerlendirilmesi için azami ve makul bir süre öngörülmeden dosya üzerinden karara bağlanmasına imkân tanınması, tahliye talebinin değerlendirilmesinde makul sınırların ötesinde otuz günlük bir sürenin öngörülmesi, şüpheli veya sanığın tahliye talebi ve bu kapsamda dile getireceği tutukluluk durumuna ilişkin itirazların doksan gün boyunca duruşmasız olarak incelenmesinin mümkün kılınması suretiyle kuralla Anayasa’nın 19. maddesindeki güvencelere aykırı olarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına ölçsüz bir sınırlama getirilmektedir.

338. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 13. ve 19. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 19. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 17. ve 36. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

ç. Maddenin Kalan Kısmı ile 7333 Sayılı Kanun'un 11. Maddesiyle Maddede Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

i. İptal Taleplerinin Gerekçeleri

339. Dava dilekçesinde özetle; kuralların Kanun'un 13. maddesi ile 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin (a), (b) ve (c) fıkralarına yönelik gerekçelerle Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 13., 17., 19. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

ii. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

340. 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesi; anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle 5237 sayılı Kanun'un İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Kanun kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından gözaltı süresi, gözaltı süresinin uzatılması, şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınma usulü, tutukluluğa itiraz, tahliye talepleri ile tutukluluğun resen incelenme usulü ve süreleri yönünden farklı düzenlemeler öngörmektedir. Maddenin *"Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından:"* şeklindeki kalan kısmı dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

341. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti ilkesi gereği kanunların kamu yararının sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerine göre ihdas edilmesi gerekir. Kanun koyucunun bu yöndeki takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini gözeterek kullanması zorunludur.

342. Kurallar, maddenin bentlerinde 5271 sayılı Kanun'dan farklı olarak öngörülen düzenlemelerin belirli suçlar bakımından ve dört yıl süreyle uygulanmasını hükme bağlamaktadır.

343. Kurallara konu suçların ağırlıkları, tehlikelilikleri ve nitelikleri gözetildiğinde kuralların söz konusu suçlarla etkin bir şekilde mücadele edilmesini ve bu suretle kamu güvenliği ve düzeninin sağlanması amacıyla öngörüldükleri anlaşılmaktadır. Bu itibarla kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında ceza soruşturması ve kovuşturmalarında uygulanacak usule ilişkin düzenlemeler içeren kurallarla kamu yararı dışında bir amacın gözetildiği söylenemez.

344. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 6., 13., 17., 19. ve 36. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

I. Kanun'un 16. Maddesiyle 5271 sayılı Kanun'un 134. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...Cumhuriyet savcısının istemi üzerine..." İbaresinin "...hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından..." Şeklinde Değiştirilmesinde Yer Alan "...veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı..." İbaresinin, (1) Numaralı Fıkra Eklene İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Cümleler ile (2) Numaralı Fıkranın Birinci Cümlesine Eklenen "...ya da işlemin uzun sürecek olması..." İbaresinin İncelenmesi

1. (1) Numaralı Fıkranın Birinci Cümlesinin "...Cumhuriyet savcısının istemi üzerine..." İbaresinin "...hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından..." Şeklinde Değiştirilmesinde Yer Alan "...veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı..." İbaresinin ile Anılan Fıkra Eklene İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Cümleler

a. İptal Talebinin Gerekçesi

345. Dava dilekçesinde özetle; temel hak ve özgürlüklerin korunması açısından bilgisayar araması ve kopyalamasının mutlaka hâkim kararıyla yapılmasının gerektiği, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla söz konusu tedbirlere başvurulmasının özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarına ölçsüz müdahale

oluşturacağı, Cumhuriyet savcısı kararının hâkim onayına sunulmasının da sonucu değiştirmeyeceği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 20., 26., 27., 28., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

346. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgileri nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

347. 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesi bilgisayar ve bilgisayar programları ile kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoymaya ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. Anılan maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması hâlinde, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesine karar verileceği belirtilmiş olup söz konusu cümlede yer alan “...veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı...” ibaresi dava konusu kurallardan birini oluşturmaktadır.

348. Anılan fıkranın dava konusu; ikinci cümlesinde Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararların yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulacağı, üçüncü cümlesinde hâkimin kararını en geç yirmi dört saat içinde vereceği, dördüncü cümlesinde ise sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde çıkarılan kopyaların ve çözümü yapılan metinlerin derhâl imha edileceği hükme bağlanmıştır.

349. Arama, suçu önlemek amacıyla suç işlenmeden önce veya suç işlendikten sonra delillerin elde edilmesi ve/veya sanığın veya şüphelinin yakalanabilmesi için bireylerin bazı temel haklarının sınırlandırılmasına sebep olacak şekilde yürütülen bir koruma tedbiridir (AYM, E.2005/43, K.2008/143, 18/9/2008). Bilgisayarlar üzerinde arama ise arama tedbirinin bir türü olarak 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesinde düzenlenmiştir.

350. Anılan maddeye göre bilgisayarlarda arama yapılabilmesi için somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka surette delil elde etme imkânının bulunmaması gerekir.

351. Maddede aramanın usulü de düzenlenmiştir. Buna göre öncelikle hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ise Cumhuriyet savcısı kararı gerekmektedir. Söz konusu şartların gerçekleşmesiyle birlikte şüphelinin kullandığı bilgisayar, bilgisayar programları ve kütüklerinde arama yapılarak elde edilecek bilgilerin kopyasının çıkarılması ve bunların metin hâline getirilmesi mümkündür.

352. Arama tedbiri özel olarak Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında güvence altına alınmış olmakla birlikte bilgisayarlar üzerinde yapılan aramalarda elde edilen bilgilerin kişisel veri niteliğinde olması da mümkündür.

353. Kuralların kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için müdahaleye konu bilgilerin anayasal anlamda korunması gerekli bir kişisel verinin olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. Anayasa hükmünün lafzı, konuya ilişkin uluslararası belgeler ve karşılaştırmalı hukuk dikkate alındığında, belirli veya belirlenebilir bir gerçek veya tüzel kişi hakkındaki her türlü bilgi kişisel veri olarak değerlendirilebilir. Ancak bunun davanın kendine özgü koşulları dikkate alınarak otonom olarak tespit edilmesi gerekir.

354. Kurallar kapsamında Cumhuriyet savcısı tarafından aramaya konu şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde yer alan dijital bilgi ve materyallerin her türlü kişisel veriyi barındırması söz konusu olabilir.

355. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı genel çerçevede bir hak niteliğinde olan kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkının özel bir görünümünü oluşturmakta bireyin hak ve özgürlüklerini kişisel verilere yönelik müdahalelere karşı korumayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı sadece işleme şeklindeki sınırlama ya da müdahalelere karşı değil, kişisel verilere yönelik her türlü müdahale ve sınırlamalara karşı güvence sağlamaktadır (E.Ü. [GK], B. No: 2016/13010, 17/9/2020, § 63; *Bestami Eroğlu* [GK], B. No: 2018/23077, 17/9/2020, §101).

356. Kurallar yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulmak kaydıyla gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından

şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına imkân tanıyarak kişilerin özel hayatı kapsamındaki eşyalara ve kişisel veri niteliğindeki bilgi ve belgelere hâkim kararı olmaksızın müdahale edilmesinin yolunu açmaktadır. Bu nedenle kurallar kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkına sınırlama getirmektedir.

357. Kuralda arama işleminin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kurallarla kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

358. Öte yandan gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla bilgisayarlar üzerinde arama yapılmasına imkân tanınmasının, ceza soruşturması kapsamında delillerin bir an evvel elde edilerek suçla etkin bir şekilde mücadele edilebilmesine ve bu suretle kamu düzeni sağlanmasına katkıda bulunacağı açıktır. Bu nedenle kuralların anayasal anlamda meşru bir amaç taşıdığı anlaşılmaktadır.

359. Kurallar kapsamında gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından kişilerin bilgisayarları üzerinde arama yapılması için verilen kararın yirmi dört saat içinde hâkim onayına sunulması, hâkimin de en geç yirmi dört saat içinde kararını vermesi, sürenin dolması veya hâkim tarafından aksi yönde karar verilmesi durumunda ise çıkarılan kopyaların ve çözümü yapılan metinlerin derhâl imha edilmesi öngörülmek suretiyle kişilerin özel hayata saygı gösterilmesi hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasındaki güvencelere uygun olduğu anlaşılmaktadır.

360. Diğer yandan delillerin bir an önce elde edilerek suçla etkin bir şekilde mücadele edilebilmesini ve bu suretle kamu düzeni sağlanmasını amaçlayan kurallarla, başka suretle delil elde etme imkânının bulunmadığı hâllerde şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılması, kopya çıkarılması, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesinin demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı söylenemez.

361. Ceza soruşturması kapsamında suça ilişkin bir delilin elde edilmesi için hızlı hareket edilmesinin gerekli olduğu durumlarda hâkim onayına

sunulmak şartıyla Cumhuriyet savcısının kararı doğrultusunda koruma tedbirine başvurulması, soruşturma ve yargılamaların süratli bir şekilde sonuçlandırılması amacına hizmet etmektedir. Temel hedefi maddi gerçeği açığa çıkarmak olan ceza muhakemesinin kısa sürede sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılması, suç ve suçlularla etkin mücadele edilerek suç işlenmesinin önlenmesi ve kamu düzeninin sağlanması amaçlarına ulaşmada önemli bir katkıya sahiptir. Dolayısıyla gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararı doğrultusunda bilgisayarlar üzerinde arama yapılmasına imkân tanıyan kuralların söz konusu meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

362. Kuşkusuz hukuka uygun şekilde elde edilen delillerle maddi gerçeğin ortaya çıkarıldığı yargılama süreçlerinin tesis edilmesi, ceza adaleti sisteminin sağlıklı işleyebilmesinin ön koşullarından birisidir. Kanun koyucunun yürütülen bir ceza soruşturmasında delil elde etme yöntemlerini belirlemede takdir yetkisi bulunmaktadır. Ceza yargılamasında hükme esas alınan bir delilin hâkim kararına bağlı olarak elde edilmesi ya da delil elde etme sürecinde hâkim güvencesinin sağlanması oldukça önem taşımaktadır. Bu konuda yapılacak düzenlemelerde temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın ölçülü olabilmesi keyfî uygulamaları önleyecek yeterli güvencelerin sağlanmasıyla mümkün olabilir.

363. Kurallarda belirli şartların gerçekleşmesi hâlinde Cumhuriyet savcısının bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılması için vereceği kararın geçerliliği hâkim onayı şartına bağlanmış, kararın hâkim tarafından onaylamaması veya sürenin sona ermesi durumunda elde edilen delillerin imha edileceği belirtilmiştir. Ayrıca hâkim tarafından verilecek kararlara karşı ilgililere 5271 sayılı Kanun'un 267. maddesi uyarınca itiraz yoluna başvurma imkânı tanınarak tedbir kararının hukuka uygunluğunu etkili bir şekilde denetleme yolu sağlanmıştır. Dolayısıyla kurallarda hâkim kararı dışında bilgisayarlar üzerinde yapılacak aramalarda keyfi uygulamaları önleyecek yeterli güvencelerin sağlandığı anlaşılmaktadır.

364. Bu itibarla bir suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, belirli şartların gerçekleşmesi hâlinde hâkim onayına sunulmak şartıyla gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısına şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerinde arama yapılması, bilgisayar

kayıtlarından kopya çıkarılması, bu kayıtların çözülerek metin hâline getirilmesi yönünde karar verme yetkisi tanıyan kurallarla kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkına getirilen sınırlamanın, suç işlenmesinin önlenmesi ve kamu düzeninin sağlanması amaçları bakımından ölçülü olmadığı söylenemez.

365. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 26., 27., 28., 35. ve 48. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. (2) Numaralı Fıkranın Birinci Cümlesine Eklenen "... ya da işlemin uzun sürecektir olması..." İbaresini

a. İptal Talebinin Gerekçesi

366. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kural kapsamında kopyalamanın uzun süreceği gerekçesiyle Cumhuriyet savcısına bilgisayar ve benzeri cihazlara elkoyma yetkisi verilmesinin kişilerin iş ve güncel yaşamlarında olumsuz sonuçlara yol açacağı, bu yetkinin birçok temel hakkı etkileyeceği, kuralın yer aldığı fıkra kopyanın alınmasından sonra bilgisayarların derhâl iade edileceği belirtilmiş ise de OHAL döneminde el konulan bilgisayar ve cep telefonlarının uzun süreler boyunca iade edilmediği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 20., 26., 27., 28., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

367. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

368. 5271 sayılı Kanun'un 134. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde, bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine şifrenin çözülememesinden dolayı girilememesi veya gizlenmiş bilgilere ulaşılamaması ya da işlemin uzun sürecektir olması hâlinde çözümün yapılabilmesi ve gerekli kopyaların alınabilmesi için bu araç ve gereçlere el konulabileceği hükme bağlanmıştır. Cümlede yer alan "...ya da işlemin uzun sürecektir olması..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

369. Bilgisayarlar üzerinde uygulanacak elkoyma tedbiri anılan Kanun'un 127. ve devamı maddelerinde düzenlenen elkoyma tedbirinin özel bir türü olarak öngörülmüştür. Kuralın yer aldığı fıkra bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerinde yer alan bilgilere ulaşılamaması hâlinde söz konusu araç ve gereçlere el konulmasının usul ve şartları düzenlenmiştir. Buna göre ceza soruşturması kapsamında delil elde etmek amacıyla üzerinde arama yapılmasına karar verilen bilgisayara şifre nedeniyle girilmemesi, ya da bilgisayarda yer alan bilgilere ulaşılamaması veya şifre çözüm işleminin uzun sürecek olması hâlinde elkoyma tedbiri uygulanabilecektir. Kural uyarınca *şifre çözüm işleminin uzun sürmesi* durumu, elkoyma tedbirinin uygulanabileceği bir hâl olarak belirlenmiştir.

370. Anılan fıkra ayrıca elkoyma tedbirini gerektiren şartların ortadan kalkması hâlinde yani şifrenin çözümünün yapılarak gerekli kopyaların alınması durumunda el konulan cihazların gecikme olmaksızın şüpheliye iade edileceği belirtilmiştir.

371. Kanun'un 134. maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında ise bilgisayarlardan elde edilecek delillerin hukuka uygunluğunu sağlamak üzere bazı güvencelere yer verilmiştir. Bu güvenceler dijital verilerin bütünlüğü ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Bu kapsamda elkoyma işlemi sırasında, bilgisayar veya bilgisayar kütüklerindeki bütün bilgilerin yedeklemesinin yapılması, yedeklerden bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilmesi ve bu hususun tutanağa geçirilerek imza altına alınması gerekmektedir.

372. Kural, suç delili niteliğinde olduğu değerlendirilen verilerin kopyalanması işleminin uzun sürmesini bilgisayarlar ve benzeri araç ve gereçlere el konulmasının bir şartı olarak öngörmek suretiyle kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkı ile mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

373. Kural kapsamında bilgisayar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine el konulabilmesinin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı anlaşılmaktadır.

374. Öte yandan kuralın delil niteliğindeki dijital verilerin sağlıklı bir şekilde elde edilerek soruşturmaların etkin ve verimli olarak yürütülmesi

amacına hizmet ettiği açıktır. Dolayısıyla suçlarla mücadele edilerek kamu düzeni sağlanması amacıyla bilgisayarlardaki verilerin kopyalama işleminin uzun sürmesi hâlinde bu cihazlara el konulmasını öngören kuralın meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla kural, Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kamu düzeninin sağlanması ve 35. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu yararı amacıyla anılan haklara sınırlama getirmektedir.

375. Ayrıca delillerin bir an önce elde edilerek suçla etkin bir şekilde mücadele edilebilmesini ve bu suretle kamu düzeninin sağlanmasını amaçlayan kuralın demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı da söylenemez.

376. Şüpheli veya sanık sayısına bağlı olarak dijital materyallerin çok olduğu karmaşık nitelikteki soruşturmalarda el koyma anında bilgisayarlardaki verilerin kopyalanarak ilgisine teslim edilmesi mümkün olmayabilir. Dolayısıyla aramanın yapıldığı yerde kopyalama işleminin uzun sürmesi dijital delillerin olay yerinden sağlıklı bir şekilde elde edilmesini zorlaştırabilecektir. Bu durumda etkin soruşturma açısından verilerin daha uygun ortamlarda güvenli bir şekilde elde edilerek depolanması ihtiyacı, elkoyma tedbirini gerektirebilir. Bu aynı zamanda delillerin daha nitelikli bir şekilde incelenmesini sağlayarak yargısal hataların önüne geçilmesine katkı sunabilir. Kanun koyucu takdir yetkisi kapsamında gerekli güvenceleri oluşturmak koşuluyla elkoyma tedbirinin usul ve şartlarını düzenleyebilir. Esasen elkoyma geçici nitelikte bir tedbir olduğundan kopyalama işleminin tamamlanması halinde el konulan cihazların gecikme olmaksızın sahibine iade edilmesi gerekmektedir. Tedbirin bu niteliği de dikkate alındığında kopyalama işleminin uzun sürmesinin söz konusu tedbirin uygulanması açısından objektif ve kabul edilebilir bir neden olmadığı söylenemez.

377. Dolayısıyla kopyalama işleminin uzun sürmesi nedeniyle bilgisayarlar, bilgisayar programları ve bilgisayar kütüklerine el konulmasına imkân tanıyan kuralın meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

378. Elkoyma tedbirinin ceza muhakemesinde yerine getirdiği işlev dikkate alındığında temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamalarda keyfiliği önleyecek gerekli güvencelerin de sağlanması zorunludur. Bu

bağlamda kuralda öngörülen tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması gerekir.

379. Kuralda yer alan *işlemin uzun sürecektir olması* ölçütünün her somut olay koşulunda objektif olarak yargı makamlarınca değerlendirilmeye elverişli nitelikte olduğu da dikkate alındığında söz konusu tedbir kapsamında verilen kararlara karşı ilgililere 5271 sayılı Kanun'un 267. maddesi uyarınca itiraz yoluna başvurma imkânı tanınmak suretiyle tedbir kararının hukuka uygunluğunu etkili bir şekilde denetleme yolunun sağlandığı anlaşılmaktadır.

380. Bunun yanında Kanun'un 134. maddesinde düzenlenen ve elkoyma tedbirinin hukuka uygun olarak delil elde etme yöntemi içinde değerlendirilmesini sağlayacak güvencelerin de ölçülülük incelemesinde dikkate alınması gerekir. Bu kapsamda anılan maddede, elkoyma işlemi sırasında sistemdeki bütün verilerin yedeklemesinin yapılarak yedekten çıkarılan kopyanın şüpheliye veya vekiline verilmesi ve bu hususun tutanağa geçirilerek imza altına alınması zorunluluğu getirilmiştir. Böylece dijital verilere sonradan müdahale edilme ihtimali ortadan kaldırılarak delillerin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi ve korunması sağlanacaktır. Yine kuralın yer aldığı fıkranın ikinci cümlesinde de şifrenin çözümünün yapılması ve gerekli kopyaların alınması halinde, el konulan cihazların gecikme olmaksızın iade edileceği belirtilmiştir.

381. Ayrıca Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (i) ve (j) bentleri uyarınca elkoyma tedbiri nedeniyle uğranılan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesi için ilgililere dava açma hakkı tanınmıştır.

382. Buna göre bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma kapsamında verilen arama kararı üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programları ile bilgisayar kütüklerindeki kopyalama işleminin uzun sürmesi hâlinde bu cihazlara el konulmasına imkân tanıyan kuralla kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkı ile mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın suç işlenmesinin önlenmesi ve kamu düzeninin sağlanması amacı bakımından ölçülü olmadığı söylenemez.

383. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 20. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 26., 27., 28. ve 48. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

İ. Kanun'un 21. Maddesiyle 6749 Sayılı Kanun'un Değiştirilen 4. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasına Eklenen Üçüncü Cümlelerin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

384. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla OHAL döneminde kamu görevinden çıkarılan asker kişilerin rütbelerinin mahkeme kararı aranmaksızın geri alınacağına hükme bağlandığı, rütbenin kişilerin sosyal ve ekonomik haklarını belirleyen bir statü olduğu, usulüne uygun bir soruşturma yapılmadan ve savunma hakkı tanınmadan rütbelerinin geri alınmasının kişilerin sosyal ve ekonomik haklarını doğrudan etkileyeceği, MGK kararına dayalı olarak söz konusu işlemin yapılmasının yetki gaspı niteliği taşıdığı, kuralın yer aldığı maddenin (1) numaralı fıkrasında yer alan aidiyet, irtibat ve iltisak kavramlarının içeriğinin belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, ayrıca kuralın geçmişe yürütülerek kazanılmış hakların ihlal edildiği, bu açıdan kanunilik ölçütünün karşılanmadığı, mahkeme kararı olmadan kişilere suçlu muamelesi yapılarak rütbelerinin geri alınmasının masumiyetlerini de zedelediği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 6., 35., 38. ve 118. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasaya Aykırılık Sorunu

385. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

386. Kural, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek kamu görevinden çıkarılan askerî personelin rütbelerinin geri alınacağını hükme bağlamaktadır.

387. 6749 sayılı Kanun'un dava konusu kuralın yer aldığı 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının;

- (a) bendinde, 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununa tabi personelin, ilgili Kuvvet Komutanının teklifi, Genelkurmay Başkanının inhası ve Millî Savunma Bakanının onayı,

- (b) bendinde, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununa tabi personelin Jandarma Genel Komutanının teklifi ve İçişleri Bakanının onayı,

- (c) bendinde, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununa tabi personelin Sahil Güvenlik Komutanının teklifi ve İçişleri Bakanının onayı,

- (ç) bendinde, Millî Savunma Bakanına bağlı personelin Millî Savunma Bakanının onayı,

- (ğ) bendinde 18/3/1986 tarihli ve 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanununa tabi personelin, ilgili Kuvvet Komutanının teklifi ve Millî Savunma Bakanının onayı,

- (h) bendinde 13/6/2001 tarihli ve 4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanuna tabi personelin, ilgili Kuvvet Komutanının teklifi ve Millî Savunma Bakanının onayı,

- (ı) bendinde, 10/3/2011 tarihli ve 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanununa tabi personelin, ilgili Kuvvet Komutanının teklifi ve Millî Savunma Bakanının onayı,

ile kamu görevinden çıkarılacağı öngörülmüştür.

388. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasının dava konusu üçüncü cümlesinde de (1) numaralı fıkra uyarınca kamu görevinden çıkarılan asker kişilerin askerî rütbelerinin mahkeme kararı aranmaksızın karar tarihinden geçerli olmak üzere geri alınacağı belirtilmiştir.

389. Kural geçmişe yönelik etki ve sonuç doğurarak 6749 sayılı Kanun kapsamında terör örgütlerine veya millî güvenliğe karşı faaliyette bulunan yapı oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı oldukları gerekçesiyle *kamu görevinden çıkarılan asker kişilerin rütbelerinin geri alınması yönünde ilave tedbir* öngörmektedir. Kural bu yönüyle OHAL döneminden sonra yürürlüğe girmek suretiyle 6749 sayılı Kanun'da düzenlenen olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında değişiklik meydana getirmektedir.

390. Dolayısıyla kuralın öncelikle olağanüstü hâl düzenlemesi niteliğinde olup olmadığı ve bu bağlamda anayasallık denetiminde olağan ya da olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejiminin düzenlendiği Anayasa'nın 13. veya 15. maddelerinden hangisi kapsamında değerlendirileceğinin belirlenmesi gerekir.

391. Anayasa Mahkemesi kararlarında olağanüstü dönemde temel hak ve özgürlüklere sınırlama getiren bir kuralın Anayasa'nın olağanüstü dönem için öngördüğü denetim rejimine tabi olabilmesi için temelde iki şart öngörülmüştür. Kuralın olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacına yönelik olarak ihdas edilmesi ve olağanüstü hâl süresiyle sınırlı uygulanması gerekmektedir. Bu şartların gerçekleşmemesi hâlinde inceleme olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejiminin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında yapılacaktır (*Aydın Yavuz ve diğerleri* [GK], §§ 193-195).

392. Dava konusu kuralda asker kişilerle ilgili öngörülen ilave tedbirin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı uygulanıp uygulanmadığının ayrıca değerlendirilmesi gerekir. Kuralda öngörülen tedbirin olağanüstü dönemden sonra yürürlüğe girmek suretiyle geçmişe etkili olacak şekilde uygulandığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle kural, olağanüstü hâl dönemi dışında uygulanmak üzere ihdas edilmiş ve geçmişe etkili olacak şekilde hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralın yalnızca 6479 sayılı Kanun kapsamında kamu görevinden çıkarılan askerî personel hakkında sınırlı bir etki meydana getirmesi olağanüstü hâl döneminden sonra uygulanma özelliğini ortadan kaldırmamaktadır. Bu nedenle kural olağanüstü hâl dönemini aşan düzenleme niteliğindedir. Bu itibarla kuralın anayasallık denetiminde Anayasa'nın olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 13. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

393. Kural kapsamında kişilerin rütbelerinin alınması, sonuçları itibarıyla onların mesleki kazanımlarına bağlı olarak itibarları ve sosyal hayatlarında üçüncü kişilerle kuracakları ilişkiler üzerinde ciddi etkiler oluşturabilir. Bu yönüyle meslek hayatı ve buna bağlı kazanımları etkileyen bir düzenlemenin sebep unsurunu özel hayata ilişkin davranışlar oluşturmamakla birlikte söz konusu düzenleme, sonuçları itibarıyla kişilerin

özel hayatını önemli ölçüde etkileyebilir (AYM, E.2018/159, K.2019/93, 24/12/2019, § 16).

394. Kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı, bireyin diğer insanlarla ve dış dünyayla iletişim kurma hakkını yani sosyalleşme hakkını da kapsar. Bireyin sosyalleşmesinin temel araçlarından olan iş ya da mesleki faaliyetleri ya da bunların kazanımlarının, kişinin yaşamına katacağı değer (meslek yaşamında elde edilen unvana bağlı olan statü vb.) özel hayata saygı hakkı bağlamında oldukça önemli görülebilir. Ayrıca kişilerin daha önceki mesleki faaliyetleri kapsamındaki elde ettiği kazanımlarının yok edilmesi, buna bağlı ileriye yönelik birtakım faaliyetlerde bulunma imkânını da (mesleğine bağlı bir alanda iş kurma, çalışma vb. gibi) ortadan kaldıracaktır. Bu nedenle kuralda öngörülen tedbirin Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkıyla yakından ilgili olduğu ve bu hakka sınırlama getirdiği açıktır.

395. Temel hak ve özgürlüklerin kanunla düzenlenmesi zorunluluğunun incelenmesi sırasında gözetilmesi gereken hukuk devleti ilkesinin ön koşullarından biri kişilerin hukuki güvenliğinin sağlanmasıdır. Kural olarak hukuk güvenliği kanunların geriye yürütülmemesini zorunlu kılar. Kanunların geriye yürümezliği olarak adlandırılan bu ilke uyarınca, kanunlar kamu yararı ve kamu düzeninin gerektirdiği, kazanılmış hakların korunması, mali haklarda iyileştirme gibi kimi ayrıksı durumlar dışında ilke olarak yürürlük tarihinden sonraki olay, işlem ve eylemlere uygulanmak üzere çıkarılır. Geçmiş, yeni çıkarılan bir kanunun etki alanı dışında kalır. Bu nedenle sonradan yürürlüğe giren kanunların geçmişe ve kesin nitelik kazanmış hukuksal durumlara etkili olmaması hukukun genel ilkelerindendir (AYM, E.2014/177, K.2015/49,14/5/2015).

396. Kural, geçmişte kamu görevinden çıkarılan kişilerle ilgili ilave tedbir öngörmek suretiyle geriye yürütülmüş, tamamlanmış hukuksal durumlar üzerinde doğrudan etki ve sonuç meydana getirmiştir. Bunun yanında kanunilik denetiminde kuralların keyfî bir şekilde uygulanmasını önleyecek güvencelerin sağlanıp sağlanmadığının da dikkate alınması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle kuralın, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirirken keyfiliğe yol açmayacak gerekli güvenceleri barındırması zorunludur.

397. Kural, kamu görevinden çıkarılan asker kişilerle ilgili ilave tedbir öngörmesi nedeniyle anayasallık denetimde asıl tedbir olan ve 6479 sayılı Kanun'un 4. maddesinde düzenlenen kamu görevinden çıkarma tedbiri çerçevesinde değerlendirilmelidir.

398. 6479 sayılı Kanun kapsamında devletin farklı kurumlarında çalışan asker kişiler hakkında terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı yahut irtibatlı oldukları gerekçesiyle tedbir uygulanmıştır. Bu kişiler, haklarındaki isnatlara cevap verme ve bunlara karşı delil sunma imkânının tanındığı bir soruşturma çerçevesinde iddia, savunma ve delillerin tartışılarak ulaşılan sonucun dayandığı maddi ve hukuki temelleri gösteren gerekçeler açıklanmadan kamu görevinden çıkarılmışlardır. Dolayısıyla kuralın geçmişe yürütülerek uygulanmasıyla birlikte kamu görevinden çıkarılan kişilerle ilgili *bireyselleştirme yapılmadan rütbelerin alınması tedbirinin* uygulandığı anlaşılmaktadır.

399. Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararında, liste usulüyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınmasını öngören kuralla ilgili yaptığı değerlendirmede, olağan dönem koşullarında haklarında herhangi bir soruşturma yapılmadan kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınmasının öngörülmesiyle kişilerin özel hayatının korumasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın kanunilik ölçütünü karşılamadığı gibi söz konusu sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olmadığı sonucuna ulaşmıştır (§§ 83, 89).

400. Buna göre tedbir öncesi bireyselleştirme sağlanmadan kamu görevinden çıkarılan asker kişilerin tamamının rütbelerinin geri alınmasını düzenleyen kuralla kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlama *kanunilik şartını* taşımadığı gibi söz konusu sınırlama *demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük* ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

401. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 6., 35., 38. ve 118. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

J. Kanun'un 22. Maddesiyle 7075 sayılı Kanun'un 10. Maddesinin Değiştirilen (1) Numaralı Fıkrasının Üçüncü Cümlesinin, Dördüncü Cümlesinin "...Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine..." Bölümü ile Dokuzuncu ve On Üçüncü Cümlelerinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

402. Dava dilekçesinde özetle; bilimsel özerklik gereği öğretim elemanlarının sürekli olarak bulundukları yüksek öğretim kurumlarında görev yapmaları gerektiği hâlde dava konusu kurallar kapsamında iadesine karar verilen öğretim elemanlarının başka üniversitelere atanmasının öngörüldüğü, ayrıca bu kişilerin Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde bulunan üniversitelerde istihdam edilmeleri imkânının da ortadan kaldırıldığı, daha önce büyük ve köklü üniversitelerde çalışan ve mesleki yeterliliği üst seviyede olan öğretim elemanlarının taşradaki üniversitelere atanmalarının ciddi bilimsel kayıplara neden olacağı, öte yandan bu kişilerin büyük üniversitelerin imkânlarından mahrum bırakılmalarının cezalandırma sonucunu doğuracağı, Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonunun (Komisyon) iade kararıyla kişilerin önceki statülerine iade edilmeleri gerektiği hâlde kurallarla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmadığı, bunun yanı sıra kişilerin haklı mazereti olup olmadığına bakılmaksızın on gün içinde göreve başlamadıkları gerekçesiyle mali ve sosyal haklardan mahrum bırakılmalarının hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı ve bu hâlin kişilerin mülkiyet hakkına ölçsüz sınırlama getirdiği, ayrıca kamu görevinden haksız olarak çıkarıldıkları tespit edilen kişilerin kurallarla tazminat davası açma

haklarının ellerinden alındığı, bu durumun mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği, devletin, işlemlerinde ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağı ve sürelerinin belirtilmesinin anayasal bir zorunluluk olduğu, yine Anayasa uyarınca resmi görevliler tarafından uğratılan zararların devletçe tazmin edilmesi gerektiği ve idarenin eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun kapatılamayacağı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 17., 20., 35., 36., 40., 70. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasaya Aykırılık Sorunu

a. Üçüncü Cümle

403. Dava konusu kural, Anayasa Mahkemesinin 24/12/2019 tarihli ve E.2018/159, K.2019/93 sayılı kararıyla iptal edilmiş ve bu karar 24/3/2020 tarihli ve 31078 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu itibarla iptaline karar verilen kurala yönelik talebin konusunun kalmadığı anlaşılmaktadır.

404. Açıklanan nedenlerle konusu kalmayan iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

b. Dördüncü Cümlelerin "...Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine..." Bölümü

405. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

406. 7075 sayılı Kanun'un dava konusu kuralın da yer aldığı 10. maddesinin (1) numaralı fıkrasında doğrudan OHAL KHK'sıyla kamu görevinden çıkarılıp Komisyon tarafından görevine iade edilenler hakkında uygulanacak usuller düzenlenmiştir.

407. Bu bağlamda anılan maddenin (1) numaralı fıkrasının dördüncü cümlesinde, göreve iade edilmesine karar verilerek Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na (YÖK) bildirilen üniversite öğretim elemanlarının atama tekliflerinin; Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla,

YÖK tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine önceki kadro unvanlarına uygun olarak on beş gün içinde yapılacağı belirtilmiştir. Anılan fıkranın dördüncü cümlesinde yer alan “...Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine ...” bölümü dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

408. Komisyon 2/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile OHAL kapsamında başka bir işlem tesis edilmeksizin, doğrudan OHAL KHK’sıyla tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere kurulmuştur. Söz konusu KHK 7075 sayılı Kanun’la TBMM tarafından kabul edilerek kanunlaşmıştır.

409. Anılan Kanun’un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendinde olağanüstü hâl kapsamında doğrudan OHAL KHK’larıyla tesis edilen kamu görevinden, meslekten veya görev yapılan teşkilattan çıkarma ya da ilişkin kesilmesine ilişkin işlemler hakkındaki başvuruları değerlendirip karar vermek Komisyonun görevleri arasında sayılmıştır. Kanun’un 9. maddesinde ise Komisyonun, başvuruları dosya üzerinden değerlendireceği ve inceleme sonucunda başvurunun reddine veya kabulüne karar verebileceği hüküm altına alınmıştır.

410. 10. maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde kamu görevinden, meslekten veya görev yapılan teşkilattan çıkarılan ya da teşkilatla ilişkisi kesilenlere ilişkin başvurunun kabulü hâlinde kararın kadro veya pozisyonunun bulunduğu kuruma, yükseköğretim kurumlarında kamu görevinden çıkarılan öğretim elemanları için YÖK’e bildirileceği belirtilmiş; ikinci cümlesinde de kamu görevine iade edilmesine karar verilenlerin eski kadro veya pozisyonuna atanmasının esas olduğu ifade edilmiştir.

411. Maddenin on birinci ve on ikinci cümlelerinde, Komisyonca kamu görevine iade edilenler bakımından kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin OHAL KHK hükümlerinin tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmış sayılacağı, bu kapsamda göreve başlayanlara kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden ay başından göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal haklarının ödeneceği belirtilmiştir.

412. Dava konusu kural doğrudan OHAL KHK'sı ile kamu görevinden çıkarılan öğretim elemanlarının Komisyon'a yaptıkları itirazların kabul edilmesi hâlinde YÖK tarafından atamalarının kamu görevinden çıkarılmadan önce görev yaptıkları yükseköğretim kurumu yerine Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, YÖK tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine önceki kadro unvanlarına uygun olarak on beş gün içinde yapılacağını düzenlemektedir. Kuralın, Kanun'un 10. maddesinin (1) numaralı fıkrasının kamu görevine iade edilmesine karar verilenlerin eski kadro veya pozisyonuna atanmasının esas olacağını düzenleyen ikinci cümlesinin istisnası olarak öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

413. Komisyonca görevlerine iade edilen öğretim elemanlarının daha önce çalıştıkları yükseköğretim kurumlarında görev almasını engelleyen kural, kişilerin meslek hayatlarını, kişisel gelişimlerini, üçüncü kişilerle olan ilişkilerini ve itibarlarını olumsuz şekilde etkileyebilir. Nitekim kişilerin çalıştığı kuruma bağlı olarak elde ettiği statüden kaynaklanan kazanımlarının onların sosyal ve iş yaşamına önemli değerler kattığı açıktır. Bu itibarla kuralın kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkıyla yakından ilgili olduğu ve bu hakka sınırlama getirdiği açıktır.

414. Kuralda Komisyonca göreve iade edilen kişilerin atanmasına ilişkin usul ve şartların herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

415. Öte yandan kuralın özellikle tedbir sürecinde kamu görevinden çıkarılan öğretim elemanları ile bu kişiler hakkında yapılan araştırmalarda görev alan akademik personel arasındaki husumet nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilmesi, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi akademik personelin yoğun olduğu illerdeki ihtiyaç fazlası öğretim elemanlarının 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarında istihdam edilerek bu üniversitelerin akademik verimliliğinin artırılması ve böylece kamu hizmetlerinin daha etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Yükseköğretim kurumlarında kamu hizmetinin sağlıklı yürütülmesi aynı zamanda kamu yararı amacına hizmet etmektedir. Bu itibarla kuralın anayasal anlamda meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

416. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra OHAL KHK'ları ile doğrudan kamu görevinden çıkarılanların başvurabilecekleri etkili idari ve yargısal denetim mekanizmasının oluşturulması için 7075 sayılı Kanun kapsamında Komisyon kurulmuştur. Anılan Kanun'un 1. maddesinde Komisyonun kuruluş amacının, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle başka bir idari işlem tesis edilmeksizin, doğrudan OHAL KHK hükümleri ile tesis edilen işlemlere karşı yapılan başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda Komisyonun temel fonksiyonu kamu görevinden çıkarılan kişilerin gerçekten millî güvenlik aleyhine faaliyette bulunan örgüt veya oluşumlarla bağlantılı olup olmadıklarını değerlendirmek ve bu suretle tedbirin yerindeliğini belirlemektir.

417. Olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında bazı öğretim elemanları terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı oldukları gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılmışlardır. Komisyon, kamu görevinden çıkarma ve ilave tedbirleri sebep unsuru yönünden değerlendirecek ve söz konusu tedbire ilişkin koşulların oluşmadığı durumlarda başvurunun kabulüne karar verecektir. Bu durumda kişilerin göreve iade kararının verilmesi suretiyle bunların herhangi bir örgüt ya da yapıyla bağlantılarının bulunmadığı idare tarafından tespit edilmiş olacaktır. Kural, Komisyonca görevlerine iade edilen üniversite öğretim elemanlarının daha önce görev yaptıkları yükseköğretim kurumuna atanmasını yasaklamaktadır.

418. Anayasa'nın 130. maddesinin dokuzuncu fıkrasında "Yükseköğretim kurumlarının kuruluş ve organları ile işleyişleri ve bunların seçimleri, görev, yetki ve sorumlulukları üniversiteler üzerinde Devletin gözetim ve denetim hakkını kullanma usulleri, öğretim elemanlarının görevleri, unvanları, atama, yükselme ve emeklilikleri, öğretim elemanı yetiştirme, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının kamu kuruluşları ve diğer kurumlar ile ilişkileri, öğretim düzeyleri ve süreleri, yükseköğretime giriş, devam ve alınacak harçlar, Devletin yapacağı yardımlar ile ilgili ilkeler, disiplin ve ceza işleri, mali işler, özlük hakları, öğretim elemanlarının uyacakları koşullar, üniversitelerarası ihtiyaçlara göre öğretim elemanlarının görevlendirilmesi, öğrenimin ve öğretimin hürriyet ve teminat içinde ve çağdaş bilim ve teknoloji gereklerine göre yürütülmesi, Yükseköğretim Kuruluna ve üniversitelere

Devletin sağladığı mali kaynakların kullanılması kanunla düzenlenir.” denilmek suretiyle öğretim elemanlarının atanma ve görevlendirmelerinde hangi usulün benimseneceğine ilişkin açık bir hükme yer verilmemiş, bu husus kanun koyucunun takdirine bırakılmıştır. Kanun koyucunun söz konusu yetkiyi Anayasa’nın 130. maddesinde yer alan bilimsel özerklik ilkelerini gözeterek kullanması gerektiği açıktır.

419. Kural kapsamında Komisyonca terör örgütlerine veya millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatlarının bulunmadığı tespit edilen ya da bulunduğu tespit edilemeyen öğretim elemanları hakkında göreve iade kararı verilmesine rağmen söz konusu tedbirin sebep unsurunun ortadan kalkmadığı izlenimini doğuracak şekilde bu kişilerin daha önce görev yaptıkları yükseköğretim kurumlarına atanmaları imkânı ortadan kaldırılmaktadır. Kural ayrıca bu kişilerin Ankara, İstanbul, İzmir illerinde bulunan yükseköğretim kurumlarına atanmalarını da mutlak bir şekilde yasaklayarak daha önce çalıştıkları yerlerin dışında Ankara, İstanbul, İzmir illerinde bulunan başka bir yükseköğretim kurumunda da istihdam edilmelerini engellemektedir. Yer itibarıyla öngörülen bu sınırlamaların yanı sıra kural, atamalarda 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmesi şartını getirmek suretiyle de idarenin atama yetkisini kısıtlamaktadır.

420. Kuralda kamu görevine iade edilen her bir öğretim elemanı yönünden kamu hizmetinin gerekleri de gözetilerek bu kişilerin daha önce görev yaptıkları yükseköğretim kurumunda çalışıp çalışamayacakları hususunda idareye herhangi bir değerlendirme yetkisi tanınmamıştır. Ayrıca kuralda bu kişilerin kamu görevinden çıkarılmadan önce görev yaptıkları yerlere atanmalarının kategorik olarak yasaklanmasını gerektirecek hukuki ve fiilî zorunluluklar da gösterilmemiştir. Bu nedenle göreve iade edilen öğretim elemanlarının daha önce çalıştıkları yükseköğretim kurumuna atanmaların mutlak surette yasaklayan kuralın kamu yararının sağlanması amacı bakımından gerekli olduğu söylenemez.

421. Bunun yanında kuralda akademik personel açığının karşılanabilmesi amacıyla bu kişilerin atamalarının Ankara, İstanbul ve İzmir illeri dışında öncelikli olarak 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına yapılacağı öngörülmüşse de söz konusu ihtiyacın genel, objektif ve kabul

edilebilir ölçütler belirlenerek tüm öğretim elemanlarını kapsayacak bir sistem oluşturulmadan yalnızca görevlerine iade edilen öğretim görevlileriyle sınırlı tutularak karşılanması kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacını gerçekleştirmek bakımından zorunlu bir toplumsal ihtiyaca da karşılık gelmemektedir.

422. Bu itibarla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatları bulunmadığı tespit edilerek görevlerine iade edilen öğretim elemanlarının önceki görev yerleri ile Ankara, İstanbul ve İzmir illerinde bulunan yükseköğretim kurumlarına atanmalarına kategorik yasak getiren ve bu kişilerin öncelikli olarak 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarında istihdam edilmelerini öngören kuralla kişilerin özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu söylenemez.

423. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 17., 35., 36., 40., 70. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

c. Dokuzuncu Cümle

i. "...ile mali hakları..." İbares

424. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

425. Kural OHAL KHK'sıyla doğrudan kamu görevinden çıkarılıp Komisyon tarafından görevine iade edilenlerden atama emrinin tebliğ edildiği tarihi takip eden on gün içinde göreve başlamayanların 7075 sayılı Kanun'un

10. maddesinden doğan mali haklarının düşeceğini öngörmektedir. Cümlede yer alan "...ile mali hakları..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

426. Maddenin (1) numaralı fıkrasının on ikinci cümlesinde mali hakların kamu görevine iade edilenlerden göreve başlayanlara, kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden ay başından göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden haklar olduğu belirtilmiştir.

427. Kural, yeniden kamu görevine atanmak için öngörülen şartların yerine getirilmemesi hâlinde kişilerin kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden aybaşından göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali haklarının düşeceğini düzenlemektedir. Bu yönüyle kuralın mülkiyet hakkıyla ilgisi bulunmaktadır.

428. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkına müdahaleyle ilgili üç kural ihtiva ettiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş; ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi koşullarda sınırlanabileceği belirlenerek aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi, mülkiyet hakkına müdahalenin özel biçimleridir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, §§ 55-58).

429. OHAL KHK'larıyla doğrudan kamu görevinden, meslekten veya görev yapılan teşkilattan çıkarılan ya da ilişkisi kesilen kişilerin Komisyon tarafından görevine iade edilmeleri, söz konusu işlemin hukuka aykırı olduğunun idare tarafından tespit edilmesi anlamına gelmektedir. Esasen kişilerin hukuka aykırı bir şekilde kamu görevinden çıkarılarak mali ve sosyal haklardan mahrum edilmeleriyle birlikte mülkiyet hakkına sınırlama getirildiği anlaşılmaktadır. Kural, mülkiyet hakkına yönelik sınırlamanın

sonuçlarının ortadan kaldırılması aşamasıyla ilgili düzenleme öngörmektedir. Dolayısıyla mülke erişimin engellenmesi biçiminde ortaya çıkan söz konusu sınırlama nedeniyle kuralın mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.

430. Bu bağlamda kamu görevinden çıkarmaya bağlı olarak kişilerin mali haklardan yoksun bırakılmalarının hukuka aykırı olduğunun tespit edilmesiyle birlikte mülkiyet hakkına yönelik müdahalede mağduriyetin ne ölçüde giderildiğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.

431. Kural, hukuka aykırı olarak kamu görevinden çıkarılan kişilerin görevden uzaklaştırıldıkları döneme ait mali hakların ödenmesini atama emrinin tebliğ tarihini takip eden on gün içerisinde göreve başlanması şartına bağlamıştır.

432. Hukuk devletinde idare, hukuka aykırı olarak tesis ettiği işlemlerin sebep olduğu ihlalleri giderme yükümlülüğü altındadır. İdare, eski hâle getirme (restitutio in integrum) ilkesi gereğinde kişiyi, hukuka aykırı işlem tesis edilmemiş olsaydı kişi hangi durumda olacaksa ona mümkün olduğunca en yakın konuma getirmekle yükümlüdür. Mülkiyet hakkına yönelik sınırlama nedeniyle oluşan mağduriyetin tam olarak giderildiğinden söz edilebilmesi için hukuka aykırı işlem tesis edilmemiş olsaydı kamu görevinden çıkarılan kişilerin görevden uzaklaştırıldıkları döneme ait mali hakların tazmin edilmesiyle mümkün olabilecektir (*Narin Nihal Parlak*, B. No: 2019/16487, 3/3/2022, § 39).

433. Bu itibarla kişilerin iradesi dışında hukuka aykırı olarak çalıştırılmadıkları döneme ait mali hakların ödenmesinin göreve başlama şartına bağlanması, mülkiyet hakkına yönelik haksız müdahalenin giderilmemesi ve bu suretle söz konusu hakka getirilen sınırlamanın devam etmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

434. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması

nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 17., 20., 36., 40., 70. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

ii. Kalan Kısım

435. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

436. Kural OHAL KHK'sıyla doğrudan kamu görevinden çıkarılıp Komisyon tarafından görevine iade edilenlerden atama emrinin tebliğ edildiği tarihi takip eden on gün içinde göreve başlamayanların 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinden doğan atanma hakkının düşeceğini öngörmektedir.

437. Kural, kamu görevine iade edilenlerin göreve başlamalarında atama emrinin tebliğinden itibaren on günlük süre içinde başvurulması şartını öngörmüştür. Kurala göre ilgililerin belirtilen sürede göreve başlamaması hâlinde anılan maddeden doğan atanma hakkı ortadan kalkacaktır.

438. Maddenin (1) numaralı fıkrasına göre atanma hakkı; kamu görevine iade edilmesine karar verilenlerin eski kadro veya pozisyonuna atanması, atama tekliflerinin on beş gün içinde YÖK tarafından yapılması, kurumların, bildirim veya atama teklif tarihini takip eden otuz gün içinde atama işlemlerini tamamlamaları, bu kapsamda yer alan personele ilişkin kadro ve pozisyonların, atama onaylarının alındığı tarih itibarıyla diğer kanunlardaki hükümlere bakılmaksızın ve başka bir işleme gerek kalmaksızın ilgili mevzuat uyarınca ihdas, tahsis ve vize edilmiş sayılması, kamu kurum ve kuruluşlarının atama ve göreve başlatma işlemlerinin sonucunu, işlemlerin tamamlanmasını takip eden on beş gün içinde mülga Devlet Personel Başkanlığına bildirmesi, ilgililerin kamu görevinden çıkarılmasına ilişkin OHAL KHK hükümlerinin, bu fıkra da belirtilen kişiler bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ortadan kalkmış sayılması hususlarını içermektedir.

439. Kural, Komisyonca kamu görevine iade edilenlerle ilgili olarak yeniden atanma şartlarını ve sonuçlarını düzenlemektedir. Kural bu yönüyle

Anayasa'nın 70. maddesinde düzenlenen kamu hizmetine girme hakkıyla ilgilidir.

440. Anayasa'nın kamu hizmetine girme hakkını düzenleyen 70. maddesinin birinci fıkrasında *"Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir"* denilmiş, ikinci fıkrasında ise *"Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez"* hükmüne yer verilmiştir.

441. Kanun koyucu, bir kamu hizmetinde görevin gerektirdiği nitelikleri ve şartları belirlemeyi ya da belirlenmiş olanları değiştirmeyi anayasal ilkeler içinde kalmak kaydıyla görevin ve ülkenin gereklerine ve zorunluluklarına göre serbestçe takdir edebilir. Bu konularda anayasal ilkelere aykırı olmamak kaydıyla düzenleme yapmak kanun koyucunun takdirindedir (AYM, E.2016/133, K.2017/155, 15/11/2017, § 93).

442. Kural kapsamında kamu görevine iade edilenlerin yeniden atanmaları için on günlük süre şartı belirlenmekte ve bu süre içinde göreve başlanılmaması hâlinde kişilerin atanma hakkının düşeceğinin öngörülmesi suretiyle kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getirilmektedir.

443. Kuralda yeniden atanma hakkının kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

444. Öte yandan kuralın kamu hizmetine girme bakımından belirli bir süre öngörmek ve buna birtakım sonuçlar bağlamak suretiyle kamu hizmetinin daha etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Kamu hizmetinin sağlıklı yürütülmesi aynı zamanda kamu yararına hizmet etmektedir. Dolayısıyla kuralın anayasal anlamda meşru bir amaca dayandığı açıktır.

445. Ölçülülük incelemesinde, haklarında iade kararı verilenlerin yeniden görevlerine atanmalarıyla ilgili olarak belirli bir süre içinde göreve başlama şartı getirilmesinin öncelikli olarak değerlendirilmesi gerekir. Kanun koyucu, kişilerin kamu görevine başlaması, görevin sona ermesi ve görevle ilgili diğer hususlarda belirli şartlar öngörmesinde anayasal ilkelere bağlı kalmak kaydıyla takdir yetkisine sahiptir. Dolayısıyla kamu görevinden çıkarıldıktan sonra Komisyon tarafından görevine iade edilenlerin yeniden

atanmaları için öngörülen sürenin söz konusu takdir yetkisi kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Bu itibarla kanun koyucunun devlet işlerinde belirliliği sağlamak amacıyla hakkında göreve iade kararı verildiği hâlde kamuda yeniden çalışmak istemeyen kişilerin bulunabileceğini gözeterek bu yönde bir düzenlemeye başvurması söz konusu olabilir. Bu tercih hakkı göreve iade edildiği hâlde çalışmak istemeyenlerin atanmadan doğan söz konusu haktan yoksun bırakılıp bırakılmayacağı hususunu da içermektedir.

446. Bu kapsamda 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 62. maddesinde, ilk defa veya yeniden veyahut yer değiştirme suretiyle; aynı yerdeki görevlere atananların atama emirlerinin kendilerine tebliğ gününü, başka yerdeki görevlere atananların, atama emirlerinin kendilerine tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içerisinde o yere hareket ederek belli yol süresini izleyen iş günü içinde işe başlamak zorunda oldukları belirtilmiştir.

447. Aynı Kanun'un 63. maddesinin birinci fıkrasında, bir göreve ilk defa veya yeniden atananlardan belge ile ispatı mümkün zorlayıcı sebepler olmaksızın 62. maddedeki süre içinde işe başlamayanların atanmalarının iptal edileceği ve bunların bir yıl süreyle devlet memuru olarak istihdam edilemeyecekleri, bunların belge ile ispatı mümkün zorlayıcı sebepler nedeniyle göreve başlamama hâlinin iki ayı aşması durumunda atama işleminin yetkili makamlarca iptal edileceği hükme bağlanmıştır.

448. Buna göre 657 sayılı Kanun'un memurların göreve başlamasıyla ilgili usul ve esasları belirleyen hükümleri de dikkate alındığında, kural kapsamında göreve iade edilenlerin atama emrinin tebliğinden itibaren on günlük süre içinde işe başlamalarını engelleyen zorlayıcı sebeplerin varlığını belge ile ispatlamaları hâlinde atanma hakkı sona ermeyecektir. Başka bir ifadeyle kuralda öngörülen on günlük süre mutlak anlamda sınırlayıcı bir etkiye sahip değildir. Kişilerin bu süre içinde göreve başlamalarını engelleyen durumların varlığının ispat edilmesi hâlinde söz konusu süre şartının uygulanmayacağı açıktır. Anılan husus dikkate alındığında kural kapsamında kamu görevine iade edilenlerin yeniden atanmaları için öngörülen on günlük sürenin -kişilerin durumu ile ilgili değerlendirme yapma ve görev yerine ulaşmaları bakımından- makul ve yeterli olmadığı ileri sürülemez.

449. Ayrıca kuralda öngörülen on günlük sürenin başlaması için ilgiliye yapılacak tebligatın 7201 sayılı Kanun hükümlerine göre usulüne uygun olup olmadığı, kişilerin belirtilen süre içinde görevine başlamalarını engelleyen durumların var olup olmadığı gibi hususların da yargı makamlarınca objektif olarak değerlendirilmeye elverişli olduğu açıktır. Bu yönüyle kural kapsamında idarece tesis edilecek işlemlere karşı etkili yargısal denetim mekanizmalarının bulunduğu görülmektedir.

450. Bu itibarla OHAL KHK'larıyla doğrudan kamu görevinden çıkarılıp Komisyon tarafından görevine iade edilenlerden atama emrinin tebliğ edildiği tarihi takip eden on gün içinde göreve başlamayanların atanma hakkının düşeceğini öngören kuralın kamu yararı amacı bakımından kamu hizmetine girme hakkına ölçsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

451. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 70. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 17., 20., 35., 36., 40. ve 125. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ç. On üçüncü Cümle

452. Kural OHAL KHK'sıyla doğrudan kamu görevinden çıkarılıp Komisyon tarafından görevine iade edilenlerin kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

453. Kural kapsamında Komisyon tarafından kamu görevine iade edilen kişilerin görevden çıkarılmaları nedeniyle uğradıkları zararın giderilmesi için herhangi bir idari ya da yargı merciine başvurma imkânı tanınmamasının, Anayasa'nın farklı maddelerinde güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin giderim aracının ortadan kaldırılması sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla kuralın, temel hak ve özgürlükleri ihlal edildiğini

iddia eden kişilerin yetkili makamlara başvurmasını güvence altına alan Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkı çerçevesinde incelenmesi gerekir.

454. Anayasa'nın 40. maddesinin birinci fıkrasında Anayasa ile tanınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahip olduğu, üçüncü fıkrasında da kişinin, resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zararın kanuna göre devletçe tazmin edileceği belirtilmiştir.

455. Anılan maddede güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceleyebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlamaktadır. Bunun için söz konusu başvuru yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması ve başvurulacak makamın ihlal iddiasının özünü ele alma yetkisine sahip bulunması gereklidir. Başvuru yolunun ancak bir hak ihlali iddiasını önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlalinin karara bağlayabilmesi ve bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (*Yusuף Ahmed Abdelazım Elsayad*, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61; *Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 26; *Filiz Aka*, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39).

456. Bu bağlamda, kamu makamlarının hukuka aykırı fiilleri nedeniyle maddi ve manevi yönden zarara uğradığını iddia eden bireylere zararların giderilmesi için idari ve yargısal mercilere başvurma imkânının tanınması Anayasa'nın 40. maddesi gereğidir.

457. Olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı oldukları değerlendirilen kişiler liste usulüyle kamu görevinden çıkarılmışlardır. Komisyonca tedbire ilişkin şartların oluşmadığı gerekçesiyle başvurunun kabulüne karar verilerek kişilerin göreve iade edilmesi, tedbirin sebep unsurunun gerçekleşmediği, başka bir deyişle bu kişilerin herhangi bir örgüt ya da yapıya aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatlarının belirlenmediği

ve hukuka aykırı olarak kamu görevinden çıkarıldıklarının idare tarafından tespit edildiği anlamına gelmektedir.

458. Komisyon kararıyla kamu görevine iade edilen kişilerin tedbir süreci nedeniyle maddi ve manevi yönden zarara uğramaları söz konusu olabilir. Dolayısıyla OHAL kapsamında hukuka aykırı bir şekilde haklarında tedbir uygulanan kişilerin uğrayabilecekleri maddi ya da manevi zararların giderilmesi için gerekli idari ve yargısal yollara başvurma imkânını tanınması gerekmektedir.

459. Kural kapsamında göreve iade edilenlerin kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacakları öngörülmekle bu kişilerin tedbir işleminin haksız uygulanmasından dolayı uğrayabilecekleri maddi ve manevi zararları giderme fırsatını ortadan kaldırılmaktadır. Kamu makamlarının hukuka aykırı uygulamaları nedeniyle zarara uğradığını iddia eden kişilere dava açma imkânı verilmemesi, devletin kişinin maddi ve manevi varlığına yönelik müdahalelere karşı etkili giderim mekanizması sağlama yükümlülüğüyle bağdaşmamaktadır.

460. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 40. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 40. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 17., 20., 35., 36., 70. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

K. Kanun'un 23. Maddesiyle 7075 Sayılı Kanun'a Eklenen 10/A Maddesinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

461. Dava dilekçesinde özetle; kurallarda Komisyon veya mahkeme kararıyla göreve iade edilen kişilerin hangi ölçütlere göre ilgili bakan tarafından araştırma merkezlerine atanacaklarının belirli olmadığı, bu nedenle ilgili bakana tanınan yetkinin keyfî olarak kullanılabileceği, kamu görevinden çıkarma tedbirinin hukuka aykırı olduğunun Komisyon ya da mahkeme kararıyla tespit edilmesine rağmen kurallar nedeniyle kişilere haklarının

iade edilmediği, mahkeme kararıyla göreve iade edilenler bakımından idari işlem ve sonuçlarının tamamen ortadan kaldırılması gerektiği hâlde kurallar kapsamında ilgili bakanlara mahkeme kararlarını uygulamama yetkisinin tanındığı, ayrıca göreve iade edilenlerden önceki kadrosuna atanmayanlar açısından söz konusu durumun eşitsizliğe yol açabileceği, kural kapsamında kişilerin araştırma merkezlerine atanmaları idari işlem niteliğinde olmasına rağmen bunların idari davaya konu olabilecek kesin ve yürütülebilir bir niteliğinin bulunmadığı, öte yandan doğrudan yasama işlemine bağlı olarak uygulanmaları nedeniyle bu tür işlemlerin etkili bir yargısal denetime de konu edilemeyeceği, yine Komisyonun iade kararına rağmen kişilerin önceki kadro ve statüye atanamamalarının ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılmaması anlamına geleceği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 10., 40., 128. ve 138. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. (1) Numaralı Fıkra ve (2) Numaralı Fıkranın Birinci Cümlesi

462. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgileri nedeniyle Anayasa'nın 13., 20., 36., 38. ve 118. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

463. 7075 sayılı Kanun'un dava konusu kuralları içeren 10/A maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ile genel kolluk kuvveti personeli ve Dışişleri Bakanlığı diplomatik kariyer memurları hakkında Komisyon ve mahkemeler tarafından verilen kamu görevine iade kararlarının uygulanmasının usul ve esasları düzenlenmiştir. Buna göre, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek kamu görevinden, meslekten veya görevden çıkarılan ya da ilişkisi kesilen subay, astsubay, uzman jandarmalar ile Emniyet Genel Müdürlüğünde emniyet hizmetleri sınıfına tabi olanlar ve Dışişleri Bakanlığı diplomatik kariyer memurlarından; haklarında mahkemeler tarafından göreve iade mahiyetinde karar verilenler ile Komisyon tarafından başvurunun kabulü kararı verilenlerden, eski kadro, rütbe veya unvanına atanması ilgili bakan onayı ile uygun görülmeyenlerin ilgisine göre Millî Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı bünyelerinde kurulan araştırma merkezlerinde istihdam edilecekleri öngörülmüştür.

464. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasının dava konusu birinci cümlesinde de (1) numaralı fıkra kapsamında bulunanlardan binbaşı ve üstü rütbelerde olanlar ile emniyet hizmetleri sınıfında bulunan her sınıftaki emniyet müdürlerinin atamalarının araştırma merkezlerindeki araştırmacı unvanlı kadrolara, diğerlerinin atamalarının ise mülga Devlet Personel Başkanlığının görüşü üzerine ilgisine göre İçişleri Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı tarafından tespit edilen araştırma merkezlerindeki diğer kadrolara, kararların bildirimini takip eden otuz gün içinde ilgili bakan onayıyla yapılacağı belirtilmiştir.

465. Kurallar OHAL döneminde ilgili kurumlar tarafından verilen kamu görevinden çıkarma kararlarının mahkemelerce iptalleri üzerine görevine iade edilenler ile yine bu dönemde doğrudan kamu görevinden çıkarılarak Komisyonca veya Komisyonun ret kararına karşı açılan dava sonucu mahkemelerce verilen iptal kararları ile kamu görevine iade edilen kişileri kapsamaktadır.

466. Kamu görevine iade edilen TSK ile genel kolluk kuvveti personeli ve Dışişleri Bakanlığı diplomatik kariyer memurları hakkında Millî Savunma, Dışişleri ve İçişleri Bakanı tarafından eski kadro, rütbe veya unvanına atanması uygun görülmeyenlerden binbaşı ve üstü rütbelerde olanlar ile emniyet hizmetleri sınıfında bulunan her sınıftaki emniyet müdürleri kurallar uyarınca araştırmacı unvanlı olarak istihdam edilecekler, diğer personel ise söz konusu bakanlıklar tarafından tespit edilen araştırma merkezlerindeki diğer kadrolarda görevlendirileceklerdir.

467. Dolayısıyla kurallar kapsamında göreve iade edilen kişilerin önceki mesleki unvan, kadro ve rütbelerinin ortadan kaldırılarak tamamen farklı bir statüde ve yalnızca ilgili bakanlıklar tarafından kendileri için ihdas edilen yeni bir birimde görevlendirilecekleri anlaşılmaktadır.

468. Kamu görevine iade edilen söz konusu personelin önceki kadro, rütbe ve unvanına göre atanmasını engelleyen kurallar kişilerin meslek hayatlarını, kişisel gelişimlerini, üçüncü kişilerle olan ilişkilerini ve itibarlarını olumsuz şekilde etkileyebilir. Nitekim kişinin çalıştığı kadro rütbe veya unvana bağlı olarak elde ettiği statüden kaynaklanan kazanımın sosyal ve iş yaşamına önemli değerler kattığı açıktır.

469. Dolayısıyla kişilerin meslek hayatları, kişisel gelişimleri ve üçüncü kişilerle olan ilişkileri üzerinde ciddi etki doğurabilecek olan kuralların Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkıyla yakından ilgili olduğu ve bu hakka sınırlama getirdiği açıktır.

470. Kurallarda öngörülen işlemin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kurallarla kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

471. Kuralların özellikle darbe girişiminden sonra kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat yapısının değiştirilmesine bağlı olarak devlet kadrolarında istihdam edilen personelin görev ve sorumluluklarının yeniden belirlenmesi ve bu suretle kamu hizmetinin daha etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Kamu hizmetinin sağlıklı yürütülmesi aynı zamanda kamu yararı ve kamu düzeninin sağlanması amacına da hizmet etmektedir.

472. Dolayısıyla kamu düzeninin sağlanması ve kamu yararı amacıyla göreve iade edilen personelin ilgili bakan onayıyla eski kadro, rütbe veya unvanlarına göre atanmasını engelleyen kuralların meşru bir amaca dayandığı açıktır.

473. Komisyon'un iade kararı ve OHAL kapsamında kurumlarca kamu görevinden çıkarılan kişilerin açtığı davalarda verilen iptal kararlarıyla tedbirin sebep unsurunun gerçekleşmediği ve işlemin hukuka aykırı olduğu tespit edilmektedir.

474. Kurallar, mahkemelerce veya Komisyonca kişiler hakkında terör örgütlerine veya millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisakı yahut bunlarla irtibatı olmadığı ya da tespit edilmediği gerekçesiyle göreve iade kararı verilmesine rağmen söz konusu tedbirin sebep unsurunun ortadan kalkmadığı izlenimini doğuracak şekilde bu kişilerin eski kadro, rütbe veya unvanına uygun olarak atanmalarını engellemektedir. Kuşkusuz kanun koyucunun anayasal ilkeleri gözeterek kamu görevlilerinin çalışma koşullarını belirlemede takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu açıdan kurallar kapsamında kamu görevine iade edilen

kişilerin de mevcut statülerinin korunması suretiyle idari teşkilatta farklı birimlerde istihdam edilmeleri söz konusu olabilir. Ancak iade kararıyla hukuka aykırı olarak uygulanan kamu görevinden çıkarma tedbirinin tüm sonuçlarıyla ortadan kaldırılması başka bir ifadeyle tedbir hiç uygulanmamış gibi kişilerin önceki kazanımlarının dikkate alınması gerektiği hâlde bu kişilerin idari teşkilat içindeki mevcut kadrolarının, unvanlarının, rütbelerinin kısacası bu kapsamdaki kazanılmış haklarının gözardı edilerek farklı bir statüde atanmalarına imkân tanınmaktadır.

475. Ayrıca kurallarda kamu görevine iade edilen kişilerin yeniden atanmalarında ilgili bakanın hangi ölçütlere göre değerlendirme yapacağına ilişkin bir belirlilik de bulunmamaktadır. Dolayısıyla ilgili bakana tanınan yetkinin kapsam ve sınırlarının açık, net ve anlaşılır olmaması nedeniyle göreve iade edilen personelin eski kadro, rütbe veya unvanına göre atanıp atanmayacağı hususunda idareye geniş bir takdir yetkisi verildiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kurallar kapsam ve sınırları itibarıyla idarenin keyfî uygulamalarını önleyecek niteliği haiz değildir. Dolayısıyla kurallar kapsamında göreve iade edilen kişilerin önceki mesleki unvan, kadro ve rütbelerinin ortadan kaldırılarak tamamen farklı bir statüde görevlendirilmeleri için ilgili bakana bu denli geniş yetki tanınmasının kamu düzeninin sağlanması ve kamu yararı amacını gerçekleştirmek bakımından zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği söylenemez.

476. Bunun yanında ilgili bakan kararına karşı idari yargıda açılacak iptal davasında bakanın yapacağı değerlendirmeye ilgili herhangi bir ölçütün tespit edilmemesi, etkin bir yargısal denetimin yapılması imkânını da ortadan kaldırmaktadır.

477. Ayrıca kurallarda, kamu görevine iade edilen personelin aynı statüde ilgili bakanlıkların başka birimlerinde farklı görev ve sorumluluklarla istihdam edilmesi mümkün olduğu hâlde bunların kazanılmış haklarının gözardı edilmesi suretiyle söz konusu bakanlıkların araştırma merkezlerinde istihdam edilmelerini gerektirecek kabul edilebilir ölçüde hukuki ve fiilî zorunluluklar gösterilmemiştir. Bu nedenle görevine iade edilen personelin ilgili bakana tanınan sınırları belirsiz bir yetkiyle eski kadro, rütbe veya unvanın ortadan kaldırılarak araştırma merkezlerine atanmasına imkân tanınmasının, kamu yararı ve kamu düzeninin sağlanması amacı bakımından gerekli olduğu söylenemez.

478. Bu itibarla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı veya bunlarla irtibatları bulunmadığı tespit edilerek görevlerine iade edilen personelin farklı bir statüde atanmalarını imkân tanıyan kurallar nedeniyle öngörülen sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu ileri sürülemez.

479. Öte yandan kurallar kapsamında kamu görevinden çıkarılıp haklarında mahkemeler tarafından göreve iade mahiyetinde karar verilenler ile Komisyon tarafından başvurunun kabulü kararı verilenlerle ilgili yapılacak işlemde MGK kararına atıf yapılması, bu kişilerin terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üye veya mensup oldukları gerekçesiyle kamu görevinden çıkarıldıklarının belirtilmesi nedeniyle maddenin (1) numaralı fıkrasında yer alan “... Milli Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerinin ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

480. 7145 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...” bölümünde yer alan “...Milli Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti ve...” ibarelerinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kurallar yönünden de geçerlidir.

481. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 13., 20., 36., 38. ve 118. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar, Anayasa’nın 13., 20., 36., 38. ve 118. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın 2., 10., 40., 128. ve 138. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Maddenin Kalan Kısım

482. 7075 sayılı Kanun’un 10/A maddesinin dava konusu (2) numaralı fıkrasının ikinci ve üçüncü cümleleri ile dava konusu (3) ila (12) numaralı fıkralarında anılan maddenin (1) numaralı fıkrası ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesi gereğince kamu görevine iade edilip eski kadro, rütbe

veya unvanına atanması uygun görülmeyle Millî Savunma Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı veya İçişleri Bakanlığı bünyelerinde kurulan araştırma merkezlerinde istihdam edilmelerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

483. Maddenin (1) numaralı fıkrası ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin iptalleri nedeniyle maddenin kalan kısmının uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle söz konusu cümle ve fıkralar 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu cümle ile fıkralar yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir

L. Kanun'un 24. Maddesiyle 7075 Sayılı Kanun'a Eklenen Geçici 3. Maddenin (3) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

484. 7075 sayılı Kanun'un geçici 3. maddesinde, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce Komisyon tarafından verilen iade kararlarının uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

485. Maddenin (1) numaralı fıkrasında, maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Komisyon tarafından mülga Devlet Personel Başkanlığına bildirilenlerden atama teklifi yapılmamış olan kişilerin 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesi hükümleri çerçevesinde işlem tesis edilmek üzere mülga Devlet Personel Başkanlığınca kurumlarına bildirileceği, (2) numaralı fıkrasında da mülga Devlet Personel Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldıkları tarihte kadro veya pozisyonunun bulunduğu kurumdan başka bir kuruma atama teklifi yapılanlar hakkındaki teklif işleminin de Kanun'un 10. maddesinin esas alınarak yeniden yapılacağı belirtilmiştir.

486. (3) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde ise Kanun uyarınca mülga Devlet Personel Başkanlığı ve YÖK tarafından atama teklifi yapılan ve göreve başlayanlar hakkında 10. maddenin (1) numaralı fıkrası hükümlerinin uygulanacağı, dava konusu ikinci cümlesinde bu kişilerin mali haklarının hesaplanmasında göreve başladıkları tarihi takip eden hizmetleri karşılığında ilgiliye yapılan ödemelerin kurumlarınca yapılacak toplu ödeme tutarından mahsup edileceği, üçüncü cümlesinde de (2) numaralı fıkra kapsamındakilere atama teklifinin yapıldığı kurumlar tarafından ödeme yapılacağı hükme bağlanmıştır.

487. 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (1) numaralı fıkrasının 7145 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle değiştirilmeden önceki hâlinde Komisyon tarafından göreve iade kararı verilen kişilerin (öğretim elemanları dışındakiler) atama tekliflerinin statüleri, unvanları ve yürüttükleri görevler itibarıyla başka kurumlarda görevlendirilmeleri mümkün olmayanlar hariç olmak üzere daha önce istihdam edildikleri kurumlar dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarında eski statülerine ve unvanlarına uygun kadro ve pozisyonlara Devlet Personel Başkanlığı tarafından ikamet ettikleri il dikkate alınarak on beş gün içinde yapılacağı belirtilmiştir. Yine anılan fıkranın önceki hâlinde, bu kişilerin yeniden göreve başlamaları durumunda kamu görevinden çıkarıldıkları tarihten göreve başladıkları tarihe kadarki döneme ait mali haklarının ödenmesine ilişkin bir düzenleme yer almamaktaydı. Dolayısıyla 10. maddenin (1) numaralı fıkrasında 7145 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle yapılan değişiklikle kişilere daha önce görev yaptıkları kurumlarda çalışma imkânı tanındığı gibi bunların kamu görevinden çıkarıldıkları döneme ait mali ve sosyal haklarının karşılanması sağlanmıştır.

488. 7075 sayılı Kanun'un değişik 10. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında eski kurumlarında (tedbirin uygulandığı dönemde çalıştıkları) göreve başlayanlara, kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden ay başından göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakları ödenecek ancak dava konusu kural uyarınca mali haklarının hesaplanmasında kişilerin göreve başladıkları tarihi takip eden hizmetleri karşılığında yapılan ödemeler, kurumlarınca yapılacak toplu ödeme tutarından mahsup edilecektir.

489. Bu bağlamda kanun koyucu geçici 3. madde kapsamında Komisyon tarafından göreve iade edilen ancak atama teklifleri yapılmayanlar ile 10. maddenin önceki hâline göre başka kuruma atama teklifi yapıp göreve başlayanlar ve başlamayanlar bakımından söz konusu atama sürecinin eski kurumlarında göreve başlamak üzere tekrar ele alınmasını hükme bağlamış ve mali haklarla ilgili toplu ödeme tutarının hesaplanmasında kişilerin eski kurumlarına yeniden yapılan atamalarını esas almıştır.

490. Dolayısıyla kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden ay başından göreve başlanan tarihe kadar geçen süreye tekabül eden toplu ödeme tutarının hesaplanmasında göreve başlama tarihinden, 10. maddenin 31/7/2018 tarihinde yürürlüğe giren değişik (1) numaralı fıkrası kapsamında yeniden yapılan atama teklifi üzerine kişilerin kendi kurumlarındaki göreve

başlama tarihinin anlaşılması gerekir. Böylece kişilerin kamu görevinden çıkarıldıkları tarihleri takip eden ay başından 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yapılan değişiklik kapsamında eski kurumlarında göreve başladıkları tarihler arasındaki dönem için toplu ödeme tutarı tespit edilebilecektir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

491. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kural kapsamında kamu görevine iade edilen kişilere görevden uzaklaştırıldıkları dönem için ödenen alacak miktarından göreve başladıkları tarihten sonraki ücretlerinin mahsup edilmesinin kişilere mali haklarının eksik ödenmesi sonucunu doğuracağı, bu itibarla hukuka aykırı olarak kamu görevinden çıkarılanlar yönünden mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın ölçüsüz olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 35. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

492. 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında Komisyon kararı üzerine göreve başlayanlar için ödenmesi öngörülen ve kamu görevinden çıkarılma tarihini takip eden ay başından göreve başlama tarihine kadar geçen süreye tekabül eden toplu ödeme tutarından kişilerin göreve başladıkları tarihi takip eden hizmetleri karşılığında yapılan ödemelerin mahsubunu düzenleyen kuralın Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

493. Kural kapsamında, ilgililere ödenmesi öngörülen mali haklardan mahsuba konu olan kısmın Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Ancak kuralla mülkiyet hakkına sınırlama getirilip getirilmediğinin öncelikle tespiti gerekir.

494. Kuralda kamu görevinden çıkarılma tarihlerini takip eden aybaşından göreve başlanılan tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal hakların ödenmesinde toplu alacak miktarı belirlenirken kişilerin 10. maddenin 31/7/2018 tarihinde yürürlüğe giren değişik (1) numaralı fıkrası kapsamında eski kurumlarındaki (kamu görevinden çıkarıldıkları tarihteki kurum) göreve başlama tarihinin esas alınması suretiyle önceki düzenleme kapsamında başka kurumlardaki göreve başlama tarihinden itibaren yapılan

ödemelerin toplu ödeme tutarından mahsup edilmesinin mükerrer ödemenin önlenmesi amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

495. Dolayısıyla kural kapsamında 7075 sayılı Kanun'un 31/7/2018 tarihinde değiştirilmeden önce yürürlükte olan hükümlerine göre ataması yapılarak göreve başlayan kişilere bu dönemdeki çalışmaları karşılığı yapılan ödemelerin toplu ödeme miktarından mahsup edilmesi mülkiyet hakkına sınırlama getirmemektedir. Bu açıdan kuralın Anayasa'nın 35. maddesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

496. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 35. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

M. Kanun'un 26. Maddesiyle 375 Sayılı KHK'ya Eklenen Geçici 35. Madde ile 7333 Sayılı Kanun'un 23. Maddesiyle Geçici 35. Maddenin (A), (B), (C), (Ç), (D) ve (G) Fıkralarında Yer Alan "...üç yıl..." İbarelerinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesinin İncelenmesi

1. (A) Fıkrası ve Anılan Fıkroda Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. İptal Talebinin Gerekçesi

497. Dava dilekçesinde özetle;

- Kamu görevinden çıkarılan kişilerin isim ve kimlik bilgilerinin Resmî Gazete'de yayımlanmasının itibarlarını zedelediği, kamu görevinden çıkarma, ruhsat ve lisanslarının iptal edilmesi, unvan ve sıfatların alınması tedbirleri nedeniyle kişilerin maaş ve sosyal güvenlik haklarında kayıplar meydana geldiği, pasaportların iptal edilmesinin seyahat özgürlüğünü engellediği, bu kişilerin kamu görevine girmeleri ya da kamu hizmetinde çalışmaları, özel güvenlik şirketinin kurucusu ve ortağı olma imkânlarının ellerinden alınması suretiyle çalışma hak ve özgürlüğü ile kamu hizmetine girme hakkına kısıtlama getirildiği,

- Kurallar kapsamında kişilerin kamu görevinden çıkarılmasında benimsenen usulün Avrupa'da değişik ülkelerde uygulanan arındırma süreçlerinden oldukça farklı yönlerinin bulunduğu, Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği'nin yetkili organlarının arındırma süreci ile ilgili

benimsedikleri ilkelere kurallar kapsamında yer verilmediği, AİHM'in usule ilişkin temel güvencelere ve savunma hakkına saygı gösterilmeden kamu görevinden çıkarma işleminin uygulanmasının özel hayata saygı hakkına ölçsüz sınırlama oluşturduğu yönünde kararlarının bulunduğu, yine AİHM'e göre özel hayata yapılan sınırlamanın usule ilişkin güvencelere uyulmadan gerçekleştirilmesinin ya da sınırlamanın hukuka uygunluğunu denetletmede etkin yargısal denetiminin oluşturulmamasının da ihlal sonucunu doğuracağı, BM İnsan Hakları Komitesinin de kişilerin ancak objektif ve makul ölçütlere dayalı adil yargılanma güvencelerine uygun yapılacak bireysel değerlendirmeler sonucunda kamu görevinden çıkarılabileceklerine ilişkin kararlar verdiği,

- Anayasa'da yer alan suç ve cezalara ilişkin ilkelerin hem ceza hukuku hem de disiplin hukuku kapsamındaki eylemler bakımından geçerli olduğu, Anayasa Mahkemesinin bu kapsamda verdiği kararlarda söz konusu anayasal ilkelerin disiplin suç ve cezaları için de geçerli olduğunun ifade edildiği, kurallara dayanılarak yapılan işlemlerin disiplin yaptırımı niteliğinde olduğu, bu itibarla disiplin suç ve cezalarına ilişkin anayasal ilkelerin uygulanması gerektiği,

- Kurallarda yer alan mensubiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların hukukumuzda ilk defa 22/7/2016 tarihinde girdiği, anılan kavramların bu tarihten önceki fiillere uygulanmasının yanı sıra terör örgütü ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu belirtilen yapı, oluşum ve grupların tespiti açısından kuralların geçmişe yürütüldüğü, kurallarda geçmişe yürütülerek uygulama yapılmasını engelleyecek bir açıklığın bulunmadığı, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının da hukukilik sorunu doğuracağı,

- Kuralların 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin kamu görevinden çıkarma tedbirine ilişkin hükümleriyle aynı nitelikte olduğu, Anayasa Mahkemesinin söz konusu KHK hükümlerine göre kamu görevinden çıkardığı iki üyeyle ilgili yaptığı değerlendirmelerin dava konusu kural yönünden de uygulayıcılar tarafından dikkate alınacağı, Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararında; kamu görevinden çıkarmada kişinin herhangi bir örgüt, yapı ya da oluşuma üye olmasına gerek olmadığı gibi mensubiyet, iltisak veya

irtibat şeklinde bir bağın varlığının da somut delille ispatlanmasına gerek bulunmadığının bu konuda bir kanaatin oluşmasının yeterli olduğunun, ancak bu kanaatin oluşmasında keyfiliğin bulunmaması gerektiğinin belirtildiği, bu değerlendirmeler kapsamında kamu görevlilerinin delil aranmadan tamamen soyut ve subjektif değerlendirmelerle kamu görevinden çıkarılmalarının mümkün hâle geldiği, Anayasa Mahkemesinin kurallarda yer alan kavramlara ilişkin söz konusu yorumunun bu kavramların muğlak ve keyfî uygulamaya elverişli olduğunu gösterdiği,

- Kurallarla kişilerin kamu görevinden çıkarılmalarında örgüt ya da diğer yapı ve oluşumlarla bağlantılarının yetkili mercilerce değerlendirilmesinin yeterli görülmesinin bu konuda somut deliller çerçevesinde iddiaların sübuta ermesi gerekliliğini ortadan kaldırdığı,

- Kurallarda öngörülen yaptırıma esas olan fiillerin niteliği ve yaptırımın ağırlığı dikkate alındığında kamu görevinden çıkarma işleminin cezai nitelikte bir yaptırım olduğu, bu nedenle söz konusu yaptırımlar uygulanırken adil yargılanma hakkının usule yönelik güvencelerine uyulması gerektiği, ancak kurallarda bu konuda herhangi bir güvenceye yer verilmediği, kamu görevlilerine savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilememesinin anayasal bir teminat olduğu, geçici 35. maddenin (G) fıkrasının son paragrafına göre anılan madde kapsamında soruşturulanlara yedi günden az olmamak üzere savunma hakkının tanınacağı, bu sürede savunma vermeyenlerin savunma haklarından vazgeçmiş sayılacağına hükme bağlandığı ancak gerçek bir savunma hakkından söz edilebilmesi için kişilere yöneltilen suçlamaların ne olduğunun açık bir şekilde bildirilmesinin gerektiği, kurallarda suçlamaların ilgili kişilere bildirileceği yönünde bir düzenlemeye yer verilmediği, ayrıca kurallarda hangi fiillerin suç olarak kabul edileceğini belirleyecek bir ölçütün bulunmadığı, kurallara konu kamu görevinden çıkarma tedbirinde kurum kanaatinin esas alındığı, bu itibarla soruşturma sürecinin adil yargılanma şartlarını sağlamaktan uzak olduğu, ayrıca kamu görevinden çıkarma kararında hangi hususlara dayanıldığını bilmeyen kişilerin açtıkları davalarda etkili bir savunma yapmalarının beklenemeyeceği, böyle bir durumda gerçek anlamda bir yargılama faaliyetinin yürütülemeyeceği,

- Kurallar kapsamında kamu görevinden çıkarılan kişilerin isimlerinin Resmî Gazetede yayımlanmasının itibarlarını zedelediği gibi birçok temel haklarını ihlal ettiği,

- Kamu görevlilerinin disiplin işlerinin kanunla düzenlenmesinin anayasal bir zorunluluk olduğu, kişilerin kamu görevinden çıkarılmasını öngören kurallarda yer alan kavramların muğlak ve içeriğinin belirsiz olması nedeniyle söz konusu anayasal ölçütün yerine getirilmediği,

- Kurallarla Anayasa'nın birçok maddesine olağan zamanda öngörülemeyecek şekilde ölçsüz sınırlamalar getirildiği, söz konusu kuralların uygulanabilirliğinin olağanüstü hâl rejiminin sona erdiği tarihten sonrasına da uzatıldığı, olağanüstü hâl düzenlemesi niteliğinde olan kuralların ancak usulüne uygun olağanüstü hâl kararı ilan edilerek Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılması gerektiği hâlde bunların kanun yoluyla ihdas edildiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 6., 13., 15., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

i. Fıkranın Birinci Paragrafında Yer Alan "...üç yıl..." İbares

498. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci paragrafında yer alan dava konusu "...üç yıl..." ibaresi 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle "...dört yıl..." olarak değiştirilmiştir.

499. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

ii. Fıkranın Birinci Paragrafının Birinci Cümlesinde Yer Alan "... Milli Güvenlik Kurulunca..." İbares

500. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci cümlesinde anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri, Yargıtay daire başkanı ve üyeleri, Danıştay daire başkanı ve üyeleri, hâkim ve savcılar, askerî hâkimler ve Sayıştay meslek mensuplarının meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten

çıkarılmalarına karar verme usulü düzenlenmiştir. Anılan cümlede yer alan “...*Milli Güvenlik Kurulunca...*” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

501. 7145 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “...*ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...*” bölümünde yer alan “...*Milli Güvenlik Kurulunca...*” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

502. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 118. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa’nın 118. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın 2. maddesi yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 6., 13., 15., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 125., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

iii. Fıkranın Birinci Paragrafının Birinci Cümlesinde Yer Alan “...*üyeliği, mensubiyeti veya...*” İbaresİ

503. 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri, Yargıtay Başkan ve üyeleri, Danıştay Başkan ve üyeleri, hâkim ve savcılar, askerî hâkimler ve Sayıştay meslek memurlarının meslekten çıkarılmaları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural, cümlede yer alan “...*üyeliği, mensubiyeti veya...*” ibaresidir.

504. 7145 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “...*ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...*” bölümünde yer alan “...*üyeliği,*

mensubiyeti ve...” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

505. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa’nın 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın 2., 6., 13., 15., 17., 20., 35., 48., 49., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

iv. Fıkranın Birinci Paragrafının Birinci Cümlesinin Kalan Kısmı ve Dördüncü Cümlesi ile Anılan Fıkra Yer Alan “...üç yıl...” İbaresinin “...dört yıl...” Şeklinde Değiştirilmesi

506. 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci cümlesinin dava konusu kalan kısmında terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Anayasa Mahkemesi üyeleri, Yargıtay daire başkanı ve üyeleri, Danıştay daire başkanı ve üyeleri, hâkim ve savcılar, askerî hâkimler ve Sayıştay meslek mensuplarının meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verme usulü düzenlenmiş; bu usulün dört yıl süreyle uygulanması öngörülmüştür.

507. Buna göre, Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun salt çoğunluğunca, Yargıtay daire başkanı ve üyeleri hakkında Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulunca, Danıştay daire başkanı ve üyeleri hakkında Danıştay Başkanlık Kurulunca, hâkim ve savcılar hakkında Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Kurulunca, askerî hâkimler hakkında millî savunma bakanının başkanlığında, millî savunma bakanı tarafından birinci sınıf askerî hâkimler arasından seçilecek iki askerî hâkimden oluşan komisyonca ve Sayıştay meslek mensupları hakkında Sayıştay başkanının başkanlığında, başkan yardımcıları ile Sayıştay başkan tarafından belirlenecek bir daire başkanı ve bir üyeden oluşan komisyonca bu kişilerin meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilecektir. Fıkranın dava konusu dördüncü cümlesinde ise kamu görevinden çıkarılanlar hakkında alınan kararların on beş gün içinde mülga Devlet Personel Başkanlığı’na bildirileceği belirtilmiştir.

508. Dava konusu kurallarla kamu görevlileri hakkında yetkili kurul ve komisyonların yapacağı değerlendirmeler sonucu her bir kamu görevlisi nezdinde bireysel nitelikte idari işlem tesis edilerek meslekte kalmalarının uygun olmadığına ve meslekten çıkarılmalarına karar verilebileceği anlaşılmaktadır.

509. Anayasa Mahkemesi verdiği kararlarda; özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkının kişinin çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını içerdiğini, kişilerin mesleki hayatları ile özel hayatları arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğunu, kişinin mesleği ile ilgili tasarrufların özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (*Serap Tortuk*, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 37; *Bülent Polat* [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 62).

510. Bu çerçevede kişilerin ilgili kurul ve komisyonların tesis edeceği işlemle meslekten (kamu görevinden) çıkarılmalarını öngören kurallar Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

511. Kurallarda kamu görevinden çıkarma tedbirinin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği, kurallarda yer alan ibareler genel kavram niteliğinde olmakla birlikte bunların kategorik olarak belirsiz olduğunun söylenemeyeceği gözetildiğinde kuralların temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiği yönündeki anayasal ilkeye aykırı bir yönü bulunmamaktadır (benzer yöndeki karar için bkz. AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 78).

512. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin bulunduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin memurlar ve kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir.

513. Anayasa'ya sadakat yükümlülüğüyle bağdaşmayacak biçimde terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı

olduğu gerekçesiyle kişilerin meslekten (kamu görevinden) çıkarılmasını öngören kuralların millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanarak buna yönelik hizmetlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına hizmet ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kurallarla öngörülen sınırlamanın anayasal anlamda meşru bir amacının bulunduğu açıktır.

514. Diğer yandan kamu düzeni ve güvenliğini ortadan kaldırmaya yönelik faaliyetlerde bulunan örgüt, yapı ve oluşumlarla bağlantılı kişilerin kamu görevinden uzaklaştırılmaları suretiyle anayasal devlet düzenini korumayı amaçlayan kuralları demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı söylenemez.

515. Kurallarda öngörülen meslekten (kamu görevinden) çıkarma işleminin belli bir kurumun veya mesleğin disiplinini sağlamaktan ziyade devlet kurumlarına yönelik güveni yeniden tesis etmek suretiyle demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi nedeniyle uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan söz konusu işlemin cezalandırma amacına yönelik olmadığı gibi bunlar için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla veya disiplin cezalarıyla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralda öngörülen işlemin tedbir niteliğinde olduğu açıktır.

516. Dolayısıyla devletin varlığına, demokratik düzenine ve millî güvenliğine tehlike oluşturabileceği değerlendirilen kamu görevlilerinin devlet aygıtından arındırılması için öngörülen tedbirlerin millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı da savunulamaz.

517. Kurallarla geçici 35. maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle geçerli olmak üzere terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu ilgili kurul ve komisyonca değerlendirilen kişilerin meslekten (kamu görevinden) çıkarılmasına imkân tanınmaktadır.

518. Kurallar kapsamında ilgili Kurul ve Komisyonlarca meslekten çıkarma kararı verilirken esas alınan ölçütler ile benimsenen yöntemin kuralların orantılılığında dikkate alınması gerekir. Kuralların orantılı olması temel hak ve özgürlüğe yapılan sınırlama ile ulaşılmak istenen meşru amaç

arasında makul bir dengenin gözetilmesinin gerekliliğini ifade etmektedir. Dolayısıyla meşru amacı gerçekleştirme bakımından gerek içerik ve gerekse yöntem itibarıyla kişilerin meslekten (kamu görevinden) çıkarılmalarıyla makul dengenin sağlanıp sağlanmadığı belirlenmelidir.

519. Kuşkusuz kanun koyucunun kamu güvenliği aleyhine faaliyetlerde bulunan örgüt veya benzeri yapılarla bağlantıları nedeniyle Anayasa'dan kaynaklanan sadakat yükümlülüğüne aykırı davranan kamu görevlileri hakkında meslekten (kamu görevinde) çıkarma veya benzer işlemler tesis etmesinde, buna yönelik şartları ve usulleri belirlemesinde geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Nitekim kamu görevlilerinin meslekten (kamu görevinden) çıkarılmalarına ilişkin usul ve şartlar farklı mevzuatlarda düzenlenmiştir. Bu bağlamda dava konusu kurallar kapsamında yer alan kişilerin tabi oldukları özel mevzuatlarda da meslekten veya devlet memurluğundan çıkarılmayla ilgili benzer düzenlemelere yer verilmiştir.

520. Kurallar kapsamında söz konusu düzenlemelerde belirtilen şartların dışında meslekten çıkarılmayla ilgili farklı esas ve usullerin benimsenmesi ihtiyacı kuralların orantılılığının tespiti açısından oldukça önemlidir. Başka bir ifadeyle kişilerin kurallarda benimsenen esas ve yöntem çerçevesinde kamu görevinden çıkarılmalarıyla meşru amaç arasında makul dengenin sağlanıp sağlanmadığının belirlenmesi zorunludur.

521. Meslekten çıkarma tedbirinin uygulanması için öngörülen ölçütler (irtibat ve iltisak boyutunda fiiller ve idarenin takdiri) dava konusu kuralların esaslı unsurlarını oluşturmaktadır. Bu çerçevede tedbiri gerektiren eylemlerin niteliği ile bunların kurallar kapsamında belirlenen ölçütlere uygun olup olmadığını değerlendirmede yetkili kurul ve komisyona tanınan takdir yetkisinin sınırlarının ele alınması gerekir.

522. Kurallarda öngörülen meslekten çıkarma ve diğer tedbirlerin uygulanmasına esas olan fiil *terör örgütlerine veya devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı yahut irtibatlı* olmaktır. Bu yönüyle kanun koyucu meslekten (kamu görevinden) çıkarma tedbirinin uygulanmasında millî güvenliğe aykırı faaliyette bulunan yapı ve oluşumlarla *irtibatlı ve iltisaklı olmayı* temel ölçüt olarak belirlemiştir. Söz konusu ölçütün kavramsal olarak belirlenebilir nitelikte olup olmadığı hususuna kuralları kanunilik incelemesinde değinilmiştir.

523. Ancak kurallar kapsamında *bir kişinin meslekten çıkarılmasına karar verilirken irtibat ve iltisak kavramlarının olay ve olgular çerçevesinde* hangi ölçütlere göre belirlenebileceği hususuna ayrıca değinilmesi gerekmektedir. Nitekim kurallarda buna yönelik bir belirleme yapılmadığı gibi meslekten çıkarmaya esas alınan fiillerin *irtibat ve iltisak* kapsamında bulunup bulunmadığının tespiti yetkili kurul ve komisyonların değerlendirmelerine bırakılmıştır.

524. Kurallarda temel ölçüt olarak öngörülen, *kavuşan, bitişen, birleşen* anlamına gelen *iltisaklı* kavramı ile iki unsur arasında ilişki sağlamayı ifade eden *irtibatlı* kavramları arasında derece/aşama ve yoğunluk olarak fark bulunsa da kurallar bağlamında söz konusu kavramların terör örgütü veya benzeri yapıların düşünce ve amacının benimsenerek hareket edilmesi ya da farklı nedenlerle de olsa söz konusu örgüt ya da yapının faaliyetleriyle ilgili ve uyumlu davranışlarda bulunulması anlamına geldiği açıktır. Başka bir ifadeyle kurallar kapsamında meslekten çıkarılmayı gerektiren fiillerin, millî güvenliğe aykırı faaliyette bulunan örgüt veya oluşumların düşünce ve amacının içselleştirildiği ya da olağanlaştırıldığı sonucunu doğurmaya elverişli olması gerekir.

525. Kurallarda geçen söz konusu ölçütlerden ne anlaşılması gerektiğinin yanında irtibatlı ve iltisaklı olma hususunun, somut ispatlanabilir olay ve olgulara dayanması gerektiği açıktır. Başka bir ifadeyle irtibat ve iltisaka esas alınan fiillerin varlığı (gerçeklik) ile bunların hakikaten irtibat ve iltisak boyutunda olduğunun (hukuksal nitelendirme) objektif ve kabul edilebilir gerekçelerle ortaya konulması gerekmektedir. Bu itibarla meslekten çıkarmada yetkili kurul ve komisyonlarca yapılacak değerlendirmelerdeki takdir yetkisinin sübjektif, soyut kanaatten ziyade somut bulgulara dayalı sebep-sonuç ilişkisi içinde objektif ve açıklanabilir nitelikte olması zorunludur. Tahmine, varsayıma ya da olgusal temellerden yoksun çıkarımlara dayalı değerlendirmelerin keyfî uygulamalara yol açabileceği açıktır. Dolayısıyla meslekten çıkarma tedbirinin sebep unsurunu oluşturan *irtibat ve iltisak* kavramlarının yetkili kurul ve komisyonlara sınırsız bir takdir yetkisi tanıdığı söylenemez.

526. Bununla birlikte olağanüstü hâl döneminde uygulanan kamu görevinden çıkarma ve diğer tedbirlerde de esas alınan irtibat, iltisak kavramlarının -devletin karşı karşıya kaldığı tehlikenin yoğunluğu dikkate alındığında- olağan dönem koşullarına göre farklı değerlendirilmesi söz

konusu olabilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında anılan kavramların içinde bulunulan döneme göre farklı yorumlanabilmesinin mümkün olduğunu, olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikeler gözetilerek olağanüstü hâl döneminde millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı ya da bunlarla irtibatı bulunup bulunmadığının tespiti bakımından anılan yapı, oluşum, grup ya da terör örgütleriyle üyeler arasındaki bağın varlığı konusunda yapılacak değerlendirme ile olağan dönemde yapılacak değerlendirmenin farklı olabileceğinin kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, §§ 30, 31).

527. Söz konusu kararlarda olağan dönemde kişilerin millî güvenliği tehdit eden örgüt yapı ve oluşumlarla bağlarının varlığına yönelik yapılacak değerlendirmede somut olgulara dayalı bir temele sahip bulunması esasının benimsenmesi gerektiği, bunun kanunların Anayasa'ya uygun olarak yorumlanması gereğinin doğal bir sonucu olduğu, kişilerin kamu görevinden (meslekten) çıkarılmalarını haklı kılacak nitelikte olgusal temeli olan bağlantılarının aidiyet, iltisak ve irtibat olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (AYM, E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 38).

528. Ayrıca kuralların orantınlılığı değerlendirilirken 15 Temmuz darbe teşebbüsünde rol oynayan FETÖ/PDY'nin yapısı ve darbe girişiminden sonraki gelişmelerin de dikkate alınması gerekir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında, demokratik devlet düzenine karşı tehlikenin kaynağını oluşturan FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlendiği ve kesinleşmiş yargı kararlarına da konu olan birçok kanun dışı faaliyeti gerçekleştirecek operasyonel bir güç hâline geldiği, darbe girişimiyle birlikte söz konusu tehdidin mevcut, yakın ve açık bir tehlikeye dönüştüğü ifade edilmiştir. Anılan kararlarda, FETÖ/PDY'nin yapısındaki gizlilik, hücre tipi yapılanma, her kurumda örgütlenmiş olma, kripto üyelerinin tespit edilmesindeki güçlük ve bunların eylem yapma potansiyeli, kendisine kutsallık atfetme, itaat ve teslimiyet temelinde hareket etme gibi özellikleri dikkate alındığında darbe girişiminin üzerinden belirli bir sürenin geçmesinin de daha farklı yöntemlerle mücadele edilmesi ihtiyacını ortadan kaldırmayacağı bunun dışında diğer terör örgütü, grup ve oluşumlarla da aynı şekilde mücadele edilmesi zorunluluğunun ortaya çıkabileceği belirtilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, §§ 113-116).

529. Bu kapsamda uzun yıllar devlet içinde gizlilik prensibi ile yapılanmış olan FETÖ/PDY veya millî güvenlik aleyhine faaliyette bulunan diğer terör örgütü, yapı ve oluşumlarla bağlantılı kişilerin tespit edilerek devlet aygıtından uzaklaştırılması için kanun koyucunun olağan dönem koşullarında farklı yöntemler benimsemesi söz konusu olabilir. Nitekim FETÖ/PDY veya diğer örgüt ve yapıların yürüttükleri faaliyetlerin niteliği ve bağlantılı kişilerin tespit edilmesindeki güçlük dikkate alındığında söz konusu mücadelelerin kısa sürede sonuçlanması mümkün olmayabilir. Ancak devletin bu konudaki farklı mücadele yönteminin anayasal ilkeler gözetilerek hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik sınırları içinde uygulanması gerektiği açıktır.

530. Bu yönüyle objektif anlamı, kapsam ve sınırları belirlenebilir olan *irtibat ve iltisak* kavramlarının kamu görevlilerinin terör örgütü ya da benzeri oluşumlara aidiyetini ya da birlikteliğini ortaya koymak suretiyle bu kişilerin Anayasa'dan kaynaklanan sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlarda bulunduğunu ispatlamaya elverişli nitelikte kavramlar olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kurallarda yer alan *irtibat ve iltisak* kavramlarına sonuç bağlanarak meslekten (kamu görevinden) çıkarma işleminin yetkili kurul ve komisyonların değerlendirmelerine bırakılması ile millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması ve kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amaçları arasındaki dengenin bozulduğu söylenemez.

531. Kurallarda benimsenen yöntem ise meslekten çıkarma tedbirinde uygulanan usulün sınırlama getirilen temel hak ve özgürlükler bağlamında değerlendirilmesini gerekli kılar. Tedbirde uygulanan yöntemin niteliği orantılılık incelemesinde dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur. Buna göre meslekten çıkarılan kişilerin tedbirin uygulanması aşamasına kadarki sürece ne şekilde dâhil edildiği, bireysel durumları değerlendirilerek tedbir kapsamında olmalarını gerektiren fiilî ve hukuki olgulardan haberdar edilip edilmedikleri, kişilere haklarındaki iddialara karşı cevap verme ve delil sunma, sürece karşı etkili idari ya da yargısal yollara başvuru imkânının sağlanıp sağlanmadığının gözönüne alınması gerekir. Kısacası söz konusu mesele, kişilerin meslekten (kamu görevinden) çıkarılması sürecinde *bireyselleştirmenin* ne ölçüde sağlandığının incelenmesiyle açığa kavuşturulur.

532. Anayasa Mahkemesi liste usulüyle kişilerin kamu görevinden çıkarılmalarını düzenleyen kanunlaşan OHAL KHK'ları ile ilgili verdiği

24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararında, kamu görevinden çıkarma tedbiri uygulanırken her bir kişi nezdinde bireyselleştirme yapılması gerektiği hususuna vurgu yapmış; kurallar kapsamında terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı yahut irtibatlı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerine bir iddia yöneltilerek bunlara karşı savunma ve delil sunma imkânı tanınmadan kamu görevinden çıkarılmalarını olağan dönem koşullarında dava konusu kuralları kanunilik boyutundan uzaklaştırdığını ayrıca söz konusu yöntemle kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamanın da demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkesiyle bağdaşmadığını belirtmiştir (bkz. § 89)

533. Anılan karardan anlaşılağı üzere meslekten çıkarma tedbiri uygulanmadan önce kişilere bir iddia yöneltilerek bunlara karşı savunma ve delil sunma imkânının tanınması ve bu yönde usule ilişkin güvencelerin oluşturulması kuralların ölçülülüğünde temel alınması gereken öğelerdendir.

534. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin dava konusu kurallara atf yapan (G) fıkrasının üçüncü paragrafında, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı yahut irtibatlı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerine yedi günden az olmamak üzere ilgili kurum tarafından uygun vasıtalarla savunma hakkının verileceğı, bu süre içinde savunmasını yapmayanların, savunma hakkından vazgeçmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır.

535. Dava konusu kurallar kapsamında yer alan kişilerin tabi oldukları özel mevzuatlarda meslekten veya devlet memurluğundan çıkarılmanın usul ve şartları disiplin hükümleri çerçevesinde düzenlenmiştir. Kurallarda meslekten çıkarma sürecinde uygulanacak usulle ilgili kişilerin tabi olduğu özel kanun hükümlerine açıkça atıfta bulunulmadığı gibi bu konuda ayrıntılı düzenlemelere de yer verilmemiştir. Ancak meslekten çıkarılacak kişilere yedi günden az olmamak üzere tanınan savunma imkânıyla Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtilen bireyselleştirmenin ne ölçüde sağlandığının ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir.

536. Öncelikle meslekten çıkarma sürecinde kişilere sağlanan usule ilişkin güvencelerin hukuk sistemindeki mevcut usullerden bağımsız olarak temel hak ve özgürlükler bağlamında anayasal özerk bir yorumla değerlendirilerek bireyselleştirme ölçütünün karşılanıp karşılanmadığı

tespit edilmelidir. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında kişilere meslekten (kamu görevinden) çıkarma sürecinde haklarındaki isnatlara cevap verme ve bunlara karşı delil sunma imkânının tanındığı bir soruşturma sürecinin yürütülmesini ve bu süreç sonunda somut olgu ve olaylar çerçevesinde iddia, savunma ve delillerin tartışılarak ulaşılan sonucun dayandığı maddi ve hukuki temelleri gösteren gerekçelerin açıklanmasını bireyselleştirme için yeterli görmüştür.

537. Kurallar kapsamında kişilere en az yedi günlük savunma hakkının tanınması, meslekten çıkarılma sürecinde soruşturma yürütülerek kamu görevlilerine haklarında ileri sürülen iddiaların bildirilmesini, isnat edilen eylemlere karşı beyan ve delil sunma hakkı tanınmasını, tedbir uygulanacak kişinin delil sunması hâlinde bu bilgi ve belgelerin toplanmasını ve en son tesis edilen işlemin ilgili mercilerce iddia, savunma ve deliller çerçevesinde temellendirilerek gerekçeli olarak açıklanmasını gerektirdiği açıktır. Aksi durum savunma hakkı verilmesini anlamsız kılacaktır.

538. Dolayısıyla kurallar kapsamında meslekten çıkarılan kamu görevlilerine yedi günden az olmamak üzere savunma hakkının tanınması ve bu süre içinde savunmasını yapmayanların savunma hakkından vazgeçmiş sayılmasıyla tedbir öncesi bireyselleştirme koşulunun yerine getirilmediği söylenemez. Buna göre meslekten çıkarmada benimsenen usulün millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amaçlarına ulaşma bakımından orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

539. Bunun yanında tedbir sürecinde meslekten çıkarma kararına karşı etkili denetim mekanizmasının öngörülmesi gerekir. Bu durum keyfiliğe karşı hukukun mutlak üstünlüğünü öngören hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir sonucu olduğu gibi Anayasa'nın 40. maddesinin de bir gereğidir.

540. Anayasa'nın anılan maddesinde Anayasa ile tanınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmaktadır. Kurallar kapsamında komisyon ve kurulların idari işlem niteliğindeki kararlarına karşı ilgililerin idari yargıda dava açma haklarının bulunduğu açıktır.

541. Bu açıdan geçici 35. maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle geçerli olmak üzere terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara *iltisakı yahut bunlarla irtibatı* olduğu ilgili kurul ve komisyonlarca değerlendirilen kamu görevlilerine en az yedi gün savunma hakkı vermek suretiyle bu kişilerin meslekten (kamu görevinden) çıkarılmalarını öngören kuralların millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ile kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amaçlarına ulaşma bakımından kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına ölçsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

542. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların, Anayasa'nın 2., 6., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 15., 17., 35., 36., 38., 48. ve 49. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

v. Fıkranın Birinci Paragrafının İkinci ve Üçüncü Cümleleri

(1) "...Resmî Gazetede yayımlanır..." İbareleri

543. Dava konusu kurallarda 375 sayılı KHK'nın (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesi kapsamında ilgili kurum ve komisyonlarca verilen meslekten çıkarma kararlarının Resmî Gazete'de yayımlanacağı ve yayımı tarihinde ilgililere tebliğ edilmiş sayılacağı, meslekten çıkarma kararlarına karşı ilgili kanunlarda yer alan hükümler uyarınca itiraz edilmesi veya yeniden inceleme talebinde bulunulması üzerine verilen kararların da Resmî Gazete'de yayımlanacağı ve yayımı tarihinde ilgililere tebliğ edilmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır.

544. Kurallar kapsamında meslekten çıkarma kararlarının Resmî Gazete’de yayımlanmasının kişilerin meslek yaşamı, özel sektörde iş bulma veya ticari faaliyette bulunma şartlarını etkileyeceği açıktır. Ancak söz konusu kararların yayımlanarak meslekten çıkarılan kişilerin isimlerinin bu şekilde kamuya açıklanması suretiyle alenileştirilmesinde etkilenen değer kişinin şeref ve itibarıdır. Bu nedenle meslekten çıkarılanların isim ve sicil numaraları gibi bilgilerin Resmî Gazete’de yayımlanmasının Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

545. Anayasa’nın 17. maddesinde, “Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.” hükmüne yer verilmiştir. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklarındanır.

546. Bireyin kişisel şeref ve itibarı, Anayasa’nın anılan maddesinde yer alan *manevi varlık* kapsamında yer almaktadır. Devlet, bireyin manevi varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlüdür (*Adnan Oktar* (2), B. No: 2013/514, 2/10/2013, § 30). Başka bir deyişle kişisel itibarın korunması hakkı Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının koruması altındadır (*Kadir Sağdıç* [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 36; *İlhan Cihaner* (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 42).

547. Maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı, devlete kişinin söz konusu hakka saygı gösterme yükümlülüğünü öngörmektedir. Bu yükümlülük öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka keyfi bir şekilde müdahale etmemesini, kişilerin fiziksel ve ruhsal yönden zarar görmelerine neden olmalarını gerektiren negatif bir ödevdir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81; *Hüdayi Ercoşkun*, B. No: 2013/6235, 10/3/2016, § 90).

548. Kurallar kapsamında meslekten çıkarma kararıyla kişilerin isimlerinin Resmî Gazete’de yayımlanması Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığının koruma ve geliştirme hakkına sınırlama getirmektedir.

549. Kurallarda öngörülen işlemin kapsam ve sınırlarının herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

550. Öte yandan kurallarla 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki süreçte FETÖ/PDY ile diğer terör örgütü ve oluşumlarla yapılan mücadele kapsamında bunlarla bağlantılı kamu görevlilerini devlet teşkilatından seri ve hızlı bir şekilde uzaklaştırılması suretiyle millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralın meşru bir amaca dayandığı açıktır.

551. Meslekten çıkarma kararlarının Resmî Gazete’de yayımlanmasının ve bu yayımın tebliğ hükmünde olmasının FETÖ/PDY ve diğer terör örgütü ve oluşumlarla bağlantılı kamu görevlilerinin devlet teşkilatından hızlıca uzaklaştırılmasına katkıda bulunacağı gözetildiğinde kuralların anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

552. Kuralların gerekliliği belirlenirken meslekten çıkarma sürecinin hızlandırılarak millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması amacına ulaşma bakımından kişilerin isimlerinin Resmî Gazete’de yayımlanmasının zorunlu olması, söz konusu amaca daha hafif sınırlama aracı ile ulaşılmasının mümkün olmaması gerekir.

553. Tedbir niteliğinde olan meslekten çıkarma kararı üzerine ilgili mevzuat uyarınca kişilerin görevlerinden el çektirilmeleri mümkün olduğu gibi söz konusu kararların verildiği anda hüküm ve sonuç doğurmasına engel bir durum da bulunmamaktadır. Ayrıca meslekten çıkarma kararlarının her durumda tebligat mevzuatı gereğince usulüne uygun bir şekilde ilgili kişilere tebliğ edilmesinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

554. Dolayısıyla terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantısı olduğu değerlendirilen kamu görevlileri hakkında meslekten çıkarma kararının verildiği anda hüküm ve sonuçlarını doğurma imkânının bulunması ya da kişilerin soruşturma sürecinde görevden el çektirilmeleri veya meslekten çıkarma kararının verildiği anda görevden uzaklaştırılarak bu dönemde verilen kararların tebligat mevzuatı hükümleri gereğince ilgili kişilere tebliğ edilmesi mümkün olduğu hâlde sürecin hızlı bir şekilde tamamlanması için bu kararların Resmî Gazete’de yayımlanarak kararlara konu kişilerin alenileştirilmesini gerektiren bir zorunluluk bulunmamaktadır.

555. Bu açıdan yetkili kurum ve komisyonlarca verilen meslekten çıkarma kararları ile bu kararlara karşı ilgili kanunlarda yer alan hükümler

uyarınca yapılan itiraz veya yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararların Resmî Gazete’de yayımlanarak tebliğ edilmesini öngören kurallarla kişilerin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına getirilen sınırlamanın gerekli olduğu söylenemez.

556. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 13. ve 17. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar, Anayasa’nın 13. ve 17. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın 2., 6., 15., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 118., 125., 128., 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

(2) Kalan Kısımlar

557. Dava konusu kurallarda 375 sayılı KHK’nın (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesi kapsamında ilgili kurum ve komisyonlarca verilen ve Resmî Gazete’de yayımlanan meslekten çıkarma ile itiraz ve yeniden inceleme talebi üzerine verilen kararların yayımı tarihinde ilgililere tebliğ edilmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır.

558. Fıkranın birinci paragrafının ikinci ve üçüncü cümlelerinde yer alan “...Resmî Gazetede yayımlanır...” ibarelerinin iptalleri nedeniyle cümlelerin kalan kısmının uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle söz konusu kısımlar 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu kısımlar yönünden Anayasa’ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

vi. Fıkranın Birinci Paragrafının Beşinci Cümlesi

(1) Cümlede Yer Alan “Görevden uzaklaştırılanlar veya...” İbares

559. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 23. maddesi yönünden de incelenmiştir.

560. 375 sayılı KHK’nın (A) fıkrasının birinci paragrafının beşinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişiler hakkında yürütülen soruşturma

kapsamında görevden uzaklaştırılanların silah ruhsatları ve pasaportlarının iptal edileceği, bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilecekleri hükme bağlanmıştır. Anılan cümlede yer alan “Görevden uzaklaştırılanlar veya...” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

561. Ruhsatın, ekonomik bir mal varlığı değeri ifade eden silah üzerinde tasarruf etme yetkisi sağladığı dikkate alındığında görevden uzaklaştırılan kişilerin silah ruhsatının iptal edilmesi suretiyle silahın devri zorunluluğu sonucunu öngören kuralın mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi ekonomik bir değer ifade eden bir işin yürütülmesi için verilen ruhsat ve izinlerin sona erdirilmesini mülkiyet hakkı kapsamında incelemiştir (*Ahmet Bal*, B. No: 2015/19400, 11/6/2018, § 36; *Hidayet Metin*, B. No: 2014/7329, 6/4/2017, § 40; *Ohannes Tomarcı*, B. No: 2015/18992, 28/6/2018, § 37; *Çağdaş Petrol Ürünleri Pazarlama Otomotiv Tic. ve Tur. Ltd. Şti.*, B. No: 2015/12306, 28/11/2018 § 41; *Cevdet Timur*, B. No: 2015/3742, 10/1/2019, § 56).

562. Silah ruhsatının edinilmesinin belirli şartlara bağlanması, bu şartların ortadan kalkması ya da silah edinilmesi amacına aykırı durumların oluşması hâlinde ruhsatın iptal edilmesi, kamu yararının önemli bir yönü olan kamu güvenliğinin sağlanması ve bu yöndeki faaliyetlerin kontrol edilmesini amaçlayan tedbirler kapsamındadır. Dolayısıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu iddiasıyla hakkında soruşturma yürütülen kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesi suretiyle mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın Anayasa’nın 35. maddesinin mülk (silahın) kamu yararına kullanılmasının kontrol edilmesine ilişkin üçüncü fıkrası çerçevesinde incelenmesi gerekir.

563. Bunun yanında kişilerin ekonomik olarak daha uygun koşullarda oturdukları kamu konutları ve lojmanlarından tahliye edilmelerinin parayla değerlendirilebilecek nitelikte birtakım menfaatlerini etkileyeceği açıktır. Dolayısıyla kurallarda görevden uzaklaştırılan kişilerin söz konusu yerlerden tahliyesinin öngörülmesi de mülkiyet hakkıyla yakından ilgilidir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, belediye tarafından tahsis edilen işyerinden tahliyeye yönelik işlemi mülkiyet hakkı kapsamında incelemiştir (*Ayşe Öztürk*, B. No: 2013/6670, 10/6/2015, § 85).

564. Kural, terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantılı olduğu iddia edilen kişilerle ilgili yürütülen soruşturma kapsamında görevden uzaklaştırılan kişilerin silah ruhsatlarının iptali ile bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından tahliye edilmelerini öngörmekle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

565. Kuralda hangi malvarlığı değerlerinin iptal edileceğinin açık ve net olarak düzenlendiği gözönüne alındığında kuralın temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiği yönündeki anayasal ilkeye aykırı bir yönünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

566. Öte yandan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle haklarında görevden uzaklaştırma kararı verilen kişilerin silah ruhsatlarının iptali ile kamu konutları ve vakıf lojmanlarından tahliye edilmelerinin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması biçimindeki kamu yararı amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla kural anayasal anlamda meşru bir amaca dayanmaktadır.

567. Kural kapsamında görevinden uzaklaştırılan kamu görevlilerinin silah ruhsatlarının iptal edilmesi ve lojmandan tahliye edilmelerinin anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Ancak kuralla öngörülen sınırlama ile yukarıda açıklanan kamu yararı amacı arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekir.

568. Kuralla görevden uzaklaştırılan kişilerin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın, her türlü silah ruhsatlarının iptal edileceği hükme bağlanmaktadır. Silah ruhsatının edinilmesi ya da iptali ile ilgili koşulları belirlemede kanun koyucunun geniş bir takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Bunun yanında kanun koyucunun kamu görevlilerinin sosyal hakları içinde yer alan kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından yararlanma hakları ile ilgili düzenlemeleri belirleme konusunda da takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak söz konusu düzenlemelerde anayasal ilkelere bağlı olarak hareket edilmesi gerekmektedir.

569. Kural kapsamında yer alan kişilerle ilgili özel hükümlerin varlığının yanı sıra görevden uzaklaştırmaya ilişkin hükümlere genel

olarak memurlara yönelik düzenlemelerin yapıldığı 657 sayılı Kanun'da yer verilmiştir. Söz konusu düzenlemelere göre görevden uzaklaştırmanın hakkında idari bir soruşturma yürütülen kamu görevlisinin belirli amaçlarla görevden geçici olarak el çektirilmesini sağlayan bir tedbir olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle görevden uzaklaştırmayla kamu görevinden çıkarılmanın hüküm ve sonuçlarından farklı olarak kişilerin belirli hususlar dışında kamu görevlisi sıfatından kaynaklanan hak ve yükümlülüklerin devam ettiği açıktır. Bunun yanında açığa alınan bir kamu görevlisi hakkında meslekten çıkarma kararı verilmemesi veya soruşturma sürecinde açığa alma tedbirinin sona erdirilmesi de mümkündür.

570. Kural, kişilerin haklarında terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantılı oldukları gerekçesiyle yürütülen soruşturma süreci tamamlanmadan yani iddiaların doğruluğu tespit edilmeden kamu görevlisi sıfatının sağladığı haklardan olan silah ruhsatı edinme ve lojmanlardan yararlanma imkânlarından yoksun bırakılmalarına neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle kuralla meslekten çıkarma işleminin sebep unsurunu oluşturan terör örgütü veya benzeri yapılarla iltisaklı veya irtibatlı olma şartının gerçekleştiği kesinleşmiş bir soruşturma süreci ile ortaya konulmadan kişilerin kamu görevlisi sıfatından kaynaklanan birtakım hakları sona erdirilmektedir.

571. Dolayısıyla görevden uzaklaştırma tedbirinin niteliği, soruşturmanın her aşamasında yetkili mercilerce sona erdirilmesinin mümkün olması, süreç sonunda meslekten çıkarma kararının verilmemesi ihtimalinin varlığı dikkate alındığında meslekten çıkarma kararı kesinleşmeden soruşturmanın devam ettiği süreçte görevden uzaklaştırılan kişilerin silah ruhsatının iptali ile kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından tahliyesini öngören kuralla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın öngörülen kamu yararı amacı bakımından orantılı olduğu söylenemez.

572. Diğer yandan kural görevden uzaklaştırılan kişilerin pasaportlarının iptal edilmesini hükme bağlamakla yurtdışına çıkma özgürlüğüne sınırlama getirmektedir.

573. Anayasa'nın 23. maddesinin üçüncü fıkrasında vatandaşın yurt dışına çıkma özgürlüğünün ancak suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle hâkim kararıyla sınırlanabileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak

anılan hükümde öngörülen teminatın niteliği itibarıyla ancak bireysel durumlarda işlerlik kazanabileceği, dolayısıyla bu özel sınırlama sebebinin yalnızca bireysel olarak belirli kişi veya kişilerin yurt dışına çıkış haklarının sınırlanması hâlinde söz konusu olabileceği, buna karşılık yurt dışına çıkış hakkını genel olarak sınırlayan düzenlemelere yönelik herhangi bir sınırlama nedenine Anayasa'nın 23. maddesinde yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler yurt dışına çıkma özgürlüğüne sınır teşkil edebilir (AYM, E.2019/94, K.2022/32, 24/03/2022, § § 117, 118).

574. Kuralla, kişilerin pasaportlarının iptaline ilişkin tedbirin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinden yurtdışına çıkma özgürlüğüne getirilen sınırlamada kanunilik şartının sağlandığı anlaşılmaktadır.

575. Terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle haklarında görevden uzaklaştırma kararı verilen kişilerin pasaportlarının iptal edilmesinin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması biçimindeki kamu yararı amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın anayasal anlamda meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.

576. Kural kapsamında görevinden uzaklaştırılan kamu görevlilerinin pasaportlarının iptal edilmesinin anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Ancak kuralla öngörülen sınırlama ile meşru amaç arasında makul bir dengenin sağlanması gerekir.

577. Bu başlık altında mülkiyet hakkı kapsamında açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde yurt dışına çıkma özgürlüğü yönünden de geçerlidir. Bu itibarla meslekten çıkarma işleminin sebep unsurunu oluşturan terör örgütü veya benzeri yapılarla iltisaklı veya irtibatlı olma şartının gerçekleştiği kesinleşmiş bir soruşturma süreci ile ortaya konulmadan görevden uzaklaştırılan kamu görevlilerinin pasaportlarının iptal edilmesini öngören kuralla yurt dışına çıkma özgürlüğüne getirilen sınırlamanın kamu düzeni ve güvenliğini sağlama amacı bakımından ölçülü olduğu söylenemez.

578. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 23. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar, Anayasa'nın 13., 23. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca 2., 6., 15., 17., 20., 36., 38., 48., 49., 70., 118., 125., 128., 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

(2) Cümlelerin Kalan Kısmı

(a) Cümlelerin Kalan Kısmında Yer Alan "...silah ruhsatları..." İbaresini

579. Kural, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirilerek görevlerine son verilen kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini hükme bağlamaktadır.

580. Kural kapsamında meslekten çıkarılmalarına karar verilen kamu görevlilerinin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın her türlü silah ruhsatının iptal edileceği öngörülmekle mülkiyet hakkına sınırlama getirilmektedir.

581. Kuralda silah ruhsatlarının iptalinin usul ve şartları açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın kanuni temele dayandığı açıktır.

582. Terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle haklarında meslekten çıkarma kararı verilen kişilerin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunmasına amacıyla silah ruhsatlarının iptal edilmesinde kamu yararı amacının bulunduğu açıktır. Bu itibarla kural anayasal anlamda meşru bir amaca dayanmaktadır.

583. Kural kapsamında görevlerine son verilen kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesinin anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

584. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkra da yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten)

çıkarma tedbiri ile ilgili olarak açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

585. Dolayısıyla terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla görevlerine son verilen kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören kuralla millî güvenlik ile kamu düzeninin korunması amacı bakımından mülkiyet hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirildiği söylenemez.

586. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 20., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(b) Cümlelerin Kalan Kısımında Yer Alan "...ve pasaportları..." İbaresini

587. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 23. maddesi yönünden de incelenmiştir.

588. Kural, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirilerek görevlerine son verilen kişilerin pasaportlarının iptal edilmesini hükme bağlamaktadır.

589. Kural kapsamında pasaportların iptal edilmesinin hükme bağlanmasıyla yurtdışına çıkma özgürlüğüne sınırlama getirilmektedir.

590. Kuralla kişilerin pasaportlarının iptaline ilişkin tedbirin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde yurtdışına çıkma özgürlüğüne getirilen sınırlamada kanunilik şartının sağlandığı anlaşılmaktadır.

591. Meslekten çıkarılmalarına karar verilen kişilerin bir kısmının tedbire konu fiillerle ilgili yürütülen ceza soruşturmalarına muhatap olabilmeleri mümkündür. Pasaporta sahip olan bu kişilerin bu belgenin sağladığı avantajlarla millî güvenlik aleyhine birtakım faaliyetlerde (soruşturmaların akamete uğratılması amacıyla kişilerin yurt dışına çıkabilmesi vb.) bulunmaları söz konusu olabilir. Dolayısıyla kanun koyucunun bu tür faaliyetlere karşı tedbirler alması ve buna yönelik düzenlemeler yapması doğal karşılanabilir.

592. Dolayısıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle haklarında kamu görevinden (meslekten) çıkarma kararı verilen kişilerin pasaportlarının iptal edilmesinin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla kural, anayasal anlamda meşru bir amaca dayanmaktadır.

593. Kural kapsamında meslekten çıkarılan kişilerin pasaportları iptal edilmek suretiyle bu belgenin sağladığı birtakım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesinin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Ancak kuralla öngörülen sınırlama ile meşru amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekir.

594. Kural, millî güvenlik aleyhine faaliyette bulunan yapı ve oluşumlarla bağlantısı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden (meslekten) çıkarılmasına karar verilen kişiler hakkında ilave tedbir öngörmektedir. Söz konusu tedbir kararına bağlı olarak pasaportlarının iptal edilmesinin özellikle yürütülen ceza soruşturmaları çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir.

595. Nitekim kural kapsamında pasaportları iptal edilen kişiler hakkında aynı nedenlerden dolayı devam etmekte olan herhangi bir idari veya adli soruşturma veya kovuşturma bulunmayanlara, kovuşturmayla yer

olmadığına, beraatine, ceza verilmesine yer olmadığına, davanın reddine veya düşmesine karar verilenlere, mahkûmiyet kararı bulunanlardan cezası tümüyle infaz edilenlere veya ertelenenlere, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilenlere, başvuruları hâlinde kolluk birimlerince yapılacak araştırma sonucuna göre İçişleri Bakanlığınca pasaport verilebileceğini düzenleyen 5682 sayılı Kanun'un ek 7. maddesinin Anayasa Mahkemesinin 3/6/2021 tarihli ve E.2019/114, K.2021/36 sayılı kararıyla iptal edilmesinin ardından bu kişilerin tekrar pasaport talebinde bulunmalarına ve bu kapsamda yapılan işlemlere karşı yargı mercilerine başvurmalarına engel bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

596. Ayrıca kuralda öngörülen tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için idare mahkemesine başvuru imkânı bulunmaktadır. Dolayısıyla keyfi uygulamalara karşı etkili yargısal güvencelerin sağlandığı açıktır.

597. Bu itibarla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle haklarında kamu görevinden (meslekten) çıkarma kararı verilen kişilerin pasaportlarının iptal edilmesinin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması amaçlarına ulaşma bakımından yurtdışına çıkma özgürlüğüne ölçüsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

598. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 23. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 23. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(c) Cümlelerin Kalan Kısımında Yer Alan Diğer İbareler

599. Kural, terör örgütlerine devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirilerek görevlerine son verilen kişilerin kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilmelerini hükme bağlamaktadır.

600. Kural kapsamında kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından tahliye edilmeleri düzenlenmekle mülkiyet hakkına sınırlama getirilmektedir.

601. Kuralda öngörülen tedbirin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın kanuni temele dayandığı açıktır.

602. Terör örgütleri veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı ya da bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden (meslekten) çıkarılan kişilerin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunmasına amacıyla kamu konutları veya vakıf lojmanlarından tahliyesinin öngörülmesinde kamu yararı amacının bulunduğu açıktır.

603. Kuralın millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunması amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Ancak kuralla söz konusu hakka getirilen sınırlama ile yukarıda açıklanan kamu yararı amacı arasında makul bir dengeğin gözetilmesi zorunludur.

604. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkarda yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri ile ilgili olarak açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

605. Kuralda öngörülen tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için ilgili kanunlarda yeterli güvencelere yer

verildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için yargı mercilerine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili yargısal güvenceler sağlanmıştır. Buna göre keyfiliğe yol açabilecek uygulamalara karşı Kanun'da gerekli güvencelerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

606. Bu itibarla terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla görevlerine son verilen kişilerin tedbirin doğrudan bir sonucu olarak kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından tahliyesini öngören kuralın millî güvenlik ile kamu düzeninin korunması amacı bakımından mülkiyet hakkına ölçsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

607. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 20., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

vii. Fıkranın İkinci Paragrafı

(1) Paragrafın Birinci Cümlesi

608. Dava konusu kuralla 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci paragrafı uyarınca görevine son verilenler hakkında anılan maddenin (B) fıkrasının ikinci paragrafı hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

(a) (B) Fıkrasının İkinci Paragrafının Birinci Cümlesinde Yer Alan “... bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemez;..” İbaresini ile Paragrafın İkinci Cümlesinde Yer Alan “... bu kişiler yeniden kamu görevlerine kabul edilmez.” İbaresini Yönünden

609. Kural, 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci fıkrası uyarınca görevlerine son verilen kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceklerini, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmeyeceklerini ve yeniden kamu görevlerine kabul edilmeyeceklerini hükme bağlamaktadır.

610. Kural kapsamında meslekten çıkarma tedbirine kamu hizmetinde istihdam edilme, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilme ve yeniden kamu görevlerine kabul edilme açısından sonuç bağlanmaktadır. Kural bu yönüyle Anayasa’nın 70. maddesinde düzenlenen kamu hizmetine girme hakkıyla ilgilidir.

611. Kamu hizmeti, toplumun genel ve ortak gereksinimlerini karşılamak üzere topluma sunulan sürekli ve düzenli etkinlikler olarak açıklanabilir (AYM, E.2017/180, K.2018/109, 6/12/2018, § 56). Devletin kamu görevlileri aracılığıyla yerine getirdiği ve kamu hizmetinin daha dar kapsamlı bir faaliyet alanını ifade eden kamu görevi ile kamu hizmeti arasında yakın bir bağ bulunmaktadır.

612. Anayasa’nın kamu hizmetine girme hakkını düzenleyen 70. maddesinde, kamu hizmetine alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırımın gözetilemeyeceği öngörülerek bir yandan hizmet alımında aranacak şartların belirlenmesi hususunda kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmış, diğer yandan da söz konusu şartlar belirlenirken bu hakka getirilecek sınırlamaların ancak görevin gerektirdiği niteliklerle uyumlu olması hâlinde mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre kamu hizmetine girme hakkına koşul belirlemek suretiyle getirilecek sınırlama görevin gerektirdiği niteliklerden başka bir şarta bağlanamaz. Bu husus, anılan maddenin gerekçesinde “...Kamu hizmetine alınacak memur ve kamu görevlileri ile ilgili düzenlemede bu hakkın kötüye kullanılmasını önleyecek hükümler getirilmiştir” biçiminde vurgulanmıştır (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 16).

613. Kural, kişilerin kamu hizmetinde istihdam edilmelerini, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmelerini, kamu görevlerine kabul edilmelerini kamu görevinden (meslekten) çıkarılmama şartına bağlamak suretiyle kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getirmektedir.

614. Kuralda kamu hizmetine girme yeniden kamu görevlerine kabul edilmenin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın kanuni temele dayandığı açıktır.

615. Devletle sadakat ve güven temelinde yürütülmesi gereken kamu hizmeti ve görevinde istihdam edilecek kişilerin terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatının olmaması bu alandaki güvenilirliğin sağlanmasına, kamu hizmeti ve görevlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine katkı sağlayacağı açıktır. Bu itibarla kuralın kamu hizmeti ve görevlerinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yönelik meşru bir amacının olduğu anlaşılmaktadır.

616. Kamu hizmeti ve görevi adı altında yapılan faaliyetlerin kamu güvenliği ve düzeni ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Kanun koyucunun anılan hususları gözeterek bu alanda istihdam edilecek kişilere yönelik birtakım tedbirler almasında, gerekli şartları belirlemesinde takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Bu açıdan kuralda öngörülen şartın Anayasa'nın 70. maddesi bağlamında görevin gerektirdiği nitelikler kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

617. Bu bağlamda kural yönünden 15 Temmuz darbe girişimi ve olağanüstü hâlden sonra terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ve gruplarla irtibatlı veya iltisaklı olan kamu görevlilerine karşı yürütülen tasfiye süreci ile özellikle komünizm sonrası Avrupa ülkelerinde uygulanan ve arındırma olarak adlandırılan kamu hizmeti ve görevinden tasfiyeye yönelik uygulamalar çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekir. Avrupa ve Türkiye'deki kamudan tasfiye süreçleri arasında birtakım benzerlikler olsa da arındırmanın temelinde yatan nedenler açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa'da farklı ülkelerde çıkarılan arındırma kanunları, genel olarak demokrasiye geçişten önceki devlet yapısında anayasa ve

kanunlara uygun konumda çalışan kişileri kamu görevinden uzaklaştırarak kamuya dönüş imkânlarını ortadan kaldırırken ya da sınırlarken kural kapsamında kamuda çalışmalarına yasak getirilen kişiler, demokratik devlet yapısını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir örgüt ya da oluşumla bağlantıları olduğu gerekçesiyle söz konusu tedbire maruz bırakılmıştır.

618. Bu yönüyle millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle görevlerine son verilen kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini ve yeniden kamu görevlerine kabul edilmemelerini öngören kuralın millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

619. Kural, kişilerin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi bir kısıtlama getirmemektedir. Ayrıca kuralda öngörülen tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verilmiştir. Başka bir ifadeyle tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi için yargısal güvenceler sağlanmıştır. Buna göre keyfîliğe yol açabilecek uygulamalara karşı gerekli güvencelerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

620. Bu itibarla devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla görevlerine son verilen kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini ve yeniden kamu görevlerine kabul edilmemelerini öngören kuralın kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

621. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 20., 48., 49., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda

belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 70. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 20., 48., 49., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 20., 36., 38. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(b) (B) Fıkrasının İkinci Paragrafının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...görevinden çıkarılanların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." İbaresinin Yönünden

622. Kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci paragrafı uyarınca görevlerine son verilen kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

623. Kuralda, müteveli heyet, kurul, komisyon üyeliği gibi görevler bakımından kamu ya da özel sektöre ilişkin herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Dolayısıyla kuralın özel ya da kamu sektöründe çok geniş bir alanda faaliyet gösteren kamu iktisadi teşebbüsleri, kamu kurumuna bağlı ya da özel nitelikte şirket, vakıf veya farklı topluluklar bünyesinde ifa edilen üyeliklere yönelik olduğu söylenebilir. Diğer yandan kişilerin söz konusu üyeliklere kamu görevine bağlı olarak atanabilecekleri gibi bu durumdan bağımsız olarak doğrudan idarenin tasarrufuyla da getirilmeleri mümkündür.

624. Kuralın amacının terör örgütleri ve devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı oluşum veya gruplarla bağlantısı olan kişilerin devlet teşkilatından arındırılması olduğundan söz konusu üyeliklerin -kişilerin memur veya kamu görevlisi sıfatına bağlı olarak kendi kurumları dışında- tüm kurum ve kuruluşlardaki müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve diğer görevleri ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

625. Kural, meslekten çıkarılan kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerini sona erdirmiş olmakla Anayasa'nın 20.

maddesinde düzenlenen kişilerin özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

626. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkra da yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri ile ilgili olarak açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

627. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 70., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 35., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(c) (B) Fıkrasının İkinci Paragrafının İkinci Cümlesinde Yer Alan "... ve memuriyetleri..." İbaresinin Yönünden

628. Kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci fıkrası uyarınca görevlerine son verilen kişilerin memuriyetlerinin geri alınacağını hükme bağlamaktadır.

629. Kural kapsamında meslekten çıkarılan kişilerin memuriyetlerinin alınması Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen kişilerin özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkını sınırlandırmaktadır.

630. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle

anılan fıkrada yer alan “...üç yıl...” ibaresinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri ile ilgili olarak açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

631. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa’nın 2., 6., 70., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa’nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa’nın 2., 6., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 15., 17., 35., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(2) Paragrafın İkinci Cümlesi

632. Kural, 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci fıkrası uyarınca görevlerine son verilen askerî hâkimlerin askeri rütbelerinin mahkûmiyet kararı aranmaksızın alınacağını hükme bağlamaktadır.

633. Kural, meslekten çıkarılan askerî hâkimlerin askerî rütbelerinin alınmasını düzenlemekle kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

634. 7145 sayılı Kanun’un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK’ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun’un 23. maddesiyle anılan fıkrada yer alan “...üç yıl...” ibaresinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri ile ilgili olarak açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

635. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 70., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 35., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

2. (B) Fıkrası ve Anılan Fıkroda Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. İptal Talebinin Gerekçesi

636. Dava dilekçesinde özetle; 7145 sayılı Kanun'la 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrası ve 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkroda yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesine yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 2., 6., 13., 15., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

i. Fıkranın Birinci Paragrafı

(1) Paragrafta Yer Alan "...üç yıl..." İbaresini

637. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının birinci paragrafında yer alan dava konusu "...üç yıl..." ibaresi 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle "...dört yıl..." olarak değiştirilmiştir.

638. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

(2) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." İbaresini

639. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının birinci cümlesinde anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kural kapsamında yer alan kişilerin kamu görevinden çıkarılmalarına karar verileceği düzenlenmiştir. Anılan cümlede yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

640. 7145 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." bölümünde yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

641. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 118. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 118. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2. maddesi yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 6., 13., 15., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 125., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(3) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresini

642. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının birinci paragrafında bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen belirli kamu görevlilerinin kamu görevlerinden çıkarılmaları hüküm altına alınmıştır.

Anılan paragrafta yer alan “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

643. 7145 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...” bölümünde yer alan “...üyeliği, mensubiyeti ve...” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

644. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa’nın 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın 2., 6., 13., 15., 17., 20., 35., 48., 49., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

(4) Paragrafın Kalan Kısım ve Anılan Fıkroda Yer Alan “...üç yıl...” İbaresinin “...dört yıl...” Şeklinde Değiştirilmesi ile Fıkranın İkinci Paragrafının İkinci Cümlesinde Yer Alan “...ve on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.” İbaresini

645. 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin birinci paragrafında maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren *dört yıl süreyle*, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerle ilgili yetkili makam ve mercilerce uygulanacak meslekten çıkarma ve diğer tedbirler hüküm altına alınmıştır.

646. Dava konusu birinci paragrafın;

(1) numaralı bendinde 926 sayılı Kanun’a tabi personelin millî savunma bakanının onayıyla,

(2) numaralı bendinde 3269 sayılı Kanun’a tabi personelden TSK’da istihdam edilenlerin millî savunma bakanının onayıyla,

(3) numaralı bendinde 4678 sayılı Kanuna tabi personelden TSK’da istihdam edilenlerin millî savunma bakanının onayıyla,

(4) numaralı bendinde 6191 sayılı Kanun'a tabi personelden TSK'da istihdam edilenlerin millî savunma bakanının onayıyla,

(5) numaralı bendinde millî savunma bakanına bağlı personelin millî savunma bakanının onayıyla,

(6) numaralı bendinde Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü personelinin işleri bakanının onayıyla,

(7) numaralı bendinde 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanun'a tabi personelin, Yükseköğretim Kurulu başkanının teklifi üzerine Yükseköğretim Kurulunun kararıyla, yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim üst kuruluşlarındaki 657 sayılı Kanun'a tabi personelin ise yükseköğretim kurumları ile yükseköğretim üst kuruluşlarının en üst yöneticisinin teklifi üzerine yükseköğretim kurumlarında üniversite yönetim kurulunun yükseköğretim üst kuruluşlarında ise Yükseköğretim Kurulunun kararıyla,

(8) numaralı bendinde mahalli idareler personelinin valinin başkanlığında toplanan ve vali tarafından belirlenen kurulun teklifi üzerine işleri bakanının onayıyla,

(9) numaralı bendinde 657 sayılı Kanun'a ve diğer mevzuata tabi her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin ilgili kurum veya kuruluşun en üst yöneticisi başkanlığında bağlı, ilgili veya ilişkili olunan bakan tarafından oluşturulan kurulun teklifi üzerine ilgili bakan onayıyla,

(10) numaralı bendinde bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan diğer kurumlarda her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin birim amirinin teklifi üzerine atamaya yetkili amirin onayıyla,

kamu görevinden çıkarılacağı hükme bağlanmıştır.

647. Fıkranın ikinci paragrafının ikinci cümlesinde ise TSK, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünden çıkarılanların on beş gün içinde Devlet Personel

Başkanlığına bildirileceği belirtilmiştir. Anılan cümlede yer alan “...ve on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirilir.” ibaresi dava konusu diğer kuralı oluşturmaktadır.

648. Kurallar kapsamında yer alan kamu görevlileri hakkında yetkili makam ve mercilerin yapacağı değerlendirmeler sonucu her bir kamu görevlisi nezdinde bireysel nitelikte idari işlem tesis edilerek kamu görevinden çıkarma kararı verilebileceği anlaşılmaktadır.

649. İlgili makam ve mercilerin tesis edeceği işlemle kişilerin kamu görevinden çıkarılmalarını öngören kurallar Anayasa’nın 20. maddesi kapsamındaki kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

650. 7145 sayılı Kanun’un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK’ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun’un 23. maddesiyle anılan fıkra da yer alan “...üç yıl...” ibaresinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesi başlığı altında açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

651. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa’nın 2., 6., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa’nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa’nın 2., 6., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa’nın 15., 17., 35., 36., 38., 48. ve 49. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

i. Fıkranın İkinci Paragrafı

(1) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan “...bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemez;...” İbaresini ile Anılan Paragrafın İkinci Cümlesinde Yer Alan “...bu kişiler yeniden kamu görevlerine kabul edilmez...” İbaresini

652. Dava konusu kurallarla 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının birinci fıkrası uyarınca görevlerine son verilen kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri ve yeniden kamu görevlerine kabul edilmeyecekleri hükme bağlanmıştır.

653. Kurallar, kişilerin kamu hizmetinde istihdam edilmelerini, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmelerini ve yeniden kamu görevlerine kabul edilmelerini 375 sayılı KHK’nın (B) fıkrasının birinci paragrafı kapsamında meslekten çıkarılmama şartına bağlamak suretiyle kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getirmektedir.

654. 7145 sayılı Kanun’un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK’ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinin (B) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan “...bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemez;...” ibaresi ile anılan paragrafın ikinci cümlesinde yer alan “...bu kişiler yeniden kamu görevlerine kabul edilmez...” ibaresi yönünden yapılan Anayasa’ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kurallar yönünden de geçerlidir.

655. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa’nın 2., 6., 20., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa’nın 13. ve 70. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa’nın 2., 6., 20., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 15., 17., 35., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(2) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...görevinden çıkarılanların uhdelерinde bulunan her türlü mütevellі heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." İbaresі

656. Kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının birinci paragrafı uyarınca kamu görevinden çıkarılan kişilerin uhdelерinde bulunan her türlü mütevellі heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

657. Kural, meslekten çıkarılan kişilerin uhdelерinde bulunan her türlü mütevellі heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerini sona erdirmiş olmakla Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen kişilerin özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

658. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinin (B) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan "...görevinden çıkarılanların uhdelерinde bulunan her türlü mütevellі heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." ibaresi yönünden yapılan Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

659. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 20., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 70. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 20., 125.,

128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 35., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(3) Paragrafın İkinci Cümlesinin “Birinci paragraf uyarınca Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünden çıkarılanların, mahkeme kararı aranmaksızın, karar tarihinden geçerli olmak üzere rütbe ve memuriyetleri geri alınır...” Bölümü

660. Dava konusu kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının birinci paragrafı uyarınca TSK, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünden çıkarılanların mahkeme kararı aranmaksızın karar tarihinden geçerli olmak üzere rütbe ve memuriyetlerinin geri alınacağını hükme bağlamaktadır.

661. Kural kapsamında kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbe ve memuriyetlerinin alınmasıyla Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme sınırlama getirilmektedir.

662. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinin (B) fıkrasının ikinci paragrafının ikinci cümlesinde yer alan “...ve memuriyetleri...” ibaresi yönünden yapılan Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

663. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 20., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 70. ve 118. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 20., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 35., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(4) Paragrafın Üçüncü Cümlesi

(a) Anlam ve Kapsam

664. Dava konusu kuralla 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının ikinci paragrafında sayılan görevleri yürütmekle birlikte kamu görevlisi sıfatını taşımayan kişiler hakkında da anılan paragraf hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

665. Kuralda bahsedilen kişilerin tüm kurum ve kuruluşlarda kamu görevinden bağımsız olarak yerine getirdikleri müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair faaliyetleriyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

666. Bu itibarla kamu görevlisi sıfatını taşımayan ancak terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirilerek söz konusu görevleri sona erdirilen kişiler hakkında anılan paragrafta yer alan tedbirler uygulanabilecektir.

(b) Anayasaya Aykırılık Sorunu

1. Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemez;..." İbaresini ile İkinci Cümlesinde Yer Alan "...bu kişiler yeniden kamu görevlerine kabul edilmez;..." İbaresini Yönünden

667. Kurallar, kamu görevlisi sıfatı taşımayan, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirilerek kurum ve kuruluşlardaki her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri sona erdirilen kişilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilememelerini doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini ve yeniden kamu görevlerine kabul edilmemelerini hükme bağlamaktadır.

668. Kurallar, kamu görevlisi sıfatı taşımayan kişilerin kamu hizmetinde istihdam edilmelerini, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmelerini, kamu görevlerine kabul edilmelerini 375 sayılı KHK'nın (B) fıkrasının ikinci paragrafında yer alan kamu görevi niteliğinde olan görevlerin sona erdirilmemesi şartına bağlamak suretiyle kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getirmektedir.

669. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinin (B) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan "...bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemez;..." ibaresi ile anılan paragrafın ikinci cümlesinde yer alan "...bu kişiler yeniden kamu görevlerine kabul edilmez..." ibaresi yönünden yapılan Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

670. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa'nın 2., 6., 20. ve 125. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 70. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 20. ve 125. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 15., 17., 35., 36., 38., 48., 49., 118., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

11. Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...görevinden çıkartılanların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." İbaresinin Yönünden

671. Kural, kamu görevlisi sıfatı taşımayan ve terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirilerek kurum

ve kuruluşlardaki her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri sona erdirilen kişilerin uhdelinde bulunan bu nitelikteki varsa diğer görevlerin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

672. Kural kapsamında yer alan görevlerin sona erdirilmiş olmasıyla Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen kişilerin özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirilmektedir.

673. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinin (B) fıkrasının ikinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan "...görevinden çıkarılanların uhdelinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." ibaresi yönünden yapılan Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

674. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 70. ve 125. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70. ve 125. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 35., 36., 38., 48., 49., 118., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ii. Fıkranın Üçüncü Paragrafı

(1) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...silah ruhsatları..." İbaresini

675. Kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasına göre görevlerine son verilenlerin silah ruhsatlarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

676. Kural kapsamında meslekten çıkarılmasına karar verilen kamu görevlilerinin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın her türlü silah ruhsatının iptal edileceği düzenlemek suretiyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkına sınırlama getirilmektedir.

677. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının beşinci cümlesinin kalan kısmında yer alan "...silah ruhsatları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

678. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 20., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(2) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." İbaresini

679. Kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasına göre görevlerine son verilenlerin gemi adamlığına ilişkin belgelerinin iptal edilmesini hükme bağlamaktadır.

680. Gemi adamlarının yeterlikleri, eğitimleri, sınavları, belgelendirilmeleri, sağlık durumları, elektronik kayıt işlemleri, vardiya tutmalarına ve disiplin işlemlerine ilişkin hükümler 10/2/2018 tarihli ve 30328 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Gemi Adamları ve Kılavuz Kaptanlar Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Anılan Yönetmelik'te gemi adamı, geminin kaptanı, zabıtlar, yardımcı zabıtlar, stajyerler, tayfalar ve yardımcı hizmet

personeli olarak tanımlanmış, bu çerçevede gemi adamı yeterlik dereceleri tespit edilmiştir.

681. Gemi adamı belgesine sahip olabilmek için Yönetmelik'te belirtilen gemi adamı yeterlik dereceleri için ön şart olan yaş, öğrenim derecesi, deniz hizmet süresi ve diğer gereklerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Eğitimler, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı (UAB) tarafından akredite edilmiş eğitim kurumlarında verilmekte olup Yönetmelik'te belirtilen şartları yerine getiren kişilerin gemi adamı yeterlik belgesi ve diğer sertifikaları UAB tarafından gemi adamı cüzdanına işlenmektedir. Bu kapsamda gemi adamı olabilmek için şartları taşıyan kişilere gemi adamı yeterlik belgesi, gemi adamı uzmanlık belgeleri ve belge kanıtlarını da içeren gemi adamı cüzdanı UAB tarafından verilmektedir.

682. Yönetmelik kapsamında yeterlik belgesi iptal edilen gemi adamının gemi adamı cüzdanı ile gemi adamı yeterlik belgesi geri alınarak durum Gemi Adamları Bilgi Sistemi'ne işlenecektir. Meslekten men edilenler hariç gemi adamına ilişkin Yönetmelik'te belirtilen şartların tekrar sağlanması durumunda gemi adamı cüzdanı ve gemi adamı yeterlik belgesi ilgili kişiye yeniden verilecektir.

683. 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 12. maddesinde gemi adamı cüzdanları, pasaport ve bunların yerini tutan belgeler arasında sayılmıştır. Aynı Kanun'un 20. maddesinde, gemi adamı cüzdanı düzenlemeye yetkili kurum ve kuruluşların ilgililerin Kanun'un 22. maddesi kapsamındaki durumlarını yetkili merciden teyit etmek zorunda olduğu belirtilmiştir. 22. maddede ise yurt dışına çıkmaları mahkemelerce yasaklananlara, memleketten ayrılma sırasında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere ve terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı belirlenen yurt dışındaki her türlü eğitim, öğretim ve sağlık kuruluşları ile vakıf, dernek veya şirketlerin kurucu ve yöneticisi olduğu veya bu yerlerde çalıştığı İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere pasaport veya seyahat vesikasının verilmeyeceği belirtilmiştir.

684. 5682 sayılı Kanun'un 22. maddesinde belirtilen özellikleri taşımayan kişilere aynı Kanun'un 20. maddesine uygun olarak gemi adamı cüzdanı verilmekte ve gemi adamı cüzdanları beş yıl süreli olarak düzenlenmektedir.

685. Gemi adamı yeterlik derecelerinin çalışma alanları ve edinme şartlarına ilişkin düzenlemelere Yönetmelik'in 6. ila 28. maddelerinde yer verilmiştir. Anılan maddelerde her yeterlik belgesi için aranan koşullar ayrı ayrı tespit edilmiştir. Buna göre gemi adamı belgesinin tayfalıktan uzak yol gemi kaptanlığına kadar kişilerin mesleki olarak denizcilik alanında faaliyette bulunmalarını sağlayan bir belge olduğu anlaşılmaktadır.

686. Gemi adamı belgesine, fiilen denizcilik sektöründe çalışan kamu görevlileri (kaptan, tekniker hemşire gibi kamu görevlileri) ya da farklı bir kamu görevinde istihdam edildiği hâlde mevzuattaki şartları yerine getiren kişiler sahip olabilmektedir. Ancak bu belgenin sahibine her ne durumda olursa olsun özel sektörde çalışma imkânı sağladığı açıktır. Bu açıdan kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgesinin iptal edilmesinin, kişilerin denizcilik alanındaki her türlü faaliyetleri üzerinde doğrudan ve belirleyici bir etkisinin olduğu açıktır.

687. Dava konusu kural, kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mevzuatta sayılan her türlü gemi adamı yeterlik belgesi, uzmanlık belgesi ve gemi adamı cüzdanının tayfa sınıfı veya zabitan sınıfı ayrımı yapılmaksızın iptal edileceğini öngörmektedir. Yine kural uyarınca kamu kurum ve kuruluşlarında çalışırken eğitim görerek mevzuatta belirtilen şartları yerine getirenler ile kamu görevine girmeden önce gemi adamı cüzdanına sahip olan kişilerin de gemi adamı cüzdanlarının iptal edileceği anlaşılmaktadır.

688. Anayasa'nın "Çalışma ve sözleşme hürriyeti" başlıklı 48. maddesinde *"Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir./Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır."* denilerek çalışma ve teşebbüs özgürlüğü güvence altına alınmıştır.

689. Çalışma özgürlüğü kişinin çalışıp çalışmama, çalışacağı işi seçme ve çalıştığı işten ayrılma özgürlüğünü korumakta, ücretli olarak bağımlı çalışma hakkı kadar iktisadi ve ticari faaliyet yapma ve mesleki faaliyette bulunma hakkını içermektedir (AYM, E.2019/48, K.2019/74, 19/9/2019, § 14).

690. Anayasa'nın 49. maddesinde çalışmanın herkesin hakkı ve ödevi olduğu, devletin çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını

geliştirmek için çalışanları ve işsizleri korumak, çalışmayı desteklemek, işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak ve çalışma barışını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağı belirtilmiştir. Çalışma özgürlüğü, herkesin dilediği mesleği seçmede özgür olmasını ve zorla çalıştırılmamayı ifade eder. Birey bu özgürlüğünü kullanarak dilediği alanı ve işi seçebilir. Çalışma hakkı ise bireyin özgür iradesiyle seçtiği mesleği veya işi icra etmesi, devletin de çalışmak isteyenlere iş temin etmek için gereken tedbirleri almasıdır (AYM, E.2016/141, K.2018/27, 28/2/2018, §§ 13-16).

691. Kural, gemi adamlığına ilişkin belgelerin iptallerini öngörmek suretiyle denizcilik alanında özel sektörde faaliyette bulunma imkânını ortadan kaldırmakla kişilerin Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde güvence altına alınan çalışma hak ve özgürlüğüne sınırlama getirmektedir.

692. Kuralda gemi adamlığı belgesinin iptalinin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde çalışma hak ve özgürlüğüne getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

693. Gemi adamı belgesinin 5682 sayılı Kanun gereğince pasaport yerine geçen belgelerden olması nedeniyle bu belgeye sahip kişilerin belgenin sağladığı imkânlarla millî güvenlik aleyhine birtakım faaliyetlerde (belge sahibi olanlar ya da başka kişiler hakkında yürütülen soruşturmaların akamete uğratılması amacıyla deniz yoluyla kişilerin yurt dışına çıkışının sağlanması gibi) bulunmalarının mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca gemi adamı belgesiyle denizcilik alanında yürütülen faaliyetin kamu güvenliği ile ilgisinin bulunması nedeniyle kanun koyucunun denizcilik sektöründe faaliyette bulunmak isteyen bireylere yönelik tedbirler alması ve buna yönelik düzenlemeler yapması doğal karşılanabilir. Bu yönüyle kuralın meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

694. Öte yandan kural kapsamında terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgeleri iptal edilmek suretiyle bu belgelerin sağladığı bir takım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesinin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

695. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkroda yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri ile ilgili olarak açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

696. Bu itibarla darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla bunlarla bağlantısı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edilmesini öngören kuralın demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından kişilerin çalışma özgürlüğüne ölçüsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

697. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 17., 20., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 17., 20., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 38., 70. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(3) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ve pilot lisansları..." İbaresini

698. Kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasına göre görevlerine son verilenlerin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

699. Pilot lisansları ile ilgili düzenlemeler 14/10/1983 tarihli ve 2920 sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu ve 2/6/2017 tarihli ve 30084 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Pilot Lisans Yönetmeliği (SHY-1) ve bunlara bağlı olarak Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce yayımlanan talimatlarda yer almaktadır.

700. 2920 sayılı Kanun’un 95. maddesinde, pilotlar ile hava aracının sevk ve idaresi bakımından gerekli personelin bu alanda faaliyette bulunabilmeleri için Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığından yeterlik belgesi almalarının ve bu belgeleri belirli süreler içinde yenilemelerinin zorunlu olduğu, yeterlik belgesi alması gerekenlerin kategorilerinin saptanması, belge verilmesi, geçerliliği, yenilenmesi, geri alınması ve sicillerin tutulması ile ilgili hususların Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikte düzenleneceği belirtilmiştir.

701. Anılan Yönetmelik’in 16. maddesinde; sağlık sertifikasına sahip olmak, belirli suçlardan hüküm giymemek, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunulduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek kamu görevinden çıkarılmamış olmak gibi hususlar pilot lisansına sahip olmanın şartları arasında sayılmıştır.

702. Bunun yanında Yönetmelik’in 8. maddesinde; lisans ve yetkiler için başvuruda bulunan devlet hava araçlarında görev alan pilotların devlet hava araçlarında görev yaparken kazandıkları bilgi, tecrübe ve yeteneklerinin mevzuattaki gereklilikler doğrultusunda kredilendirileceği, kredilendirme ve lisanslandırmayla ilgili izlenecek usullerin Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü tarafından Avrupa Havacılık Emniyet Ajansına (EASA) bildirileceği belirtilmiştir.

703. Yönetmelik’in 16. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde, kamu görevinden çıkarılan askerî ve polis pilotların kredilendirme yapmak suretiyle sivil pilot lisansına sahip olmalarının mümkün olmadığı, 37. maddesinin (5) numaralı fıkrasında; Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünce düzenlenen pilot lisanslarının iptal edildiği kişilerin pilotluk yaptığı döneme ilişkin aldığı eğitimler, uçuş süreleri ve benzeri hususlar hakkında kredilendirme ve/veya dönüştürmenin yapılmayacağı, yeni pilot lisansının düzenlenmeyeceği, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğünden aldıkları pilot

lisansları ile birlikte lisanslarına bağlı tüm sertifika ve yetkilerin iptal edileceği belirtilmiştir.

704. Pilot lisansına sahip kişilerin havacılık alanında özel sektörde faaliyette bulunma imkânını ortadan kaldıran kural, çalışma hak ve özgürlüğüne sınırlama getirmektedir.

705. Kuralda pilot lisansının iptalinin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde çalışma hak ve özgürlüğüne getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

706. Darbe girişiminde kullanılan araçlarla (özellikle uçak, helikopter) gerçekleştirilen şiddetin boyutu, örgüt mensuplarının sadakat ve bağlılık potansiyeli, uçak ya da benzeri hava araçlarının emniyet ve asayişe karşı oluşturabileceği tehlike dikkate alındığında pilot lisansı ile icra edilen havacılık faaliyetleri çerçevesinde kamu güvenliği aleyhine çok ciddi sonuçlar meydana getirebilecek eylemlerde bulunulması mümkündür. Bu nedenle terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edilmesini öngören kuralın meşru bir amaca dayandığı anlaşılmaktadır.

707. Esasen uçak ve benzeri hava araçlarının emniyet ve asayişe karşı faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde diğer vasıtalarla nispetle daha elverişli bir niteliğinin olması, bunlarla ilgili güvenlik meselesini ön plana çıkarmaktadır. 15 Temmuz darbe girişiminde aktif rol alan örgüt bağlantılı pilotların gerçekleştirdiği eylemler ve darbe girişiminden sonra örgüte sadakat bağıyla hareket eden kişilerce ya da farklı terör örgütü üyesi mensuplarınca işlenen fiillerin güvenlik açısından meydana getirdiği ciddi tehlikeler dikkate alındığında kanun koyucunun güvenlik boyutunun ön planda olduğu havacılık faaliyetlerinin kaynağını oluşturan pilot lisanslarına yönelik düzenlemeler yapması doğal karşılanabilir.

708. Kural kapsamında terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisansları iptal edilmek suretiyle bu belgelerin sağladığı bir takım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesinin millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Ancak kuralla

söz konusu hakka getirilen sınırlama ile yukarıda açıklanan kamu yararı amacı arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekir.

709. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkra da yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri ile ilgili olarak açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

710. Bu itibarla devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla bunlarla bağlantısı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptalini düzenleyen kuralın kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve özgürlüğüne ölçüsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

711. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 17., 20., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 17., 20., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 38., 70. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(4) Paragrafın Birinci Cümlesinin Kalan Kısmı

712. Kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasına göre görevlerine son verilenlerin kamu konutları ve vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilmelerini hükme bağlamaktadır.

713. Kural kapsamında meslekten çıkarılmalarına karar verilen kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından tahliye edilmeleri düzenlenmekle mülkiyet hakkına sınırlama getirilmektedir.

714. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının beşinci cümlesinin kalan kısmında yer alan diğer ibarelerin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

715. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 17., 20., 36., 70., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 17., 20., 36., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(5) Paragrafın İkinci Cümlesi

716. Kural, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasına göre görevlerine son verilenlerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

717. Özel güvenlik şirketleri ile ilgili düzenlemeler 10/6/2004 tarihli ve 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun'da yer almaktadır. Anılan Kanun'un 1. maddesinde, düzenlemenin amacının kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemek olduğu ifade edilmiştir.

718. Kanun'un 5. maddesinde, şirketlerin özel güvenlik alanında faaliyette bulunmasının İçişleri Bakanlığının iznine tabi olduğu belirtilmiş;

6. maddesinde, kamu güvenliğinin sağlanması yönünden 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile vali ve kaymakamlara verilen yetkilerin kullanılması durumunda özel güvenlik birimi ve özel güvenlik personelinin, mülki idare amirinin ve genel kolluk amirinin emirlerini yerine getirmek zorunda olduğu ifade edilmiştir.

719. 5188 sayılı Kanun'un 8. maddesinde ise hangi koruma ve güvenlik hizmeti için ne miktar ve özellikte ateşli silah bulundurulabileceğinin özel güvenlik komisyonu tarafından belirleneceği, özel güvenlik şirketlerine, para ve değerli eşya nakli, geçici süreli koruma ve güvenlik hizmetlerinde kullanılmak üzere, özel güvenlik eğitimi veren kurumlara, silah eğitiminde kullanılmak üzere, özel güvenlik komisyonunun kararı ve valinin onayı ile silah alma, kullanma ve taşıma izni verilebileceği belirtilmiştir.

720. Kanun'un 23. maddesinde, özel güvenlik görevlilerinin görevleriyle bağlantılı olarak işledikleri suçlardan dolayı kamu görevlisi gibi, bunlara karşı görevleri dolayısıyla suç işleyenlerin de kamu görevlisine karşı suç işlemiş gibi cezalandırılacakları hükme bağlanmıştır.

721. Yine Kanun'un 7. maddesinde, kişilerin üstlerini dedektörle arama, eşyaları X-Ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme, 5271 sayılı Kanun'un 90. ve 168. maddeleri gereğince yakalama, görev alanında haklarında yakalama emri veya mahkûmiyet kararı bulunan kişileri yakalama ve arama, kişinin vücudu veya sağlığı bakımından mevcut bir tehlikeden korunması amacıyla yakalama, eşyaları emanete alma, belirli şartlarda zor kullanma işyeri ve konutlara girme, özel güvenlik görevlilerinin yetkileri arasında sayılmıştır.

722. Söz konusu düzenlemelere göre özel güvenlik şirketlerinin ve çalışanlarının kamu güvenliği alanında hizmet ifa ettikleri, çalışanlarının kendi görev sahalarında bireyler üzerinde yakalama, arama faaliyeti icra edebildikleri, gerektiğinde silah kullanma yetkisine sahip oldukları, özel güvenlik birimleri ve bu alandaki şirketlerin kuruluş ve faaliyetlerinin yetkili makamların izin ve gözetimi altında gerçekleştiği dikkate alındığında bu şirketlerin kurucularının, ortaklarının ve çalışanlarının diğer özel sektörde faaliyet gösteren kişi ve kuruluşlardan farklı özellikler taşıdığı açıktır.

723. Özel güvenlik hizmetleri alanında müteşebbis ya da çalışan olarak icra edilebilecek faaliyetler, devletin gözetimi ve denetimi altında, belirli

kanuni çerçeve içinde yerine getirilmektedir. Kamu görevinden çıkarılan kişilerin güvenlik alanında özel sektörde faaliyette bulunma imkânını ortadan kaldıran kural, çalışma hak ve özgürlüğüne sınırlama getirmektedir.

724. Kuralda özel güvenlik alanında faaliyette bulunmanın kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

725. Millî güvenliğin sağlanması ve kamu düzeninin korunması amacıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatlı oldukları gerekçesiyle kamu görevinden çıkarıldıkları anlaşılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinde görev almalarının yasaklanmasının anayasal anlamda meşru amaca dayandığı açıktır.

726. Kişilerin özel güvenlik alanında gösterdiği faaliyetlerin kamu güvenliği ile doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Nitekim kanun koyucu, bu alanda faaliyette bulunmak veya çalışmak isteyen kişi ve kuruluşlara ilişkin belirli şartlar öngörmüş, bunları yetkili makamların iznine tabi kılmıştır. Kanun koyucunun anılan hususları gözetererek özel güvenlik alanında faaliyette bulunmak isteyen bireylere yönelik tedbir almasında, istihdamla ilgili şartları belirlemesinde takdir yetkisinin bulunduğu açıktır. Bunun bir gereği olarak kimlerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ya da çalışanı olacağına yönelik düzenlemeler yapılması doğaldır. Dolayısıyla kuralın millî güvenliğin sağlanması ve kamu düzeninin korunması amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

727. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkra da yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri ile ilgili olarak açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

728. Bu itibarla devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla bunlarla bağlantılı oldukları gerekçesiyle kamu görevinden

çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını düzenleyen kuralın demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından kişilerin çalışma hak ve özgürlüğüne ölçüsüz bir sınırlama getirdiği söylenemez.

729. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 17., 20., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 17., 20., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 38., 70. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

iii. Fıkranın Dördüncü Paragrafı

(1) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." İbaresini

730. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının dördüncü paragrafının birinci cümlesinde terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek kamu görevinden çıkarılan kişilerin itirazları üzerine yapılacak değerlendirme sonucunda görevlerine iadesine ilişkin işlemlerin de aynı usullerle yapılacağı öngörülmüştür. Anılan cümlede yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

731. 7145 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı

nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." bölümünde yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

732. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 118. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 118. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2. maddesi yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 6., 13., 15., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 125., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(2) Paragrafın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliliği, mensubiyeti veya..." İbaresini

733. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının dördüncü paragrafının birinci cümlesinde anılan fıkarda öngörülen usuller uyarınca, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek idari işlem tesis edilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanların itirazları üzerine yapılacak değerlendirme sonucunda görevlerine iadesine ilişkin işlemlerin de aynı usullerle yapılacağı öngörülmüştür. Anılan cümlede yer alan "...üyeliliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

734. 7145 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." bölümünde yer alan "...üyeliliği, mensubiyeti ve..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

735. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 13., 15., 17., 20., 35., 48., 49., 70., 118., 125., 128., ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

(3) Paragrafın Birinci Cümlesinin Kalan Kısmı ile İkinci Cümlesi

736. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının dördüncü paragrafının birinci cümlesinin dava konusu kalan kısmında anılan fıkra da öngörülen usuller uyarınca, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek idari işlem tesis edilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanların itirazları üzerine yapılacak değerlendirme sonucunda görevlerine iadesine ilişkin işlemlerin aynı usullerle yapılacağı öngörülmüştür.

737. Paragrafın dava konusu ikinci cümlesinde ise bu kapsamda görevine iade edilenlere kamu görevinden çıkarıldıkları tarihten göreve başladıkları tarihe kadar geçen süreye tekabül eden mali ve sosyal haklarının ödeneceği hükme bağlanmıştır.

738. Anayasa'nın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devletinin temel unsurlarından biri *belirlilik* ilkesidir. Anayasa Mahkemesinin yerleşik kararlarına göre anılan ilke, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olmasını gerektirmektedir. Belirlilik ilkesi; hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey, yasal düzenlemeden belirli bir kesinlik içinde hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini verdiğini bilmesini zorunlu kılmaktadır.

739. Kurallar kamu görevinden çıkarma kararlarına karşı yapılacak itirazlar üzerine verilecek göreve iade kararlarında da geçici 35. maddenin (B) fıkrasının birinci paragrafında belirtilen usulün uygulanacağını, başka bir ifadeyle kamu görevinden çıkarma tedbirini uygulamaya yetkili makam ve mercilerce söz konusu prosedür uygulanarak göreve iade işleminin gerçekleştirileceğini düzenlemiştir.

740. Kamu görevine iade kararlarının uygulanmasına ilişkin usule yönelik düzenleme içeren kuralların kapsam, hüküm ve sonuçları itibarıyla

herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık, net ve öngörülebilir nitelikte oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kurallarda hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik ilkelerine aykırı bir yön bulunmamaktadır.

741. Ayrıca kurallarda göreve iade edilmenin doğrudan bir sonucu olarak kişilerin hukuka aykırı bir şekilde kamu görevinden çıkarıldıkları döneme tekabül eden ücret maaş ve diğer mali ve sosyal haklarının ilgiliye ödeneceğinin hükme bağlandığı gözetildiğinde kuralların mülkiyet hakkına yönelik herhangi bir sınırlama getirmediği açıktır. Bu nedenle kuralların mülkiyet hakkına ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.

742. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 2. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptalleri talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralların Anayasa'nın 6., 13., 15., 17., 20., 36., 38., 48., 49., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(4) Paragrafın Üçüncü Cümlesi

743. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

744. Kural 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrası uyarınca kamu görevinden çıkarılıp yetkili makam ve mercilerce görevine iade edilenlerin kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

745. Kamu görevine iade edilen kişilerin hukuka aykırı bir şekilde haklarında tedbir uygulanması nedeniyle uğradıkları zararlara karşı etkili giderim imkânı tanınıp tanınmamasının Anayasa'nın 40. maddesi kapsamında etkili başvuru hakkı yönünden değerlendirilmesi gerekir.

746. 7145 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrasının on üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

747. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 40. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 40. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 13., 15., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

(5) Paragrafın Dördüncü Cümlesi

748. Kural, kamu görevinden çıkarılan kişilerin yetkili makam ve mercilerce göreve iadesinin kamu görevlerinden çıkarıldıkları tarihte bulundukları yöneticilik görevi dışında öğrenim durumları ve kazanılmış hak aylık derecelerine uygun kadro ve pozisyonlara atanmak suretiyle de yerine getirilebileceğini hükme bağlamaktadır.

749. Meslek hayatını etkileyen bir düzenlemenin sebep unsurunu özel hayata ilişkin davranışlar oluşturmamakla birlikte söz konusu düzenleme, sonuçları itibarıyla kişilerin özel hayatını önemli ölçüde etkileyebilir. Kamu görevlilerinin yönetici kadro veya pozisyonlarına veya bu görevlerden alınarak başka bir kadroya atanmasına yönelik düzenlemeler kişilerin kariyerlerini etkileyeceği gibi meslek hayatında üçüncü kişilerle kuracağı ilişkiler ve bu kişiler nezdindeki itibarı üzerinde de etkili olabilir. Dolayısıyla kişilerin kariyerlerini önemli ölçüde etkileyen düzenlemelerin özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getireceği açıktır. Bu çerçevede kişilerin meslek hayatlarında yönetici pozisyonuna atanamamasını düzenleyen kural, özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

750. Kural kapsamında göreve iade edilen kişilerin yeniden atanmalarının kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralla öngörülen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

751. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurlar ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülükleri düzenlenmiştir. Bu çerçevede yönetici pozisyonunda görev yapmaktayken terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı

faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin yetkili makam veya merci kararıyla yeniden atamalarında yöneticilik görevi dışında kazanılmış haklarına uygun kadro ve pozisyonların dikkate alınmasına imkân tanınmasının kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralın anayasal anlamda meşru bir amaç taşıdığı açıktır.

752. Anayasa'nın 128. maddesinde devletin kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüleceği, memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük işlerinin mali ve sosyal haklara ilişkin toplu sözleşme hükümleri saklı kalmak kaydıyla kanunla düzenleneceği hükme bağlanmıştır (AYM, E.2018/159, K.2019/93, 24/12/2019, § 22).

753. Kamu görevlileri ile idare arasındaki ilişki, yasama organı tarafından hizmetin gereklerine göre kanunla düzenlenmektedir. Kamu görevlisi belirli bir statüde, kanunla çerçevesi belirlenmiş kurallara göre hizmet yürütmekte; o statünün sağladığı aylık, ücret, atanma, yükselme, nakil gibi haklara sahip olmaktadır. Kanun koyucu, bir kamu hizmetinde görevin gerektirdiği nitelikleri ve koşulları belirlemeyi ya da belirlenmiş olanları değiştirmeyi, anayasal ilkeler içinde kalmak kaydıyla görevin ve ülkenin gereklerine göre serbestçe takdir edebilir (AYM, E.2018/159, K.2019/93, 24/12/2019, § 23).

754. İdare de takdir yetkisi kapsamında yönetici kadro ve pozisyonlarına atayabileceği kamu görevlilerini yine aynı yetki kapsamında bu görevlerden alabilir. Bu durumda bulunan kişiler yönünden kural olarak bulundukları statülerden doğan, tahakkuk etmiş ve kendileri yönünden kesinleşmiş ve kişisel alacak niteliğine dönüşmüş haklardan yahut bu durumunun devam edeceği yönündeki haklı beklentiden söz edilemez (AYM, E.2018/159, K.2019/93, 24/12/2019, § 24).

755. Personel rejimi gibi sıkı kural ve şartlara tabi bir alanda kamu görevini yürütmekle görevli kişilerin hak ve özgürlüklerine herhangi

bir vatandaşı uygulanamayacak sınırlamalar getirilmesi demokratik bir toplumda gerekli olabilir. Bu kapsamda kamu makamlarının faaliyetin niteliği ve sınırlamanın amacına göre değişen geniş bir takdir yetkisinin bulunması doğaldır. Ancak özel hayatın gizliliği hakkının mahremiyet hakkı gibi en gizli yönleri söz konusu olduğunda kamu makamlarının takdir yetkisi daha dardır ve bu alanlara yönelik müdahalelerin haklı olduğunun kabul edilebilmesi için kamu makamlarınca ciddi gerekçelerin özellikle gösterilmesi gerekir (*Ata Türkeri*, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, § 47).

756. Kuralda idareye kamu kurum ve kuruluşlarında yönetici olarak çalışırken kamu görevinden çıkarılan kişilerin iade kararı sonrasındaki atamalarında yöneticilik görevleri dışında başka kadro ve pozisyonlara atanmalarına imkân tanınmıştır. Bu durumda idarece kişilerin öğrenim durumları ve kazanılmış hak aylık derecelerinin dikkate alınması gerekmektedir.

757. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (B) fıkrasının dördüncü paragrafı uyarınca kamu görevinden çıkarma işlemine karşı yapılacak itirazda ilgili makam ve mercilerin değerlendirmelerinin doğrudan işlemin sebep unsuruna yönelik olacağı açıktır. Anılan hüküm kapsamında kişilerin kamu görevinden çıkarılma sebebi, bunların terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı ya da irtibatlı olmalarıdır. Bu kapsamda itiraz üzerine yapılacak değerlendirmede göreve iade kararı verilmesi, idari işlemin sebep unsurunun gerçekleşmediği yani bu kişilerin söz konusu örgüt ve oluşumlarla bağlantılarının bulunmadığı ya da bunun belirlenemediği, dolayısıyla kamu görevinden çıkarma işleminin haksız olduğunun idarece tespit edilmesi anlamına gelmektedir.

758. Kamu makamlarının darbe girişimi sonrası terör örgütü veya benzeri yapılarla mücadele açısından kamu görevlilerinin tabi olduğu disiplin mevzuatı dışında kural kapsamında benimsediği yöntemle kamu görevinden çıkardığı yönetici pozisyonunda görev yapan bir kişiyle ilgili aciliyet unsurunun kalktığı bir dönemde yapacağı değerlendirmede (itiraz aşaması) vereceği iade kararının yukarıdaki tespit (haksız işlem) açısından ne derece önem arz ettiği açıktır.

759. Bu açıdan kamu görevinden çıkarma işleminin sebep unsurunun ortadan kalktığı hâlde yönetici pozisyonunda iken kamu görevinden çıkarılıp

ilgili makam ve merci kararıyla kamu görevine dönen kişilerin atanmasında yöneticilik görevi dışında öğrenim durumları ve kazanılmış hak ve aylık derecelerine uygun kadro ve pozisyonlara atanabilmelerine imkân tanınması, bu kişiler hakkındaki kamu görevinden çıkarma işleminin sebep unsurunun ortadan kalkmadığı izlenimini doğurmaktadır. Başka bir ifadeyle kural kapsamında idareye verilen yetki, iade kararındaki haksız işlem tespitini önemsiz ve değersiz kılabilecek niteliktedir.

760. Kural ayrıca yönetici olarak kamu görevinden çıkarıldıktan sonra görevine iade edilen kişilerin yöneticilik dışındaki başka görevlere atanmalarında idareye takdir yetkisi tanımaktadır. Başka bir ifadeyle kural, kişilerin göreve iadesinde yöneticilik dışındaki görevlere atanmaları hususunda idareye herhangi bir zorunluluk öngörmemektedir.

761. Ancak kuralda kamu görevine iade edilen kişilerin yeniden yönetici olarak atanıp atanmayacaklarına ilişkin idarece hangi ölçütlere göre değerlendirme yapılacağına ilişkin bir belirleme yapılmamıştır. Her ne kadar idarenin bu konuda kamu hizmetlerinin gerekleri ve etkinliğini dikkate alarak değerlendirme yapma imkânının bulunduğu söylenebilirse de yönetici olarak görev yapmaktayken haksız ve hukuka aykırı bir şekilde kamu görevinden çıkarılan kişiler açısından farklı bir pozisyonda görevlendirme yapılabilmesinde –özellikle kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına temas eden durumlarda- idarenin takdir yetkisini sınırlandıran, somut, denetlenebilir, ciddi gerekçe gösterilmesini zorunlu kılan ölçütlerin ortaya konulması gerekir. Bunun yanında kuralda yetkili makam ve mercilerin iade kararlarına karşı idari yargıda iptal davası açılabilmesi mümkün ise de idarenin yapacağı değerlendirmeye ilgili herhangi bir ölçütün tespit edilmemesi, etkin bir yargısal denetim yapılması imkânını da ortadan kaldırmaktadır.

762. Bu açıdan kapsam ve sınırlarının açık, net ve anlaşılır olmaması nedeniyle daha önce yönetici olup göreve iade edilen kişilerin aynı pozisyonda atanıp atanmayacağı hususunda idareye tanınan yetki keyfî uygulamalara yol açabilecek niteliktedir.

763. Dolayısıyla kuralda keyfiliği önleyecek bir güvenceye yer verilmediği gibi bu kişilerin kamu görevinden çıkarılmadan önceki pozisyonlarına atanmamasını gerektirecek hukuki ve fiilî zorunluluklar da

gösterilmemiştir. Nitekim kural, yalnızca itiraz üzerine yetkili makam ve mercilerce kamu görevine iade edilen kişilerin yöneticilik pozisyonunda görevlendirilmemesine imkân tanımaktadır. Buna karşın yargı kararıyla kamu görevine iade edilen benzer durumdaki bir kişinin yönetici pozisyonunda tekrar atanmasını engelleyen bir durum ise bulunmamaktadır.

764. Bu çerçevede terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı veya irtibatının bulunmadığı tespit edilerek kamu görevine iade edilen kişilerin yöneticilik görevi dışında öğrenim durumları ve kazanılmış hak aylık derecelerine uygun kadro ve pozisyonlara atanabilmesine imkân tanınmasının kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacını gerçekleştirmek bakımından zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralla kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına getirilen sınırlamanın kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir biçimde yürütülmesi amacına ulaşılabilmesi bakımından elverişli bir araç olduğu söylenemez.

765. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 2., 6., 15., 17., 20., 35., 38., 48., 49., 70., 118., 125., 128., ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

3. Maddenin (C) Fıkrası ve Anılan Fıkroda Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. İptal Talebinin Gerekçesi

766. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kurallarda kamu görevinden çıkarılanlar ile haklarında ceza soruşturması yürütülenlerin pasaportların iptal edilmesinin yurt dışına çıkma özgürlüğünün yalnızca suç soruşturması ve kovuşturması sebebiyle ve ancak hâkim kararıyla sınırlandırılabileceğine ilişkin anayasal güvenceye aykırı olduğu, ayrıca kuralların sadece kamu görevinden çıkarılan ya da hakkında soruşturma açılan kişileri kapsamadığı, bunların eşlerinin pasaportlarının da iptaline imkân tanıdığı, suçların şahsiliği ilkesine göre bir kişinin eşinin fiillerinden dolayı sorumlu tutulmasının mümkün olamayacağı, suç işlediği yönünde herhangi bir bilgi

veya delil olmayan ve hakkında bu yönde soruşturma da açılmayan, ayrıca hâkim tarafından herhangi bir tedbir kararı verilmeyen kişinin pasaportunun iptal edilmesinin söz konusu ilkeye aykırılık oluşturacağı, ayrıca bu durumun Anayasa Mahkemesinin daha önce ilave tedbirlere karşı etkili denetim mekanizmalarının oluşturulmaması nedeniyle verdiği iptal kararıyla da çeliştiği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 23., 38. ve 153. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

i. Fıkranın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üç yıl..." İbares

767. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (C) fıkrasının birinci cümlesinde yer alan dava konusu "...üç yıl..." ibaresi 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle "...dört yıl..." olarak değiştirilmiştir.

768. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

ii. Fıkranın Kalan Kısmı ile Fıkroda Değişiklik Yapan "...dört yıl..." İbares

769. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

770. Kurallar 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, haklarında 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) ve (B) fıkraları uyarınca idari işlem tesis edilenler ile aynı gerekçeyle haklarında suç soruşturması veya kovuşturması yürütülenlerin işlemi yapan kurum ve kuruluşlarca ilgili pasaport birimine derhâl bildirileceğini, bu bildirim üzerine ilgili pasaport birimlerince pasaportlarının iptal edilebileceğini, ilgili pasaport birimine isimleri bildirilen kişilerin eşlerine ait pasaportların da genel güvenlik açısından mahzurlu görülmesi hâlinde aynı tarihte İçişleri Bakanlığınca iptal edilebileceğini hükme bağlamaktadır.

771. Kurallarla 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) ve (B) fıkralarında yer alan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek haklarında meslekten

veya kamu görevinden çıkarılmasına yönelik işlem tesis edilen kamu görevlileri ile yine söz konusu örgüt veya yapılarla bağlantıları nedeniyle haklarında ceza soruşturması yürütülen kişilerin pasaportlarının pasaport birimleri tarafından, bu kişilerin eşlerine ait pasaportlarının ise genel güvenlik açısından mahzurlu görülmesi hâlinde iptal edilebilmesine imkân tanınmaktadır.

772. Kurallarda pasaportların iptal edilmesine ilişkin işlemin kapsamını kamu görevinden ve meslekten çıkarılanlar ya da bu amaçla yürütülen soruşturmada işlem yapılanlar ile kamu görevlisi olup olmadığına bakılmaksızın terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantılı oldukları gerekçesiyle ceza soruşturmasına muhatap olanlar ve bu kişilerin eşlerinin oluşturduğu, kamu görevlileri yönünden kişilerin terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantıları nedeniyle *kamu görevinden çıkarma tedbirinin uygulanması ya da buna yönelik farklı işlem yapılması*, kamu görevlisi sıfatına bakılmaksızın aynı gerekçelerle kişiler hakkında ise *ceza soruşturması yürütülmesi* ve bu kişilerin eşlerinin *genel güvenlik açısından mahzurlu olması* pasaportlarının idare tarafından iptal edilmesinin sebep unsurunu oluşturmaktadır.

773. Kurallar, idareye kişilerin pasaportlarının iptal edilmesine imkân tanımakla yurtdışına çıkma özgürlüğüne sınırlama getirmektedir.

774. Yurt dışına çıkma özgürlüğüne yönelik sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır. Ancak sınırlamanın kanuni dayanağının şeklen var olması yeterli olmayıp kuralın keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli nitelikleri olması gerekir. Bu kapsamda düzenlemeler belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir olmalıdır.

775. Dolayısıyla söz konusu niteliklere sahip bir kanuni düzenlemeden bahsedilebilmesi kuralın kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlenmesiyle mümkün olabilir. Aksi durum kurallara dayalı olarak idarece tesis edilecek işlemlerde keyfî uygulamalara sebebiyet verebilecektir.

776. Kuralların kapsamını oluşturan fıkranın birinci cümlesinde yer alan haklarında 375 sayılı KHK'nın (A) ve (B) fıkraları uyarınca idari işlem tesis edilenler ibaresinin kamu görevinden (meslekten) çıkarılan kişiler olduğu değerlendirildiğinde 375 sayılı KHK'nın (A) fıkrasının birinci paragrafının beşinci cümlesinde de bu kişiler hakkında pasaportlarının iptalinin emredici bir şekilde hükme bağlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla dava konusu 375 sayılı KHK'nın (C) fıkrasının birinci cümlesinde aynı kişiler

hakkında anılan KHK'nın (A) fıkrasıyla çelişki oluşturacak şekilde idareye takdir yetkisi verilmek suretiyle bir kez daha pasaportların iptaline imkân tanınmıştır.

777. Buna karşın anılan ibarenin, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilerek haklarında idari soruşturma açılan kişileri ve bu kapsamda yapılabilecek farklı işlemleri içerdigi değerlendirilebilirse de kuralların belirsizliğe yol açabilecek ölçüde farklı yorumlara ve uygulamalara elverişli olduğu açıktır.

778. Bunun yanında kurallar kapsamında yer alan 375 sayılı KHK'nın (B) fıkrası uyarınca kamu görevinden (meslekten) çıkarılanlar ile terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantıları nedeniyle haklarında ceza soruşturması yürütülen kişiler ve genel güvenlik açısından mahzurlu görülmesi hâlinde bu kişilerin eşlerinin pasaportlarının iptal edilmesinde idareye tanınan takdir yetkisinin kapsam ve sınırlarının da belirsiz olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle kurallar tedbirin uygulanmasında idareye hangi ölçütlere göre değerlendirme yapacağı hususunda herhangi bir belirlilik içermemektedir.

779. Bu itibarla kurallarla yurtdışına çıkma özgürlüğüne getirilen sınırlamada Anayasa'da öngörülen temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği koşulunun yerine getirilmediği, dolayısıyla sınırlamanın anayasal anlamda kanuni bir dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

780. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 23. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 38. ve 153. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

4. Maddenin (Ç) Fıkrası ve Anılan Fıkroda Yer Alan "...üç yıl..." İbarelerinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. Fıkranın Birinci Paragrafı ve Paragrafta Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

i. İptal Talebinin Gerekçesi

781. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kurallar kapsamında haklarında soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ait

kişisel veri niteliğindeki bilgi ve belgelere ulaşılmasına imkân sağlanmasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına aykırılık oluşturacağı, kuralların ayrıca soruşturmaya muhatap kişilerin eş ve çocuklarının eylemlerinden sorumlu tutulmasına imkân tanımak suretiyle suçların şahsiliği ilkesini ihlal ettiği, öte yandan kurallarda hâkim kararı olmaksızın yetkili mercilere telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti imkânı getirilmesinin haberleşme özgürlüğünü sınırladığı, yine kurallara konu işlemlerin MGK kararına dayanılarak yapılmasının yetki gaspı anlamına geldiği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 20., 22. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

ii. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

(1) Paragrafta Yer Alan "...üç yıl..." İbaresini

782. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (Ç) fıkrasının birinci paragrafında yer alan dava konusu "...üç yıl..." ibaresi 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle "...dört yıl..." olarak değiştirilmiştir.

783. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

(2) Paragrafın "...19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç,..." İbaresinin Dışında Kalan Kısmı ile Paragrafta Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

784. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13., 36. ve 118. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

785. Kurallar, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle; terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan -telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere- her türlü bilgi ve belgenin kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca soruşturma makamlarına vakit geçirilmeksizin verileceğini öngörmektedir.

786. Kurallar kapsamında haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca soruşturma makamlarına vakit geçirilmeksizin verilmesi öngörülen her türlü bilgi ve belgenin kişisel veri niteliğinde olduğu açıktır. Kurallar, haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarının özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili her türlü bilgi ve belgelerin alınmasına ve kullanılmasına imkân tanınması nedeniyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

787. Kuralda belirli kişilerle ilgili tüm kişisel verilere erişime izin verildiği gözetildiğinde kuralın kapsam ve sınırlarının açık ve net olduğu açıktır. Bu nedenle kuralla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlamada kanunilik şartının sağlandığı anlaşılmaktadır.

788. Kuralların kişi yönünden kapsamını hakkında *inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler* ile bu kişilerin *eş ve çocukları* oluşturmaktadır. Kuşkusuz kurallar bağlamında yetkili mercilere inceleme ve soruşturmaya muhatap kamu görevlilerinin kişisel veri niteliğindeki bilgi ve belgelere erişme imkânının tanınması ile hakkında inceleme ve soruşturma bulunmayan kişilere (eş ve çocuklar) ait bilgi ve belgelere ulaşma yetkisinin verilmesi arasında farklılıklar bulunmaktadır.

789. Hukuk devletinde terör örgütü veya benzeri yapılarla irtibat ya da iltisakları hususunda herhangi bir şüphe bulunmayan kişilerin (eş ve çocuklar) -bankacılık mevzuatı çerçevesindeki istisna haricinde- yakınlarıyla ilgili yürütülen bir soruşturmada kullanılmak üzere bütün kişisel verilerine erişimine imkânı tanınmasının millî güvenlik, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanması amacına hizmet ettiği söylenemez.

790. Dolayısıyla, terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantılı oldukları gerekçesiyle haklarında soruşturma yürütülen kişilerin *eş ve çocuklarıyla* ilgili kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlara kişisel veri niteliğindeki bilgileri temin etme yükümlülüğü öngörülmesinin anayasal anlamda meşru bir amaç taşıdığı söylenemez. Dolayısıyla kuralın *hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerin eş ve çocukları* yönünden meşru amacı bulunmamaktadır.

791. Buna karşın terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı

yahut bunlarla irtibatı nedeniyle haklarında *inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler açısından* durumun benzer olduğu söylenemez.

792. Kamu kurum ve kuruluşlarında terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantıları bulunan kişilerin görev almasının millî güvenlik ve kamu düzeni açısından tehdit oluşturacağı açıktır. Dolayısıyla kurallar kapsamında haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerin tespit edilebilmesi için bu kişilerin kişisel veri niteliğindeki bilgi ve belgelerine erişimine imkân tanınması millî güvenlik ve kamu düzeni amacına ulaşılmasına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla kurallar bu kişiler açısından meşru amaç taşımaktadır.

793. Terör örgütleri veya benzeri yapılarla mücadele edilerek kamu düzeninin sağlanmasını amaçlayan kuralların demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığı da söylenemez.

794. Terör örgütü ve benzeri yapılarla bağlantısı olduğu iddia edilerek haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerle ilgili kişisel veri niteliğindeki bilgilere erişime imkân tanıyan kuralların yukarıda açıklanan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

795. Anayasa'nın 129. maddesi uyarınca Anayasa ve kanunlara sadakat yükümlülüğü bulunan kamu görevlilerinden söz konusu yükümlülüğe aykırı davrananların tespit edilerek bunlarla ilgili tedbir alınması ve tedbire ilişkin yöntemlerin belirlenmesinde kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu alanda yapılacak düzenlemelerde kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbir uygulama yetkisi verildiğinin açık olarak gösterilmesi ve keyfiliğe karşı yeterli güvencelerin sağlanması gerekir.

796. Anayasa Mahkemesi kamu makamlarına kişisel veri niteliğindeki bilgi ve belgelere erişme yetkisi sağlayan kurallarla ilgili yaptığı değerlendirmelerde bazı temel ölçütler belirlemiştir. Öncelikle kamu mercileri tarafından bireyin iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi, saklanması ve kullanılması özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir. Kamu makamlarına kişisel veri niteliğindeki bilgilere erişim yetkisinin tanınması kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu alanda yapılacak düzenlemelerde ilgili makamlara tanınan yetkinin kapsamının ayrıntılı olarak gösterilmesi ve keyfiliğe karşı yeterli güvencelerin sağlanması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle kurallarda

kamu makamlarınca istenecek bilgi ve belgelerin neler olduğu, bunların ne şekilde kullanılacağı, hangi şartlarda ne kadar süre ile muhafaza edileceği, ilgililerin söz konusu bilgilere itiraz etme imkânının bulunup bulunmadığı, bilgilerin belirli süre sonunda imha edilip edilmeyeceği, edilecekse hangi usulün uygulanacağı, keyfî uygulamalara, yetki aşımına karşı yapılacak denetim ve uygulanacak yaptırıma ilişkin hususlara ayrıntılı olarak yer verilmelidir (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, § 171; AYM, E.2018/163, K.2020/13, 19/2/2020, § 16; AYM, E.2020/24, K.2021/39, 3/6/2021, § 48; AYM, E.2018/91, K.2020/10, 19/2/2020, § 133; *Fatih Saraman* [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, §§ 89, 90; *Turgut Duman*, 29/5/2019, B. No: 2014/15365, § 88).

797. Anayasa Mahkemesinin söz konusu değerlendirmelerinden anlaşılacağı üzere yetkili kurul, komisyon ve mercilerce ihtiyaç duyulan kişisel verilerin gerçekten soruşturma amacının gerektirdiği ölçüde bilgi ve belge içermesi, bunlara ulaşılmasının nihai amaç olan kamu hizmetinin etkinliğinin sağlanması açısından zorunlu olması gerekmektedir. Dolayısıyla inceleme ve soruşturma yürüten makamlara verilecek kişisel verilerin toptancı bir yaklaşımla ilgili-ilgisiz tüm bilgi ve belgeleri içermesi söz konusu gerekliliği ortadan kaldıracaktır. Bu itibarla söz konusu tedbirin amacına uygun bir şekilde kullanılması, tedbir için gerekli şartların belirlenmesi ve bunlara karşı yeterli güvencelerin oluşturulmasıyla mümkündür.

798. Kişisel verilerin işlenmesinde, kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenlemek suretiyle bu konuda özel güvenceler öngören 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun kurallar bakımından uygulanma kabiliyetinin bulunup bulunmadığının bu bağlamda değerlendirilmesi gerekmektedir.

799. Anılan Kanun'un "İstisnalar" başlıklı 28. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde, "*kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini veya ekonomik güvenliği sağlamaya yönelik olarak kanunla görev ve yetki verilmiş kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen önleyici, koruyucu ve istihbari faaliyetler kapsamında işlenmesi hâlinde*" söz konusu kanun hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

800. Dolayısıyla yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından millî güvenlik, kamu güvenliği ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla önleyici, koruyucu

ve istihbari faaliyetler kapsamında elde edilen kişisel verilerin işlenmesinde 6698 sayılı Kanun hükümlerinde yer alan güvencelere yer verilmeyecektir.

801. Kurallar kapsamında yetkili mercilerce erişimine izin verilen kişisel verilerin millî güvenlik, kamu güvenliği ve kamu düzeni amacını sağlamaya yönelik olarak önleyici ve koruyucu faaliyetler kapsamında elde edilmediği söylenemez. Nitekim Anayasa Mahkemesi kararlarında millî güvenlik, kamu güvenliği ve kamu düzenini sağlama amacıyla uygulanan kamu görevinden çıkarmanın cezai boyuttan yoksun bir tedbir olduğu belirtilmiştir. Tedbir işleminin niteliği itibarıyla önleyici ve koruyucu bir işleve sahip olduğu açıktır.

802. Bu açıdan kamu görevinden çıkarma amacıyla yapılan inceleme ve soruşturma sırasında kişisel veri niteliğindeki bilgilere ulaşılmasına imkân tanıyan kuralların 6698 sayılı Kanun'da yer alan güvenceler kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmayacağı anlaşılmaktadır.

803. Devletle arasında sadakat bağı olan kamu görevlileriyle ilgili yapılan inceleme ve soruşturma kapsamında bu kişilerle ilgili kişisel verilere ulaşmanın bağlam, kapsam ve sınırlarının ne olacağı, elde edilen bilgilerin başka amaçla kullanılıp kullanılmayacağı gibi farklı güvencelere bağlanması gereken sorunları gündeme getirmektedir.

804. Bu yönüyle kişisel verilerin elde edilmesinde söz konusu yönetime başvurulmasını gerektirecek sebeplerin niteliği, ilgili kişilerin tedbir kapsamındaki konumu, bilgi ve belgelerin içeriği, incelenme, değerlendirilme ve korunmasına ilişkin esaslar ile verilerin başkalarıyla paylaşılması ve ortadan kaldırılmasına ilişkin güvencelerin kanunda açık bir şekilde düzenlenmesi gereklidir.

805. Kurallarda terör örgütü veya benzeri yapılara irtibatı veya iltisakı olduğu gerekçesiyle haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kamu görevlilerine ilişkin yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan bilgi ve belgelerin kapsam ve sınırı, bunların alınmasına, kullanılmasına ve imha edilmesine ilişkin esaslar, özellikle keyfiliğe karşı denetim ve uygulanacak yaptırımlarla ilgili yeterli güvencelerin öngörülmediği anlaşılmaktadır.

806. Dolayısıyla 6698 sayılı Kanun kapsamında yer almadığı anlaşılan kurallarda söz konusu güvenceler ve temel ilkeler belirlenmeksizin kişisel veri niteliğindeki bilgi ve belgelerin kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca soruşturma makamlarına verilmesine imkân tanınması suretiyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına getirilen sınırlama Anayasa'yla bağdaşmamaktadır.

807. Öte yandan kurallar kapsamında haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerle ilgili ilgili yapılacak işlemde MGK kararına atıf yapılması, bu kişilerin terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara *üye veya mensup* oldukları gerekçesiyle inceleme ve soruşturma yürütüldüğünün belirtilmesi nedeniyle fıkranın birinci paragrafında yer alan “... Milli Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerinin ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

808. 7145 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...” bölümünde yer alan “...Milli Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti ve...” ibarelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kurallar yönünden de geçerlidir.

809. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13., 20., 36., 38. ve 118. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 22. maddesi yönünden incelenmemiştir.

(3) Paragrafta Yer Alan “...19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç...” İbaresini

810. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (Ç) fıkrasının birinci paragrafında terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen

kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan, 5411 sayılı Kanun uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca soruşturma makamlarına vakit geçirilmeksizin verileceği belirtilmiştir. Anılan paragrafta yer alan “...19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç,...” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır. Bu itibarla kuralla 5411 sayılı Kanun uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilen bilgi ve belgeler yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce talep edilebilecek bilgi ve belgelerden hariç tutulmuştur.

811. Anılan paragrafının kalan kısmının iptali nedeniyle kuralın uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle söz konusu ibare 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu ibare yönünden Anayasa’ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

b. Fıkranın İkinci Paragrafı ile Anılan Paragrafta Yer Alan “...üç yıl...” İbaresinin “...dört yıl...” Şeklinde Değiştirilmesi

i. İptal Talebinin Gerekçesi

812. Dava dilekçesinde özetle; 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (Ç) fıkrasının birinci paragrafına yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa’nın 20., 22. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

ii. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

(1) Paragrafta Yer Alan “...üç yıl...” İbaresini

813. 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (Ç) fıkrasının ikinci paragrafında yer alan dava konusu “...üç yıl...” ibaresi 7333 sayılı Kanun’un 23. maddesiyle “...dört yıl...” olarak değiştirilmiştir.

814. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

(2) Paragrafın Kalan Kısım ile Paragrafta Yer Alan “...üç yıl...” İbaresinin “...dört yıl...” Şeklinde Değiştirilmesi

815. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgileri nedeniyle Anayasa’nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

816. Kurallarla, 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, kamu kurum ve kuruluşlarının personeline ve bunların eş ve çocuklarına ait olup Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilen ve faaliyet izni kaldırılan Asya Katılım Bankası A.Ş. de (Bank Asya) veya bu Bankayla ilgili olarak TMSF’de, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunda (BDDK) ya da Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığında (MASAK) bulunan her türlü bilginin, bu personelin çalıştığı kurum ve kuruluşlarca talepte bulunulması durumunda gecikmeksizin verileceği, bu işlemlere ilişkin olarak 5411 sayılı Kanunun 73. maddesinin birinci fıkrasında yer alan sınırlamanın uygulanmayacağı hükme bağlanmaktadır.

817. Kurallar kamu kurum ve kuruluşlarına, kişilerle ilgili olarak kapatılan Bank Asya, TMSF, BDDK, MASAK bünyesinde bulunan her türlü bilgiye erişme imkânı sağlamakla kişisel verilerin korunması hakkına sınırlama getirmektedir.

818. 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (Ç) fıkrasının birinci paragrafın “...19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç,...” ibaresi dışında kalan kısmı ile paragrafta yer alan “...üç yıl...” ibaresinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

819. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar, Anayasa’nın 13. ve 20. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca 22. maddesi yönünden incelenmemiştir.

Kuralların Anayasa’nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

5. Maddenin (D) Fıkrası ve Anılan Fıkroda Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. İptal Talebinin Gerekçesi

820. Dava dilekçesinde özetle; 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) ve (B) fıkralarına yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 2., 6., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 118.,125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

i. Fıkranın Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üç yıl..." İbaresini

821. 375 sayılı KHK'nın (D) fıkrasının birinci cümlesinde yer alan dava konusu "...üç yıl..." ibaresi 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle "...dört yıl..." olarak değiştirilmiştir.

822. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

ii. Fıkranın Birinci Cümlesinin Kalan Kısmı ile Fıkroda Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

823. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (D) fıkrasının birinci cümlesinin kalan kısmında anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, TSK'dan, Jandarma Genel Komutanlığından, Sahil Güvenlik Komutanlığından ve Emniyet Teşkilatından herhangi bir sebeple ayrılmış veya çıkarılmış olanlardan terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin rütbelerinin ilgili bakanın onayıyla alınacağı öngörülmüştür.

824. Kural kapsamında yer alan kamu görevlilerinden fıkranın;

- (1) numaralı bendinde TSK'dan emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, 6413 sayılı Kanun hükümlerine göre Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alan, devlet memurluğundan çıkarılan, sözleşmeleri feshedilen, müstafi sayılan veya istifa eden subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli

astsubay, devlet memuru, işçi, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erler ile 926 sayılı Kanun'un geçici 32. maddesi kapsamında haklarında işlem tesis edilen kişilerin,

- (2) numaralı bendinde Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığından emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, ilişkisi kesilen, disiplin hükümlerine göre meslekten veya devlet memurluğundan çıkarılan, sözleşmeleri feshedilen, müstafi sayılan, istifa eden veya çekilmiş sayılan subay, sözleşmeli subay, astsubay, sözleşmeli astsubay, uzman jandarma, devlet memuru, işçi, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erlerin,

- (3) numaralı bendinde 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu'nun 55. maddesinin on dokuzuncu ve yirminci fıkraları ile geçici 27. maddesi uyarınca resen emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan veya disiplin hükümlerine göre meslekten veya devlet memurluğundan çıkarılanlar ile müstafi sayılanların,

rütbelerinin ilgili bakanın onayıyla alınacağı hükme bağlanmıştır.

825. Dava konusu kurallarda yer alan kişiler hakkında yapılacak değerlendirmeler sonucunda her bir kişi nezdinde bireysel nitelikte idari işlem tesis edilerek rütbelerin alınması kararının verilebileceği anlaşılmaktadır.

826. Kural kapsamında TSK, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Teşkilatından emeklilik, istifa, disiplin, sözleşmenin feshi gibi nedenlerle ayrılan ve terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantısı olduğu değerlendirilen kişilerin rütbelerinin alınması bunların sağladığı haklardan ve statüden yararlanma gibi birtakım kazanımlarının ortadan kaldırılması sonucunu doğurmaktadır. Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

827. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında belirtildiği gibi kuralda geçen *iltisak ve irtibat* kavramlarının objektif anlamının, kapsam ve sınırlarının durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla değerlendirilerek belirlenebileceği gözetildiğinde anılan ifadelerin kategorik olarak belirsiz

olduğu söylenemez (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019; AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021). Dolayısıyla kurallarla söz konusu hakka, kanuna dayalı olarak kısıtlama getirildiği açıktır.

828. Kurallarda yer alan kişilerin doğrudan kamu otoritesini kullanma yetkisi olmasa da millî güvenlik aleyhine faaliyette bulunmak isteyen terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantılı kişilerin daha önce çalıştığı kurumun sağladığı statüden kaynaklanan avantajları kamu güvenliği aleyhine kullanabilmesi mümkündür. Daha önce kamu görevinde bulunma nedeniyle belirli bir unvana sahip olmanın, kişiler ve devlet nezdinde güven oluşturmada etkili bir araç olarak kullanılamayacağı, bu güvenin devlet ve kamu güvenliği aleyhine bazı faaliyetlerde bulunmayı kolaylaştırmayacağı söylenemez.

829. Kurallarda kişilerin rütbeleri alınırken bu sıfatın sağladığı avantajlar ortadan kaldırılmaktadır. Nitekim daha önce kamu görevlisi olarak çalışmak, kişilere silah taşıma ruhsatına sahip olma, pilot lisansı, dalgıçlık sertifikasına sahip olma, özel güvenlik sertifikasına sahip olma, emekli emniyet mensubu kimliğine bağlı olarak sosyal tesislerden yararlanma gibi birtakım avantajlar sağlamaktadır.

830. Dolayısıyla kurallar kapsamında kamu görevinden farklı nedenlerle ayrılmış olan kişilerin terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantıları olduğu gerekçesiyle rütbelerinin alınmasının millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanmasına yönelik meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

831. Daha önce farklı kurumlarda kamu görevlisi olarak çalışan ve devletin varlığına, demokratik düzenine ve millî güvenliğine tehlike oluşturan terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantısı olduğu değerlendirilen kişilerin rütbelerinin alınmasını öngören kuralın millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

832. Kurallar kapsamında rütbelerin alınması kararı verilirken esas alınan ölçütler ile benimsenen yöntemin iptal davasına konu kuralların gerekliliğinde dikkate alınması gerekir. Kuralların gerekliliği, rütbelerin alınması tedbirinin gerek içerik ve gerekse yöntem itibarıyla meşru amacı

gerçekleştirmede temel hak ve özgürlüklere daha az sınırlama oluşturabilecek başka araçlara başvurulması ihtimalini ortaya çıkarıp çıkarmadığıyla belirlenebilecektir.

833. Kuşkusuz kanun koyucunun kamu güvenliği aleyhine faaliyetlerde bulunan örgüt veya benzeri yapılarla bağlantıları nedeniyle daha önce kamu görevinde bulunmanın sağlayacağı kazanımlarla ilgili işlemler tesis etmesi, buna yönelik şartları ve usulleri belirlemesinde geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Nitekim dava konusu kurallarda yer alan kişilerin bir kısmının tabi olduğu özel düzenlemelerde de mahkûmiyet hükmüne bağlı olarak rütbelerin alınmasıyla ilgili benzer hükümlere yer verilmiştir.

834. Kurallar kapsamında söz konusu mevzuatlarda belirtilen şartların dışında rütbelerin alınmasıyla ilgili farklı esas ve usullerin benimsenmesi ihtiyacı kuralların gerekliliğinin tespiti açısından oldukça önemlidir. Başka bir ifadeyle olağan koşullarda bir mahkeme hükmüne bağlı olarak ya da farklı nedenlerle kişilerin rütbelerinin alınması mümkünken dava konusu kuralda benimsenen esaslar çerçevesinde söz konusu tedbirin uygulanmasının meşru amaca ulaşma bakımından gerekli olup olmadığının ortaya konulması zorunludur.

835. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkarda yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesi başlığı altında asıl tedbir olan kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri ile ilgili yapılan değerlendirmelerde belirtildiği gibi kurallarda irtibat ve iltisak kavramlarına sonuç bağlanarak rütbelerin alınması işleminin yetkili mercilerin değerlendirmelerine bırakılmasının millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması amaçlarına ulaşma bakımından gerekli olduğu söylenebilir.

836. Kuralda benimsenen yöntem açısından olağan dönemde rütbelerin alınması tedbiri uygulanmadan önce kişilere bir iddia yöneltilerek bunlara karşı savunma ve delil sunma imkânının tanınması ve bu yönde usule ilişkin güvencelerin oluşturulmasının kuralların ölçülülüğünde temel alınması gereken unsurlardan olduğu açıktır.

837. Kurallarda terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı yahut irtibatlı olduğu değerlendirilen TSK, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Teşkilatından emeklilik, istifa, disiplin, sözleşmenin feshi gibi nedenlerle ayrılan kişiler hakkında rütbelerin alınması kararı verilmeden önce ilgili merciler tarafından uygun vasıtalarla savunma ve delil sunma imkânı sağlanmak suretiyle kişilerin sürece katılımını sağlayacak herhangi bir usulün benimsenmediği görülmektedir.

838. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının üçüncü paragrafında, anılan maddenin (A) ve (B) fıkraları uyarınca haklarında işlem tesis edilecek olanlara yedi günden az olmamak üzere ilgili kurum tarafından savunma hakkının verileceği belirtildiği hâlde kurallarda buna yönelik bir düzenleme yapılmamıştır.

839. Dolayısıyla kurallar kapsamında TSK, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Teşkilatından emeklilik, istifa, disiplin, sözleşmenin feshi gibi nedenlerle ayrılanlardan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı yahut irtibatlı olduğu değerlendirilen kişilerin haklarındaki isnatlara cevap verme ve bunlara karşı delil sunma imkânının tanındığı bir soruşturma süreci yürütülmeden ve bu süreç sonunda somut olgu ve olaylar çerçevesinde iddia, savunma ve delillerin tartışılarak ulaşılan sonucun dayandığı maddi ve hukuki temelleri gösteren gerekçeler açıklanmadan yetkili mercilerce rütbelerinin alınmasına imkân tanınmasının millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması amacı bakımından demokratik bir toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu söylenemez.

840. Bunun yanında tedbir kararına karşı idari yargıda dava açma imkânının bulunması olağan dönem koşullarında rütbelerin alınması kararı öncesinde bireyselleştirme koşulunun sağlanmadığı söz konusu tedbir sürecini millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması amacı bakımından ölçülü hâle getirmez.

841. Öte yandan kurallar kapsamında TSK, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı ve Emniyet Teşkilatından ayrılan kişilerle ilgili yapılacak işlemde MGK kararına atıf yapılması, bu kişilerin terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette

bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara *üye veya mensup* oldukları gerekçesiyle tedbir uygulandığının belirtilmesi nedeniyle fıkranın birinci paragrafında yer alan “... Milli Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerinin ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

842. 7145 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...” bölümünde yer alan “...Milli Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti ve...” ibarelerinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kurallar yönünden de geçerlidir.

843. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 13., 20., 36., 38. ve 118. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar, Anayasa’nın 13., 20., 36., 38. ve 118. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın 2., 6., 15., 17., 23., 35., 48., 49., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

iii. Fıkranın İkinci İla Altıncı Cümleleri

844. Fıkranın dava konusu kuralları içeren ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı cümlelerinde rütbelerin alınması kararına bağlı olarak uygulanacak usul ve ilave tedbirler düzenlenmiştir.

845. 375 sayılı KHK’nın (D) fıkrasının dava konusu ikinci İla altıncı cümlelerinde; rütbeleri alınan kişilerin görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevine yeniden kabul edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemeyecekleri, bu kişilerin on beş gün içinde Devlet Personel Başkanlığına bildirileceği, bunların uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları, uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve diğer görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, silah ruhsatlarının, emekli kimliklerinin, gemi adamlığına ilişkin belgelerinin, pilot lisansları İla ilgili pasaport birimlerinde pasaportlarının iptal edileceği, özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları belirtilmiştir.

846. Anılan fıkranın birinci cümlesinin iptali nedeniyle kuralların uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle söz konusu cümleler 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu cümleler yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

6. Maddenin (E) Fıkrası

a. İptal Talebinin Gerekçesi

847. Dava dilekçesinde özetle; 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) ve (B) fıkralarına yönelik gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 2., 6., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., 118., 125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

i. Fıkra da Yer Alan "... ve (D)..." İbaresinin Yönünden

848. Dava konusu kuralla 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (D) fıkrası uyarınca haklarında işlem tesis edilenlerin uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hâkim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları hükme bağlanmıştır.

849. Anılan fıkranın birinci cümlesinin iptali nedeniyle kuralın uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle söz konusu ibare 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu ibare yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

ii. Fıkranın Kalan Kısmı

850. Dava konusu kural 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) ve (B) fıkraları gereğince meslekten ve kamu görevinden çıkarılan kişilerin uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hâkim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını öngörmektedir.

851. Kural, meslekten ve kamu görevinden çıkarılan kişilerin büyükelçi, vali gibi unvanları ve yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hâkim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını düzenlemekle Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirmektedir.

852. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin kalan kısmı ve dördüncü cümlesi ile 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkarda yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

853. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2., 6., 70. 125., 128. ve 129. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2., 6., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 15., 17., 23., 35., 36., 38., 48., 49. ve 118. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

7. Maddenin (F) Fıkrası

a. İptal Talebinin Gerekçesi

854. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kural kapsamında içeriği belirsiz kavramlarla yürütülen soruşturmalarda görev alan kişiler için getirilen dokunulmazlığın keyfî uygulamalara yol açabileceği, kamu görevlilerinin sorumluluktan kurtulmalarına imkân tanınmasının hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık Sorunu

i. Fıkra da Yer Alan "... ve (D)..." İbares i

855. Kural 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (D) fıkrası kapsamındaki görevler yerine getirilirken görevin niteliğinden doğan veya görevle ilgili olmak şartıyla görevin ifası sırasında işlendiği iddia olunan suçlardan dolayı kamu görevlileri hakkında adli ve idari soruşturma ile kovuşturma yapılmasının ilgisine göre ilgili bakan, Cumhurbaşkanı veya yetkilendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısının iznine bağlı olduğu hükme bağlanmıştır.

856. Anılan fıkranın birinci cümlesinin iptali nedeniyle kuralın uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle söz konusu ibare 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu ibare yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

ii. Fıkranın Kalan Kısmı

857. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (F) fıkrasının dava konusu kalan kısmında anılan maddenin (A) ve (B) fıkraları kapsamındaki görevler yerine getirilirken görevin niteliğinden doğan veya görevle ilgili olmak şartıyla görevin ifası sırasında işlendiği iddia olunan suçlardan dolayı kamu görevlileri hakkında adli ve idari soruşturma ile kovuşturma yapılmasının ilgisine göre ilgili bakan, Cumhurbaşkanı veya yetkilendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısının iznine bağlı olduğu hükme bağlanmıştır.

858. Kuralda kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbirleriyle ilgili olarak yürütülen soruşturmalarda görev alan kişiler hakkında disiplin ve cezai yönden özel soruşturma ve kovuşturma usulleri düzenlenmektedir.

859. Bu çerçevede, adli ve idari soruşturma ve kovuşturma konusu fiillerin 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) ve (B) fıkraları kapsamında kamu görevinden (meslek) çıkarma işlemiyle ilgili yürütülen soruşturma sürecindeki görevlerin yerine getirilmesi sırasında işlenmesi, söz konusu fiillerin görevin niteliğinden doğması ya da görevle ilgili olması gerekmektedir. Bu durumda soruşturma sürecinde görev alan kişiler hakkında adli ve idari soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi ilgisine

göre ilgili bakan, Cumhurbaşkanı veya yetkilendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısının iznine tabi olacaktır.

860. Anayasa'nın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesine göre kanuni düzenlemeler, kişiler ve idarece kapsam ve sınırlarının herhangi bir tereddüde mahal vermeyecek ölçüde açık ve net olmalıdır. Bu bağlamda hukuki belirlilik ilkesi gereği yasal düzenlemelerin istikrarlı bir şekilde aynı olaylarda benzer sonucu doğuracak şekilde uygulanmaya elverişli olması, hukuka aykırı davranışlar için öngörülen yaptırımlar ile bu kapsamda idareye tanınan yetkinin kullanımının kişiler ve idarece belirli bir kesinlik içinde yerine getirileceğinin öngörülmesi gerekmektedir. Bu durum aynı zamanda hukuki güvenliğin sağlanmasına da katkı sunmaktadır.

861. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasında Anayasa Mahkemesi üyeleri, Yargıtay daire başkanı ve üyeleri, Danıştay daire başkanı ve üyeleri, hâkim ve savcılar, askerî hâkimler ve Sayıştay meslek mensupları hakkında hangi kurul ya da komisyonlar tarafından kamu görevinden (meslekten) çıkarma tedbiri uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

862. Anılan maddenin (B) fıkrasında ise TSK, Milli Savunma Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, yükseköğretim kurumları, mahallî idareler ve 657 sayılı Kanun'a göre her türlü kadro, pozisyon ve statüde istihdam edilen personelin Millî Savunma, İçişleri ya da ilgili bakanın onayıyla, yükseköğretim ve üniversite yönetim kurulu kararıyla, açıkça bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan kurumlarda ise atamaya yetkili amirin onayıyla kamu görevinden çıkarma tedbirinin uygulanacağı belirtilmiştir.

863. Dava konusu kuralda 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) ve (B) fıkraları kapsamındaki kurul ya da komisyonlarda görev alan kişiler hakkında soruşturma ya da kovuşturma iznini kimin vereceği hususunda herhangi bir belirlilik bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle söz konusu fıkralarda farklı kurumlarda görev yapan farklı statüdeki kamu görevlileriyle ilgili soruşturma yürüten kurul ve komisyonlarda görev alan kişiler hakkında soruşturma ve kovuşturma izni verecek makamların her bir kurul ve komisyon nezdinde eşleştirme yapılmak suretiyle ayırt edici bir şekilde tespit edilmediği anlaşılmaktadır.

864. Bunun yanında kural kapsamında izin vermeye yetkili makamların ilgili bakan, Cumhurbaşkanı veya yetkilendireceği Cumhurbaşkanı yardımcısı olduğu belirtilmişse de herhangi bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan kurumlardaki kamu görevlileri hakkında soruşturma ve kovuşturma izninin kim tarafından verileceği hususunda da bir açıklık bulunmamaktadır. Dolayısıyla kuralın izin vermeye yetkili makamlar yönünden belirsizlik içerdiği açıktır. Bu itibarla her durum ve şartta objektif ve nesnel olarak uygulanabilir nitelikte, açık ve net olmayan kuralın hukuk devleti ilkesiyle bağdaşan bir yönü bulunmamaktadır.

865. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

8. Maddenin (G) Fıkrası ve Anılan Fıkroda Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. İptal Talebinin Gerekçesi

866. Dava dilekçesinde özetle; kişiler hakkında yürütülen soruşturmalar ve görevden uzaklaştırma işlemlerinin uzun sürmesinin onların mali ve sosyal haklarını etkileyeceği, itibarlarını zedeleyeceği, soruşturma ve görevden uzaklaştırma sürelerinin uzatılmasının kişilerin adil yargılanma hakkı ile makul sürede yargılanma hakkını ihlal edeceği, öte yandan kişilerin hangi fiiller dolayısıyla soruşturmaya maruz kaldığı ve haklarındaki delillerin nelerden ibaret olduğunun kendilerine bildirilmemesi nedeniyle gerçek anlamda savunma hakkının kullanılamayacağı, kurallarda yer alan işlemlerin MGK kararına dayanılarak yapılmasının da yetki gaspı anlamına geldiği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 17., 35., 36., 118. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

i. Fıkranın Birinci Paragrafı

(1) Paragrafta Yer Alan "...üç yıl..." İbaresini

867. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının birinci paragrafında yer alan "...üç yıl..." ibaresi 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle "...dört yıl..." olarak değiştirilmiştir.

868. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

(2) Paragrafta Yer Alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." İbares

869. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının birinci paragrafında terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştıranlar veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatlarda yer alan soruşturmaya başlama, görevden uzaklaştırma ve değerlendirme süreleriyle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Anılan paragrafta yer alan "... Milli Güvenlik Kurulunca..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

870. 7145 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." bölümünde yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

871. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 118. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 118. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 17., 35., 36. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

(3) Paragrafta Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbares

872. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 38. maddesi yönünden de incelenmiştir.

873. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının birinci paragrafında terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlar bakımından uygulanacak süreler

düzenlenmiştir. Anılan paragrafta yer alan “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

874. 7145 sayılı Kanun’un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin “...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...” bölümünde yer alan “...üyeliği, mensubiyeti ve...” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

875. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa’nın 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın 17., 35., 118. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

(4) Paragrafın (a) Bendi

876. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 13. ve 20. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

877. 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddenin (G) fıkrasının (a) bendinde maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, terör örgütlerine veya devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatta yer alan soruşturmaya başlama süresinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.

878. Kural kapsamındaki görevden uzaklaştırma ve açığa alma tedbirlerinin anılan maddenin (A) ve (B) fıkraları uyarınca yürütülen idari soruşturmalarla ilgili olduğu açıktır.

879. 657 sayılı Kanun’un 137. maddesinde görevden uzaklaştırma tedbiri düzenlenmiştir. Anılan maddede görevden uzaklaştırmanın kamu hizmetlerinin gerektirdiği hâllerde, görevi başında kalmasında sakınca görülen devlet memurları hakkında alınan ihtiyati bir tedbir olduğu belirtilmiştir.

880. Dolayısıyla söz konusu tedbir kapsamında, memur hakkında idari inceleme ve soruşturma yapılmasını gerektiren ve kamu hizmetinin yerine getirilmesini önemli ölçüde etkileyecek fiillerle ilgili ortaya atılan iddiaların açığa kavuşturulması, bu süreçte idari hizmetlerin sağlıklı işleyişini sağlamak amacıyla kişilerin belirli bir süre görevden uzaklaştırılması mümkündür. Söz konusu Kanun'da görevden uzaklaştırma tedbirinin uygulanıp uygulanmaması hususunda yetkili mercilere takdir yetkisi tanınmıştır.

881. Memurlar hakkında idari soruşturma açılmadan da görevden uzaklaştırma tedbirinin başlatılması mümkündür. Ancak bu durumda 657 sayılı Kanun'un 139. maddesine göre görevden uzaklaştırmayı izleyen on iş günü içinde idari soruşturmaya başlanması zorunludur. Kanun'un 140. maddesinde ise haklarında mahkemelerce cezai kovuşturma yapılan devlet memurlarının da görevden uzaklaştırılabilecekleri öngörülmüştür.

882. Kanun'un 145. maddesinde görevden uzaklaştırmanın bir disiplin kovuşturması nedeniyle olduğu takdirde en çok üç ay devam edebileceği, bu süre sonunda soruşturma hakkında bir karar verilmediği takdirde memurun görevine başlatılacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla başlatılan bir disiplin soruşturması kapsamında memur hakkında görevden uzaklaştırma tedbiri en çok üç ay için uygulanabilecektir. Ancak söz konusu süre 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının (b) bendi uyarınca yetkili merciler tarafından bir yıla kadar uzatılabilecektir.

883. 657 sayılı Kanun'un 141. maddesinde görevden uzaklaştırılan ve görevi ile ilgili olsun veya olmasın herhangi bir suçtan tutuklanan veya gözaltına alınan memurlara bu süre içinde aylıklarının üçte ikisinin ödeneceği, bu durumdaki kişilerin Kanun'un öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya devam edecekleri, memurun göreve tekrar başlatılmasını gerektiren hâllerde, aylıklarından kesilen miktarın kendilerine ödeneceği ve görevden uzakta geçirdikleri sürenin, derecelerindeki kademe ilerlemesinde ve bu sürenin derece yükselmesi için gerekli en az bekleme süresini aşan kısmının üst dereceye yükselmeleri hâlinde bu derecede kademe ilerlemesi yapılmak suretiyle değerlendirileceği belirtilmiştir.

884. Dolayısıyla görevden uzaklaştırma tedbirinin geçerli olduğu dönemde kişilerin 657 sayılı Kanun'dan kaynaklanan mali haklarının bir kısmından yoksun bırakıldıkları anlaşılmaktadır.

885. Görevden uzaklaştırma tedbiri idari işlem niteliğinde olduğundan ilgililerin tedbirle ilgili verilen kararlara ya da tedbirin kaldırılması için yapılan başvuruya cevap verilmemesi hâlinde idari yargıda dava açma imkânları bulunmaktadır.

886. TSK'ya mensup subaylar ve astsubaylarla ilgili hükümlerin yer aldığı 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinde ise açığa alınma tedbiri düzenlenmiştir. Anılan maddede, belirli suçlardan dolayı haklarında kamu davası açılanların, ilgili kuvvet komutanlığının teklifi üzerine veya resen Millî Savunma Bakanlığı tarafından açığa alınabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla asker kişiler hakkında açığa alınmanın ceza kovuşturmasının başlamasıyla birlikte uygulanabilen bir tedbir olduğu anlaşılmaktadır.

887. Kişilerin meslekleriyle ilgili görev ve yetkilerini kullanmalarının engellenmesi onların sosyal hayatında üçüncü kişilerle kuracağı ilişkiler ve itibarları üzerinde ciddi etkiler oluşturabilir. Dolayısıyla kuralda öngörülen tedbirin kişilerin meslek hayatlarını, kişisel gelişimlerini ve itibarlarını ciddi ölçüde etkileyebilecektir. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkıyla yakından ilgili olduğu açıktır.

888. Bunun yanında kural kapsamında kişilerin görevden uzaklaştırılmaları veya açığa alınmaları nedeniyle bir kısım mali haklardan yoksun bırakılmaları mülkiyet hakkını etkileyebilir. Buna göre, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatta yer alan soruşturmaya başlama süresinin uygulanmayacağını düzenleyen kural, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

889. Kuralda idari soruşturmalara ilişkin öngörülen düzenlemenin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralla getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

890. Diğer yandan kuralın kamu görevlilerinin terör örgütü veya benzeri yapılarla bağlantılı olup olmadıklarını tespit etmek üzere yürütülen soruşturmaların etkin ve verimli olarak tamamlanması amacına hizmet ettiği

anlaşılmaktadır. Dolayısıyla suç işlenmesinin önlenmesi ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla soruşturma başlama süresinin uygulanmayacağını öngören kuralın meşru bir amaca dayandığı açıktır. Bu itibarla kural, Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kamu düzeninin sağlanması ve 35. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu yararı amacıyla anılan haklara sınırlama getirmektedir.

891. 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki süreçte terör örgütleri veya benzeri yapılarla bağlantılı olan kamu görevlileri hakkında çok sayıda idari soruşturmanın yürütülmesi, soruşturma konusu işlemlerin karmaşık ve bağlantılı kişilerin sayısının çokluğu, gizli örgütlenme nedeniyle kişilere isnat olunan fiiller arasındaki bağın tespitindeki güçlük gibi nedenlerle kanun koyucunun olağan usullerden farklı soruşturma usulleri benimsemesi söz konusu olabilir. Kişiler hakkında görevden uzaklaştırma veya açığa alma tedbirleri uygulanırken yeterli delil elde edilmemesi nedeniyle kısa süre içinde idari soruşturma başlatılması mümkün olmayabilir. Dolayısıyla tedbirin niteliği de dikkate alındığında soruşturma için delillerin sağlıklı bir şekilde elde edilmesi, kuralda yer verilen usulün benimsenmesi açısından objektif ve kabul edilebilir bir neden olarak görülebilir.

892. Bu açıdan terör örgütü ve benzeri yapılarla bağlantısı olduğu iddia edilerek görevden uzaklaştırılan veya açığa alınan kişilerle ilgili soruşturma başlatma süresini ortadan kaldıran kuralın yukarıda açıklanan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

893. İdari bir soruşturma sırasında veya öncesinde görevden uzaklaştırılan (veya açığa alınan) memurların sosyal çevresi ve gündelik yaşamında soruşturma konusu iddialarla daha yoğun bir şekilde yüzleşebilecekleri söylenebilir. Başka bir ifadeyle hakkında soruşturma açılan bir memurun görevden uzaklaştırılmasının söz konusu tedbir uygulanmayan bir memura göre üçüncü kişiler nezdinde soruşturma konusu fiillerle arasında daha yoğun bir bağ kurulması sonucunu doğuracağı, bunun da kişilerin özel yaşamında daha olumsuz etkiler meydana getireceği açıktır. Dolayısıyla söz konusu tedbire önemli ve zorlayıcı koşulların varlığı hâlinde başvurulması, kişilere isnat edilen iddiaların mümkün olan en kısa sürede açıklığa kavuşturularak tedbir ve soruşturma sürecinin sonuçlandırılması gerekmektedir. Aksi durum kişilerin hukuki güvenliğini tehlikeye düşürebilecektir.

894. Belirli iddialarla görevden uzaklaştırılan veya açığa alınan bir kamu görevlisi hakkında makul süre içinde idari soruşturma başlatılarak söz konusu iddialarla ilgili kişilerin bilgilendirilmeleri, bunlara karşı itiraz ve delillerini sunmalarına imkân tanınması ve bu kapsamda yetkili mercilerce gerekçeli bir karar verilmek suretiyle soruşturmanın makul süre içinde sonuçlandırılması hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin bir gereğidir. Kural kapsamında yer alan kişilerin genel olarak tabi olduğu 657 sayılı Kanun ve bazı özel kanunlarda düzenlendiği gibi soruşturma başlatılmadan önce görevden uzaklaştırılan kişilerle ilgili belirli süre içinde soruşturmaya başlama zorunluluğunun öngörülmesiyle iddiaların bir an önce açıklığa kavuşturularak kamu görevlileriyle ilgili mesleki belirsizliğin ortadan kaldırılması ve keyfî uygulamaların önlenmesi amaçlanmaktadır.

895. Soruşturmaya başlama süresinin uygulanmaması meselesinin 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının birinci paragrafının (b) bendi ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Anılan bentte disiplin soruşturması sebebiyle görevden uzaklaştırma sürelerinin bir yıl uygulanacağı ve bu sürenin ilgisine göre ilgili bakan, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Yükseköğretim Kurulu veya ilgili kurul onayıyla bir yıla kadar uzatılabileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla kural kapsamında kişiler soruşturma başlamadan en fazla iki yıl süreyle görevden uzaklaştırılabilecekler süre sonunda görevlerine başlatılacaklardır.

896. İdari soruşturma başlatılmadan görevden uzaklaştırılanlar hakkında makul bir zaman içinde soruşturma başlatılmamasının, kişilerin hakkında bilgi sahibi olmadıkları iddialarla uzun sürelerle şüphe altında kalmalarına ve mali haklarının bir kısmından yoksun bırakılmalarına sebebiyet verebileceği açıktır. Geçici 35. maddenin (G) fıkrasının (b) bendi ile birlikte değerlendirildiğinde kural, kişilerin en fazla iki yıl süreye kadar haklarında herhangi bir soruşturma açılmadan görevden uzaklaştırılmalarına veya açığa alınmalarına imkân tanımaktadır. Dolayısıyla söz konusu tedbirlerin uygulanmasından itibaren soruşturma başlatılması için herhangi bir süre öngörülmemesinin kişiler üzerinde aşırı bir külfet meydana getireceği açıktır. Bunun yanında soruşturma başlatılıp başlatılmaması hususunda ilgili mercilere verilen yetkinin niteliği dikkate alındığında kural kapsamında kanundan kaynaklanan bu tür uygulamalara karşı etkin bir yargısal denetimin varlığından bahsetmek de mümkün değildir.

897. Dolayısıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatlarda yer alan soruşturmaya başlama süresinin uygulanmamasını öngören ve bu suretle kamu görevlilerinin iki yıla kadar idari soruşturma açılmaksızın görevden el çektirilmelerine imkân tanıyan kuralla kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkı ile mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü olduğu söylenemez.

898. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 20. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 13., 20. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 17., 36., 118. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

(5) Paragrafın (b) Bendi

899. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 20. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

900. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddenin (G) fıkrasının (b) bendinde anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatta yer alan disiplin soruşturması sebebiyle görevden uzaklaştırma sürelerinin bir yıl olarak uygulanacağı ve bu sürenin ilgili bakan, Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK), Yükseköğretim Kurulu veya ilgili kurul onayıyla bir yıla kadar uzatılabileceği hükme bağlanmıştır.

901. Kural kapsamındaki görevden uzaklaştırma ve açığa alma tedbirlerinin maddenin (A) ve (B) fıkraları uyarınca yürütülen idari soruşturmalarla ilgili olduğu, kamu görevlilerinin tabi olduğu ilgili mevzuatlarda yer alan disiplin hükümlerine atıf yapılmak suretiyle görevden

uzaklaştırma veya açığa alma sürelerinin bir yıl olarak uygulanacağı ve yetkili mercilerce bu sürenin bir yıla kadar uzatılabileceği öngörülmüştür.

902. 657 sayılı Kanun'un 145. maddesine göre bir disiplin soruşturması kapsamında görevden uzaklaştırma en fazla üç ay devam edebilir. Bu süre sonunda soruşturmayla ilgili herhangi bir karar verilmediği takdirde memurun görevine başlatılması gerekir. Dava konusu kural, anılan Kanun'da düzenlenen üç aylık süre bir yıla çıkarılmaktadır. Ayrıca yetkili mercilerin gerekli görmesi durumunda bu süre bir yıla kadar daha uzatılabilecektir. Dolayısıyla kural kapsamındaki idari bir soruşturmada kamu görevlilerinin iki yıla kadar görevden uzaklaştırılmaları veya açığa alınmaları mümkün hâle gelmektedir.

903. Askerî hâkimler hariç subay, astsubay, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve erler, erbaş ve erler ile askerî öğrencilerle ilgili disiplin hükümlerinin düzenlendiği 6413 sayılı Kanun'un 29. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, geçici olarak görevden uzaklaştırma kararının on beş iş gününe kadar verilebileceği, ihtiyaç duyulması hâlinde bu sürenin yetkili makamlarca bir katına, ilgili bakanın onayı ile de bir yıla kadar uzatılabileceği hükme bağlanmıştır.

904. 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 81. maddesinde hâkim ve savcılar hakkındaki görevden uzaklaştırmanın bir disiplin soruşturması gereği olarak en çok üç ay devam edebileceği, işin niteliğinin gerektirmesi hâlinde HSK'ca bu sürenin iki ay daha uzatılabileceği, süre sonunda hakkında bir karar verilmediği takdirde ilgilinin göreve başlatılacağı belirtilmiştir.

905. Yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim elemanları ve diğer kamu görevlileri için görevden uzaklaştırma tedbirinin düzenlendiği 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53/B maddesinde ise görevden uzaklaştırma tedbirinin disiplin veya ceza soruşturmasının herhangi bir safhasında üç ay süreyle alınabileceği, sürenin bitiminde tedbir kararının alınmasına ilişkin sebeplerin devam etmesi halinde tedbirin her defasında üç ay uzatılabileceği hükme bağlanmıştır.

906. Terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı

olduğu değerlendirilen kişiler hakkında yürütülen soruşturma kapsamında görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlarla ilgili tedbir süresinin bir yıl olarak uygulanacağını ve bu sürenin ilgili merciler tarafından bir yıla kadar uzatılabileceğini öngören kural, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

907. Kuralda görevden uzaklaştırma tedbirinin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak belirlendiği gözetildiğinde kuralla getirilen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

908. Bunun yanında kuralla, görevden uzaklaştırma veya açığa alma sürelerinin uzatılarak terörle veya benzeri örgütlerle bağlantılı kamu görevlilerinin tespiti amacıyla başlatılan soruşturmalarda delillerin sağlıklı bir şekilde toplanması suretiyle etkili soruşturma yapılarak suç işlenmesinin önlenmesinin ve kamu düzeninin sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralın meşru bir amaca dayandığı açıktır. Bu itibarla kural, Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kamu düzeninin sağlanması ve 35. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu yararı amacıyla anılan haklara sınırlama getirmektedir.

909. 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki süreçte kanun koyucunun terör örgütleri ve benzeri yapılara karşı yürütülen mücadele kapsamında bunlarla bağlantılı kişilerin tespit edilerek kamudan uzaklaştırılması için farklı soruşturma usullerinin benimsenmesi mümkündür. Düzenlemenin niteliği dikkate alındığında söz konusu amaca ulaşmada kuraldaki gibi bir usulün benimsenmesinde objektif ve kabul edilebilir nedenlerin bulunduğu söylenebilir.

910. Dolayısıyla kural kapsamında terör örgütü ve benzeri yapılarla bağlantısı olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma kapsamında görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlarla ilgili tedbir sürelerinin uzatılmasını düzenleyen kuralın anılan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

911. Kuralın orantılılık incelemesinde iki hususa vurgu yapılmalıdır. Bunlar tedbir için öngörülen azami iki yıllık süre ile soruşturma sürecinde tedbir koşullarını değerlendirilmede ilgili mercilere tanınan yetkinin etkili bir denetime tabi olup olmadığıdır.

912. Kanun koyucunun idari soruşturmalarda uygulanacak usul kurallarını belirlemede anayasal ilkelere bağlı kalmak şartıyla takdir yetkisine sahip olduğu açıktır. Dolayısıyla bu alanda yapılacak düzenlemelerin kişiler açısından soruşturma ve tedbir sürecinde herhangi bir hukuki belirsizliğe yol açmaması, özellikle idarenin keyfî uygulamalarını karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekmektedir. Bu kapsamda kamu görevlileriyle ilgili uygulanan kamu görevinden uzaklaştırma tedbirinin şartlarının oluşup oluşmadığı hususunda yetkili mercilere tanınan takdir yetkisinin denetlenmesi keyfî uygulamaların önlenmesi bakımından oldukça önemlidir.

913. Özellikle soruşturmaların niteliği delillerin toplanmasındaki güçlükler idari soruşturmayla bağlantılı birçok ceza yargılamasının varlığı ve bunlardan elde edilecek delillerin soruşturmaları doğrudan etkilemesi gibi özellikler dikkate alındığında kısa sürede sonuçlandırılması mümkün olmayan idari soruşturmalarda kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde işleyişinin sürdürülmesi için kişilerin fiilen görevden uzaklaştırılmalarını gerektiren zorlayıcı koşulların devam etmesi söz konusu olabilir.

914. Kanun koyucu, terör örgütleriyle mücadele etmek üzere kamuda bunlarla bağlantılı olan kişilerin sağlıklı bir şekilde tespit edilmesi için kural kapsamında geçici süre uygulanmak üzere olağan soruşturma usullerinden ayrılarak görevden uzaklaştırma ve açığa alma süresini bir yıl olarak belirlemiş, ilgili makamlarca bu sürenin bir yıla kadar uzatılmasını öngörmüştür. Bir yıllık sürenin dolması hâlinde uzatma kararı alınmadığı takdirde tedbirin kendiliğinden son ereceği, azami iki yıllık süre sonunda ise tedbir işlemine devam edilmesinin mümkün olmadığı, ayrıca bu süreler içinde yetkili mercilerin her zaman görevden uzaklaştırma kararını kaldırabileceği anlaşılmaktadır. Bunun yanında hakkında soruşturma yürütülen kişilerin de herhangi bir sınırlama olmaksızın tedbir kararına itiraz edebileceği ve bu kapsamda yetkili mercilerce verilen kararların idari yargı denetimine tabi olduğu, bu yönüyle tedbir koşullarının yargı mercilerince her aşamada değerlendirilebileceği açıktır.

915. Bu itibarla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatlarda yer alan disiplin soruşturması sebebiyle görevden uzaklaştırma sürelerinin bir yıl olarak uygulanması ve

bu sürenin ilgili bakan, HSK, YÖK veya ilgili kurul onayıyla bir yıla kadar uzatılabilmesine imkân tanıyan kuralın kişilerin özel hayatının korunmasını isteme hakkı ile mülkiyet hakkına demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmayan ölçüsüz sınırlama getirdiği söylenemez.

916. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 20. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 17., 36., 118. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(6) Paragrafın (c) Bendi

917. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden de incelenmiştir.

918. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının birinci paragrafının (c) bendinde, anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatlarda yer alan adli soruşturma ve kovuşturma sebebiyle görevden uzaklaştırma veya açığa alınma işlemlerinde değerlendirme sürelerinin uygulanmayacağı öngörülmüştür.

919. 657 sayılı Kanun'un 145. maddesinin ikinci fıkrasında, bir ceza kovuşturması nedeniyle görevden uzaklaştırmaya yetkili amirin ilgilinin durumunu her iki ayda bir inceleyerek görevine dönüp dönmemesi hakkında bir karar vereceği ve kararın ilgiliye yazı ile tebliğ edileceği hükme bağlanmıştır.

920. 2802 sayılı Kanun'un 81. maddesinin ikinci fıkrasında ise bir ceza soruşturması veya kovuşturması nedeniyle görevden uzaklaştırma tedbirinin uygulandığı durumlarda HSK'nın iki ayı aşmayan süreler içinde ilgilinin durumunu inceleyerek görevine dönüp dönmemesi hakkında bir karar vereceği belirtilmiştir.

921. 926 sayılı Kanun'un 65. maddesinin (c) bendinin (3) numaralı alt bendinde de TSK'ya mensup subay ve astsubaylardan açığa alınanlar hakkında her üç ayda bir değerlendirme yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

922. Kanun koyucunun idari soruşturmalarda uygulanacak usul kurallarını belirlemede anayasal ilkelere bağlı kalmak şartıyla takdir yetkisine sahip olduğu açıktır. Görevden uzaklaştırılan veya açığa alınan kamu görevlileri hakkında tedbir şartlarının belirli aralıklarla değerlendirilmesi ve buna ilişkin kararların ilgililere bildirilmesi kişiler yönünden bir tür güvence oluşturmaktadır. Ceza soruşturması ve kovuşturması sebebiyle kamu görevlisi hakkında uygulanan görevden uzaklaştırma veya açığa alınma tedbirinin varlığı doğrudan cezai takibata bağlı olduğundan idari soruşturma ile ceza soruşturması ve kovuşturması arasındaki bağlantının yetkili mercilerce belirli aralıklarla denetlenmesi, ilgiler lehine tedbir koşullarını etkileyecek yeni vakıa veya delillerin gecikmeksizin dikkate alınmasına katkı sağlayabilecektir. Buna karşın kanun koyucunun tedbir şartlarının belirli aralıklarla denetlenmesinde ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirebilecek farklı usuller çerçevesinde düzenleme yapması söz konusu olabilir.

923. Kural kapsamında adli soruşturma ve kovuşturma sebebiyle görevden uzaklaştırma veya açığa alınma işlemlerinde değerlendirme süreleri uygulanmayarak özellikle darbe girişimi sonrasında terörle veya benzeri örgütlerle bağlantılı kamu görevlilerinin tespit edilmesi için birçok yerde kapsamlı yürütülen soruşturmalarda yetkili mercilerin soruşturmaların esasına yoğunlaşmak suretiyle delillerin sağlıklı bir şekilde toplanması ve böylelikle etkili soruşturma yapılarak suç işlenmesinin önlenmesi ve kamu düzeni sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kuralın kamu yararı amacıyla öngörüldüğü açıktır.

924. 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki süreçte kanun koyucunun terör örgütleri ve benzeri yapılara karşı yürütülen mücadelede bunlarla bağlantılı kamu görevlilerini tespit etmek için soruşturma usullerinden farklı yöntemler benimsemesi bu çerçevede mevcut bazı güvencelerden vazgeçmesi söz konusu olabilir. Ölçülülük incelemesinde, görevden uzaklaştırma ve açığa alınmanın şartlarının yetkili mercilerce belli dönemlerde değerlendirilmesinde beklenen amacın kısmen de olsa başka yöntemlerle sağlanıp sağlanmayacağının tespit edilmesi gerekir. Nitekim tedbir şartlarının kuralda vazgeçilen belli dönemlerde inceleme yöntemi dışında da değerlendirilmesine imkân tanıyan farklı usuller söz konusu olabilir.

925. Kuralda yer alan düzenlemenin niteliği dikkate alındığında meşru amaca ulaşmada kuraldaki gibi bir usulün uygulanmasında objektif ve kabul edilebilir nedenlerin olduğu söylenebilir. Dolayısıyla görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlarla ilgili değerlendirme sürelerinin uygulanmamasını düzenleyen kuralın yukarıda açıklanan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Ancak kuralda öngörülen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin bulunması zorunludur.

926. Bu yönüyle soruşturma usulüyle ilgili düzenlemelerin kişiler açısından soruşturma ve tedbir sürecinde herhangi bir belirsizliğe yol açmaması, özellikle idarenin keyfî uygulamalarına karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekmektedir. Bu kapsamda kamu görevlileri hakkında kamu görevinden uzaklaştırma ve açığa alınma tedbirinin şartlarının denetlenmesi hususunda ilgililerin talepte bulunabilmesi ve buna ilişkin kararlara karşı da etkili denetimin sağlanması oldukça önem arz etmektedir.

927. Kural kapsamında değerlendirme sürelerinin kaldırılmasıyla tedbir şartlarının belli dönemlerde yetkili mercilerce resen değerlendirilmesi zorunluluğu sona erdirilmektedir. Kural, yetkili mercilerce soruşturmanın her aşamasında görevden uzaklaştırma ve açığa alınma işlemlerinin şartlarının incelenerek gerektiğinde tedbirlerin sona erdirebilmesi imkânını ortadan kaldırmamaktadır. Bunun yanında ilgili kişilerin ceza soruşturma ve kovuşturmasında elde edilen yeni deliller ya da başka nedenlerle görevden uzaklaştırma veya açığa alınmanın şartlarının ortadan kalktığını ve bu nedenle tedbirin sona erdirilmesi gerektiğini ileri sürmelerini engelleyen bir durumda da bulunmamaktadır. Ayrıca yetkili mercilerin bu kapsamda verdikleri kararlara karşı idari yargıda dava açılabilmesi mümkündür.

928. Bu yönüyle görevden uzaklaştırma veya açığa alınma işlemlerinde değerlendirme sürelerinin uygulanmamasına yönelik düzenleme, yetkili mercilerin idari soruşturma sürecinin her aşamasında resen veya ilgililerin talebi üzerine tedbir şartlarını değerlendirmesine engel oluşturmamaktadır.

929. Dolayısıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlar hakkında ilgili mevzuatlarda yer alan adli soruşturma ve

kovuşturma sebebiyle görevden uzaklaştırma veya açığa alınma işlemlerinde değerlendirme sürelerinin uygulanmayacağını düzenleyen kuralla kamu yararı ve kamu düzenini sağlama amacı arasında makul bir dengenin kurulmadığı söylenemez. Bu açıdan kuralın hukuk devleti ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

930. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 17., 35., 36., 118. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

(7) Paragrafın Kalan Kısım ile Fıkırdaki Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...dört yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

931. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 2., 13. ve 20. maddeleri yönünden incelenmiştir.

932. Kural, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlarla ilgili görevden uzaklaştırma ve değerlendirme sürelerini farklılaştıran düzenlemelerin yürürlük süresini bir yıl uzatmaktadır.

933. Kural, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirildiği için görevden uzaklaştırılanlar veya açığa alınanlarla ilgili soruşturma başlatma ve görevden uzaklaştırma sürelerini düzenleyen 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının geçerlik süresini bir yıl uzatmaktadır.

934. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının birinci paragrafının (b) ve (c) bentlerinin Anayasa'ya uygunluk denetimi bölümünde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

935. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2., 13., 20. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 17., 36., 118. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ii. Fıkranın İkinci Paragrafı

936. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgileri nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 38. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

937. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının ikinci paragrafında, anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle haklarında görevden uzaklaştırma veya açığa alınma işlemi tesis edilen ve ilgili mevzuatında yer alan süreleri dolan kamu görevlilerinin durumunun, işlemi tesis eden makamca en geç üç ay içinde gözden geçirileceği ve yeniden bu fıkra hükümlerine göre karar verileceği, karar verilinceye kadar, herhangi bir işleme gerek kalmaksızın görevden uzaklaştırma veya açığa alınma tedbirlerinin uygulanmasına devam olunacağı öngörülmüştür.

938. 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Millî Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile bu KHK'yı onaylayan 9/11/2016 tarihli ve 6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Millî Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun'un 3. maddesinde, 15/7/2016 tarihinden sonra millî güvenlik gerekçesiyle görevden uzaklaştırılan kamu görevlileri hakkında ilgili mevzuatında öngörülen soruşturma açma sürelerinin olağanüstü hâl süresince uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.

939. 3/10/2016 tarihli 675 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile bu

OHAL KHK'sını onaylayan 6/2/2018 tarihli ve 7082 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirlerin Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 13. maddesinde, 15/7/2016 tarihinden 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla olağanüstü hâlin ilan edilmesine kadar geçen süre zarfında ve olağanüstü hâlin devam ettiği süre içinde görevden uzaklaştırılanlar hakkında ilgili mevzuatta bu tedbir için öngörülen süre sınırlamasının, olağanüstü hâl süresince uygulanmayacağı belirtilmiştir.

940. Söz konusu düzenlemelere göre, darbe teşebbüsünün yaşandığı 15/7/2016 tarihi ile OHAL uygulamasının sona erdiği 19/7/2018 tarihleri arasında kamu görevlileri hakkında soruşturma açılmadan ve herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın görevden uzaklaştırma ve açığa alınma tedbirlerinin uygulanmasına imkân tanındığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla OHAL'in sona ermesiyle birlikte kamu görevlileri hakkında ilgili mevzuatlarda yer alan hükümlerin uygulanması gerektiği açıktır.

941. Dava konusu birinci cümlelerin kalan kısmında OHAL süresi boyunca soruşturma açılmaksızın görevden uzaklaştırılan veya açığa alınan kişilerle ilgili geçiş hükümleri öngörülmektedir. Bu bağlamda maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce ilgili mevzuatlara göre hakkında tedbir süresi dolan bu kişilerle ilgili en geç üç ay içinde tedbir koşullarının değerlendirileceği, şartlar oluştuğu takdirde maddenin (G) fıkrasına göre yeniden tedbir kararının verileceği hükme bağlanmıştır. Paragrafın dava konusu ikinci cümlesinde de tedbirle ilgili karar verilinceye kadar herhangi bir işleme gerek kalmaksızın görevden uzaklaştırma veya açığa alınma tedbirlerinin uygulanmasına devam edileceği belirtilmiştir.

942. Kurallarla kapsam dahilindeki kamu görevlileri hakkında OHAL döneminde verilen ve ilgili mevzuatları uyarınca süreleri dolan görevden uzaklaştırma veya açığa alınma işlemlerinin herhangi bir karar alınmaksızın üç aya kadar devamı ile yetkili mercilerce (G) fıkrasındaki hükümler geçerli olmak üzere yeniden tedbir kararı verilmesine imkân tanınması kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

943. Kurallarda görevden uzaklaştırma ve açığa alınma işlemlerinin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kurallarla öngörülen sınırlamanın kanuni bir temele dayandığı açıktır.

944. Bunun yanında kurallar kapsamında hakkında daha önce tedbir kararı verilen kamu görevlileriyle ilgili geçiş süreci düzenlenerek özellikle darbe girişimi sonrasında terörle veya benzeri örgütlerle bağlantılı kamu görevlilerinin tespit edilmesi için birçok yerde yürütülen soruşturmalarda yetkili mercilerin soruşturmaların esasına yoğunlaşarak delillerin sağlıklı bir şekilde toplanması ve böylece etkili soruşturma yapılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu durum suç işlenmesinin önlenmesi ve kamu düzeninin sağlanmasına hizmet etmektedir. Dolayısıyla kuralların meşru bir amaca dayandığı açıktır. Bu itibarla kurallar, Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kamu düzeninin sağlanması ve 35. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu yararı amacıyla anılan haklara sınırlama getirmektedir.

945. 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki süreçte kanun koyucunun terör örgütleri ve benzeri yapılara karşı yürütülen mücadelede bunlarla bağlantılı kamu görevlilerini tespit etmek için soruşturma usullerinde farklı yöntemleri benimsemesi ve bu kapsamda olağanüstü dönemden olağan döneme geçişle ilgili hükümler öngörmesi takdir yetkisi kapsamındadır. Düzenlemelerin niteliği dikkate alındığında meşru amaca ulaşmada kurallardaki gibi bir usulün uygulanmasında objektif ve kabul edilebilir nedenlerin bulunduğu söylenebilir.

946. Dolayısıyla görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlarla ilgili geçiş hükümleri düzenleyen kuralların yukarıda açıklanan meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

947. İdari soruşturma kapsamında verilen tedbir kararlarıyla ilgili uygulanacak geçiş hükümlerine yönelik düzenlemelerin kişiler açısından soruşturma ve tedbir sürecinde herhangi bir belirsizliğe yol açmaması, özellikle idarenin keyfi uygulamalarına karşı yeterli güvenceleri sağlaması gerekir. Bu kapsamda kamu görevlileri hakkında kamu görevinden uzaklaştırma veya açığa alınma tedbirinin şartlarının denetlenmesi hususunda ilgililerin talep hakkının bulunması ve buna ilişkin kararlara karşı etkili denetimin sağlanması oldukça önemlidir. Ancak kuralın bizzat kendisinin belirsizliğe yol açtığı durumlarda etkili bir yargısal denetimin varlığından bahsedilemeyeceği açıktır.

948. Kurallar 15/7/2016 ile 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin yürürlüğe girdiği 31/7/2018 tarihleri arasında OHAL düzenlemeleri kapsamında görevden uzaklaştırılan veya açığa alınan kişiler hakkında anılan maddenin (G) fıkrasının birinci paragrafının (a), (b) ve (c) bentlerine göre yeniden tedbir işlemi tesis edilmesine imkân tanınmaktadır. Anılan bentler kapsamında tedbir kararı verilirken her bir birey nezdinde tedbir şartlarının değerlendirilmesi için yetkili mercilere azami üç aylık süre verilmiştir. Bunun yanında yetkili mercilerin karar vereceği tarihe kadar kişiler hakkında görevden uzaklaştırma veya açığa alınma tedbirlerinin uygulanmasına devam edilecektir.

949. Ölçülülük incelemesinde özellikle kuralın temel öğelerini oluşturan 15/7/2016 tarihinden itibaren OHAL düzenlemeleriyle görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlar hakkında anılan fıkra hükümleri çerçevesinde yeniden tedbir kararı verilebilmesi, yetkili mercilere bu konuda tanınan üç aylık süre ve önceki tedbir kararlarının yeniden karar verilinceye kadar devam etmesinin sonuçlarının değerlendirilmesi gerekir.

950. Kurallar kapsamında haklarında idari soruşturma başlatılmadığı hâlde 15/7/2016 tarihinden itibaren tedbir uygulanan kamu görevlileri için yeniden görevden uzaklaştırma veya açığa alınma kararı verilebilmesi ile kural kapsamındaki üç aylık azami değerlendirme süresi dikkate alındığında bu kişilerin yaklaşık iki yıl üç aylık bir süre daha fiilen görevden uzaklaştırılmaları söz konusu olabilecektir.

951. Yine OHAL döneminde verilen görevden uzaklaştırma veya açığa alınma tedbirleriyle ilgili soruşturmaya başlama süresi ile tedbir için öngörülen azami süre sınırlamasının uygulanmayacağına ilişkin hükümlerin yürürlüğü OHAL'in sona ermesiyle birlikte 19/7/2018 tarihinde sona ermiştir. Dolayısıyla bu tarihten itibaren kamu görevlileriyle ilgili mevzuatlarda yer alan azami tedbir süresi ve soruşturmaya başlama süresi ile ilgili hükümlerin yeniden uygulama alanı bulacağı ve daha önce verilen tedbir kararlarının ortadan kalkacağı açıktır.

952. Bu durumda kurallar yetkili mercilere haklarında tedbir kararı bulunmayan kişilerle ilgili tedbir şartlarının üç aya kadar değerlendirilmesine imkân tanımakla bu süre boyunca kişilerin herhangi bir tedbir kararı olmaksızın görevden uzaklaştırılmalarına veya açığa alınmalarına neden

olabilecektir. Kurallarda, OHAL döneminde verilen tedbir kararlarının devam ettiği varsayımından hareketle bunlara atfen önceki tedbir kararlarının yeniden karar verilinceye kadar devam edeceğinin öngörülmesi kanun koyucu tarafından doğrudan kişiler hakkında yetkili mercilerce bireysel değerlendirme yapılmadan görevden uzaklaştırma veya açığa alınma tedbirlerinin uygulanması sonucunu doğurmaktadır.

953. Dolayısıyla 15/7/2016 tarihinden itibaren görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanların OHAL'in sona ermesiyle birlikte bu dönemde verilen tedbir kararları ortadan kalktığı hâlde yetkili mercilere tanınan üç aylık süre boyunca fiilen görevden uzaklaştırılarak bu kişiler hakkında yeniden tedbir kararı verilmek suretiyle soruşturma açılmadan yaklaşık dört yıl gibi makul olmayan bir süreyle bu kişilerin görevden uzaklaştırılmalarına imkân tanıyan kuralların kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile mülkiyet hakkına demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ve ölçülü bir sınırlama getirdiği söylenemez.

954. Öte yandan kurallar kapsamında görevden uzaklaştırılan veya açığa alınanlarla ilgili yapılacak işlemde MGK kararına atıf yapılması, bu kişilerin terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara *üye veya mensup* oldukları gerekçesiyle inceleme ve soruşturma yürütüldüğünün belirtilmesi nedeniyle fıkranın birinci paragrafında yer alan "... Milli Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibarelerinin ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

955. 7145 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." bölümünde yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti ve..." ibarelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kurallar yönünden de geçerlidir.

956. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13., 20., 35., 36., 38. ve 118. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar, Anayasa'nın 13., 20., 35., 36., 38. ve 118. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca 17. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

iii. Fıkranın Üçüncü Paragrafı

957. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden incelenmiştir.

958. 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (G) fıkrasının üçüncü paragrafında, anılan maddenin (A) ve (B) fıkraları uyarınca haklarında işlem tesis edilecek olanlara yedi günden az olmamak üzere ilgili kurum tarafından uygun vasıtalarla savunma hakkı verileceği, verilen süre içinde savunmasını yapmayanların savunma hakkından vazgeçmiş sayılacağı öngörülmüştür.

959. Kuralda, madde kapsamında kamu görevinden ve meslekten çıkarılan kişiler hakkında yürütülen soruşturmalarda uygulanacak usule ilişkin düzenleme yapılmaktadır. Buna göre idari soruşturmalarda kurum tarafından ilgililere savunma için uygun vasıtalarla yedi günden az olmamak üzere süre verilecek ve bu süre içinde savunma yapmayanlar bu haklarından vazgeçmiş sayılacaklardır.

960. Terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle soruşturma başlatılan kişilere haklarındaki isnatlara cevap verme ve bunlara karşı delil sunma imkânının tanınması ve süreç sonunda somut olgu ve olaylar çerçevesinde iddia, savunma ve delillerin tartışılarak tedbirle ilgili sağlıklı karar verilebilmesini sağlamak amacıyla savunma hakkının tanınmasında kamu yararı amacının bulunduğu açıktır.

961. Ayrıca tedbir sürecinde savunma hakkı verilmesi, yalnızca hakkında soruşturma yürütülenlerde değil adalet bekleyen toplumun her bir ferdi ile bunu sağlama yükümlülüğü olan devlet üzerinde doğrudan bir etki meydana getirmektedir. Söz konusu etki ise kamu düzeninin sağlanmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla kural kapsamında kişilere sağlanan savunma hakkının kamu düzeninin tesis edilmesine hizmet ettiği açıktır. Bu itibarla kuralların anılan amaca ulaşma bakımından elverişli ve

gerekli olmadığı söylenemez. Bunun yanında kuralda öngörülen savunma hakkı ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin bulunması zorunludur.

962. Orantılılık incelemesinde savunma hakkının usul ve kapsamını oluşturan süre, savunmanın yapılacağı makam, savunmanın verilme yöntemi gibi temel unsurlar dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerekmektedir.

963. Kuralda kamu görevinden ve meslekten çıkarma işlemi uygulanacak kişilerin iddiaları öğrenmelerinden itibaren bunlara karşı beyanda bulunma ve delil sunmaları için belirlenen yedi günlük sürenin makul ve yeterli olmadığı söylenemez. Ayrıca kuralda soruşturma kapsamında ilgililere savunmak hakkı vereceği belirtilen ilgili kurumun maddenin (A) ve (B) fıkraları kapsamında işlem tesis etmeye yetkili makam, komisyon ve kurul ile bunların gözetiminde soruşturmayı yürüten yetkililer olduğu açıktır.

964. Yine kuralda ilgili kişilere savunma hakkının uygun vasıtalarla verileceği belirtilmiştir. Kişilerin soruşturma kapsamında haklarındaki iddiaların ve delillerin içeriğinden tam olarak haberdar edilmeleri gerekmektedir. Aksi durum savunma hakkı verilmesini anlamsız kılacaktır. Kural, savunma hakkı verilmesine ilişkin yöntem hususunda sınırlayıcı bir yaklaşım benimsememiştir. Dolayısıyla kuralda kişilerin soruşturma konusunu oluşturan fiillerin ne olduğunun açıkça kendilerine bildirilmesini engelleyecek bir durum bulunmamaktadır. Kaldı ki savunma hakkının kısıtlanmasını doğurabilecek uygulamaların yargı mercileri tarafından denetlenmesi mümkündür.

965. Bunun yanında kuralda yer alan yedi günlük süre içinde savunmasını yapmayanların bu haklarından vazgeçmiş sayılmasının savunma süresinin makul ve yeterli olduğu dikkate alındığında soruşturmalarda belirliliği sağlamak ve soruşturmaların kısa sürede sonuçlandırılması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

966. Bu itibarla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle maddenin (A) ve (B) fıkraları kapsamında haklarında soruşturma başlatılan kişileri yedi günden az olmamak üzere

ilgili kurum tarafından uygun vasıtalarla savunma hakkı verilmesini ve bu süre içinde savunmasını yapmayanların savunma hakkından vazgeçmiş sayılmasını öngören kuralla, kamu yararı ve kamu düzenini sağlama amacı arasında makul bir dengenin sağlanmadığı söylenemez. Dolayısıyla kuralın hukuk devleti ilkesiyle çelişen bir yönü bulunmamaktadır.

967. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 17., 35., 36., 118. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

N. Kanun'un Geçici 1. Maddesinin ve 7333 Sayılı Kanun'un 20. Maddesiyle Geçici 1. Maddenin (1) Numaralı Fıkrasında Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...altı yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

1. Maddenin (1) Numaralı Fıkrası ve Fıkra da Yer Alan "...üç yıl..." İbaresinin "...altı yıl..." Şeklinde Değiştirilmesi

a. İptal Talebinin Gerekçesi

968. Dava dilekçesinde özetle; 5271 sayılı Kanun kapsamında kayyım tedbirine ancak şirketin suç konusu oluşturabilecek fiillerinin varlığı hâlinde başvurulabileceği, şirketin ortaklarından bağımsız bir kişiliği olması nedeniyle ortaklar aleyhine yürütülen soruşturmalarda şirketlere kayyım atanmasının suçların şahsiliği ilkesiyle çelişeceği, dava konusu kurallarda yer alan terör örgütüne aidiyet, iltisak veya irtibat fiillerinin suç olarak düzenlenmediği gibi söz konusu kavramların içeriğinin belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, dolayısıyla suç olmayan bu fiiller nedeniyle koruma tedbirine başvurulmasının hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayacağı, kuralların ayrıca mülkiyet hakkına orantısız sınırlama getirdiği, OHAL dönemi düzenlemelerinin uygulanmasının uzatılabilmesinin yolunun yeniden olağanüstü hâl ilan edilmesiyle mümkün olduğu, OHAL şartları oluşmadan söz konusu düzenlemelerin kanunla uzatılmasının yetki gaspı anlamına geldiği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 13., 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasaya Aykırılık İddiası

i. Fıkarda Yer Alan “...üç yıl...” İbaresini

969. 7145 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “...üç yıl...” ibaresi 7333 sayılı Kanun’un 20. maddesiyle “...altı yıl...” olarak değiştirilmiştir.

970. Açıklanan nedenle konusu kalmayan ibareye ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

ii. Fıkranın Kalan Kısmı ile Fıkarda Yer Alan “...üç yıl...” İbaresinin “...altı yıl...” Şeklinde Değiştirilmesi

971. 7145 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin birinci fıkrasında 10/11/2016 tarihli ve 6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’un 19. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca TMSF’nin kayyım olarak atanmasına ilişkin hükmün maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı yıl süreyle uygulanması hükme bağlanmıştır.

972. 5271 sayılı Kanun’un 128. maddesinde soruşturma veya kovuşturma konusu suçun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebi bulunan hâllerde, şüpheli veya sanığa ait taşınmazlara, kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına, banka veya diğer mali kurumlardaki her türlü hesaba, gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara, kıymetli evraka, şirketteki ortaklık paylarına, kiralık kasa mevcutlarına, diğer malvarlığı değerlerine hâkim kararıyla el konulabileceği veya kayyım atanabileceği belirtilmiştir. Anılan maddede ayrıca söz konusu tedbir kararının alınabilmesi için ilgisine göre belirli kurumlardan suçtan elde edilen değere ilişkin raporun alınması gerektiği hükme bağlanmıştır.

973. Maddenin (2) numaralı fıkrasında tedbirin uygulanabileceği suçlar sayılmış; (3), (4), (5), (6) ve (7) numaralı fıkralarda ise tedbir konusu mal ve haklara ilişkin tedbirin uygulanma yöntemleri açıklanmıştır. Maddenin (10) numaralı fıkrasında da el konulan taşınmaz, hak ve alacakların idaresi gerektiğinde bu mal varlığı değerlerinin yönetimi amacıyla anılan Kanun’un 133. maddesine göre kayyım atanabileceği belirtilmiştir.

974. Şirket yönetimi için kayyım tayini ise Kanun'un 133. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan maddede suçun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli olması hâlinde, soruşturma ve kovuşturma sürecinde, hâkim veya mahkemenin şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atayabileceği, atama kararında, yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğinin kayyımın onayına bağlı kılındığı veya yönetim organının yetkilerinin ya da yönetim organının yetkileri ile birlikte ortaklık payları veya menkul kıymetler idare yetkilerinin tümüyle kayyıma verildiğinin açıkça belirtileceği, kayyım tayinine ilişkin kararın Ticaret Sicili Gazetesi'nde ve diğer uygun vasıtalarla ilan olunacağı hükme bağlanmıştır.

975. Kayyım tayinine konu şirketin, adi ortaklık olabileceği gibi, kollektif, komandit, anonim, limitet veya kooperatif şirketlerinden birisi de olabileceği açıktır. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra daha yoğun olmakla birlikte darbe girişimi öncesinden itibaren birçok şirketle ilgili yürütülen ceza soruşturma ve kovuşturmaları kapsamında Kanun'un 133. maddesi gereğince mahkemeler tarafından kayyım atama kararları verilmiştir.

976. 6758 sayılı Kanun ile kabul edilen 15/8/2016 tarihli ve 674 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 19. maddesinin (1) numaralı fıkrasında anılan maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı nedeniyle Kanun'un 133. maddesi uyarınca kayyım atanmasına karar verilen şirketlerde görev yapan kayyımların görev ve yetkilerinin hâkim veya mahkeme tarafından TMSF'ye devredileceği ve devirle birlikte kayyımların görevlerinin sona ereceği hükme bağlanmıştır.

977. Dava konusu kuralların atf yaptığı 19. maddenin (2) numaralı fıkrasında ise maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra ve olağanüstü hâlin devamı süresince terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi uyarınca şirketlere ve aynı Kanun'un 128. maddesinin (9) ve (10) numaralı fıkrası uyarınca varlıklara kayyım atanmasına karar verildiği takdirde kayyım olarak TMSF'nin atanacağı öngörülmüştür. 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesinin sonraki fıkraları ile 20. maddesinde ise söz konusu şirket ve varlıkların satış ve tasfiyesi ile bu kapsamda TMSF'nin hak ve yetkilerine ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

978. 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun ile kabul edilen 31/10/2016 tarihli ve 677 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7. maddesinde bu OHAL KHK'sının yürürlüğe girdiği tarihten önce terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı nedeniyle 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi uyarınca kayyım atanmasına karar verilen şirketlerde görev yapan kayyımların yetkilerinin hâkim veya mahkeme kararı ya da talep olmaksızın bu OHAL KHK'sının yayımı tarihinde sona ereceği ve şirketlerin yönetiminin kayyımlar tarafından derhâl TMSF'ye devredileceği hükme bağlanmıştır.

979. Kurallar uyarınca şirketin yönetimi ile taşınmaz, hak ve alacaklara 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca TMSF'nin kayyım olarak atanmasına ilişkin hükmün 7145 sayılı Kanun'un geçici 1. maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı yıl süreyle uygulanması hükme bağlanmıştır.

980. Kurallar kapsamında ceza soruşturması ve kovuşturması sürecinde şüpheli veya sanığın hâkim ortak olduğu şirket ile varlıklara (taşınmaz, hak ve alacaklar, ortaklık payı vb) soruşturma ve kovuşturma sürecinde kayyım atanması kişilerin malvarlığı üzerinde tasarruf edebilme imkânlarını ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla kurallar Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

981. Kurallarda şirket veya malvarlıklarına kayyım atanabilmesinin kapsam ve sınırlarının açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kurallarla öngörülen sınırlamanın temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerekliliğini karşıladığı açıktır.

982. Kurallar kapsamında şirketlere ve ortaklık paylarına TMSF'nin kayyım olarak atanmasının kamu düzeni ve güvenliği aleyhine ortaya çıkabilecek birtakım faaliyetlerin önlenmesinde daha etkili bir sonuç meydana getirebileceği söylenebilir. Dolayısıyla kuralın genel olarak millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması ve korunmasını hedeflediği, bu yönüyle sınırlamada kamu yararına dayalı meşru bir amacın bulunduğu anlaşılmaktadır.

983. 15 Temmuz darbe girişiminden sonraki süreçte kanun koyucunun terör örgütleri ve benzeri yapılara karşı yürütülen mücadele kapsamında ceza usulünde düzenlenen koruma tedbirleriyle ilgili farklı usulleri benimsemesi söz konusu olabilir. Düzenlemenin niteliği dikkate alındığında meşru amaca ulaşmada kurallardaki gibi bir usulün benimsenmesinde objektif ve kabul edilebilir nedenlerin bulunduğu söylenebilir.

984. Dolayısıyla terör örgütleriyle bağlantısı olduğu iddiasıyla yürütülen ceza soruşturması ve kovuşturması kapsamında şirket veya varlıklara TMSF'nin kayyım olarak atanmasını düzenleyen kuralların meşru amaca ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

985. Ceza soruşturma ve kovuşturmaları kapsamında terör örgütleriyle veya benzeri yapılarla bağlantılı kişilerin hâkim ortak ya da pay sahibi oldukları şirketlerde yönetimle ilgili oluşan aksamaların mali piyasalarda olumsuz sonuçlar meydana getirebileceği dikkate alındığında şirketlerin sağlıklı bir şekilde ticari faaliyetlerini yürütebilmesi, ekonomik yönden zarara uğramaması, ayrıca soruşturma ve suç konusu fiillerin işlenmesinin önüne geçilebilmesi için yönetimin bu kişilerden alınarak kanunen yetkili ve sorumlu kılınan kişilere devredilmesi söz konusu olabilir. Bu kapsamda farklı mevzuatlarda düzenlendiği gibi şirketlerin ve payların yönetiminin kayyıma devredilmesi gerekliliği ortaya çıkabilecektir.

986. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra başlatılan yoğun soruşturma sürecinde birçok hâkim ortak ve paydaş hakkında başlatılan soruşturma ve kovuşturmalar nedeniyle mahkemelerce kayyım ataması gerçekleştirilmiştir. Farklı kişilerin yürüttüğü kayyımlık faaliyetinde ortaya çıkan yeknesak olmayan uygulamaların kurumsal hâle getirilmesi için bu nitelikteki şirket ve payların yönetiminin tek elden yürütülmesi şirketlerin ekonomik varlıklarının etkili bir şekilde korunmasına ve suç faaliyetlerinin önlenmesine katkı sağlayacağı açıktır.

987. Ceza usul hukukunda düzenlenen bir koruma tedbiri olarak şirketlere kayyım atanması için suç konusu bir fiilin varlığı ve bunun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması ayrıca tedbirin maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesine katkı sağlaması gerekmektedir. Yine taşınmaz, hak ve alacaklar ile ortaklık payı gibi kişilere ait varlıkların yönetiminin kayyıma

devredilmesinde suç konusunu oluşturan fiil ile bunun işlendiğine ve bu suçlardan elde edildiğine dair somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebebinin varlığının bulunması zorunludur.

988. Dolayısıyla kayyım tedbirinin uygulanmasında konusu suç olan fiil ile bunun ceza soruşturması veya kovuşturması aşamasına taşınması zorunlu bir unsur olarak öngörüldüğüne göre dava konusu kuralın atıf yaptığı 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesinin (2) numaralı fıkrasında kişilerin terör örgütlerine aidiyet iltisak veya irtibat düzeyindeki bağlantılarının varlığının TMSF'nin kayyım olarak atanmasında bir şart olarak düzenlendiği anlamına gelmemektedir. Başka bir ifadeyle terör örgütleriyle aidiyet, iltisak veya irtibat düzeyindeki bir bağlantı nedeniyle kayyım tedbiri kararı verilmesi ancak bu fiillerin suç niteliğinde olması ve kişiler hakkında bu nedenle ceza soruşturması ve kovuşturması yürütülmesi hâlinde söz konusu olacaktır. Her aidiyet irtibat ya da iltisak fiilinin suçun konusu olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Dolayısıyla kurallar kapsamında suç niteliğinde olmayan aidiyet irtibat veya iltisak fiillerinin kayyım atanmasına imkân tanıdığı söylenemez.

989. Soruşturma evresinde kayyım atanması kararına karşı 5271 sayılı Kanun'un 267. ve devamı maddeleri gereğince itiraz yoluna başvurulabilmesi mümkündür. Yine anılan Kanun'un 133. maddesinin (3) numaralı fıkrasında ilgililerin, atanan kayyımın işlemlerine karşı, görevli mahkemeye 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ve 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre başvurabilecekleri belirtilmiştir. Ayrıca 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerine göre kayyımların görev ve yetkileri kapsamında işledikleri fiiller nedeniyle ilgililerin devlete karşı tazminat davası açma imkânlarının bulunduğu anlaşılmaktadır.

990. Buna göre ceza soruşturması ve kovuşturması kapsamında şirketlere ve varlıklara TMSF'nin kayyım olarak atanmasına imkân tanıyan kurallarla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın ölçülü olmadığı söylenemez.

991. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralların Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri

yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

2. Maddenin (2) Numaralı Fıkrası

a. Anlam ve Kapsam

992. Dava konusu kural kapsamında olağanüstü hâl döneminde 5271 sayılı Kanun'un 128. maddesinin (9) ve (10) numaralı fıkraları gereğince el konulan taşınmaz, hak ve alacaklar ile aynı Kanun'un 133. maddesi uyarınca ceza soruşturması veya kovuşturması kapsamında şirketlere TMSF'nin kayyım olarak atandığı dosyalarla ilgili olarak TMSF, TMSF'nin ilişkili olduğu bakan, TMSF'nin kayyımlık yetkisi kapsamında atanmaların veya görevlendirilenlerin hak, yetki ve sorumluluklarını ve şirket ve mal varlığı değerlerine ilişkin, kefalet ve takip dâhil tüm muafiyetleri düzenleyen kanun hükümlerinin ceza soruşturması veya kovuşturması kesinleşinceye ya da satış veya tasfiye işlemleri tamamlanıncaya kadar uygulanacağı öngörülmekle söz konusu Kanunların zaman bakımından uygulanmasına yönelik düzenlemeler getirilmektedir.

993. Bu kapsamda *TMSF, TMSF çalışanları veya kayyımlık yetkisi kapsamında atanmalar veya görevlendirilenler ile ilgili Bakan'ın görev, hak ve yetkileriyle ilgili olarak 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesinin;*

- (3) numaralı fıkrasında 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hâl kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen şirketler hariç olmak üzere (1) ve (2) numaralı fıkralar kapsamındaki şirketler, soruşturma ve kovuşturma sonuna kadar TMSF'nin gözetiminde, TMSF'nin atadığı yöneticiler tarafından ticari teamüllere uygun olarak ve basiretli tüccar gibi yönetileceği, bu şirketlerin yöneticilerinin TMSF tarafından atanacağı ve görevden alınacağı, bu şirketlerin mali durumu, ortaklık yapısı, piyasa koşulları veya diğer sorunları nedeniyle şirketin yahut varlıklarının veya 5271 sayılı Kanun'un 128. maddesinin (10) numaralı fıkrasında belirtilen

malvarlığı değerlerinin veya hakkında şahıs kayımlık kararı bulunmasa dahi anılan şirket ve/veya malvarlığı değerlerinde payları bulunup aleyhlerinde mahkemece kaçak kararı verilen kişilerin bu paylarının kısmen ya da tamamen satılmasına veya feshi ile tasfiyesine TMSF tarafından karar verilebileceği, satış ve tasfiye işlemleri ilgili şirketin yönetim/müdürler kurulu veya TMSF tarafından yerine getirileceği, satılan şirketlerin kayımlık kararının hisselerinin devrini müteakip TMSF'nin talebi üzerine ilgili mahkeme veya hâkimliklerce kaldırılacağı,

- (4) numaralı fıkrasında (3) numaralı fıkra kapsamında gerçekleştirilen varlık ve malvarlığı değeri satışlarına bağlı olarak elde edilen gelirden borçlar ödendikten sonra kalan tutarın şirket işlerinde kullanılabileceği, (3) numaralı fıkra kapsamında gerçekleştirilen fesih ve tasfiye işlemleri sonunda borçlar ödendikten sonra kalan tutarın, yargılamanın kesin hükümle sonuçlandırılmasına kadar bir kamu bankasında açılan hesapta nemalandırılacağı,

- (5) numaralı fıkrasında (3) numaralı fıkra kapsamında gerçekleştirilen satış ve tasfiye işlemlerinde azınlık hisselerinin sahiplerinin rızasının aranmayacağı,

- (7) numaralı fıkrasında (1) ve (2) numaralı fıkralar uyarınca TMSF'nin kayyım olarak atanmasına karar verilen şirket, taşınmaz, hak, varlık ve alacaklar hakkında 5271 sayılı Kanun'un 128. maddesi uyarınca verilen elkoyma ve tedbir kararlarının, kayyım yetkisinin TMSF'ye devriyle birlikte kendiliğinden kalkacağı,

- (8) numaralı fıkrasında kayyımların yetkilerinin TMSF'ye devredildiği veya TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerde, şirketin ortaklarının şirkette sahip olduğu pay oranında yeni kurulacak şirketlerde pay sahibi olmaları koşuluyla şirket yönetim organının önerisi ve TMSF kurul kararıyla yeni şirket kurulmasına karar verilebileceği, bu hâlde şirket ortaklarının yeni şirket kurulmasına ilişkin izin ve muvafakatlerinin aranmayacağı, kurulacak şirketin sermayesinin kayyımların yetkileri TMSF'ye devredilen veya TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirket tarafından aynı veya nakdi olarak karşılanacağı, yeni şirketin kuruluşuna ilişkin hususların şirketlerin yönetim organlarıncı hazırlanacağı ve TMSF Kurulunun onayına sunulacağı, TMSF kurul kararıyla kuruluşun gerçekleşeceği, ilgili ticaret sicilinde resen tescil ve

ilan olunacağı, yeni kurulan şirkette kayyımlık yetkisinin bir mahkeme veya hâkim kararına gerek olmaksızın TMSF'ye devredilmiş sayılacağı,

- (9) numaralı fıkrasında TMSF'nin kayyımlık görevini yürüttüğü şirketlerin genel kurullarının yetkilerinin, 6102 sayılı Kanun hükümlerine tabi olunmaksızın TMSF tarafından kullanılabilmesi, bu kapsamda bir şirketin bölünmesine karar verilmesi hâlinde TMSF'nin, bölünme yolu ile kurulan bu şirkete kayyım atayacağı,

- (11) numaralı fıkrasında da TMSF'nin yönetim organı yetkilerini ya da yönetim organı yetkileri ile birlikte ortaklık payları veya menkul kıymetler idare yetkilerini haiz kayyım olarak görevlendirildiği şirketlerde ana sözleşmelerine bağlı olmaksızın -kayyım atanmasından önceki dönem bilanço ve kâr/zarar hesaplarını tasdik ile bu dönemlerde görev yapan yönetim/müdürler kurullarını ibra etmek anlamına gelmemek kaydıyla- bu maddenin (9) numaralı fıkrası çerçevesinde, şirketlere kayyım atanan faaliyet dönemini izleyen dönemden başlamak üzere kısmen ya da tamamen kâr dağıtımına karar verilebileceği, dağıtımına karar verilen kârın millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı nedeniyle haklarında mahkûmiyet kararı bulunmayan hissedarlara payları oranında ödeneceği, soruşturma veya kovuşturması devam edenlerin hissesine isabet edecek kâr payının kovuşturmaya yer olmadığına, beraate, ceza verilmesine yer olmadığına, davanın reddine veya düşmesine ilişkin kararın kesinleşmesine kadar ödenmeyerek TMSF hesaplarında tutulacağı, hakkında soruşturma, kovuşturma bulunmama veya müsadere kararı verilmemiş olma şartının, borsada işlem gören hisseler bakımından aranmayacağı, kâr dağıtım kararının ilişkili olduğu faaliyet dönemi mali verilerinin ve tablolarının tasdiki anlamına gelmeyeceği,

hükme bağlanmıştır.

994. Yine bu kapsamda 6758 sayılı Kanun'un 20. maddesinin;

- (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde 5411 sayılı Kanun ile temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi TMSF tarafından devralınan şirketler ve bunların varlıkları ile ilgili olarak TMSF'ye verilen yetkilerin, bu Kanun ile TMSF'ye verilen kayyımlık görevi ile satış veya tasfiye

işlemlerinde, bu şirketlerin yahut bunların sahiplerinin TMSF'ye borçlu olup olmadığına ve varlıkları üzerinde TMSF'nin haczi bulunup bulunmadığına bakılmaksızın kıyasen uygulanacağı, üçüncü cümlesinde şirketlerin tasfiye işlemlerini yürütmek üzere TMSF Kurulu tarafından görevlendirilen tasfiye komisyonunun, adli işlemler veya davalar bakımından taraf ehliyetine sahip olduğu, devamındaki cümlelerde de TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerin ya da ya da ortaklık paylarının bu madde kapsamında satışından elde edilecek tutardan, satış, dava veya avukatlık masrafları düşüldükten sonra kalan tutarın yargılamanın kesin hükümle sonuçlandırılmasına kadar bir hesapta nemalandırılacağı, şirket varlıklarının veya malvarlığı değerlerinin bu madde kapsamında satışından elde edilecek tutarların ise, 5411 sayılı Kanun'un 134. maddesi uyarınca oluşturulan sıra cetveline göre dağıtılacağı, sıra cetveline göre dağıtım yapıldıktan sonraki bakiyenin, bu 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesinin (4) numaralı fıkrasında yer alan işlemlerin tesisi için şirket hesaplarına aktarılacağı, ortaklık paylarının satışında, satışa ilişkin masraflar ile dava veya avukatlık masraflarının, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı bulunmayan hissedarların payından düşülmeyeceği,

- (2) numaralı fıkrasında şirket varlıklarının ticari ve iktisadi bütünlük yoluyla satışına karar verilmesi hâlinde TMSF Kurulunun, geçmiş dönem borçlarını, bu borçların FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması ve 5411 sayılı Kanun'un 134. maddesinde belirtilen koşulları karşılaması şartıyla ihale bedelinden ödemeye veya ihale alıcısına ödettirmeye yetkili olduğu,

belirtilmiştir.

995. TMSF'nin görev hak ve yetkisiyle ilgili olarak kayyım olarak atandığı şirketlerin kefaletine yönelik düzenlemelerin yer aldığı 1/2/2018 tarihli ve 7071 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 34. maddesinin (1) numaralı fıkrasında TMSF'nin kefalet kapsamında şirket borçlarının ödenmesi ya da şirket sermaye ihtiyacının karşılanmasını teminen öncelikle şahsi malvarlığı değerlerine kayyım atanmamış kefillerin varlıklarına müracaat edilmek kaydıyla kefillerin varlıklarının doğrudan veya ticari ve iktisadi bütünlük yoluyla

satılması konusunda yetkili olduğu belirtilmiştir. Söz konusu fıkra Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/90, K.2019/85 sayılı kararıyla iptal edilmiştir.

996. Şirketler, ortaklık payı veya varlıklar hakkında kovuşturma sonunda verilen müsadere kararı üzerine TMSF'ye satış ve tasfiye işlemleri ile kayyımlık görev, hak ve yetkisi kapsamında mal varlıklarını idare etme yetkisi veren 1/2/2018 tarihli ve 7076 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinde 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi uyarınca kayyım atanmasına karar verilip 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesine göre kayyımlık yetkisi TMSF tarafından kullanılan şirketlerin ortaklık paylarının ve varlıkların 5237 sayılı Kanun'un İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Kanun ile 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'un İkinci Bölümü kapsamına giren suçlardan dolayı müsadere karar verilmesi hâlinde müsadere kararı; bu şirket, ortaklık payları ve varlıkların TMSF tarafından satış ve tasfiye edilmesi suretiyle yerine getirileceği, satış ve tasfiye sürecinde şirket, ortaklık payları ve varlıkların yönetiminin 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesine göre atanan yöneticiler tarafından yürütülmesine devam edileceği, satış veya tasfiyeden elde edilen gelirlerin Hazineye irat kaydedileceği belirtilmek suretiyle TMSF'nin kayyım sıfatından kaynaklanan yetkilerinin satış ve tasfiye işlemlerinin tamamlanmasına kadar devam edeceği hükme bağlanmıştır. Anılan maddenin (2) numaralı fıkrasında ise şirketin yüzde ellinin altındaki ortaklık paylarının müsadere edilmesine karar verilmesi hâlinde, müsadereye konu bu payların TMSF tarafından satışa çıkarılacağı, en az iki kez satışa çıkarılmış olmasına rağmen satışın gerçekleşmemesi hâlinde ortaklık payları ilgili şirkete bedeli mukabilinde devredilebileceği ve payların bedeli şirket tarafından Hazineye ödeneceği belirtilmiştir.

997. TMSF'nin ilgili olduğu bakan'ın görev ve yetkisi ile ilgili olarak 6102 sayılı Kanun'un 399. maddesinin (6) numaralı fıkrasında kayyımlık görevinin TMSF tarafından yürütüldüğü şirketlerde faaliyet döneminin dördüncü ayına kadar denetçi seçilememiş olması hâlinde denetçinin, şirket yönetim kurulunun teklifi üzerine TMSF'nin ilişkili olduğu bakan tarafından atanacağı, bakanın bu yetkisini TMSF Kuruluna devredebileceği belirtilmiştir.

998. Genel olarak kayyımların görev, hak ve yetkileriyle ilgili düzenlemelerin yer aldığı ve bu yönüyle TMSF'yi de ilgilendiren 6/2/2018 tarihli ve 7085 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi uyarınca kayyım atanan şirketlerin, kayyım atanmasından önceki sahipleri, ortakları, yönetim kurulu üyeleri, müdürleri ve diğer sorumlu yetkilileri aleyhine kayyımlar tarafından açılmış veya açılacak şahsi sorumluluk davalarında ilgili tüzel kişiliğin genel kurulunun veya yetkili kurulunun kararının aranmayacağı, (2) numaralı fıkrasında kayyım atanan şirketlerin soruşturma kapsamındaki şüpheli ortakları ile kayyım tarafından hakkında şahsi sorumluluk davası açılan şirket ortaklarına ait ortaklık hak ve paylarının, soruşturma veya davanın açıldığı tarihten soruşturma, kovuşturma veya davanın kesin hükümle sonuçlandığı tarihe kadar devir ve temlik edilemeyeceği, ortaklık hak ve paylarına ait temsil ve idare yetkisinin kayyım tarafından kullanılacağı hükme bağlanmıştır.

999. TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirket ve malvarlığı değerlerine yönelik muafiyetlerle ilgili olarak 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesinin;

- (6) numaralı fıkrasında, kayyımlık görevi TMSF tarafından yürütülen şirketlerin, açtıkları davalarda harçtan muaf olduğu,

- (8) numaralı fıkrasında, TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerde, yeni şirket kurulmasına karar verildiğinde şirketin tescile tabi tüm hususlarıyla ilgili her türlü vergi, resim ve harçtan muaf olduğu, kuruluş işlemlerinin ilgili mevzuata tabi olmaksızın uygulanacağı,

öngörülmüştür.

1000. Fon çalışanları veya kayyımlık yetkisi kapsamında atanan veya görevlendirilenlerin sorumluluklarıyla ilgili 6758 sayılı Kanun'un 20. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yönetim ve denetimi veya kayyımlık yetkisi TMSF'ye devredilen veya TMSF'nin kayyım olarak atandığı banka/şirketleri ve ortaklık paylarını soruşturma, kovuşturma veya iflas ve tasfiye süresince yönetmek ve temsil etmek üzere atananlar, görevlendirilenler veya atananlar tarafından temsil yetkisini haiz olmak üzere görevlendirilenler ile 5271 sayılı Kanun'un 128. maddesinin (10) numaralı fıkrasına göre

malvarlığı değerlerinin yönetimi amacıyla atananlar, görevlendirilenler veya atananlar tarafından temsil yetkisini haiz olmak üzere görevlendirilenler ve bu kapsamda icra edilen iş ve işlemler hakkında 8/11/2016 tarihli ve 6755 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 37. maddesinin uygulanacağı belirtilmiştir.

1001. Anılan hükmün atıfta bulunduğu 6755 sayılı Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrasında 15/7/2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ve terör eylemleri ile bunların devamı niteliğindeki eylemlerin bastırılması kapsamında karar alan, karar veya tedbirleri icra eden, her türlü adli ve idari önlemler kapsamında görev alan kişiler ile olağanüstü hâl süresince yayımlanan kanun hükmünde kararnameler kapsamında karar alan ve görevleri yerine getiren kişilerin bu karar, görev ve fiilleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğunun doğmayacağı düzenlenmiştir.

1002. Dava konusu kural uyarınca söz konusu hükümler TMSF'nin kayyım atandığı dosyalar bakımından ceza soruşturması veya kovuşturması kesinleşinceye ya da satış veya tasfiye işlemleri tamamlanıncaya kadar uygulanacaktır.

b. İptal Talebinin Gerekçesi

1003. Dava dilekçesinde özetle; olağanüstü hâl döneminde TMSF'nin kayyım olarak atandığı şirketlerle ilgili işlem tesis eden TMSF yetkilileri hakkında sorumsuzluk getiren düzenlemelerin yapıldığı, kuralın söz konusu kanun hükümlerinin olağanüstü hâl döneminden sonrasını kapsayacak şekilde uygulanmasına imkân tanımak suretiyle kişilerin şahsi sorumluluktan kurtarıldığı, hukuka aykırı ve keyfî davranışların önünün açıldığı ayrıca bu kapsamdaki işlemlerden zarar gören kişilerin dava açma imkânlarının ortadan kaldırılması suretiyle TMSF yetkililerine dokunulmazlık getirildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

c. Anayasa'ya Aykırılık İddiası

1004. Hukuk devletinin temel unsurlarından olan hukuki belirlilik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve

işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154).

1005. Kanuni düzenlemelerin anlam ve kapsamının belirlenebilir olması bireyler açısından hukuk güvencesini sağlayarak bireylerin belirli bir hareketi yapmaktan doğabilecek sonuçları, en azından içinde bulunulan şartların getirdiği makul bir ölçüde değerlendirebilmelerine imkân tanımaktadır. Bu yönüyle kapsam ve içeriği anlaşılabilir olmayan bir hukuk normunun uygulanması sırasında ortaya çıkacak sonuçların öngörülebilir olduğu söylemek mümkün değildir.

1006. Dava konusu kuralda yer alan ve olağanüstü hâl döneminde yürürlüğe giren TMSF ile TMSF'nin kayyımlık yetkisi kapsamında atananlar veya görevlendirilenlerin görev, hak, yetki ve sorumluluklarını ve şirket ve mal varlığı değerlerine ilişkin, kefalet ve takip dâhil tüm muafiyetleri düzenleyen kanun hükümlerinin, düzenleyici işlemlerde olduğu gibi benzer durumda bulunan kişilere ve olaylara olağanüstü hâl sonrası durumları da dikkate alınmak suretiyle uygulanacak şekilde geleceğe yönelik hüküm ve sonuç doğurma özelliği taşıdığı, başka bir ifadeyle kuralın olağanüstü hâlden sonraki süreçte tarafların statülerinde değişiklik meydana getirecek şekilde hukuki işlemlere esas alınabilecek genel ve soyut nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

1007. Bunun yanında anılan kanun hükümlerinde TMSF ve TMSF'nin kayyımlık yetkisi kapsamında atananların veya görevlendirilenlerin görev, hak, yetki ve sorumluluklarının ağırlıklı olarak düzenlendiği 6758 sayılı Kanun'un 19. maddesinin (3) numaralı fıkrasında anılan maddenin (1) ve (2) numaralı fıkralarına göre TMSF'nin kayyımlık görevinin soruşturma ve kovuşturmanın sonuna kadar devam edeceği belirtilmiştir. Yine kuralda geçen kişilerin sorumluluğuna yönelik düzenlemenin yer aldığı 4758 sayılı Kanun'un 20. maddesi ve bu maddenin atıf yaptığı kanun hükmüne göre kişilerin sorumluluk döneminin soruşturma ve kovuşturma süreci olduğu anlaşılmaktadır.

1008. Dava konusu kuralla atıfta bulunulan 7076 sayılı Kanun'un 1. maddesinde de müsadere kararı verilen şirket, ortaklık payı veya varlıkların satış ve tasfiye işlemlerini TMSF'nin yürüteceği bunlarla ilgili yönetimin

kayımlık görev ve yetkisi kapsamında TMSF tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir.

1009. Dolayısıyla kural kapsamındaki kurum ve kişilerle ilgili hak, görev, yetki ve sorumluluk ile şirket mal varlığı değerlerine ilişkin muafiyetleri düzenleyen kanun hükümlerinin uygulanabilirliğinin TMSF'nin kayyım olarak atandığı dosyalarda, soruşturma ve kovuşturmaların sona erdiği tarihe, satış ve tasfiyeye tabi mal varlıklarında ise bu işlemlerin tamamlanmasına kadar devam edeceği anlaşılmaktadır.

1010. Kuralın atıfta bulunduğu kanun hükümlerinin yürürlüğünün TMSF'nin kayyım olarak atandığı dosyalar yönünden ceza soruşturması veya kovuşturmasının kesinleşme ya da satış veya tasfiye işlemlerinin tamamlanması tarihine kadar devam etmesi hükme bağlanmakla birlikte kuralda uygulanabilirliği bu tarihlerden önce sona eren TMSF ve TMSF'nin kayyımlık yetkisi kapsamında atanmış veya görevlendirilenlerin görev, hak, yetki ve sorumlulukları ve şirket ve malvarlığı değerlerine ilişkin, kefalet ve takip dâhil tüm muafiyetleri düzenleyen başka hangi kanun hükümlerinin bulunduğuna ilişkin bir belirlilik bulunmamaktadır.

1011. Bu itibarla kuralın anlam ve kapsamı itibarıyla uygulanabilirliğini tespit etmede esas alınacak söz konusu kanun hükümlerinin herhangi bir tereddüde yer vermeyecek şekilde açık ve net olarak belirlenememesi, kuralı öngörülebilirlik boyutundan uzaklaştırmaktadır. Bu nedenle kural, hukuk devleti ilkesiyle çelişmektedir.

1012. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

3. Maddenin (3) Numaralı Fıkrası

a. İptal Talebinin Gerekçesi

1013. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralla geçmişte yapılmış bazı devir işlemlerinin herhangi bir soruşturma ya da incelemeye tabi tutulmadan muvazaalı sayılarak geçersiz sayıldığı, üçüncü kişilerin mal varlığına yapılan müdahaleyi haklı kılan herhangi bir kamu yararının bulunmadığı, bir işlemin muvazaalı olup olmadığının tespitinin yargılamayı gerektirdiği, dolayısıyla yargısal bir inceleme sonucu verilecek kararla

tespit edilmesi gereken muvazaanın doğrudan yasal düzenlemeye konu edilmesinin fonksiyon gaspı anlamına geldiği, kuralda aksinin ispatı mümkün olmayan kanuni bir karine ile üçüncü kişilerin mal varlığına el konulmasının ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırı olduğu, hiçbir gerekçe gösterilmeden genel müsadere şeklinde tüm pay devirlerinin geçersiz sayılarak üçüncü kişilerin pay ve haklarına el konulmasının mülkiyet hakkını zedelediği belirtilerek kuralın Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 9., 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

b. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1014. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 48. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

1015. Şirket ortaklık pay ve haklarının mülkiyet hakkı kapsamında olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Öte yandan Anayasa'nın 48. maddesinin birinci fıkrasında *"Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir."* denilmek suretiyle sözleşme özgürlüğü güvenceye bağlanmıştır. Sözleşme özgürlüğü devletin kişilerin istedikleri hukuki sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda kişilerin belli hukuki sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukuki sonuçların doğacağını ilke olarak benimsemesi ve koruması anlamına gelmektedir. Sözleşme özgürlüğü uyarınca kişiler, hukuksal ilişkilerini özgür iradeleriyle ve sözleşmelerle düzenlemekte serbesttir. Sözleşme özgürlüğü, sözleşme yapma serbestisinin yanı sıra yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içerir.

1016. Kuralla, 5271 sayılı Kanun'un 133. maddesi gereğince kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarih ile TMSF'nin kayyım olarak atandığı tarihler arasında hukuk düzeninin öngördüğü şekilde şirket ortaklık pay ve hakkı elde eden kişilerin devir ve temliklerinin geçersiz sayılarak iptal edilmesi, Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkını sınırlandırdığı gibi hukuk düzeninin öngördüğü şekilde geçerli olarak yapılan devir ve temliklerin temelinde yatan işlemlerin (hisse devir sözleşmesi, alacağın temliki vs.) geçersiz sayılması suretiyle Anayasa'nın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğüne de sınırlama getirilmektedir.

1017. Kuralın millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerin odağı hâline gelme şüphesi bulunan şirketlerin mal varlığının kaçırılmasının önlenerek bunların anılan faaliyetlerin finanse edilmesinde kullanılmasını engellemek amacıyla ihdas edildiği dolayısıyla meşru bir amacının olduğu ve bu amacı gerçekleştirmek için elverişli ve gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

1018. Kuralla, kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarihten TMSF'nin kayyım olarak atandığı tarihe kadarki süreçte şirket ortaklarının pay ve haklarına ilişkin üçüncü kişilerle yaptıkları devir ve temlikler muvazaalı kabul edilerek iptal edilmekte ve resen ticaret sicilinden terkin edilmektedir. Kural belirli bir dönemde yapılan ve o dönemde hukuken varlık kazanmış ve tamamlanmış hukuki işlemlere yönelik müdahale öngörmektedir.

1019. Kural kapsamında işlemin yapıldığı dönem şartları (ceza soruşturmasının başlaması) muvazaanın varlığının ortaya konulmasında yeterli bir olgu olarak görülmüş ise de kuralda kişilerin somut olay koşullarında devir işleminin geçerli hukuki nedenlere dayandığını ispat etmesini engelleyen herhangi bir durum öngörülmemiştir.

1020. Dolayısıyla kuralda kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin muvazaanın olgusal temelini oluşturan gerçek iradeye aykırı işlem tesis edildiğinin aksini iddia ve ispat etme imkânlarının olmadığı söylenemez. Bu yönüyle kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfiliği önleyecek yasal güvencelerin bulunduğu anlaşılmaktadır.

1021. Bu açıdan hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan kanun hükümlerine göre kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının muvazaalı olduğu kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kuralla mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne getirilen sınırlamanın ölçüsüz olmadığı söylenemez.

1022. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 9. ve 38. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

V. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

1023. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

1024. 7145 sayılı Kanun'un 11. maddesiyle 2941 sayılı Kanun'un 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler..." ibaresinin "...26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 109, 124, 148, 149, 170 ila 172, 179, 185 ila 188, 190, 202, 213 ila 217, 220, 223, 240, 299 ila 339 uncu maddelerinde belirtilen suçları işleyenler..." şeklinde değiştirilmesi ile anılan maddeye eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraların iptalleri nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan anılan maddenin kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

1025. 7145 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen 10/A maddesinin (1) numaralı fıkrası ile (2) numaralı fıkranın birinci cümlesinin iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan anılan maddenin kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

1026. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci paragrafının ikinci ve üçüncü cümlelerinde yer alan "...Resmî Gazetede yayımlanır..." ibarelerinin iptali nedeniyle anılan cümlelerin kalan kısımlarının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptalleri gerekir.

1027. 7145 sayılı Kanun'un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddesinin (Ç) fıkrasının birinci paragrafının "...üç yıl..." ve "...19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç..." ibareleri dışında kalan kısmının iptali

nedeniyle “...19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç,...” ibaresinin 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

1028. 7145 sayılı Kanun’un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK’ya eklenen geçici 35. maddesinin (D) fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...üç yıl...” ibaresi dışında kalan kısmının iptali nedeniyle fıkranın ikinci ila altıncı cümlelerinin 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

1029. 7145 sayılı Kanun’un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK’ya eklenen geçici 35. maddesinin (D) fıkrasının birinci cümlesinin iptali nedeniyle anılan maddenin (E) fıkrasında yer alan “... ve (D)...” ibaresinin 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

1030. 7145 sayılı Kanun’un 26. maddesiyle 375 sayılı KHK’ya eklenen geçici 35. maddesinin (D) fıkrasının birinci cümlesinin iptali nedeniyle anılan maddenin (F) fıkrasında yer alan “... ve (D)...” ibaresinin 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

VI. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

1031. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların bu hâliyle uygulanmasının telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına sebebiyet vereceği belirtilerek kuralların yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

A. 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un;

1. 2. maddesiyle 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu’na eklenen;

a. 56/A maddesinin birinci fıkrasının “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri...” bölümüne,

b. 56/B maddesinin birinci fıkrasının;

i. İkinci cümlesinde yer alan “...gerektiğinde el ile...” ibaresine,

ii. İkinci cümlede yer alan “...aracı...” ibaresi yönünden üçüncü ve dördüncü cümlelerine,

2. 5. maddesiyle 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu’na eklenen ek 7. maddenin birinci fıkrasında yer alan “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri...” ibaresine,

3. 6. maddesiyle 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu’na eklenen 15/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan “...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri...” ibaresine,

4. 9. maddesiyle 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 7. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasına,

5. 10. maddesiyle 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu’nun 30. maddesine eklenen beşinci fıkraya,

6. 11. maddesiyle 4/11/1983 tarihli ve 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu’nun ibare değişikliği yapılan ve fıkra eklenen 17. maddesine,

7. 12. maddesiyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’na eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin;

a. “...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...” bölümünde yer alan “...Milli Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti ve...” ibarelerine,

b. “...bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir.” bölümüne,

8. 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin (c) bendine,

9. 21. maddesiyle 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasına eklenen üçüncü cümleye,

10. 22. maddesiyle 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrasının;

a. Dördüncü cümlesinin "...Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine..." bölümüne,

b. Dokuzuncu cümlesinde yer alan "...ile mali hakları..." ibaresine,

c. On üçüncü cümlesine,

11. 23. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen 10/A maddesine,

12. 26. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen geçici 35. maddenin;

a. (A) fıkrasının birinci paragrafının;

i. Birinci cümlesinde yer alan "...Millî Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibarelerine,

ii. İkinci ve üçüncü cümlelerine,

iii. Beşinci cümlesinde yer alan "Görevden uzaklaştırılanlar veya..." ibaresine,

b. (B) fıkrasının;

i. Birinci paragrafında yer alan “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerine,

ii. Dördüncü paragrafının;

(1) Birinci Cümlesinde yer alan “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerine,

(2) Üçüncü ve dördüncü cümlelerine,

c. (C) fıkrasının “...üç yıl...” ibaresi dışında kalan kısmına,

ç. (Ç) fıkrasının;

i. Birinci paragrafının “...üç yıl...” ibaresi dışında kalan kısmına,

ii. İkinci paragrafının “...üç yıl...” ibaresi dışında kalan kısmına,

d. (D) fıkrasının “...üç yıl...” ibaresi dışında kalan kısmına,

e. (E) fıkrasında yer alan “...ve (D)...” ibaresine,

f. (F) fıkrasına,

g. (G) fıkrasının,

i. Birinci;

(1) Paragrafında yer alan “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerine,

(2) Paragrafının (a) bendine,

ii. İkinci paragrafına,

13. Geçici 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasına,

B. 18/7/2021 tarihli ve 7333 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 23. maddesiyle 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (C), (Ç) ve (D) fıkralarında yer alan “...üç yıl...” ibarelerinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesine,

yönelik yürürlüğün durdurulması taleplerinin koşulları oluşmadığından REDDİNE,

C. 7145 sayılı Kanun'un;

1. 1. maddesiyle 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafa,

2. 2. maddesiyle 211 sayılı Kanun'a eklenen 56/B maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...üstleri,..." ve "...eşyaları..." ibareleri yönünden üçüncü ve dördüncü cümlelerine,

3. 8. maddesiyle 2911 sayılı Kanun'un 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesine eklenen "..., vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmayacak..." ibaresine,

4. 10. maddesiyle 2937 sayılı Kanun'un 30. maddesine eklenen dördüncü fıkraya,

5. 12. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." bölümünde yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti ve..." ibarelerinin dışında kalan kısmına,

6. 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin;

a. (a) ve (b) bentlerine,

b. (a), (b) ve (c) bentleri dışında kalan kısmına,

7. 16. maddesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 134. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkranın birinci cümlesinin "...Cumhuriyet savcısının istemi üzerine..." ibaresinin "...hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından..." şeklinde değiştirilmesinde yer alan "...veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı..." ibaresine,

b. (1) numaralı fıkrasına eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerine,

c. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesine eklenen “...ya da işlemin uzun sürecektir...” ibaresine,

8. 22. maddesiyle 7075 sayılı Kanun’un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrasının dokuzuncu cümlesinin “...ile mali hakları...” ibaresi dışında kalan kısmına,

9. 24. maddesiyle 7075 sayılı Kanun’a eklenen geçici 3. maddenin (3) numaralı fıkrasının ikinci cümlesine,

10. 26. maddesiyle 375 sayılı KHK’ya eklenen geçici 35. maddenin;

a. (A) fıkrasının;

i. Birinci paragrafının;

(1) Birinci cümlesinin “...üç yıl...”, “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibareleri dışında kalan kısmına,

(2) Dördüncü cümlesine,

(3) Beşinci cümlesinin “Görevden uzaklaştırılanlar veya...” ibaresi dışında kalan kısmına,

ii. İkinci paragrafının birinci ve ikinci cümlelerine,

b. (B) fıkrasının;

i. Birinci paragrafının “...üç yıl...”, “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibareleri dışında kalan kısmına,

ii. İkinci ve üçüncü paragraflarına,

iii. Dördüncü paragrafının;

(1) Birinci cümlesinin “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerinin dışında kalan kısmına,

(2) İkinci cümlesine,

c. (E) fıkrasının “...ve (D)...” ibaresi dışında kalan kısmına,

ç. (G) fıkrasının;

i. Birinci paragrafının “...üç yıl...”, “...Milli Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibareleri ile (a) bendi dışında kalan kısmına,

ii. Üçüncü paragrafına,

11. Geçici 1. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasının “...üç yıl...” ibaresi dışında kalan kısmına,

b. (3) numaralı fıkrasına,

Ç. 7333 sayılı Kanun’un;

1. 11. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’un geçici 19. maddesinde yer alan “...üç yıl...” ibaresinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesine,

2. 20. maddesiyle 7145 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “...üç yıl...” ibaresinin “...altı yıl...” şeklinde değiştirilmesine,

3. 23. maddesiyle 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (A), (B) ve (G) fıkralarında yer alan “...üç yıl...” ibarelerinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesine,

yönelik iptal talepleri 30/6/2022 tarihli ve E.2018/137, K.2022/86 sayılı kararlar reddedildiğinden bu fıkralara, paragraflara, bentlere, kısımlara, bölümlere, cümlelere, ve ibarelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

D. 7145 sayılı Kanun’un;

1. 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a eklenen geçici 19. maddenin bentlerini bağlayan hükmünde yer alan “...üç yıl...” ibaresine,

2. 22. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesine,

3. 26. maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin;

a. (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresine,

b. (B) fıkrasının birinci paragrafında yer alan "...üç yıl..." ibaresine,

c. (C) fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresine,

ç. (Ç) fıkrasının;

i. Birinci paragrafında yer alan "...üç yıl..." ibaresine,

ii. İkinci paragrafında yer alan "...üç yıl..." ibaresine,

d. (D) fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresine,

e. (G) fıkrasının birinci paragrafında yer alan "...üç yıl..." ibaresine,

4. Geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...üç yıl..." ibaresine,

yönelik iptal talepleri hakkında 30/6/2022 tarihli ve E.2018/137, K.2022/86 sayılı kararla karar verilmesine yer olmadığına karar verildiğinden bu ibarelere ve cümleye ilişkin yürürlüğün durdurulması talepleri hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

30/6/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VII. HÜKÜM

A. 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

1. 1. maddesiyle 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafın;

a. “...belirli yerlere girişı ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceğı şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve...” bölümünün Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. Kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. 2. maddesiyle 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu’na eklenen;

a. 56/A maddesinin birinci fıkrasının “...veya bu sebeplere bağılı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri...” bölümünün Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. 56/B maddesinin birinci fıkrasının;

i. İkinci cümlesinde yer alan “...gerektiğinde el ile...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Üçüncü ve dördüncü cümlelerinin;

(1) İkinci cümlede yer alan “...aracı...” ibaresi yönünden Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

(2) İkinci cümlede yer alan “...üstleri...” ve “...eşyaları...” ibareleri yönünden Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptalleri talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. 5. maddesiyle 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu’na eklenen ek 7. maddenin birinci fıkrasında yer alan “...veya bu sebeplere bağılı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

4. 6. maddesiyle 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'na eklenen 15/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

5. 8. maddesiyle 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesine eklenen "..., vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmayacak..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

6. 9. maddesiyle 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

7. 10. maddesiyle 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 30. maddesine eklenen;

a. Dördüncü fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Beşinci fıkranın Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Kadir ÖZKAYA, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

8. 11. maddesiyle 4/11/1983 tarihli ve 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu'nun;

a. 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler..." ibaresinin "...26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 109, 124, 148, 149, 170 ila 172, 179, 185 ila 188, 190, 202, 213 ila 217, 220, 223, 240, 299 ila 339 uncu maddelerinde belirtilen suçları işleyenler..." şeklinde değiştirilmesinin ve anılan maddeye eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraların Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. 17. maddesinin birinci fıkrasının kalan kısmının 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

9. 12. maddesiyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin;

a. "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların...";

i. Bölümünde yer alan "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti ve..." ibarelerinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Bölümünün kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. "...bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir." bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

10. 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin;

a. Bentlerini bağlayan hükmünde yer alan "...üç yıl..." ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

b. (a) bendinin;

i. Birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. İkinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

c. (b) bendinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

ç. (c) bendinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

d. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

11. 16. maddesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 134. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkranın birinci cümlesinin "...Cumhuriyet savcısının istemi üzerine..." İbaresinin "...hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından..." şeklinde değiştirilmesinde yer alan "...veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. (1) numaralı fıkrasına eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

c. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesine eklenen "...ya da işlemin uzun sürecektir olması..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

12. 21. maddesiyle 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasına eklenen üçüncü cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Kadir ÖZKAYA, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

13. 22. maddesiyle 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrasının;

a. Üçüncü cümlesine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

b. Dördüncü cümlesinin "...Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek

kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine..." bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

c. Dokuzuncu;

i. Cümlesinde yer alan "...ile mali hakları..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Cümlesinin kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

ç. On üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

14. 23. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen 10/A maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrası ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

15. 24. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 3. maddenin (3) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

16. 26. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen geçici 35. maddenin;

a. (A) fıkrasının;

i. Birinci paragrafının;

(1) Birinci;

(a) Cümlesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

(b) Cümlesinde yer alan “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerinin Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

(c) Cümlesinin kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

(2) İkinci ve üçüncü;

(a) Cümlelerinde yer alan “...Resmî Gazetede yayımlanır...” ibarelerinin Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

(b) Cümlelerin kalan kısımlarının 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

(3) Dördüncü cümlesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

(4) Beşinci;

(a) Cümlesinde yer alan “Görevden uzaklaştırılanlar veya...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

(b) Cümlesinin kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

ii. İkinci paragrafının;

(1) Birinci cümlesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

(2) İkinci cümlesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. (B) fıkrasının;

i. Birinci;

(1) Paragrafında yer alan “...üç yıl...” ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

(2) Paragrafında yer alan “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerinin Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

(3) Paragrafının kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

ii. İkinci paragrafının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

iii. Üçüncü paragrafının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

iv. Dördüncü paragrafının;

(1) Birinci;

(a) Cümlesinde yer alan “...Millî Güvenlik Kurulunca...” ve “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibarelerinin Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

(b) Cümlesinin kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

(2) İkinci cümlesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

(3) Üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

(4) Dördüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

c. (C) fıkrasının;

i. Birinci cümlesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ç. (Ç) fıkrasının;

i. Birinci;

(1) Paragrafında yer alan "...üç yıl..." ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

(2) Paragrafının "Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren...süreyle; terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan, ... telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere her türlü bilgi ve belge, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verilir." bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

(3) Paragrafının kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. İkinci;

(1) Paragrafında yer alan "...üç yıl..." ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

(2) Paragrafının kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

d. (D) fıkrasının;

i. Birinci;

(1) Cümlesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

(2) Cümlesinin kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

e. (E);

i. Fıkrasında yer alan "...ve (D)..." ibaresinin 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Fıkrasının kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ 'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

f. (F);

i. Fıkrasında yer alan "...ve (D)..." ibaresinin 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Fıkrasının kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olduğuna İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

g. (G) fıkrasının;

i. Birinci;

(1) Paragrafında yer alan "...üç yıl..." ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

(2) Paragrafında yer alan “...*Milli Güvenlik Kurulunca...*” ve “...*üyeliği, mensubiyeti veya...*” ibarelerinin Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

(3) Paragrafının (a) bendinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE Kadir ÖZKAYA, Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

(4) Paragrafının kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

ii. İkinci paragrafının Anayasa’ya aykırı olduğuna İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

iii. Üçüncü paragrafının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

17. Geçici 1. maddesinin;

a. (1) numaralı;

i. Fıkrasında yer alan “...*üç yıl...*” ibaresine ilişkin iptal talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

ii. Fıkrasının kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. (2) numaralı fıkrasının Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

c. (3) numaralı fıkrasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ‘in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. 18/7/2021 tarihli ve 7333 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un;

1. 11. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesinde yer alan "...*üç yıl*..." ibaresinin "...*dört yıl*..." şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. 20. maddesiyle 7145 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...*üç yıl*..." ibaresinin "...*altı yıl*..." şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. 23. maddesiyle 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin;

a. (A), (B) ve (G) fıkralarında yer alan "...*üç yıl*..." ibarelerinin "...*dört yıl*..." şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ 'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. (C), (Ç) ve (D) fıkralarında yer alan "...*üç yıl*..." ibarelerinin "...*dört yıl*..." şeklinde değiştirilmesinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

30/6/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un (Kanun) 1. maddesiyle 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafın bir bölümünün; 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin (a) bendinin ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin; 26. maddesiyle 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye (KHK) eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının iptal edilen bazı ibareleri dışında kalan kısmının, (B), (E) ve (G) fıkralarının benzer hükümlerinin; 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A), (B) ve (G) fıkralarında yer alan "...üç yıl..." ibarelerinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin ve Kanun'un geçici 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir. Aşağıda açıklanan gerekçelerle çoğunluğun kararına katılma imkânı olmamıştır.

A. 5442 sayılı Kanun'un 11. Maddesinin (C) Fıkrasına Eklenen İkinci Paragraf

2. İptali istenen kural şu şekildedir: “Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir.”

3. Kuralın silah ve mermi taşınması ve naklinin yasaklanmasına ilişkin kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığı konusunda çoğunluk kararına katılmaktayım. Ancak kuralın kalan kısmı bireylerin Anayasa’nın 23. maddesinde korunan seyahat özgürlüğü ile 34. maddesinde güvenceye alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına müdahale konusunda valiyeye çok geniş yetkiler veren bir düzenleme mahiyetindedir. Anayasa’nın 13. maddesi gereğince temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların kanunla yapılması, meşru amacının bulunması ve ölçülü olması gerekmektedir.

4. Öncelikle belirtmek gerekir ki mülki idare amirinin görevleri dikkate alındığında kamu düzenini ve güvenliğini korumaya yönelik birtakım tedbirleri alma yetkisine sahip olması gerektiği izahtan varestedir. Bununla birlikte temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden idari karar ve tedbirleri düzenleyen kuralların en az iki güvenceyi sağlaması gerekir. Birincisi, idareye tanınan yasal yetkinin sınırlarının, yetkinin kullanılmasına ilişkin usul ve esasların hiçbir tereddüde yer bırakmayacak şekilde *belirli* olması zorunludur. İkincisi, temel hak ve özgürlüklere yönelik tedbirlerin ölçülü olması, bunun için de söz konusu karar ve tedbirlere yönelik etkili başvuru yollarının, bilhassa da gerektiğinde acil bir şekilde idari tedbiri durduracak etkili yargı yolunun mevcut olması gerekmektedir.

5. Kanuni belirlilik hem Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devletinin hem de anayasal hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğine dair anayasal hükümlerin bir gereğidir. Anayasa Mahkemesinin kararlarında vurgulandığı üzere hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin kişiler ve idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel

olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır (AYM, E.2018/90, K.2018/95, 14/11/2019, § 42).

6. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca bir temel hak ve özgürlüğü sınırlandırmak için bir yasal düzenlemenin bulunması yeterli değildir. Bu düzenlemenin aynı zamanda belirli, öngörülebilir, haklara yönelik keyfi müdahaleleri önleyici mahiyette olması gerekir.

7. Dava konusu kurallar valilere kamu düzeni ve güvenliğinin bozulduğu veya *“bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu”* durumlarda süresi on beş günü geçmemek üzere *“kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler”*in ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışını sınırlama ve *“belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini”* düzenleme ve kısıtlama yetkisi tanımaktadır. Kuralda geçen kamu düzeni ve güvenliğinin *“bozulacağına dair ciddi emareler”* ve *“kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler”* şeklindeki ibarelerin yeterince belirli ve öngörülebilir olduğunu söylemek zordur. Belirlilikten uzak, son derece soyut ve valiye oldukça geniş takdir yetkisi bırakan ifadeler yer veren kural temel hak ve özgürlüklere keyfi müdahaleleri beraberinde getirebilecektir.

8. Bir an için kuralda geçen kavramların belirli veya belirlenebilir olduğunu ve kanunilik şartını sağladığını varsayalım. Kuralın kamu düzeni ve güvenliğini sağlamaya yönelik olduğu düşünüldüğünde meşru amacının bulunduğu da kabul edilebilir. Ancak kuralla öngörülen temel hak ve özgürlüklere yönelik meşru müdahalenin aynı zamanda ölçülü olması gerekir. Ölçülülük alınan tedbirin öngörülen amaç bakımından elverişli, gerekli ve orantılı olmasını gerektirmektedir. Kuralın kamu düzeni ve güvenliğini sağlama amacı yönünden elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez. Bununla birlikte orantılılık, amaç ile kişilere yüklenen külfet arasında adil bir dengenin bulunmasını gerektirmektedir.

9. Kural valiye 15 gün süreyle belirli yerlere giriş ve çıkış imkânını ortadan kaldırmaktan her türlü toplantı ve yürüyüşü yasaklamaya, kişilerin dolaşmalarını ve araçların seyirlerini sınırlamaktan sokağa çıkma yasağı ilan etmeye kadar oldukça geniş yetkiler vermektedir. Ayrıca kuralda olağanüstü nitelikteki sınırlamalar 15 gün gibi kısa sayılmayacak bir süre için öngörülmektedir. Dahası bu sürenin bir defaya mahsus olup olmadığı da belirsizdir. Kuralın lafzı tedbirlerin her defasında 15 günü geçmemek üzere birden fazla alınabilmesine müsait görünmektedir. Tanınan yetkilerin kapsamına ve uygulanacak tedbirlerin ağırlığına bakıldığında valiye adeta il sınırları içinde olağanüstü hâl ilan etme yetkisi verildiği söylenebilir.

10. İptali istenen kuralla valiye temel hak ve özgürlükleri sınırlamaya yönelik ağır tedbirler alma yetkisi tanınmaktadır. Bu tedbirlere uyulmaması durumunda da 5442 sayılı Kanun'un 66. maddesi gereğince farklı yaptırımlar uygulanabilecektir. Dolayısıyla temel hak ve özgürlüklerin etkili şekilde korunması için idarenin muhtemel keyfi uygulamalarına karşı ivedi ve etkili denetim mekanizmasının sağlanması zorunludur.

11. Kuşkusuz idari yargı sistemi kapsamında yürürlüğün durdurulması mekanizmasının genel olarak etkili olduğu söylenebilir. Ancak kuralla valilere 15 günü geçmemek üzere karar alma ve tedbir uygulama yetkisi verildiğinden bu süre içerisinde yargısal karar alınmasını zorunlu kılan düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Buna karşılık ne kuralda ne de başka bir kanuni düzenlemede mahkemeleri tedbir süresi içinde bir karar almaya, dolayısıyla temel hak ve özgürlükleri etkili şekilde korumaya zorlayan bir hüküm bulunmaktadır. Dolayısıyla kural kişilere orantılı olmayan bir külfet yüklemektedir.

12. Açıklanan gerekçelerle dava konusu kural Anayasa'nın 13., 23. ve 34. maddelerine aykırıdır.

B. Olağan Dönemde Gözaltı Sürelerinin Uzatılmasına İlişkin Kurallar

13. Kanun'un 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin (a) bendi ile gözaltı sürelerinin -belli suçlar bakımından maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle- yakalama anından itibaren kırk sekiz saati, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçemeyeceği (birinci cümle), delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması

nedeniyle gözaltı süresinin, birinci cümlede belirtilen sürelerle bağlı kalmak kaydıyla, en fazla iki defa uzatılabileceği, gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin kararın, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine yakalanan kişi dinlenilmek suretiyle hâkim tarafından verileceği, yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında da bu bent hükümlerinin (ikinci, üçüncü ve dördüncü cümleler) uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Kısacası dava konusu kurallar belli suçlar yönünden yürütülen ceza soruşturmasında Cumhuriyet savcısına kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda ise dört gün süreyle gözaltı tedbiri uygulama, yine belirtilen sürelerle ilgili hâkime iki defayı aşmamak üzere gözaltı süresini uzatma yetkisi tanımakta, bu hükmün yakalanan kişi için de geçerli olduğunu öngörmektedir.

14. Kuralların bu haliyle Anayasa'nın 19. maddesinde güvenceye alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik sınırlama teşkil ettiği açıktır. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasına göre yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Bu nedenle belli suçlar yönünden gözaltı süresini en çok kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en fazla dört gün olarak düzenleyen geçici 19. maddenin (a) bendinin birinci cümlesi Anayasa'nın 19. maddesiyle uyumludur. Esasen buradaki tek değişiklik kanun koyucunun belli suçlardan dolayı yirmi dört saat olarak belirlenmiş olan süreyi kırk sekiz saate yükseltmiş olmasıdır. Dolayısıyla birinci cümlemin Anayasa'ya aykırı olmadığı konusunda çoğunluğa katılmaktayım.

15. Bununla birlikte kırk sekiz saat ve dört gün olarak belirlenen sürelerin uzatılmasına imkân tanıyan kuralların Anayasa'nın 19. maddesine aykırı olduğu kanaatindeyim. Anayasa'nın 19. maddesinin sistematığına bakıldığında gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin ayrıldığı, birincisi için hâkim kararı aranmaksızın azami kırk sekiz saat ve dört günlük süreler öngörüldüğü, hâkim kararıyla başvurulabilen tutuklama tedbiri için ise herhangi bir süre öngörülmediği anlaşılmaktadır. Diğer yandan Anayasa gözaltı sürelerini olağan ve olağanüstü dönemler bakımından farklı şekillerde düzenlemiştir. Maddede olağan dönem için belirlenen gözaltı sürelerinin olağanüstü hâl ve savaş hallerinde uzatılabileceği belirtilmektedir.

16. Gözaltı sürelerinin kısa tutulmasının sebebi hâkim kararı olmaksızın gözaltına alınarak hürriyetinden yoksun bırakılan kişinin keyfi

uygulamalara maruz kalmaması için bir an önce hâkim önüne çıkarılmasını sağlamaktır. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasına ilişkin gerekçede düzenlemenin amacının hürriyeti sınırlanan kişiyi *"en kısa zamanda bağımsız ve tarafsız hâkim güvencesine kavuşturmak"* ve *"gerekli 'Polis soruşturmasına' imkân sağlamak"* olduğu, daha önemlisi bu amaçla öngörülen sürelerin *"sınır teşkil eder"* mahiyette olduğu belirtilmiştir.

17. Kuşkusuz bu sınırı anayasa koyucu değiştirebilmektedir. Nitekim maddenin ilk halinde toplu suçlar için *"on beş gün"* olarak belirlenen azami gözaltı süresi, 2001 yılında *"dört gün"*e indirilmiştir. Anayasa değişikliği sürecinde toplu suçlarda gözaltı süresinin *"yedi gün"*e indirilmesi teklif edilmiş, ancak Genel Kuruldaki görüşmeler sırasında verilen bir önergeyle bu süre *"dört gün"* olarak kabul edilmiştir. Önergenin gerekçesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararları ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesinin tavsiyeleri ışığında insan hakları ve uluslararası standartlara uygun bir düzenleme yapmak amacıyla değişikliğin önerildiği ifade edilmiştir.

18. Bu noktada Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan *"Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz"* şeklindeki hükmü yorumlamak gerekir. Çoğunluğun red kararının -açıkça ifade edilmese de- bu hükmün mefhumu muhalifinden hareketle hâkim kararıyla azami gözaltı sürelerinin uzatılabileceği varsayımına dayandığı anlaşılmaktadır.

19. Bu yorumun anayasa koyucunun amacına da 19. maddenin sistematığına da uygun olduğu söylenemez. Yukarıda ifade edildiği gibi azami gözaltı sürelerinin özel olarak Anayasa'da öngörülmesinin amacı, hürriyetinden mahrum bırakılan kişinin bir an önce hâkim önüne çıkarılarak suç işlediğine dair *"kuvvetli belirti"*nin ve tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının tespit edilmesini sağlamaktır. Dava konusu kural, hâkimin tutuklamayı gerektiren sebeplerin olup olmadığını değerlendirmeksizin gözaltının iki kez uzatılabilmesini öngörmektedir. Anayasa'nın anılan hükmünün bu tür bir yoruma izin verdiği kabul edildiğinde öngörülemeyen bir durum ortaya çıkabilecektir. Bu durumda kanunla müteaddit defalar gözaltı süresinin uzatılmasının önünde bir engel kalmayacaktır. Bunun da anayasa koyucunun amacıyla bağdaştığı söylenemez. Anayasa koyucu gözaltı sürelerinin hâkim kararıyla uzatılmasını murat etmiş olsaydı bunu açıkça ifade ederdi.

20. Diğer yandan Anayasa'nın 19. maddesinin sistematığı de bu yoruma izin vermemektedir. Bu madde bir yandan şüphelilerin hâkim önüne çıkarılincaya kadar gözaltında tutulabileceği azami süreleri, diğer yandan da bu süreler içinde hâkim huzuruna çıkarılan kişilerin tutuklanabilmesinin şartlarını düzenlemiştir. Başka bir ifadeyle Anayasa'nın 19. maddesi gözaltı sürelerinin hâkim kararıyla uzatılması şeklinde bir denetimi değil, azami gözaltı süreleri içinde hürriyetinden mahrum bırakılan kişilerin hâkim kararıyla ya tutuklanması ya da serbest bırakılması yoluna gidilmesi şeklinde bir denetimi öngörmüştür.

21. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre *“Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir.”* Dolayısıyla 19. maddenin beşinci fıkrasında yer alan kimsenin gözaltı süreleri geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden mahrum bırakılamayacağına dair hükmü, bu süreler geçtikten sonra suçluluğu hakkında kuvvetli belirti ve tutuklama nedenleri bulunmayan kişilerin hürriyetinden yoksun bırakılamayacağı şeklinde anlamak gerekecektir.

22. Nitekim Anayasa Mahkemesinin maddeyi yorumu da bu yöndedir. Mahkeme 19. maddenin beşinci fıkrasında yer alan *“hâkim önüne çıkarılır”* ifadesinin *“sevk edilen kişinin hâkim tarafından Cumhuriyet savcısının sevk talebi kapsamında sorgusunun yapılması işlemi”* anlamına geldiğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesine göre *“sevk işlemi hukuken yapılmış olmakla birlikte fiili olarak hâkim tarafından sorgu işleminin başlamaması hâkim önüne çıkarılma olarak kabul edilemez”*. Anayasa'nın 19. maddesi uyarınca hürriyetinden mahrum bırakılan kişinin azami gözaltı süreleri içinde *“huzuruna çıkarıldığı hâkimin tutma halini esastan inceleyecek... bir nitelikte olması gerekir”* (Emre Soncan, B. No: 2016/73490, 11/3/2020, § 56).

23. Sonuç olarak Anayasa'da olağan dönemde gözaltı için öngörülen süreler *“sınır”* teşkil eden azami sürelerdir. Bu süreler kanunla uzatılamaz. Anayasa Mahkemesinin belirttiği üzere *“Anayasa'da kişinin hâkim huzuruna çıkarılması için öngörülen... [a]zami gözaltı süreleri kesin süreler olup uzatılması mümkün değildir”* (Emre Soncan, § 60).

24. Bir an için Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan hükmün iki türlü yorumlanmaya müsait olduğunu, yukarıdaki

değerlendirme yanında, hâkim kararıyla gözaltı sürelerinin uzatılmasına izin veren bir düzenleme olarak da yorumlanabileceğini kabul edelim. Bu şekilde iki türlü de yorumlanabilecek anayasal hükümler söz konusu olduğunda yorum tercihini temel hak ve özgürlüklerin koruma alanını daraltacak şekilde kullanmak hak eksenli yaklaşımla bağdaşmaz. Zira Anayasa Mahkemesi kararlarında vurgulandığı üzere “anayasa yargısına hâkim olması gereken hak eksenli yaklaşım”, anayasal hükümlerin “özgürlükler lehine” yorumlanmasını gerektirmektedir (bkz. *Kadri Enes Berberoğlu* (2) [GK], B.No: 2018/30030, 17/9/2020, § 91; *Ömer Faruk Gergerlioğlu* [GK], B.No: 2019/10634, 1/7/2021, § 133; *Ali Kuş* [GK], B.No: 2017/27822, 10/2/2022, § 50).

25. Bununla birlikte genel olarak örgütlü suçlarla özel olarak terörle mücadele, mevcut gözaltı sürelerinin belli şartlar altında hâkim kararıyla uzatılmasını gerektirebilir. Ancak bunun yolu bu yönde bir anayasa değişikliği yapmaktan geçmektedir.

26. Açıklanan gerekçelerle kurallar Anayasa’nın 19. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

C. 375 sayılı KHK’ya Eklenen Geçici 35. Maddenin (A), (B), (E) ve (G) Fıkraları

27. Dava konusu (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinde maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle geçerli olmak üzere terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu ilgili Kurul ve Komisyonca değerlendirilen Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay üyeleri, hâkim ve savcılar ile Sayıştay meslek mensuplarının meslekten çıkarılmalarına imkân tanınmaktadır. Fıkranın ikinci ve üçüncü cümlelerinde bu kararların ve kararlara itiraz üzerine verilen kararların Resmî Gazetede yayımlanacağı ve yayımlandığı gün ilgililere tebliğ edilmiş sayılacağı öngörülmüştür. Dördüncü cümlesinde ise görevden uzaklaştırılanlar veya görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları ve pasaportlarının iptal edileceği, bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya lojmanlardan on beş gün içinde tahliye edilecekleri belirtilmektedir.

28. Fıkranın ikinci paragrafında ise meslekten çıkarılanlar hakkında maddenin (B) fıkrasının ikinci paragrafı hükümlerinin (bir daha kamu

hizmetine alınmama, uhdelerinde bulunan müteveli heyet, kurul, komisyon vs üyeliklerinin sona ermesi, rütbe ve memuriyetlerinin geri alınması gibi) uygulanacağı öngörülmektedir. Öte yandan 7333 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle anılan fıkarda yer alan "...üç yıl..." ibaresi "...dört yıl..." şeklinde değiştirilerek söz konusu hükümlerin yürürlüğü bir yıl uzatılmıştır.

29. Dava konusu fıkranın birinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan "...üç yıl...", "...Milli Güvenlik Kurulunca..." ve "üyeliği, mensubiyeti veya..." ibarelerinin, ikinci ve üçüncü cümlelerinde yer alan "...Resmî Gazetede yayımlanır ..." ibarelerinin ve beşinci cümlesinde yer alan "Görevden uzaklaştırılanlar veya..." ibarelerinin iptali yönündeki çoğunluk kararına katılmakla birlikte, fıkranın kalan kısmının da iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red kararına katılmıyorum.

30. İptal edilen ibarelerden sonra fıkra gereğince dört yıl süreyle terör örgütlerine veya milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerin meslekten çıkarılmalarına ilgili kurumlarca karar verilir.

31. Öncelikle belirtmek gerekir ki, bir bütün olarak 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. madde, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen demokratik anayasal düzene yönelik darbe teşebbüsünün ardından ilan edilen olağanüstü hâl (OHAL) kapsamında çıkarılan 667 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine oldukça benzer niteliktedir. Dolayısıyla dava konusu kurallar, OHAL ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerle *olağan dönemde de* mücadele etmek amacıyla çıkarılmış, bu anlamda bazı OHAL tedbirleri olağan döneme taşınmıştır.

32. Bu noktada olağanüstü halin Anayasa'da öngörülen şartlar altında ilan edilen ve geçerli olduğu süre içinde temel hak ve özgürlüklere yönelik normal dönemin anayasal güvencelerine aykırı tedbirlerin alınabildiği bir hukuki rejim olduğunu hatırlamak gerekir. Nitekim 667 sayılı KHK gibi düzenlemelerle olağanüstü tehdit ve tehlikelerle mücadele etmeye yönelik tedbirler alınmıştır.

33. Elbette her anayasal sistem kendi varlığını tehdit eden tehlikeler karşısında gerekli tedbirleri alacaktır. Bu anlamda "*toplum sözleşmesi*" olarak bilinen anayasalar, Amerikan Yüksek Mahkemesi üyelerinden Yargıcı

Jackson'ın bir muhalefet şerhinde kullandığı ifadeyle “*intihar sözleşmesi*” değildir (bkz. *Terminiello v. City of Chicago*, 337 U.S. 1 (1949), s.37).

34. Bununla birlikte, olağanüstü dönemlerde kullanılan kamu gücü sınırsız değildir. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca OHAL tedbirlerinin uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülöklere aykırı olmaması, kötü muamele yasağı ve masumiyet karinesi gibi çekirdek haklara dokunmaması ve nihayet durumun gerektirdiğı ölçüde olması gerekmektedir (AYM, E. 2016/166, K. 2016/159, 12/10/2016, §§ 4, 11). Aynı şekilde olağanüstü rejimlerin en önemli özelliğı geçici olmalarıdır. Nitekim Kânûn-i Esâsî'de yer verilen “*idarei örfiye*” den yürürlükteki Anayasa'da öngörölen olağanüstü yönetim usullerine kadar bu yönetimler “*muvaakkaten*” ve belli bir süreyle ilan edilen istisnai hâller olarak kabul edilmiştir.

35. Bu bağlamda demokratik hukuk devletleri için en ciddi tehlikelerden biri, geçici olması gereken istisna hâlinin kalıcı hâle gelmesi, başka bir deyişle olağanüstünün olağanlaşmasıdır. Anayasa Mahkemesine göre bu yönetim usulleri kapsamında alınan tedbirlerin amacı olağanüstü duruma sebep olan tehlikenin kaldırılarak mümkün olan en kısa sürede olağan hukuk düzenine dönölmesini sağlamak olmalıdır. İstisnai ve geçici olma olağanüstü yönetim usullerinin meşruiyetinin de bir göstergesidir (*Aydın Yavuz ve diğlerleri* [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 166).

36. Anayasa Mahkemesi olağanüstü halin yürürlükte olduğı dönemde dava konusu kuralların mehzazı konumunda olan 667 sayılı KHK kapsamında yargı mensupları ve diğler kamu görevlilerine yönelik tedbirleri “*olağanüstü tedbir*” olarak nitelendirmiştir. Mahkemeye göre 667 sayılı KHK'da öngörölen “*meslekten veya kamu görevinden çıkarma; adli suç veya disiplin suçu işlenmesi karşılığında uygulanan yaptırımlardan farklı olarak terör örgütleri ile milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğı kabul edilen diğler yapıların kamu kurum ve kuruluşlarındaki varlığını ortadan kaldırmayı amaçlayan... “olağanüstü tedbir” niteliğindedir*” (AYM, E. 2016/6 (Değişik İşler), K. 2016/12, 04/8/2016, § 79). Tedbirin “*olağanüstü*” niteliğinin bir sonucu olarak da kamu görevlilerinin terör örgütü veya milli güvenliğe aykırı faaliyette bulunan yapı, oluşum veya gruplar ile bağlarının “*sübut*” derecesinde ortaya konmasının gerekmediğı, keyfilikten uzak durulması kaydıyla, Genel Kurulun salt çoğunluğunda “*belli bir tür delile dayanma zorunluluğı olmaksızın*” her türlü olgu, bilgi veya belgeye dayanan değlerlendirmeler üzerine oluşacak “*kanaat*”ın yeterli olduğı, bu

“kanaat”e ulaştıran nedenlerin ise “her somut olayın özelliğine göre değişebilecek” mahiyette olduğu belirtilmiştir (AYM, E. 2016/6 (Değişik İşler), K. 2016/12, 04/8/2016, §§ 86-88).

37. Bu açıklamalardan anlaşılabileceği üzere OHAL döneminde alınan söz konusu “olağanüstü tedbir”, kişilerin terör örgütüyle veya milli güvenliğe aykırı faaliyette bulunan yapı, oluşum veya gruplar arasındaki irtibat ve iltisakın belirlenmesi konusunda ilgili Kurul veya Komisyonlara oldukça geniş bir “değerlendirme” imkânı tanımaktadır. Ancak bunun olağanüstü halin sona erdiği tarihten sonra da uygulanacak şekilde normal döneme taşınarak disiplin hukukunun “sübut”, “makul sürede savunma” ve “tebliğ” gibi konularda kamu görevlilerine sağladığı birtakım güvencelerden mahrum bırakan bir olağan dönem yasal düzenlemesine dönüştürülmesi kanunilik ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Nitekim dava konusu kuralın dört yıl süreyle uygulanmasının öngörülmesi de düzenlemenin olağanüstü niteliğini göstermektedir.

38. Anayasa Mahkemesi terör örgütlerine veya devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kişilerin gerekli usuli güvenceler sağlanmadan liste usulüyle kamu görevinden çıkarılmasını öngören kuralın olağan dönemlerde temel hak ve özgürlüklere ilişkin sınırlama rejimini düzenleyen Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik şartını sağlamadığına, olağan dönem şartlarında demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkesiyle de bağdaşmadığına hükmetmiştir (AYM, E.2018/75, K.2021/61, 22/09/2021, § 89). Bununla birlikte Mahkeme, “olağan usullerin ötesinde bir uygulama” olarak nitelediği liste usulüyle kamu görevinden çıkarma şeklindeki olağanüstü tedbirin, daha sonra bireyselleştirmeye imkân veren idari ve yargısal başvuru yollarının ihdasıyla birlikte, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına Anayasa’nın 15. maddesinde öngörülen durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirmediğine karar vermiştir (AYM, E.2018/75, K.2021/61, 22/09/2021, § 128).

39. Bu kapsamda olağanüstü dönem tedbirleri olağan dönem şartlarında Anayasa’nın daha katı şekilde uygulanmasını öngördüğü kanunilik, demokratik toplumda gereklilik ve ölçülülük kriterlerine aykırılık teşkil edebilmektedir. Bu durum her ne kadar liste usulüyle kamu görevinden çıkarma tedbirine yer vermese de, olağanüstü dönem tedbirlerini olağan döneme taşıyan dava konusu kural için de geçerlidir.

40. Diğer yandan temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahalenin bir an için kanunilik şartını sağladığı varsayılsa bile, sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesine uygun olabilmesi için meşru bir amacının bulunması ve ölçülü olması da gerekir. Sınırlamanın kamu düzenini ve milli güvenliği korumak şeklinde bir meşru amacının olduğu açıktır. Ancak meşru amacı olan kanuni bir sınırlamanın aynı zamanda söz konusu meşru amaç bakımından elverişli, gerekli ve orantılı da olması zorunludur. Terör örgütlerine veya milli güvenliğe aykırı faaliyette bulunan yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen yargı mensuplarının hızlı ve etkili bir şekilde meslekten çıkarılmalarına imkân tanıyan düzenlemenin kamu düzenini ve milli güvenliği koruma meşru amacını gerçekleştirmek için elverişli olmadığı söylenemez.

41. Bununla birlikte aynı tespiti ölçülülüğün alt ilkelerinden olan *gerekliklik* için yapmak zordur. Zira bir sınırlamanın gerekli olabilmesi için aynı meşru amaca daha hafif tedbirlerle ulaşma imkanının bulunmaması gerekir. Başka bir ifadeyle temel hak ve hürriyetlere daha hafif bir sınırlama aracı ve yöntemiyle müdahalede bulunularak, sınırlama amacı olan kamu düzeni ve milli güvenliği sağlamak mümkünken bundan daha ağır bir aracın kullanılması gerekliklik, dolayısıyla ölçülülük ilkesiyle bağdaşmaz (AYM, E.2014/36, K.2015/51, 27/5/2015).

42. Kamu görevlileri hakkında uygulanabilecek meslekten çıkarma dahil disiplin yaptırımları bir yandan 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda diğer yandan da dava konusu kurallarda geçen yargı kurumları ile idari organların özel kanunlarında açıkça düzenlenmiştir. Sözgelimi 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinde, diğer yaptırımlar yanında, bir daha devlet memurluğuna atanmamak üzere devlet memurluğundan çıkarılmayı gerektiren haller düzenlenmiştir. 125. maddenin (E) bendinde sayılan memuriyetten çıkarılmayı gerektiren durumlardan biri de (I) alt bendinde yer verilen *“Terör örgütleriyle eylem birliği içerisinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmak, bu örgütlerin propagandasını yapmak”*tır. Yargı mensuplarının meslekten çıkarılmalarına ilişkin olarak özel kanunlarda benzer disiplin hükümlerinin bulunduğu malumdur.

43. Bu noktada belirtmek gerekir ki, 657 sayılı Kanun'da ve diğer özel kanunlarda öngörülen memuriyetten ya da meslekten çıkarılmaya ilişkin

yaptırımlara kişiler hakkında önemli usul güvenceleri sağlanarak karar verilebilecektir. Sözelimi dava konusu kurallarla Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında meslekten çıkarmaya Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun *salt çoğunluğuyla* karar verilebileceği öngörülmektedir. Buna karşılık 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 19. maddesinin (2) numaralı fıkrası üyelikten çekilmeye davet üye tamsayısının *üçte iki çoğunluğuyla* mümkündür. Benzer şekilde 6216 sayılı Kanun'un 18. maddesi hakkında soruşturma açılmasına karar verilecek üyeye savunmasını yapabilmesi için önemli usul güvenceleri sağlamaktadır. Buna göre Genel Kurul bir üye hakkında soruşturma açılmasına karar verirse, oluşturulan soruşturma kurulu sübut delillerini tespit eder, isnat olunan hâl ve hareketi bildirerek ilgiliye on beş günden az olmamak üzere tanınacak süre içinde savunmasını yapmaya davet eder. Bunun yanında 18. maddenin (6) numaralı fıkrası uyarınca hakkında soruşturma yapılan üyeye Genel Kurul huzurunda beş günden az olmayan bir süre içinde sözlü ya da yazılı savunmasını verme imkânı tanınır.

44. Bu açıklamalardan anlaşılacağı üzere olağan dönemde dava konusu kuralların öngördüğü kamu düzenini ve milli güvenliği sağlama meşru amacına, kişiler bakımından daha fazla güvence sağlayan dolayısıyla daha hafif nitelikteki araç ve yöntemlerle de ulaşılabilir. Bu nedenle kurallar olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması bakımından gerekli, dolayısıyla ölçülü kabul edilemez.

45. Bunun yanında kurallar, kişilerin meslekten çıkarılma ve bir daha mesleğe kabul edilmeme, uhdelerinde bulunan her türlü heyet ve kurul üyeliklerini sonlandırma, sahip oldukları muhtelif ruhsatları iptal etme gibi son derece ağır tedbir ve ek tedbirlere yer vermekte, ayrıca olağan dönem kanun hükümlerinin sağladığı birçok usul güvencelerini sağlamamaktadır. Bu sebeple, öngörülen amaçla müdahale arasında adil bir denge kuramayan ve kişilere ağır külfetler yükleyen kurallar orantılı da değildir.

46. Diğer yandan dava konusu (A) fıkrasının birinci paragrafının beşinci cümlesi ile ikinci paragrafının ve bu paragrafın göndermesiyle (B) fıkrasının ikinci paragrafında yer alan diğer hükümlerin, (B) fıkrasının birinci paragrafının "...*Milli Güvenlik Kurulunca...*" , "...*üyeliği, mensubiyeti veya...*" ibareleri dışında kalan kısmının, ikinci ve üçüncü paragraflarının, dördüncü paragrafının birinci cümlesinin "...*Milli Güvenlik Kurulunca...*" ve "...*üyeliği,*

mensubiyeti veya...” ibareleri dışında kalan kısmı ile ikinci cümlesinin, (E) fıkrasının, (G) fıkrasının birinci paragrafının “...*Milli Güvenlik Kurulunca...*”, “...*üyeliği, mensubiyeti veya...*” ibareleri ile (a) bendi dışında kalan kısmının, üçüncü paragrafının ve 7333 sayılı Kanun’un 23. maddesiyle 375 sayılı KHK’nın geçici 35. maddesinin (A), (B) ve (G) fıkralarında yer alan “...*üç yıl...*” ibarelerinin “...*dört yıl...*” şeklinde değiştirilmesinin de -mahiyetine uygun olduğu ölçüde- yukarıdaki gerekçelerle veya 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca uygulanma kabiliyeti kalmayacağı gerekçesiyle iptal edilmesi gerekir.

47. Açıklanan gerekçelerle dava konusu kurallar Anayasa’nın 13., 20. ve 70. maddelerine aykırıdır.

D. Kanun’un Geçici 1. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrası

48. Dava konusu kural, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 133. maddesi uyarınca kayyım atanan şirketlerde, ceza soruşturmasının başladığı tarihten Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun kayyım olarak atandığı tarihe kadar ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak şirket ortakları tarafından yapılmış olan devir ve temlik işlemlerinin muvazaalı kabul edilerek geçersiz sayılacağını ve ticaret sicilinden resen terkin edileceğini öngörmektedir.

49. Kuralla şirket ortaklık pay ve hakkı elde eden kişilerin devir ve temliklerinin geçersiz sayılarak iptal edilmesi suretiyle Anayasa’nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkına, yapılan devir ve temliklerin temelinde yatan hisse devir sözleşmesi gibi işlemlerin geçersiz sayılması suretiyle de Anayasa’nın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğüne sınırlama getirilmektedir. Mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne yönelik sınırlamaların Anayasa’nın 13. maddesi gereğince meşru amaca dayanması ve ölçülü olması gerekmektedir.

50. Dava konusu kuralın millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerin odağı hâline gelebilecek şirketlerin mal varlığının kaçırılmasının önlenerek bunların anılan faaliyetlerde finanse edilmesini engellemek amacıyla ihdas edildiği, dolayısıyla meşru bir amacının olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca düzenlemenin söz konusu amacı gerçekleştirmek için elverişli ve gerekli olmadığı da söylenemez.

51. Bununla birlikte mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne yönelik sınırlamaların ölçülü olabilmesi için kişilere yüklenen külfeti azaltmaya yönelik güvencelerin sağlanması, başka bir ifadeyle izlenen meşru amaç ile müdahale arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin kuralla getirilen kanuni karinenin aksini yani işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânları bulunmamakta, dolayısıyla muhtemel keyfilikleri önleyecek kanuni güvencelerin sağlanmadığı görülmektedir. Bu nedenle kural, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız bir sınırlama getirmektedir.

52. Esasen Anayasa Mahkemesi, dava konusu kuralla hemen hemen aynı mahiyette bir düzenleme öngören 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un "*Muvazaalı devir işlemleri*" kenar başlıklı 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasını denetlemiş ve Anayasa'ya aykırı bulmuştur. İptal edilen kuralın dava konusu kuraldan tek farkı işlemlerin muvazaalı kabul edildiği dönem "*soruşturmanın başladığı tarihten bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar*" olan dönem olarak belirlemiş olmasıdır. Bunun da dava konusu kuralın anayasallık denetiminde bir farklılığa yol açtığı söylenemez. Nitekim çoğunluk kararında da bu yönde bir açıklamaya yer verilmemiştir.

53. Anayasa Mahkemesi anılan kararında, yapıldığı dönemde yürürlükteki hukuk kurallarına göre geçerli olarak varlık kazanmış ve tamamlanmış hukuki işlemlere doğrudan müdahale edilerek bu işlemlerin geçerliliğinin ortadan kaldırıldığını, iyiniyetli üçüncü kişilerin işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânlarının bulunmadığını, kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfilikleri önleyecek yasal güvencelerin temin edilmediğini, dolayısıyla, kişilere aşırı bir külfet yüklenerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız, dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirildiğini belirtmiş ve kuralın iptaline hükmetmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/06/2021, §§ 373-375).

54. Dava konusu geçici 1. maddenin (3) numaralı fıkrası yönünden bu sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Aynı gerekçelerle kural, Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırıdır.

55. Sonuç olarak, yukarıda (A), (B), (C), (D) başlıkları altında belirtilen gerekçelerle dava konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğunu düşündüğümden, çoğunluğun red yönündeki kararlarına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇELERİ

A. 7145 sayılı Kanunun 1. Maddesiyle Değişik 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11. Maddesinin C Fıkrasının İkinci Paragrafında Yer Alan; Vali "... belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve..." Bölümü

1. Kural ile valiye ilde kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu veya bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hallere mahsus olmak üzere onbeş günü geçmemek üzere seyahat özgürlüğünü kısıtlama yetkisi verilmektedir. Düzenlemenin meşru amacının bulunduğu ve yetkiyi belirli kılan, kapsamını sınırlayan unsurların kuralda yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda sınırlamanın demokratik toplumda gerekliliği ve ölçülülüğü üzerinde durulmalıdır. İdari işlemlere karşı dava yolunun etkililiği özellikle yürütmeyi durdurma kararı verilebilmesi halinde söz konusu olur. Nitekim yürütmeyi durdurma kararı verilmesinin önemi nedeniyle Anayasa'da (m. 125/5) özel güvence altına alınmıştır. Çoğunluk gerekçesinde belirtildiği üzere elbette valinin idari işlemine karşı yargı yolu açıktır ve yürütmeyi durdurma kararı verilmesi de mümkündür. Hatta uygulamada kuraldaki gibi kısa süreli işlemlere karşı makul bir sürede yürütmeyi durdurma kararı verildiğinin örnekleri de bulunmaktadır. Fakat aksi yönde de çok sayıda örnekler bulunmaktadır.

2. Kuralın günlük yaşama ilişkin olarak seyahat özgürlüğünü uzunca sayılabilecek bir sürede kısıtlama yetkisini içermesi karşısında, bu tür işlemlere karşı açılan davalar hakkında mahkemelerin zamanında karar

vermesi önem arz etmektedir. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi ; “...temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur.” AYM E. 2020/53 – K. 2021/55, 14/7/2021, par. 95-96). Nitekim çeşitli yasalarda özel önemi ve mahiyeti gereği sözkonusu işlemin 24 saat veya 48 saat içerisinde hakim önüne çıkartılması ya da mahkemenin belirli bir sürede incelemesini yapması gibi güvenceler yer almıştır. Bu bakımdan incelenen düzenlemede de bireyler için hukuki güvenlik ilkesinin bir gereği olarak yasa yolunun etkililiğinin güvence altına alınması gerekir. Öte yandan ilgili kuralda keyfiliğe karşı yasal güvencenin yer almamasının, temel hakların sınırlandırılmasında Anayasanın 13. maddesi uyarınca yapılması gereken ölçülülük testi yönünden de bir sorun oluşturacağı söylenmelidir. Nitekim Mahkememizin bir kararında; “... bir temel hak ve özgürlüğe sınırlandırma getiren düzenlemeye karşı bireylere etkili başvuru yolunun tanınmaması, tedbiri ölçülülük boyutundan uzaklaştırır. Bu, keyfiliğe karşı hukukun mutlak üstünlüğünü öngören hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir sonucu olduğu gibi Anayasa’nın 40. maddesinin de bir gereğidir.” (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/06/2021, par. 271) sözleriyle bu husus belirtilmiştir. Belirtilen nedenlerle incelenen kuralın iptal edilmesi gerektiği düşüncesindeyim.

B. 7145 sayılı Kanunun 13. Maddesiyle 3713 sayılı Kanuna eklenen Geçici 19. Maddenin a bendinin birinci cümlesi dışında kalan kısmı

3. Kurallar ile, yakalanan veya yakalama emri üzerine yakalanan şüphelilerle ilgili olarak aynı bendin ilk cümlesinde belirtilen 48 saat ve 4 günlük gözaltı sürelerinin, dosyanın kapsamlı olması ve delillerin toplanmasında güçlük bulunan hallerde aynı sürelerle iki kez daha hakim kararıyla uzatılmasına imkan verilmektedir. Böylece şüpheli 6 gün veya toplu suçlarda 12 günü bulan bir süreyle gözaltında tutulabilecektir. Bu düzenleme Anayasanın 19/5. maddesinde belirtilen gözaltı sürelerine ilişkin azami miktarların üç kat aşılmasına yol açmaktadır.

4. Anayasanın 19. maddesinde özgürlük ve güvenlik hakkı düzenlenmiştir. Bu hükme göre yurttaş veya yabancı ayrımı yapılmaksızın herkes özgürlük ve bu hakkın keyfi kullanımına karşı koruma sağlayan güvenlik hakkına sahiptir. Özgürlük ve güvenlik hakkı kişilerin fiziksel özgürlüğünü koruma amacı dolayısıyla demokratik bir toplumda en önemli temel haklardan biridir. Maddenin ikinci fıkrasında ise anayasal meşru nedenlerle özgürlüğün kısıtlanabileceği haller gösterilmiştir. Suç şüphesiyle yakalanma da bu nedenlerden biridir. Anayasada (ve AİHS'nin 5. maddesinde) belirtilen bu istisnalar sınırlı olduğu gibi dar yorumlanması da gerekir (bkz. AİHM Şahin Alpay/Türkiye, No: 16538/17, 20.3.2018, par. 97). Yakalama adı verilen koruma tedbiri, kişinin fiziken ve fiilen denetim altına alınarak geçici olarak özgürlüğünün kısıtlanması anlamına gelmektedir. Bu nedenle salt yakalama emri-kararı bu özgürlük üzerinde bir tehdit oluştursa da kısıtlama sonucunu doğurmamaktadır (AYM Galip Ögüt, 2014/5863, 1.3.2017, par. 40). Suç şüphesiyle yakalama işleminin amacı adli merciin veya hakim önüne çıkartılarak soruşturmaya ilişkin adli işlemlerin yapılması ve sonucuna göre serbest bırakılma veya tutuklama tedbiri uygulanmasının sağlanmasıdır. Anayasal kavramların mevzuattaki farklı karşılıkları karşısında özerk yorumlanması gerektiğinden, Anayasadaki yakalama kavramının tutuklama öncesini ve özgürlüğünün kısıtlandığı andan serbest bırakıldığı ana kadarki süreci kapsadığı, dolayısıyla gözaltı sürecinin de anayasal anlamda bu sürecin bir parçası olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim uygulamada gözaltı için azami süre yakalama anından itibaren başlatılmaktadır.

5. Gözaltı tedbiri, tutuklama tedbiri öncesinde ve suç şüphesinin tutuklamayı gerektirir derecede olup olmadığının belirlenmesi için öngörülen bir koruma tedbiridir. Doğası gereği yakalama ve gözaltı için suçu işlediği yönünde şüphe nedenlerinin bulunması gerekir. Kuvvetli şüphenin bulunması ve ölçülü olması durumunda tutuklama kararı verilerek diğer soruşturma işlemleri ve delil elde etme faaliyeti sürdürülebilecektir. Çok sayıda suç şüphelisinin bulunduğu kimi soruşturmalar bakımından daha fazla gözaltı süresinin gerekli olduğu ileri sürülebilir. Böyle bir durumda hakim kararıyla gözaltı süresinin uzatılması da bir yöntem olabilir. Bununla birlikte Anayasada öngörülen düzenlemenin bu şekilde olmadığı görüşündeyim. Nitekim 1982 Anayasasının Danışma Meclisi tarafından hazırlanan 19. madde gerekçesinde 5. fıkranın amacı açıkça ifade edilmiştir. Gerekçedeki ifadeler şöyledir: *“Beşinci fıkra yalnızca sanık olarak yakalanan veya gıyabında verilmiş bir kararla tutuklanan kişileri konu almaktadır. Amaç sanığı*

en kısa zamanda bağımsız ve tarafsız hakim güvencesine kavuşturmalıdır. Bu süre normal hallerde kırksekiz saat; topluca işlenen, yani yüksek sayıda sanığı bulunan suçlarda onbeş gündür. Kırksekiz saat ve onbeş günlük süreler sınır teşkil eder ve gerekli "polis soruşturmasına" imkan vermek amacıyla öngörülmüştür. Olağanüstü durumlar (savaş, sıkıyönetim) saklıdır." Beşinci fıkradaki süreler hariç düzenlemenin temel şekli sonraki madde değişikliklerinde de korunmuş, 2001 yılında AİHM kararları gözetilerek 15 günlük süre 4 güne indirilmiştir.

6. Çoğunluk gerekçesine temel alınan yoruma göre Anayasanın anılan fıkrasının ikinci cümlesindeki "Kimse bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz." şeklindeki ifade karşısında fıkra ifade edilen gözaltı süreleri hakim kararıyla uzatılabilecektir. Ne var ki anılan fıkra ve cümleden böyle bir yorumun çıkartılması gözaltıyla ilgili bu güne kadarki anayasal yorumları, pratiği ve gözaltı kurumunun amacını dışlayan ve özgürlükleri anayasaya aykırı biçimde kısıtlayan bir uygulamaya dönüştürmektedir. Herşeyden önce özgürlüğün daha fazla kısıtlanmasına yol açan bir uygulamanın Anayasa metnini zorlayan bir yoruma dayandırılması yerinde olmayacaktır. Böyle bir sistem arzu ediliyorsa bunun yolu anayasa değişikliğidir. Fıkranın 2. cümlesinde yer alan ve çoğunluk gerekçesine temel olan "hakim kararı" ifadesi ile ise birinci cümle kapsamında yer alan tutuklama kurumu kastedilmektedir. Bu husus yukarıda aktardığımız gerekçeden de anlaşılmaktadır. Gözaltındaki kişi C. Savcısı tarafından serbest bırakılmayacaksa tutuklama talebiyle hakim önüne sevk edilecektir. Bu durumda anayasal gözaltı süresinden sonra özgürlüğün kısıtlanmasının sürdürülmesi yalnızca hakim tutuklama kararı vermesi halinde mümkün olabilir. Anayasanın 19/5. maddesinin 2. cümlesindeki ifade ile de bu durum açıklanmaktadır. Belirtilen nedenlerle incelenen kuralın iptal edilmesi gerektiği görüşündeyim.

C. 7145 sayılı Kanunun 26. Maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen Geçici 35. Maddenin A Fıkrasının ilk paragrafının 1. Cümlesindeki iptal edilen "Milli Güvenlik Kurulunca" ve "üyeligi, mensubiyeti veya" ibareleri dışında kalan kısmın ve 4. Cümlesi ile 5. Cümlesinde yer alan "Görevden Uzaklaştırılanlar veya" İbaresinin Dışında Kalan Kısmı ve A Bendinin İkinci Paragrafı

7. İncelenen kural ile, bu maddenin yürürlüğe girdiği 31.7.2018 tarihinden itibaren üç yıl süreyle maddede sayılan kamu kurumlarında Milli

Güvenlik Kurulu'nca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen görev yapan kamu görevlileri hakkında, yine maddede belirtilen usulle meslekten çıkartılmalarına karar verileceği belirtilmektedir. İncelenen kuralda hakimlik teminatı altında görev yapan hakimler, C. Savcılar ve yüksek mahkemelerin üyelerinin mesleklerine son verilmesine ilişkin düzenlemenin anayasaya uygunluğu tartışmanın merkezinde yer almaktadır.

8. Esasen Mahkememiz oy birliği ile "Milli Güvenlik Kurulu"na ve "üyeliği, mensubiyeti veya" ibarelerinin anayasaya aykırı olduğuna karar vermiştir. Buna rağmen A bendinin birinci cümlesindeki kuralın bütünlüğünde Anayasaya göre icrai bir karar organı olmayan MGK tarafından alınan istişari karara icra gücü verilerek ve aralarında Anayasal hakimlik ve yüksek mahkeme üyeliğine ilişkin güvenceleri bulunan yüksek mahkemeler ve diğer hakimler hakkında, ülkede olağanüstühal bulunmamasına (OHAL 18.7.2018 günü itibarıyla sona ermiştir) karşın, belirtilen kurumların kendi kanunlarında yer alan ve Anayasal güvenceler çerçevesinde düzenlenen disiplin soruşturmalarına ilişkin usul kuralları ve yasal haklar devre dışı bırakılarak, yine ilgili kurumların kendi yapılarına ilişkin farklılıkları da dikkate alınmayarak özel bir olağanüstü yöntemle mesleğe son verme kararı verilmesine imkan tanınmıştır.

9. AYM bir kararında Anayasanın 70. maddesinde düzenlenen kamu hizmetine girme hakkının, vatandaşların ülkenin kamusal işlerinin yürütülmesine katılma hakkını ifade eden siyasi haklar (katılma hakları) arasında sayıldığını ve bu hakkın yalnızca kamu hizmetine girmeyi değil, bu hizmette bulunmayı da kapsadığını ifade etmiştir (AYM E. 2021/104 – K. 2021/87, 11.11.2021, par. 48). Aynı kararda kamu hizmetine devam edebilme bakımından milli güvenlik ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla Anayasa ve kanunlara sadakat yükümlülüğünün aranmasının da görevin gerektirdiği nitelikler arasında görülebileceğine işaret edilmiş, bununla birlikte böyle bir kuralın anayasaya uygunluğu için ölçülü olması gerektiği de belirtilmiştir (par. 55, 56).

10. Diğer yandan meslekten çıkarmayı gerektiren yaptırımlar sonuçları itibarıyla kamu görevlileri bakımından da özel hayata saygı hakkıyla ilgili bir sınırlama niteliğindedir (AYM 2018/159 E. – 2019/93, 24.12.2019, par. 16).

11. Bilindiği üzere temel haklara ilişkin sınırlamaların sınırı Anayasanın 13. maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca söz konusu sınırlamanın belirlilik ve öngörülebilirlik unsurlarını taşıy biçimde kanunla yapılması, meşru amacının bulunması, demokratik toplumda gerekli ve ölçülü olması zorunludur.

12. Anayasaya ve kanunlara sadakat ilkesi uyarınca Devlet kurumlarının yasa dışı suç örgütleriyle bağlantısı bulunan kişilerden arındırılmasında meşru amacın bulunduğu söylenmelidir. Yine, düzenlemenin geçici olduğunun ifade edilmesi, kapsama dair kurumlar ve öngörülen usul açısından kanunilik ilkesinin belirlilik alt ilkesinin bulunduğu da varsayılabilir. Bununla birlikte kuralda yer alan “yapı, oluşum veya “gruplar” ibarelerinin hukuk düzenimiz açısından anlam ve kapsamlarının tayin edilmesi çok büyük güçlükleri ve belirsizlikleri bünyesinde taşımaktadır. Benzer tartışmalar esasen irtibat ve iltisak terimleri yönünden de söz konusudur. İrtibat sözcüğünün bir yerle bağı olmayı ve bağlantısını sürdürmeyi ifade ettiği gözetildiğinde terör örgütleriyle irtibatı olmanın belirsiz olmadığı söylenebilir. Fakat konu terör örgütleriyle sınırlı olmayıp, cümle içerisindeki ibare (-devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplar-) bütünlüğü ile birlikte değerlendirildiğinde belirsizliğe neden olmaktadır. İltisak kavramı ise bu anlamda belirsizliği daha da artırmaktadır. Belirtilen yönleriyle kural kanunilik ilkesinin belirlilik ve öngörülebilirlik unsurlarını karşılamaktan uzaktır. Ayrıca hukuk devleti ilkesi yönünden de böyle bir düzenlemenin hukuk güvenliği ilkesine aykırı olduğu söylenmelidir.

13. Diğer taraftan kamu görevlileriyle ilgili disiplin mevzuatında anayasal ilkeler kapsamında düzenlemeler ve güvenceler yer almaktadır. Sözgelimi 6216 sayılı Kanun madde 18/2; 2802 sayılı Kanun madde 72 ile disiplin fiillerine ilişkin zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Hukuk güvenliği ilkesi açısından olağan hukuk düzeni içerisinde yasa koyucunun kanunlarla getirdiği bu tür usul güvencelerini koruması, hele geçmişe yürür biçimde değiştirmemesi beklenir. Suç oluşturmayan disiplin eylemlerine ilişkin olarak zamanaşımı güvencesinin ortadan kaldırılması hukuki güvenlik ilkesine ve hukuk devletine aykırıdır.

14. Kanunilik ilkesi yönünden sorun bulunduğu takdirde incelemeye devam etmeye gerek yok ise de sınırlamaya ilişkin diğer testlerin de gözden

geçirilmesi, konunun anlaşılması için yararlı olabilir. Demokratik bir toplumda *gereklilik* unsuru açısından kuralın, incelenmesinde olağan bir dönemde hakimlerin ve yüksek mahkemelerin kanunlarındaki hakimlik teminatıyla uyumlu yasal güvenceleri kapsayan disiplin yöntemlerinin devre dışı tutulmasını gerektirir bir toplumsal ihtiyacın varlığı da anlaşılamamaktadır. Esasen oldukça uzun süren OHAL döneminde ilgili Kararnameler ve Kanunlarla tedbirler alınmış, uygulamalar yapılmış ve olağanüstü halin devam etmemesine karar verilmiştir. Olağan anayasal dönemde ve bir hukuk devletinde kamu görevlilerinin ve hele de hakimlerin hakimlik teminatıyla bağdaşmayan özel usuller oluşturularak meslekten çıkartılmalarına karar verilmesi hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmamaktadır. Kuralda öngörülen savunma hakkının ve yargı denetiminin varlığı, belirtilen anayasaya aykırılıkları telafi etmemektedir. Dolayısıyla böyle bir tedbirin demokratik bir toplumda *zorunlu bir ihtiyaç olduğu* söylenemez.

15. Hiç şüphesiz her türlü suç örgütleri ve terör örgütlerine karşı mücadele anayasal devletin ve demokratik toplumun zorunlu ihtiyacıdır. Fakat Anayasanın 2. maddesinde belirtilen insan haklarına saygılı demokratik hukuk devletinde bu mücadelenin anayasal ilkelere, kamu görevine girme ve kalma hakkına, özel hayata saygı hakkına uygun olarak oluşturulan usul ve kurallar çerçevesinde yürütülmesi gerektiği açıktır. Hakimler ve yüksek mahkeme üyeleri hakkındaki böylesi bir meslekten çıkarma yöntemi Anayasa'nın hakimlik teminatıyla ilgili 139. ve 140. maddelerine ve ilgili diğer hükümlerindeki (147, 154, 155, 160) güvencelere de aykırıdır. İncelenen kuralların bütününde yukarıda izah edilen anayasal ilkelere aykırılıklar gözetildiğinde iptal edilmesi gerektiği görüşündeyim.

D. 7145 sayılı Kanunun 26. Maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen Geçici 35. Maddenin B Fıkrasının İlk Paragrafının İptaline Karar Verilen "...Milli Güvenlik Kurulunca, ...üyeliği, mensubiyeti veya" İbareleri Dışında Kalan Kısım ile İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Paragraflarının İptal Taleplerinin Reddine Karar Verilen Kısımları

16. İptali talep edilen B fıkrasında yer alan kurallarda belirtilen kişilerin MGK kararı doğrultusunda yetkili makamlarca yapılan değerlendirmede devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı veya irtibatlı olduğuna karar verilenlerin kamu

görevinden çıkartılmalarına imkan tanınmaktadır. Fıkranın ikinci ve sonraki paragraflarında ise görevden çıkarmanın sonuçları düzenlenmiştir. Buna göre görevine son verilenler bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecek, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekler, ayrıca uhdelerindeki her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin sona ermiş sayılacağı ve silah ruhsatlarının, gemi adamlığı belgelerinin ve pilot lisanslarının iptal edileceği belirtilmektedir. Yine TSK ve kolluk birimlerinde görev yapanlardan görevlerine son verilenlerin mahkeme kararı aranmaksızın karar tarihinden geçerli olmak üzere rütbe ve memuriyetlerinin geri alınacağı, yeniden bir kamu görevine kabul edilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

17. Öncelikle yukarıda aynı maddenin A fıkrasına ilişkin olarak ileri sürdüğümüz iptal nedenlerinin bu fıkra yönünden de söz konusu olduğu görüşündeyim. Demokratik bir toplumda gerekli olmadığı değerlendirilen bu özel göreve son verme yönteminin diğer sonuçlarına dair kuralların da aynı gerekçelerle Anayasaya aykırı olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte fıkradaki bazı hususlara ayrıca değinilmesinde yarar bulunmaktadır.

18. İkinci paragrafın birinci cümlesinde göreve son verilenlerin uhdelerindeki her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin sona ermiş sayılacağı hükme bağlanmıştır. Göreve son vermeye bağlanan bu hukuki sonuçların görevle bağlantılı olan veya olmayan her türlü üyelikleri kapsadığı anlaşılmaktadır. Görevle bağlantısı olmasa dahi kişilerin hukuk düzeni içerisindeki farklı kurul, heyet veya yönetim kurulu gibi üyeliklerinin bir mahkeme kararı olmaksızın idari bir kararla doğrudan sona erdirilmesi, Anayasanın 33. maddesinde güvence altına alınan örgütlenme özgürlüğü yönünden ölçüsüz bir sınırlamaya yol açmaktadır.

19. Dördüncü paragrafta göreve iade edilenlerin, kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamayacakları belirtilmektedir. İdari işlem nedeniyle zarara uğrandığı iddialarının dava edilmesini önleyen bu kural hak arama hürriyetine, mahkeme hakkına (AY m. 36) aykırı olduğu gibi Anayasanın 125. maddesinde ifade edilen idari işlem ve eylemlerin yargı denetimine tabi olacağına ilişkin kurala da aykırıdır.

E. 7145 sayılı Kanunun 26. Maddesiyle 375 sayılı KHK'ya eklenen Geçici 35. Maddenin E Fıkrası ile G Fıkrasının 1. Paragrafının İlk Cümlesinin İptal Konusu Olmayan Kısım ile b Bendi ve Üçüncü Paragrafı

20. Kural ile 35. maddenin A, B, D, fıkraları uyarınca haklarında işlem tesis edilenlerin uhdelelerinde taşıdıkları büyükelçi, vali gibi unvanları ve yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hakim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları belirtilmektedir.

21. İncelenen kurallarda atıf yapılan D bendindeki hükümler Mahkememizce oybirliğiyle iptal edilmiştir. Kuralın atıf yaptığı kurallarla oluşturduğu bütünlük açısından değerlendirildiğinde yukarıda aynı maddenin A fıkrasına ilişkin olarak ileri sürdüğümüz iptal nedenlerinin bu fıkranın karşıoy kullanılan kısımları yönünden de söz konusu olduğu görüşündeyim. Demokratik bir toplumda gerekli olmadığı değerlendirilen bu özel göreve son verme yönteminin diğer sonuçlarına dair kuralların da aynı gerekçelerle Anayasaya aykırı olduğu düşüncesindeyim.

F. Geçici 1. Maddenin 3. Fıkrası

22. Üçüncü fıkarda 5271 sayılı CMK'nın 133. maddesi uyarınca kayyım atanan şirketlerde, soruşturmanın başladığı tarihten Fon'un kayyım olarak atandığı tarihe kadar şirket ortaklarınca yapılmış olan devir ve temlik işlerinin muvazaalı olarak kabul edileceği ve geçersiz sayılıp ticaret sicilinden re'sen terkin edileceği belirtilmektedir.

23. Kural ile yasal muvazaa karinesi getirilmiştir. Bu karine olağanüstühal döneminin öncesini ve sonrasını da kapsar durumdadır. Muvazaa kavramının yer aldığı 6098 sayılı TBK'nın 19. maddesinde borç ilişkilerinde bir sözleşmenin yorumlanmasında gerçek amacı gizleyen görünüşteki ifadelerle bakılmayıp gerçek iradenin esas alınacağı, borçlunun yazılı bir sözleşmeye güvenerek alacak hakkı kazanan üçüncü kişiye karşı muvazaa savunmasında bulunamayacağı düzenlenmiştir. Özel hukukta fiili veya hukuki karinelere bir ispat kuralı olarak yararlanılabilmektedir. Fakat burada önemli olan husus ileri sürülen karinenin aksinin ispat edilmesine imkan tanınıp tanınmamasıdır.

24. Anayasa Mahkemesi benzer bir kuralı daha önce incelemiştir. 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un "Muvazaalı Devir İşlemleri" başlığını taşıyan 4. maddesinde aynı şekilde yer alan düzenleme Mahkeme tarafından oybirliğiyle iptal edilmiştir. Anılan düzenleme şöyledir: "MADDE 4- (1) 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 133 üncü maddesi uyarınca kayyum atanan şirketlerde ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar şirket ortakları tarafından yapılmış olan devir ve temlik işlemleri muvazaalı kabul edilerek geçersiz sayılır ve ticaret sicilinden resen terkin edilir." Mahkemenin iptal gerekçesinin yer aldığı ilgili paragrafta şunlar ifade edilmiştir: "Buna göre hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan kanun hükümlerine uygun olarak kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğu kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kural, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirmektedir." AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/06/2021, par. 375).

25. İncelenen kural ile de iptal edilen kuraldaki gibi Kanunla muvazaa karinesi getirilerek, belirtilen tarihler arasında şirketlerin ortaklık hak ve paylarını elde edenlerin devir ve temliklerinin geçersiz sayılması mülkiyet hakkına (AY m. 35) ve sözleşme özgürlüğüne (AY m. 48) müdahale teşkil etmektedir. Yasa koyucunun kimi durumda karinelere yaslanması mümkün ise de aksinin ispat edilmesine imkan tanınmaması, temel haklara yapılan müdahaleyi ölçüsüz hale getirir. Nitekim incelenen kuralın açık yazılış şekli gözetildiğinde karinenin aksinin ispat edilmesinin mümkün bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle yapılan müdahale açıkça ölçüsüz olup, bu yönüyle bir sınırlamadan öte, sözleşme ve mülkiyet haklarını tümüyle ortadan kaldırır mahiyettedir. Anayasanın 35., 48. ve 13. maddelerine aykırı olduğundan kuralın iptali gerekmektedir.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Karşı Oy

25/07/2018 tarih ve 7145 sayılı Kanunun; 21. maddesiyle 6749 sayılı Kanunun değiştirilen dördüncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Birinci fıkra uyarınca kamu görevinden çıkartılan asker kişilerin askerlik rütbeleri, mahkeme kararı aranmaksızın karar tarihinden geçerli olmak üzere geri alınır” şeklindeki düzenlemenin incelenmesinde:

1. Olağanüstü hâl döneminde Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen oluşum veya gruplarla olan ilgisi nedeniyle görevlerine son verilen asker kişilerin rütbelerinin geri alınmasına ilişkin düzenlemenin Anayasa’ya aykırı olmadığını değerlendirmekteyiz.

2. Söz konusu kişilerin rütbeleri, ifa etmekte oldukları kamu görevinin bir unsurunu teşkil etmekte olup, görevlerinin sona erdirilme gerekçelerine bakıldığında işlemin orantısız olduğunu iddia etmek de mümkün değildir.

3. Kamu görevleri sona erdirilmekle bu görevlerinden kaynaklanan rütbeye bağlı hakların da son bulmasının makul olmadığını iddia etmek mümkün değildir.

4. Dahası kamu görevinden kaynaklanan idari hakların sona erdirilmesinin ancak mahkeme kararıyla yapılmasını zorunlu kılan anayasal bir dayanak da söz konusu değildir. Kaldı ki rütbelerin geri alınması işlemi yargı denetimi dışında bırakılmış da değildir.

5. Yeniden değerlendirme imkanı bulunan ve yargı denetimine tabi bir işlem neticesinde görevlerin sona erdirildiği dikkate alındığında, konunun Anayasa’nın 2. maddesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır.

6. Sayılan bu gerekçelerle çoğunluğun kuralın iptal edilmesi yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Karşı Oy

25/07/2018 tarih ve 7145 sayılı Kanunun; 10. maddesiyle 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu’nun 30. maddesine eklenen Beşinci Fıkra.

1. Bu düzenleme ile Milli İstihbarat Teşkilatı 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamı dışına çıkartılmaktadır.

2. Kurumun milli güvenlik alanında görev ifa ettiği nazara alındığında, sahip olduğu bilgilerin çeşitli sınıflandırmalara tabi tutularak kişilerle paylaşılması kurumun fonksiyonuna uygun düşmemektedir.

3. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararında istihbari nitelikteki bilgilerin, kişilerin şahsi durumunu etkileyecek nitelikte olsa dahi, şahıslarla paylaşılması noktasında devlete bir yükümlülük getirmemektedir.¹

4. Bu nedenle anılan hükmün iptali yönündeki çoğunluk fikrine iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

1 Leander-İsveç B. No. 9248/81, 26.3.1987, Gaskin-Birleşik Krallık B. No. 10454/83, 7.7.1989

Karşı Oy

25/07/2018 tarih ve 7145 sayılı Kanunun 26. maddesiyle 375 sayılı Kanuna eklenen geçici 35. maddenin G fıkrasının “a” bendinde yer alan “Soruşturmaya başlama süresi uygulanmaz” hükmü.

1. Söz konusu düzenleme ile disiplin hukuku açısından görevden uzaklaştırma veya açığa alınanlar hakkında muhtelif kanunlarda yer alan soruşturma başlatma sürelerinin uygulanmayacağı hüküm altına alınmaktadır.

2. Kuralda uzun sürelerle açığa alma veya görevden uzaklaştırma tedbirlerine yer verilmesi buna bağlı olarak da soruşturmaya başlama açısından belirsiz bir tarih aralığına neden olduğu gerekçesiyle çoğunluk tarafından hüküm Anayasa’ya aykırı görülmüştür.

3. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 139/1. maddesinde söz konusu süre görevden uzaklaştırmadan itibaren 10 gün olarak düzenlenmiştir.

4. Denetime konu edilen hüküm açısından söz konusu süre bir yıl olarak öngörülmüş olup ihtiyaç halinde en fazla bir yıl daha uzatılmasına imkan verilmektedir.

5. Genel olarak söz konusu düzenleme devlet memurları açısından disiplin hukukunu ihlal eden eylemleri açısından lehlerine usulü bir düzenleme olarak gözükmekle birlikte, diğer bir yönden disiplin suçu işleyen memurların işledikleri iddia edilen disiplin suçlarının takipsiz bırakılması gibi bir sonuca da hizmet etmektedir.

6. Düzenleme açığa alma veya görevden uzaklaştırma sürelerini bir yıl gibi bir süreyle kısıtlayarak soruşturmaya başlanması noktasında da limiti bir yıllık süreye uzatmaktadır. Bu haliyle 10 günlük sürenin makul, bir yıllık sürenin makul olmadığını değerlendirecek anayasal bir ölçüt ortaya koymak da mümkün değildir.

7. Kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında yaptığı bu düzenlemenin azami olarak dört yıl uygulanacağı da dikkate alındığında

kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığını değerlendirdiğimizden çoğunluğun aksi yöndeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

A) Kanun'un 1. Maddesiyle 5442 Sayılı Kanun'un 11. Maddesinin (C) Fıkrasına Eklenen İkinci Paragrafı Yönünden

1. 7145 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafında "...belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve..." hükmü yer almaktadır.

2. Kural, valinin kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabileceğini, belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebileceğini veya kısıtlayabileceğini hüküm altına almaktadır.

3. Kişilerin belli yerlere giriş ve çıkışının engellenmesi ile belli yerlerde veya saatlerde dolaşmalarının engellenmesiyle Anayasa'nın 23. maddesinde yer alan yerleşme ve seyahat hürriyetlerine müdahale edilmektedir. Vurgulamak gerekir ki Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı keyfi yakalama ve tutuklamaya karşı bir güvence sunmanın ötesinde, kişinin başkasına zarar vermemek şartıyla

yasayla tespit edilen ve sınırlanan durumlar dışında fiziki olarak dilediği gibi hareket edebilmekten mahrum bırakılmamasını da koruma altına almaktadır. Bu yönüyle 19. madde, Anayasa'nın 23. maddesiyle de yakından bağlantılıdır. Anayasa Mahkemesi'ne göre seyahat hürriyeti, kişilerin gidip-gelme, dolaşma, hareket özgürlüklerini güvenceye almaktadır (AYM, E. 2000/82, K.2002/193, 26/11/2002). İptali istenen kural da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişilerin ildeki belli yerlere giriş ve çıkışları ile belli yerlerde veya saatlerde dolaşmaları ve araçların seyirlerinin düzenlenmesi veya kısıtlanmasına yönelik tedbirler getirdiğinden seyahat özgürlüğü kapsamı içinde kalmaktadır.

4. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) göre Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesi anlamında özgürlük ve güvenlik hakkına yönelik müdahale, Sözleşme'ye ek 4 No.lu Protokol'ün 2. maddesi kapsamındaki seyahat özgürlüğünün kısıtlanmasının ileriye götürülmüş bir halidir. Strazburg Mahkemesi, özgürlük ve güvenlik hakkına yönelik sınırlamalar ile seyahat özgürlüğüne yönelik sınırlamalar arasındaki farkın derece ve yoğunluk farkı olduğu, bunun değerlendirilmesinde tedbirin çeşidi, süresi, etkileri ve uygulanma tarzı gibi çeşitli unsurların göz önüne alınması gerektiği görüşündedir (*Guzzardi/İtalya*, B. No: 7367/76, 6/11/1980, §§ 92-93). Mahkememiz de bir kararında AİHM'in bu yaklaşımını benimsemiştir (*Sebahat Tuncel*, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 44).

5. İtiraz konusu kural, kişilerin belli yerlerde ve saatlerde toplanmalarıyla ilgili bir sınırlama getirdiğinden Anayasa'nın 34. maddesinde düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkıyla da bağlantılıdır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin düşünce açıklamalarında bulunmak amacıyla açık veya kapalı mekânlarda, kamu otoriteleri ile üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın, geçici olarak bir araya gelebilme özgürlüğünü sağlamaktadır.

6. Kural, valilerin kamu düzeni ya da güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler yönünden 15 günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışlara kısıtlama getirmek, kişilerin belli yerlerde veya saatlerde dolaşmaları, toplanmaları ve araçların seyirlerinin düzenlenmesi ve kısıtlanmasına karar vermelerine olanak tanımaktadır. Valilere tanınan bu yetkiyle seyahat hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını getirilen sınırlandırmanın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesine uygun olması gerekmektedir.

7. Kuralda öngörülen tedbirler, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulması ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunması şartlarına bağlanmış ve tedbirlerin kapsamı da ildeki belli yerlere giriş ve çıkışının engellenmesi açısından kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişilerle sınırlandırılmıştır.

8. Anayasa'nın 23. maddesine göre, seyahat hürriyeti suç soruşturması ve kovuşturması ile suç işlenmesinin önlenmesi nedenleriyle sınırlandırılabilir. Anayasa'nın 34. maddesi kapsamında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı da millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla sınırlanabilir. Kuralla getirilen sınırlamanın ilgili Anayasa maddelerinde belirtilen milli güvenlik, kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi meşru amaçlarını taşıdığı söylenebilir.

9. Seyahat özgürlüğü ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca ölçülü olması gerekir. Ölçülülük ilkesi ise elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; *Mahmut Üçüncü*, B. No. 2014/1017, 13/07/2016, § 70).

10. Kural, milli güvenlik, kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli tedbirleri bünyesinde barındırmaktadır. Orantılılık açısından ise kişilerin seyahat hürriyeti ve toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sınırlandırılmasıyla varılmak istenen meşru amaç ile kişilerin anayasal hakları arasında adil bir dengenin sağlanması gerekmektedir. Amacın meşru olması ve bu amacı gerçekleştirmek için kullanılacak araçların elverişli ve gerekli nitelikleri taşıması temel haklara yapılan müdahalenin ve getirilen sınırlamanın orantısızlığına neden olmamalıdır.

11. Seyahat hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına milli güvenlik, kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla getirilen sınırlamanın adı geçen haklara en az müdahaleye imkân veren ölçülü bir sınırlama içermesi beklenir. Bu da ancak arzulanan meşru amacı gerçekleştirmeye elverişli en hafif müdahale yöntemlerinin uygulanmasıyla sağlanabilir. Aksi takdirde, kişiler anayasal haklarını kullanırken aşırı külfet ve maliyetle karşı karşıya gelebilirler. Böyle bir durumda hukuk devletinin gerektirdiği meşru amaç ve araç arasında makul ve uygun bir dengenin kurulması son derece güçleşir, hatta imkansızlaşır.

12. Demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların, bu sınırlamayla ulaşılmak istenen amacın gerektirdiğinin ötesine geçmesi temel hak ve özgürlüklerin kullanımını güçleştirerek anayasal demokratik düzenin sadece kâğıt üzerinde kalan bir söz öbeğine dönüşmesine yol açabilir. Sınırlama getiren düzenlemelerin kapsamı idarenin keyfi uygulamalarının önünü açacak özellik taşımamalıdır.

13. Dava konusu düzenlemeyle, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozacak ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtileri doğuracak durumlar ile kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozma şüphesi bulunan kişilerin tespiti valinin *öznel* değerlendirmelerine bırakılmıştır. Dolayısıyla, kuralla getirilen tedbirler valiye seyahat hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına keyfi uygulamaların önünü açabilecek ölçüde geniş yetkiler vermektedir.

14. Kural, tedbir kararının bir defada en çok 15 günü geçmemek üzere uygulanabileceğini hükme bağlamaktadır. Bu süre, tek başına nispeten uzun bir zaman dilimini içerdiği gibi kuralın birden fazla tedbir kararı verilmesine engel olmadığını da düşünürsek, sürenin daha da uzatılması mümkündür.

15. Ek olarak tedbir kararlarına aykırı davrananlar hakkında 5442 sayılı Kanun'un 66. maddesi uyarınca farklı yaptırımlar gündeme gelebilecektir. Bu bakımdan tedbirlerin niteliği, süresi, bunlara karşı öngörülen yaptırımlar nedeniyle söz konusu temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalara karşı acil müdahale yapılmasının zorunluluğu dikkate alındığında idari yargı denetiminin olası keyfi uygulamalara karşı etkili ve ivedi denetim mekanizması sunduğunu söylemek de mümkün görünmemektedir.

16. Kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde valilere on beş günü geçmemek şartıyla kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler yönünden ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışlara sınırlama getirme, belli yerlerde ve saatlerde kişilerin dolaşmaları ve araçların seyirlerini düzenleme ve kısıtlanma yetkisi tanıyan kural milli güvenlik, kamu düzeni ve suç işleminin önlenmesi amacına ulaşmada seyahat hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirmektedir.

17. Belirtilen nedenlerle kuralın, Anayasa'nın 13., 23. ve 34. maddelerine aykırı olduğu sonucuna ulaştığımdan iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmıyorum.

B) Kanun'un 13. Maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a Eklenen Geçici 19. Madde ile Maddede Değişiklik Yapan 7333 Sayılı Kanun'un 11. Maddesinin İncelenmesi

18. Dava konusu kurallar devletin güvenliğine, anayasal düzene ve işleyişine, milli savunmaya, devlet sırlarına karşı işlenen suçlar ile casusluk suçu, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından gözaltı sürelerini düzenlemektedir. Bu kapsamda 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (1) ve (3) numaralı bentlerinde düzenlenen gözaltı sürelerinin uzatılması ve hâkim kararıyla ek gözaltı süresi verilmesi imkânı getirilmektedir. Buna göre, belli suçlar yönünden yürütülen ceza soruşturmasında Cumhuriyet savcısına kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda ise dört gün süreyle gözaltı tedbiri uygulaması, yine belirtilen sürelerle ilgili hâkime iki defayı aşmamak üzere gözaltı süresini uzatma yetkisi tanınarak kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına bir sınırlama getirilmektedir.

19. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası, bir kişinin hâkim kararı olmaksızın gözaltında kalabileceği azami süreyi düzenlemiş, öngörülen süreler geçmeden kişinin hâkim önüne çıkarılmasını zorunlu kılmıştır. Buna göre, yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır.

20. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına yapılan sınırlama 19. maddede belirtilen nedenlere bağlı olarak kanunla ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu ölçüde sınırlanabilir. Ancak getirilen bu sınırlamalar Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

21. Anayasa'da kişinin hâkim huzuruna çıkarılması için öngörülen süreler azami kesin süreler olup uzatılması mümkün değildir. Azami gözaltı süresinin önceden belirlenmiş olması nedeniyle gözaltı işlemi yapan makamlar, izin verilen sürenin aşılmaması için gerekli bütün tedbirleri almakla yükümlüdürler. Bu azami sürelerin aşılması halinde kişi hürriyeti ve güvenliği ihlal edilmiş olacaktır (Emre Soncan, B. No: 2016/73490, 11/3/2020, § 60).

22. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlandırılabilmesi için temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması rejimini belirleyen Anayasa'nın 13. maddesine de uyulması gerekmektedir.

23. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında düzenlenen gözaltı süreleri azami sürelerdir. Gözaltı tedbirinin amacını aşacak şekilde uygulanması kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ölçüsüz bir şekilde sınırlandırılmasına neden olabilir. Dava konusu kural da Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında yer alan gözaltı sürelerinin uzatılmasına ve hâkim kararıyla ek gözaltı süresi alınmasına imkân tanıyarak Anayasa'da yer verilen maksimum sürelerin aşılmasına olanak tanımaktadır. Bu şekilde gözaltı tedbirinin bir tür tutuklamaya dönüşmesinin önü açılabilir.

24. Belirtilen nedenlerle kuralın Anayasa'nın 13. ve 19. maddesinin beşinci fıkrasına aykırı düştüğü kanaatiyle çoğunluk kararına katılmadım.

C) 26. maddesiyle 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen geçici 35. Maddesinin Birinci Paragrafının Birinci Cümlesinde Yer Alan "... üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısmı ve Dördüncü Cümlesi ile Fıkrafta 7333 sayılı Kanun'un 23. Maddesiyle Değişiklik Yapan "...dört yıl..." İbaresinin

25. 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin geçici 35. maddesinin (A) fıkrasında, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine

karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerle ilgili yetkili kurul ve komisyonlarca uygulanacak meslekten çıkarma ve diğer tedbirler hüküm altına alınmıştır.

26. Anayasa Mahkemesi verdiği kararlarda; özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkının, kişinin çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını içerdiğini, kişilerin mesleki hayatları ile özel hayatları arasında sıkı bir ilişki bulunduğunu, kişinin mesleği ile ilgili tasarrufların özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir (*Serap Tortuk*, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 37; *Bülent Polat* [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 62). Kişilerin meslekten çıkarılmaları onların iş ve sosyal hayatında üçüncü kişilerle kuracağı ilişkiler ve itibarları üzerinde ciddi etkiler oluşturabilir.

27. Dava konusu kurallar maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle geçerli olmak üzere terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu ilgili Kurul ve Komisyonca değerlendirilen kişilerin meslekten (kamu görevinden) çıkarılmasını düzenlemektedir.

28. Ölçülülük ilkesi uyarınca sınırlama amacını gerçekleştirebilecek daha hafif bir sınırlama aracı bulunmaktayken daha ağır bir sınırlama aracının seçilmesi mümkün değildir. Kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına daha hafif bir sınırlama aracı ve yöntemiyle müdahalede bulunularak, sınırlama amacı olan kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak mümkünken bundan daha ağır bir aracın kullanılması, ölçülülük ilkesine uygun düşmez (AYM, E.2014/36, K.2015/51, 27/5/2015).

29. Kanun koyucunun kamu güvenliği aleyhine faaliyetlerde bulunan örgüt veya benzeri yapılarla bağlantıları nedeniyle Anayasa'dan kaynaklanan sadakat yükümlülüğüne aykırı davranan kamu görevlileri hakkında meslekten (kamu görevinde) çıkarma veya benzer işlemler tesis etmesi buna yönelik şartları ve usulleri belirlemesinde geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır.

30. Dava konusu kurallar bakımından meslekten çıkarma tedbirinin uygulanması için irtibak ve iltisak boyutunda fiiller ve idarenin takdiri

şartları aranmaktadır. Kanun koyucu meslekten (kamu görevinden) çıkarma tedbirinin uygulanmasında milli güvenliğe aykırı faaliyette bulunan yapı ve oluşumlarla irtibatlı ve iltisaklı olmayı temel ölçüt olarak tespit etmiştir. Meslekten çıkarmaya esas alınan fiillerin irtibat ve iltisak kapsamında kalıp kalmadığının tespiti yetkili kurul ve komisyonların değerlendirilmelerine bırakılmıştır.

31. Olağanüstü Hal döneminde (OHAL) uzun yıllar devlet içinde gizlilik prensibi ile yapılanmış olan FETÖ/PDY veya milli güvenlik aleyhine faaliyette bulunan diğer terör örgütü, yapı ve oluşumlarla bağlantılı kişilerin tespit edilerek kamu görevlerinden uzaklaştırılması için kanun koyucunun olağan dönemden farklı yöntemler benimsemesi söz konusu olabilir. Ancak bu konudaki mücadele yönteminin anayasal ilkeler gözetilerek hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik sınırları içinde uygulanması gerektiği de açıktır.

32. Olağan dönemde isnat edilen fiillerin sübuta ermesi şartıyla kamu görevlileriyle ilgili disiplin hukuku kapsamında farklı mevzuatlarda kamu görevinden çıkarma işleminin usul ve şartları düzenlenmiştir. Bu dönem koşulları altında, FETÖ/PDY veya milli güvenlik aleyhine faaliyette bulunan diğer terör örgütü, yapı ve oluşumlarla bağlantılı kişilerin belirlenmesinde ilgili mevzuatlarda yer alan disiplin hukuku hükümleri çerçevesinde hareket edilmesi gerekmektedir. Ulaşılmak istenen meşru amacı gerçekleştirmede disiplin hukuku elverişli ve gerekli araçlara sahiptir.

33. Belirtilen nedenlerle dava konusu kuralların Anayasa'nın 13. ve 20. maddesini ihlal ettiği düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmadım.

34. Dava konusu kurallarla aynı nitelikte olan diğer kurallar bakımından da bu bölümde belirtilen gerekçeler geçerli olduğundan ayrı bir değerlendirme yapılmayacaktır.

Üye
Engin YILDIRIM

Karşı Oy

25/07/2018 tarih ve 7145 sayılı Kanunun; 2. maddesiyle 211 sayılı Kanuna eklenen 56/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde askeri birlik komutanının veya askeri kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri..." hükmü ile aynı mahiyette düzenlemelere yer verilen Kanunun 5. maddesiyle 6292 sayılı Kanuna eklenen ek 7. maddenin birinci fıkrası ve Kanunun 6. maddesiyle 2803 sayılı Kanuna eklenen 15/A maddesinin denetlenmesinde:

1. İnceleme konusu yapılan kanun hükümlerinde önleme araması yapılması gereken durumlarda sulh ceza hakiminden karar alınamaması ve gecikmesinde sakınca bulunan bir halin ortaya çıkması durumunda kanunda sayılan komutan, amir ya da hukuk hizmetleri başkanı yazılı emir vermek suretiyle önleme araması yapılması noktasında yetki verilmektedir.

2. Kanun hükmünün devamında gerekli işlemlerin 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre yapılacağına da işaret edilmektedir.

3. Özel hayatın gizliliğini düzenleyen Anayasa'nın 20. maddesinde gecikmesinde sakınca bulunan hallerde hâkim kararı olmadan yapılacak aramaya ilişkin düzenlemeye yer verilmektedir. Burada öncelikli koşullar ilk olarak kanunen kendisine yetki verilmiş bir merci bulunması, ikinci olarak da bu merciin emrini yazılı olarak vermesi şeklinde düzenlenmiştir.

4. Anayasa'nın 20. maddesinin devamında yetkili merci tarafından alınan kararın yirmidört saat içerisinde görevli hakim onayına sunulacağı ve hakim kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içerisinde açıklayacağı aksi halde el koymanın kendiliğinden kalkacağı hüküm altına alınmaktadır.

5. Çoğunluk Anayasa'nın bu hükmünü yetkili mercii tarafından alınan arama kararlarının tümünün (el koyma işlemi olsun veya olmasın) yirmidört saat içerisinde hâkim onayına sunulması gerektiği şeklinde yorumlamakta ve inceleme konusu kurallarda bu hususun eksik olduğundan bahisle iptal sonucuna ulaşmaktadır.

6. Halbuki Anayasa'nın 20. maddesinde hâkimin kararını el koyma faaliyetinden itibaren kırksekiz saat içerisinde açıklayacağı, bu süre zarfında

karar verilmemesi durumunda el koymanın kendiliğinden kalkacağı belirtilmektedir.

7. Anayasa'nın bu hükmünden hareketle yetkili mercilerin almış oldukları kararlardan el koymanın hâkim onayına sunulması gerektiği, el koymanın gerçekleşmediği arama kararının yetkili hâkim onayına sunulmasına gerek bulunmadığını değerlendirmektedir. Zira anayasa koyucu münhasıran arama kararlarının da hâkim onayına sunulmasını murat etmiş olsaydı sürenin başlangıcı noktasında hakkında karar verilen faaliyetlerin bitiminden itibaren onay sürecini başlatabilirdi. Bunu tercih etmemiş olması arama kararlarının onaya sunulmasını gerekli görmemesinin bir sonucudur. Kırksekiz saat içerisinde hakim karar vermemesi durumunda el koymanın kendiliğinden kalkacağı hüküm altına alınırken arama kararlarının akıbetine ilişkin madde metninde bir hüküm de bulunmamaktadır.

8. Arama kararları ifa edilmekle hükmünü yerine getirmektedir. İfa edilmiş bir arama kararının sonradan onaylanmamış olmasının fiili bir önemi bulunmamaktadır. Arama işlemi sırasında el konulan suç delili var ise bunun hukuka uygunluğu müteakip aşamalarda bir çok makam tarafından değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Görevde yetkinin kötüye kullanılması suretiyle alınan arama kararlarına ilişkin olarak da genel hükümler çerçevesinde işlem yapılması her zaman mümkündür.

9. Bu bağlamda Anayasa'nın 20. maddesini yorumlayan kanun koyucu 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) arama kararlarını tek başına yetkili hâkim onayına tabi tutmamıştır. Yetkili merciin yazılı emri üzerine yapılan aramalarda el koymanın varlığı halinde bu işlem el koymanın akıbeti açısından yirmidört saat içerisinde hâkim onayına sunulmaktadır (CMK'nın 127/3, 134/1. maddeleri).

10. CMK'ya yapılan atıf ile söz konusu uygulama denetim konusu yapılan kanun hükümlerine aynen transfer edilmiş ve Anayasa'nın aradığı standartlar bu haliyle yerine getirilmiştir.

11. Diğer taraftan çoğunluğun iptal gerekçesi olarak ileri sürdüğü Anayasa'nın 20. maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur" hükmü doğrudan uygulanabilir nitelikte olduğundan, denetlenen

kanun hükümleri açısından ileri sürülen eksikliği giderebilecek mahiyettedir. Bundan dolayı da kanun hükümlerinin iptali yerine yorumlu red yapılması daha uygundur.

12. Sayılan bu gerekçelerle çoğunluğun iptal yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

7145 sayılı Kanunla bazı kanunlarda ve KHK'larda yapılan değişikliklerden bir kısmı Anayasaya aykırı bulunarak iptal edilirken, bir kısmının Anayasaya aykırı olmadığına oybirliğiyle, aşağıda belirtilenlerin Anayasaya aykırı olmadığına ise oyçokluğuyla karar verilmiştir.

1. Çoğunluğun, 5442 sayılı Kanunun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafın "...belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ..." bölümünün iptali talebinin reddine ilişkin gerekçesinde; kuralla seyahat hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına getirilen sınırlamanın kanunî bir temele dayandırıldığı ve kuralın keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir olduğu, meşru bir amacının bulunduğu, ölçülülük ilkesine aykırı olduğunun da söylenemeyeceği belirtilerek, Anayasanın 13., 23. ve 34. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

7145 sayılı Kanunla 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafda, kamu düzeninin veya güvenliğinin normal hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu yahut bozulacağına ilişkin belirtilerin bulunduğu hâllerde valinin onbeş günü geçmemek üzere, kamu düzenini ya da güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişilerin ildeki belirli yerlere girişini ve çıkışını sınırlayabileceği

ve belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını ve araçların seyirlerini düzenleyebileceği yahut kısıtlayabileceği hükme bağlanmıştır.

Anayasanın 23. maddesinde herkesin yerleşme ve seyahat hürriyetine sahip olduğu belirtilmekte; bireylerin serbestçe yer değiştirme hakkını ifade eden ve yurtiçi ile yurtdışı seyahatleri de kapsayan seyahat hürriyeti, kişilerin en geniş anlamda gidip gelme, dolaşma ve hareket serbestilerini teminat altına almaktadır. Dava konusu kuralla öngörülen ve bazı kişilerin ildeki belli yerlere giriş ve çıkışları ile belli yerlerde ve saatlerde dolaşmalarına ve araçların seyirlerinin düzenlenmesine veya kısıtlanmasına yönelik tedbirlerin de seyahat hürriyeti kapsamında değerlendirilmesi gerektiği tartışmasızdır.

Diğer taraftan, dava konusu kuralla getirilen sınırlamanın Anayasanın 34. maddesinde teminat altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkıyla da ilgili olduğu açıktır. Anılan maddenin birinci fıkrasında düzenlenen bu hak, bireylerin düşüncelerini açıklamak amacıyla açık veya kapalı yerlerde, kamu otoriteleri ile üçüncü kişilerin müdahaleleri olmaksızın, geçici olarak bir araya gelebilmelerini güvence altına almaktadır.

Bu itibarla, kararda da kabul edildiği üzere, anılan haklara sınırlama getiren kuralın, Anayasanın söz konusu maddeleri ile 13. maddesine uygun olup olmadığı incelenmelidir. Bu kapsamda, kuralla yapılan sınırlamanın kanunî bir temele dayandığı ve meşru amacının bulunduğu söylenebilirse de, belirlilik ile ölçülülük ilkeleri ve özellikle orantılılık yönünden çoğunluğun red gerekçesinde yapılan değerlendirmelere ve ulaşılan sonuca katılmak mümkün değildir.

Anayasanın 13. maddesi uyarınca yapılan ölçülülük incelemesinin bir unsuru olan orantılılığın, hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi zorunluluğunu ifade ettiği bilinmektedir.

Başka bir anlatımla, incelenen kural açısından da, orantılılık ilkesi uyarınca, kişilerin seyahat hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sınırlandırılmasıyla ulaşılmak istenen meşru amaç ve kişilerin bu hakları arasında adil bir dengenin kurulması ve sınırlamanın orantılılığı değerlendirilirken bir taraftan hedeflenen meşru amacın öneminin,

diğer taraftan da sınırlamanın niteliği ile kişilere yüklenen külfetin dikkate alınması gerekmektedir. Bu değerlendirme sonucunda, kişilerin aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi hâlinde ise bu adil dengenin bozulduğu kabul edilmelidir.

Şüphesiz ki bu değerlendirmede, tedbir süreci bir bütün olarak ele alınır ve kuralla verilen yetkinin şartları, kapsamı, süresi ve alınan tedbirlere veya bunlara aykırı davranılması hâlinde uygulanacak yaptırımlara karşı öngörülen denetim mekanizmasının etkili olup olmadığı da gözönünde bulundurulur.

Bilindiği gibi, hukuk devletinin esasını oluşturan temel hak ve hürriyetlere yönelik sınırlamaların istisnai nitelik taşıması ve sınırlamayla güdülen amacın gerektirdiğinden fazla olmaması zorunludur. Demokratik hukuk devletinde öngörülen kısıtlamaların -hangi amaçla getirilmiş olursa olsun- temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasını aşırı derecede zorlaştırmaması; bu çerçevede, seyahat hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına, suç işlenmesinin önlenmesi ile millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması amacıyla getirilen sınırlamaların da mezkûr haklara en az müdahaleye imkân verecek ölçüde olması gerekir.

Buna göre, alınacak tedbirlerin de geçici, ölçülü ve denetime açık; hedeflenen meşru amacı gerçekleştirmek için gerekli en hafif müdahale yöntemlerini öngören; ayrıca -meşru amaç ve araçlar arasında makul ve uygun bir denge kurulabilmesi bakımından- sınırlama getiren düzenlemenin kapsamı itibarıyla idarenin keyfî uygulamalarını önleyecek nitelikte bulunması zorunludur.

Dava konusu kuralda öngörülen tedbirlerin uygulanabilmesi hususunda valinin değerlendirmesine bırakılan şartlar incelendiğinde ise, anılan haklara müdahalede bulunma bakımından belirsizliğe yol açacak ölçüde geniş yetkiler tanındığı görülmektedir. Özellikle, kuralda tedbir kararının onbeş günü geçmemek üzere uygulanabileceği belirtilmekte ise de, anılan süre dolduktan sonra yeni tedbir kararları verilmesine ve belirtilen sınırlamaların sürekli hâle gelmesine engel olacak bir hüküm de bulunmamaktadır.

Ayrıca, tedbir kararlarına aykırı davrananlar hakkında 5442 sayılı Kanunun 66. maddesine göre kabahat, hatta hapis cezaları uygulanabileceği

ve mezkûr tedbirlerin niteliği ile süresi de dikkate alındığında, kuralla getirilen sınırlamaların hızlı bir şekilde denetlenmesini sağlayacak güvencelerin öngörülmediği, idarî yargı denetiminin de incelenen kuralla dayanılarak yapılabilecek keyfi uygulamalara karşı ivedi sonuç alınabilecek etkili bir denetime imkân verecek nitelikte olmadığı anlaşılmaktadır.

Bu nedenlerle, dava konusu kuralın, sınırlama amaçlarına ulaşma bakımından anılan haklara ölçülü bir sınırlama getirdiğinden de söz edilemeyeceği ve Anayasanın 13., 23. ve 34. maddelerine aykırı olduğu düşüncesiyle, aksi yöndeki çoğunluk görüşüne karşıyım.

2. Çoğunluğun, 3713 sayılı Kanuna eklenen geçici 19. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin birinci cümlesi dışında kalan kısmının iptali talebinin reddine ilişkin gerekçesinde; bendin ilk cümlesinde belirtilen sürelerle bağlı kalmak kaydıyla iki defayı aşmamak üzere hâkim kararıyla ek gözaltı süresi verilebilmesine imkân sağlayan kuralın Anayasanın 19. maddesinin beşinci fıkrasıyla çelişmediği, meşru amacının bulunduğu ve ölçülü olmadığına da söylenemeyeceği belirtilerek, kuralın Anayasanın 13. ve 19. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

7145 sayılı Kanunla 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununa eklenen geçici 19. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde, maddede sayılan bazı suçlar bakımından gözaltı süreleri belirlenerek bu sürelerin savcının talebi üzerine hâkim kararıyla iki defa uzatılabileceği hükme bağlanmıştır.

Çoğunluğun red gerekçesinde belirtildiği üzere, (a) bendinin birinci cümlesinde öngörülen kuralın Anayasanın 19. maddesinin üçüncü ve beşinci fıkralarının lâfzına aykırı olmadığı ve kuralla kişi hürriyeti ve güvenliğine getirilen sınırlamanın Anayasaya uygun kanunî bir temele dayandığı açık olmakla birlikte, bendin kalan kısmı için bu görüşe katılmaya imkân bulunmamaktadır.

Anayasanın 19. maddesinin beşinci fıkrasında azamî gözaltı süreleri düzenlenmekte ve gözaltındaki kişinin bu süreler geçmeden hâkim tarafından sorgulanarak tutuklanması veya serbest bırakılması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, gözaltında bulunan kişinin hâkim önüne çıkarılması hürriyetten yoksun bırakma durumunu inceleyerek bunu ortadan kaldıracak nitelikte bağlayıcı karar verme yetkisi olan, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme denetiminin sağlanması anlamına gelmekte; gözaltı süreci devam ederken

bunun şartlarının hâkim tarafından değerlendirilerek gerekirse tedbirin sonlandırılması veya tutuklama kararı verilmesi mümkün olmakla birlikte, Anayasanın anılan hükmü azamî gözaltı süresinin, hâkim tarafından da olsa uzatılmasına imkân vermemektedir.

Aksinin kabulü, Anayasada öngörülen azamî gözaltı sürelerinin aşılabileceği ve tutuklama için Anayasanın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen şartlar aranmadan kişinin hürriyetinden yoksun bırakılmaya devam edilebileceği anlamına gelir (ayrıntılı açıklama için bkz. Ersan Şen, Azami Gözaltı Sürelerinin Aşılması Anayasaya Uygun mudur?, sen. av.tr, 16/7/2021).

Bu itibarla, incelenen kuralın, meşru amacının bulunup bulunmadığı ve ölçülü olup olmadığı yönünden yapılan değerlendirmelere geçilmeden kanunîlik bakımından Anayasanın 19. maddesinin üçüncü ve beşinci fıkralarına aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red kararına karşıyım.

3. Çoğunluğun, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinin "...üç yıl...", "...Millî Güvenlik Kurulunca..." ve "... üyeliği, mensubiyeti veya ..." ibareleri dışında kalan kısmının iptali talebinin reddine ilişkin gerekçesinde; özel hayatın korunmasını isteme hakkına sınırlama getiren bu kuralda da bir belirsizlik bulunmadığı, kuralın meşru bir amaca dayandığı, demokratik bir toplumda zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olmadığına söylenemeyeceği, ayrıca ölçülü olduğu belirtilerek Anayasanın 13., 20. ve 118. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

7145 sayılı Kanunla 375 sayılı KHK'ya eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerle ilgili olarak, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle bu hükümde belirtilen kurul ve komisyonlarca meslekten çıkarma kararı verilmesi öngörülmüştür.

Çoğunluğun red gerekçesinde açıklandığı üzere, incelenen kuralda belirtilen kamu görevlileri hakkında yetkili kurul ve komisyonların yapacağı değerlendirmeler sonucunda, hükümde sayılan ilgililer için ayrı ayrı bireysel

idarî işlem tesis edilmek suretiyle meslekten çıkarma kararı verilebileceği, meslek hayatını ve buna bağlı kazanımları etkileyen bu düzenlemenin sonuçları itibarıyla kişilerin özel hayatını önemli ölçüde etkileyebileceği ve bu çerçevede ilgililerin yetkili kurul ve komisyonların tesis edeceği işlemlerle meslekten çıkarılmalarını öngören kuralın Anayasanın 20. maddesi kapsamındaki özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

Diğer temel haklar gibi bu hakka sınırlama getirilirken de Anayasanın 13. maddesine uyulması ve buna ilişkin incelemede; sınırlamanın anayasal şartları taşıyacak şekilde kanunla yapıp yapılmadığının, meşru amacının bulunup bulunmadığının, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekir.

Bu kapsamda çoğunluğun; maddedeki “iltisak” ve “irtibat” kavramlarının belirsiz olduğunun söylenemeyeceği, hükmün kapsamı ve sınırları bakımından belirlilik ilkesine ve anılan hakkın kanunla sınırlanması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmadığı, sınırlamanın meşru bir amaca dayandığı, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik olduğu ve elverişlilik unsuru açısından ölçülü bulunduğu yönündeki değerlendirmeleri isabetli olmakla birlikte, gereklilik alt ilkesi açısından da ölçülü olduğuna ilişkin görüşüne katılmak mümkün değildir.

Devletin varlığına, demokratik düzenine ve millî güvenliğine tehlike oluşturacak kamu görevlilerinin meslekten çıkarılmaları için öngörülen mezkûr tedbirlerin, demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez. Ancak bu tedbirlerin ölçülülük ilkesinin ikinci unsuru olan gereklilik alt ilkesine uygun olup olmadığının da belirlenmesi, yani olağan dönem şartlarında kamu görevlilerinin kendi özel kanunlarında düzenlenen disiplin hükümleri çerçevesinde kamu görevlerinden çıkarılmaları mümkünken dava konusu kural çerçevesinde çıkarılmalarının meşru amaca ulaşma bakımından gerekli olup olmadığının ortaya konulması zorunludur.

Red gerekçesinde de kabul edildiği üzere, dava konusu kuralda sayılan kişilerin tâbi oldukları kanunlarda diğer disiplin yaptırımları ile birlikte meslekten veya kamu görevinden çıkarmanın usul ve esasları disiplin hükümleri çerçevesinde düzenlenmiştir. Gereklilik ilkesi uyarınca,

kanunla öngörülen tedbirin içeriği yanında yöntem itibariyle de uygun olup olmadığı, yani meşru amacı gerçekleştirmede temel haklara daha az sınırlama oluşturacak araçlara başvurulmasının mümkün olup olmadığı belirlenmelidir. Buna göre, sınırlama amacını gerçekleştirebilecek daha hafif bir sınırlama aracı varsa daha ağır bir sınırlama aracının seçilmesi mümkün değildir ve buna uyulmadan yapılan düzenlemeler gereklilik, dolayısıyla da ölçülülük ilkesine uygun düşmez.

Kararlarımızda da belirtildiği gibi, disiplin hukukundaki sübut şartları, maddî hakikate ulaşılmaya çalışılan ceza hukuku ile aynı derecede olmadığı için, esasen kuralda belirtilen kişilerin kendi özel kanunlarındaki disiplin hükümleri çerçevesinde kamu görevinden çıkarılmalarının da yukarıda belirtilen meşru amaca ulaşmayı aşırı derecede zorlaştıracığı söylenemez.

Başka bir anlatımla, darbe teşebbüsünün hemen ardından ilân edilen olağanüstü hâl (OHAL) şartlarında, yukarıda belirtilen tehdit ve tehlikelerin âcilen bertaraf edilmesi amacıyla çıkarılan KHK'larla getirilen ve iki yıl boyunca uygulanan mezkûr tedbirlerin, OHAL'in sona ermesinden sonra dört yıl daha uygulanmasını öngören dava konusu kuralın gerekli ve dolayısıyla Anayasanın 13. maddesine göre ölçülü olduğundan söz edilemez.

Bu itibarla, dava konusu kuralın sınırlama amaçlarına ulaşma bakımından gerekli olmadığı ve anılan hakka ölçülü bir sınırlama getirdiğinden söz edilemeyeceği, bundan dolayı Anayasanın 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun aksi yöndeki görüşüne karşıyım.

Diğer taraftan, yukarıda belirtilen sebeplerle ve 6216 sayılı Kanunun 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre, 375 sayılı KHK'nın geçici 35. maddesinin (A) fıkrasının birinci paragrafının dördüncü cümlesinin, beşinci cümlesinde yer alan "Görevden uzaklaştırılanlar veya..." ibaresi dışında kalan kısmının; ikinci paragrafının birinci ve ikinci cümlelerinin; (B) fıkrasının birinci paragrafındaki "...Millî Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti veya ..." ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci ve üçüncü paragraflarının, dördüncü paragrafının birinci cümlesindeki "...Millî Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci cümlesinin; (E) fıkrasının "...ve (D)..." ibaresi dışında kalan kısmının; (G) fıkrasının birinci paragrafındaki "...Millî Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibareleri ile (a) bendi

dışında kalan kısmının ve üçüncü paragrafının; (A), (B) ve (G) fıkralarında yer alan "...üç yıl..." ibarelerinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin de iptaline karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle, çoğunluğun aksi yöndeki kararlarına katılmıyorum.

4. Çoğunluğun, 7145 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının iptali talebinin reddine ilişkin gerekçesinde; kuralın mülkiyet hakkı ile sözleşme hürriyetine sınırlama getirdiği, ancak bu sınırlamanın kanunîlik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden Anayasanın 13. maddesine uygun olduğu, dolayısıyla kuralın Anayasanın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı bulunmadığı belirtilmiştir.

7145 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasında; 5271 sayılı Kanunun 133. maddesi uyarınca kayyım atanan şirketlerde, ceza soruşturmasının başladığı tarihten Fonun kayyım olarak atandığı tarihe kadar, ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak şirket ortakları tarafından yapılmış olan devir ve temlik işlemlerinin muvazaalı kabul edilerek geçersiz sayılacağı ve ticaret sicilinden resen terkin edileceği hükme bağlanmıştır.

Böylece, kural kapsamındaki devir ve temlikler (sözleşmeler), aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanunî bir karine oluşturulmak suretiyle geçersiz hâle getirilmiştir. Bu yönüyle kural, anılan şirketlerdeki ortaklık pay ve haklarını devralan iyiniyetli üçüncü kişilere, oluşturulan kanunî karinenin aksini iddia ve ispat etme imkânını tanımamış ve kuralın ihdas amacına uygun şekilde uygulanmasını sağlayarak keyfilikleri önleyecek güvenceleri öngörmemiştir.

Nitekim, 7086 sayılı Kanunun 4. maddesindeki benzer hüküm yakın tarihli bir kararımızla aynı gerekçeyle ve oybirliğiyle iptal edilmiştir (24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı karar).

Açıklanan sebeple bu kuralın da Anayasanın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red kararına karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunca, 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesiyle 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafın *"belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve"* bölümünün, 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddesinin (a) bendinin ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin, 26. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen geçici 35. maddenin (A) fıkrasının birinci paragrafının birinci cümlesinde yer alan *"...üç yıl..."*, *"... Millî Güvenlik Kurulunca..."* ve *"...üyeliği, mensubiyeti veya..."* ibareleri dışında kalan kısmı ile dava konusu Kanun'da iptali talep edilen benzer hükümler ve geçici 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ilişkin kanaatine katılmamaktayım. Aşağıda sıraladığım gerekçelerle dava konusu bu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu için iptali gerekir.

A. 7145 Sayılı Kanun'un 1. Maddesiyle 10/6/1949 Tarihli ve 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. Maddesinin (C) Fıkrasına Eklenen İkinci Paragrafta Yer Alan *"belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve"* Bölümü:

2. İptali talep edilen ikinci paragraf şu şekildedir: *"Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir."*

3. İlgili paragrafın *"belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve"* bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğu kanaatindeyim.

4. Burada öncelikle ifade etmek gerekir ki valinin il düzeyinde asayişin sağlanması konusunda yetkilendirilmesinde anayasal olarak bir sorun bulunmamaktadır. Yine bu amaçla il düzeyinde vali tarafından acil durumda bazı yetkilerin kullanılması da gerekebilir. Esasında bu biçimdeki yetkilerin kullanılması sayesinde kamu düzeni korunacağından kişilerin hak ve özgürlüklerini daha rahat kullanabileceği bir ortamın oluşmasının sağlanacağı da söylenebilir. Bu yönü ile bakıldığında kuralla valiye bu biçimde yetkilerin verilmesinin meşru bir amacının bulunduğu ifade edilebilir.

5. Bununla birlikte bu bağlamda valiye verilecek yetkilerin Anayasa'daki pek çok hak ve özgürlüğün kullanılmasına sınırlama getirmesi ihtimal dahilindedir. Dolayısıyla bu konudaki yetkilerin düzenlendiği kurallarda anayasal sınırlar dahilinde düzenleme yapılması önem arz etmektedir.

6. Kuralla kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde vali belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilecektir. Ayrıca vali yine kişilerin belli yerlerde veya saatlerde dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilecek veya kısıtlayabilecektir.

7. Görüldüğü üzere iptali talep edilen kuralla valinin il düzeyinde kişilerin Anayasa'nın 23. ve 34. maddelerinde güvence altına alınan hak ve özgürlüklerine esaslı biçimde müdahale etme imkânı söz konusudur. Kuralda kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu durumlarda vali kişiler üzerinde bu yetkiyi kullanabilecektir.

8. Burada valiye verilen yetkinin çok ciddi sonuçlarının olacağını dikkate almak gerekmektedir. Bununla birlikte valinin bu tasarruflarının yargı denetimine tabi olduğu hususu akla gelebilir. Ancak bahse konu kural bağlamında seyahat ve toplanma özgürlüklerine yönelik müdahalelerde kişilerin buna yönelik başvurabileceği etkili yargısal yollar bulunmalı ve bu yollardan kısa sürede sonuç alınabilmelidir. Aksi durumda hak ve özgürlüklerin korunmasına yönelik yargısal denetimden etkili sonuç alabilmek mümkün olmayacaktır.

9. Nitekim hukuk düzeninde bu kural bağlamında valinin kullanacağı bu tedbirlere yönelik başvurulduğunda kısa sürede sonuç alınabilecek bir mekanizma öngörülmediği görülmektedir. Normal idari yargı düzeni işleyişinde, yapılan başvurulara yönelik, telafisi güç ve imkansız durumların varlığı halinde devreye sokulabilecek olan yürütmeyi durdurma tedbiri bile uygulamadaki şekline bakıldığında her zaman bu kişilerin haklarını koruma noktasında kısa sürede sonuç verecek bir mekanizma olarak görülemeyebilecektir. Zira yürütmeyi durdurma şeklindeki tedbirin idari yargı mercilerince mutlaka kısa sürede verilmesi gerektiğini söyleyebilmek mümkün değildir. Bu nedenle uygulamada yapılan başvuru ile ilgili verilecek bir yürütmeyi durdurma kararının her zaman dava konusu kural bağlamında kişilerin haklarını kullanmaları sürecinde onlara yapılacak hukuka aykırı müdahaleleri ortadan kaldıracabilecek şekilde etkili bir yargısal mekanizma olarak kabulü mümkün değildir.

10. Öte yandan iptali talep edilen paragrafta valiye tanınan yetkilerin oldukça fazla olduğu da göze çarpmaktadır. Bu bağlamda valinin il düzeyinde kişilerin belirli yerlere girişi ve çıkışını sınırlayabilmesi ve belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini kısıtlayabilmesi temel hak ve özgürlüklere yönelik ciddi sınırlamalardır. Kaldı ki aynı paragrafta valinin bu yetkileri çok kısa sayılamayacak bir süre olan on beş günlük süreye kadar kullanabilecek ve dolayısıyla kişilerin bu özgürlüklerini on beş güne kadar kullanamaması durumu söz konusu olabilecektir.

11. Dolayısıyla anılan yetkilerin kişilerin seyahat ve toplanma özgürlüklerine oldukça ağır müdahaleler getirmesi mümkündür. Buradaki sürenin on beş güne kadar uzayabilmesi ise anılan müdahaleyi iyice ölçsüz bir noktaya taşıyabilecektir. Özellikle de valinin kullandığı bu yetkilere yönelik başvurulup kısa sürede sonuç alınabilecek etkili bir yargısal mekanizmanın bulunmaması bu yetkinin hak ve özgürlükler üzerinde demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaşmayacak derecede bir müdahaleye dönüşmesine imkan tanıyacaktır.

12. Bu nedenle 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafın *"belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini*

düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve” bölümünün Anayasa’nın 13., 23. ve 34. maddelerine aykırı olduğu için iptali gerekmektedir.

B. 7145 sayılı Kanun’un 13. Maddesiyle 3713 Sayılı Kanun’a Eklenen Geçici 19. Maddenin İlk Fıkrasının (a) Bendinin İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Cümleleri:

13. Dava konusu cümlelerin yer aldığı maddede kuralın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl boyunca 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından gözaltı süresinin yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren kırk sekiz saati, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçmeyeceği öngörülmektedir.

14. Ancak devamında iptali talep edilen cümlede ise delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle gözaltı süresinin birinci cümlede belirtilen sürelerle bağlı kalmak kaydıyla, en fazla iki defa uzatılabileceği öngörülmektedir. Kanaatimce bu düzenleme Anayasa’ya aykırı olup iptali gerekir.

15. Konumuzla ilgili olarak Anayasa’nın 19. maddesinin (5) nolu fıkrası şu şekildedir: *“Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal ve savaş hallerinde uzatılabilir”.*

16. İptali talep edilen (a) bendinin ilk cümlesindeki süreler Anayasa’nın 19. maddesinin yukarıda yer verilen fıkrası ile uyumlu olmasına rağmen bendin ikinci cümlesindeki bu sürelerin iki defa uzatılabileceğine ilişkin hüküm Anayasa’nın bu açık hükmü ile çelişmektedir. Zira Anayasa’nın 19. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki süreler azami nitelikte olup olağan dönemde bunların uzatılması mümkün değildir. Bu nedenle delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle dahi olsa gözaltı süresinin dava konusu (a) bendinin birinci cümlesinde belirtilen sürelerle bağlı kalmak kaydıyla, en fazla iki defa uzatılabileceğini öngörmek Anayasa’ya aykırı olacaktır.

17. Gözaltı süresinin uzatılması kapsamındaki suçlar dikkate alındığında bu sürelerin uzatılmasının terörle mücadele amacıyla getirildiği anlaşılmaktadır. Olağanüstü halin kaldırılmasıyla birlikte Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının artık olağan dönemde bu maddedeki güvencelere tabi olduğu ve bu maddede belirtilen esaslara uygun biçimde sınırlandırılabilceği unutulmamalıdır.

18. Her ne kadar gözaltı süresinin uzatılması ile ilgili olarak bahse konu kuralda bunun Cumhuriyet Savcısının talebi üzerine yakalanan kişinin dinlenilmesi suretiyle hakim kararı ile verileceği öngörülse de bu biçimdeki bir uzatmanın Anayasa'nın 19. maddesine aykırı olduğu ifade edilmelidir. Zira kişi hürriyeti ve güvenliği ile ilgili Anayasa'nın 19. maddesinin lafzı ve yakalama konusuna ilişkin düzenleme biçimi olağan dönemlerdeki azami gözaltı süresinin bu maddenin beşinci fıkrasında belirtilen sürelerden daha fazla olmasına imkân tanımamaktadır.

19. Bu bağlamda gerçekleştirilen denetimde esas alınan Anayasa'nın 19. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki odaklanılacak hüküm *"Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz."* kuralıdır. Buradaki "hakim kararı" esasında tutuklama veya salıverme aşamasında devreye girmekte olup kişinin hakim kararı ile hürriyetinden yoksun bırakılmasına karar verilmesi durumunda devreye giren aşama tutuklama aşamasıdır. Dolayısıyla bu aşamada Anayasa'nın öngördüğü maksimum gözaltı süresini hakim kararı ile olsa dahi yine uzatarak gözaltının devamına karar verilmesi Anayasa'nın kişi hürriyeti ve güvenliği maddesindeki temel yaklaşım ile çelişmekte olup kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına Anayasa'ya aykırı müdahale anlamına gelmektedir.

20. Zira "hakim kararı olmaksızın" denilirken bunun sadece uzatmaya yönelik verilen "şekli bir hakim kararı" olmadığı vurgulanmalıdır. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasının gerekçesinde bu konu ile ilgili *"Amaç, sanığı en kısa zamanda bağımsız ve tarafsız hakim güvencesine kavuşturmaktır."* değerlendirmesine yer verilmiştir. Dolayısıyla buradaki hakim kararı, yakalanan kişi ile ilgili sorgu yapılmadan sadece gözaltı süresinin uzatılması amaçlı olarak görülmemelidir.

21. Dolayısıyla dava konusu kuralda olduğu biçimdeki hakim kararı ile kişinin hürriyetinden yoksun bırakılması işlemi esasında Anayasa'nın

19. maddesi ile çelişmektedir. Nitekim iptali talep edilen cümledeki hakim kararı adeta gözaltı süresini uzatma anlamında bir formaliteye dönüşecek biçimde kullanılabilecektir. Zira toplam olarak on iki günlük süre boyunca gözaltındaki kişi ile ilgili olarak hakim sadece uzatma şeklinde şekli bir inisiyatifte sahip olmaktadır.

22. Oysa Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasının amir hükmü gereğince yakalanan kişi en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün sonra artık kolluk gözetimindeki gözaltı süresinin tamamlanması ile hakim kararı ile hürriyetinden yoksun bırakılabilir. Bu bağlamda hakim dosyayı görüp gözaltı süresini bitirecek şekilde karar vermelidir. Hakim elbette ki hürriyetten yoksun bırakmayı sürdürebilir. Ancak bunun Anayasa'nın hükmü gereğİ gözaltı süresinin uzatılması şeklinde değıl, kişi hakkında tutuklama kararı verilmesi şeklinde olması gerekmektedir.

23. Öte yandan hakim huzuruna çıkarılma güvencesinin tam anlamıyla sağlanabilmesi için hakim tarafından yapılacak denetim suç işlendiğıne dair belirtinin bulunup bulunmadığını, gözaltına almanın soruşturma yönünden zorunlu ve ölçülü olup olmadığını da kapsamalıdır. Anılan düzenlemede hakimın uzatma kararı verirken suç işlendiğıne dair belirtinin varlığının devam edip etmediğini, gözaltına almanın soruşturma yönünden zorunlu ve ölçülü olup olmadığını incelemesini gerektiren bir kayıt bulunmamaktadır.

24. Nitekim Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesinde Anayasa'nın 19. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile ilgili yaptığı yorum da "hakim kararı" konusunda yukarıda açıklanmaya çalışılan görüşü destekleyen şu şekildeki bir değılendirmeyi içermektedir:

"Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasına göre yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal ve savaş hallerinde uzatılabilir. Bu süreler kişinin yakalanması ile başlar. Gözaltına alınan kişi serbest bırakılmazsa en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilmesi gerekir.

Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası yakalanan veya tutuklanan kişinin en geç azami gözaltı süreleri içinde hâkim önüne çıkarılmasını düzenlemektedir.

Maddede geçen 'hakim önüne çıkarılır' ifadesinin anlamı, sevk edilen kişinin hâkim tarafından Cumhuriyet savcısının sevk talebi kapsamında sorgusunun yapılması işlemidir. Bu kapsamda sevk işlemi hukuken yapılmış olmakla birlikte fiili olarak hâkim tarafından sorgu işleminin başlamaması hâkim önüne çıkarılma olarak kabul edilemez. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası gereğince kişinin huzuruna çıkarıldığı hâkimin tutma halini esastan inceleyecek ve tutulan kişinin salıverilmesine dair bağlayıcı karar verme yetkisini haiz, bağımsız ve tarafsız bir nitelikte olması gerekir". (Bkz.: Emre Soncan, B. No: 2016/73490, 11/3/2020, §§ 55-56).

25. Diğer taraftan Anayasa'nın 19. maddesinin (5) numaralı fıkrasında geçen *"Kimse bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz"* şeklindeki ibareden hakim kararı olması halinde bu sürelerin uzatılabileceği anlamı çıkarılabilir. Ancak Anayasa'nın 19. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki anılan ibarenin devamında bu sürelerin olağanüstü hal ve savaş hallerinde uzatılabileceği öngörülmüştür. Diğer bir deyişle bu sürelerin uzatılması hali olağanüstü hal ve savaş hali ile sınırlandırılmıştır ve bu hallere özgülenmiştir. Dolayısıyla *"Kimse bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz"* şeklindeki cümlelerin sonraki cümle ile birlikte okunması gerekmektedir. Geçici 19. maddeyle getirilen düzenleme ile gözaltı süreleri olağanüstü hal ve savaş hali olmamasına rağmen Anayasa'da öngörülen sürelerin üzerine çıkartılmıştır. Bu nedenle dava konusu düzenleme Anayasa'nın 19. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile çelişmektedir.

26. Sonuç olarak ilgili maddede sayılar suçlar bakımından delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle Anayasa'da öngörülen azami gözaltı sürelerinin aynı sürelerle en fazla iki defa uzatılabileceğini öngören kuralın Anayasa'nın 19. maddesinin (5) numaralı fıkrasına aykırı olduğundan iptali gerekmektedir.

C. 7145 sayılı Kanun'un 26. Maddesiyle 27/6/1989 Tarihli ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye Eklenen Geçici 35. Maddenin (A) Fıkrasının Birinci Paragrafının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üç yıl...", "...Millî Güvenlik Kurulunca..." ve "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısmı ile Dava Konusu Kanunda İptali Talep Edilen Benzer Hükümler:

27. Dava konusu kuralla terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar

verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kişilerle ilgili yetkili kurul ve komisyonlarca uygulanacak meslekten çıkarma ve diğer tedbirler düzenlenmektedir. Bu kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminde asıl odaklanılması gereken husus kamu görevlisi olanlar arasından terör örgütleriyle irtibatı veya bunlara iltisakı olduğu değerlendirilen kişiler hakkında ilgili kurum ya da komisyonlarca uygulanacak olan meslekten çıkarma tedbiridir.

28. Bilindiği üzere 15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsünden sonra ilan edilen olağanüstü hal dönemi boyunca çıkartılan ve ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafında kanunlaştırılan olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri ile olağanüstü halde terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlileri ile ilgili olarak çok sayıda kamu görevinden çıkarma kararı verilmişti.

29. Mahkememiz olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri ile getirilen ve daha sonra kanunlaşan ve iptali talep edilen kurala benzer bir diğer kurala ilişkin yapmış olduğu denetimde olağanüstü hal döneminde uygulanan bu kurala dayanılarak kamu görevinden çıkarmanın olağanüstü halde başvurulmuş bir olağanüstü tedbir olduğunu ifade ederek dava konusu kuralın bu yönü ile Anayasa'nın 15. maddesine aykırı olmadığını ortaya koyarken aynı zamanda şu değerlendirmeye yer vermiştir:

“Kurallarla devlete sadakat bağı ile hizmet etmesi gerektiği hâlde millî güvenliğe açık ve yakın tehlike oluşturan terör örgütü veya benzeri yapı ve oluşumlarla iltisaklı veya irtibatlı oldukları tespit edilen kamu görevlileri hakkında uygulanan kamu görevinden çıkarma ve memuriyetin alınması tedbirlerinin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır” (Bkz.: AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/06/2021, § 65).

30. İptali talep edilen kural ile ise olağanüstü hal uygulamasına son verildiği tarihten itibaren dört yıllık süre boyunca olağan dönemde de aynı şekilde terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin meslekten çıkarılmaları şeklindeki kuralın yürürlükte kalması öngörülmektedir.

31. Kanaatimizce dava konusu kural Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayatın korunması hakkına aykırı olup iptali

gerekmektedir. Bu bağlamda kuralın esası ile ilgili Anayasa'ya uygunluk denetimi bağlamında asıl değerlendirilecek olan mesele ise olağanüstü halin yürürlükte olduğu dönemde kamu görevinden çıkarmalar konusunda esas alınan terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisak yahut bunlarla irtibat bulunduğu şeklindeki kriterin yine kamu görevinden çıkarmalar konusunda olağan dönemde de uygulanması hususudur.

32. Kuralın Anayasa'ya aykırılığı ile ilgili gerekçeleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

33. Birinci olarak, temel hak ve özgürlüklerin tabi olduğu hukuki rejim açısından Anayasa'nın öngördüğü olağanüstü hal ile olağan dönem birbirinden tamamen farklıdır. Olağanüstü hal bir hukuki rejim olmakla birlikte temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması konusunda olağan dönemden fevkalade farklı kuralları bünyesinde barındırmaktadır.

34. İkinci olarak, 15 Temmuz 2016 tarihli askeri darbe girişiminden hemen sonra ilan edilen olağanüstü hal bağlamında somut durumun özelliklerine bakıldığında terör örgütü ile irtibatlı ve bunlara iltisakı olduğu değerlendirilen kişilerin kamu görevinden çıkarılmasının olağanüstü hal ilan sebebi ve şartları dikkate alındığında Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında ölçülü olduğu ve dolayısıyla terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin kamu hizmetine girme hakkı veya özel hayatına yapılan müdahalenin durumun gerektirdiği ölçü kapsamında kaldığı değerlendirilebilir. Nitekim Mahkememizin içtihadı da bu yöndedir. (Bkz.: AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/06/2021, §§ 64-129).

35. Bununla birlikte terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin kamu görevinden çıkarılması şeklinde oluşturulan olağanüstü dönemdeki bu tedbiri neredeyse aynı usulü uygulamak Anayasa'daki olağan dönemde tabi olunması gereken temel hak özgürlükler rejimi açısından uygun olmayacağı ifade edilmelidir. Zira olağan dönemde olağanüstü halin yürürlükte olduğu dönem koşullarında oluşturulan ve olağanüstü hal boyunca uygulanan

standardın belli bir süre daha sürdürülmeye çalışılması Anayasa'nın temel hak ve özgürlükler rejimi açısından yapmış olduğu olağan dönem – olağanüstü hal dönemi biçimindeki ayırım ile temelden çelişmektedir.

36. Üçüncü olarak, olağanüstü dönemde ortaya çıkan sorunla mücadele edebilmek amacıyla daha hızlı ve farklı bir usul takip edilerek Anayasa'nın 15. maddesinde ifade edildiği şekilde “durumun gerektirdiği ölçüde” bir tedbir olarak terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin kamu görevinden çıkarılmaları gerekebilir ve bu biçimdeki tedbirler Anayasa'nın 15. maddesindeki güvencelerle de çelişmeyebilir. Ancak olağan dönemde aynı yaklaşımın benimsenmesinin olağan dönem temel hak ve özgürlükler rejimi güvenceleri ile çelişmeyeceğinin söyleyebilmek mümkün değildir.

37. Nitekim olağanüstü dönemde temel hakların durdurulması bağlamında Anayasa'nın 15. maddesindeki “durumun gerektirdiği ölçüde” olma kriteri ile olağan dönemde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması bağlamında Anayasa'nın 13. maddesindeki başta ölçülülük ilkesi olmak üzere diğer kriterlerin aynı olmadığı unutulmamalıdır.

38. Dördüncü olarak, olağan dönemde temel hak ve özgürlüklere yönelik getirilen bir sınırlamanın ölçülülüğünden önce demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığına da bakılması gerekir. Bu konuda öncelikle ifade etmek gerekir ki Anayasa'ya uygun bir olağanüstü hal tedbiri pekala olağan dönemde demokratik toplum düzeninin gerekleri ile çelişebilir. Nitekim konumuz bağlamında da terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin kamu hizmetinden çıkarılması şeklinde olağanüstü dönemde oluşturulan ve başvurulmuş bir tedbirin olağan dönemde de belli bir süreliğine uygulanmasının sürdürülmesi demokratik toplum düzeninin gerekleri ile uyumlu görülmez.

39. Beşinci olarak, olağan dönemde terör örgütü ile herhangi bir şekilde ilişkilendirilebilecek kamu görevlileri mevcutsa, bunların kamu hizmetinden çıkarılmasında Anayasa'nın öngördüğü güvenceleri esas alarak disiplin hukuku sürecinin işletilmesi her zaman mümkündür. Bu biçimdeki

bir sürecin işletilmesi sonucunda terör örgütleri ile ilişkilendirilebilecek kamu görevlilerinin kamu görevinden çıkarılmasının Anayasa'ya aykırılığından bahsedilmesi de söz konusu edilemeyecektir. Terör örgütü ile ilişkilendirilebilecek kamu görevlilerini olağan dönemde kamu hizmetinden çıkarmada disiplin hukuku sürecini işletmek esasında kamu görevlileri açısından da bir zorunluluk arz etmektedir.

40. Öte yandan disiplin hukuku sürecinin işletilmesi sonucunda kamu görevinden çıkarma temel hak ve özgürlükler açısından daha güvenceli bir sürecin işletilmesini de sağlamaktadır. Bununla birlikte dava konusu kuralda olduğu şekildeki bir olağanüstü hal tedbirini olağan dönemde de belli bir süreliğine uygulamaya çalışmak esasında Anayasa'nın normal dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejiminde öngördüğü standardın içini boşaltarak adeta olağanüstü hali belli bir süre boyunca olağanlaştırarak Anayasa'nın olağan dönemde temel hak ve özgürlükler rejimi için öngördüğü güvenceleri zayıflatacaktır.

41. Kanun koyucunun dava konusu kuralda yaptığı gibi terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin olağan dönemde de kamu hizmetinden çıkarılması şeklindeki uygulamayı olağanüstü halin kaldırılmasından itibaren sadece dört yıllık bir süre için öngörmüş olması da esasında olağan dönemde asıl uygulanacak sürecin disiplin hukuku yolunun çalıştırılması sonucunda kamu görevinden çıkarma olduğunu teyit etmektedir. Zira terörle ilişkisi olanları kamu görevinden çıkarma ihtiyacı sadece dört yıllık süre ile sınırlı kalmayacak, bu dört yıllık süreden sonra da gündeme gelebilecektir.

42. Dolayısıyla yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıllık süre bitiminden sonra dava konusu kural uygulanmayacağına göre burada olağanüstü halin sona ermesiyle birlikte doğrudan disiplin hukuku sürecini işleterek kamu görevinden çıkarma seçeneğinin devreye sokulması Anayasa'nın olağan dönem temel hak ve özgürlükler rejimi açısından bakıldığında daha doğru bir yol olarak ortaya çıkmaktadır.

43. Öte yandan olağan dönemde devreye sokulan disiplin hukukunun gerek disiplin soruşturması süreci ve gerekse soruşturulan kişiye soruşturma sürecinde ve kararın ortaya çıkmasından sonra tanınan haklar boyutuyla bakıldığında daha önemli güvenceler tanıdığı ve bu şekildeki idari

tasarrufların hukuka uygunluğunun daha etkin biçimde yargısal denetime tabi tutulduğu dikkate alındığında anayasal güvencelere aykırı bir uygulama ihtimalinin de diğerine nazaran çok daha az olacağı ifade edilmelidir. Ülkemizde yıllardır uygulanagelen disiplin hukuku mevzuatının önemli bir hukuki / içtihadi birikime sahip olmakla çok daha güvenceli bir yol olduğunu da bu bağlamda yapılan değerlendirmede dikkate almak gerekmektedir.

44. İfade etmek gerekir ki olağan dönemde daha güvenceli olan normal disiplin hukuku süreci işletilerek gerçekleştirilen kamu görevinden çıkarmalar esasında teröre karşı verilen mücadelede hukuken çok daha isabetli sonuçlar verecek ve demokratik hukuk devletinde terör örgütlerine ve bu ve benzeri oluşumlara karşı verilen bu mücadelenin meşruiyetini daha fazla güçlendirecektir.

45. Sonuç olarak terör örgütlerine veya Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin kamu görevinden çıkarılması şeklinde olağanüstü hal dönemi boyunca uygulanan tedbirin olağanüstü hale son verildikten sonra dört yıllık bir süre boyunca olağan dönemde de uygulanması Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı gösterilmesi hakkına yönelik demokratik toplum düzeninin gerekleri ile uyumlu kabul edilemeyecek bir sınırlama niteliği taşımaktadır. Bu nedenle Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırı olduğundan dava konusu kuralın iptal gerekir.

D. 7145 sayılı Kanun'un Geçici 1. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrası:

46. İptali talep edilen (3) numaralı fıkra hükmü şu şekildedir:

"4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 133 üncü maddesi uyarınca kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten Fonun kayyım olarak atandığı tarihe kadar şirket ortakları tarafından yapılmış olan devir ve temlik işlemleri muvazaalı kabul edilerek geçersiz sayılır ve ticaret sicilinden resen terkin edilir."

47. Görüldüğü üzere kuralla 5271 sayılı Kanun'un amir hükmü uyarınca kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarih ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun kayyım olarak atandığı tarihler arasında şirket ortakları tarafından yapılmış olan devir ve temlik işlemleri geçersiz

sayılacak ve ticaret sicilinden terkin edilecektir. Kanun koyucu bu kuralla esasında bahse konu kayyım atanan şirketlerdeki devir ve temlik işlemleri ile ilgili olarak aksinin iddia edilmesini ve ispatını mümkün görmeyen bir kanuni karine oluşturmuştur.

48. Bu nitelikteki işlemler dava konusu Kanun hükmü ile “muvazaalı” olarak kabul edildiği için yine Kanun’la bu işlemlere yönelik bu biçimdeki hukuki sonuçlar bağlanmıştır. Bununla birlikte bu biçimdeki bir düzenleme sorunludur. Zira hukukta bir işlemin muvazaalı olması veya muvazaalı olduğunun gündeme gelmesi durumunda bu nitelikteki muvazaalı işlemin hükümsüzlüğünün ispatının da iddia eden tarafça ortaya konulması gerekmektedir. Oysa burada kanun koyucu adeta bir “peşin kabul”, kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun kayyım olarak atandığı tarihe kadar şirket ortakları tarafından yapılmış olan devir ve temlik işlemleri bu biçimdeki muvazaaya yönelik ispatı hiçbir şekilde devreye sokma ihtiyacı hissetmeden muvazaalı olarak kabul ederek geçersiz saymaktadır. Dolayısıyla burada kanun hükmü ile kesin bir kanuni karine öngörülmüştür.

49. Bu biçimdeki bir karine ile kayyım atanan şirketlerde ceza soruşturmasının başladığı tarih ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun kayyım olarak atandığı tarihler arasında şirket ortakları tarafından yapılmış devir ve temlik işlemlerinin muvazaalı kabul edilerek geçersiz sayılması Anayasa’nın 35. maddesindeki mülkiyet hakkını ve yine 48. maddesindeki sözleşme özgürlüğünü sınırlandırmaktadır.

50. İptali talep edilen kuralın kamu düzeninin sağlanması şeklindeki bir meşru amacı olduğu ve bu amaca ulaşmak için elverişli ve gerekli olduğu söylenebilir. Ancak Anayasa’nın 13. maddesine uygunluk denetimi bağlamında bu biçimdeki bir sınırlamanın ölçülü olup olmadığının da tespit edilmesi gerekir.

51. Bu bağlamda dava konusu kural kesin bir kanuni karine olarak iyiniyetli üçüncü kişilerin işlemin muvazaalı olmadığı yönündeki savunmalarını gündeme getirmesini dahi imkânsız hale sokmaktadır. Zira kural kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve haklarına ilişkin olarak soruşturmanın başladığı tarihten Fonun kayyım olarak atandığı tarihe

kadar şirket ortakları tarafından yapılmış olan devir ve temlik işlemlerini her durumda muvazaalı kabul etmektedir. Bu yönü ile bakıldığında kuralın ölçüsüz olduğu ortaya çıkmaktadır.

52. Nitekim Mahkememiz neredeyse aynı mahiyetteki kurala ilişkin vermiş olduğu bir kararda bu biçimdeki düzenlemenin ölçüsüz bir sınırlama getirdiği gerekçesiyle Anayasa'ya aykırı olduğu hususunda şu değerlendirmeyi yapmıştır:

“Kural kapsamındaki devir ve temlikler (sözleşmeler), aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karine oluşturulmak suretiyle geçersiz hale getirilmektedir. Başka bir ifadeyle kayyım atanan şirketlerde ortaklık pay ve hakkını devralan iyiniyetli üçüncü kişilerin kuralla getirilen kanuni karinenin aksini yani işlemin muvazaalı olmadığını iddia ve ispat etme imkânları bulunmamaktadır. Bu yönüyle kuralın ihdas amacına uygun kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki keyfilikleri önleyecek yasal güvencelerin temin edilmediği anlaşılmaktadır.

Buna göre hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan kanun hükümlerine uygun olarak kazanılan şirket ortaklık pay ve hakkının aksinin iddia ve ispat edilmesi mümkün olmayan kanuni bir karineyle muvazaalı olduğu kabul edilerek ortadan kaldırılmasını öngören kural, kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirmektedir”. (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/06/2021, §§ 374-375).

53. Dolayısıyla yukarıda sıralanan gerekçelerle 7145 sayılı Kanun'un Geçici 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu için iptali gerektiği kanaatinde olduğumdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Karşı Oy

25/07/2018 tarih ve 7145 sayılı Kanunun 22. maddesiyle 7075 sayılı Kanunun değiştirilen 10. maddesinin 1. fıkrasının 13. cümlesinde yer alan “Bu kişiler kamu görevinden çıkarılmalarından dolayı herhangi bir tazminat talebinde bulunamaz” düzenlemesi ile benzer hükmün yer aldığı 7145 sayılı Kanunun 26. maddesiyle 375 sayılı Kanuna eklenen geçici 35. maddenin B fıkrasının 3. cümlesi.

1. Söz konusu düzenleme ile olağan üstü hâl döneminde kanun hükmünde kararname ile görevlerine son verilen kişilerin sonradan görevlerine dönmeleri durumunda münhasıran çıkartma işlemi nedeniyle tazminat talebinde bulunmalarına yasak getirilmektedir.

2. Bu durumda bulunan kişilerin görevlerine kötü niyetli olarak son verilmesi ve bunun sonradan belirlenmesi durumunda gerek kamunun ve gerekse işlemi yapan kişilerin hem tazminat hem de cezai sorumluluklarının bulunduğu tereddüt bulunmamaktadır.

3. Kural ile getirilmek istenen hususun OHAL şartlarında alınan kararların kategorik olarak dava konusu edilmemesidir. Zira kural konusu yapılan işlemlerin tamamı olağan üstü hâl ilanından sonra ve bu dönem içerisinde kalan işlemlerdir.

4. Anayasa’nın 15. maddesi dikkate alındığından mevcut düzenlemenin mutlak haklarla ilgili bir yönü de bulunmadığından çoğunluğun iptal yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

KARŞI OY

A) 7145 Sayılı Kanun’un 1. Maddesiyle 5442 Sayılı Kanun’un 11. Maddesinin (C) Fıkrasına Eklenen İkinci Paragrafla getirilen iptale konu **kuralda** “...ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için on beş günü geçmemek üzere sınırlandırabilir, belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını veya araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir.” denilmektedir.

Bu maddenin Anayasa'ya aykırı olmadığına dair Genel Kurulun çoğunluk görüşüne katılmamaktayım.

Kural valilere kamu düzeni ya da güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler yönünden 15 günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere giriş ve çıkışlara kısıtlama getirmek, kişilerin belli yerlerde veya saatlerde dolaşmaları, toplanmaları ve araçların seyirlerinin düzenlenmesi ve kısıtlanmasına karar verme yetkisi tanımak suretiyle seyahat hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına sınırlama getirmektedir.

Anayasa'nın "*Yerleşme ve seyahat hürriyeti*" başlıklı 23. maddesinde herkesin yerleşme ve seyahat hürriyetine sahip olduğu belirtilmiştir. Bireylerin serbestçe yer değiştirme hakkını ifade eden seyahat özgürlüğünün yurt içi ve dışı seyahatleri kapsadığı açıktır.

Anayasa'nın 34. maddesinin birinci fıkrasında, "*Herkes, önceden izin almadan, silâhsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.*" denilmek suretiyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvenceye bağlanmaktadır. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, bireylerin düşünce açıklamalarında bulunmak amacıyla açık veya kapalı mekânlarda, kamu otoriteleri ile üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın, geçici olarak bir araya gelebilme serbestisini korumaktadır.

Anayasa'nın 34. maddesinde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir. Buna göre demokratik toplumda vazgeçilmez bir hak teşkil eden toplantı ve gösteri yürüyüşleri, Anayasa'da belirtilen meşru amaçlardan birine dayanılarak ancak istisnai hâllerde sınırlandırılabilir.

Anayasa'nın 13. maddesinde ancak kanunlar sınırlanabilecek Temel hak ve hürriyetlerin, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeni ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

Sınırlamaya yönelik kanuni düzenlemenin şeklen var olması yeterli olmayıp kuralın keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli niteliklere sahip olması gerekir. Bu kapsamda düzenlemenin belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir olması gerekir.

Hukuk devletinin özünü oluşturan hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların istisnai nitelik taşıması zorunludur. Demokratik hukuk devletinde güdülen amaç ne olursa olsun, kısıtlamaların, temel hak ve özgürlüklerin kullanımını aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir.

Söz konusu getirilen kural ile tedbir kararının bir defada en çok 15 günü geçmemek üzere uygulanabileceği düzenlenmiştir. Fakat bu kural kapsamında birden fazla kez tedbir kararı verilmesine engel bir durum bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi *Senih Özay* başvurusunda (B.No: 2020/13969, 9/6/2020), benzer nitelikte bir tedbir olan sokağa çıkma yasağını idari işlem olarak nitelendirmiş, tedbire karşı idari yargıda açılacak iptal davasında, yasağın makul sürede yürütmesinin durdurulmasının mümkün olmasından dolayı etkili bir iç hukuk yolu olarak değerlendirilebileceğini, yürütmenin durdurulmasına makul sürede karar verilmemesi halinde ise davanın fiilen etkisiz hale geleceğini belirtmiştir.

“Demokratik toplum kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin en geniş şekilde güvence altına alındığı bir düzeni gerektirir. Demokrasilerde devlete düşen görev temel hak ve özgürlükleri korumak ve geliştirmek, bunların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayacak tedbirleri almaktır. Bu kapsamda devlet, özellikle temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldıracak veya bunlara demokratik toplum düzeni ile bağdaşmayacak şekilde müdahale teşkil edecek tutumlardan kaçınmalı ve başkalarından gelebilecek tehditlere karşı bireyleri korumalıdır.” (AYM, E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020).

Kuralın bir idari işlem olarak yargı denetimine tabi olması tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda yetkinin hukuka uygun kullanılmasını sağlayacak denetim mekanizmalarının oluşturulması ve yargısal makamların bu konuda en kısa sürede karar vermesini sağlayacak bir güvence içermelidir.

Kuralın sınırladığı temel hak ve özgürlükler bazen o an kullanılması ile anlam kazanır. Beklemeye alınacak, ertelenebilecek, sonra kullanılabilecek nitelikte değildir.

Uygulamada haklı, makul, hukuki bir sebep gösterilmeden adeta keyfi birçok örneklerle karşılaşılabilmektedir. Nitekim, 22.6.2021 tarihinde

Baro Başkanlarının, illerinden “Savunma yürüyor” adıyla başlattıkları yürüyüş Ankara girişi Eskişehir Yolunda durdurulmuşlar, 36 saat süreyle yağmur altında bekletilmişlerdir. Her biri hukukçu olan Baro Başkanları söz konusu engellemeye dair tedbirin kısa süreli olması, tedbire karşı hukuk sisteminde başvurulabilecek etkin bir yolun bulunmaması sebebiyle herhangi bir yargı yoluna dahi başvuramamışlardır.

Bu açıdan tedbirlerin niteliği, süresi, bunlara karşı öngörülen yaptırımlar nedeniyle söz konusu temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamalara karşı acil müdahale yapılmasının zorunluluğu dikkate alındığında idari yargı denetiminin her durumda keyfi uygulamalara karşı etkili ve ivedi denetim mekanizması olmadığından **7145 Sayılı Kanun’un 1. Maddesiyle 5442 Sayılı Kanun’un 11. Maddesinin (C) Fıkrasına Eklenen İkinci Paragrafla getirilen kuralın**, Anayasa’nın 13., 23. ve 34. maddelerine aykırı olması sebebiyle iptal talebinin reddine dair çoğunluk görüşüne katılmıyorum.

B) 7145 sayılı Kanun’un; 13. Maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a Eklenen Geçici 19. Madde ile Maddede Değişiklik Yapan 7333 Sayılı Kanun’un 11. Maddesi ile belirli suçlar yönünden yürütülen ceza soruşturmasında Cumhuriyet savcısına kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda ise dört gün süreyle gözaltı tedbiri uygulaması, yine belirtilen sürelerle ilgili **hakime iki defayı aşmamak üzere gözaltı süresini uzatma yetkisi tanımakla** kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sınırlama getirmektedir.

Anayasa’nın 13. maddesi uyarınca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, Anayasa’nın 19. maddesinde belirtilen nedenlere bağlı olarak kanunla ve demokratik bir toplumda gerekli olduğu ölçüde sınırlanabilir. Ancak getirilen bu sınırlamalar Anayasa’nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Anayasa’nın 19. maddesinin beşinci fıkrasına göre yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Bu hüküm ile gözaltı için belirlenen süreler azami süreler olup uzatılması mümkün değildir.

Oysa ki incelenen kural, iki defayı aşmamak üzere hakim kararıyla ek gözaltı süresi verilmesini hükme bağlamak suretiyle gözaltı sürelerini

Anayasa m.19 aykırı şekilde uzatmaktadır. Gözaltı kararı hakim kararına bağlanmak suretiyle örtülü tutuklamaya dönüşmektedir.

“Azami gözaltı süresinin önceden belirlenmiş olması nedeniyle gözaltı işlemini yapan makamlar, izin verilen sürenin aşılmaması için gerekli bütün tedbirleri almakla yükümlüdürler. Bu azami sürelerin aşılması halinde kişi hürriyeti ve güvenliği ihlal edilmiş olacaktır (AYM, Emre Soncan, B. No: 2016/73490, 11/3/2020).”

Anayasa m.19 aykırı bu kural ile normlar hiyerarşisinin tepesinde olan Anayasanın tanıdığı temel güvenceler yok olacak, hukuki öngörülebilirlik kaybolacaktır.

Anayasa m.19’un gerekçesi incelendiğinde Anayasa ile azami sürelerin belirtildiği, bu sürelerin aşılamayacağı anlaşıldığı gibi, kurala gerekçe olacak hakim kararı ile bu sürelerin aşılabileceğine dair açıklamaya yer verilmemiştir.

Açıklanan nedenlerle **7145 sayılı Kanun’un; 13. Maddesiyle 3713 sayılı Kanun’a Eklenen Geçici 19. Madde ile Maddede Değişiklik Yapan 7333 Sayılı Kanun’un 11. Maddesi ile hakime iki defayı aşmamak üzere gözaltı süresini uzatma yetkisi tanımak suretiyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sınırlama getiren kuralın Anayasa’nın 13. ve 19. maddelerine aykırı olması nedeniyle iptal talebinin reddine dair çoğunluk görüşüne katılmıyorum.**

Üye
Kenan YAŞAR

Esas Sayısı : 2021/90

Karar Sayısı : 2022/108

Karar Tarihi : 28/9/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 132 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 6/7/2021 tarihli ve (79) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin;

A. 12. maddesiyle 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (1) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’ne eklenen 458/B maddesinin (ğ) bendinde yer alan “...işlettirmek...” ibaresinin,

B. 16. maddesiyle;

1. Ekli (1) Sayılı Liste’de yer alan kadroların iptal edilerek 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (2) numaralı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (I) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarılmasının,

2. Ekli (2) Sayılı Liste’de yer alan kadroların ihdas edilerek (2) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (I) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmesinin,

C. Geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının,

Ç. Geçici 2. maddesinin,

Anayasa’nın “Başlangıç” kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11., 104. ve 128. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ KURALLARI VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME KURALLARI

A. İptali İstenen Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Kuralları

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin (CBK);

1. 12. maddesiyle (1) numaralı CBK'ya eklenen 458/B maddesinin (1) numaralı fıkrasının iptali talep edilen ibarenin de yer aldığı (ğ) bendi şöyledir:

“ (1) Destek Hizmetleri, Tasfiye İşleri ve Döner Sermaye Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri şunlardır:

...

ğ) Tasfiyelik eşya için depolar, mağazalar ve satış reyonları açılmasına ve işletilmesine ilişkin ilke ve standartları belirlemek, bu yerleri açmak, işletmek, işlettirmek ve denetlemek,

...”

2. 16. maddesi şöyledir:

“MADDE 16- Ekli (1) sayılı listede yer alan kadrolar iptal edilerek 2 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin eki (I) sayılı Cetvelin Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarılmış, ekli (2) sayılı listede yer alan kadrolar ihdas edilerek 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamenin eki (I) sayılı Cetvelin Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmiştir.”

3. İptali talep edilen kuralların da yer aldığı geçici 1. maddesi şöyledir:

“GEÇİCİ MADDE 1- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Ticaret Bakanlığında kaldırılan Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürü ve Ticaret Araştırmaları Genel Müdürü ile Risk Yönetimi, Tasfiye ve Döner Sermaye Genel Müdürlüğü ve Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğünde Genel Müdür Yardımcısı kadrolarında bulunanların görevleri başkaca bir işleme gerek kalmaksızın sona erer.

Mevzuatta bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kaldırılan birimlere ve bunların yöneticilerine yapılan atıflar, kaldırılan birimlerin görevlerini devralan birim ve yöneticilere yapılmış sayılır.

Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile iptal edilen kadro unvanları hariç olmak üzere, Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kaldırılan birimlere tahsisli kadroların mevcutlu olarak Ticaret Bakanlığı merkez teşkilatındaki diğer birimlere dağıtılmasında Ticaret Bakanı yetkilidir.

Bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yeni kurulan birimlerin teşkilatlanması tamamlanıncaya kadar, bu birimlere ait görev ve yetkiler, bu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin yürürlüğe girdiği tarihten önce görevli ve yetkili olan birimler tarafından yerine getirilir."

4. Geçici 2. maddesi şöyledir:

"GEÇİCİ MADDE 2- Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Ticaret Bakanlığında Avrupa Birliği Uzmanı, Avrupa Birliği Uzman Yardımcısı ile İhracatı Geliştirme Uzmanı kadrolarında bulunanlar, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 ay içinde talep etmeleri halinde durumlarına uygun Ticaret Uzmanı ve Ticaret Uzman Yardımcısı kadrolarına atanırlar. Atama için uygun boş kadro bulunmaması halinde söz konusu kadrolar başkaca bir işleme gerek kalmaksızın ihdas edilmiş ve 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin eki (I) sayılı Cetvelin Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmiş sayılır. Ticaret Bakanlığında; bu maddeye göre yapılan atamalar sonucunda boşalan ve bu maddenin yürürlük tarihi itibarıyla boş olan Avrupa Birliği Uzmanı, Avrupa Birliği Uzman Yardımcısı ile İhracatı Geliştirme Uzmanı kadroları başkaca bir işleme gerek kalmaksızın iptal edilmiş ve 2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin eki (I) sayılı Cetvelin Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarılmış sayılır. Bu şekilde kadro unvanları değişenlerin önceki kadro unvanlarına ilişkin olarak mevzuatta yapılmış olan atıflar yeni kadro unvanlarına yapılmış sayılır."

B. İlgili Görülen Kanun Hükmünde Kararname Kuralları

703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) geçici 1. maddesinin (5) ve (6) numaralı bentleri şöyledir:

“(5) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre yeniden yapılandırma sonucunda kapanan veya bünyesinde bulunduğu bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşu değişen birimlerde veya bu birimlere ilişkin servislerde, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 36 ncı maddesinin “Ortak Hükümler” bölümünün (A) fıkrasının (11) numaralı bendinde belirtilen unvanlı kadrolar ile mesleğe alınmaları, yetiştirilmeleri ve yeterlilikleri aynı veya benzer nitelik arz eden kadro veya pozisyonlarda görev yapanlardan (aylıksız izinde bulunanlar dahil); bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla görev yapmakta oldukları birimlerin ve/veya bu birimlere verilmiş olan görevlerin ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre bünyesinde düzenlendiği bakanlık veya diğer kamu kurum veya kuruluşunun değişen veya kapanan birimlerinin merkez teşkilatı kadro ve pozisyonlarında bulunanlar, söz konusu birimin bünyesine dahil olduğu veya bünyesinde düzenlendiği bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşunun merkez teşkilatı için ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde öngörülen kadro veya pozisyon unvanına, değişen veya kapanan birimlerin taşra teşkilatı kadro ve pozisyonlarında bulunanlar ise söz konusu birimin bünyesine dahil olduğu veya bünyesinde düzenlendiği bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşunun taşra teşkilatı için ilgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde öngörülen kadro veya pozisyon unvanına, ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla başka bir işleme gerek kalmaksızın halen bulundukları kadro dereceleriyle atanmış sayılır. Bunlardan birimleri ve/veya bu birimlere verilmiş olan görevleri, ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre birden fazla bakanlığın veya kamu kurum ve kuruluşunun uhdesine geçen bakanlıkların veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarının kadro veya pozisyonlarında görev yapanların atanacağı veya görev yapmaya devam edeceği birim, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde Cumhurbaşkanlığı kararıyla belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde belirlenir. Bunların mevcut kadrolarında geçirdikleri süreler, atandıkları yeni kadrolarında geçirilmiş sayılır. Bunlardan Defterdarlık Uzmanı ve Defterdarlık Uzman Yardımcısı unvanlı kadrolarda bulunup defterdarlık milli emlak birimleri ile malmüdürlüklerinin milli emlak servislerinde görev yapanlar ile defterdar emrinde denetim ve inceleme yapmak üzere görevlendirilmiş olup 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile daha önce Milli Emlak Denetmeni ve Milli Emlak Denetmen Yardımcısı iken Defterdarlık Uzmanı ve Defterdarlık Uzman Yardımcısı kadrosuna atanmış

sayılanlar, Çevre ve Şehircilik Bakanlığının taşra teşkilatında Milli Emlak Uzmanı ve Milli Emlak Uzman Yardımcısı unvanlı kadrolara atanmış sayılır.

(6) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre yeniden yapılandırma sonucunda kapanan veya bünyesinde bulunduğu bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşu değişen birimlerde görev yapan memurlardan (mülki idare amirliği hizmetleri sınıfına ait kadrolarda bulunanlar hariç) yukarıdaki fıkralarda belirtilenlerin dışında kalanlar, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla görev yapmakta oldukları birimlerin ve/veya bu birimlere verilmiş olan görevlerin ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre bünyesinde düzenlendiği bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşunda bulunan aynı unvanlı kadrolara, görev yapmakta oldukları kadrolarının merkez, taşra veya yurtdışı teşkilatında bulunması hususu esas alınmak suretiyle halen bulundukları kadro dereceleriyle başka bir işleme gerek kalmaksızın atanmış sayılır. Bunlardan birimleri ve/veya bu birimlere verilmiş olan görevleri, ilgili Cumhurbaşkanlığı kararnamesi hükümlerine göre birden fazla bakanlığın veya kamu kurum ve kuruluşunun uhdesine geçen bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarının kadrolarında bulunanların, atanacağı veya görev yapmaya devam edeceği birim, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde Cumhurbaşkanı kararıyla belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde belirlenir. Bunların mevcut kurumlarında geçirdikleri süreler, yeni atandıkları bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşları kadrolarında geçirilmiş sayılır.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 22/9/2021 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Murat ÖZDEN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu CBK kuralları ve ilgili görülen KHK kuralları, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Anayasal Çerçevesi ve Yargısal Denetimi

3. 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Anayasa'nın bazı maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle yeni bir hükûmet sistemine geçilmiş ve buna bağlı olarak Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir. Anayasa'nın 8. maddesinde, yürütme yetkisi ve görevinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait olduğu ifade edilmekte iken maddede yapılan değişiklikle Bakanlar Kurulu kaldırılarak yürütme yetkisi ve görevi tek başına Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Anayasa'da Bakanlar Kuruluna verilen görev ve yetkilere ilişkin maddelerde de aynı doğrultuda değişiklik yapılarak daha önce Bakanlar Kuruluna ait olan görev ve yetkilerin Cumhurbaşkanı tarafından yerine getirilmesi öngörülmüştür.

4. Yeni hükûmet sisteminin en önemli özelliklerinden biri Cumhurbaşkanı'na "*Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*" adı altında düzenleme yapma yetkisinin tanınmasıdır. CBK'ların en belirgin özelliği ise Cumhurbaşkanı'na belirli konularda ilk elden düzenleme yapma yetkisinin verilmiş olmasıdır. Yürütmenin diğer düzenleyici işlemlerinden farklı olarak Cumhurbaşkanı, Anayasa'da belirlenen yetki çerçevesinde herhangi bir kanuna dayanmadan ya da yasama organının onayı olmadan CBK'lar yoluyla düzenleme yapabilecektir.

5. Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının birinci cümlesinde Cumhurbaşkanı'nın yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarabileceği hüküm altına alınmıştır. Düzenlemeyle *yürütme yetkisine ilişkin* olmak kaydıyla CBK çıkarma konusunda Cumhurbaşkanı'na genel bir yetki verilmiştir. Maddenin gerekçesinde, yeni hükûmet sistemi gözetilerek Cumhurbaşkanı'nın genel siyasetin yürütülmesinde yürütme yetkisi ile ilgili olarak ihtiyaç duyduğu konularda CBK çıkarabilmesine imkân tanımak amacıyla ilk elden düzenleme yapma yetkisinin tanındığı ifade edilmiştir.

6. Cumhurbaşkanı'na yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarma yetkisinin genel olarak verilmesinin yanı sıra Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde belirtilen kimi konuların da CBK ile düzenleneceği ayrıca ifade edilmiştir. Bu kapsamda Anayasa'nın 104. maddesinin dokuzuncu fıkrasında üst kademe kamu yöneticilerinin atanmalarına ilişkin usul ve esasların; 106. maddesinin on birinci fıkrasında bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulmasının; 108. maddesinin dördüncü fıkrasında Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işlerinin; 118. maddesinin altıncı fıkrasında Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevlerinin CBK'larla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Anayasa'nın 123. maddesinin üçüncü fıkrasında ise kamu tüzel kişiliğinin kanunla veya CBK ile kurulacağı belirtilmiştir.

7. Anayasa'nın 148. maddesinde CBK'ların şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi öngörülmüş, yargısal denetim görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesine verilmiştir.

8. Anayasa'da Cumhurbaşkanı'na CBK çıkarma yetkisi verilmekle birlikte bu yetki sınırsız değildir. Kanunlardan farklı olarak Anayasa'da CBK'yla düzenlenecek konular sınırlandırılmıştır. Konu bakımından yetki yönünden getirilen bu sınırlamalar, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ilk dört cümlesinde düzenlenmiştir.

9. Anılan fıkranın birinci cümlesinde Cumhurbaşkanı'nın *yürütme yetkisine ilişkin konularda* CBK çıkarabileceği ifade edilmiştir. Buna göre yürütme yetkisine ilişkin konular dışında CBK ile düzenleme yapılması mümkün değildir.

10. Fıkranın ikinci cümlesinde "*Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin*" CBK'yla düzenlenemeyeceği belirtilmiştir. Bu hüküm uyarınca belirtilen alanlarda CBK ile düzenleme yapılamaz.

11. Fıkranın üçüncü cümlesinde de Anayasa'da *münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda* CBK çıkarılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak Anayasa'da hangi konuların münhasıran kanunla düzenleneceğine ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin

yerleşik içtihadında anayasa koyucunun kanunla düzenlenmesini öngördüğü konuların bu kapsamda görülmesi gerektiği kabul edilmektedir (AYM, E.2016/150, K.2017/179, 28/12/2017, § 57; E.2016/180, K.2018/4, 18/1/2018, § 17; E.2017/51, K.2017/163, 29/11/2017, § 13; E.2016/139, K.2016/188, 14/12/2016, § 9; E.2013/47, K.2013/72, 6/6/2013). Buna göre Anayasa’da kanunla düzenleneceği belirtilen alanlarda Cumhurbaşkanı’nın CBK çıkarma yetkisi bulunmamaktadır.

12. Fıkranın dördüncü cümlesinde ise *kanunda açıkça düzenlenen konularda* CBK çıkarılamayacağı ifade edilmiştir. Anılan hükme göre Cumhurbaşkanı’nın yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarabilmesi için CBK’yla düzenlenecek konunun kanunlarda açıkça düzenlenmemiş olması gerekir.

13. CBK’ların yukarıda belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygun olarak çıkarılması gerekmektedir. Aksi takdirde içeriği Anayasa’ya aykırılık oluşturmaya bile bu düzenlemelerin Anayasa’ya uygunluğundan söz edilemez. Dolayısıyla CBK’ların yargısal denetiminde öncelikle Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygunluğunun ele alınması gerekir. Anılan fıkra yönünden herhangi bir aykırılık tespit edilmemesi durumunda ise bu defa CBK’ların içerik yönünden Anayasa’ya uygunluk denetimi yapılmalıdır.

B. CBK’nın 12. Maddesiyle (1) Numaralı CBK’ya Eklenen 458/B Maddesinin (ğ) Bendinde Yer Alan “...işlettirmek...” İbaresinin İncelenmesi

1. Genel Açıklama

14. Gümrük işlemleri açısından tasfiyesi gereken eşyaya ilişkin hususlar 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu’nun 177. ila 180. maddelerinde düzenlenmiştir.

15. Kanun’un 177. maddesinde tasfiyesi gereken eşya gösterilmiştir. Anılan madde hükmüne göre genel itibarıyla; süresinde gümrük işlemleri tamamlanamamış, sahiplerince teslim alınmamış, depolarda fazla çıkan, çabuk bozulma veya telef olma tehlikesine maruz bulunan veya saklanması masraflı ve külfetli veya tehlikeli olan, çürüme, bozulma gibi sebeplerle ekonomik değerini tamamen yitiren ya da sağlığa zararlı hâle gelen veya

kaçakçılıkla mücadele kapsamında el konulduktan sonra mahkemesince sahibine iadesine karar verildiği hâlde süresinde teslim alınmayan eşya tasfiyesi gereken eşyadır. Keza 4458 sayılı Kanun'un 177. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 16. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre, 5607 sayılı Kanun'da tanımlanan suçların konusunu oluşturması nedeniyle müsadere yaptırım uygulanabilecek eşya, kovuşturma veya soruşturma makamlarınca tasfiyeye karar verilmesi veya bu Kanun'un 16. maddesinin (1) numaralı fıkrasında öngörülen sürelerin dolması üzerine tasfiye edilir.

16. 4458 sayılı Kanun'un 178. maddesinde, söz konusu eşyanın ihale yoluyla satış, yeniden ihraç amaçlı satış, perakende satış, kamu kuruluşları ile özel kanunla kurulmuş vakıf ve derneklere tahsis edilmek ya da imha suretiyle veya özel yolla tasfiyeye tabi tutulacağı; tasfiyeye ilişkin usul ve esasların yönetmelikle belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

17. Kanun'un 180. maddesine göre, süresinde gümrük işlemlerinin tamamlanmaması, eşyanın çabuk bozulma ve telef olma tehlikesine maruz bulunması veya saklanması masraflı ve külfetli olması, kaçakçılıkla mücadele mevzuatına göre yakalanan ancak iadesi gereken eşyanın süresinde teslim alınmaması nedenleriyle eşyanın satılması durumunda; hizmet karşılığı alacaklar ve yapılmış masraflar, gümrük vergileri, satış için yapılmış masraflar ile para cezaları ayrılmakta ve artan para olursa eşya sahipleri adına emanet hesabına alınmaktadır. Emanete alındığı tarihten itibaren bir yıl içinde talepte bulunulması hâlinde emanete alınan para eşya sahiplerine iade olunmakta, bu süre içerisinde alınmayan para ise döner sermaye işletmesine irat kaydedilmektedir.

18. Kaçakçılıkla mücadele kapsamında tasfiyeye tabi tutulması gereken eşyanın satışı hâlinde de satış bedeli emanet hesabına alınmakta, eşya ile ilgili dava sonucunda iade kararı verilmesi hâlinde emanet hesabındaki tutar sahibine ödenmektedir. Bu durumda tasfiye edilen eşyanın gümrük vergileri iade edilmemekte, müsadere kararı verilmesi hâlinde ise satış bedeli Ticaret Bakanlığı (Bakanlık) döner sermaye işletmesine irat kaydedilmektedir.

19. (1) numaralı CBK'nın Bakanlık Destek Hizmetleri, Tasfiye İşleri ve Döner Sermaye Genel Müdürlüğünün görev ve yetkilerini düzenleyen 458/B maddesinin (1) numaralı fıkrasında, 4458 sayılı Kanun'a göre tasfiye

edilecek hâle gelen eşyanın tasfiyesini yapmak, tasfiyelik eşyanın satışa sunulmasından önce özelliklerine göre bakımı, tamiri ve ambalajlamasını yapmak veya yaptırmak, tasfiyelik eşya için depolar, mağazalar ve satış reyonları açılmasına ve işletilmesine ilişkin ilke ve standartları belirlemek, bu yerleri açmak, işletmek, işlettirmek ve denetlemek adı geçen Genel Müdürlüğün görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

20. Ayrıca anılan CBK'nın 467. maddesi ile, aynı CBK'nın "*Onaltıncı Bölümü*"nde sayılan görevlerini yerine getirme, dış ticaret denetimleri kapsamında alınan ve firmalarca belli süreler dâhilinde geri alınmayan numunelerin satışını yapma, gümrük denetimleri kapsamında alınan ve firmalarca belli süreler dâhilinde geri alınmayan numunelerin satışını yapma gibi faaliyetleri gerçekleştirmek üzere gerekli olan yerlerde ve sayıda döner sermaye işletmesi kurabilme konusunda Bakanlığa yetki tanınmıştır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

21. Dava dilekçesinde özetle; tasfiyelik eşya için açılan depo, mağaza ve satış reyonunun işletilmesi işinin Bakanlığın genel idare esaslarına göre yürütmesi gereken asli ve sürekli görevlerden olduğu, belirtilen hizmetlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütülmesi gerekirken kuralla bu yerlerin üçüncü kişiler tarafından da işletilebilmesine imkân tanındığı, gümrüklerdeki eşyanın tasfiyesine ilişkin hususların 4458 sayılı Kanun'un 177. ve devam eden maddelerinde düzenlendiği, dolayısıyla kanunda açıkça düzenlenen konuda CBK ile düzenleme yapılmasına imkân bulunmadığı, depo, mağaza ve satış reyonlarının üçüncü kişiler tarafından işletilmesine yönelik olarak herhangi bir çerçeve çizilmediği, bu konuda idareye geniş bir takdir yetkisi tanındığı, idarenin keyfî uygulamalarına sebep olacak şekilde geniş takdir yetkisi içeren ve kamu hizmetinin özel hukuk kişilerince yerine getirilmesini düzenleyen kuralın hukuki belirlilik, öngörülebilirlik ve hukukun üstünlüğü ilkeleriyle bağdaşmadığı belirtilerek Anayasa'nın 2., 6., 8., 104. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kuralın Konu Bakımından Yetki Yönünden İncelenmesi

22. Dava dilekçesinde konu bakımından yetki yönünden kuralın Anayasa'nın 6. ve 8. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de CBK'ya

ilişkin konu bakımından yetki kuralları Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında düzenlendiğinden bu husustaki inceleme anılan fıkra kapsamında yapılacaktır.

23. Bakanlığın kuruluşu, teşkilat ve görevlerine ilişkin hususlar (1) numaralı CBK'nın 441. ila 473. maddelerinde düzenlenmiştir.

24. Anılan CBK'nın 458/B maddesinde, Bakanlığın ana hizmet birimlerinden olan Destek Hizmetleri, Tasfiye İşleri ve Döner Sermaye Genel Müdürlüğünün görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Maddenin dava konusu kuralın da yer aldığı (ğ) bendinde; *"Tasfiyelik eşya için depolar, mağazalar ve satış reyonları açılmasına ve işletilmesine ilişkin ilke ve standartları belirlemek, bu yerleri açmak, işletmek, işlettirmek ve denetlemek"* Genel Müdürlüğün görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Dava konusu kural bentte yer alan *"... işlettirmek..."* ibaresidir.

25. Tasfiyelik eşya için açılan depo, mağaza ve satış reyonlarının işlettirilmesi hususunda anılan Genel Müdürlüğe yetki veren kuralın *yürütme yetkisine ilişkin konulardan* olduğu anlaşılmaktadır.

26. Kural, Anayasa'nın CBK ile düzenlenmesi yasaklanan *"İkinci Kısım Birinci ve İkinci Bölümleri"*nde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle *"Dördüncü Bölümü"*nde yer alan siyasi haklar ve ödevler ile ilgili herhangi bir düzenleme de içermemektedir.

27. Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesi uyarınca CBK'lar bakımından aranan bir diğer husus, CBK kuralının Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konulara ilişkin olmaması gereğidir. Anayasa koyucunun bir konunun kanunla düzenlenmesini özel olarak öngörmesi bu alanın münhasıran kanunla düzenlenmesini istediği anlamına gelir. Bu kapsamda Anayasa, bir konunun kanunla düzenleneceğini öngörmüşse bu konuda CBK çıkarılamaz. Bununla birlikte Anayasa'da CBK'larla düzenleneceği özel olarak belirtilen konularda CBK'larla düzenleme yapılması mümkündür.

28. Anayasa'nın 123. maddesinin birinci fıkrasına göre *"İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir."* Ancak Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında *"Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması"*

Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenir.” denildiğinden bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Anayasa’nın 106. maddesinin on birinci fıkrası uyarınca CBK ile düzenlenebileceği özel olarak belirtilen konular kapsamındadır.

29. Bu bağlamda Anayasa’nın CBK tarafından düzenleneceğini özel olarak öngördüğü yukarıda belirtilen bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması ile düzenlenmesi kapsamında, bu konularla sınırlı olmak üzere Anayasa’nın 106. maddesinin anılan hükmünde belirtilen hususlarda CBK ile düzenleme yapılabilir.

30. Kuralın Anayasa’nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında CBK ile düzenlenmesi öngörülen bakanlıkların görev ve yetkilerine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla kuralın Anayasa’nın 106. maddesinin on birinci fıkrasıyla bağlantılı olarak 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır.

31. Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının dördüncü cümlesinde *“Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz”* denilmiştir. Buna göre CBK’ların anılan Anayasa hükmü yönünden yapılacak denetiminde öncelikle karşılaştırmaya esas olabilecek daha önce kabul edilmiş bir kanun hükmünün bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekir. Sonrasında ise -böyle bir kanun hükmü varsa- incelenen CBK kuralının kanunun açıkça düzenlediği konuya ilişkin olup olmadığı belirlenmelidir. Bu değerlendirme yapılırken önce ilgili kanunun CBK ile düzenlenen alanda hüküm ifade edip etmediğinin belirlenmesi, ardından da kanundaki düzenlemenin açık olup olmadığının tespit edilmesi gerekir.

32. Tasfiyelik eşyaya ilişkin olarak 4458 sayılı Kanun’un 177. maddesinde hangi eşyanın tasfiye edileceği sayılmış, 178. maddenin birinci fıkrasında da tasfiye usulleri belirlenmiştir. Dava konusu kuralda ise tasfiyelik eşya için açılacak depo, mağaza ve satış reyonlarının işlettirilmesine imkân tanınmaktadır. Bu itibarla kuralın kanunda açıkça düzenlenen bir konuya ilişkin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

33. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasına aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

b. Kuralın İçerik Yönünden İncelenmesi

34. Kuralla Bakanlık Destek Hizmetleri, Tasfiye İşleri ve Döner Sermaye Genel Müdürlüğünün 4458 sayılı Kanun gereğince tasfiyesi gereken eşya için açılacak depo, mağaza ve satış reyonlarını işletirmesi mümkün kılınmaktadır.

35. Anayasa'nın 128. maddesinde *"Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür."* denilmektedir. Bu hüküm uyarınca genel idare esaslarına göre yürütülen kamu hizmetlerinin gerektirdiği görevlerden asli ve sürekli nitelik taşıyanların memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülmesi zorunludur.

36. Kamu hizmeti, geniş tanımıyla, devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından veya bunların denetimi ve gözetimleri altında, ortak gereksinimleri karşılamak ve kamu yararını sağlamak için topluma sunulmuş bulunan sürekli ve düzenli etkinliklerdir (AYM, E.2020/10, K.2020/67, 12/11/2020, § 23; E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 216).

37. Kamu hizmetlerinin bir kısmının genel idare esaslarına göre yürütülmesi zorunlu iken bu zorunluluğu taşımayan kamu hizmetleri devletin gözetimi ve denetimi altında, belirli yasal usullerle özel kişilere yaptırılabilir (AYM, E.2013/50, K.2015/38, 1/4/2015; E.2020/10, K.2020/67, 12/11/2020, § 24).

38. Gümrük hizmetleri, bir taraftan ekonomik açıdan dış ticaretin düzenli, sürekli ve ülke menfaatlerini koruyacak bir şekilde yürütülmesini, diğer taraftan kaçakçılığın önlenmesini sağlamaktadır. Bu hizmetler kamu düzenini, ekonomik istikrarı ve mülkiyet hakkını ilgilendiren, toplumun tümü üzerinde etkili, yürütülmesinde kamu yararı bulunan hizmetlerdir.

39. Gümrük işlemleri tamamlanamamış, sahiplerince teslim alınmamış veya kaçakçılıkla mücadele mevzuatı gereğince yakalanan eşyanın tasfiyesine ilişkin işlemler de gümrük hizmetlerinin bir parçasıdır. Ancak bu eşyanın muhafazası ve satışı için açılacak depo, mağaza ve satış reyonlarına ilişkin tüm işlerin gümrük idaresi tarafından genel idari esaslara göre yürütülmesi gereken asli ve sürekli görevlerden olduğu söylenemez.

40. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuki güvenliği sağlayan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

41. Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri belirliliktir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına imkân tanımaması gerekir. Belirlilik ilkesi; hukuksal güvenlikle bağlantılı olup bireyin, kanundan, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini verdiğini bilmesini zorunlu kılmaktadır.

42. Bu yönden tasfiye edilecek eşyaya ilişkin olarak genel idari esaslara göre yürütülmesi gereken kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler dışındaki görevlerin yerine getirilmesi amacıyla söz konusu yerlerin işlettirilebilmesi için buna ilişkin usul ve esasların kanunda belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca bu düzenlemelerde işletmecinin yetki ve sorumluluklarının da belirlenmesi gerekir.

43. Bu kapsamda kuralda tasfiyelik eşya için açılacak depo, mağaza ve satış reyonlarının hangi usullerle işletileceğine, işletmecinin yetki ve sorumluluklarına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmediğinden söz konusu yerleri “işlettirmek” hususunda yürütmeye yetki veren kural, Anayasa'nın 2. maddesi kapsamında belirlilik ilkesine aykırıdır ve bu durum Anayasa'nın 128. maddesi yönünden yapılacak denetime de engel teşkil etmektedir.

44. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ile İrfan FİDAN bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 128. maddesi yönünden incelenmemiştir.

C. CBK'nın 16. maddesiyle, Ekli (1) Sayılı Liste'de Yer Alan Kadroların İptal Edilerek (2) Numaralı CBK'nın Eki (I) Sayılı Cetvel'in Ticaret Bakanlığı Bölümünden Çıkarılması ile Ekli (2) Sayılı Liste'de Yer Alan Kadroların İhdas Edilerek (2) numaralı CBK'nın Eki (I) Sayılı Cetvel'in Ticaret Bakanlığı Bölümüne Eklenmesinin ve CBK'nın Geçici 1. Maddesinin Birinci ve Üçüncü Fıkralarının İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

45. Dava dilekçesinde özetle; kuralların Bakanlıkta genel idare esaslarına göre yürütülmekte olan kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri ifa eden yöneticiler ve personele ilişkin olduğu, bunların kadrolarının ihdas ve iptali ile atanmalarına ilişkin hükümlerin münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiği, Bakanlıkta genel müdür ve genel müdür yardımcısı olarak görev yapan bir kısım personelin görevden alınmasının anılan personelin özlük haklarını da doğrudan etkilediği, münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken bir konuda CBK çıkarıldığı, bu suretle CBK çıkarma yetkisinin anayasal çerçeve dışında kullanıldığı, yürütme organına genel, sınırsız, esasları ve çerçevesi belirsiz bir düzenleme yetkisinin tanındığı, bu durumun yasama yetkisinin devredilemezliği, Anayasa'nın bağlayıcılığı ve üstünlüğü ile kuvvetler ayrılığı ilkeleriyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın "Başlangıç" kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11., 104. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kuralların Konu Bakımından Yetki Yönünden İncelenmesi

46. Dava dilekçesinde konu bakımından yetki yönünden kuralların Anayasa'nın "Başlangıç" kısmı ile 6., 7., 8., 11. ve 128. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de CBK'ya ilişkin konu bakımından yetki kuralları Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında düzenlendiğinden bu husustaki inceleme anılan fıkra kapsamında yapılacaktır.

47. Kurallar Bakanlığın merkez ve taşra teşkilatına ilişkin olarak bir kısım kadroların ihdas edilerek (2) numaralı CBK'nın eki (I) sayılı Cetvel'in

Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmesini, bir kısım kadroların da iptal edilerek anılan CBK'nın belirtilen bölümünden çıkarılmasını, Bakanlıkta genel müdür ve genel müdür yardımcısı olarak görev yapan bir kısım personelin bu görevlerinin sona ermesini, kaldırılan birimlere tahsisli kadroların mevcutlu olarak Ticaret Bakanı (Bakan) tarafından Bakanlık merkez teşkilatındaki diğer birimlere dağıtılmasını öngörmektedir.

48. Teşkilat yapısındaki değişiklikler neticesinde kamu kurum ve kuruluşlarının kadrolarının ihdası veya iptali, başka bir deyişle kadro usulüne ilişkin düzenlemeler idarenin teşkilat yapısı ile ilgili olup idarenin kuruluş ve görevlerinin belirlenmesinin bir parçasını oluşturmaktadır (AYM, E.1965/32, K.1966/3, 4/2/1966; E. 2018/119, K. 2020/25, 11/6/2020, § 18; E.2020/8, K.2021/25, 31/3/2021, §17).

49. Bu itibarla kadro ihdas ve iptalinin kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat yapısına ilişkin olduğu ve kurallarla Bakanlığın merkez ve taşra teşkilatına ilişkin kadroların iptalinin ve ihdasının hükme bağlandığı gözetildiğinde kuralların *yürütme yetkisine ilişkin konulardan* olduğu anlaşılmaktadır.

50. Kurallar, Anayasa'nın CBK ile düzenlenmesi yasaklanan "*İkinci Kısım Birinci ve İkinci Bölümleri*"nde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle "*Dördüncü Bölümü*"nde yer alan siyasi haklar ve ödevler ile ilgili herhangi bir düzenleme de içermemektedir.

51. Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrası uyarınca CBK ile düzenlenebileceği özel olarak belirtilen konular kapsamında kalmaktadır (bkz. §§ 26, 27).

52. Bu çerçevede, kuralın Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrasında CBK ile düzenlenmesi öngörülen Bakanlığın teşkilat yapısına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Zira yukarıda da belirtildiği üzere kadro ile teşkilat arasında yakın bir ilişki olup kadro belirlenmeden bir kurum ve kuruluşun teşkilatlanmasından söz edilmesi zordur. Bu itibarla kuralın Anayasa'nın 106. maddesinin on birinci fıkrasıyla bağlantılı olarak 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır (AYM, E.2018/119, K.2020/25, 11/6/2020, § 28; E.2020/8, K.2021/25, 31/3/2021, § 23).

53. Kuralların kapsamına giren konuda kanunla yapılan herhangi bir düzenlemeye rastlanmamıştır. Bu itibarla kuralların kanunda açıkça düzenlenen bir konuya ilişkin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

54. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasına aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

b. Kuralların İçerik Yönünden İncelenmesi

55. Hukuk devletin temel unsurlarından biri olan *belirlilik* ilkesinin yürütmenin asli düzenleyici işlemi niteliğinde olan CBK'lar bakımından da geçerli olduğunda şüphe bulunmamaktadır. Kurallarla Bakanlık merkez ve taşra teşkilatında yer alan bazı kadrolar iptal ve ihdas edilmiş, Bakanlıkta genel müdür ve genel müdür yardımcısı kademesinde görev yapan bir kısım personelin bu görevleri sona erdirilmiş, bir kısım personelin başka bir kadroya atanması hususunda Bakana yetki verilmiştir. İptal ve ihdas edilen kadro ve sayıları, görevi sona eren personelin kadroları ile kaldırılan birimlere tahsisli kadroların diğer birimlere dağıtım usulü açık, net ve anlaşılır bir şekilde düzenlendiğinden kurallarda belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine aykırılık bulunmamaktadır.

56. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Ç. CBK'nın Geçici 2. Maddesinin Birinci Cümlesinin İncelenmesi

1. Genel Açıklama

57. 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 29. maddesi ile 3/6/2011 tarihli ve 640 sayılı Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname; 30. maddesi ile de 3/6/2011 tarihli ve 637 sayılı Ekonomi Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname yürürlükten kaldırılmış, bu suretle kapatılan Ekonomi Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesindeki bazı birimlerin birleştirilmesiyle (1) numaralı CBK ile Ticaret Bakanlığı adı altında yeni bir bakanlık kurulmuş, bu kapsamda Ekonomi Bakanlığı

bünyesindeki İhracat Genel Müdürlüğü ile Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesindeki Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü hizmet birimleri Ticaret Bakanlığı bünyesine alınarak bu birimlerce yürütülen faaliyetlerin Ticaret Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü ile Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü hizmet birimleri tarafından yürütülmesi öngörülmüştür.

58. 703 sayılı KHK'nın geçici 1. maddesinin (5) numaralı fıkrasında bir kısım kariyer meslek mensubu personelin ilgili CBK'larda öngörülen uzman ve uzman yardımcısı kadrolarına atanmaları öngörülmüş, anılan maddenin (6) numaralı fıkrasında ise bunun dışında kalan personelin söz konusu maddenin yürürlük tarihi itibarıyla görev yaptıkları birimlerin veya bu birimlere verilmiş olan görevlerin ilgili CBK ile düzenlendiği bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına aynı unvanlı kadrolara atanmış sayılacağı düzenlemesine yer verilmiştir.

59. Bu kapsamda, (kapatılan) Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile (kapatılan) Ekonomi Bakanlığında İhracatı Geliştirme Uzmanı ile Avrupa Birliği Uzmanı ve Avrupa Birliği Uzman Yardımcısı olarak görev yapan personel, Ticaret Bakanlığına ilgisine göre İhracat Genel Müdürlüğü ile Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünde görev yapmak üzere aynı unvanlarla atanmıştır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

60. Dava dilekçesinde özetle; kuralın kamu hizmetine girme hakkı ve memurların atanmasıyla ilgili olduğundan CBK ile bir düzenlenemeyeceği, uzman kadrosunda görev yapan bir kısım memurun mesleklerinin değiştirilmesine ve atanmalarına ilişkin düzenlemelerin kanunla yapılması gerektiği, aksi durumun yasama yetkisinin devredilemezliği, kuvvetler ayrılığı ve yürütme yetkisinin Anayasa'ya ve kanunlara uygun kullanılması gerektiğine ilişkin Anayasal ilkelerle bağdaşmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 6., 7., 8., 104. ve 128. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

61. Dava dilekçesinde konu bakımından yetki yönünden kuralın Anayasa'nın 6., 7., 8. ve 128. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de CBK'ya ilişkin konu bakımından yetki kuralları Anayasa'nın 104.

maddesinin on yedinci fıkrasında düzenlendiğinden bu husustaki inceleme anılan fıkra kapsamında yapılacaktır.

62. (79) numaralı CBK'nın geçici 2. maddesinin birinci cümlesinde bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Bakanlıkta Avrupa Birliği Uzmanı, Avrupa Birliği Uzman Yardımcısı ile İhracatı Geliştirme Uzmanı kadrolarında bulunanların, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 ay içinde talep etmeleri hâlinde durumlarına uygun Ticaret Uzmanı ve Ticaret Uzman Yardımcısı kadrolarına atanması hüküm altına alınmış olup anılan cümle dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

63. Anayasa'nın 128. maddesinde devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüleceği ifade edilmiş; memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük işlerinin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

64. Kamu hizmeti niteliği taşıyan görevlerin yerine getirilebilmesi bağlamında Bakanlıkta Ticaret Uzmanı ve Ticaret Uzman Yardımcısı kadrosunda istihdam edilen personelin genel idari esaslara göre yürütülen asli ve sürekli görevleri yerine getirdikleri, dolayısıyla Anayasa'nın 128. maddesi anlamında *memur veya diğer kamu görevlisi* sıfatına sahip bulundukları hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

65. Anayasa'nın 128. maddesine göre memurlar ve diğer kamu görevlilerinin atanmalarının kanunla düzenlenmesi gerekmekte olup kuralla Ticaret Uzmanı ve Ticaret Uzman Yardımcısı kadrolarına atanabilmeye ilişkin koşullara yönelik bir düzenleme öngörülmektedir.

66. Bu itibarla Anayasa'nın 128. maddesi uyarınca münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken bir konuda düzenleme yapan kuralın Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı olduğu anlaşılmaktadır.

67. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca aynı fıkranın birinci, ikinci ve dördüncü cümleleri yönünden incelenmemiştir.

Kural konu bakımından yetki yönünden Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı görülerek iptal edildiğinden içerik yönünden incelenmemiştir.

D. CBK'nın Geçici 2. Maddesinin Kalan Kısımının İncelenmesi

68. CBK'nın geçici 2. maddesinin birinci cümlesinin iptali nedeniyle maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle söz konusu cümleler 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu kurallar yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

69. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

70. (79) numaralı CBK'nın geçici 2. maddesinin birinci cümlesinin iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan aynı maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

V. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

71. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında “*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*” denilmekte, 6216 sayılı

Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırılabileceği belirtilmektedir.

72. (79) numaralı CBK'nın 12. maddesiyle (1) numaralı CBK'ya eklenen 458/B maddesinin (ğ) bendinde yer alan "...işlettirmek..." ibaresi ile geçici 2. maddesinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu madde ve ibareye ilişkin iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

73. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralların uygulanması hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararın doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

6/7/2021 tarihli ve (79) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin;

A. 1. 12. maddesiyle 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (1) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne eklenen 458/B maddesinin (ğ) bendinde yer alan "...işlettirmek..." ibaresine,

2. Geçici 2. maddesine,

yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu madde ve ibareye ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

B. 1. 16. maddesiyle;

a. Ekli (1) Sayılı Liste'de yer alan kadroların iptal edilerek 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (2) numaralı Genel

Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin eki (I) Sayılı Cetvel'in Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarılmasına,

b. Ekli (2) Sayılı Liste'de yer alan kadroların ihdas edilerek (2) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin eki (I) Sayılı Cetvel'in Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmesine,

2. Geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarına,

yönelik iptal talepleri 28/9/2022 tarihli ve E.2021/90, K.2022/108 sayılı kararla reddedildiğinden bu fıkralara, bölümden çıkarmaya ve bölüme eklemeye ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

28/9/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VII. HÜKÜM

6/7/2021 tarihli ve (79) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin;

A. 12. maddesiyle 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (1) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne eklenen 458/B maddesinin (ğ) bendinde yer alan "...işlettirmek..." ibaresinin;

1. Konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. İçeriği itibarıyla Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ile İrfan FİDAN'ın karşıoyları ve 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 65. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince OYÇOKLUĞUYLA, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK ALTI AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 16. maddesiyle;

1. Ekli (1) Sayılı Liste’de yer alan kadroların iptal edilerek 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (2) numaralı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (I) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarılmasının;

a. Konu bakımından yetki yönünden Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. İçeriği itibarıyla Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Ekli (2) Sayılı Liste’de yer alan kadroların ihdas edilerek (2) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (I) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmesinin,

a. Konu bakımından yetki yönünden Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. İçeriği itibarıyla Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. Geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının;

1. Konu bakımından yetki yönünden Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. İçeriği itibarıyla Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

Ç. Geçici 2. maddesinin;

1. Birinci cümlesinin konu bakımından yetki yönünden Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. İkinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

iptal hükümlerinin, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK ALTI AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

28/9/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu (79) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin (CBK) 16. maddesi ile geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir. İptali istenen kurallar kadro ihdasına, iptaline, kaldırılan kadrolarda bulunanların görevlerinin sona ermesine ve tahsisli kadroların mevcutlu olarak diğer birimlere dağıtılmasına ilişkindir.

2. Anayasa Mahkemesinin 2018/119 esas sayılı kararına yazdığımız muhalefet şerhinde ayrıntılı bir şekilde açıkladığımız üzere, kamu görevlilerine ilişkin kadroların ihdası ve iptali bütçe hakkıyla ilgili olup yasama yetkisi kapsamındadır. Bu nedenle Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının birinci cümlesi uyarınca *yürütme yetkisine ilişkin konularda* çıkarılabileceği öngörülen CBK ile kadro ihdası ve iptali yapılamaz (bkz. AYM, E.2018/119, K.2020/25, 11/6/2020, Karşioy Gerekçesi, §§ 14- 24).

3. Aynı şekilde kadro ihdası ve iptaline ilişkin düzenlemelerin, kamu görevlilerinin aylık ve ödeneklerini doğrudan etkilediği, dolayısıyla mülkiyet hakkı kapsamında olduğu açıktır. Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ikinci cümlesi uyarınca CBK ile mülkiyet hakkına yönelik bir düzenleme yapılamaz (bkz. anılan Karşioy Gerekçesi, §§ 25- 29).

4. Diğer yandan Anayasa'nın 128. maddesi kamu görevlilerinin kadrolarına ilişkin hususların münhasıran kanunla düzenlenmesini gerektirmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesine göre kamu görevlilerinin *"kadrolarına, bu kadroların ihdas ve iptaline ilişkin kuralların da Anayasa'nın 128. maddesi uyarınca kanunla düzenlenmesi gerekir"* (AYM, E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, § 139).

5. Mahkememizin 2020/8 esas sayılı kararına yazdığımız muhalefet şerhinde açıklandığı gibi, kaldırılan kadrolarda görev yapanların görevine son verilmesi, yenilerinin atanması ve kadroların dağıtılması Anayasa'nın 128. maddesi uyarınca kanunla yapılması gereken hususlardır (bkz. AYM, E.2020/8, K.2021/25, 31/03/2021, Karşioy Gerekçesi, § 18). Bu sebeple Anayasa'da CBK ile düzenlenmesi özel olarak belirtilmeyen kamu

görevlilerinin “*atanmaları*” konusunun Anayasa’nın 128. maddesi gereğince kanunla düzenlenmesi bir zorunluluktur. Bu haliyle kurallar Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine de aykırılık teşkil etmektedir.

6. Açıklanan gerekçelerle kuralların konu bakımından yetki yönünden Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerine aykırı olduğunu düşündüğümden çoğunluğun red yönündeki kararına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

CBK’nın 16. Maddesiyle “Ekli 1 ve 2 Sayılı Listede Yer Alan Kadroların İhdası Ve Listedeki Çıkarılması ile Geçici 1. Maddenin Birinci ve Üçüncü Fıkraları ile geçici 2. Maddede” yer alan kadro iptali, ihdası ve kadro dağıtılmasına ilişkin kuralların konu bakımından anayasaya aykırı olduğu iddiaları Mahkememiz çoğunluğu tarafından kabul edilmemiştir. Bu görüşe aşağıda açıklanan nedenlerle iştirak edilememiştir.

1. Anayasa Mahkemesi çeşitli kararlarında kadro ihdası konusunun kanunla düzenlenmesi gerektiğini belirttiği gibi, bütçe hakkıyla ilişkilendirerek kadro ihdası veya kaldırılmasını *yasama alanına ilişkin bir konu* olarak değerlendirmiştir (bkz. AYM 2016/47 E. – 2018/10, 14.2.2018, par. 35-36; AYM 2013/24 E. – 2013/133, 14.11.2013; AYM 1987/21 E. – 1988/25 K. 28.6.1988). Görüldüğü üzere AYM kararlarında kadro ihdası *bütçe hakkı* kapsamında (AY 87, 162) değerlendirilmektedir. Bu durumda konu, yürütme yetkisi içerisinde değerlendirilemeyeceği gibi kadro ihdasının kanunla düzenlenmesinin zorunlu bulunması ve yürütme yetkisine ilişkin olmaması nedeniyle kural, Anayasanın madde 104-fıkra 17’nin 1. cümlesine aykırılık oluşturduğundan iptali gerekir.

2. Diğer taraftan Anayasanın 123/1. maddesinde idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve kanunla düzenlenmesi gerektiği

belirtilmektedir. Bununla birlikte Anayasada CBK'lar bakımından bu hükmün istisnasını oluşturan birkaç düzenleme bulunmaktadır. Anayasanın 106. maddesinin son fıkrası gereği bakanlıkların kuruluş ve görevleriyle ilgili yetki ile Devlet Denetleme Kurulu (AY 108/son) ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (AY 118/son) yönünden CBK ile düzenleme yapılması özel olarak kabul edilmiştir. Şu halde özel olarak belirtilen hususlar dışında idarenin teşkilatının bir parçası olan kamu görevlilerine ilişkin kadronun ihdasının da kanunla düzenlenmesinin zorunlu olduğu sonucuna ulaşılması gerekmektedir. Nitekim AYM daha önce verdiği bir kararda *kadronun bir kurumun kuruluşunun bir parçası olduğunu* ifade etmiştir (AYM 1965/32 E. – 1966/3 K. 4.2.1966). Başka bir anlatımla, bir kuruma ilişkin kadro düzenlemesi, kurumun kuruluşuyla ilgili bir hukuki mesele olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte Anayasa'da açık yetki verilmediği sürece kadro düzenlemesi bakımından Anayasanın diğer hükümlerinin gözetilmesi zorunludur.

3. İkinci olarak kadroların, kamu personelinin maaş, sosyal haklar ve benzeri özlük haklarıyla ilgili düzenlemelerin Anayasanın 128. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Anayasa'nın 128. maddesi uyarınca *"Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir"*. Bu husus Mahkememizin bir kararında; *"kadro derecesi ile personelin özellikle aylık ve ödenekleri ve diğer özlük hakları bakımından sıkı bir bağ bulunmaktadır"* (AYM, E.2005/139, K.2007/33, 22/3/2007) şeklinde ifade edilmiştir. Görüldüğü üzere bu hüküm uyarınca kadrolara ilişkin düzenlemelerin kanunla yapılması anayasal bir zorunluluktur. Bakanlıkların teşkilat yapısının CBK ile kurulabileceğine ilişkin 106/son madde ile bu konuda bir istisna getirildiği yolunda bir yorum akla gelebilir ise de bu düşüncenin ilgili Anayasal kurallar karşısında geçerli olamayacağı ve istisna olan bu kuralın dar yorumlanması gerektiği söylenmelidir. Bu konuda Anayasa Mahkemesi; *"Anayasa'da CBK'larla düzenleneceği özel olarak öngörülen konulara ilişkin Anayasa hükümlerinin açıkça izin verdiği hususlarda CBK'larla düzenleme yapılabilir"* (AYM, E.2019/31, K.2020/5, 23/1/2020, § 29) sözleriyle Anayasada açıkça izin verilenler dışında yetkinin genişletilemeyeceğine işaret etmiştir.

4. Esasen Anayasada kadroya ilişkin istisna yalnızca madde 108/4'te Devlet Denetleme Kurulu üyelerinin *"özlük işleri"* nin CBK ile düzenleneceği konusunda tanınmıştır. Başka deyişle Anayasa istisnai yetki vermek istediğinde bu hususu açıkça düzenlemiştir. Bakanlıkların teşkilat yapısının

kurulması yetkisi kural olarak yalnızca ilgili bakanlığın örgütlenmesine ilişkin hukuki çerçevenin oluşturulmasına yetki vermektedir. Buna karşın kadro ihdas edilmesinin Anayasanın 70., 128. ve 161. maddeleriyle mevcut bağı karşısında istisnai bir yetkinin yorum kurallarına aykırı şekilde geniş biçimde yorumlanmasının Anayasanın anılan hükümlerinin devre dışı bırakılmasına yol açacağını ifade etmek gerekir. Dolayısıyla münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken kadro ihdasının listenin iptali ve diğer liste yoluyla ihdası şeklinde CBK ile düzenlenmesi Anayasanın 104/17. maddesinin üçüncü cümlesine de aykırıdır, iptali gerekmektedir.

5. Üçüncü olarak; geçici birinci ve ikinci maddeler kapsamında mevcut bazı kamu görevlerine ilişkin görevlerin sona erdirilmesi, iptali ve kaldırılan birimlere ait tahsisli kadroların başka birimlere dağıtılması ya da kadro unvanlarının değiştirilmesi yönündeki düzenlemeler bakımından da Anayasanın 128. maddesi gereği kanunla düzenleme zorunluluğu bulunduğu gibi özlük hakları üzerindeki etkileri nedeniyle mülkiyet hakkına temas etmesi dolayısıyla anılan düzenlemenin konu bakımından temel haklara dair düzenleme yasağı kapsamında görülmesi de gerekmektedir. Belirtilen nedenler yönünden de geçici birinci maddenin birinci ve üçüncü fıkraları ile geçici ikinci maddesinin konu bakımından Anayasanın 104. maddesinin 17. fıkrasının ikinci ve üçüncü cümlelerine aykırılık dolayısıyla iptal edilmesi gerekmektedir.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Karşı Oy

1. 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin Ticaret Bakanlığı'nın teşkilat yapısının düzenlendiği 458/B maddesinin 1. fıkrasının (ğ) bendinde Destek Hizmetleri, Tasfiye İşleri ve Döner Sermaye Genel Müdürlüğü'ne tasfiye işlemleri için depo, mağaza ve satış reyonları açmak, işletmek ve işlettiirmek yetkisi verilmektedir.

2. Düzenlemede yer alan "işlettiirmek" yetkisinin Anayasa'nın 128. maddesi çerçevesinde genel idare esaslarına göre yürütülmesi gereken asli

ve sürekli işlerden olduğu; ayrıca başka kanunlarda konuya dair düzenleme bulunduğundan bahisle konu bakımından CBK'ların yetki kapsamında bulunmadığından Anayasa'ya aykırı olduğuna karar verilmesi talebinde bulunulmuştur.

3. Çoğunluk bizim de iştirak ettiğimiz görüş çerçevesinde konu bakımından iptal talebine mevzu edilen hüküm açısından bir sorun bulunmadığına karar vermiştir.

4. Diğer taraftan söz konusu düzenlemede “işletirmek” yetkisinin sınırlarının belirlenmemiş olduğundan bahisle çoğunlukça normun iptaline karar verilmiştir.

5. Teşkilat kanunları ve CBK.lar özellikleri itibariyle kurum tarafından kullanılacak yetki ve faaliyetlerin genel olarak belirlendiği düzenlemeler olup bütün faaliyetlerin kapsam ve sınırlarının bu tip düzenlemelerde yer almasını beklemek normun işlevi ile de örtüşmemektedir.

6. Diğer taraftan söz konusu düzenlemelerde verilen yetkilerin bazılarının mahiyetleri gereği CBK ile değil kanunla düzenlenmesi gerekebilmektedir.

7. Böyle bir durumda CBK koyucunun verilen yetkinin kurum ile bağlantısını kurmak için teşkilat düzenlemesinde yetkinin ismini zikretmek dışında yapabileceği detaylı bir düzenleme de bulunmamaktadır.

8. Bu gibi durumlarda söz konusu yetkinin detaylarının kanunla düzenlenmesi de gerekebilir. Zira “İşletirmek” yetkisi üçüncü kişilere ekonomik bir hak sağladığı gibi, tasfiye işlemleri mahiyeti gereği mülkiyet hakkının el değiştirmesi gibi bir sonucu doğuran bir yetkidir. Bu nedenle detaylı düzenlemelerin CBK ile değil kanunla yapılması gibi bir zaruretin ortaya çıkması da muhtemeldir.

9. Nitekim 1 sayılı CBK'nın 44. maddesinde Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yetki ve görevleri düzenlenirken “Adli sicili tutmak” görevinden bahsedilmektedir.

10. Adli sicil verileri tamamen kişisel verilerle alakalı bir konu olduğundan bu hususta çerçeve mahiyetinde dahi olsa CBK.da hüküm

bulunmasını beklemek konu bakımından Anayasa'ya uygun düşmeyecektir. Bu bağlamda adli sicil konusunda 5352 sayılı müstakil bir Kanun bulunmaktadır.

11. Norm koyucunun "İşletirmek" yetkisinin mahiyetini her zaman düzenleme imkanının bulunduğu göz önüne alındığında Ticaret Bakanlığı'na dair düzenlemede sadece yetkinin isminden bahsedilip mahiyetine dair bir çerçeve çizmemesinin anayasal bir sorun teşkil etmediğini değerlendirdiğimizden çoğunluğun iptal yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

(79) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin (CBK) 16. maddesinin ve geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Red kararının gerekçesinde; kamu kurum ve kuruluşlarındaki kadroların ihdası ile iptalinin idarenin teşkilat yapısıyla ilgili olup idarenin kuruluş ve görevlerinin belirlenmesinin bir parçasını oluşturduğu, dolayısıyla kuralın yürütme yetkisine ilişkin olduğu, Anayasanın İkinci Kısımının Birinci ve İkinci Bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle Dördüncü Bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler ile ilgili düzenleme içermediği, Anayasanın 106. maddesinin son fıkrasında CBK ile düzenlenmesi öngörülen Bakanlığın teşkilat yapısına ilişkin olduğu anlaşılan kuralın 106.

maddenin son fıkrası ile bağlantılı olarak 104. maddenin onyedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı bir yönü bulunmadığı gibi daha önce kanunlarda da açıkça düzenlenmediği, bu nedenlerle konu yönünden Anayasanın 104. maddesine aykırı olmadığı belirtilmiştir.

CBK'nın incelenen 16. maddesinde, ekli (1) sayılı listedeki kadroların iptal edilerek (2) sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında CBK'nın eki (I) sayılı Cetvelin Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarıldığı ve ekli (2) sayılı listedeki kadroların ihdas edilerek (2) sayılı CBK'nın eki (I) sayılı Cetvelin Ticaret Bakanlığı bölümüne eklendiği hükme bağlanmıştır.

Bakanlıkların kadro ihdası ve iptalinin, teşkilat yapısına ilişkin bir düzenleme olmasından dolayı Anayasanın 106. maddesinin son fıkrasında “bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması” bakımından öngörülen istisna kapsamında yer aldığı, bu sebeple Anayasanın 123. maddesinin birinci fıkrasında öngörülen kanunla düzenlenme ilkesine tâbi olmadığı ve 104. maddesinin onyedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı bulunmadığı yönündeki çoğunluk görüşüne, kadro ihdası ve iptalinin yasama yetkisi kapsamında bulunan bütçe hakkı ile ilgili olması, ayrıca 106. maddenin son fıkrasında CBK ile düzenleneceği sınırlı olarak sayılan konular arasında kadro ihdası ve iptalinin yer almaması sebebiyle, bu hususların Anayasanın 123. ve 128. maddeleri uyarınca kanunla düzenlenmesi gerektiğinden katılmak mümkün değildir (ayrıntılı açıklama için bkz. 11/6/2020 tarihli ve E.2018/119, K.2020/25 sayılı; 30/12/2021 tarihli ve E.2021/91, K.2021/106 sayılı kararlara ilişkin karşıoy gerekçelerim).

Başka bir deyişle, bütçe hakkı ile ilgili bulunan kadro iptali ve ihdasının yürütme yetkisine ilişkin konulardan olmamasından dolayı 104. maddenin onyedinci fıkrasının birinci cümlesine; Anayasanın 123. ve 128. maddeleri uyarınca kanunla düzenlenmesi gereken konular arasında yer almasından dolayı da üçüncü cümlesine göre CBK ile düzenlenemeyeceği açıktır.

Diğer taraftan, CBK'nın geçici 1. maddesinin, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihte Ticaret Bakanlığında kaldırılan genel müdür ve genel müdür yardımcısı kadrolarında bulunanların görevlerinin sona ereceğine ilişkin birinci fıkrası ile kaldırılan birimlere tahsisli kadroların Bakanlık merkez teşkilâtındaki birimlere dağıtılmasına ilişkin üçüncü fıkrası da Anayasanın

128. maddesi uyarınca kanunla düzenlenmesinde zorunluluk bulunan konularla ilgili olduğundan CBK ile düzenlenemez (aynı yönde bkz. 31/3/2021 tarihli ve E.2020/8, K. 2021/25 sayılı karara ilişkin karşıoy gerekçem).

Yukarıda belirtilen sebeplerle, anılan kuralların konu bakımından yetki yönünden Anayasanın 104. maddesinin onyedinci fıkrasının birinci ve üçüncü cümlelerine aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red kararına karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 6/7/2021 tarihli ve (79) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 16. maddesiyle, Ekli (1) Sayılı Liste’de yer alan kadroların iptal edilerek 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (2) numaralı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (I) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarılmasının, Ekli (2) Sayılı Liste’de yer alan kadroların ihdas edilerek (2) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (I) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmesinin ve Geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının konu bakımından yetki yönünden Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine ilişkin karara katılmamaktayım.

2. Zira iptali talep edilen Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerinde kurallarda belirtilen kadroların ilgili bölümlerden çıkarılması, yeni kadro ihdası ve kurallarda belirtilen kadrolarda bulunanların görevlerine başkaca bir işleme gerek kalmaksızın son verilmesi şeklinde kadro ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır.

3. İptali istenen kuralların “konu bakımından yetki” boyutu ile Anayasa’ya uygunluk denetiminde Mahkememiz çoğunluğunca Anayasa’nın 104. maddesinin onyedinci fıkrasına bir aykırılık bulunmadığı kanaatine

ulaşılsa da dava konusu kuralların Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerine aykırı olduğu için iptali gerekmektedir.

4. Nitekim Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kadro ihdası konusunu düzenleyen bir kurala ilişkin Anayasa Mahkemesinin daha önce verdiği bir kararda bu konunun Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile düzenlenmesinin Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiği görüşünde olduğumdan Mahkememiz çoğunluğunun iptal isteminin reddi yönündeki kanaatine katılmamıştım (Bkz.: E. S.: 2018/119, K. S.: 2020/25, K. T.: 11/06/2020 §§ 6-22,27-31, 33). Aynı hukuki gerekçelerin kadro ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı dava konusu (79) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi hükümlerinde de geçerli olduğu kanaatindeyim.

5. Dolayısıyla E. S.: 2018/119, K. S.: 2020/25 sayılı kararın karşılığında yer verdiğim gerekçelerle (79) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 16. maddesi ile Geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının Anayasa'nın 104. maddesinin onyedinci fıkrasına aykırı olması nedeniyle iptali gerektiği kanaatinde olduğum için çoğunluk görüşüne katılamamaktayım.

Üye

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Esas Sayısı : 2022/59
Karar Sayısı : 2022/111
Karar Tarihi : 28/9/2022

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURANLAR:

1. İstanbul 20. Asliye Ceza Mahkemesi (E.2022/59)
2. Isparta 1. Ağır Ceza Mahkemesi (E.2022/63)

İTİRAZLARIN KONUSU: 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na 8/4/2022 tarihli ve 7394 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talepleridir.

OLAY: Sanıklar hakkında sahte fatura ve muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı fatura düzenledikleri iddiasıyla bakılmakta olan dava ile kesinleşmiş hüküm nedeniyle infaz evresinde bulunan hükümlü hakkındaki cezada indirim talebine ilişkin davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkemeler, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un iptali talep edilen kuralın da yer aldığı geçici 34. maddesi şöyledir:

“Geçici Madde 34- (Ek:8/4/2022-7394/6 md.)

Haklarında hüküm verilmiş olup da dosyası infaz aşamasında olanlar, 359 uncu maddede yazılı fiillerle verginin ziyaa uğratıldığıının tespit edilmesine bağlı olarak tarh edilen verginin, gecikme faizi ve gecikme zammının tamamı ile kesilen cezaların yarısı ve buna isabet eden gecikme zammını,

bu maddeyi ihdas eden Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde Hazineye ödedikleri takdirde 359 uncu maddede bu maddeyi ihdas eden Kanunla soruşturma evresi için yapılan etkin pişmanlık düzenlemesinden faydalanabilir. Bu fıkra da belirtilen ceza indiriminden faydalanabilmek için vergi mahkemesinde dava açılmaması, açılmışsa feragat edilmesi, kanun yollarına başvurulmaması veya başvurulmuşsa vazgeçilmesi şarttır.

Birinci fıkra hükümleri bu maddeyi ihdas eden Kanunun yayımı tarihinde soruşturma ve kovuşturma evresinde bulunan dosyalar hakkında da uygulanır. Bu takdirde, ödemenin hüküm verilinceye kadar yapılması şarttır.

Bu maddeyi ihdas eden Kanunun yayımı tarihinde 359 uncu madde kapsamına giren suçlardan dolayı temyiz veya istinaf kanun yolu incelemesinde bulunan dosyalardan, 359 uncu maddede bu maddeyi ihdas eden Kanunla yapılan düzenlemeler nedeniyle lehe değerlendirme yapılması gereken dosyalar hakkında bozma kararı verilir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında bulunan dosyalar gelişlerindeki usule uygun olarak ilk derece mahkemelerine gönderilir.

359 uncu maddede bu maddeyi ihdas eden Kanunla yapılan düzenlemelerde yer alan zincirleme suça ilişkin koşulların belirlenmesi, duruşma açılmak suretiyle yapılır.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükmü

1. Kanun'un 359. maddesinin üçüncü ila beşinci fıkraları şöyledir:

“(Ek fıkra:8/4/2022-7394/4 md.) Bu maddede yazılı fiillerle verginin ziyaa uğratıldığıнын tespit edilmesine bağlı olarak tarh edilen verginin, gecikme faizi ve gecikme zammının tamamı ile kesilen cezaların yarısı ve buna isabet eden gecikme zammının; soruşturma evresinde ödenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, kovuşturma evresinde hüküm verilinceye kadar ödenmesi halinde ise verilecek ceza üçte bir oranında indirilir.

(Ek fıkra:8/4/2022-7394/4 md.) Tarh edilen vergi ve vergi aslına bağlı olarak kesilen cezanın bulunmadığı durumlarda verilecek ceza yarı oranında indirilir.

(Ek fıkra:8/4/2022-7394/4 md.) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen ceza indiriminden faydalanabilmek için vergi mahkemesinde dava açılmaması, açılmışsa feragat edilmesi, kanun yollarına başvurulmaması veya başvurulmuşsa vazgeçilmesi şarttır.”

2. Kanun’un 371. maddesi başlığı ile birlikte şöyledir:

“Pişmanlık ve ıslah:

Madde 371 – (Değişik: 23/1/2008-5728/281 md.)

Beyana dayanan vergilerde vergi ziyayı cezasını gerektiren fiilleri işleyen mükelleflerle bunların işlenişine iştirak eden diğer kişilerin kanuna aykırı hareketlerini ilgili makamlara kendiliğinden dilekçe ile haber vermesi hâlinde, haklarında aşağıda yazılı kayıt ve şartlarla vergi ziyayı cezası kesilmez.

1. Mükellefin keyfiyeti haber verdiği tarihten önce bir muhbir tarafından her hangi resmi bir makama dilekçe ile veya şifahi beyanı tutanakla tevsik edilmek suretiyle haber verilen husus hakkında ihbarda bulunulmamış olması (Dilekçe veya tutanağın resmi kayıtlara geçirilmiş olması şarttır.).

2. Haber verme dilekçesinin yetkili memurlar tarafından mükellef nezdinde haber verilen olayın ilgili olduğu vergi türüne ilişkin bir vergi incelemesine başlandığı veya olayın ve ilgili olduğu vergi türünün takdir komisyonuna intikal ettirildiği günden evvel (Kaçakçılık suçu teşkil eden fiillerin işlendiğinin tespitinden önce) verilmiş ve resmi kayıtlara geçirilmiş olması.

3. Hiç verilmemiş olan vergi beyannamelerinin mükellefin haber verme dilekçesinin verildiği tarihten başlayarak onbeş gün içinde tevdi olunması.

4. Eksik veya yanlış yapılan vergi beyanının mükellefin keyfiyeti haber verme tarihinden başlayarak onbeş gün içinde tamamlanması veya düzeltilmesi.

5. Mükellefçe haber verilen ve ödeme süresi geçmiş bulunan vergilerin, ödemenin geciktiği her ay ve kesri için, 6183 sayılı Kanunun 51 inci maddesinde belirtilen nispette uygulanacak gecikme zammı oranında bir zamla birlikte haber verme tarihinden başlayarak onbeş gün içinde ödenmesi.

Bu madde hükümleri, emlak vergisi ile ilgili olarak uygulanmaz.

(Ek fıkra:14/10/2021-7338/42 md.) Hazine ve Maliye Bakanlığı maddenin uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.”

II. İLK İNCELEME

A. 2022/59 Sayılı Başvuru Yönünden

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahattin MENTEŞ, İrfan FİDAN ve Kenan YAŞAR'ın katılımlarıyla 12/5/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlama sorunu görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görev alanına giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikteki kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun geçici 34. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin iptalini talep etmiştir. İtiraz konusu kuralla, anılan fıkroda belirtilen ceza indiriminden faydalanılabilmesi için vergi mahkemesinde dava açılmaması, açılmışsa feragat edilmesi, kanun yollarına başvurulmaması veya başvurulmuşsa vazgeçilmesi şart olarak öngörülmüştür.

4. Bakılmakta olan davanın konusu sanıkların sahte fatura ve içeriği itibarıyla yanıltıcı fatura düzenledikleri iddiasıyla cezalandırılmaları talebine

ilişkindir. İtiraz konusu kural ise bakılmakta olan davaların yanı sıra henüz açılmamış veya kanun yolu ya da infaz evresinde bulunan davalar bakımından da geçerli, ortak kural niteliğindedir. Bu itibarla bakılmakta olan davanın bulunduğu evre gözetilerek itiraz konusu kuralın esasına ilişkin incelemenin “...kovuşturma...” ibaresi yönünden yapılması gerekir.

5. Açıklanan nedenle 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’na 8/4/2022 tarihli ve 7394 sayılı Kanun’un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin maddenin ikinci fıkrasında yer alan “...kovuşturma...” ibaresi yönünden yapılmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

B. 2022/63 Sayılı Başvuru Yönünden

6. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Kenan YAŞAR’ın katılımlarıyla 1/6/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlama sorunu görüşülmüştür.

7. Bakılmakta olan davanın konusu kesinleşmiş hüküm nedeniyle dosyası infaz evresinde bulunan hükümlü hakkındaki cezada indirim talebine ilişkindir. Bu itibarla bakılmakta olan davanın bulunduğu evre gözetilerek itiraz konusu kuralın esasına ilişkin incelemenin “...infaz...” ibaresi yönünden yapılması gerekir.

8. Açıklanan nedenle 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’na 8/4/2022 tarihli ve 7394 sayılı Kanun’un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin anılan fıkranın birinci cümlesinde yer alan “...infaz...” ibaresi yönünden yapılmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. BİRLEŞTİRME KARARI

9. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’na 8/4/2022 tarihli ve 7394 sayılı Kanun’un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin, anılan fıkranın birinci cümlesinde yer alan “...infaz...” ibaresi yönünden iptaline karar verilmesi talebiyle yapılan itiraz başvurusuna ilişkin E.2022/63 sayılı davanın, aralarındaki

hukuki irtibat nedeniyle E.2022/59 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esasının kapatılmasına, esas incelemenin E.2022/59 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 1/6/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ

10. Başvuru kararları ve ekleri, Raportör Abdullah TEKBAŞ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

11. 213 sayılı Kanun'un farklı maddelerinde 359. maddede düzenlenen suçları işleyenleri hürriyeti bağlayıcı cezadan kurtarmaya veya daha az cezalandırmaya yönelik bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Yararlanılabilecek bu düzenlemeler kamu makamlarının suçun işlenmesinden haberdar olup olmamasına ve bazı şartların yerine getirilip getirilmemesine göre değişmektedir.

12. Bu kapsamda Kanun'un 371. maddesinde pişmanlık ve ıslah kurumuna yer verilmiştir. Anılan maddeye göre beyana dayanan vergilerde vergi ziyai cezasını gerektiren fiilleri işleyen mükelleflerle bunların işlenişine iştirak eden diğer kişilerin kanuna aykırı hareketlerini ilgili makamlara kendiliğinden dilekçe ile haber vermeleri hâlinde, belirli kayıt ve şartlarla haklarında vergi ziyai cezası kesilmeyecektir. Buna göre bu kişilerin, haklarında bir ihbar olmaksızın fiillerini haber vermeleri, haber verme tarihinden önce vergi incelemesine başlanılmamış veya dosyaları takdir komisyonuna sevk edilmemiş olması ve haber verme tarihinden itibaren on beş gün içinde eksik vergilerin beyan edilerek gecikme zammıyla birlikte ödenmesi gerekmektedir.

13. Yukarıda belirtilen şartların yerine getirilmesi durumunda Kanun'un 359. maddesinin ikinci fıkrası gereğince bu kimseler hakkında anılan madde hükmü uygulanmayacak yani bu kimseler vergi kaçakçılığı suçu nedeniyle hürriyeti bağlayıcı ceza ile cezalandırılmayacaktır.

14. Bu düzenlemelerden anlaşılacağı üzere 359. maddedeki suçu işleyen failin pişmanlığının en erken evre olan kamu makamlarının fiilden

haberdar olarak harekete geçmesinden önce ortaya çıkması ve gerekli şartların sağlanması durumunda hürriyeti bağlayıcı cezalardan tamamıyla kurtulmak mümkün olabilecektir.

15. Anılan maddede yazılı fiillerle vergi kaçakçılığı suçunun işlenip işlenmediğinin tespiti için vergi incelemesi yapılacak, suçun işlendiği sonucuna varılması hâlinde Kanun'un 367. maddesindeki usule göre Cumhuriyet başsavcılığınca soruşturma başlatılacaktır. Bunun yanı sıra vergi kaybı tespit edilip edilmemesine göre farklı süreçler işletilecektir.

16. Vergi incelemesinde vergi kaybı tespit edilmemişse 359. maddenin dördüncü fıkrasına göre verilecek ceza yarı oranında indirilecektir. Bu düzenlemeyle, vergi kaybı bulunmaması durumunda herhangi bir şarta bağlı olmaksızın kendiliğinden ceza indirimi mekanizması öngörülmüştür.

17. Vergi incelemesinde vergi kaybının tespit edilmesi hâlinde ise anılan maddede yazılı cezalar tam olarak uygulanacaktır. Ancak maddenin üçüncü ve beşinci fıkraları gereğince vergi ve diğer kalemlerin ödenmesi ve bunların dava konusu yapılmaması durumunda bu işlemlerin soruşturma evresinde gerçekleştirilmesi hâlinde ceza yarı oranında kovuşturma evresinde gerçekleştirilmesi hâlinde ise üçte bir oranında indirilerek uygulanacaktır.

18. Benzer nitelikteki hükümlere Kanun'un geçici 34. maddesinde de yer verilmiştir. Anılan maddeye göre soruşturma, kovuşturma veya infaz evresinde olan dosyalar bakımından vergi ve diğer kalemlerin ödenmesi ve bunların dava konusu yapılmaması hâlinde cezaların yarısı oranında indirim yapılacaktır. Hem 359. maddede hem de geçici 34. maddede soruşturma ve kovuşturma evreleri için benzer düzenlemeler yapılmış olup söz konusu düzenlemeler arasında zaman bakımından uygulanma itibarıyla farklılık bulunmaktadır. Şöyle ki geçici 34. maddede yer alan "*...bu maddeyi ihdas eden Kanunun yayımı tarihinde...*" ibaresi dolayısıyla anılan maddeyi ihdas eden 7394 sayılı Kanun'un yayımı tarihi olan 15/4/2022 tarihi itibarıyla soruşturma veya kovuşturma evresinde bulunan dosyalar bakımından geçici 34. madde uygulanacak, bu tarihten sonra soruşturma evresi başlayan dosyalar bakımından ise 359. madde uygulanacaktır.

B. İtirazların Gerekçeleri

19. Başvuru kararlarında özetle; itiraz konusu kuralla etkin pişmanlık imkânının getirildiği, ceza hukukunda etkin pişmanlık kurumunun amacının verilen zararın giderilmesi olduğu, kural gereğince dava açılmaması, açılmışsa vazgeçilmesi öngörüldüğünden kuralla etkin pişmanlık kurumunun dışına çıkıldığı, dava açanla açmayanın farklılaştırıldığı, vergi ve cezalara karşı dava açma hakkından vazgeçen kişinin beraat etmesi durumunda buna dayanarak dava açmasının mümkün olmayacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

20. 6216 Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13., 35. ve 40. maddeleri yönünden incelenmiştir.

21. Ceza hukukunun toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik hayatıyla yakından ilgili olması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihinde bulunulması devletin ceza siyasetiyle ilgilidir. Bu kapsamda kanun koyucu toplumda belirli fiillerin suç sayılıp sayılmaması yanında hangi cezaların ertelenebileceği ya da ertelenemeyeceği, cezaların seçenek yaptırımlara çevrilip çevrilemeyeceği, ön ödeme, tekerrür, koşullu salıverilme ve etkin pişmanlık gibi konularda takdir yetkisine sahiptir. Zaman içinde toplum gereksinimlerinin değişmesi yeni ihtiyaçlara uygun önlemlerin alınmasını, var olanların güçlendirilmesini, geliştirilmesini ya da gereksiz olanların kaldırılmasını zorunlu kıldığından izlenen suç ve ceza politikasına uygun olarak gerekli yasal önlemleri almak kanun koyucunun görevidir (AYM, E.2014/127, K.2015/5, 14/1/2015).

22. Anayasa'nın 87. maddesinde “...üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar vermek...”, Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Özel af, kesin veya kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararıyla hükmedilen cezayı, miktarını azaltmak veya daha hafif bir ceza ile değiştirmek suretiyle hafifleten ya da hiç infaz edilmeyecek şekilde ortadan kaldıran bir yasama veya yürütme işlemi olarak tanımlanabilir (AYM, E.2020/44, K.2020/41, 17/07/2020, § 11).

23. Cezayı hafifleten veya ortadan kaldıran hâllerden biri de etkin pişmanlıktır. Bir suçun işlenmesinden sonra failin, herhangi bir dış etken bulunmaksızın kendi hür iradesiyle, meydana gelen neticeyi ortadan kaldırmaya yönelik davranışları olarak tanımlanabilecek olan etkin pişmanlık, cezayı kaldıran veya azaltan bir şahsi sebep olarak suçla mücadelede yararlanılan bir ceza hukuku kurumudur. Etkin pişmanlık, işlenen fiilin suç olma niteliğini veya haksızlık içeriğini ortadan kaldırmadığı gibi çeşitli suç tipleri bakımından soruşturma veya kovuşturma evresinde ya da her iki evrede uygulanabilmektedir. Suç ve suçlulukla mücadele amacı ve adalet sisteminin etkinliği gözetildiğinde farklı suç tipleri bakımından etkin pişmanlığın kapsamı ve içeriği değişebilmektedir (AYM, E.2014/127, K.2015/5, 14/1/2015).

24. 213 sayılı Kanun'un 359. maddesine cezada indirim yapılmasını öngören fıkraları ekleyen ve itiraz konusu kuralın da yer aldığı geçici 34. maddeyi ihdas eden 7394 sayılı Kanun'un genel gerekçesinde 5237 sayılı Kanun uygulamasında bulunan etkin pişmanlık müessesesine benzer bir düzenlemenin vergi kaçakçılığı suçlarına yönelik olarak da uygulanmasının amaçlandığı ifade edilmiştir. Bu itibarla 359. maddeye eklenen fıkralarla vergi kaçakçılığı suçu için etkin pişmanlık imkânı getirilmiş, 7394 sayılı Kanun'un yayımı tarihinde soruşturma, kovuşturma veya infaz evresinde bulunan dosyalara uygulanmak üzere benzer düzenlemelere de geçici 34. maddede yer verilmiştir. Kovuşturma evresindeki dosyalar bakımından etkin pişmanlık kurumundan yararlanabilmek için geçici 34. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesine göre vergi ve diğer borçların ödenmesi ve bunların dava konusu yapılmaması gerekmektedir. İnfaz aşamasındaki dosyalar bakımından öngörülen ceza indirimi ile hükmedilen cezanın miktarının azaltılmasına yönelik bir düzenleme yapılarak bu dosyalar bakımından özel af imkânı getirilmiştir. Geçici 34. madde gereğince özel aftan yararlanılabilmesi için de vergi ve diğer kalemlerin ödenmesi ve bunların dava konusu yapılmaması gerekmektedir. Dolayısıyla aftan yararlanılabilmesi koşula bağlanmış olup anayasa koyucu, Anayasa'nın 87. maddesinde yer verilen TBMM'nin genel ve özel af ilanına karar verme yetkisini bu af türlerinin koşullu veya koşulsuz olması yönünden sınırlandırmamıştır. Bu itibarla TBMM'nin aftan yararlanmayı koşula bağlamasının önünde anayasal bir engel bulunmamaktadır (AYM, E.2020/44, K.2020/41, 17/7/2020, § 21).

25. Anılan düzenlemelere göre etkin pişmanlık ve özel aftan yararlanabilmek için öncelikle vergi kaybı biçiminde ortaya çıkan kamu

zararının ödenmesi gerektiğinden dava konusu kuralın vergi kaçakçılığı suçu ile birlikte vergi ziyanının da ortaya çıkması durumuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. 213 sayılı Kanun'un 341. maddesinde vergi ziyayı, mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden, verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesi veya eksik tahakkuk ettirilmesi olarak tanımlanmış; şahsi, medeni hâller veya aile durumu hakkında gerçeğe aykırı beyanlar ile veya sair suretlerle verginin noksan tahakkuk ettirilmesine veya haksız yere geri verilmesine sebebiyet vermenin de vergi ziyayı hükmünde olduğu ifade edilmiştir. Buna göre belirtilen hâllerde vergi ziyanına neden olunması durumunda vergi ziyayı kabahati işlenmiş olacaktır. Kanun'un 344. maddesinde vergi ziyayı cezası kayba uğratılan verginin bir katı olarak belirlenmiş ancak vergi ziyanının vergi kaçakçılığı suçunu oluşturan fiillerle de işlenebileceğini öngören kanun koyucu, vergi ziyanına 359. maddede yazılı vergi kaçakçılığı suçunu oluşturan fiillerle sebebiyet verilmesi hâlinde bu cezanın üç kat olacağını hüküm altına almıştır.

26. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 223. maddesine göre ceza yargılamasında hüküm türleri beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı olarak sayılmıştır. Madde gereğince verilebilecek olan beraat kararının gerekçelerinden biri de *yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olmasıdır*. Maddeye göre yüklenen suç işlendiğinin sabit olması hâlinde sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilecek, cezalandırılma ve ceza indiriminden yararlanma gibi ihtimaller ancak bu durumda söz konusu olabilecektir. Diğer hâllerde ise zaten cezaya hükmedilmeyeceğinden etkin pişmanlık veya özel af kapsamında ceza indiriminden yararlanılması da söz konusu olmayacaktır.

27. 213 sayılı Kanun'un 359. maddesinde yer verilen fiillerle işlenebilen vergi kaçakçılığı suçu istisnai hâller (kanuni düzenleme gereği çift defter kullanma, Yargıtay içtihadı gereği sahte veya muhteviyatı itibarıyla yanıltıcı belge kullanma) dışında hareket suçu niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla suçun tamamlanması için fiilin gerçekleştirilmesi yeterli olup vergi kaybı suçun unsuru niteliğinde değildir (AYM, E.2019/4, K.2021/78, 4/11/2021, § 16). Bu nedenle istisnai hâller dışında vergi kaybının ortaya çıkabilmesi için verginin beyan edilmemesi, eksik beyan edilmesi vd. ilave fiillerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu hâllerde ceza mahkemesinin vergi kaçakçılığı suçunun

işlenip işlenmediğine karar verebilmek için vergi kaybı biçiminde kamu zararının varlığını araştırmasına/ortaya koymasına gerek yoktur. Bu hususun ceza yargılaması sonucunda verilen karar türlerine göre değerlendirilmesi gerekmektedir.

28. Suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olduğu gerekçesiyle beraat kararı verilmesi hâlinde vergi kaybının varlığından söz edilemeyeceği için ceza mahkemesince vergi kaybı konusunda değerlendirme yapıp yapılmamasının önemi bulunmamaktadır. Mahkûmiyet kararı dışındaki diğer karar türleri bakımından ise (istisnai hâller dışında) ceza mahkemesince vergi kaybına ilişkin değerlendirme yapılmaksızın sonuca varılacaktır.

29. Mahkûmiyet kararı verilmesi durumu bakımından meselenin ikiye ayrılarak incelenmesi gerekmektedir.

30. Vergi kaçakçılığı suçunun netice suçu olarak düzenlendiği, dolayısıyla suçun tamamlanması için vergi kaybı biçiminde kamu zararının gerçekleşmesinin arandığı istisnai hâllerde verilen mahkûmiyet kararları bakımından her ne kadar ceza mahkemesince verginin kayba uğratıldığı sonucuna varılacaksa da bu durumda suçtan mahkûm olanla kayba uğratılan verginin borçlusunun aynı kişiler olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira vergi kaçakçılığı suçu sadece mükellef tarafından değil, vergi sorumlusu ve diğer kişiler tarafından da işlenebilmektedir (AYM, E.2019/4, K.2021/78, 4/11/2021, § 17). Verginin borçlusu mükellef olduğundan böyle bir durumda suçun muhatabı ile verginin muhatabı farklılaşabilecektir. Dolayısıyla suçla itham edilen ve kural gereğince ceza indiriminden yararlanmak isteyen kişi, mükellefi olmadığı/ödemek zorunda olmadığı vergi ve diğer kalemleri ödemek veya bunların gerçek muhatabı tarafından ödenmesini sağlamak zorunda kalacaktır. Böylelikle bir yandan sorumlu olunmayan tutarların ödenmesi diğer yandan ise ceza indiriminden yararlanabilmenin başkasının iradesine bağlı tutulması gibi hukuk devletiyle bağdaşmayan sonuçların ortaya çıkması söz konusu olabilecektir. Açıklandığı biçimde sonuçlar doğuracak kuralla bir bakıma devlet, verginin borçlusundan gönüllü olarak bu mümkün olmazsa cebri yollarla tahsil etmesi gereken vergi ve diğer alacakları bunların borçlusu olmayan üçüncü kişiden ceza tehdidi altında almakta; kendi sorumluluğunu bu kişiye yüklemektedir. Dava konusu kuralın bu farklı durumu dikkate almadığının gözden uzak tutulmaması gerekir.

31. Vergi kaçakçılığı suçunun hareket suçu olarak düzenlendiği hâllerde verilen mahkûmiyet kararları bakımından ise yukarıda (bkz. § 27) ifade edildiği üzere vergi kaybı suçun unsuru olmayıp vergi kaybının ortaya çıkabilmesi için ilave fiillerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu durumda da ceza mahkemesince vergi kaybına ilişkin değerlendirme yapılmaksızın karar verilmiş olacaktır.

32. Yukarıda belirtilen hâllerde vergi kaçakçılığı suçu ile birlikte kayba uğratıldığı iddia edilen vergi, vergiye bağlı alacak ve vergi cezası tür ve miktarları idare tarafından tespit edilmektedir. Bu tespitlere istinaden muhatap hakkında vergi tarhiyatı ve ceza kesme işlemleri yapılmaktadır. Ancak idarenin tespitlerinin hatalar içerebilmesi mümkün olup Anayasa'nın 125. maddesi gereğince bu tespitlerin yargı denetiminden geçmesi hukuk devletinin gereğidir.

Diğer yandan Kanun'un 359. maddesinin dördüncü fıkrasında tarh edilen vergi ve vergi aslına bağlı olarak kesilen cezanın bulunmadığı durumlarda verilecek cezanın yarı oranında indirileceği hüküm altına alınmıştır. İdarenin denetimi sonucunda vergi kaybı bulunmadığı sonucuna varılması hâlinde bu fıkra gereğince herhangi bir şarta bağlı olmaksızın ceza yarı oranında uygulanacaktır. Bununla birlikte idarenin hatalı olarak vergi kaybı bulunduğu sonucuna varması hâlinde ancak belirtilen şartların yerine getirilmesiyle ceza indiriminden yararlanılabilecektir. Buna göre uygulanacak kuralın belirlenmesinde gerekli bir unsur olarak öngörülen vergi kaybının varlığına veya yokluğuna ilişkin idare işleminde hata bulunması ihtimaline karşı yargı denetimine tabi tutulması gerekliliği ortadadır.

33. Sonuç olarak ceza mahkemesince suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olduğu gerekçesiyle beraat kararı verilmesi hâlinde verginin kayba uğratılmamış olması, suçun netice suçu olarak tanımlandığı istisnalar dışında diğer karar türlerinin söz konusu olduğu hâllerde vergi kaybını doğuracak ilave fiilin işlenip işlenmediğinin ceza mahkemesince incelenmeyecek olması, suçun muhatabı ile verginin muhatabının farklı kişiler olabilmesi, vergi ve ceza ile ilgili tespitlerde hatalar bulunabilmesi gibi ihtimaller dolayısıyla ödenmesi gerekmediği hâlde bir miktar paranın ödenmiş olması sonucu ortaya çıkabilecek; bu durumda mülkiyet hakkı kapsamında korunması gereken bir ekonomik değer söz konusu olacaktır.

34. Anayasa Mahkemesi, vergi adı altında talep edilmekle veya alınmakla birlikte alınmaması gerektiği mahkeme kararıyla ortaya çıkan bedellerin vergi ile ilgisinin kalmadığını, bu bedellerin devlet için borç kişi için alacak hâline dönüştüğünü, bu durumda mülkiyet hakkı yönünden yapılan incelemenin vergilerin tahsilini de kapsayan mülkiyetin kullanımının kontrolü yönünden değil bireylerin mülklerinden barışçıl yararlanmaları hakkı veya Anayasa’da ifade edildiği şekliyle bireylere tanınan geniş anlamda mülkiyet hakkı kapsamında yapılması gerektiğini dile getirmiştir (*Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş.*, B. No: 2013/28, 25/2/2015, § 33; Yargı kararıyla ödenmesi gerektiği hâlde ödenmeyen alacağa ilişkin müdahalenin mülkten barışçıl yararlanmaya yönelik olduğu hakkında bkz. *Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım*, B. No: 2013/711, 3/4/2014, §§ 60, 61). Alınıp alınmayacağı şüpheli olan bedeller ile cezalar bakımından da aynı değerlendirmelerin yapılabileceği kuşkusuzdur. Dolayısıyla devletin daha önceden tahsil edilen vergi ve diğer kalemlerin iadesine veya idari ya da yargısal yollarda uyuşmazlık konusu yapılmasına izin vermemesi mülkiyet hakkının barışçıl kullanımına yönelik sınırlama olacaktır.

35. Ancak mülkiyet hakkının sınırlanmış olması doğrudan Anayasa’ya aykırılık oluşturmayacaktır. Zira Anayasa’nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının *kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabileceği* ifade edilmiştir. Anayasa’nın 13. maddesinde de “*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” denilmektedir. Bu kurallara göre mülkiyet hakkı sınırlanabilen haklardan olup mülkiyet hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin kanunla yapılması, Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

36. Kuralla kovuşturma aşaması yönünden etkin pişmanlıktan, infaz aşaması yönünden ise özel aftan yararlanmanın şartlarından biri düzenlenmiştir. Kurala göre bu imkanlardan yararlanabilmek için ödenen vergi, gecikme faizi, gecikme zammı ve cezanın vergi mahkemesi önünde dava konusu yapılmaması gerekmektedir. Bu içeriğiyle kuralın yeterli belirlilikte düzenleme içerdiği ve öngörülebilir olduğu anlaşılmaktadır.

37. Anayasa'nın 12. maddesinin ikinci fıkrasında *temel hak ve hürriyetlerin, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva edeceği* hüküm altına alınmıştır. Bu ödev ve sorumluluklar doğal olarak hak ve özgürlüklerin sınırını da oluşturacaktır. Vergi kişilerin mülkünden alındığından Anayasa'nın 12. ve 73. maddeleri bağlamında mülkiyet hakkına sahip olmak dolayısıyla kişinin topluma karşı ödev ve sorumluluklarından birini oluşturduğu gibi mülkiyet hakkının sınırlarından birini de oluşturmaktadır. 35. maddede düzenlenen mülkiyet hakkı da 12. maddede yer verilen ödev ve sorumlulukları yerine getirmek için sınırlanabilecektir.

38. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrası ve 13. maddesi gereğince mülkiyet hakkına yönelik sınırlamaların Anayasa'ya uygun olabilmeleri için kamu yararı amacıyla getirilmeleri gerekmektedir. Anayasa'nın 13. maddesi sınırlamanın *yalnızca anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak* getirilebileceği öngörürken 35. maddesi mülkiyet hakkına getirilecek olan sınırlamanın ancak *kamu yararı* amacına yönelik olabileceğini ifade etmektedir.

39. Kural, vergi ve diğer kamu alacaklarının kesin olarak tahsilini sağlamaya yönelik olup kamu yararı amacı taşımaktadır. Zira kamuya borcun süresinde ödenmemesi nedeniyle borcun tahsili amacıyla çeşitli araçlara başvurulmasında kamu yararı bulunduğu Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmektedir (*İlyas Yılmaz*, B. No: 2015/1927, 22/3/2018, § 61; *Em Export Dış Ticaret A.Ş.* (2), § 42; *A.N.A.*, § 78). Bunun yanı sıra kuralın, vergi mahkemeleri önündeki dava sayısının azaltılması suretiyle yargı organlarının iş yükünün hafifletilmesi amacına hizmet ettiği de anlaşılmaktadır.

40. Mülkiyet hakkına yönelik sınırlamanın kanunilik ve kamu yararı amacına yönelik olma şartlarını taşıması yeterli olmayıp ayrıca ölçülü olması da gerekmektedir. Hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük ilkesi uyarınca mülkiyet hakkının sınırlandırılması suretiyle elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin sağlanması zorunludur (*Em Export Dış Ticaret A.Ş.* (2), § 43).

41. Ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen müdahalenin ulaşmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşmak

istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılacak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. Öngörülen tedbirin maliki, ulaşılacak istenen kamu yararı karşısında olağan dışı ve aşırı bir yük altına sokması durumunda müdahalenin orantılı ve dolayısıyla ölçülü olduğundan söz edilemez. (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2013/32, K.2013/112, 10/10/2013; E.2013/15, K.2013/131, 14/11/2013; E.2013/158, K.2014/68, 27/3/2014; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38; Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60).

42. Öncelikle mülkiyet hakkının sınırlanması için öngörülen tedbirin ulaşılacak istenen amaç bakımından elverişli olması gerekmektedir. Vergi ve diğer borçların ödenmesinden sonra bunların dava konusu yapılmamasının devletin vergi alacağına bir an önce ve kesin olarak kavuşması ve yargının iş yükünün hafifletilmesi bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

43. Mülkiyet hakkına yönelik sınırlamanın ölçülü olabilmesi için ayrıca gerekli olması yani aynı amaca daha hafif bir sınırlamayla ulaşılmasının mümkün olmaması da gerekmektedir. Bu ölçüt kanun koyucunun vergilendirme alanında sahip olduğu geniş takdir yetkisiyle ilgili olup gereklilik ölçütü yönünden anayasal güvencelere aykırılık bulunabilmesi o amaca daha hafif bir sınırlamayla ulaşılabilirliğinin somut olarak ortaya konulmasına bağlıdır. Hem vergi alacağına en kısa zamanda ve kesin olarak kavuşabilmek hem de yargının iş yükünü hafifletebilmek bakımından dava konusu kuralın gerekli olduğu, her iki amaca ulaşabilmek bakımından daha hafif bir sınırlamanın uygun olmayacağı anlaşılmaktadır.

44. Mülkiyet hakkına yönelik sınırlamanın ölçülü olması için elverişli ve gerekli olmasının yanı sıra orantılı da olması, bu kapsamda sınırlama ile elde edilmek istenen kamu yararı ile kişinin mülkiyet hakkının korunması gerekliliği arasında adil dengenin kurulması gerekmektedir. Orantılılık değerlendirmesi yapılırken bir yandan kişiye yüklenen külfetin ağırlığına diğer yandan da bu külfetin hafifletilebilmesi için gerekli telafi mekanizmalarının sağlanıp sağlanmadığına da bakılması gerekmektedir.

45. Vergi kaçakçılığı suçunda etkin pişmanlığa ilişkin temel düzenleme olan 359. maddeye eklenen fıkraların gerekçesinde “213 sayılı Kanunun 371. maddesinde etkin pişmanlık müessesesine yer verilmiş olduğu, 359. maddede 371. maddedeki pişmanlık şartlarına uygun olarak durumu ilgili makamlara bildirenler hakkında bu madde hükümlerinin uygulanmayacağına açıkça düzenlendiği, bununla birlikte etkin pişmanlığın, suç soruşturmasına başlanmadan önceki dönem için kabul edilmesi nedeniyle soruşturma ve kovuşturma evresinde fail tarafından bu yola başvurulamadığı” belirtilmiş, “maddede yapılan düzenlemelerle, bu maddede yer alan suçlar bakımından soruşturma ve kovuşturma evresinde de etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesine imkân sağlandığı” dile getirilmiştir.

46. Bu durumda pişmanlık ve ıslah ile etkin pişmanlık kurumları kamu makamlarının vergi kaçakçılığı suçunun işlendiğini haber almalarından önceki evreden kovuşturma evresinin sonuna kadar geçen süreçte başvurulabilecek imkânlar olarak öngörülmüştür. İptali istenen kuralı da içeren geçici 34. maddeyle infaz evresi de kapsama alınmıştır. Pişmanlık ve ıslah yoluna gidildiğinde Kanun’un 359. maddesinin ikinci fıkrası gereğince vergi kaçakçılığı suçu nedeniyle takibat yapılmayacakken ondan farklı olarak geçici 34. madde gereğince takibat ve cezalandırma söz konusu olacak ancak maddede yer verilen vergi ve diğer borçların ödenmesi ve bunlara karşı vergi mahkemesinde dava açılmaması şartlarının gerçekleştirilmesi hâlinde cezalar indirimli olarak uygulanacaktır. Erken bir aşamada ortaya çıkan pişmanlık dolayısıyla sadece vergi ve pişmanlık zammını ödemek suretiyle cezadan kurtulma imkânının tanınması, buna karşın sonraki evrelerde ceza davası ortadan kaldırılmayıp cezada indirim imkanının tanınmasının kanun koyucunun takdir yetkisinde olduğu kuşkusuzdur.

47. Ancak böyle olmakla birlikte etkin pişmanlık ve özel aftan yararlanabilmek için ödenen vergi ve diğer kalemlerin dava konusu yapılmaması koşulu dolayısıyla *yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması* gerekçesiyle beraat kararı verilmesi hâlinde vergi suçunun muhatap tarafından işlenmediği, bu suçun işlendiği varsayımına dayalı olarak doğduğu iddia edilen vergilerin doğmadığı dolayısıyla etkin pişmanlıktan yararlanmak amacıyla muhatabın ödememesi gereken vergiyi ve buna bağlı diğer kalemleri ödediği kesin olarak ortaya çıkmakta; diğer hâllerde vergi kaybını doğuracak ilave fiilin işlenmemiş olması, vergi suçunun muhatabı ile verginin muhatabının farklı kişiler olması, vergi ve ceza ile ilgili tespitlerde hatalar yapılması gibi ihtimallerin gerçekleşmesi durumunda

aslında ödenmemesi gereken vergi ve diğer kalemlerin ödenmesi söz konusu olabilmektedir. Böylelikle bu ödemeleri yapmak durumunda kalan muhatap aşırı bir külfete katlanmak zorunda kalacak ayrıca devletin kamu alacağına bir an önce ve kesin olarak kavuşması biçiminde kamu yararının bulunmadığı ortaya çıkacaktır. Sonuçta kuralla kişilere yüklenen aşırı külfete karşılık sağlanacak kamu yararı sadece dava sayısının azalmasına bağlı olarak yargının iş yükünün hafifletilmesi olacaktır. Bu durumda muhataba yüklenen aşırı külfetle sadece yargının iş yükünün hafifletilmesi biçimindeki kamu yararı karşılaştırıldığında sınırlama aracı ile sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç arasında bulunması gereken adil dengenin kişiler aleyhine bozulduğu anlaşılmaktadır.

48. Böyle bir durumda mülkiyet hakkına yönelik bu sınırlamanın kişi aleyhine sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi ve adil dengenin yeniden kurulabilmesi için idarenin vergilendirme ve ceza kesme işlemlerinin doğruluğunu denetleyebilecek ve kişi zararını telafi etme imkânı sunabilecek telafi mekanizmalarının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira mülkiyet hakkının etkili bir şekilde korunabilmesi yalnızca devletin bu hakka müdahaleden kaçınmasıyla sağlanamaz. Anayasa'nın 5. maddesi ile birlikte değerlendirildiğinde 35. maddesi uyarınca devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu pozitif yükümlülükler kimi durumlarda özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere söz konusu temel hakların korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir (AYM, E.2019/40, K.2020/40, 17/7/2020, § 37; AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019, § 13; *Türkiye Emekliler Derneği*, B. No: 2012/1035, 17/7/2014, §§ 34-38; *Eyyüp Boynukara*, B. No: 2013/7842, 17/2/2016, §§ 39-41; *Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri Petrol Ürünleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi*, B. No: 2014/8649, 15/2/2017, § 43).

49. Devletin söz konusu pozitif yükümlülükleri kapsamında mülkiyet hakkı bakımından koruyucu ve düzeltici bazı tedbirler alması gerekmektedir. Koruyucu tedbirler mülkiyet hakkının Anayasa'ya aykırı biçimde sınırlandırmasını önleyici; düzeltici tedbirler ise bu nitelikteki sınırlamanın etkilerini giderici, diğer bir ifadeyle telafi edici yasal, idari ve fiilî tedbirleri kapsamaktadır. Mülkiyet hakkına yönelik sınırlamanın malik üzerinde doğurduğu olumsuz sonuçların mümkünse eski hâle döndürülmesi, mümkün değilse malikin zarar ve kayıplarının telafisini sağlayan idari veya yargısal birtakım hukuki mekanizmaların oluşturulması devletin pozitif

yükümlülüklerinin bir gereğidir (Osmanoğlu İnşaat Eğitim Gıda Temizlik Hizmetleri A.Ş., §§ 46, 48). Bu bağlamda kendisinden fazladan para tahsil edildiği gerek ceza mahkemesi beraat kararıyla anlaşılan ve gerekse değişik ihtimallere istinaden muhtemel olan muhatabın uğradığı zararın telafisi için yetkili makamlara başvurma imkânının, diğer bir ifadeyle etkili başvuru hakkının sağlanması Anayasa'nın 40. maddesinin gereğidir (benzer yöndeki karar için bkz. *Pegasus Hava Taşımacılığı A.Ş.*, B. No: 2019/16415, 12/1/2022, § 54).

50. Anayasa'nın 40. maddesinde Anayasa ile tanınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmıştır. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (AYM, E.2018/91, K.2020/10, 19/02/2020, § 43; AYM, E.2018/74, K.2019/92, 24/12/2019, §§ 30, 31; Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; *Murat Haliç*, B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

51. Yapılan açıklamalar çerçevesinde değerlendirildiğinde dava konusu kuralı da içeren geçici 34. madde ve etkin pişmanlıkla ilgili esas düzenlemeyi yapan 359. maddede muhatabın katlanmak durumunda kaldığı aşırı külfeti azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik idari ve/veya yargısal başvuru yolu biçiminde bir telafi mekanizmasının öngörülmediği anlaşılmaktadır.

52. Öte yandan dava konusu kuralın içinde yer aldığı geçici 34. madde ödemelerin kaynağını vergi kaçakçılığı suçuna ilişkin fiillere bağladığından bu suça ilişkin yargılamada ceza mahkemesinin *yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması* gerekçesiyle verdiği beraat kararının kamu makamları tarafından şüphesiz dikkate alınması gerekmektedir. Aksi durum Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan masumiyet karinesi ile çelişecektir. Zira bir suçun işlenmediğinin kesinleşmiş ceza mahkemesi kararıyla sabit bulunmasına rağmen bu tespitin kamu makamlarınca vergi ile ilgili meselelerde dikkate alınmayıp geçici 34. maddede ödemenin kaynağı olarak belirtilen "*359 uncu maddede yazılı fiillerle verginin ziyaa uğrattıldığı*"nın sabit görülmesi Anayasa'nın 38. maddesinin

“Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.” hükmüyle bağdaşmaz. Nitekim Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kararlarında “Disiplin suçuna ve ceza yargılamasına konu eylemlerin aynı olduğu hâllerde disiplin soruşturmasıyla ilgili uyuşmazlıklara bakan idari mahkemelerin fiilin sübutuyla ilgili olarak ceza mahkemesinin ulaştığı kanaate saygı göstermesi, bunu sorgulayacak ifadeler kullanmaması beklenir. Aksi takdirde kişinin ceza mahkemesinde beraat etmiş olmasının bir anlamı kalmaz. Bu bakımdan idari mahkemeler dâhil devletin diğer otoritelerinin beraat kararından şüphe duyulmasına yol açacak biçimde hareket etmekten kaçınmaları gerekir.” değerlendirmesiyle bu hususa işaret edilmiştir (Barış Baş [GK], B. No: 2016/14253, 2/7/2020, § 62; Hüseyin Sezer [GK], B. No: 2016/13566, 2/7/2020, § 55).

53. Açıklanan nedenlerle kural, kovuşturma ve infaz ibareleri yönünden Anayasa’nın 13., 35. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kadir ÖZKAYA her iki ibare yönünden İrfan FİDAN “...kovuşturma...” ibaresi yönünden bu görüşe katılmamıştır.

Kuralın Anayasa’nın 10. ve 36. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

V. HÜKÜM

4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu’na 8/4/2022 tarihli ve 7394 sayılı Kanun’un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının;

A. İkinci cümlesinin anılan fıkranın birinci cümlesinde yer alan “...infaz...” ibaresi yönünden Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Kadir ÖZKAYA ile İrfan FİDAN’ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. İkinci cümlesinin maddenin ikinci fıkrasında yer alan “...kovuşturma...” ibaresi yönünden Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Kadir ÖZKAYA’nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

28/9/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

KARŞI OY

1. Mahkememiz çoğunluğunca, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na 7394 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin, aynı fıkranın birinci cümlesinde yer alan "...infaz..." ibaresi ile ikinci fıkrasında yer alan "...kovuşturma..." ibaresi yönlerinden Anayasa'nın 13., 35. ve 40. maddelerine aykırı olduğu sonucuna varılarak iptaline karar verilmiştir.

2. Aşağıda açıklanan nedenlerle tarafımızca bu sonuca iştirak edilememiştir.

3. 15.04.2022 günlü ve 31810 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 7394 sayılı Kanun ile 213 sayılı Kanun'un bazı maddelerinde değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan birisi de "Kaçakçılık Suçları ve Cezaları"nın düzenlendiği 359. maddede yapılan değişikliklerdir.

4. Maddede yapılan değişiklikle, maddenin (a) fıkrasında yer alan “üç” ibaresi “beş” şeklinde, (b), (c) ve (ç) fıkralarında yer alan “beş” ibareleri ise “sekiz” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye son fıkrasından önce gelmek üzere; *“Bu maddede yazılı fiillerle verginin ziyaa uğratıldığıнын tespit edilmesine bağlı olarak tarh edilen verginin, gecikme faizi ve gecikme zammının tamamı ile kesilen cezaların yarısı ve buna isabet eden gecikme zammının; soruşturma evresinde ödenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, kovuşturma evresinde hüküm verilinceye kadar ödenmesi halinde ise verilecek ceza üçte bir oranında indirilir.*

Tarh edilen vergi ve vergi aslına bağlı olarak kesilen cezanın bulunmadığı durumlarda verilecek ceza yarı oranında indirilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen ceza indiriminden faydalanabilmek için vergi mahkemesinde dava açılmaması, açılmışsa feragat edilmesi, kanun yollarına başvurulmaması veya başvurulmuşsa vazgeçilmesi şarttır.

Bu maddede düzenlenen suçların birden fazla takvim yılı veya vergilendirme dönemi içinde aynı suç işleme kararının icrası kapsamında işlenmesi halinde, Türk Ceza Kanununun 43 üncü maddesi uygulanır.” hükümlerini içeren fıkralar eklenmiştir.

5. Gerekçede, 213 sayılı Kanunun 371. maddesinde etkin pişmanlık müessesesine yer verildiği, 359. maddede, 371. maddedeki pişmanlık şartlarına uygun olarak durumu ilgili makamlara bildirenler hakkında bu madde hükümlerinin uygulanmayacağının açıkça düzenlendiği, bununla birlikte, etkin pişmanlığın, suç soruşturmasına başlanmadan önceki dönem için kabul edilmesi nedeniyle soruşturma ve kovuşturma evresinde fail tarafından bu yola başvurulamadığı, yapılan düzenlemelerle, bu maddede yer alan suçlar bakımından soruşturma ve kovuşturma aşamasında da etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabilmesine imkân sağlandığı belirtilmektedir.

6. İtiraz konusu kuralların yer aldığı geçici 34. madde de, 359. maddede yapılan düzenlemelerin, kuralın yayımı tarihinde soruşturma, kovuşturma veya infaz evrelerinde olan dosyalar bakımından uygulanabilmesine imkân sağlamak bakımından getirilmiş, geçiş hükümleri ihtiva eden bir maddedir.

7. Ceza hukukunun toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik hayatıyla yakından ilgili olması nedeniyle suç ve suçlulukla mücadele amacıyla ceza

ve ceza muhakemesi alanında sistem tercihinde bulunulması devletin ceza siyasetiyle ilgilidir. Bu kapsamda kanun koyucu toplumda belirli fiillerin suç sayılıp sayılmaması yanında hangi cezaların ertelenebileceği ya da ertelenemeyeceği, cezaların seçenek yaptırımlara çevrilip çevrilemeyeceği, ön ödeme, tekerrür, koşullu salıverilme ve etkin pişmanlık gibi konularda takdir yetkisine sahiptir. Zaman içinde toplum gereksinimlerinin değişmesi yeni ihtiyaçlara uygun önlemlerin alınmasını, var olanların güçlendirilmesini, geliştirilmesini ya da gereksiz olanların kaldırılmasını zorunlu kıldığından izlenen suç ve ceza politikasına uygun olarak gerekli yasal önlemleri almak kanun koyucunun görevidir (AYM, E.2014/127, K.2015/5, 14/1/2015).

8. Kanun'da aksine hüküm bulunmadıkça vergi kaçakçılığı suçunun işlenebilmesi için vergi ziyai biçiminde bir neticenin (zararın) gerçekleşmesinin gerekli olmaması, dolayısıyla suçu oluşturan fiilin hareket unsurunun gerçekleştirilmesiyle tamamlanmış olan kaçakçılık suçunun, kural olarak bir hareket (tehlike) suçu niteliğinde olması nedeniyle literatürde, "uzlaşma" olduğu, "af" olduğu gibi görüşler bulunsun da gerek 359. maddeden, gerek geçici 34. maddeden ve gerekse bunların gerekçelerinden "Vergi kaçakçılığı" suçları bakımından getirilen müessesenin yasa koyucu tarafından "etkin pişmanlık" müessesesi olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır.

9. *Etkin pişmanlık, cezayı hafifleten veya ortadan kaldıran hâllerden birisidir. Bir suçun işlenmesinden sonra failin, herhangi bir dış etken bulunmaksızın kendi hür iradesiyle, meydana gelen neticeyi ortadan kaldırmaya yönelik davranışları olarak tanımlanabilecek olan etkin pişmanlık, cezayı kaldıran veya azaltan bir şahsi sebep olarak suçla mücadelede yararlanılan bir ceza hukuku kurumudur. Etkin pişmanlık, işlenen fiilin suç olma niteliğini veya haksızlık içeriğini ortadan kaldırmadığı gibi çeşitli suç tipleri bakımından soruşturma veya kovuşturma evresinde ya da her iki evrede uygulanabilmektedir. Suç ve suçlulukla mücadele amacı ve adalet sisteminin etkinliği gözetildiğinde farklı suç tipleri bakımından etkin pişmanlığın kapsamı ve içeriği de değişebilmektedir* (AYM, E.2014/127, K.2015/5, 14/1/2015).

10. Anonim ve genel olarak tanımlandığı şekliyle de **etkin pişmanlık**, kişinin işlediği suçtan dolayı özgür iradesiyle sonradan **pişman** olması, suç teşkil eden fiilin meydana getirdiği olumsuzlukları gidermesi ve ceza adaletine olumlu davranışlarıyla katkı sunması halinde atıfet hükümlerinin uygulanmasını sağlayan bir ceza hukuku kurumudur.

11. Etkin pişmanlık, failin suçu işledikten sonra pişmanlık gösteren birtakım hareketlerde bulunması koşullarına bağlı olarak cezalandırılmaması ya da kendisine verilecek cezada indirim yapılması halidir. Fail, gerçekleştirdiği eylemlerden pişmanlık duyar ve eylemi nedeniyle meydana gelen zarar ve tehlikeyi en aza indirmeye, böylelikle işlediği suçun kamu ya da kişiler açısından ortaya çıkan zararlı neticelerini ortadan kaldırmaya ya da gidermeye çalışır.

12. Etkin pişmanlıkta faile sağlanan kolaylıklar atıfet niteliğinde olup, ceza siyaseti gereğince kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamındadır. Kanun koyucu, anayasal ilkelere uygun olmak koşuluyla vergi kaçakçılığı suçlarında da etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağını, uygulanacaksa hangi koşullarla uygulanacağını belirleme konusunda takdir yetkisine sahiptir. Biraz sonra da açıklanacağı üzere, itiraz konusu müesseseden yararlanılmasının, dolayısıyla öngörülen koşulların yerine getirilmesinin tümüyle mükelleflerin tercih ve iradesine bağlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda anılan takdir yetkisinin daha geniş yorumlanması gerektiği belirtilmelidir.

13. Etkin pişmanlık hükümleri ile iyi niyet gösteren failin, suç politikası gereği ödüllendirilmesi amaçlanmıştır. Etkin pişmanlık hükümlerinin vergi kaçakçılığı suçlarında uygulanmasıyla, suçtan sonra suçun sebep olduğu haksızlığı gidermeye çalışan fail ile işlemiş olduğu haksızlığı gidermeyen failin, aynı müeyyidelere maruz bırakılmaması ile hem fail hem mağdur gözetilerek toplumda adalete olan güven ve ceza adaletinin sağlanması temin edilmiş olacaktır.

14. İncelenen kurallarda düzenlenen etkin pişmanlık, soyut bir pişmanlık düzenlemesi olmayıp, pişmanlık duygusunun üstüne, aktif birtakım eylemlerin inşa edildiği bir süreçtir. Kişinin, idarece suç olarak değerlendirilerek yargıya intikal ettirilen davranışından duyduğu pişmanlığın dış dünyaya yansıyan “etkin” bir yönünün olması gerekmektedir. Düzenlemelere göre kanun koyucu tarafından, etkin pişmanlıktan yararlanacak kişiden, işlediği değerlendirilen suçun olumsuz etkilerini giderme yönünde bir girişimde bulunması beklenmektedir.

15. İptal edilen kuralların ilişkilendirildiği kurallarda 213 sayılı Kanunu’nun 359. maddesinde sayılan suçlar bakımından etkin pişmanlık

hükümlerinin uygulanabilmesi ve bu kapsamda belli koşullarla cezalarda indirim yapılması hükme bağlanmıştır.

16. Öncelikle belirtmek gerekir ki düzenlemelere göre ilgili kişiler hakkında etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması bir zorunluluk değildir, kendi tercihlerine bağlı olarak uygulanabilecektir. Bir başka söyleyişle mükelleflerin dava yoluna gitmeyerek veya açtıkları davadan feragat ederek, sağlanan indirim imkânından faydalanabilmeleri tamamen kendi iradeleri ile tercih etmeleri halinde mümkündür. Bu uygulamaları tercih etmeyen mükellefler ise gerçekleşen yargılama sonucunda bir cezaya maruz kalmaları halinde sağlanan indirim imkânından faydalanamayacak ve fakat tarh edilen vergi ve kesilen cezalara ilişkin vergi mahkemelerinde dava açma haklarını ve açtıkları davaların devam etmesi halini muhafaza edeceklerdir. Bu husus tümüyle ilgilinin iradesine bağlıdır. Bu bakımdan etkin pişmanlık durumundan yararlanmada ihtiyarılık vardır. Dolayısıyla ilgiliye ceza indirimi olarak sunulan kolaylıktan yararlanması tamamen kendi rızası ile olduğundan bu indirimle bağlanan şartların kişinin hak arama özgürlüğüne kısıtlama olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

17. Öte yandan konu bağlamındaki pişmanlık, ancak fiilen gerçekleştirilen (sübutu konusunda tartışma olmayan) hukuka aykırı eylemler için duyulur. Dolayısıyla kişinin bir taraftan kanuna aykırı olduğunu bildiği suç niteliğini haiz eylemi için ilgili kamu makamlarına pişmanlığını beyan ederek pişmanlık hali için öngörülen avantajlardan yararlanmak istemesi, diğer taraftan da pişmanlık duyduğu eylemin gerçekliği ve hukuka uygunluğunun tartışılması için buna ilişkin davasını sürdürmesi, açıklanması olanaksız bir çelişki oluşturur. Hal böyle olunca yasa koyucu tarafından pişmanlık müessesesi yoluyla sağlanan indirim hakkından yararlanabilmek için davadan feragat koşulunun getirilmesi doğaldır.

18. Esasen ilgilinin açtığı davadan vazgeçmesi veya dava açmaması koşulu birçok alanda düzenlenmiştir. Bilindiği gibi kamu alacaklarının tahsilinin sağlanması ve ilgililere bu yönden kolaylıklar sağlanması amacıyla kanun koyucu tarafından zaman zaman bir takım yapılandırma düzenlemeleri getirilmektedir. Bu kapsamda yürürlüğe konulan kanunlar ile getirilen ve kamu alacaklarının yeniden yapılandırılmasına ilişkin olan söz konusu düzenlemeler, mevcut kamu alacağına belirli indirimler uygulanması

suretiyle alacağın bir kısmının tahsilinden vazgeçilmesini ve/veya ödemede taksitlendirme suretiyle kolaylıklar getirilmesini öngörmektedirler. Öngörülen kolaylıklardan faydalanılmasını da ilgili kamu alacağına karşı dava açılmaması ya da açılan davalardan vazgeçilmesi koşuluna bağlamaktadırlar.

19. Diğer taraftan bu kapsamda düzenleme getiren 7326 sayılı Kanunda da dava açılmaması, açılan davalardan vazgeçilmesi ve kanun yollarına başvurulmaması, Kanundan yararlanma şartı olarak belirlenmiştir. Aynı hükümler tüm yapılandırma kanunlarında da yer almaktadır.

20. Davadan vazgeçme uygulamasında idare ile mükellefler arasında tarhiyat ve cezalara ilişkin çözüm ve uyumun her aşamaya yayılması amaçlanmıştır. Dolayısıyla, mükelleflerin ihtiyari olarak kanun yolundan vazgeçmeleri için bir takım indirimler tanınarak, uyuşmazlıklar kanun yolu aşamasında giderilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, bu aşamadan sonra vergi alacağının Hazineye intikalini geciktirmemek amacıyla, ödeme aşamasında da ek indirim imkânı sunulmuştur.

21. Bu tür düzenlemelerde dava açılmaması, açılmış davalardan vazgeçilmesi veya kanun yollarına başvurulmaması gibi koşullar öngörülürken tek taraflı bir biçimde ilgililere yük yüklenmemekte, onlara çeşitli avantajlar sağlanarak hakkaniyete uygun bir denge kurulmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda ilgililerin hem sağlanan olanaklardan yararlanması hem de dava haklarının muhafaza edilmesi, düzenlemenin amacıyla bağdaşmayacağı gibi, adalete uygun olarak kurulması gereken menfaatler dengesinin ilgililer lehine ve fakat kamu aleyhine bozulması sonucunu da doğuracaktır. Dolayısıyla dava konusu kuralla getirilen sınırlamanın açıkça ölçsüz olduğu söylenemeyeceğinden kuralda Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmamaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla yukarıda değinilen düzenlemelerde yer alan anılan şarta ilişkin olarak anayasaya aykırılık yönünde Anayasa Mahkemesi'nce verilmiş bir iptal kararı da bulunmamaktadır.

22. Esasen ödenen vergilere karşı dava açılmaması veya açılmış davalardan vazgeçilmesi, zararın giderilmesi suretiyle etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmanın doğal sonucudur Bu durumda vergi suçları

bakımından uygulanacak ceza indirimine ilişkin koşulları belirlerken takdir yetkisi bulunan kanun koyucunun, vergiye karşı dava açmamayı ya da açılan davadan vazgeçilmesini şart olarak düzenlemesinde haklı bir nedenin bulunmadığı da söylenemez.

23. Bu kapsamda etkin pişmanlıktan faydalanılmak üzere vergi suçları bakımından getirilen hükümde, zararın giderilmesini sağlamak üzere ödeme şartı yanında dava açılmaması veya açılmış davalardan vazgeçilmesi şartının aranması bağlamında yasa koyucunun anayasal sınırlar içerisinde ve amacına da uygun şekilde takdir yetkisini kullandığını göstermektedir.

24. Tekraren söylemek gerekirse söz konusu düzenlemelerle kişilerin hakları ihlal edilmemekte, kendilerine bir hak sunulmaktadır. Bu hak için de kişilerin kendi fiilleri nedeniyle olduğu değerlendirilen ve kamu zararı niteliğini haiz olan vergi ziyanının ödenmesi ve ödenen vergilerin iptalinin de yargı mercilerinden istenmemesi şart koşulmaktadır. Böyle bir şart koşulması getirilen etkin pişmanlık müessesesinin doğasının bir gereğidir. Bu kapsamda söz konusu düzenlemenin anayasaya aykırı olduğu iddiasına katılmak mümkün değildir.

25. Öte yandan kişilerin hak arama özgürlüğü ile mülkiyet hakları yanında işlenen vergi suçu dolayısıyla oluşan vergi ziyanının giderilmesi hususunun da kamu yararı için önem arz ettiği tartışmasız bir gerçekliktir. Dolayısıyla işlenen vergi suçu nedeniyle yol açılan vergi ziyanının karşılığı olan kamu zararının giderilmesi için bu suça tekabül eden cezada indirim yapılabilmesi için bir takım kanuni şartlar aranması kamu yararının bir gereğidir. Vergi davası açılmaması ve açılan davadan vazgeçilmesi şartı da bu kapsamda değerlendirilmelidir. Kaldı ki dava açılmaması şartı zararın giderilmesi kapsamında bir zorunluluktur.

26. Yinelemek gerekirse etkin pişmanlık müessesesi, suçunu kabul eden kişilerin yararlanacakları bir müessesedir. Kişi suçlu olup olmadığını, 213 sayılı Kanunu'nun 359. maddesinde sayılan fiilleri işleyip işlemediğini kendisi bilmektedir. Bu anlamda ilgili kişinin kendi menfaatine olan ceza indiriminden yararlanıp yararlanmama noktasında seçim hakkı vardır. Şayet kişi vergi suçu işlememiş dolayısıyla vergi kaybına neden olmamışsa etkin pişmanlıktan yararlanmamayı tercih ederek vergi ödemeksizin vergi

davası açabilecektir. Etkin pişmanlıktan yararlanma yolunu seçtiğinde ise hükmolunan cezada indirim yapılabilecek, yargılama sonunda diğer ihtimallerin gerçekleşmesi halinde de makul seviyede kabul edilebilecek bir riske katlanmak durumunda kalacaktır. Dolayısıyla mülkiyet hakkı ile hak arama hürriyetini engelleyen bir durum söz konusu değildir.

27. Yukarıda belirtilen hususlar, özellikle de vergi suçlarında etkin pişmanlık yoluyla ilgililere bir takım avantajlar sağlanmasının tamamen yasa koyucunun takdirinde olduğu durumu birlikte değerlendirildiğinde 213 sayılı Kanunu'nun geçici 34. maddesindeki ceza indiriminden faydalanabilmek için vergi mahkemesinde dava açılmaması, açılmışsa feragat edilmesi, kanun yollarına başvurulmaması veya başvurulmuşsa vazgeçilmesi şartını arayan hükümlerin Anayasaya aykırı olduğu görüşüne katılmak mümkün değildir.

Açıklanan nedenlerle çoğunluk görüşüne dayalı iptal kararına katılamadım.

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

KARŞI OY

Mahkememiz çoğunluğunca, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na 7394 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin, aynı fıkranın birinci cümlesinde yer alan "...infaz..." ibaresi ile ikinci fıkrasında yer alan "...kovuşturma..." ibaresi yönlerinden Anayasa'nın 13., 35. ve 40. maddelerine aykırı olduğu sonucuna varılarak iptaline karar verilmiştir.

Aşağıda açıklanan nedenlerle "...İnfaz..." İbaresinin yönünden verilen iptal kararına tarafımızca iştirak edilmemiştir.

İptal talebine konu kural 15.04.2022 günlü ve 31810 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanan 7394 sayılı Kanun ile 213 sayılı Kanun'un bazı maddelerinde

ve “Kaçakçılık Suçları ve Cezalarının” düzenlendiği 359. maddede yapılan değişikliklerdir.

Maddede yapılan değişiklikle, (a) fıkrasında yer alan “üç” ibaresi “beş” şeklinde, (b), (c) ve (ç) fıkralarında yer alan “beş” ibareleri ise “sekiz” şeklinde değiştirilmiş ve maddeye son fıkrasından önce gelmek üzere; “Bu maddede yazılı fiillerle verginin ziyaa uğratıldığıнын tespit edilmesine bağlı olarak tarh edilen verginin, gecikme faizi ve gecikme zammının tamamı ile kesilen cezaların yarısı ve buna isabet eden gecikme zammının; soruşturma evresinde ödenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında, kovuşturma evresinde hüküm verilinceye kadar ödenmesi halinde ise verilecek ceza üçte bir oranında indirilir.

Tarh edilen vergi ve vergi aslına bağlı olarak kesilen cezanın bulunmadığı durumlarda verilecek ceza yarı oranında indirilir.

Yukarıdaki fıkralarda belirtilen ceza indiriminden faydalanabilmek için vergi mahkemesinde dava açılmaması, açılmışsa feragat edilmesi, kanun yollarına başvurulmaması veya başvurulmuşsa vazgeçilmesi şartı getirilmiştir.

İtiraz konusu kuralların yer aldığı geçici 34. madde de 359. maddede yapılan düzenlemelerin, kuralın yayımı tarihinde soruşturma, kovuşturma veya infaz evrelerinde olan dosyalar bakımından uygulanabilmesine imkân sağlamak bakımından getirilen geçiş hükümleri ihtiva ettiği açıktır.

Suç ve ceza siyasetinin belirlenmesi ve ceza siyasetine uygun olarak gerekli yasal önlemler almak kanun koyucunun görevidir. (AYM, E:2014/127, K:2015/5, 14/1/2015)

Vergi kaçakçılığı suçları yönünden itiraz yoluyla iptali talep edilen kuralın yasa koyucu tarafından “etkin pişmanlık” kurumu olarak vasıflandırıldığı ortadadır.

Etkin pişmanlık cezayı azaltan ya da ortadan kaldıran hallerdendir. Kişinin işlediği suçtan dolayı pişmanlık göstermesi ve suçun sonuçlarını ortadan kaldırması yönünde olumlu davranışlarda bulunması halinde cezadan indirim hükümlerinin uygulanmasını sağlayan ceza hukuku kurumudur. “... İnfaz...” yönünden iptali talep edilen kuralın mahkemelerce olağan ya da

olağanüstü kanun yolları denetiminden geçerek ya da geçmeyerek kesinleşen ceza kararlarına yönelik olduğu açıktır.

Kesinleşen ve infaz aşamasına geçen hükümler hakkında, ödenen vergilere ilişkin karşı dava açılmaması veya açılmış davalardan vazgeçilmesi şartının getirilmesi, hükümlü hakkındaki yargılamanın tamamlanarak suçun sabit görülmesi ve hükmün infaz aşamasına geçilmesi gözetildiğinde ölçüsüz sayılamaz.

Açıklanan nedenlerle çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
İrfan FİDAN

Esas Sayısı : 2018/78
Karar Sayısı : 2022/114
Karar Tarihi : 13/10/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 113 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. maddesinin ve ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerin,

B. 3. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (6) ve (7) sayılı listelerin,

C. 4., 6. ve 8. maddelerinin,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 1. maddesi şöyledir:

“Kamu personeline ilişkin tedbirler

MADDE 1- (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan;

a) Ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler Türk Silahlı Kuvvetlerinden,

b) Ekli (2) sayılı listede yer alan kişiler Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından,

c) Ekli (3) sayılı listede yer alan kişiler Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından,

ç) Ekli (4) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden,

başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.

(2) Birinci fıkra gereğince Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından, Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından ve kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın, rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; bunların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulur. Bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilir.

(3) Birinci fıkra kapsamında Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından, Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından ve kamu görevinden çıkarılanlar, varsa uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar."

2. 3. maddesi şöyledir:

“Kapatılan ve kapsamdan çıkarılan kurum ve kuruluşlar

MADDE 3- (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan;

a) Ekli (6) sayılı listede yer alan dernekler,

b) Ekli (7) sayılı listede yer alan basın-yayın kuruluşları,

kapatılmıştır.

(2) Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir. Bunların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden bir hak ve talepte bulunulamaz. Devire ilişkin işlemler ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

(3) Ekli (8) sayılı listede yer alan özel sağlık kuruluşu, ekli (9) sayılı listede yer alan vakıflar ve ekli (10) sayılı list ede yer alan dernekler, 6749 sayılı Kanunun eki (I) ve (III) sayılı listelerin ilgili sıralarından çıkarılmıştır. 6749 sayılı Kanunun 2 nci maddesi hükümleri bu fıkra kapsamında yer alan kurum ve kuruluşlar bakımından tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte 23/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere ortadan kalkmış sayılır. Buna ilişkin işlemler ilgisine göre İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı veya Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilir.”

3. 4. maddesi şöyledir:

“Sınavlara ilişkin tedbirler

MADDE 4- (1) Terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunanlar, olağanüstü halin devamı ve kurumda

barındırıldıkları süre zarfında, ülke genelinde uygulanan merkezî sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından ceza infaz kurumu içinde veya dışında yapılan ya da yaptırılan sınavlara giremezler.”

4. 6. maddesi şöyledir:

“Tazminat taleplerine ilişkin kısıtlama

MADDE 6- (1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler çerçevesinde, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı nedeniyle kapatılan kurum ve kuruluşlar tarafından, kapatma dolayısıyla hiçbir surette tazminat talebinde bulunulamaz.”

5. 8. maddesi şöyledir:

“İptal edilecek ihaleler

MADDE 8- (1) 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanununun 45 inci maddesinin ikinci fıkrasına göre belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile sermayesinin %50'sinden fazlası bu belediyelere ait ortaklıklarda, 5/1/2002 tarihli ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanununa göre imzalanan her türlü mal veya hizmet alımları ile yapım işlerine ilişkin sözleşmelerdeki yüklenicilerin, terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi ya da imzalanan bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi halinde bu sözleşmeler belediye başkanı veya belediye başkan vekili tarafından tek taraflı olarak resen feshedilir.

(2) Bu maddede belirtilen hallerde ayrıca protesto çekmeye gerek kalmaksızın kesin teminat ve varsa ek kesin teminatlar gelir kaydedilir. İhaleyle ilgili olarak yüklenicilere herhangi bir şekilde ceza, tazminat ya da başka bir ad altında ödeme yapılmaz.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü gereğince Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin Yıldırım, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/5/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Fatih TORUN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 1. Maddesi ile Ekli (1), (2), (3) ve (4) Sayılı Listelerin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

3. Kanun'un dava konusu 1. maddesinde, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca (MGK) devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kamu personeli hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiştir.

4. Maddenin (1) numaralı fıkrasında, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin Türk Silahlı Kuvvetlerinden, (2) sayılı listede yer alan kişilerin Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından, (3) sayılı listede yer alan kişilerin Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından ve (4) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarıldığı, bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmayacağı, haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği öngörülmüştür.

5. Maddenin (2) numaralı fıkrasında, (1) numaralı fıkra gereğince Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından, Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından ve kamu görevinden çıkarılan kişilerin mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmeyecekleri, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri, bunların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisanslarının iptal edileceği, bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilecekleri, özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları, bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağı ve bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlarının iptal edileceği belirtilmiştir.

6. Maddenin (3) numaralı fıkrasında ise (1) numaralı fıkra kapsamında Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından, Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından ve kamu görevinden çıkarılanların varsa uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları hüküm altına alınmıştır.

7. Bu kapsamda Kanun'a ekli dava konusu (1) sayılı listeyle Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde çalışan toplam 1.988, (2) sayılı listeyle Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatında çalışan 403, (3) sayılı listeyle Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatında çalışan 7.586 ve (4) sayılı listeyle çeşitli kamu kurumlarında çalışan toplam 5.612 kişinin görevine *başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın* son verilmiştir.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

8. Dava dilekçesinde özetle;

- Kamu görevinden çıkarma tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin olağanüstü hâlden (OHAL) sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu, tedbire muhatap kişiler hakkında

objektif, tarafsız ve şeffaf bir soruşturma süreci yürütülmediği, savunma hakkı tanınmadan kişilerin görevlerine son verildiği,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların hukukumuzda ilk defa girdiği 22/7/2016 tarihinden önceki fiillere uygulanmasının yanında terör örgütü ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen, yapı oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile düzenlenebileceği, olağanüstü hâlin gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL kanun hükmünde kararnamesi (KHK) niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 tarihli içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Kişiler hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu, bireysel idari işlem niteliğindeki kamu görevinden çıkarma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kamu görevinden çıkarma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Kamu görevinden çıkarma işleminin kamu görevlilerinin diğer özlük işleri kapsamında olduğundan Anayasa'nın 128. maddesine göre münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiği, Anayasa'nın 130. maddesi uyarınca öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin yetkili organları dışında kalan makamlarca her ne surette olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamayacakları, bu yönüyle kuralların OHAL KHK'sı

niteliği taşımadığı gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kanun şeklinde onaylanmasının Anayasa'nın mülga 121. maddesine aykırılık oluşturduğu,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerde yer alan kişilerin statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, sırf yargı denetimi dışına çıkarmak amacıyla bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gaspı niteliği taşıdığı,

- Bir kişinin terör örgütüne üye olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kamu görevinden çıkarılan kişilerin Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile isim ve kimlik bilgilerinin Resmî Gazete'de yayımlanmasının itibarlarını zedelediği, kamu görevinden çıkarma, ruhsat ve lisansların iptal edilmesi, unvan ve sıfatların alınması tedbirlerinin kişilerin maaş ve sosyal güvenlik haklarında kayıplara sebebiyet verdiği, pasaportların iptal edilmesinin seyahat hürriyetini engellediği, bu kişilerin kamu görevine girmeleri ya da kamu hizmetinde çalışmaları, özel güvenlik şirketinin kurucusu ve ortağı olma imkânlarının ellerinden alınması suretiyle çalışma hak ve hürriyeti ile kamu hizmetine girme hakkına kısıtlama getirildiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyesi, mensubiyeti veya..." İbaresini

9. Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî

güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara *üyeliği, mensubiyeti veya* iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerde yer alan kişilerin başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın kamu görevinden çıkarıldıkları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan "...*üyeliği, mensubiyeti veya...*" ibaresidir.

10. Dava konusu kural ile 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...*üyeliği, mensubiyeti veya...*" ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

11. Belirtilen kararda, *üye* ve *mensup* ibarelerinin, Kanun'a ekli (1) sayılı listede adı geçen ve terör örgütü *üyeliği* suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü *üyesi* veya *mensubu* olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek nitelikte olduğu, dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kuralın masumiyet karinesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır (bkz. § 58). Kararda ayrıca Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dahi masumiyet karinesine aykırı işlem yapılamayacağını hükme bağlandığı belirtilmiştir.

12. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...*üyeliği, mensubiyeti veya...*" ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

13. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısım ile (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ve/veya memuriyetleri..." İbaresinin ve Kanun'a Ekli (1), (2), (3) ve (4) Sayılı Listeler

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

15. Dava konusu kurallarda terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerde yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılacakları ve memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilere ayrıca tebligat yapılmayacağı ve haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği hükme bağlanmıştır. Kurallar kapsamında her bir kamu görevlisinin kanun hükmüyle görevine son verilmiş ve memuriyetleri alınmıştır.

16. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı liste aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

17. Anılan kararda, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 63-90); kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir. Uygulanan tedbirin *kapsam*

ve yöntem açısından incelenmesi sonucunda ise söz konusu örgütlerle irtibatlı ya da iltisaklı olan tüm kamu görevlileri hakkında tedbirlerin uygulanmasının millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amaçlarına ulaşma bakımından gerekli olduğu, ayrıca tedbirlerin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin olağanüstü hâle sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkınadurumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 91-129). Kararda ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 130-139).

18. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

19. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kurallarda öngörülen tedbirlerin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbirlere ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralların Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralların ayrıca Anayasa'nın 23., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin “Birinci fıkra gereğince Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatından, Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından ve kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır” Bölümü

20. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

21. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınacağını hükme bağlamaktadır.

22. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

23. Belirtilen kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla OHAL şartlarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınmasını düzenleyen kuralın, özellikle tedbire karşı etkili idari ve yargısal yolların tesis edilmesiyle birlikte demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. § 148).

24. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır” bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

25. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." Bölümü

26. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

27. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerini hükme bağlamaktadır.

28. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

29. Anılan kararda, millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemelerini ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini öngören ve kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getiren tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenebilmesi için Komisyona ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca tedbirin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi

bir kısıtlama getirmediği, bu durumda kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 165,166).

30. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

31. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121., 129. ve 130. maddeleriyle ilgili görülmemiştir.

d. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "... bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." Bölümü

32. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

33. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

34. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "... bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye

kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır.” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

35. Söz konusu kararda 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *“Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.”* bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 174).

36. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *“... bunların uhdesinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır.”* bölümünün Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

37. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa’nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun’un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan “Bunların silah ruhsatları, ...” İbaresini

38. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

39. Kural, Kanun’a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın her türlü silah ruhsatının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

40. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları, ..."* ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

41. Anılan kararda 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca silah ile kamu güvenliği kavramları arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında silah edinilmesinde bireysel menfaatlere karşı toplumsal yararın öncelikli bir konumda olduğu, bu durumda demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbirin mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 191, 192).

42. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları, ..."* ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

43. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." Bölümü

44. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

45. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

46. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... *gemi adamlığına ilişkin belgeleri...*" bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

47. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeye kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelerin sağladığı bir takım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesine ilişkin tedbirin demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 213-215).

48. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...*gemi adamlığına ilişkin belgeleri...*" bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

49. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... ve pilot lisansları iptal edilir..." Bölümü

50. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

51. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

52. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

53. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelere dayanılarak kamu güvenliği aleyhine bir takım faaliyetlerin önüne geçilmesini hedefleyen kuralın demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 229-231).

54. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

55. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ğ. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." Bölümü

56. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

57. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerle kamu görevinden çıkarılan kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilmelerini hükme bağlamaktadır.

58. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

59. Kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı listeye ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 237-238).

60. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

61. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

h. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Üçüncü Cümlesi

62. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

63. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

64. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

65. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca kişilerin özel güvenlik alanında gösterdiği faaliyetlerin kamu güvenliği ile doğrudan bir ilgisinin bulunduğu dikkate alındığında demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbirin çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 252-254).

66. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin

(2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

67. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

1. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Dördüncü ve Beşinci Cümleleri

68. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

69. Kurallar, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişiler hakkında görev yaptıkları bakanlıklar ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulacağını, bu bildirim üzerine bu kişilerin pasaportlarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

70. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümleleri aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

71. Söz konusu kararda, kişilerin yurt dışına çıkma hürriyetine olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 256-267); OHAL koşullarında Kanun'a ekli listelerle kamu görevinden çıkarılarak pasaportları iptal edilen kişilerin söz konusu tedbire karşı başvurabilecekleri etkili bir denetim mekanizması öngörülmediğinden seyahat hürriyetine olağanüstü

dönemde *durumun gerektirdiği ölçüyü* aşan bir sınırlama getirildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 269-276).

72. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

73. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

i. Kanun'un 1. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrası

74. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

75. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin varsa uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

76. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrası aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

77. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "*Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.*" bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 281).

78. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

79. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 3. Maddesinin (1) ve (2) Numaralı Fıkraları ile Ekli (6) ve (7) Sayılı Listelerin İncelenmesi

1. İptal Taleplerinin Gerekçesi

80. Dava dilekçesinde özetle;

- Kanun'a ekli listelerde sayılan dernekler ile basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasına ilişkin tedbirin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin OHAL'den sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların ilk kez 22/7/2016 tarihinde hukukumuzda girdiği hâlde bu tarihten önceki fiiller bakımından da esas alınmasının yanında terör örgütü ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 2935 sayılı Kanun ile

düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL KHK'sı niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 tarihli içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (6) ve (7) sayılı listelerde yer alan dernek ve basın-yayın kuruluşlarının statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, sırf yargı denetimi dışına çıkarmak amacıyla bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gaspı niteliği taşıdığı,

- Bir kurum veya kuruluşun terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kurum ve kuruluşlar hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu ve ceza normlarının geçmişe yürümezliği ilkesinin ihlal edildiği, bireysel idari işlem niteliğindeki kapatma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte Komisyon kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kapatma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasından dolayı ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, süreli ve süresiz yayın hakkı ile basın araçlarının korunması haklarının ihlal edildiği, derneklerin kapatılmasının örgütlenme özgürlüğüne aykırı olduğu, dernek ve basın-yayın kuruluşlarının mal varlığının Hazineye devredilmesinin mülkiyet hakkını ve ayrıca müsadere yasağını ihlal ettiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 3. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının (b) Bendi Dışında Kalan Kısım İle Ekli (6) Sayılı Liste

81. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

82. Dava konusu kuralda terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan 375 derneğin kapatıldığı hüküm altına alınmıştır. Kural kapsamında yer alan her bir dernek kanun hükmüyle kapatılmış ve faaliyetine son verilmiştir.

83. Kuralda öngörülen *tedbirin* OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır. Söz konusu tedbir OHAL'i gerektiren tehlikenin bertaraf edilmesi amacına yönelik olarak bu dönemde uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralın tedbire muhatap derneklerin statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, OHAL süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Kural Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli dernekler hakkında hüküm icra edilmiştir. Kuralın Kanun'a ekli listede sayılan derneklerle sınırlı olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kural OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralın anayasallık denetiminde Anayasa'nın OHAL'lerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

84. Anayasa'nın 33. maddesinde *dernek kurma hürriyeti* güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında kişilerin dernek kurma ve bunlara üye olma ile dernek üyeliğinden çıkma hürriyetine sahip olduğu, ikinci fıkrasında kişilerin derneğe üye olma veya dernekte üye kalmaya zorlanamayacakları belirtilmiş; dördüncü fıkrasında dernek kurma

hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin kanunda gösterileceği hükme bağlanmıştır.

85. Dernek kurma hürriyeti; bireylerin kendi menfaatlerini korumak ve savunmak, ideallerini ve ihtiyaçlarını gerçekleştirmek için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğü olan örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır. Örgütlenme özgürlüğünün temeli hiç kuşkusuz ifade özgürlüğüdür. İfade özgürlüğü; düşünceyi korkmadan, engellenmeden açıklama ve yayma özgürlüğünün yanı sıra bu düşünceler çerçevesinde örgütlenme, kişi toplulukları oluşturma ve bu çerçevede dernek kurma hürriyetini de kapsamaktadır (*Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç*, B. No: 2014/4711, 22/2/2017, § 41).

86. Bu itibarla örgütlenme özgürlüğü; bireylere topluluk hâlinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirme imkânı sağlar. Siyasi bir amacı olsun veya olmasın vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği sivil toplum kuruluşlarının varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Demokrasilerde bu kuruluşlar devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (*Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç*, § 42).

87. Örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olan dernek kurma hürriyeti; kişi açısından dernek kurma özgürlüğünün yanı sıra derneğe üye olma, derneğin etkinliklerine katılma ve mensuplarının menfaatlerini korumak üzere faaliyetlerde bulunma gibi hakları da içermektedir. Dernekler ise belirli bir amacın gerçekleştirilmesi ya da izlenmesi için kişilerin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirdikleri örgütlenmiş ve tüzel kişilikle donatılmış kişi topluluklarıdır (*Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç*, § 43).

88. Anayasa'nın 33. maddesinin beşinci fıkrasında dernek kurma hürriyetinden ayrı olarak bir derneğin kapatılabilmesine ilişkin hususlar düzenlenmiş olup bu kapsamda anılan fıkra "Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar." hükmüne yer verilmiştir.

89. Bir derneğin kapatılması, derneğin bir üyesinin veya görevlisinin hüküm giymesi nedeniyle dernek kurma hürriyetini kullanamaması gibi kişisel durumdan hukuken bağımsız bir niteliğe sahiptir. Bunun yanı sıra bir derneğin kapatılması hâlinde bundan dernek üyesi veya görevlisi tüm kişiler etkilenmektedir (Bu yönde bkz. *Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç*, § 53; AYM, E.1973/3, K.1973/37, 20/12/1973). Dolayısıyla derneğin kapatılmasına ilişkin bir tasarruf kişilerin dernek kurma hürriyeti ile yakından ilişkili olup bu hürriyetin kullanılması üzerinde etkisinin bulunduğu açıktır.

90. Bu çerçevede derneklerin liste usulüyle kapatılmasını öngören kural dernek kurma hürriyetine sınırlama getirmektedir.

91. Dernek kurma hürriyeti OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür.

92. Anılan hak, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin (MSHUS) 4. maddesinin (2) numaralı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da değildir.

93. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde dernek kurma hürriyetinin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte bu husus, yapılacak düzenlemelerde sınırsız bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelmemektedir. Anılan maddede OHAL'lerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi için bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

94. Terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle devletin varlığına, demokratik düzenine ve millî güvenliğine tehlike oluşturacağı değerlendirilen 375 derneğin kapatılmasına ilişkin tedbirin millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olduğu anlaşılmıştır.

95. Örgütlenme özgürlüğü ve onun bir alt türü olan dernek kurma hürriyeti demokratik yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görüldüğünden OHAL döneminde liste usulü ile derneklerin kapatılmasına ilişkin tedbirin, millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarını gerçekleştirecek daha hafif bir araç bulunup bulunmadığı dolayısıyla gereklilik ilkesini sağlayıp sağlamadığı yönünden de incelenmesi gerekmektedir.

96. Bir derneğin kapatılmasının dernek kurma hürriyetine oldukça ağır bir müdahale olduğu açıktır. Bununla birlikte bir derneğin yönetilme biçimi veya araçları endişelere neden oluyorsa bu kısıtlanabilir bir özgürlüktür. Nitekim Anayasa'nın 33. maddesinin üçüncü fıkrasında dernek kurma hürriyetinin ancak millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla belli koşulların varlığı hâlinde de derneklerin kapatılabilmesinin mümkün olduğu kabul edilmelidir (*Hint Aseel Hayvanları Koruma ve Geliştirme Derneği ve Hikmet Neğuç*, § 51).

97. Dernek kurma hürriyeti üzerinde gerçekleşen bu müdahale ile terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu belirlenen derneklerin kapatılması suretiyle 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminde rol oynayan örgüt, yapı, oluşum veya gruplara sivil toplum platformları yoluyla destek verilmesinin önüne geçilerek bu oluşumların sivil toplum kuruluşu olarak örgütlenmesinin engellenmesinin, böylece zaruri bir öncelik hâline gelen kamu güvenliğinin yeniden tesis edilmesini olumsuz yönde etkileyecek faaliyetlerin önlenmesinin amaçlandığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede olağanüstü hâl döneminde uygulanan tedbirler temel olarak Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet

Yapılanmasının (FETÖ/PDY) oluşturduğu tehlikenin ortadan kaldırılması amacına yönelik olsa da FETÖ/PDY'nin darbe girişimi nedeniyle demokratik devlet yapısına karşı oluşan tehdit ortamında diğer terör örgütleri ya da oluşumların kamu güvenliğine karşı faaliyetlerini daha etkili ve tehlikeli boyuta taşımaları da mümkün olabilir. Bu durum FETÖ/PDY dışında diğer terör grupları ve oluşumlarla da olağan usullerin ötesinde farklı yöntemlerle mücadele edilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarabilir.

98. Millî güvenliğe aykırı faaliyetlerde bulunmak amacıyla kurulmuş veya millî güvenliğe aykırı faaliyetlerin odağı hâline gelmiş bu tür örgütler millî güvenlik, kamu güvenliği ve kamu düzenine karşı özel tehdit oluşturur. Zira bu tür örgütler sahip oldukları örgütlenmiş insan kaynağı ve maddi kaynakları kullanarak söz konusu eylemleri kolaylaştırabilecek veya destekleyebilecek potansiyele sahiptir. Bu nedenle OHAL ilanını gerektiren durumların ortaya çıkması hâlinde bir derneğin kendi amacının veya bağımsız faaliyetlerinin Anayasa'ya aykırı olduğunun anlaşılması durumunda kapatılabileceğinin kabulü gerekir.

99. Kuralda öngörülen derneklere yönelik kapatma işleminin derneklerin sivil toplum kuruluşu olarak toplumsal hayat içindeki vazgeçilmez rolü ve kişilerdeki karşılığı gözönüne alındığında kapatma tedbirinin millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından gereklilik arz etmediği söylenemez.

100. Kuralla, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (6) sayılı listede yer alan dernekler haklarındaki isnatlara cevap verme ve bunlara karşı delil sunma imkânının tanındığı bir soruşturma süreci yürütülmeden ve bu süreç sonunda somut olgu ve olaylar çerçevesinde iddia, savunma ve delillerin tartışılarak ulaşılan sonucun dayandığı maddi ve hukuki temelleri gösteren gerekçeler açıklanmadan kapatılmıştır. Bu yönüyle söz konusu derneklere bir iddia yöneltilerek bunlara karşı savunma ve delil sunma hakkı tanınmadan yani tedbir öncesi bireyselleştirme sağlanmadan liste yöntemiyle *kapatma* tedbirinin uygulandığı anlaşılmıştır.

101. *Yöntemle ilgili sorun* devletin kapatma tedbirinde benimsediği usulün sınırlama getirilen temel hak ve özgürlükler bağlamında

değerlendirilmesini gerekli kılar. Tedbirde uygulanan yöntemin niteliği, sınırlama aracının hafif ya da ağır olup olmadığı ya da olması gerekip gerekmediğinin belirlenmesinde dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur. Buna göre kapatılan kurum ve kuruluşların tedbirin uygulanması aşamasına kadarki sürece ne şekilde dâhil edildiği, durumları değerlendirilerek tedbir kapsamında olmalarını gerektiren fiilî ve hukuki olgulardan haberdar edilip edilmedikleri, haklarındaki iddialara karşı cevap verme ve delil sunma, sürece karşı etkili idari ya da yargısal yollara başvuru imkânının sağlanıp sağlanmadığının gözönüne alınması gerekir. Kısacası söz konusu mesele, kurum ve kuruluşların kapatılması sürecinde *bireyselleştirmenin* ne ölçüde sağlandığının incelenmesini gerektirmektedir.

102. Kuşkusuz kurum ve kuruluşların kapatma tedbirini gerektiren olay ve olgular hakkında bilgilendirilmeleri bu konuda beyanlarının alınarak her bir kurum ve kuruluş özelinde değerlendirme yapılması, tedbir işleminde *bireyselleştirmenin* sağlanması açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda kurum ve kuruluşların tedbir işlemine karşı etkili idari ve yargısal yollara başvurma imkânına sahip olmasının da bireyselleştirmenin sağlanmasında temel bir rolü bulunmaktadır. Olağanüstü dönemlerde dahi söz konusu şart yerine getirilmeden yapılacak uygulamaların keyfiliğe yol açabileceği ve bunun da Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçü içinde değerlendirilemeyeceği açıktır.

103. Bunun yanında dava konusu kuralda sayılan derneklerin bireyselleştirme sağlanmadan kapatılmasının durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olup olmadığının OHAL dönemi koşulları gözönünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, ülkenin içinde bulunduğu şartlar, karşılaşılan tehlikenin yakın ve acil müdahale gerektiren bir niteliğinin olup olmaması, sınırlamanın etki ve derecesi gibi hususların dikkate alınması icap etmektedir.

104. 15 Temmuz darbe girişimi, ülkede terör saldırılarının yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte genel olarak bölücü terör örgütü PKK ile mücadele edilmekle birlikte DHKP/C, El Kaide ve DEAŞ gibi diğer pek çok terör örgütünün de saldırılarına maruz kalınmış ve bunlara karşı da mücadelede bulunulmuştur. Dolayısıyla darbe teşebbüsünün savuşturulmasından sonra teşebbüsle bağlantılı kişilerle veya teşebbüsle doğrudan bağlantılı olmasa bile teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile

ilgili olduğu değerlendirilen kişilere karşı etkili bir mücadele yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 101).

105. Bu açıdan OHAL koşullarında darbe teşebbüsü sürecinde oluşan tehlikeye karşı etkili ve acil tedbir alma ihtiyacının ortaya çıkardığı hukuki ve fiilî zorunluluklar nedeniyle tedbire muhatap dernekler yönünden tedbir öncesi bireyselleştirme sağlanmadan söz konusu tedbirlerin uygulanmasının, tedbir işleminin sorgulandığı etkili idari veya yargısal denetim mekanizmasının tesis edilmesi kaydıyla durumun mazur görülebileceği anlaşılmıştır. Tedbir işlemine ilişkin iddia ve itirazların ileri sürülebileceği başvuru yollarının bulunması, hukukun mutlak üstünlüğünü öngören hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir sonucu olduğu gibi Anayasa'nın 40. maddesinin de bir gereğidir.

106. Anayasa'nın 40. maddesinde Anayasa ile tanınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmaktadır.

107. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır (AYM, E.2018/74, K.2019/92, 24/12/2019, §§ 30, 31).

108. 2/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile OHAL kapsamında başka bir işlem tesis edilmeksizin doğrudan KHK ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere Komisyon kurulmuştur. Anılan KHK, 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'la TBMM tarafından kabul edilerek kanunlaşmıştır.

109. 7075 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Ankara idare mahkemeleri arasından belirlenecek mahkemelerde Komisyon kararlarına karşı iptal davası açılabilmesi öngörülmüştür. Böylece kural kapsamında öngörülen kapatma tedbirinin her bir kurum ve kuruluş

açısından hukukiliğinin denetlenmesi amacıyla Komisyon ve idare mahkemesine başvurma imkânı tanınmıştır.

110. Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirlere karşı Anayasa'nın 40. maddesi bağlamında etkili, makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya devam etmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuru imkânının sağlandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla devletin kural kapsamında tedbir uygulanan kurum ve kuruluşlara, etkili idari ve yargısal yolu sağlama yükümlülüğünü yerine getirdiği görülmüştür.

111. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Komisyona başvuru yolunun ilk bakışta ulaşılabilir, ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğunu kabul etmiştir (*Remziye Duman*, B. No: 2016/25923, 20/7/2017). Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) Komisyona yapılan başvurular ile idare mahkemeleri ve nihai olarak Anayasa Mahkemesi tarafından bireysel başvuru yoluyla yapılacak incelemenin etkili bir hukuk yolu olduğunu belirtmiştir (*Köksal/Türkiye (k.k.)*, B. No: 70478/16, 12/6/2017).

112. Buna göre kapatma tedbirinin her bir dernek yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi yani bireyselleştirmenin sağlanması için Anayasa ve ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verildiği görülmüştür. Başka bir ifadeyle hukuk sisteminde ileriye dönük olsa dahi tedbirlerin amacına uygun ve ölçülü şekilde uygulanmasını sağlayacak şekilde Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari, yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

113. Sonuç olarak darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (6) sayılı listede yer alan derneklerin olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre kapatılmasını düzenleyen kuralın, OHAL'e neden olan şartlar ve özellikle

bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından dernek kurma hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

114. Öte yandan kural kapsamında MGK'nın devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verdiği yapı, oluşum veya gruplarla ilgili tespiti dikkate alınarak dernekler için kapatma tedbirinin öngörülmesi MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırmamaktadır. Bu nedenle kuralda MGK'ya tanınan fonksiyonun Anayasa'nın 118. maddesinde öngörülen yetki sınırlarını aştığı ve bu nedenle kuralın Anayasa'yı ihlal ettiği söylenemez.

115. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda uygulanan derneklerin kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbirler cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunlar için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamıştır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbirlere ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 26., 28., 29., 30., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Kanun'un 3. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının (b) Bendi İle Ekli (7) Sayılı Liste

116. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

117. Dava konusu kuralda terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (7) sayılı listede yer alan yedi gazete, bir dergi ve bir radyonun kapatıldığı hüküm altına alınmıştır. Kural kapsamında yer alan her bir basın-yayın kuruluşu kanun hükmüyle kapatılmış ve bu kuruluşların faaliyetine son verilmiştir.

118. Basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasına ilişkin *tedbirin* OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır.

119. Kuralda öngörülen kapatma tedbiri OHAL'i gerektiren tehlikenin bertaraf edilmesi amacıyla yönelik olarak bu dönemde uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralın, tedbire muhatap basın-yayın kuruluşlarının statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, OHAL süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Kural Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli basın-yayın kuruluşları hakkında hüküm icra edilmiştir. Kuralın Kanun'a ekli listede sayılan basın-yayın kuruluşlarıyla sınırlı olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kural OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralın anayasallık denetiminde Anayasa'nın OHAL'lerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

120. Anayasa'nın 25. maddesinin birinci fıkrasında herkesin düşünce ve kanaat hürriyetine sahip olduğu belirtildikten sonra 26. maddesinin birinci fıkrasında *"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar."* denilmek suretiyle temel hak ve özgürlükler arasında yer alan ifade özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Anayasa'da sadece düşünce ve kanaatler değil bunları açıklama ve yayma biçimleri ve araçları da güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın 26. maddesinde düşüncüyü açıklama ve yayma özgürlüğünün kullanımında başvurulabilecek araçlar *"söz, yazı, resim veya başka yollar"* olarak ifade edilmiş ve *"başka yollar"* ibaresiyle her türlü ifade aracının anayasal koruma altında olduğu gösterilmiştir (AYM, E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 28).

121. Anayasa'nın 28. maddesinin birinci fıkrasında *"Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz."* denilmek suretiyle basın özgürlüğü temel hak ve özgürlükler arasında sayılmış ve güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin dördüncü fıkrasında ise *"Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır."* hükmüne yer verilmek suretiyle bu hakkın mutlak olmadığı ve Anayasa'nın 26. ve 27. madde hükümlerine göre sınırlandırılabilceği kabul edilmiştir. Ayrıca söz konusu maddenin son fıkrasında ise Türkiye'de yayımlanan süreli yayınların belirli şartlar altında mahkeme kararı ile kapatılabileceği öngörülmüştür.

122. Basın özgürlüğü, haber alma, düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama, eleştirme ile bunlara ilişkin yayın ve dağıtım haklarını kapsar. Basın özgürlüğü düşüncenin iletilmesini ve dolaşımını gerçekleştirerek bireyin ve toplumun bilgilenmesini sağlar. Bu bağlamda basın özgürlüğü ile ifade özgürlüğü arasında bir bağ bulunmaktadır. Gerçekten de gazete, dergi veya kitap biçiminde basın yayın yoluyla düşüncenin yayılmasının başlıca aracı olan basın özgürlüğü de ifade özgürlüğünün kullanılma biçimlerinden biridir. Nitekim basın özgürlüğü AİHS'te ayrı bir madde olarak değil ifade özgürlüğünün düzenlendiği madde kapsamında koruma altına alınmıştır (AYM, E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 30).

123. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında basın özgürlüğünün demokratik toplumlar açısından önemine vurgu yapılmıştır. Basın özgürlüğü gazete, dergi, kitap gibi araçlar ile düşünce ve kanaatleri açıklama, yorumlama, bilgi, haber ve eleştirilerin yayın ve dağıtım haklarını kapsamaktadır (AYM, E. 1996/70, K. 1997/53, 5/6/1997). Tüm diğer basın araçları gibi yazılı basın da kamu gücünü kullanan organların siyasi kararlarını, eylemlerini ve ihmallerini sıkı bir denetime tabi tutarak ve vatandaşların karar alma süreçlerine katılımını kolaylaştırarak demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemlerini ve bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerini güvence altına almaktadır (*Kadir Sağdıç* [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 50; *Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş.* [GK], B. No: 2013/2623, 11/11/2015, § 39). Basın özgürlüğü, herkes için geçerli ve yaşamsal öneme sahip bir özgürlüktür (AYM, E.1997/19, K.1997/66, 23/10/1997).

124. Bu çerçevede basın-yayın kuruluşlarının liste usulüyle kapatılmalarını öngören kural ifade ve basın özgürlüğüne sınırlama getirmektedir.

125. İfade ve basın özgürlüğü olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür.

126. Anılan hak, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve AİHS'in 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da değildir.

127. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde ifade ve basın özgürlüğünün kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte bu husus, yapılacak düzenlemelerde sınırsız bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelmemektedir. Anılan maddede olağanüstü hâllerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi için bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

128. Terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle devletin varlığına, demokratik düzenine ve millî güvenliğine tehlike oluşturacağı değerlendirilen yedi gazete, bir dergi ile bir radyonun kapatılmasına ilişkin tedbirin millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ile kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olmadığı söylenemez.

129. Anayasa'nın 28. maddesinde tamamen sınırsız bir basın özgürlüğü öngörülmemektedir. Anayasa'nın 28. maddesi açısından da geçerli olan 26. maddenin ikinci fıkrasında yer alan sınırlamalara uyma yükümlülüğü basın için de geçerli olan bazı görev ve sorumluluklar getirmektedir (*Erdem Gül ve Can DüNDAR* [GK], B. No: 2015/18567, 22/2/2016, § 89; R.V.Y. A.Ş., B. No: 2013/1429, 14/10/2015, § 35).

130. Bilhassa terör örgütlerince basında yer bulabilecek şekilde eylemler gerçekleştirilebilmekte; bu yolla bir yandan bunların taraftarlarına devlet karşısında güçlü olduğu izlenimi verilerek örgüt üyelerinin moral ve motivasyon ihtiyacının giderilmesi sağlanmakta, diğer yandan halk arasına korku salınmaktadır. Kullanılan basın aracının niteliğine göre bilginin çok hızlı yayılmasının sağlanmasıyla herhangi bir yerde gerçekleştirilen terör saldırısından dakikalar içinde tüm dünya haberdar olabilmekte ve eylemin etkisi bir anda büyüyeabilmektedir (Bu yönde bkz. *Birgün İletişim ve Yayıncılık Ticaret A.Ş.* [GK], B. No: 2015/18936, 22/5/2019, § 57).

131. Dolayısıyla basın özgürlüğü ilgililerin meslek ahlâkına saygı göstermelerini, doğru ve güvenilir bilgi verecek şekilde ve iyi niyetli olarak hareket etmelerini zorunlu kılmaktadır. Basın tarafından haber verme görevi esnasında gerçekler çarpıtılabilmekte; gerçeğe uygun bir beyana kamuoyunun gözünde yanlış bir imaj uyandırabilecek vurgular, değer yargıları, varsayımlar hatta imalar eşlik edebilmektedir. Bu durumda basının haber verme görevinin zorunlu olarak ödev ve sorumluluklar ile basın kuruluşlarının kendiliğinden uymaları gereken sınırlar içerdiği kabul edilmelidir (*Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş.*, §§ 42, 43; *Kadir Sağdıç*, §§ 53, 54; *İlhan Cihaner* (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, §§ 60, 61).

132. Dava konusu kuralla Kanun'a ekli (7) sayılı listede yer verilen yedi gazete, bir dergi ve bir radyo kapatılmakta, yani faaliyetine son verilmektedir. Kapatma işleminin sebebi olarak bahsi geçen basın-yayın kuruluşlarının terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı bulunması gösterilmektedir.

133. Basın-yayın kuruluşları ile kamu güvenliği arasındaki yakın ilişki, olağanüstü hâl ilanını gerektiren sebeplerin ortaya çıkması durumunda ve bu nedenle kamu güvenliğini tehdit eden yakın bir tehlikeyle karşı karşıya kalındığında devlete, geçici ya da sürekli olarak basın-yayın kuruluşlarının faaliyetlerine son verme veya askıya alma gibi tasarruflarda bulunma imkânı sağlamaktadır. Kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenen ve kesinleşmiş yargı kararlarına da konu olan birçok yasa dışı faaliyetleri gerçekleştirecek operasyonel bir güce sahip duruma gelen FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle bağlantılı basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasının bu çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir.

134. Basın-yayın kuruluşlarına yönelik olarak uygulanan kapatma tedbiri ile bu tür basın-yayın kuruluşlarının 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminde rol oynayan örgüt, yapı, oluşum veya gruplara moral ve motivasyon sağlamak ve halka korku salmak amacıyla yayın yapmasının önüne geçilmesinin, böylece zaruri bir öncelik hâline gelen kamu güvenliğinin yeniden tesis edilmesini olumsuz yönde etkileyecek faaliyetlerin engellenmesinin amaçlandığı anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra FETÖ/PDY'nin darbe girişimi nedeniyle demokratik devlet yapısına karşı oluşan tehdit ortamında diğer terör örgütleri ya da oluşumların kamu güvenliğine karşı faaliyetlerini daha etkili ve tehlikeli boyuta taşımaları da mümkün olduğundan FETÖ/PDY dışında diğer grup ve oluşumlarla bağlantılı basın-yayın kuruluşları için de benzer önlemlerin alınması gerekebilir. Bu bağlamda dava konusu kural uyarınca basın-yayın kuruluşlarına yönelik olarak uygulanan kapatma tedbirinin basın yayın kuruluşlarının toplumsal hayat içindeki *yönlendirici* rolünün kişilerdeki karşılığı göz önüne alındığında gereklilik arz etmediği söylenemez.

135. Kuralla, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (7) sayılı listede yer alan basın-yayın kuruluşları haklarındaki isnatlara cevap verme ve bunlara karşı delil sunma imkânının tanındığı bir soruşturma süreci yürütülmeden ve bu süreç sonunda somut olgu ve olaylar çerçevesinde iddia, savunma ve delillerin tartışılarak ulaşılan sonucun dayandığı maddi ve hukuki temelleri gösteren gerekçeler açıklanmadan kapatılmıştır. Bu yönüyle söz konusu basın-yayın kuruluşlarına bir iddia yöneltilerek bunlara karşı savunma ve delil sunma hakkı tanınmadan yani tedbir öncesi bireyselleştirme sağlanmadan liste yöntemiyle *kapatma* tedbirinin uygulandığı anlaşılmıştır.

136. Belirtilen hususlar yönünden Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmı ile ekli (6) sayılı listeye ilişkin açıklanan gerekçeler (bkz. §§ 101-112) uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

137. Buna göre kapatma tedbirinin her bir basın-yayın kuruluşu yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi yani bireyselleştirmenin sağlanması için Anayasa ve ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle hukuk sisteminde ileriye dönük olsa dahi

tedbirlerin amacına uygun ve ölçülü şekilde uygulanmasını sağlayacak şekilde Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari, yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

138. Sonuç olarak darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (7) sayılı listede yer alan basın-yayın kuruluşlarının olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre kapatılmasını düzenleyen kuralın OHAL'e neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından ifade ve basın özgürlüğüne *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

139. Öte yandan dava konusu kural kapsamında MGK'nın devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verdiği yapı, oluşum veya gruplarla ilgili tespiti dikkate alınarak basın-yayın kuruluşları için kapatma tedbirinin öngörülmesi MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırmamaktadır. Bu nedenle kuralda MGK'ya tanınan fonksiyonun Anayasa'nın 118. maddesinde öngörülen yetki sınırlarını aştığı ve bu nedenle kuralın Anayasa'yı ihlal ettiği söylenemez.

140. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 29., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda uygulanan basın-yayın kuruluşlarının kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir, cezalandırma

amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamıştır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 30., 33., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 3. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin “Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir.” Bölümü ile Üçüncü Cümlesi

141. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

142. Kurallar, Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan ekli (6) sayılı listede yer alan dernekler ile (7) sayılı listede yer alan basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edilmesini, devre ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesini hükme bağlamaktadır.

143. Söz konusu kurum ve kuruluşların taşınırıları ile her türlü mal varlığının, alacak ve haklarının, belge ve evrakı ile taşınmazlarının ilgisine göre Hazineye bedelsiz devri ile bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescilini öngören kural, OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulanmıştır. Bu nedenle kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

144. Anayasa'nın 35. maddesinde *"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."* denilmektedir.

145. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (*Mahmut Duran ve diğerleri*, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

146. Anayasa'nın 35. maddesinde bir temel hak olarak güvence altına alınmış olan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve ondan tasarruf etme imkânı verir (*Mehmet Akdoğan ve diğerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32). Dolayısıyla malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması mülkiyet hakkına getirilmiş sınırlama niteliğindedir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53).

147. Anayasa'nın 35. maddesi ile mülkiyet hakkına temas eden diğer hükümleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mülkiyet hakkının sınırlanmasıyla ilgili üç kural içerdiği görülmektedir. Buna göre Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında herkesin mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle mülkten barışçıl yararlanma hakkına yer verilmiş, ikinci fıkrasında da mülkten barışçıl yararlanma hakkına müdahalenin çerçevesi belirlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, genel olarak mülkiyet hakkının hangi şartlarda sınırlanabileceği belirlenmekle aynı zamanda mülkten yoksun bırakmanın şartlarının genel çerçevesi de çizilmiştir. Maddenin son fıkrasında ise mülkiyet hakkının kullanımının toplum yararına aykırı olamayacağı kurala bağlanmak suretiyle devletin mülkiyetin kullanımını kontrol etmesine ve düzenlemesine imkân sağlanmıştır. Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde de devlet tarafından mülkiyetin kontrolüne imkân tanıyan özel hükümlere yer verilmiştir. Ayrıca belirtmek gerekir ki mülkten yoksun bırakma ve mülkiyetin düzenlenmesi mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın özel biçimleridir (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, §§ 55-58).

148. Bu çerçevede, ekli (6) sayılı listede yer alan dernekler ile (7) sayılı listede yer alan basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü malvarlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını ve bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edilmesini öngören kurallar mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

149. Dava konusu kurallar kapsamındaki tedbirler, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu tespit edilen kurum ve kuruluşlara ait çeşitli ekonomik değerlerin ivedi olarak kamu kontrolüne alınarak OHAL koşullarında bu değerlerin kaçırılmasının önlenmesi suretiyle bunların millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerde kullanılmasını engelleyerek kamu güvenliği bakımından tehlike arz edebilecek işlem ve eylemlerin kontrol edilmesini amaçlayan bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla kapatılan kurum ve kuruluşlara ait ekonomik değerlerin devlete geçirilmesi suretiyle mülkiyet hakkına getirilen sınırlama, sonuçları yanında özellikle amacı dikkate alındığında mülkün kamu yararına kullanılmasının kontrol edilmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmelidir.

150. Dava konusu kurallar, kapatılan kurum ve kuruluşların Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında kalan her türlü mal varlığı, alacak ve hakları ile belge ve evrakının, ayrıca taşınır ile taşınmaz mallarının Hazineye devredilmesini öngörmek suretiyle mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

151. Mülkiyet hakkı, OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden güvenceler kapsamında değildir.

152. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde mülkiyet hakkının kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi

mümkün olmakla birlikte anılan maddede OHAL'lerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi için bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

153. Ülkenin demokratik yollarla seçilmiş meşru hükûmetini silah zoruyla devirmeye çalışan yapı, oluşum ve gruplarla bağlantılı oldukları gerekçesiyle ekli listelerde yer verilen kurum ve kuruluşlar kapatılmış, kapatma işlemi ile birlikte bunların ekonomik değer teşkil eden varlıkları Hazineye devredilmiştir. Böylece kuralla, OHAL koşullarında belirtilen nitelikteki yapı, oluşum ve gruplarla iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu tespit edilen kurum ve kuruluşlara ait çeşitli ekonomik değerlerin kaçırılmasının önlenmesi suretiyle bunların anılan terör faaliyetlerinin finansmanında kullanılmasının engellenmeye çalışıldığı ve kamu güvenliği bakımından tehlike arz edebilecek herhangi bir işlemde veya eylemde kullanımının ya da herhangi bir şekilde değerlendirilmesinin önlenmesi bakımından ivedi olarak devletin tasarruf yetkisi kapsamına alındığı anlaşılmaktadır. Buna göre kurallar kapsamında kalan kurum ve kuruluşlara ait taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak ile taşınmazların Hazineye devredilmesi suretiyle gerçekleşen müdahalenin söz konusu kurum ve kuruluşlara ait çeşitli ekonomik değerlerin kaçırılmasının ve kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önlenmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

154. Dava konusu kurallar, liste usulüyle kurum ve kuruluşların kapatılmasına ilişkin tedbirden ayrı olarak bunlara ait ekonomik değerlerin Hazineye devredilmesini öngörmektedir. Bu durumda kapatmaya yönelik tedbirin bireyselleştirilerek incelenmesinden ayrı olarak bu kurumların mal varlığının Hazineye devredilmesine ilişkin tedbirin de mülkiyet hakkı yönünden bireyselleştirme yapılarak incelenmesi gerekir (bu yönde bkz. AYM, E. 2018/74, K. 2019/92, 24/12/2019, §§ 30-39). Bu bağlamda, söz konusu kurum ve kuruluşların mal varlığının suçla bağlantısının bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi ve buna yönelik olarak ilgililer tarafından ileri sürülecek iddialar incelenerek bir karar verilmesi gerektiği açıktır.

155. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının gereği olarak Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan

mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri süren kişilere makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanmalıdır.

156. 685 sayılı KHK ile OHAL kapsamında başka bir işlem tesis edilmeksizin doğrudan KHK ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere Komisyon kurulmuş, anılan KHK 7075 sayılı Kanun’la TBMM tarafından kabul edilerek kanunlaşmıştır.

157. 7075 sayılı Kanun’un 11. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Ankara idare mahkemelerinde Komisyon kararlarına karşı iptal davası açılabilmesi öngörülmüştür. Böylece kurallar kapsamında öngörülen kapatma tedbirinin her bir kurum ve kuruluş açısından hukukiliğinin denetlenmesi amacıyla Komisyona ve devamında idare mahkemesine başvurma imkânı tanınmıştır.

158. Anılan Kanun’un 2. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ilk hâlinde, maddede belirtilen işlemlere bağlı olarak OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK’larda yer alan *ilave tedbirler* ile kanun yollarının açık olduğu işlemler hakkında ayrıca başvuru yapılamayacağı belirtilmiştir.

159. İlave tedbirlere karşı Komisyona başvurulamayacağına ilişkin hükmün iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi, söz konusu kuralın Anayasa’nın 40. maddesiyle güvence altına alınan etkili başvuru hakkına aykırılık oluşturduğunu belirterek maddede geçen “...*ilave tedbirler*...” ibaresini iptal etmiştir (AYM, E.2018/74, K.2019/92, 24/12/2019). Kararda, asıl tedbirin hukuka uygun olmasının bu tedbirlerden ayrılabilir nitelikte olan ilave tedbirlerin de mutlaka hukuka uygun olduğu anlamına gelmeyeceği, bu nedenle Anayasa’da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere sınırlama getiren ilave tedbirlerin asıl tedbirlerden bağımsız olarak hukuka uygun olup olmadığının değerlendirilmesinin gerekli olduğu, asıl tedbirden bağımsız olarak uygulanan ilave tedbirlerin hukuka uygun olup olmadığının denetiminin ise ancak yargı makamlarının etkili bir denetim yapmasına imkân verecek bir idari başvuru yolunun öngörülmesiyle mümkün olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 37).

160. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı doğrultusunda 7256 sayılı Kanun’un 41. maddesiyle 7075 sayılı Kanun’a eklenen geçici 4. madde

ile OHAL kapsamında başka bir işlem tesis edilmeksizin doğrudan KHK ile tesis edilen işlemlere bağlı olarak OHAL kapsamında kabul edilen kanunlarda yer alan ilave tedbirlere karşı bir başvuru yolu ihdas edilmiştir. Anılan maddeye göre kurum ve kuruluşların kapatılması tedbirine bağlı olarak OHAL kapsamında kabul edilen kanunlarda yer alan ilave tedbirlerin kaldırılması talebiyle tedbirle ilgili olan kamu kurum ve kuruluşlarına başvuruda bulunulabilecek, kamu kurum ve kuruluşlarının ilave tedbirlere ilişkin kararlarına karşı idare mahkemelerinde iptal davası açılabilecektir.

161. Söz konusu düzenlemeyle kurum ve kuruluşların kapatılması tedbirine bağlı olarak uygulanan ilave tedbirlere karşı idari ve yargısal yollara başvuru imkânı getirilmiştir.

162. Yapılan başvuru üzerine ilgili kamu kurum ve kuruluşu tarafından, kapatılan kurum ve kuruluşlara ait ekonomik değerlerin Hazineye devredilmesini öngören ilave tedbirin hukuka uygun olup olmadığının yanı sıra bu tedbirin olağanüstü hâl ilanını gerektiren sebeplerin bertaraf edilmesi amacını gerçekleştirme açısından elverişli, gerekli ve zorunlu olup olmadığının asıl tedbir olan kapatma tedbirinden bağımsız olarak inceleneceği tabiidir.

163. Madde gerekçesinde de, *“İlave tedbirlere karşı tedbiri uygulayan veya tedbir konusu işlemi gerçekleştirmeye yetkili olan ya da tedbiri kaldırabilecek kurum ve kuruluşlara başvurulabileceği düzenlenmiştir. ... Düzenlemeyle kurum ve kuruluşlara ilave tedbirlerin asıl tedbirin zorunlu sonucu olup olmadığı veya devamının gerekip gerekmediği gibi hususları göz önünde bulundurmak suretiyle başvuruları reddetme veya tedbirlerin kaldırılmasına karar verme imkânı getirilmiştir.”* denilmektedir.

164. Bu açıdan kurallarda öngörülen tedbirlere karşı Anayasa’nın 40. maddesi bağlamında etkili, makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya devam etmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuru imkânının sağlandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla devletin kurallar kapsamında tedbir uygulanan kişilere, etkili idari ve yargısal yolu sağlama yükümlülüğünü yerine getirdiği görülmüştür.

165. Sonuç olarak Kanun’a ekli (6) ve (7) sayılı listelerle kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınır ile her türlü mal varlığı, alacak ve

haklar, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını ve bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edilmesini öngören kuralların, OHAL'e neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin mülkiyet hakkına durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

166. Öte yandan, Anayasa'nın 38. maddesinin onuncu fıkrasında "*Ölüm cezası ve genel müsadere cezası verilemez.*" demek suretiyle kişinin bütün mal varlığı üzerindeki mülkiyetini ortadan kaldıran ve bunları devlete nakleden genel müsadere cezasının uygulanması yasaklanmıştır. Müsaderenin suç ile ilgili veya varlığı suçu oluşturan şeylere ilişkin olması hâli haklı bir durum yaratabilirken suçla hiçbir ilgisi olmayan taşınır, taşınmaz ve haklar da dâhil bütün mal varlığına ilişkin olarak uygulanan bir genel müsadere cezası Anayasa'ya aykırılık oluşturmaktadır (AYM, E. 1987/28, K. 1988/16, 3/6/1988).

167. Kurallarda yer alan, Kanun'a ekli (6) ve (7) sayılı listelerle kapatılan kurum ve kuruluşlara ait ekonomik değer taşıyan varlıkların Hazineye intikal etmesi tedbirinin ise söz konusu varlıkların kapatılan şirketlerin eylem ve işlemleri ile doğrudan bağlantı kurularak bu bağlamdaki niteliklerini dikkate alıp devir ve tescil yapılmasını sağlamaktan ziyade bunların kullanımını kontrol etmek suretiyle kamusal hayata dönük güveni yeniden tesis ederek demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır.

168. Ayrıca kapatılan kurum ve kuruluşların malvarlığının Hazineye devredilmesine ilişkin ilave tedbirlere karşı 7075 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine göre yapılacak başvuru üzerine ilave tedbirler asıl tedbir olan kapatma tedbirinin zorunlu sonucu olup olmadığı veya kapatma tedbiri ile arasında bağlantı bulunup bulunmadığının yanı sıra OHAL'e neden olan şartlar yönünden de inceleneceğinden bu yolla bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânının öngörüldüğü anlaşılmıştır.

169. Bu durumda dernekler ile basın-yayın kuruluşlarının suç teşkil eden faaliyetlerinden birisi ile ilişkilendirmeden bütün mal varlığının üzerindeki mülkiyetin ortadan kaldırılması ve bunların Hazineye devredilmesi sonucunu doğuran ilave tedbire ilişkin olarak idari ve yargısal

başvuru yolları öngörölmek suretiyle mülkiyeti kamuya geçirilen mal varlığının suçla bağlantısının bulunmadığına yönelik olarak ileri sürölecek iddiaların inceleneyeğı ve bu yolla bireyselleştirmenin sağlandığı da gözönüne alındığında söz konusu tedbirlerin Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen genel müsadere cezası yasağına da aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

170. Diğer taraftan Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dava konusu üçüncü cümlesi ise devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesine yönelik kural ise söz konusu işlemlerin yürütölmesinden sorumlu muhatabın tespit edilmesine ilişkindir. Bu çerçevede olağanüstü şartlar kapsamında yöntemsel bir zorunluluğun yerine getirilmesi amacından kaynaklandığı anlaşılan kuralda Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır.

171. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 26., 28. 29., 30., 33., 36., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürölen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görölmemiştir.

ç. Kanun'un 3. Maddesinin (2) Numaralı Fıkranın Birinci Cümlesinin Kalan Kısmı ile İkinci Cümlesi

172. Dava konusu kurallarda Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan dernekler ile basın-yayın kuruluşlarına ait taşınmazların Hazine adına gerçekleştirilecek tapu tescil işleminin her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak yerine getirilmesi öngörölmüş; kapatılan söz konusu kurum ve kuruluşların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden bir hak ve talepte bulunulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

173. Dava konusu kurallar, OHAL dönemi öncesinde taşınmazlar üzerinde tesis edilmiş kısıtlamalar ile taşınmaz yüklerini ve doğmuş borçları kapsayacak şekilde uygulanma imkânına sahiptir. Başka bir ifadeyle kurallar, OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmemektedir. Buna göre kuralların OHAL süresini aşan biçimde uygulanma imkânının bulunduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla kurallara ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

174. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında düzenlenen mülkiyet hakkı mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı aynı haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacağı da koruma altına almaktadır.

175. Dava konusu kurallar, söz konusu taşınmazlar üzerinde üçüncü kişiler lehine herhangi hukuki bir sebeple tesis edilmiş kısıtlama ve/veya taşınmaz yüklerini dikkate almadan tescil işlemlerinin gerçekleşmesini ve ayrıca borçlar bakımından hak ve talepte bulunulamamasını öngörmek suretiyle üçüncü kişilerin mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

176. Mülkiyet hakkına sınırlama getirilirken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca temel haklara sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 371).

177. Kurallarla öngörülen tedbirin ekonomik hayatın gerekleri uyarınca bu dernekler ile basın-yayın kuruluşlarının mal varlığının Hazineye devredilmesinin ardından millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı faaliyetlerin odağı hâline gelebilecek bu kuruluşların varlık, borç ve alacaklarının tasfiyesinin sağlanmasının amaçlandığı, bu yönüyle kuralların meşru bir amacının olduğu ve bu amacı gerçekleştirmek için elverişli ve gerekli olduğu söylenebilir.

178. Kapatılan dernekler ile basın-yayın kuruluşlarının tasfiye sürecinin tamamlanabilmesi için bazı tedbirler alınması makul görülmekle birlikte bunun gerçekleştirilebilmesi için yararlanılabilecek diğer iktisadi veya

hukuki araçlar yerine kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınmazlar üzerinde bulunan kısıtlama ve taşınmaz yükünden arındırılarak Hazine adına tescil edilmesi yoluna gidilmiştir. Ayrıca kapatılan dernekler ile basın-yayın kuruluşlarından alacaklı olanların söz konusu alacaklarından dolayı borçlu dernek veya basın-yayın kuruluşlarına ya da devlete başvurabilme imkânı ellerinden alınmakta, bu yolla bu kişilerin borçlu dernekler ile basın-yayın kuruluşlarından olan alacaklarını tahsil edebilme imkânı ortadan kaldırılmaktadır.

179. Kural bu yönüyle, kapatılan dernekler ve basın-yayın kuruluşlarının sahip oldukları taşınmazlar üzerinde hak sahipliği bulunan kişilerin bu haklardan dolayı taşınmaz üzerinde sahip oldukları hak ve yetkilerini kullanmasını veya bu kurum ve kuruluşlardan alacaklı olan kişilerin mülkiyet hakkı kapsamında bulunan her türlü borç ilişkisinden kaynaklanan alacaklarına kavuşmasını engelleyecek niteliktedir.

180. Bunun yanı sıra iptali istenilen kuralların Kanun'a ekli (6) ve (7) sayılı listelerle kapatılan dernekler ve basın-yayın kuruluşlarının sahibi olduğu taşınmazlar üzerindeki kısıtlamaların ve taşınmaz yükünün lehdarı olan kişiler ile yine bu kurum ve kuruluşlardan alacaklı olan kişilerin bu kapatma tedbiri ile ilgisinin bulunup bulunmadığı konusunda herhangi bir değerlendirme ve tespit içermediği anlaşılmıştır. Bir başka deyişle, OHAL ilanına neden olan olay ve olgularla veya terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla bir bağlantısı olup olmadığına bakılmaksızın kuralda belirtilen taşınmazlar üzerinde hak sahipliği bulunanların veya borç ilişkisinin alacaklılarının hepsinin söz konusu hukuki ilişkilerden kaynaklanan hak ve yetkilerinin ortadan kaldırıldığı görülmektedir. Bu yönüyle kurallar, kamu yararı ile kişisel yarar arasındaki dengeyi bozmak suretiyle mülkiyet hakkının ölçüsüz biçimde sınırlandırılmasına neden olmaktadır.

181. Öte yandan kurallar ile yapılan düzenlemelerden sonra yürürlüğe giren 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (4) numaralı fıkrası ile kapatılan kurum ve kuruluşların devlete intikal eden ekonomik değerleri kapsamında tespiti konu edilebilecek borç ve yükümlülöklere ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilebilmesi ve anılan maddenin (1) numaralı fıkrasında gösterilen koşullarda bu müracaatların değerlendirilebilmesinin mümkün kılındığı anlaşılmıştır.

182. Ancak Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında yapılacak incelemede söz konusu borç ve yükümlülükler bakımından hak iddiasında bulunanlara, devir ve tescil işlemlerinin gerçekleşmesi sürecinde hak iddialarını ortaya koymak bakımından itiraz etme, deliller sunma, açıklamalar yapma imkânının sunulması, yani tedbir öncesi bireyselleştirmenin sağlanması önem arz etmektedir. Dolayısıyla olağan dönem kuralları olarak kabul edilen iptal istemine konu kurallar bakımından olağan dönem rejimine uygun olarak yapılacak anayasallık denetimi 7091 sayılı Kanun'un 5. maddesi ile sağlanan başvuru yolunun dikkate alınmasını mümkün kılmamaktadır.

183. Buna göre, hukuki ilişkinin kurulduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan mevzuata uygun olarak kazanılan haklar ve alacakların talep hakkını ortadan kaldıran düzenleme kişilere aşırı bir külfet yükleyerek mülkiyet hakkına orantısız ve dolayısıyla ölçüsüz bir sınırlama getirmektedir.

184. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 15., 26., 28., 29. 30., 33., 36., 38., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

C. Kanun'un 4. Maddesinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

185. Dava dilekçesinde; terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunanların OHAL'in devamı ve kurumda barındırıldıkları süre zarfında, ülke genelinde uygulanan bütün sınavlara girme haklarının ortadan kaldırılmasının OHAL'in gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu ve ölçülü olmadığı, bu kişilerin eğitim hakkını ihlal ettiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 15. ve 42. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

186. Dava konusu kuralda, terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olarak

ceza infaz kurumunda bulunanların olağanüstü hâlin devamı ve kurumda barındırıldıkları süre zarfında, ülke genelinde uygulanan merkezî sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından ceza infaz kurumu içinde veya dışında yapılan ya da yaptırılan sınavlara giremeyecekleri hükme bağlanmıştır.

187. Kuralın, OHAL'in gerekli kıldığı durumla ilişkili olduğu ve bu uygulamanın yalnızca OHAL süresince geçerli olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Dolayısıyla kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin OHAL'lerde temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılmasını ve durdurulmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

188. Anayasa'nın "*Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi*" başlıklı 42. maddesinin ilk fıkrasında, "*Kimse, eğitim ve öğrenim haklarından yoksun bırakılamaz*" denilerek eğitim ve öğretim hakkının genelliği ilkesi benimsenmiş, ikinci fıkrasında da öğrenim hakkının kapsamının kanunla düzenleneceği belirtilmiştir.

189. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında vurgulandığı üzere eğitim hakkı, yüksek öğretim seviyesini de kapsayan (*Hikmet Balabanoğlu*, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; *İhsan Asutay*, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36) bu çerçevede belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına alan (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 68) bir hak olmakla birlikte kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğretim almasını engellememe şeklinde negatif ödev yükleyen bir nitelik de barındırır (*Adem Ögüt ve diğerleri*, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44; *Yüksel Baran*, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36).

190. Eğitim hakkı, Anayasa'da düzenleniş biçimiyle sosyal bir hak olarak devlete karşı ileri sürülebilir nitelikte bir temel haktır. Devlet, eğitim olanaklarının ve buna ilişkin altyapının sağlanması yükümlülüğü beraberinde, hiçbir ayırım yapmadan, herkesi eşit biçimde bu haktan yararlandırmak durumundadır. İlaveten eğitim hakkı kapsamında devletin, kendi dışında diğer bireyler tarafından da eğitim hakkının kullanılmasını engelleyen uygulamalara son verecek tedbirleri alma yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır.

191. Eğitim hakkını düzenleyen Anayasa'nın 42. maddesinin ceza infaz kurumlarında tutuklu ve hükümlülere eğitim ve öğrenim faaliyeti imkânı sağlanması için bir düzenleme yapılmasını güvence altına aldığı söylenemez (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, § 71). Başka bir ifadeyle Anayasa'nın 42. maddesi devlete ceza infaz kurumlarında tutuklu ve hükümlülere eğitim öğrenim imkânı sağlanması yönünde pozitif bir yükümlülük yüklememiştir.

192. Bununla birlikte 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 67. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, kapalı ve açık ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde ancak eğitim ve iyileştirme programları çerçevesinde kurum yönetimince belirlenen yerlerde görsel ve işitsel eğitim araç ve gereçlerinin kullanımına izin verilebileceği, eğitim ve iyileştirme programları gerekli kıldığı takdirde denetim altında internetten yararlanılabileceği, hükümlünün odasında bilgisayar bulunduramayacağı ancak Adalet Bakanlığının uygun görmesi hâlinde eğitim ve kültürel amaçlı olarak bilgisayarın ceza infaz kurumuna alınmasına izin verilebileceği, (4) numaralı fıkrasında ise bu hakların, tehlikeli hâlde bulunan veya örgüt mensubu hükümlüler bakımından kısıtlanabileceği düzenlenmiştir. Anılan Kanun hükmünde yer verilen hususlar 20/3/2006 tarihli ve 2006/10218 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'te detaylandırılarak açıklanmıştır.

193. Anayasa'nın 42. maddesi; devlete ceza infaz kurumlarında tutuklu ve hükümlülere eğitim öğrenim imkânı sağlanması yönünde pozitif bir yükümlülük yüklememiş olmasına karşın 5275 sayılı Kanun'da ve ikincil mevzuatta yer verilen düzenlemeler çerçevesinde devlet, mahkûmların ceza infaz kurumunun olanakları çerçevesinde uzaktan eğitime devam edebilmesine imkân tanınabilmesini öngörmüştür (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, § 72). Bu kapsamda ceza infaz kurumlarında tutuklu ve hükümlülerin ülke genelinde uygulanan merkezî sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan ya da yaptırılan sınavlara giremeyeceklerini öngören kural, Anayasa'nın 42. maddesi çerçevesinde belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına erişimin sağlanması ve kamu otoritelerinin bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklindeki negatif ödevi bakımından incelenmelidir (benzer yönde bkz. *Mehmet Ali Eneze*, B. No: 2017/35352, 23/5/2018, § 28).

194. Terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunanların, OHAL'in devamı ve kurumda barındırıldıkları süre zarfında ülke genelinde uygulanan merkezî sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından ceza infaz kurumu içinde veya dışında yapılan ya da yaptırılan sınavlara girememeleri, sınav yoluyla eğitime başlamaları *imkânını* ortadan kaldırdığından almak istedikleri eğitimden mahrum kalmalarına sebebiyet vermektedir. Bu açıdan bakıldığında iptali istenilen kuralın eğitim ve öğrenim hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

195. Kişilerin eğitim hakkı OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür.

196. Anılan hak, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve AİHS'in 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da değildir.

197. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde kişilerin eğitim hakkının kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte bu husus, yapılacak düzenlemelerde sınırsız bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelmemektedir. Anılan maddede OHAL'lerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi için bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

198. Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtildiği üzere olağanüstü dönemlerde öngörülen tedbirin olağanüstü duruma neden olan tehlikenin

bertaraf edilmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olması gerekir. Bunun yanında getirilen sınırlama, durumun gerektirdiği oranı aşacak şekilde keyfî niteliğe dönüşmemelidir. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında ölçülülüğün tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm şartları değerlendirilmelidir. Bu çerçevede olağanüstü yönetim usulünün uygulanmasına neden olan tehdit veya tehlikeler, sınırlamaya konu hak ve özgürlüklerin niteliği ve tedbirin alındığı zaman gözönünde bulundurulmalıdır.

199. Bu çerçevede tutuklu ve hükümlülerin sınavlara girme imkânının kısıtlanmasına yönelik değerlendirmelerde tutuklu ve hükümlüler açısından ceza infaz kurumunda bulunmanın doğal ve kaçınılmaz sonuçlarının olduğu unutulmamalıdır. Zira tutuklu ve hükümlülerin temel hak ve hürriyetlere genel olarak sahip olmaları, bu hakların tutuklu ve hükümlüler için ceza infaz kurumu dışındaki bireyler kadar güvence altına alındığı anlamında değerlendirilmemelidir. Ceza infaz kurumlarının işlevi ve amacı kapsamında tutuklu ve hükümlülerin hakları ceza infaz kurumuna girmekle zaten sınırlanmıştır. Eğitim hakkı için de aynı değerlendirme mümkündür (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, § 73).

200. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu konuya ilişkin vermiş olduğu *Mehmet Ali Eneze* (§ 48) kararında da, sınavlara girme bakımından suç temelinde bir kısıtlama yapıldığı, bu kısıtlamada esas alınan hususun ceza infaz kurumu disiplini ve güvenliği olduğu, ceza infaz kurumlarında güvenliğin ve disiplinin sağlanmasının sadece idare için değil mahkûmların güvenliği için de önemli olduğu, bu nedenle belirli suçlardan tutuklu veya hükümlü olanların veya disiplin açısından tehlikeli durumu olan tutuklu veya mahkûmların bazı faaliyetlere katılmasının engellenmesinin kabul edilebilir bir durum olduğu ifade edilmiştir (aynı yönde değerlendirmeler için bkz. *Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, § 80).

201. Ülke genelinde uygulanan merkezî sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılan ya da yaptırılan sınavların organizasyonu karmaşık bir faaliyet olduğu, darbe teşebbüsü sonrasında terör suçları kapsamında çok sayıda kişinin tutuklandığı ve mâhkum olduğu, tutukluların ve hükümlülerin güvenliğini ve muhafazasını sağlamakla görevli kamu görevlilerinin sayısının da önemli ölçüde azalmış olduğu hususları dikkate alındığında

iptali istenilen kuralla eğitim hakkına yönelik sınırlamanın elverişlilik ve gereklilik kriterlerini taşımadığı söylenemez.

202. Bunun yanı sıra terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunanlara yönelik sınavlara girme imkânının kısıtlanmasında yapılacak ölçülülük değerlendirmesinde, anılan kısıtlamanın sadece OHAL'in devamı ve ceza infaz kurumunda barınılan süre ile sınırlı olduğu dikkate alınmalıdır. Ayrıca iptali talep edilen kural ile öngörülen sınavlara girme imkânının ortadan kaldırılmasına yönelik tedbir doğrudan kişilerin öğrencilik statüsüne yönelik değildir. Bir başka deyişle kural, kişilerin devam eden öğrencilik statüsünün sonlandırılmasına yol açmamakta, esasen OHAL süresince ve ceza infaz kurumunda barındırıldıkları süre zarfında sınavlara girme imkânı ortadan kaldırılmaktadır. Dolayısıyla ceza infaz kurumunda güvenlik ve disiplinin sağlanması amacıyla yapıldığı anlaşılan kısıtlamanın orantılı olduğu sonucuna varılmıştır (*Mehmet Ali Eneze, § 49*).

203. Belirtilen hususlar gözönüne alındığında kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin eğitim hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği görülmektedir. Bu nedenle kuralın millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin eğitim hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

204. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15. ve 42. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Ç. Kanun'un 6. Maddesinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

205. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra OHAL'in ilan edilmesi ve bu kararın TBMM tarafından onaylanmasını takip eden süreçte Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa'nın o tarihte yürürlükte bulunan 121. maddesine dayanılarak OHAL KHK'ları çıkarılmıştır. Söz konusu KHK'lar ile OHAL'in ilanına sebep olan olay ve olguların bertaraf edilmesi amacıyla kişi ve kuruluşlara yönelik birtakım tedbirler öngörülmüştür.

206. Bu çerçevede OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'lar ile terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı bulunduğu belirtilen dernek, vakıf, sendika, federasyon ve konfederasyon gibi sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra özel sağlık kuruluşları, özel öğretim kuruluşları, vakıf yükseköğretim kurumları ile basın-yayın alanında faaliyet gösteren özel radyo, özel televizyon, gazete ve dergiler, haber ajansları, yayınevleri ve dağıtım kanalları kapatılmıştır.

207. Kurum ve kuruluşların kapatılması tedbiri, OHAL KHK'larının yanı sıra bu KHK'ların verdiği yetkiye istinaden idari işlemlerle de uygulanmıştır. Bu kapsamda 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı belirlenen ve ekli listelerde yer almayan özel ve vakıf sağlık kurum ve kuruluşları, özel öğretim kurum ve kuruluşları ile özel öğrenci yurtları ve pansiyonları, vakıflar, dernekler, vakıf yükseköğretim kurumları, sendikalar, federasyonlar ve konfederasyonların, ilgili bakanlıklarda bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakan onayı ile kapatılacağı hükme bağlanmıştır. Benzer bir düzenleme 27/7/2016 tarih ve 29783 (2. mükerrer) sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 668 sayılı OHAL KHK'sının 2. maddesinin (4) numaralı fıkrasında da yer almaktadır.

208. Bununla birlikte kapatılan bazı kurum ve kuruluşlar hakkında verilen kapatma kararlarının ilerleyen süreçte geri alındığı görülmektedir. Bu bağlamda, kapatılan kurumlardan bazıları yine OHAL KHK'ları ile listelerden çıkarılarak kapatma işlemi geri alınmış ve kapatma işleminin tüm hüküm ve sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılması yoluna gidilmiştir.

209. Bunun dışında 7075 sayılı Kanun'un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde kurum ve kuruluşların kapatılmasına ilişkin işlemlerin kaldırılmasına yönelik olarak Komisyona başvuru hakkı tanınmıştır. Komisyon kararlarına karşı da idare mahkemelerinde dava açma imkânı getirilmiştir. Ayrıca ilgili bakanlıklarda bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakan onayı ile tesis edilen kapatma işlemine karşı idare mahkemelerinde dava açma imkânı bulunmaktadır.

210. Buna göre Komisyon ve idare mahkemeleri tarafından yapılacak incelemede, kapatılan kurum ve kuruluşların terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olup olmadığı hususlarının değerlendirileceği, bu değerlendirmenin sonucunda terör örgütleriyle bağlantılı olmadığı tespit edilen kurum ve kuruluşlar hakkında tesis edilen kapatma işleminin iptal edilebileceği açıktır.

211. Dava konusu kuralda ise 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ilan edilen OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'lar çerçevesinde, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı nedeniyle kapatılan kurum ve kuruluşlar tarafından, kapatma dolayısıyla hiçbir surette tazminat talebinde bulunulamayacağı hükme bağlanmıştır. Böylece hakkındaki kapatma işlemi kaldırılan kurum ve kuruluşların kapatma nedeniyle idari veya yargısal yollara başvuru suretiyle tazminat talep etme hakkı ortadan kaldırılmıştır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

212. Dava dilekçesinde özetle, kuralla OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'lar çerçevesinde kapatılan kurum ve kuruluşlar tarafından kapatma dolayısıyla hiçbir surette tazminat talebinde bulunulamayacağı hükme bağlanmak suretiyle yargı yoluna başvuru imkânının ortadan kaldırıldığı, bu durumun hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği, ayrıca kuralın basın-yayın kuruluşlarını ilgilendirmesi nedeniyle ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, süreli ve süresiz yayın hakkı ile basın araçlarının korunması haklarının da ihlaline sebebiyet verdiği, derneklerin kapatılması açısından ise örgütlenme özgürlüğüne aykırı olduğu, ayrıca mülkiyet hakkını ihlal ettiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmektedir.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

213. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. ve 40. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

214. Dava konusu kural, OHAL süresini aşacak biçimde uygulanmaya imkân vermektedir. Başka bir ifadeyle kural olağanüstü hâl süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmemektedir. Bu durumda kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

215. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında *“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir”* hükmüne yer verilmiştir.

216. Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan hak arama hürriyetinin temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Mahkemeye erişim hakkı, hukuki bir uyumsuzluğun bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne götürülmesi hakkını da kapsar. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2019/106, K.2019/100, 25/12/2019, § 16).

217. Bu çerçevede Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır (AYM, E.2018/74, K.2019/92, 24/12/2019, § 31; E. 2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, §§ 16, 17).

218. Ayrıca Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasında, *idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu*; yedinci fıkrasında da *idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü bulunduğu* hüküm altına alınarak idarenin hukuka bağlılığı, yargı denetimi sayesinde etkili biçimde sağlanmış ve idare edilenler, idarenin kanunsuz ve keyfî davranışlarına karşı korunmuştur. Anayasa'da sayılan istisnai hâller dışında idari eylem ve işlemlere karşı yargı yolunun kapatılabilmesi mümkün değildir. Anayasa'nın anılan hükmü, yetkili idare organlarının kamu hizmetlerini yürütmek üzere idari eylem ve işlem şeklinde ortaya koydukları tasarrufların kanunun koyduğu esas ve şekillere ve kanunun amacına

uygun olarak yapılmış olup olmadığının yargı mercilerince incelenip değerlendirilmesini gerektirmektedir (AYM, E.2018/2, K.2018/43, 2/5/2018, §§ 6, 7).

219. Hakkın özü, dokunulduğunda söz konusu temel hak ve özgürlüğü anlamsız kılan çekirdek alanı ifade etmekte olup bu yönüyle her temel hak açısından kişiye dokunulmaz asgari bir alan güvencesi sağlamaktadır. Bu çerçevede hakkın kullanılmasını önemli ölçüde güçleştiren, hakkı kullanılamaz hâle getiren veya ortadan kaldıran sınırlamalar hakkın özüne dokunmaktadır (AYM, E.2017/178, K.2018/82, 11/7/2018, § 13; E.2017/136, K.2018/7, 18/1/2018, § 12).

220. Dava konusu kuralla, OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'lar çerçevesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı nedeniyle kapatılan kurum ve kuruluşların, kapatma dolayısıyla hiçbir surette tazminat talebinde bulunamayacağı düzenlenmiştir.

221. Kuralın gerekçesinde, madde ile FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle bağlantılı oldukları gerekçesiyle kapatılan kurum ve kuruluşların bilahare haklarındaki hüküm ve işlemlerin kaldırılması hâlinde tazminat talebinde bulunamayacağının hüküm altına alındığı belirtilmektedir.

222. Kuralla, OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'larla ya da bu KHK'lar ile verilen yetkiye istinaden idari işlemle kapatılan kurum ve kuruluşların, gerek OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'larla gerekse Komisyon veya idari yargı kararı gereğince haklarındaki kapatma tedbirinin ve kapatma işlemine bağlı tüm hüküm ve işlemlerin ortadan kaldırılması hâlinde kapatma dolayısıyla uğradıkları zararlarının tazmini amacıyla yapabilecekleri idari ve yargısal başvuru yolları kapatılmaktadır. Diğer bir ifadeyle kapatma nedeniyle idari veya yargısal yollara başvuru suretiyle tazminat talep etme hakkı ortadan kaldırılmaktadır.

223. Öte yandan OHAL kapsamında doğrudan OHAL KHK'ları ile tesis edilen işlemler hakkında Komisyona başvuru hakkı tanınmakla birlikte OHAL KHK'ları ile öngörülen tedbirler nedeniyle kişilerin veya kurum ve kuruluşların uğramış oldukları zararların tazmini amacıyla Komisyona başvurması mümkün değildir. Bir başka deyişle, Komisyonun görevi kurum

ve kuruluşların kapatılmasına ilişkin işlemler hakkındaki başvuruları değerlendirip karar vermekten ibaret olup hakkında öngörülen tedbirler nedeniyle kurum ve kuruluşların uğramış oldukları zararların tazmini amacıyla Komisyona başvuru imkânı tanınmamıştır.

224. Bunun yanı sıra OHAL KHK'ları ile uygulanan tedbirler herhangi bir idari işleme dayanmadığından bu tedbirlere karşı doğrudan idari yargı mercilerinde dava açma imkânı bulunmamaktadır. İdari yargı mercilerinde OHAL KHK'ları ile uygulanan tedbirlere ilişkin olarak ancak Komisyon kararlarına karşı dava açılması mümkündür. Açılan bu davalarda yapılacak inceleme ise Komisyon kararının hukuka uygun olup olmadığıyla sınırlıdır. Ayrıca ilgili bakanlıklarda bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakan onayı ile tesis edilen kapatma işlemine karşı idare mahkemelerinde açılacak davalarda da sadece dava konusu işlemin hukuka uygunluğunun denetimi yapılabilecektir.

225. Buna göre dava konusu kuralla birlikte OHAL KHK'larında yer verilen tedbirlere karşı öngörülen idari ve yargısal başvuru yolları birlikte değerlendirildiğinde, kapatılan kurum ve kuruluşların kapatma dolayısıyla uğramış oldukları zararların tazmini amacıyla herhangi bir idari ve yargısal yola başvurusu ve tazminat talebinin idari ve yargı mercileri tarafından etkili bir şekilde denetimi mümkün değildir.

226. Bu durumda dava konusu kural, ilgililerin mahkemeye erişim hakkı ile etkili başvuru hakkını kullanılamaz hâle getirmekte olup bu yolla hak arama hürriyetinin özüne dokunmaktadır.

227. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 36., 40. ve 125. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural Anayasa'nın 13., 36., 40. ve 125. maddelerine aykırı bulunarak iptal edildiğinden ayrıca 2., 26., 28., 29., 30., 33., 35. ve 38. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

D. Kanun'un 8. Maddesinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

228. Dava dilekçesinde özetle; bazı belediyelerce yapılan kamu ihaleleri sonucunda imzalanmış sözleşmelerin resen feshedilmesinin sözleşme

özgürlüğüne ve mülkiyet hakkına müdahale oluşturduğu, kuralda yer alan iltisak ve irtibat kavramlarının içeriğinin belirsiz ve öngörülemez olduğu, hangi somut eylemlerin bu kapsamda değerlendirileceğinin ortaya konulmadığı, bu belirlemenin Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılmasının keyfî uygulamalara sebebiyet verebileceği, feshedilen ihalelerle ilgili olarak yüklenicilere herhangi bir şekilde ceza, tazminat ya da başka bir ad altında ödeme yapılmamasının hukuk devleti ilkesi ile hak arama özgürlüğü ve mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 13., 35., 36. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 8. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan "...terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi..." İbaresini

229. Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasında 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 45. maddesinin ikinci fıkrasına göre belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile sermayesinin %50'sinden fazlası bu belediyelere ait ortaklıklarda, 5/1/2002 tarihli ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'na göre imzalanan her türlü mal veya hizmet alımları ile yapım işlerine ilişkin sözleşmelerdeki yüklenicilerin, terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi ya da imzalanan bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi hâlinde bu sözleşmelerin belediye başkanı veya belediye başkan vekili tarafından tek taraflı olarak resen feshedileceği hüküm altına alınmıştır. Fıkra da yer alan "...terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

230. 5393 sayılı Kanun'un "Belediye başkanlığının boşalması hâlinde yapılacak işlemler" başlıklı 45. maddesinin ikinci fıkrasında, belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesinin terör veya terör örgütlerine yardım ve yataklık suçları sebebiyle görevden uzaklaştırılması veya tutuklanması ya da kamu hizmetinden yasaklanması veya başkanlık sıfatı veya meclis üyeliğinin sona ermesi hâllerinde 46. maddedeki makamlarca belediye başkanı veya başkan vekili ya da meclis üyesi görevlendirileceği düzenlenmiştir.

Anılan Kanun'un 46. maddesinde ise belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni belediye başkanı veya başkan vekili seçiminin yapılamaması durumunda seçim yapılınca kadar belediye başkanlığına büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğer belediyelerde vali tarafından görevlendirme yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

231. Dava konusu kural, OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olmasına rağmen OHAL süresini aşacak biçimde uygulanmaya imkân vermektedir. Başka bir ifadeyle kural OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmemektedir. Bu nedenle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

232. Anayasa'nın 48. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde *"Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir"* denilmek suretiyle temel hak ve özgürlükler arasında yer alan çalışma ve sözleşme hürriyeti güvence altına alınmıştır.

233. Kural, 5393 sayılı Kanun'un 45. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca İçişleri Bakanı veya vali tarafından belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile sermayesinin %50'sinden fazlası bu belediyelere ait ortaklıklar tarafından 4735 sayılı Kanun'a göre imzalanan sözleşmelerdeki yüklenicilerin, terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi durumunda bu sözleşmelerin resen feshedileceğini öngörmek suretiyle çalışma ve sözleşme hürriyetini sınırlamaktadır.

234. Anayasa'nın 13. maddesinde *"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz"* denilmiştir. Buna göre çalışma ve sözleşme hürriyetine sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

235. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin ancak Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen nedenlere bağlı olarak sınırlanabileceği öngörülmüş ise de bu, düzenlendiği maddede hiçbir

sınırlama nedenine yer verilmeyen hakların mutlak olduğu ve bunların hiçbir şekilde sınırlanamayacağı anlamını taşımamaktadır. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında da belirtildiği üzere temel hak ve hürriyetlerin doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu gibi Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallar da temel hak ve hürriyetlerin sınırını oluşturur. Bir başka deyişle temel hak ve özgürlüklerin kapsamının ve objektif uygulama alanının her bir norm yönünden bağımsız olarak değil Anayasa'nın bütünü içerisindeki anlama göre belirlenmesi gerekir.

236. Anayasa'nın 5. maddesinde demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Terörle mücadele ederek kişilerin ve toplumun huzur ve güvenliğini sağlamanın devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu ödevler kapsamında kaldığında tereddüt bulunmamaktadır. Bu yönüyle millî güvenliğin sağlanması amacıyla çalışma ve sözleşme hürriyetine sınırlama getirilmesi mümkündür (AYM, E.2019/110, K.2021/85, 11/11/2021, § 48; E.2018/90, K.2019/85, 14/11/2019, § 38).

237. Kaldı ki kamu ihalelerine katılım, işin doğasından kaynaklanan bazı sınırlamalara tabi olabilir. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ve idari faaliyetlerin yürütülmesi bakımından büyük önem arz eden kamu ihalelerinin belirli şartlar ve buna uygun usuller ile gerçekleştirilmesi bir zorunluluktur. Bu kapsamda ihalelere katılacak kişiler için mali, teknik, mesleki yeterlik yanında güvenlik koşullarının da belirlenmesi kaçınılmazdır (AYM, E.2018/90, K.2019/85, 14/11/2019, § 39).

238. Bu kapsamda terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı tespit edilenlerin kamu ihalelerine katılmak suretiyle imzalamış oldukları her türlü mal veya hizmet alımları ile yapım işlerine ilişkin sözleşmelerinin feshedilmesini öngören kuralın millî güvenlik amacı ile öngörüldüğü ve anayasal anlamda meşru bir amaç taşıdığı anlaşılmıştır.

239. Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında çalışma ve sözleşme hürriyetini sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin bulunması yeterli değildir. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları

sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir. Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

240. Kuralla terör örgütleriyle iltisakı veya bunlarla irtibatı tespit edilenlerin kamu ihalelerine katılmak suretiyle imzalamış oldukları her türlü mal veya hizmet alımları ile yapım işlerine ilişkin sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmekte olup kuralda geçen iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına gelmektedir. Anılan ibareler genel kavram niteliğinde olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında belirtilen nedenlerle bunların kategorik olarak belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemeyeceğinden kuralın kanunilik ölçütünü sağladığı sonucuna varılmaktadır.

241. Anayasa'nın 13. maddesinde güvence altına alınan *ölçülülük* ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılacak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılacak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılacak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

242. Millî güvenlik bakımından sakınca oluşturabilecek fiil veya durumları nedeniyle kişilerin 4735 sayılı Kanun'a göre imzalanan her türlü mal veya hizmet alımları ile yapım işlerine ilişkin sözleşmelerinin belediye başkanı veya belediye başkan vekili tarafından tek taraflı olarak resen feshedileceğini düzenleyen kural kanun koyucu tarafından getirilen idari bir önlem niteliğindedir. Bu çerçevede millî güvenliğin sağlanması amacıyla kuralda öngörülen sınırlamanın elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

243. Bununla birlikte idari önlemlere başvurulabilmesi bu önlemler bakımından sınırsız bir yetkiye sahip olunması anlamını taşımamaktadır. Kural, terör örgütleriyle iltisaklı yahut irtibatlı olma bakımından Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bildirim esas almakta; bu yönde

bir bildirim yapılması hâlinde kişilerin otomatik olarak 4735 sayılı Kanun çerçevesinde imzalamış oldukları sözleşmelerin resen feshedilmesi sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca kuralın, bu konuda yapılacak yargısal denetimin de etkinliğini sınırlayabilecek şekilde düzenlendiği ve yargısal süreçte idari işlem denetlenirken yüklenicilerin terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu konusunda ilgili kolluk biriminin bildirimının bulunup bulunmadığıyla sınırlı bir denetim yetkisi verdiği anlaşılmıştır.

244. Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/90, K.2019/85 sayılı kararında da belirtildiği üzere Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bildirimin kural olarak ceza soruşturmasına esas alınabilecek nitelikte bilgi ve belgelere dayanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu kapsamdaki değerlendirmeye esas alınan olay ve olguların istihbari nitelikte olması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle kamu ihalelerini gerçekleştiren idarelerce tesis edilecek işlemlerle ilgili yargısal denetim daha da önemli hâle gelmektedir. Ceza soruşturmasına esas alınabilecek nitelikte bilgi ve belgelere dayanma zorunluluğu olmayan güvenlik kurumlarınca yapılacak değerlendirmenin otomatik sonuç doğurması ile idarelere ve idari işlemi denetleyecek mahkemelere gerçek ve tüzel kişilerin terör örgütleriyle iltisakı yahut bunlarla irtibatı bulunup bulunmadığı hususunda değerlendirme yapma yetkisinin verilmemesi, söz konusu bildirimlerin doğruluğunu denetleme ve gerçek duruma göre idari işlem tesis etme imkânını önemli ölçüde sınırlamaktadır. Kanun'da anılan yetkinin kuralın getiriliş amacına uygun olarak kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki olası keyfilikleri önleyecek yasal güvencelere de yer verilmediği görülmektedir.

245. Buna göre kamu ihalelerini yapan idareler ile bu işlemleri denetleyecek mahkemelere değerlendirme yapma imkânı vermeyen düzenlemenin yukarıda belirtilen sonuçları dikkate alındığında çalışma ve sözleşme hürriyetine yönelik orantısız bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır.

246. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 48. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması

nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 35. ve 36. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 8. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan "...imzalanan bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi..." İbares

247. Kanun'un 8. maddesinin birinci fıkrasında 5393 sayılı Kanun'un 45. maddesinin ikinci fıkrasına göre belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile sermayesinin %50'sinden fazlası bu belediyelere ait ortaklıklarda, 4735 sayılı Kanun'a göre imzalanan her türlü mal veya hizmet alımları ile yapım işlerine ilişkin sözleşmelerdeki yüklenicilerin terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi ya da imzalanan bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi hâlinde bu sözleşmelerin belediye başkanı veya belediye başkan vekili tarafından tek taraflı olarak resen feshedileceği öngörülmekte olup anılan fıkrada yer alan "...imzalanan bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

248. Kural, OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olmasına rağmen OHAL süresini aşacak biçimde uygulanmaya imkân vermektedir. Başka bir ifadeyle kural OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmemektedir. Bu nedenle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

249. Kural, 5393 sayılı Kanun'un 45. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca İçişleri Bakanı veya vali tarafından belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile sermayesinin %50'sinden fazlası bu belediyelere ait ortaklıklar tarafından 4735 sayılı Kanun'a göre imzalanan sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi hâlinde resen feshedileceğini öngörmek suretiyle çalışma ve sözleşme hürriyetini sınırlamaktadır.

250. 4735 sayılı Kanun'un 2. maddesinde, bu Kanun'un 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'na tabi kurum ve kuruluşlar tarafından söz konusu Kanun hükümlerine göre yapılan ihaleler sonucunda düzenlenen sözleşmeleri kapsadığı belirtilmiştir; 4. maddesinin ikinci fıkrasında, bu Kanun kapsamında yapılan sözleşmelerin taraflarının sözleşme hükümlerinin uygulanmasında eşit hak ve yükümlülüklerle sahip oldukları, ihale dokümanı ve sözleşme hükümlerinde bu prensibe aykırı maddelere yer verilemeyeceği ve Kanun'un yorum ve uygulanmasında da bu prensibin gözonünde bulundurulacağı hükme bağlanmıştır; aynı Kanun'un 36. maddesinde de bu Kanun'da hüküm bulunmayan hâllerde 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür.

251. Anılan Kanun hükümlerine göre tarafların eşitliği esas alınarak düzenlenen kamu ihale sözleşmelerinin özel hukuk hükümlerine tabi olacağı açıktır.

252. Sözleşme iki taraflı bir hukuki işlem olup tarafların karşılıklı ve birbirine uygun surette irade açıklamalarıyla meydana gelir. Sözleşme özgürlüğü, özel hukuktaki irade özerkliği ilkesinin anayasa hukuku alanındaki dayanağıdır (AYM, E.2016/192, K.2017/160, 29/11/2017, § 13). Türk hukukunda tanınan bu ilke çerçevesinde taraflar, istediği zaman istediği bir kişiyle herhangi bir konuda hukuksal ilişki kurabilmekte, bu ilişkiyi değiştirebilmekte veya bu ilişkiyi ortadan kaldıracılabilmektedir.

253. 4735 sayılı Kanun'da gerek yüklenicinin gerekse idarenin sözleşmenin feshi yoluna başvurabileceği durumlar ile sözleşmenin feshine ilişkin diğer düzenlemeler yer almaktadır. Buna göre Kanun'un 20. maddesinde, yüklenicinin taahhüdünü ihale dokümanı ve sözleşme hükümlerine uygun olarak yerine getirmemesi veya işi süresinde bitirmemesi üzerine, ihale dokümanında belirlenen oranda gecikme cezası uygulanmak üzere, idarenin en az on gün süreli ve nedenleri açıkça belirtilen ihtarına rağmen aynı durumun devam etmesi veya sözleşmenin uygulanması sırasında yüklenicinin 25. maddede sayılan yasak fiil veya davranışlarda bulunduğu tespit edilmesi hâllerinde, idarenin ayrıca protesto çekmeye gerek kalmaksızın sözleşmeyi feshedebileceği, kesin teminat ve varsa ek kesin teminatların gelir kaydedileceği ve hesabın genel hükümlere göre tasfiye edileceği düzenlenmiştir.

254. Ayrıca 4735 sayılı Kanun'un 21. maddesinde, yüklenicinin, ihale sürecinde 4734 sayılı Kanun'a göre yasak fiil veya davranışlarda bulunduğu, yani sözleşmeden önceki yasak fiil veya davranışlarının sözleşme yapıldıktan sonra tespit edilmesi hâlinde de idarenin sözleşmeyi feshedebileceği, kesin teminat ve varsa ek kesin teminatların gelir kaydedileceği ve hesabın genel hükümlere göre tasfiye edileceği düzenlenmiştir.

255. Kuralda ise, özel hukuk hükümlerine tabi olan ve 4735 sayılı Kanun'a göre imzalanan her türlü mal veya hizmet alımları ile yapım işlerine ilişkin sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi hâlinde bu sözleşmelerin belediye başkanı veya belediye başkan vekili tarafından tek taraflı olarak resen feshedileceği hükme bağlanmıştır. Böylece dava konusu kuralla Kanun'da belirtilen kamu ihale sözleşmelerinin taraflarından birisi olan idareye, 4735 sayılı Kanun'da düzenlenen şartlardan bağımsız olarak kamu ihale sözleşmesinin feshedilmesi imkânı verilmektedir.

256. Buna göre *belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi* şartı, geniş bir çerçeve çizmektedir. Zira belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edilmesi düzenlemesinden, yüklenicinin sadece ihale sürecinde bulunduğu yasak fiil veya davranışlardan veya sözleşme konusu işin yapılmamasından kaynaklanan ya da sözleşmeye aykırı davranışları nedeniyle ortaya çıkan bir durumun kastedilmediği, sınırları ve koşulları belirsiz, 4735 sayılı Kanun'da öngörülen fesih sebeplerini de aşan geniş bir durumun öngörüldüğü anlaşılmıştır.

257. Ayrıca kuralda belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin nasıl belirleneceği, bu belirlemenin kim tarafından yapılacağı, hangi kamu kurum ve kuruluşunun bu konuda yetkili olduğu, hangi durumların ortaya çıkması veya hangi tespit ve değerlendirmelerin yapılması hâlinde belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiği sonucuna varılacağı hususlarında belirli ve öngörülebilir bir düzenleme yer almamaktadır. Bu durum kuralın uygulanması konusunda bir belirsizlik meydana getirmektedir.

258. Bu itibarla İçişleri Bakanı veya vali tarafından belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyeler ve bunların bağlı kuruluşları ile sermayesinin %50'sinden fazlası bu belediyelere ait ortaklıklar tarafından 4735 sayılı Kanun'a göre imzalanan sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin

önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi hâlinde bu sözleşmelerin resen feshedileceğini öngören kuralın, hukuki öngörülebilirlik ve belirlilik ilkelerine aykırı olacak şekilde düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

259. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Basri BAĞCI bu görüşe katılmamıştır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13. ve 48. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural, Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 35. ve 36. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

c. Kanun'un 8. Maddesinin Birinci Fıkrasının Kalan Kısmı İle İkinci Fıkrası

260. 7083 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi..." ve "...imzalanan bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi..." ibarelerinin iptal edilmesi nedeniyle fıkranın kalan kısmı ile maddenin (2) numaralı fıkrasının uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle 7083 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (1) numaralı fıkrasının kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrası, 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu kurallar yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

261. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

262. Bu kapsamda 7083 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi..." ve "...imzalanın bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi..." ibarelerinin iptal edilmesi nedeniyle fıkranın kalan kısmı ile maddenin (2) numaralı fıkrasının uygulanma imkânı kalmadığından 7083 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi..." ve "...imzalanın bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi..." ibareleri dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

V. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

263. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırılabileceği belirtilmektedir.

264. 7083 sayılı Kanun'un; 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu kurallara ilişkin iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

265. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların bu hâliyle uygulanmasının telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına sebebiyet

vereceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresine,

2. 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "... her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi ile ikinci cümlesine,

3. 6. ve 8. maddelerine,

yönelik yürürlüğün durdurulması taleplerinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu cümlelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

C. 1. 1. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci ve üçüncü cümlelerine,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerine,

c. (3) numaralı fıkrasına,

2. 3. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasına,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi dışında kalan bölümü ile üçüncü cümlesine,

3. 4. maddesine,

4. Ekli (1), (2), (3), (4), (6) ve (7) sayılı listelerine,

yönelik iptal talepleri, 13/10/2022 tarihli, E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararlar reddedildiğinden bu maddeye, fıkralara, cümlelere, bölüme, kısma ve listelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

13/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VII. HÜKÜM

6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin;

i. "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. İkinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN

BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 3. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi dışında kalan bölümü ile üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. Birinci cümlesinde yer alan “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi ile ikinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 4. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

Ç. 6. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. 8. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının;

a. “...terör örgütlerine iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğunun Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilmesi...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. “...imzalanan bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi...” ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Basri BAĞCI'nın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

c. Kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

E. Ekli (1), (2), (3), (4), (6) ve (7) sayılı listelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

13/10/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi dışında kalan kısmının ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

2. Dava konusu kuralın da içinde bulunduğu maddenin (1) numaralı fıkrasına göre "*Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan*" ve ekli (6) ve (7) nolu listelerde yer alan dernekler ve basın-yayın kuruluşları kapatılmıştır. İptali istenen kural ise kapatılan bu kuruluşlara ait olan taşınır ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edilmesini öngörmektedir. Bu haliyle kural kapatılan kuruluşlara ait taşınır ve taşınmaz tüm mal varlıklarının, alacak ve haklarının bedelsiz olarak Hazineye devrini, taşınmazların da tapuda resen Hazine adına tescilini sağlamaktadır.

3. İptali istenen kuralın OHAL tedbiri mahiyetinde olduğu, dolayısıyla anayasallık denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği açıktır. Bu madde uyarınca olağanüstü hallerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir ya da bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Ancak bu müdahalelerin (a) milletlerarası yükümlülükleri ihlal etmemesi, (b) 15. maddenin ikinci fıkrasında yer alan çekirdek haklara dokunmaması ve (c) durumun gerektirdiği ölçüde olması zorunludur.

4. Anayasa'nın 35. maddesine göre herkes mülkiyet hakkına sahiptir. Bu hak ancak kamu yararı amacıyla sınırlanabilir. Anayasa'nın "*Suç ve cezalara ilişkin esaslar*" kenar başlıklı 38. maddesinin onuncu fıkrasında mülkiyet hakkına en ağır müdahale olan "*genel müsadere cezası*"nın verilemeyeceği belirtilmektedir. Anayasa'da mutlak şekilde yasaklanan "*genel müsadere*", madde gerekçesinde "*bir suç nedeniyle kişinin, suçla ilgisi bulunmayan bütün mal varlığına el koyma*" olarak tanımlanmıştır. 2004 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonrasında "*ölüm cezası*" ile birlikte zikredilen "*genel müsadere*

cezası”nın modern ceza hukukunda yeri olmadığı konusunda geniş bir mutabakat bulunduğu bilinmektedir.

5. Anayasa Mahkemesi, bir kararında genel müsadereyi “*Suçlunun menkul veya gayrimenkul bütün mallarının üstündeki mülkiyetini ortadan kaldıran ve bunları devlete nakleden bir ceza*” olarak tanımlamış ve günümüz ceza hukuku anlayışında bunun kabul edilmediğini belirtmiştir (AYM, E. 1987/28, K. 1988/16, 3/6/1988). Mahkeme bu yaklaşımla 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun geçici 9. maddesini Anayasa’ya aykırı bularak iptal etmiştir. Bu madde, diğer hususlar yanında, idareleri kayyımına verilen dernek ve vakıflara ait taşınır ve taşınmaz malların Hazineye devrini öngörmekteydi. Anayasa Mahkemesi, düzenlemenin mülkiyet hakkını sınırlandırmanın ötesinde, “*bu kuruluşların mülkiyet hakkını tümüyle ortadan kaldırmakta*” ve sonuçları bakımından “*genel bir zorallım*” mahiyetinde olduğunu belirterek Anayasa’nın diğer maddeleri yanında 35. ve 38. maddelerine de aykırı olduğuna karar vermiştir (AYM, E. 1991/18, K. 1992/20, 31/03/1992).

6. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında da genel müsadere mahiyetindeki müdahalelerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’yle bağdaşmadığı vurgulanmaktadır. *Markus/Letonya* kararında AİHM, edinilme şekline ve herhangi bir suçla bağlantısına bakılmaksızın başvurucunun tüm malvarlığına yönelik müsadereye imkân veren yasal düzenlemenin belirli ve öngörülebilir olmadığı, keyfiliğe karşı gerekli güvenceleri içermediği ve “*adil bir denge*” sağlamadığı gerekçeleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (*Markus/Letonya*, B. No: 17483/10, 11/6/2020, §§ 70-75).

7. Dava konusu kural ekli listelerde yer verilen kapatılan dernekler ve basın-yayın kuruluşlarının menkul ve gayrimenkul tüm mal varlıklarının Hazineye devrini düzenlemektedir. Bu malvarlığının herhangi bir suçla bağlantılı şekilde elde edilip edilmediğine veya suçta kullanılıp kullanılmadığına bakılmamıştır. Başka bir ifadeyle kapatılan kuruluşların malvarlığı bir bütün olarak Hazineye devredilirken, bunların kapatmaya konu fiiller kapsamında kullanılıp kullanılmadığı veya kapatmayı gerektiren bir suçtan/eylemenden elde edilip edilmediği önem taşımamaktadır. Bu haliyle düzenleme, söz konusu kuruluşların mülkiyet hakkını sınırlandırmanın ötesinde, herhangi bir suçla bağlantılı olup olmadığına bakılmaksızın tüm malvarlığının mülkiyetinin kamuya geçirilmesini öngörmektedir. Dolayısıyla kuralın öngördüğü düzenleme mülkiyet hakkına yönelik “*durumun gerektirdiği ölçüde*” bir müdahale olarak kabul edilemez.

8. Dava konusu kuralla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin “ceza” yerine “tedbir” olarak nitelendirilmesi de anayasallık denetimi bakımından sonucu değiştirmemektedir. Burada kapatılan bazı kuruluşların kapatmaya konu suç/kabahat/eylemle ilişkisine bakılmaksızın tüm malvarlıklarının Hazineye devredilmesi söz konusudur. Bu da Anayasa’nın 38. maddesi bağlamında mülkiyet üzerinde genel müsadere sonucunu doğuran bir tasarruftur. Kaldı ki, Anayasa’nın suç ve ceza bağlamında bile izin vermediği genel müsadere cezasına “tedbir” kapsamında evleviyetle izin vermediği söylenebilir.

9. Diğer yandan dava konusu kuralın öngördüğü malvarlığının Hazineye devri işlemine karşı etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığı hususu da mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin ölçülülüğü değerlendirilirken dikkate alınmalıdır. Çoğunluk tarafından belirtildiği üzere kapatılan kurumların malvarlıklarının bu şekilde devri, kapatma üzerine uygulanan bir *ilave tedbir* olarak kabul edilebilir. Bu kapsamda 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’a eklenen geçici 4. maddenin kapatılan kurum ve kuruluşların malvarlıklarının Hazineye devrine ilişkin bir başvuru yolu oluşturduğu ileri sürülebilir (§ 168).

10. Bununla birlikte, oluşturulan bu yolda mahiyeti itibariyle tedbire muhatap olan kişi ve kurumların terör örgütleriyle veya milli güvenliğe karşı faaliyetleri tespit edilen yapı, oluşum veya gruplarla iltisaklı veya irtibatlı olup olmadıklarının belirlenmesiyle sınırlı bir değerlendirme yapıldığı açıktır. Dava konusu kuralla öngörülen ilave tedbir bakımından ise Hazineye devredilen malvarlıklarının herhangi bir suçla bağlantılı olmadığı yönündeki iddiaları inceletme yönünden geçici 4. maddeyle öngörülen idari ve yargısal yolun yeterli güvenceleri sağladığını söylemek zordur.

11. Öte yandan dava konusu (2) numaralı fıkranın devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceğine dair üçüncü cümlesinin de uygulama kabiliyeti kalmayacağından 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptal edilmesi gerekir.

12. Açıklanan gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 15., 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğunu düşündüğümden aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1- Mahkememiz heyeti oybirliğiyle üçüncü maddenin ikinci fıkrasının ilk cümlesindeki *“her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak”* ibaresi ile devamında yer alan *“Bunların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden bir hak ve talepte bulunulamaz”* şeklindeki ikinci cümlesinin iptaline karar vermiştir. Mahkemenin belirtilen ibare ve cümlelerin iptaline ilişkin incelemesinde kuralın OHAL ilanından önceki dönemde kazanılan haklara ilişkin olarak geleceğe yönelik talep haklarını ortadan kaldırması, başka deyişle olağanüstü hal süresini aşan bir uygulama imkanına sahip olması nedeniyle olağan dönem rejimi yönünden inceleme yapılması gerektiği kabul edilmiştir. Yapılan inceleme sonunda ise yürürlükteki mevzuata göre daha önce kazanılan hak ve alacakları ilişkin talep ve dava hakkını ortadan kaldırır biçimdeki düzenlemenin Anayasanın 13. maddesi uyarınca kanunilik şartını taşımadığı gibi kişilere aşırı külfet yükleyerek mülkiyet hakkı ve sözleşme özgürlüğüne orantısız ve ölçüsüz bir sınırlama getirdiği kabul edilerek iptal edilmesi sonucuna ulaşılmıştır. Mahkememizin bu görüşüne katılmakla birlikte ilk fıkranın kalan kısmı ile ikinci fıkra yönünden de belirteceğimiz gerekçelerle iptal kararı verilmesi gerektiği düşüncesiyle oy kullanılmıştır.

2- İkinci fıkradaki kuralda terör örgütleriyle irtibat veya iltisakı bulunduğu için 3. maddenin ilk fıkrası uyarınca kapatılmasına karar verilen dernekler ile basın yayın kuruluşlarına ait mal varlıklarının, alacakları, hakları ve belgelerinin Hazineye bedelsiz olarak devri öngörülmektedir. Çoğunluk görüşüyle şekillenen karar gerekçesinde kuralın olağanüstü hal dönemine ilişkin idari bir tedbir niteliğinde olduğu belirtilmekte ve kapatılan kurum ve kuruluşlara, derneklere yönelik herhangi bir isnat ve savunma süreci tanınmadan, Hazineye devri öngörülen mal ve alacaklar ile terör suçu

veya herhangi bir suçla ilişkin varlığına ilişkin bir tespit ve bireyselleştirme yapılmadan kategorik olarak devir öngörüldüğü kabul edilmektedir. Fakat iptal isteminin reddine ilişkin temel gerekçeyi ise 7075 sayılı Kanunla kurulan Komisyonun yetkilerini genişleten 7256 sayılı Kanunun 41. maddesi ile anılan kanuna eklenen geçici 4. madde kapsamında söz konusu hazineye devir işlemlerine karşı idari başvuru ve akabinde yargı denetimi sağlanmış olması oluşturmaktadır. Sonradan da olsa idari yol ve yargı denetimi sağlandığı doğru ise de bu konuda doğru sonuca ulaşılabilmesi için kuraldaki düzenlemenin bu denetimin etkili olarak yapılmasına imkan verip vermediğinin de incelenmesi gerekmektedir.

3- Öncelikle kuralda öngörülen, kapatılan dernek ve kuruluşların mal varlığı ve alacaklarının Hazineye devri yönteminin bir tedbir olmayıp idari yaptırım niteliğini taşıdığı ifade edilmelidir. Örneğin el koyma işlemi bir tedbir ise de mülkiyeti geçirme tedbir olarak nitelenemez. Mal varlığının devlete geçirilmesine ilişkin olarak hukuk sistemlerinde öngörülen meşru yöntemlerin başında bir suçla bağlantılı olarak bir mal varlığının suç işlenmesiyle elde edilmesi veya suçun konusunu oluşturması gibi nedenlerle müsadere edilmesidir. Nitekim OHAL döneminde terör örgütünün faaliyetlerinin yürütülmesinde kullanılan ve terörün finansmanı mahiyetinde olduğu değerlendirilen bir kısım şirket ve tüzelkişiliklerin mal varlıkları hakkında Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen el koyma tedbiri ile müsadere işlemleri yürütülmüştür. Buna karşın gerek TCK ve gerekse maddi ceza normu içeren diğer bir kanunda terör örgütleriyle veya milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu belirtilen grup ve yapılarla aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olma” şeklinde bir suç tipi yer almadığından, incelenen kuralda sözü edilen Hazineye geçirme işleminin ceza yargılaması kapsamında olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda mal varlıklarının Hazineye geçirilmesinin dernek veya kuruluşların kapatılmış olmasının doğal ve zorunlu bir sonucu olup olmadığı incelenmelidir. Bu açıdan bakıldığında ise kuralda malvarlıklarının Hazineye devrinin “yapı, oluşum veya gruplara aidiyet, irtibat veya iltisak” ilişkisinin bir sonucu olarak öngörüldüğü ve bir tüzel kişiliğin sona ermesinin zorunlu sonucu olarak düzenlenmediği, esasen bu konuda ilgili kanunlarda (örn. TMK ve Dernekler Kanunu gibi) düzenlemelerin olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Dernekler Kanununun 15. maddesi uyarınca tasfiye edilen derneğin malları tüzüğünde gösterilen usule göre tasfiye olur veya amacına en yakın derneğe devredilir. Dolayısıyla

kanun veya tüzük gereği hak sahibi olabileceklerin bu konuda talep hakları da bulunmaktadır.

4- Mahkememizin çeşitli kararlarında belirtildiği üzere Anayasanın 38. maddesindeki suç ve cezaların kanuniliğine ilişkin ilkeler idari suçlar ve yaptırımlar yönünden de geçerli kabul edilmektedir. Anayasanın 38. maddesinin onuncu fıkrasında “genel müsadere cezası verilemeyeceği” belirtilmektedir. Kural olarak müsadere cezası ceza hukuku araçlarından biridir. Fakat anayasal ilkelerin otonom yorumlanması karşısında anayasal denetimde farklı bir hukuk disiplini kapsamında yer alan mülkiyetin devlete geçirilmesine ilişkin bir düzenlemenin de genel müsadere yasağı yönünden incelenmesi gerekir. Doktrinde belirtildiği üzere; *“genel müsadere yasağı sadece suç işleyen kişinin tüm malvarlığı değerlerinin müsadere edilemeyeceği şeklinde değil, işlenen suçla bağlantısı olmayan herhangi bir malvarlığı değerinin müsadereye konu olamayacağı şeklinde anlamak gerekir. ... suçla bağlantısı kurulamadığı halde sırf bir suçu işlediği için kişinin malvarlığının müsadere edilmesini öngören yasal düzenlemeler veya geliştirilen uygulama Anayasa’daki genel müsadere yasağına aykırı olacaktır”* (Prof. Dr. Mahmut Koca, Türk Ceza Hukukunda Müsadere, <https://blog.lexpera.com.tr/turk-ceza-hukukunda-musadere/>). Bu anlamda, her ne kadar kuralda bir suçla bağlantılı olarak öngörülme dahi mahiyeti ve sonuçları itibarıyla bir suçla ya da hukuk sisteminde daha önceden yasaklanan bir idari fiille bağlantı kurulmaksızın bir tüzel kişiliğin mal varlığının kategorik olarak ve Kanunla Hazine’ye devredilmesi genel müsadere niteliğini taşımaktadır. Buna karşı Komisyona idari başvuru ve sonrasında yargı denetiminin mümkün olduğu için kuralın mülkiyet hakkına ölçüsüz bir müdahale oluşturmadığı ileri sürülebilir. Ne var ki kuralda herhangi bir idari veya adli fiil ile bağlantı kurulmaksızın, salt kuraldaki şartlarda kapatılan bir derneğe ait olduğu tespit edilen mal varlıklarının Hazineye devrinin öngörülmesi karşısında, gerek idari Komisyon ve gerekse mahkemelerce yapılacak denetimde, kapatılma ve devredilen mal varlığının ilgili derneğe ait oluşuna ilişkin tespitten öte bir araştırma ve karar verme imkanı ya da iade veya telafi edici tazminat güvencesi bulunmamaktadır. Bu durumda Anayasanın 40. maddesi uyarınca kurulması gereken etkili başvuru yoluna ilişkin bir güvencenin gerek incelenen kuralda, gerekse 7075 sayılı Kanuna eklenen geçici 4. madde içeriğinde yer almadığı görülmektedir.

5- Anayasanın 38. maddesindeki genel müsadere yasağı, olağanüstü hal dönemlerine ilişkin 15. maddenin ikinci fıkrasında yer alan çekirdek alanlar içinde bulunmadığı için bu konuda OHAL dönemi kuralı olarak bir düzenleme yapılabileceği ileri sürülebilir. Fakat anılan 15/2. maddede olağanüstü hal döneminde dahi suç ve cezaların geçmişe yürütülemeyeceği belirtilerek suç ve cezalara ilişkin kanunilik ilkesi çekirdek alan içinde görülmüştür. Bu yönüyle incelenen kuralda yer alan mülkiyeti devlete geçirme yaptırımının idari bir yaptırım olduğu kabul edilse dahi, Anayasanın 15/2. maddesinde yer alan yasak alan içerisinde olmakla iptali gerekmektedir. Öte yandan bu aşamada incelemenin sürdürülmesine gerek bulunmamakla birlikte, bir an için incelemeyi sürdürmenin gerektiği düşünüldüğünde etkili başvuru hakkı bağlamında mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın Anayasanın 15. maddesi kapsamında durumun gerektiği ölçüde olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Bu açıdan yine yukarıda işaret ettiğimiz üzere kuralda idari başvuru ve dava yolunda, kanunla tesis edilen mülkiyetin devri işleminin hukuken doğru ve yerinde olmadığına ilişkin iddialarını ispat etme imkanını tanıyan bir güvence yer almamaktadır. Komisyon ve mahkemelerin incelemesi, örneğin ilgili derneğin 3. madde uyarınca kapatılan bir dernek olup olmadığı ve mal varlığının derneğe ait bulunup bulunmadığını tespitten öte bir değerlendirmeyi kapsamayacaktır. Bu durumda mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın olağanüstü hal şartlarında dahi durumun gerektirdiği ölçüde olduğu söylenemez.

6- Yukarıda açıklanan hukuki gerekçelerimiz nedeniyle ikinci fıkranın reddine karar verilen kısmında yer alan kuralın; Anayasanın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı olduğu için iptal edilmesi gerektiği düşüncesindeyim.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasında birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınır ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmesi öngörülmektedir.

2. Kuralın demokratik yollarla seçilmiş meşru hükümetin silah yoluyla devirmeye teşebbüs eden oluşum ve yapılarla bağlantılı olan kurumları kapatarak her türlü malvarlıklarının Hazineye geçirilmesine olanak tanınmasının anayasal sistemin ve kamu düzeninin korunması amacına hizmet ettiğinden şüphe bulunmamaktadır.

3. Mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımının ölçülü olabilmesi için Anayasa'nın 35. maddesinde sunulan güvencelerin sağlanması gerekmektedir. Dava konusu kural, kapatılan kurumların malvarlığı Hazineye devredilirken, bu malvarlıklarının kapatmaya neden olan suçta kullanılıp kullanılmadığı veya suçtan elde edilip edilmediğine dönük herhangi bir ayırım içermemektedir. Bu durum işlenen suçla bağlantısı ve ilgisi olmayan malvarlığı ve diğer değerlerin de Hazineye devredilmesine olanak tanıdığından Anayasa'nın 38. maddesinin 9. fıkrasında yasaklanan genel müsadere yasağı bakımından sorunludur.

4. Mülkiyet hakkı Anayasa'nın 15. maddesinde dokunulması yasaklanmış çekirdek haklardan olmamakla birlikte kuralla getirilen düzenleme suçla ilgisi kurulamayan malvarlıklarının da Hazineye devredilmesi sonucunu doğurduğundan durumun gerektirdiği ölçüyü aşmaktadır.

5. Belirtilen gerekçelerle dava konusu kuralın Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılık taşıdığı kanaatine ulaştığımdan, çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

7083 sayılı Kanunun 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesindeki “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi ile ikinci cümlesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline, birinci cümlelerin kalan kısmı ile üçüncü cümlesinin ise Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Red kararının gerekçesinde; söz konusu kurallarla mülkiyet hakkına sınırlama getirildiği, ancak OHAL döneminde Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabileceği, anılan hakkın ülkemizin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam edenler kapsamında olmadığı, Anayasanın 15. maddesinde belirtilen çekirdek haklar arasında bulunmadığı gibi anılan maddeye göre durumun gerektirdiği ölçüde olmadığına da söylenemeyeceği, ayrıca hakkında tedbir uygulananlara etkili başvuru yollarının sağlandığı, bu itibarla Anayasanın 38. maddesinde öngörülen genel müsadere yasağına da aykırılık bulunmadığı belirtilerek kuralın Anayasanın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı olmadığı belirtilmiştir.

İncelenen ve iptal talebi reddedilen kuralla, Kanunun 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan dernekler ile basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınır ve her türlü malvarlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edileceği ve devire ilişkin işlemlerin ilgili bütün kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceği hükme bağlanmıştır.

Söz konusu kuruluşların her türlü malvarlığının, alacak ve haklarının, belge ve evrakı ile taşınmazlarının Hazineye devredilmiş sayılmasını, taşınmazların da tapuda Hazine adına tescil edilmesini öngören kural, olağanüstü hâlin ilânına sebep olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak anılan dönemde uygulandığından, kurala ilişkin Anayasaya uygunluk denetiminin Anayasanın 15. maddesi kapsamında yapılması isabetlidir. Buna karşılık, bu maddeye göre yapılan incelemede çoğunluğun ulaştığı sonuca katılmak mümkün değildir.

Bilindiği gibi, Anayasanın 35. maddesiyle teminat altına alınan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden her türlü malvarlığı hakkını kapsamakta;

bu bağlamda dava konusu kuralla düzenlenen hususların mülkiyet hakkının kapsamında olduğunda da tereddüt bulunmamaktadır.

Mülkiyet hakkı, Anayasanın 15. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen çekirdek alanla ilgili olmamakla birlikte, mezkûr fıkranın başında “Birinci fıkroda belirlenen durumlarda da” denilmek suretiyle atıf yapılan şartlar arasında milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklerin ihlâl edilmemesi kaydı da yer almaktadır.

Anayasanın 38. maddesinin onuncu fıkrasında ise, genel müsadere cezası verilemeyeceği hükme bağlanmakta ve milletlerarası andlaşmalarda da mutlak bir yasak öngören bu ilke istisnai durumlara izin vermemektedir.

Nitekim Mahkememizin önceki kararlarında da, günümüz ceza hukukunda suç ve suçlu ile ilgili eşyanın müsaderesinin kabul edilmesine karşılık, suçlunun bütün mameleğini veya bunun bir kısmını kapsayan genel müsaderenin kabul edilmediği, Anayasanın 38. maddesinde de taraf olduğumuz milletlerarası andlaşmalarda da bu ilkenin istisnai durumlara izin vermeyen mutlak bir düzenleme niteliğinde yer aldığı ifade edilmiştir (3/6/1988 tarihli ve E.1987/28, K.1988/16 sayılı; 31/3/1992 tarihli ve E.1991/18, K.1992/20 sayılı kararlar).

Anılan kararlarda, genel müsaderenin mülkiyet hakkının sınırlandırılması olarak nitelendirilemeyeceği ve incelenen kurallarda belirtilen kuruluşların mülkiyet hakkını tümüyle ortadan kaldırdığı belirtilerek kuralların Anayasanın 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğuna hükmedilmiştir.

Başka bir anlatımla, genel müsadere Anayasanın yanında milletlerarası hukuk bakımından da istisnai hâllere izin vermeyen ve mutlak olarak yasaklanan bir yaptırımdır ve bu nedenle 15. maddeye göre de ölçülü bulunması mümkün değildir.

Diğer taraftan çoğunluğun red gerekçesinde, incelenen kural gereğince hakkında tedbir uygulananlardan bir suçla ilişkilendirilmeden bütün malvarlığının Hazineye devredildiğini ileri sürenler bakımından bu iddialarını inceletebilecekleri idarî ve yargısal başvuru yollarının öngörüldüğü ve bu yolla bireyselleştirmenin de sağlandığı gözönünde

bulundurulduğunda kuralın Anayasaya aykırı olmadığı belirtilmişse de, müsadereeden önce zapt (elkoyma) veya kayyım atama gibi tedbirlere başvurmak yerine doğrudan müsadere hükmü getirilmesinin gerekli olmadığı, dolayısıyla ölçülü bulunmadığı gibi doğrudan ve genel müsadere öngören mezkûr kurala göre gerçekleşen Hazineye devirin idarî veya yargısal olarak etkili bir şekilde denetlenmesi de mümkün görünmemektedir.

Bu sebeplerle, 3. maddenin incelenen (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasaya aykırı bulunmayan bölümünün de Anayasaya aykırı olduğu; son cümlesinin ise 6216 sayılı Kanunun 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red yönündeki görüşüne karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

KARŞI OY

1. Mahkememiz çoğunluğunun 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınurlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına,... tescil edilir."* bölümü ile *"Devire ilişkin işlemler ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilir."* şeklindeki üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığından iptali isteminin reddi gerektiği şeklindeki kanaatine katılmamaktayım.

2. Bahse konu kurullarla bu Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan ekli (6) sayılı listede yer alan dernekler ile (7) sayılı listede yer alan basın-yayın kuruluşlarına ait taşınurlar ile her türlü malvarlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edileceği, devre ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli

yardımlı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceği düzenlenmektedir.

3. Olağanüstü halin ilanına sebep olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla olağanüstü halin ilan edildiği dönemde çıkarılarak uygulanmış olan dava konusu kuralın Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında yapılan denetimde Mahkememiz çoğunluğunca kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Elbette ki 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi sonrasında ilan edilen olağanüstü hal dönemi gibi terör tehdidinin çok ciddi bir şekilde kendisini gösterdiği zamanlarda FETÖ / PDY veya PKK gibi terör örgütlerine karşı yürütölen mücadelede bunların malvarlığına el konulması mümkün ve gerekli olabilmektedir. Bununla birlikte dava konusu kural düzenleniş itibariyle kategorik biçimde ceza soruşturması ve suç durumunu hiçbir şekilde dikkate almaksızın dernekler ile basın-yayın kuruluşlarının malvarlığına el koymayı öngörmektedir. Bu nedenle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali gerekmektedir.

5. Dava konusu kuralla kapatılan dernek ve basın-yayın kuruluşlarına ait taşınırlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve hakların Hazineye devri öngörölmekle kuralın Anayasa'nın 35. maddesindeki mülkiyet hakkına sınırlama getirdiği ve dolayısıyla bu kuralla ilgili Anayasa'ya uygunluk denetiminin mülkiyet hakkı ile ilgili Anayasal güvenceler bağlamında yapılması gerektiği öncelikle ifade edilmelidir.

6. Kuralla terör örgütlerine veya Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı veya bunlarla irtibatı olan (6) sayılı listede yer alan dernekler ile (7) sayılı listede yer alan basın-yayın kuruluşlarının her türlü mal varlığı, alacak ve haklarının Hazineye devri öngöröldüğuünden kuralın aynı zamanda Anayasa'nın 38. maddesindeki "genel müsadere cezası" verilemeyeceği şeklindeki kuralla uygunluğunun da denetlenmesi gerekmektedir.

7. Dava konusu kuralın Anayasa'nın 35. maddesindeki mülkiyet hakkına bir sınırlama getirdiği açık olduğuna göre bu bağlamda kuralla sayılan dernek ve basın-yayın kuruluşlarının kapatılması ile ilgili kararlara karşı bunları bireyselleştirerek inceleyecek mercilere başvuru imkanının sağlanması gerekmektedir. Bu bağlamda Anayasa'nın 40. maddesinin gereği

olarak etkili başvuru hakkının sağlanması amacıyla 685 sayılı Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi ile oluşturulan Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna başvuru yolunun öngörölmüş olması ve Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu kararlarına karşı da idari yargı yolunun açılmış olması Anayasa'ya uygunluk denetiminde dikkate alınmak durumundadır.

8. Bununla birlikte oluşturulan Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna sadece olağanüstü hal kapsamında doğrudan olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri ile tesis edilen dernekler, özel radyo ve televizyon kuruluşları, gazete ve dergiler, haber ajansları, yayınevleri ve dağıtım kanallarının kapatılması kararlarının taşınabileceği, ancak konumuz bağlamında bu işlemlere bağlı olarak olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnamelerde yer alan "ilave tedbirler"e karşı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna başvurulamayacağı öngörölmüştü.

9. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin bu ilave tedbirlere karşı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonuna başvurulamayacağına ilişkin kuralı Anayasa'nın 40. maddesiyle güvence altına alınan etkili başvuru hakkına aykırılık oluşturduğu gerekçesi ile iptal etmesinden sonra (Bkz.: AYM, E.2018/74, K.2019/92, K.T.: 24/12/2019) 7256 sayılı Kanun'la bu ilave tedbirlere karşı bunların kaldırılması talebiyle tedbirle ilgili olan kamu kurum ve kuruluşlarına başvuru imkanı getirilmiş ve bu kuruluşların ilave tedbirlere ilişkin kararlarına karşı da idari yargıda dava açılabilmesi sağlanmıştır.

10. Bu yönü ile bakıldığında Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı bağlamındaki sorunların belli ölçüde giderildiği ifade edilebilmekle birlikte getirilen bu yeni yolda terör örgütlerine veya Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan (6) sayılı listede yer alan dernekler ile (7) sayılı listede yer alan basın-yayın kuruluşlarının her türlü mal varlığı, alacak ve haklarının Hazineye devri şeklindeki ilave tedbirin idari yargı mercilerindeki incelenmesi sürecinde Hazineye devredilen malların bir suçta kullanılıp kullanılmadığı ve suç gelirlerinden elde edilip edilmediği iddiaları ile ilgili bir incelemenin yapılabileceğini söyleyebilmek halen mümkün değildir.

11. İşte konumuz bağlamındaki temel Anayasa'ya aykırılık da bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Burada terör örgütlerine veya Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan dernekler ile basın-yayın kuruluşlarının her türlü mal varlığı, alacak ve haklarının Hazineye devri öngörülmekte olduğuna göre kuralın Anayasa'ya uygunluk denetiminde Anayasa'nın 38. maddesindeki güvencelere uygunluğunun da dikkate alınması gerekmektedir. Zira dava konusu kuraldaki düzenleme biçimi kapatılan kuruluşların tüm malvarlığını Hazineye devretmesi nedeniyle genel müsadere biçimindeki bir durum ortaya çıkardığı için kuralın Anayasa'nın 38. maddesindeki güvencelere uygun bir düzenleme niteliğinde olup olmadığı gündeme gelmektedir.

12. "Suç ve cezalara ilişkin esaslar" başlıklı Anayasa'nın 38. maddesinin onuncu fıkrasında genel müsadere cezası verilemeyeceği öngörülmektedir. Madde gerekçesinde de bununla ilgili olarak Danışma Meclisinin kabul ettiği metnin gerekçesi olarak açıkça *"fıkra, genel müsadere cezasını, yani bir suç nedeniyle kişinin, suçla ilgisi bulunmayan bütün mal varlığına el koymayı yasaklamaktadır."* ifadesine yer verilmektedir (Bkz.: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası- Gerekçeli, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 2018, s. 218).

13. Anayasa hükmü ve gerekçesi dikkate alındığında fark edileceği üzere genel müsadere şeklindeki cezanın ancak bir ceza soruşturmasına bağlı biçimde ve malların bir suçta kullanılması veya bir suçta elde edilmesi durumunda gündeme gelmesi mümkündür. Dolayısıyla bu bağlamda malların Hazineye devri de ancak bir ceza yargılaması ile bağlantılı olma durumunda söz konusu olabilmektedir.

14. Oysa dava konusu kuraldaki hüküm bu kuralda öngörülen kapatma kararı ile birlikte *"Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan (...) derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınır ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş."* sayılacağını belirtmektedir. Bununla birlikte kuraldaki irtibat ve iltisak kavramlarının bir ceza hukuku kavramı olmaktan ziyade idare hukuku bağlamıyla bir anlam ifade edeceği dikkate alındığında kuraldaki düzenlemenin bu şekli ile bir suçla bağlantılı biçimde bu kuruluşların malvarlığına el konulduğu sonucuna ulaşmak için

yeterli görülmesi mümkün değildir. İfade etmek gerekir ki terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olma durumu her zaman zorunlu biçimde bu kişilerin mal varlığına el koymayı gerektirmeyebilir.

15. Zira burada kuraldaki düzenleme biçiminden kapatılan kuruluşların malvarlığına el koyma bakımından kategorik biçimde bir düzenleme yapıldığı anlaşılmakta olup malvarlıklarının devri öngörülürken bu malvarlığının kapatmaya konu suçla ilgili bir mücadele bağlamında bu suçta kullanılıp kullanılmadığı ve suç gelirlerinden elde edilip edilmediği ile ilgili bir vurguya yer verilmemektedir.

16. Hal böyle olunca da bahse konu dernek ve basın-yayın kuruluşlarının Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi ile kapatılmasına bağlı olarak 7256 sayılı Kanun’la getirilen ilave tedbirlere karşı bu tedbirlerin kaldırılması amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına yapılan başvuru ve özellikle bunun reddi kararlarına karşı da idari yargıda dava açıldığında yargı mercilerinin burada yapacağı incelemede “irtibat ve iltisak”ın bulunup bulunmadığının ötesine geçerek Hazineye devredilen malvarlıklarının bir suçta kullanılıp kullanılmadığı veya suç bağlamında elde edilip edilmediği ile ilgili bir denetim yapabileceklerini söyleyebilmek zordur. Zira kuraldaki düzenleme biçiminden böyle bir sonuç çıkarmak mümkün değildir.

17. Yine burada Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnamesi ile dernek ve basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasına bağlı olarak bunların Hazineye bedelsiz olarak devredilen taşınurlar dahil her türlü mal varlığı, alacak ve hakları, belge ve evrakı ile tapuda Hazine adına tescil edilen taşınmazlarının yürütülen ceza soruşturmasının sonucuna bağlı olarak geri verilebileceğine dair bir düzenleme bulunmaması da dava konusu kuralın Anayasal güvenceleri sağlamadığı noktasında göze çarpan bir diğer husustur.

18. Kanaatimizce burada kuralın Anayasa’ya uygunluk denetiminde olağanüstü hal ilan edilen terör tehdidi ile mücadele etme noktasında kapatılan dernek ve basın-yayın kuruluşlarının mülkiyet hakkına yönelik getirilen bu biçimdeki bir sınırlamanın meşru bir amacı olduğu kabul edilmelidir. Zira terörle mücadele bağlamında eğer gerekiyorsa kişilerin mülklerine devletçe el konulabilir.

19. Ancak olağanüstü haldeki terörle mücadele şeklindeki amaca uygun olan sınırlamanın aynı zamanda ölçülü bir tedbir niteliğinde olup

olmadığının da gerçekleştirilen Anayasa'ya uygunluk denetiminde ortaya konulması gerekmektedir. Bu bağlamda haklarında bir suçla bağlantısı konusunda kuralda bir düzenlemeye yer verilmediği halde sadece terör örgütleri ile irtibatı ve iltisakı olduğundan hareketle kişilerin malvarlığına bir mahkeme kararı olmaksızın bir kanunla el konulması Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olarak kabul edilemez. Burada salt irtibat ve iltisaktan hareketle mülkiyeti Hazineye devreden bir kural söz konusu olduğundan bu konuda mülkiyete ilişkin Anayasal güvencelere uygun bir yargısal denetim öngörülmemesi dava konusu kuralın mülkiyet hakkına yönelik ölçüsüz bir sınırlama getirmesi sonucunu doğurmaktadır.

20. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin verdiği yukarıda zikredilen "E.2018/74, K.2019/92, K.T.: 24/12/2019" künyeli iptal kararı üzerine ilave tedbirlere yargı yolu açılırken bu tedbirlere ilişkin daha detaylı bir denetim öngören bir düzenleme yapılmamış olması dava konusu kuralın ölçüsüz bir sınırlama getirmesi noktasında mevcut Anayasa'ya aykırılıkların giderilememesine sebep olmuştur. Zira halen bu biçimindeki el koymalarda bahse konu malvarlığının "suçta kullanma" veya "suç işleyerek elde etme" biçimindeki hususlarda söz konusu olabileceğine dair kanunlarda hiçbir düzenleme yer almamaktadır. Burada mal varlığına el koyma ile terör örgütleri ile irtibat ve iltisaklı olan dernek ve basın – yayın kuruluşları arasında suç bağlamında bir ilişki veya illiyet bağı bulunmaksızın bu kişilerin mülküne el konulması durumu söz konusudur.

21. Öte yandan kapatılan dernek ve basın-yayın kuruluşlarının mallarının Hazineye devrini öngören kuralla ilgili olarak bu el koyma işlemine karşı yargı yoluna başvurulduğunda bu işlemin etkili biçimde incelenmesini sağlayan bir yargısal yolun açık ve net bir şekilde belirlenmiş olması gerekmektedir. Dava konusu kuralda sadece irtibat ve iltisakla ilgili düzenleme yer aldığı ve niteliği gereği idari yargı denetiminde irtibat ve iltisak bulunup bulunmadığından daha öte bir denetim yapılması mümkün olmadığına göre kapatılan dernek ve basın - yayın kuruluşlarının başvurusu üzerine bunların mal varlığına el koyma ile ilgili belirttiğimiz kapsamda etkili bir denetim yapılmasını sağlayan bir yargısal yolun belirlenmemiş olması aynı zamanda mülkiyet hakkı ile ilgili olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkına da aykırılık teşkil etmektedir.

22. Sonuç olarak dava konusu kural mülkiyet hakkı bağlamındaki Anayasal güvenceleri karşılamaktan uzak olduğu için olağanüstü halin yürürlükte olduğu bir dönemde durumun gerektirdiği ölçüyü aşan niteliğiyle mülkiyet hakkına ölçüsüz bir sınırlama getirdiğinden Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılık gerekçesiyle iptali gerekmektedir.

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞI OY

1. 7083 sayılı Kanun'un 8. maddesinde yer alan *"...imzalanın bu sözleşmeler nedeniyle belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edildiğinin belirlenmesi halinde bu sözleşmeler belediye başkanı veya belediye başkan vekili tarafından tek taraflı olarak resen feshedilir."* düzenlemesinin çoğunluk tarafından iptaline karar verilmiştir.

2. Çoğunluk iptal gerekçesi olarak, *"belediyenin menfaatinin önemli ölçüde ihlal edilmesi"* durumunun bilinen iptal sebepleri yanında geniş bir çerçeveye oluşturduğu ayrıca menfaatin ihlal edilmesi durumunun kim tarafından tespit edileceğinin belli olmaması hususlarına dayanmaktadır.

3. İlgili maddenin tamamına bakıldığında, belediye menfaatinin önemli ölçüde ihlal edilmesi durumunun mal veya hizmet alımları ile yapım işlerine dair sözleşmelere ilişkin olduğu açıkça görülmektedir. Dahası fesih gerekçesi olarak belediye menfaatinin *"önemli ölçüde"* ihlal edilmiş olması kriterinin varlığı basit gerekçelerle sözleşmelerin fesih edilmemesi noktasında getirilen bir diğer güvencedir.

4. Menfaatin önemli ölçüde ihlal edilme durumunun hangi merci veya meriler tarafından tespit edileceği hususunun belirsizlik içerdiği hususunun kabulü ise mümkün değildir.

5. Tespit işlemi idari yönden var olan inceleme veya soruşturma mercilerince yapılabileceği gibi adli yönden de belirleme yapılması mümkündür. Bu kapsamda tespit işlemi, olayın mahiyetine göre hukuk

mahkemelerinde açılacak davalara konu edilebileceği gibi Cumhuriyet başsavcılıklarınca yürütülecek suç soruşturmaları kapsamında da gerçekleştirilebilir.

6. Halen var olan ve işler durumda bulunan yerleşik mekanizmaların kural muhtevasında zikredilmesine gerek yoktur. Kaldı ki incelemeye konu edilen normda yeni veya bilinmeyen bir tespit yöntemini de işaret etmiş değildir.

7. Sayılan bu gerekçelerle kuralın belirsizlik içermediğini değerlendirdiğimizden iptal yönündeki çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye
Basri BAĞCI

Esas Sayısı : 2021/95

Karar Sayısı : 2022/118

Karar Tarihi : 13/10/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 132 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 13/7/2021 tarihli ve (80) numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 2. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 188. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen (c) bendinin Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 104. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ KURALI VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKMÜ

A. İptali İstenen Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Kuralı

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin (CBK) 2. maddesiyle (4) numaralı CBK'nın 188. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen ve iptali talep edilen (c) bendi şöyledir:

“Ajansın görev ve yetkileri

MADDE 188- (1) Ajansın görev ve yetkileri şunlardır:

...

c) (Ek:RG-14/7/2021-31541-C.K-80/2 md.) Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde büyüme

potansiyeli taşıyan şirketlerin ve girişimcilerin desteklenmesine yönelik girişim sermayesi fonlarına katılım sağlamak.

..."

B. İlgili Görülen Kanun Hükmü

28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un ek 1. maddesi şöyledir:

"Fonlara yapılacak aktarımlar

Ek Madde 1- (Ek: 3/4/2013-6456/10 md.; Değişik: 28/11/2017-7061/70 md.)

Sermaye şirketlerine finansman sağlayan tüzel kişi ve girişim sermayesi fonları ile bireysel katılım yatırımcılarının yatırım yaptığı girişim şirketlerine eş finansman sağlayan ortak yatırım fonlarına kaynak sağlamak amacıyla kurulan üst fonlara veya sermaye şirketlerine ve/veya projelere finansman sağlayan fonlara Müsteşarlık tarafından taahhüt edilecek kaynağın üst sınırını ve niteliğini, kaynak aktarılacak üst fonların veya fonların, üst fonlara bağlı alt fonların ve ortak yatırım fonlarının seçim kriterlerini, yatırım yapılabilecek alanları, denetimi, taahhüt edilen tutardan kaynaklanan her türlü ücret ve masrafın üst sınırlarını ve uygulamaya ilişkin diğer hususları Cumhurbaşkanı belirler.

Taahhüt edilen tutardan dönemler itibarıyla üst fona veya fona ödenecek miktarı belirlemeye ve aktarmaya Bakan yetkilidir. Kaynak taahhüdüne ilişkin ödeme Müsteşarlık bütçesine konulan ödenekten karşılanır.

Üst fonun, alt fonun ve fonların tasfiyesi veya sona ermesi durumunda Müsteşarlık tarafından üst fona veya fona aktarılan kaynakların bakiye tutarı genel bütçeye gelir kaydedilir. Diğer kamu kurumları tarafından üst fonlara veya fonlara hibe olarak aktarılan paylardan kaynaklanan bakiye tutarlar da üst fon veya fonlar tarafından genel bütçeye gelir kaydedilmek üzere Müsteşarlığın ilgili hesabına aktarılır.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin olarak ortaya çıkabilecek tereddütleri gidermeye Bakan yetkilidir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 22/9/2021 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör İsmail Emrah PERDECİOĞLU tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu CBK kuralı ve ilgili görülen kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Anayasal Çerçevesi ve Yargısal Denetimi

3. 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Anayasa'nın bazı maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle yeni bir hükûmet sistemine geçilmiş, buna bağlı olarak Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir. Anayasa'nın 8. maddesinde, yürütme yetkisi ve görevinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait olduğu ifade edilmekte iken maddede yapılan değişiklikle Bakanlar Kurulu kaldırılarak yürütme yetkisi ve görevi tek başına Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Anayasa'da Bakanlar Kuruluna verilen görev ve yetkilere ilişkin maddelerde de aynı doğrultuda değişiklik yapılarak daha önce Bakanlar Kuruluna ait olan görev ve yetkilerin Cumhurbaşkanı tarafından yerine getirilmesi öngörülmüştür.

4. Yeni hükûmet sisteminin en önemli özelliklerinden biri Cumhurbaşkanı'na "Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" adı altında düzenleme yapma yetkisinin tanınmasıdır. CBK'ların en belirgin özelliği ise Cumhurbaşkanı'na belirli konularda ilk elden düzenleme yapma yetkisinin verilmiş olmasıdır. Yürütmenin diğer düzenleyici işlemlerinden farklı olarak

Cumhurbaşkanı, Anayasa'da belirlenen yetki çerçevesinde herhangi bir kanuna dayanmadan ya da yasama organının onayı olmadan CBK'lar yoluyla düzenleme yapabilecektir.

5. Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının birinci cümlesinde Cumhurbaşkanı'nın yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarabileceği hüküm altına alınmıştır. Düzenlemeyle *yürütme yetkisine ilişkin* olmak kaydıyla CBK çıkarma konusunda Cumhurbaşkanı'na genel bir yetki verilmiştir. Maddenin gerekçesinde, yeni hükûmet sistemi gözetilerek Cumhurbaşkanı'nın genel siyasetin yürütülmesinde yürütme yetkisi ile ilgili olarak ihtiyaç duyduğu konularda CBK çıkarabilmesine imkân tanımak amacıyla ilk elden düzenleme yapma yetkisinin tanındığı ifade edilmiştir.

6. Cumhurbaşkanı'na yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarma yetkisinin genel olarak verilmesinin yanı sıra Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde belirtilen kimi konuların da CBK ile düzenleneceği ayrıca ifade edilmiştir. Bu kapsamda Anayasa'nın 104. maddesinin dokuzuncu fıkrasında üst kademe kamu yöneticilerinin atanmalarına ilişkin usul ve esasların; 106. maddesinin on birinci fıkrasında bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulmasının; 108. maddesinin dördüncü fıkrasında Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işlerinin; 118. maddesinin altıncı fıkrasında Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevlerinin CBK'larla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Anayasa'nın 123. maddesinin üçüncü fıkrasında ise kamu tüzel kişiliğinin kanunla veya CBK ile kurulacağı belirtilmiştir.

7. Anayasa'nın 148. maddesinde CBK'ların şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi öngörülmüş, yargısal denetim görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesine verilmiştir.

8. Anayasa'da Cumhurbaşkanı'na CBK çıkarma yetkisi verilmekle birlikte bu yetki sınırsız değildir. Kanunlardan farklı olarak Anayasa'da CBK'yla düzenlenecek konular sınırlandırılmıştır. Konu bakımından yetki yönünden getirilen bu sınırlamalar Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ilk dört cümlesinde düzenlenmiştir.

9. Anılan fıkranın birinci cümlesinde, Cumhurbaşkanı'nın *yürütme yetkisine ilişkin konularda* CBK çıkarabileceği ifade edilmiştir. Buna göre

yürütme yetkisine ilişkin konular dışında CBK ile düzenleme yapılması mümkün değildir.

10. Fıkranın ikinci cümlesinde “*Anayasa’nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin*” CBK’yla düzenlenemeyeceği belirtilmiştir. Bu hüküm uyarınca belirtilen alanlarda CBK ile düzenleme yapılamaz.

11. Fıkranın üçüncü cümlesinde de Anayasa’da *münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda* CBK çıkarılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak Anayasa’da hangi konuların münhasıran kanunla düzenleneceğine ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadında anayasa koyucunun kanunla düzenlenmesini öngördüğü konuların bu kapsamda görülmesi gerektiği kabul edilmektedir (AYM, E.2016/150, K.2017/179, 28/12/2017, § 57; E.2016/180, K.2018/4, 18/1/2018, § 17; E.2017/51, K.2017/163, 29/11/2017, § 13; E.2016/139, K.2016/188, 14/12/2016, § 9; E.2013/47, K.2013/72, 6/6/2013). Buna göre Anayasa’da kanunla düzenleneceği belirtilen alanlarda Cumhurbaşkanı’nın CBK çıkarma yetkisi bulunmamaktadır.

12. Fıkranın dördüncü cümlesinde ise *kanunda açıkça düzenlenen konularda* CBK çıkarılamayacağı ifade edilmiştir. Anılan hükme göre Cumhurbaşkanı’nın yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarabilmesi için CBK’yla düzenlenecek konunun kanunlarda açıkça düzenlenmemiş olması gerekir.

13. CBK’ların yukarıda belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygun olarak çıkarılması gerekmektedir. Aksi takdirde içeriği Anayasa’ya aykırılık oluşturmaya bile bu düzenlemelerin Anayasa’ya uygunluğundan söz edilemez. Dolayısıyla CBK’ların yargısal denetiminde öncelikle Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygunluğunun ele alınması gerekir. Anılan fıkra yönünden herhangi bir aykırılık tespit edilmemesi durumunda ise bu defa CBK’ların içerik yönünden Anayasa’ya uygunluk denetimi yapılmalıdır.

B. Genel Açıklama

14. Kalkınma Ajansları (ajans) kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğinin kurumsal bir yapıya kavuşturulması

suretiyle yerel/bölgesel ekonomide gelişmenin sağlanması amacıyla ilk olarak 25/1/2006 tarihli ve 5449 sayılı (değiştirilmeden önceki adıyla) Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun hükümleri ile oluşturularak Türk idari teşkilat yapısına dâhil edilmiştir.

15. 6771 sayılı Kanun’la Anayasa’da yapılan değişikliklere uyum sağlamak üzere çeşitli kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması amacıyla çıkarılan 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 75. maddesiyle 5449 sayılı Kanun’un ajansların kuruluş, görev ve yetkileri ile teşkilatına ilişkin hükümleri yürürlükten kaldırılmış, Kanun’un adı da *Kalkınma Ajanslarının Hizmetlerine İlişkin Kanun* şeklinde değiştirilmiştir.

16. Yeni hükûmet sistemine geçilmesiyle birlikte anılan ajansların kuruluş, görev ve yetkileri ile teşkilat yapısı 5449 sayılı Kanun’un bu hususlara ilişkin mülga hükümlerine koşut olarak (4) numaralı CBK’nın 184. ila 207. maddelerinde yeniden düzenlenmiştir. Bu kapsamda CBK’nın 186. maddesinin (3) numaralı fıkrasında ajansların tüzel kişiliği haiz olduğu hükme bağlanmış ancak bu tüzel kişiliğin kamu hukuku tüzel kişiliği mi, özel hukuk tüzel kişiliği mi olduğu belirtilmemiştir.

17. CBK’nın 184. maddesinde ajansların kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle Cumhurbaşkanınca belirlenen politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, gelişmenin sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacakları belirtilmiş; 186. maddesinde de ajansların bölgeler esas alınarak Cumhurbaşkanı kararı ile kurulması ve kaldırılması öngörülmüştür. Diğer yandan CBK’nın 187. maddesi uyarınca ajansların ulusal düzeyde koordinasyonu Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının (Bakanlık) sorumluluğuna bırakılmıştır.

18. CBK’nın 188. maddesinde yer verilen görev ve yetkileri incelendiğinde ajansların bölgesel düzeyde yürüttüğü hizmetlerle nihai olarak ülkenin gelişmişlik ve refah düzeyinin artırılmasını sağlamak üzere kamusal nitelikte yetkilerle donatıldığı görülmektedir.

19. CBK’nın 193. maddesinde ajansın karar organının yönetim kurulu olduğu belirtilmiş ve anılan kurulun tek ilden oluşan bölgelerde vali,

büyükşehir belediye başkanı, ajans genel sekreteri, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, ajans genel sekreteri, büyükşehir olmayan illerin il genel meclisi başkanları, ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşması öngörülmüştür.

20. CBK'nın 200. maddesinde ajans hizmetlerinin 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) ek 28. maddesine göre iş mevzuatı çerçevesinde istihdam edilen uzman personel ve destek personeli eliyle yerine getirilmesi öngörülmüş, bununla birlikte bir kadro veya pozisyona dayalı olarak kamu kurum veya kuruluşlarında istihdam edilenlerin de anılan KHK'nın ek 25. maddesi uyarınca geçici görevlendirme yoluyla ajanslarda çalıştırılmasına imkân tanınmıştır.

21. CBK'nın 201. maddesinde ajansların gelirleri gösterilmiş olup bu kapsamda ajansların genel bütçe vergi gelirleri tahsilatından ayrılacak transfer ödeneğinden de pay alması öngörülmüştür. Diğer yandan CBK'nın 205. maddesinde ajansların bütçesinin hazırlanmasına ve kabulüne ilişkin düzenlemelere yer verilmiş; bütçe taslağının yönetim kurulunca kabul edildikten sonra Bakanlığa gönderileceği, bütçenin Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren on beş gün içinde kesinleştirilerek Bakanlığa sunulacağı, transfer ödeneğinin Bakanlığın bütçesinde gösterileceği ve bu ödeneğin harcama programlarına göre Bakanlık tarafından ajanslara kullanılacağı belirtilmiştir.

22. Diğer yandan 5449 sayılı Kanun'un muafiyete ilişkin düzenlemeler öngören 26. maddesinde ajansların alacaklarının tahsili, taşınır ve taşınmaz mallarının alım, satım, kiralama ve devri, mal ve hizmet alımları, proje ve faaliyet desteği kapsamında yapılacak işlemler ve düzenlenecek kâğıtlar ile ilgili olarak damga vergisi, harç ve fondan, yapılacak bağış ve yardımlar nedeniyle veraset ve intikal vergisinden muaf olduğu hükme bağlanmıştır.

23. Bu durumda ajansların tüzel kişiliğinin niteliği CBK'da açıkça belirtilmemekle birlikte bölge esasına göre kurulması ve kaldırılmasının devlet idaresinin iradesiyle gerçekleştiği, kamu gücü ve yetkileri ile donatıldığı, karar organının kamusal yönü ağır basan kişilerden teşekkül

ettiği hususları ile birlikte gelirleri, merkezî idare ile olan bağlantıları ve tabi oldukları muafiyet ve ayrıcalıkları gözönünde bulundurulduğunda birer kamu tüzel kişisi olduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. AYM, E.2006/61, K.2007/91, 30/11/2007).

C. İptal Talebinin Gerekçesi

24. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralın 4749 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinde açıkça düzenlenen konuya ilişkin düzenleme yaptığı, söz konusu maddede Cumhurbaşkanı'na tanınmış olan görev ve yetkinin dava konusu kuralla ajanslara bırakıldığı, dolayısıyla kuralın yasama yetkisinde kalmış bir alanda düzenleme yapmış olduğu belirtilerek Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 104. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Ç. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1. Kuralın Konu Bakımından Yetki Yönünden İncelenmesi

25. Dava dilekçesinde konu bakımından yetki yönünden kuralın Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 6., 7., 8. ve 11. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de CBK'ya ilişkin konu bakımından yetki kuralları Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında düzenlendiğinden bu husustaki inceleme anılan fıkra kapsamında yapılacaktır.

26. (4) numaralı CBK'nın 188. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde büyüme potansiyeli taşıyan şirketlerin ve girişimcilerin desteklenmesine yönelik girişim sermayesi fonlarına katılım sağlamanın ajansın görev ve yetkileri arasında olduğu hüküm altına alınmış olup anılan bent dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

27. Kuralın yürütme organının bir unsuru olan idarenin görev ve yetkilerinin belirlenmesine dair bir düzenleme öngördüğü, yasama ve yargı yetkileriyle ilgili herhangi bir husus içermediği, dolayısıyla Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ilk cümlesinde belirtilen *yürütme yetkisine ilişkin* konulardan olduğu anlaşılmaktadır.

28. Kural, Anayasa'nın CBK ile düzenlenmesi yasaklanan "*İkinci Kısım*" "*Birinci ve İkinci Bölümleri*"nde yer alan temel haklar, kişi hakları ve

ödevleriyle “Dördüncü Bölüm”ünde yer alan siyasi haklar ve ödevler ile ilgili herhangi bir düzenleme de içermemektedir.

29. Anayasa’nın 123. maddesinin üçüncü fıkrasında kamu tüzel kişiliğinin kanunla veya CBK ile kurulacağı hükme bağlanmıştır. Anılan fıkra da yer alan “...kurulur.” ibaresinin CBK ile kurulan bir kamu tüzel kişiliğinin CBK ile düzenlenmesini de içerdiği anlaşılmaktadır. Zira Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasındaki koşullara bağlı olmak kaydıyla kamu tüzel kişiliğinin görevleri, yetkileri ve yapısı gibi unsurların CBK’yla düzenlenemeyeceğinin kabulü, kamu tüzel kişiliğinin CBK’yla kurulmasını mümkün kılan anayasal hükmü işlevsiz, dolayısıyla anlamsız kılacaktır (AYM, E.2019/105, K.2020/30, 12/6/2020, § 45).

30. (4) numaralı CBK’nın 184. ila 207. maddelerinde ajansın hukuki statüsü, organları, görev ve yetkileri gibi temel kuruluş unsurlarının düzenlendiği gözetildiğinde bir kamu tüzel kişisi olan ajansın anılan CBK ile kurulduğu açıktır. Başka bir ifadeyle idari teşkilat içinde oluşturulan *kalkınma ajansı* şeklindeki kamu tüzel kişiliğinin hukuksal varlığının temelini (4) numaralı CBK oluşturmaktadır. Her ne kadar CBK’nın 186. maddesinde ajansların bölgeler esas alınarak Cumhurbaşkanı kararı ile kurulacağı, kurulmuş olan ajansın kaldırılmasına Cumhurbaşkanı’nın yetkili olduğu belirtilmekte ise de anılan madde hükmünde geçen “kurulma” kavramının CBK ile oluşturulan ajansların hangi bölgelerde açılacağına Cumhurbaşkanı tarafından karar verilmesini ifade ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Anayasa’nın 123. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca CBK ile kurulan bu kamu tüzel kişinin görev ve yetkileriyle ilgili düzenlemelerin de CBK ile yapılması mümkündür. Bu bağlamda kuralın münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen bir konuya ilişkin olmadığı sonucuna varılmıştır.

31. Anayasa’nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının dördüncü cümlesinde “*Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz.*” denilmiştir. Buna göre CBK’ların anılan Anayasa hükmü yönünden yapılacak denetiminde öncelikle karşılaştırmaya esas olabilecek, daha önce kabul edilmiş bir kanun hükmünün bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekir. Sonrasında ise -böyle bir kanun hükmü varsa- incelenen CBK kuralının kanunun açıkça düzenlediği konuya ilişkin olup olmadığı belirlenmelidir. Bu değerlendirme yapılırken önce ilgili kanunun CBK ile düzenlenen alanda hüküm ifade edip etmediğinin belirlenmesi, ardından

da kanundaki düzenlemenin açık olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. Bu bağlamda CBK kuralı olmasaydı, karşılaştırmaya esas alınan kanun hükmünün CBK ile düzenleme yapılan konuya uygulanacak olup olmaması, CBK kuralının kanun ile düzenlenen konuda çıkarılıp çıkarılmadığına dair bir gösterge olacaktır (AYM, E.2019/31, K.2020/5, 23/1/2020, § 17).

32. Bu çerçevede 4749 sayılı Kanun'un ek 1. maddesine bakıldığında maddenin, sermaye şirketlerine finansman sağlayan tüzel kişi ve girişim sermayesi fonları ile bireysel katılım yatırımcılarının yatırım yaptığı girişim şirketlerine eş finansman sağlayan ortak yatırım fonlarına kaynak sağlamak amacıyla kurulan üst fonlara veya sermaye şirketlerine ve/veya projelere finansman sağlayan fonlara Hazine Müsteşarlığı tarafından taahhüt edilecek kaynağın üst sınırının, niteliğinin ve benzeri konularda uygulamaya ilişkin esasların Cumhurbaşkanınca belirleneceğine dair olduğu görülmektedir. Buna karşılık iptali istenen kural, ajansın girişim sermayesi fonlarına katılım sağlamasına ilişkin bir düzenleme öngörmektedir. Başka bir deyişle 4749 sayılı Kanun'un ek 1. maddesi Hazine Müsteşarlığı tarafından girişim sermayesi fonlarına veya üst fonlara taahhüt edilecek kaynağın kullanılmasına ilişkin kriterlerin Cumhurbaşkanınca belirleneceğini hüküm altına almakta iken kural, ajansa girişim sermayesi fonlarına katılım sağlama görev ve yetkisini tanımaktadır.

33. Bunun dışında da kuralla aynı alanda hüküm ifade eden kanunla yapılan herhangi bir düzenlemeye rastlanmamıştır. Bu itibarla kuralın kanunda açıkça düzenlenen bir konuya ilişkin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

34. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasına aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM ve M. Emin KUZ bu görüşe katılmamışlardır.

2. Kuralın İçerik Yönünden İncelenmesi

35. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum

ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

36. Hukuk devletinde kanunların ve CBK'ların kamu yararı gözetilerek çıkarılması zorunludur. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre kamu yararı genel bir ifadeyle bireysel, özel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. Kanunun ya da CBK'nın amaç ögesi bakımından Anayasa'ya uygun sayılabilmesi için çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekmekte olup kamu yararı dışında bir amaçla çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabiliriyorsa amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırılık söz konusudur.

37. Anayasa'ya uygunluk denetiminde kuralın öngörülmesindeki kamu yararı anlayışının isabetli olup olmadığı değil incelenen kuralın ihdasında kamu yararı dışında belli bireylerin ya da grupların çıkarlarının gözetilip gözetilmediği incelenir. Diğer bir anlatımla bir kuralın Anayasa'ya aykırılık sorunu çözümlenirken kamu yararı konusunda Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, yalnızca kuralın kamu yararı amacıyla çıkarılıp çıkarılmadığının denetimiyle sınırlıdır.

38. Kural, büyüme potansiyeli taşıyan şirketlerin ve girişimcilerin desteklenmesine yönelik olarak girişim sermayesi fonlarına Bakanlıkça belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde ajanslarca katılım sağlanabilmesine imkân tanımaktadır. Girişim sermayesi fonlarına finansal destek verilmesinin bu alanda büyüme potansiyeli taşıyan şirketlerin ve girişimcilerin gelişmesine katkı sunmak suretiyle toplumsal faydanın sağlanmasına dönük etkiler yaratabileceği hususu yadsınamaz. Bu itibarla dava konusu kuralın kamu yararının sağlanması amacına yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

39. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

40. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralın uygulanmaları hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

13/7/2021 tarihli ve (80) numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 2. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 188. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen (c) bendine yönelik iptali talebi 13/10/2022 tarihli ve E.2021/95, K.2022/118 sayılı kararla reddedildiğinden bu bende ilişkin yürürlüğün durdurulması talebinin REDDİNE 13/10/2022 tarihinde OYBİRLİğİYLE karar verilmiştir.

V. HÜKÜM

13/7/2021 tarihli ve (80) numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 2. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 188. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen (c) bendinin;

A. Konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Engin YILDIRIM ile M. Emin KUZ'un karşıoyları ve OYÇOKLUğUYLA,

B. İçeriği itibarıyla Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİğİYLE,

13/10/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu (80) numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin (CBK) 2. maddesi ile (4) numaralı CBK'nın (1) numaralı fıkrasına eklenen (c) bendinin konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir.

2. İptali istenen kural, Kalkınma Ajansının görev ve yetkilerine “*Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde büyüme potansiyeli taşıyan şirketlerin ve girişimcilerin desteklenmesine yönelik girişim sermayesi fonlarına katılım sağlamak*” görev ve yetkisini de eklemiştir.

3. Öncelikle belirtmek gerekir ki, Kalkınma Ajanslarına bu tür görev ve yetkiler verilmesinin içerik yönünden Anayasa'ya aykırı bir yönü bulunmamaktadır. Bununla birlikte Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesi uyarınca Anayasa'da münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda CBK çıkarılamaz.

4. Anayasa'nın 123. maddesi kuruluş ve görevleriyle bir bütün olan idarenin kanunla düzenlenmesini öngörmektedir. Dolayısıyla idari kurumların görev ve yetkilerinin münhasıran kanunla düzenlenmesi gereken konular arasında bulunduğu izahtan varestedir.

5. Diğer yandan, 123. maddenin üçüncü fıkrası gereğince kamu tüzel kişiliği kanunla veya CBK ile kurulabilmektedir. Anayasa'nın 123. maddesinin 2017 değişikliğinden önceki halinde kamu tüzel kişiliğinin kanunla veya *kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak* kurulabileceği belirtilmekteydi. Değişiklik sonrasında ise kamu tüzel kişiliği doğrudan kanunla veya CBK ile kurulabilecektir. Başka bir ifadeyle artık kanunun veya CBK'nın verdiği yetkiye dayanılarak kamu tüzel kişiliğinin kurulması mümkün değildir (bkz. AYM, E. 2018/104, K. 2020/39, 16/7/2020, §§ 261, 262).

6. CBK ile kurulabilen bir idarenin *"kurma"*nın kaçınılmaz unsuru olarak görevlerinin de CBK ile düzenlenebileceği söylenebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 123. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan *"kurulur"* ibaresinin *"CBK ile kurulan bir kamu tüzel kişiliğinin CBK ile düzenlenmesini de içerdiği"*ni belirtmiştir. (AYM, E.2019/105, K.2020/30, 12/06/2020, § 45).

7. Bununla birlikte, dava konusu kural ve kuralın içinde bulunduğu (4) numaralı CBK, bir kamu tüzel kişiliği kurmamakta, kurulmasına izin vermektedir. (4) numaralı CBK'nın 186. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre *"Ajanslar, bölgeler esas alınarak Cumhurbaşkanı kararı ile kurulur"*. Buna göre kamu tüzel kişiliğine sahip olan ajanslar *CBK ile değil, CBK'nın verdiği yetkiye dayanılarak* Cumhurbaşkanı kararıyla kurulmaktadır.

8. CBK ile bir kamu tüzel kişiliği kurulmadığından, Anayasa'nın 123. maddesinin (1) numaralı fıkrasında öngörülen idarenin kanuniliği ilkesine yönelik bir istisnanın varlığından da söz edilemez. Ortada CBK ile *"kurma"* olmadığına göre, CBK ile *"düzenleme"* de yapılamaz. Bu durumda ajansların görev ve yetkilerinin münhasıran kanunla düzenlenmesi gerekir.

9. Açıklanan gerekçelerle kuralların konu bakımından yetki yönünden Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının üçüncü cümlesine

aykırı olduğunu düşündüğümden çoğunluğun red yönündeki kararına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Anayasa'nın 123. maddesinin ilk fıkrasında "İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir" hükmü yer almaktadır. Kalkınma ajansları bu madde anlamında idari birimler olduğundan işleyişleriyle ilgili konuların 123. madde gereğince münhasıran kanunla düzenlenmesi gerekmektedir. Her ne kadar bu maddede kamu tüzel kişiliğinin kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle (CBK) kurulacağı belirtilse de, dava konusu kural yönünden ortada bir kamu tüzel kişisi kurma olgusu bulunmadığından CBK ile bir düzenleme yapılması söz konusu olamaz.

2. Sonuç itibarıyla dava konusu kural Anayasa'nın 104. maddesinin 17. fıkrasının üçüncü cümlesine aykırıdır.

Üye
Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

(4) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin (CBK) 188. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen (c) bendinin Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Red kararının gerekçesinde; anılan kuralda yürütme yetkisine ilişkin bir konunun düzenlendiği, kuralın Anayasanın İkinci Kısımının Birinci

ve İkinci Bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle Dördüncü Bölümünde yer alan siyasî haklara ve ödevlere ilişkin düzenleme içermediği, kuralla Kalkınma Ajanslarının görev ve yetkilerine ilişkin bir düzenleme yapıldığı, kamu tüzelkişiliği bulunan bu kuruluşların Anayasanın 123. maddesinin son fıkrasına göre CBK ile kurulmasına imkân sağlanmasının görev ve yetkilerinin de CBK ile düzenlenebileceği anlamına geldiği, dolayısıyla kuralın Anayasanın 104. maddesinin onyedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı bir yönünün bulunmadığı, ayrıca bu konuların daha önce kanunlarda açıkça düzenlenmediği için anılan fıkranın dördüncü cümlesine de aykırılığın söz edilemeyeceği belirtilerek, kuralın konu yönünden Anayasanın 104. maddesine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

CBK'nın dava konusu hükmünde, büyüme potansiyeli taşıyan şirketlerin ve girişimcilerin desteklenmesine yönelik girişim sermayesi fonlarına katılım sağlamak da Kalkınma Ajanslarının görev ve yetkileri arasında sayılmıştır.

Bu karar da dahil olmak üzere konuya ilişkin kararlarımızın, CBK'ların anayasal çerçevesine ilişkin genel açıklamalar bölümlerinde belirtildiği üzere, 6771 sayılı Kanunla yapılan Anayasa değişikliği ile hukuk sistemimize giren CBK'ların esasları Anayasanın 104. maddesinin onyedinci fıkrasında düzenlenerek Cumhurbaşkanına yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK ile düzenleme yapma yetkisi verilmiştir. Ancak aynı fıkranın üçüncü cümlesinde, Anayasada kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda CBK çıkarılamayacağı belirtilmiştir.

Bilindiği gibi, Anayasanın 123. maddesinin birinci fıkrasında idarenin kuruluş ve görevleriyle bir bütün olduğu ve kanunla düzenleneceği hükme bağlanarak idareye ilişkin genel ilke belirlenmiş; üçüncü fıkrasında ise kamu tüzelkişiliğinin kanun yanında CBK ile kurulmasına da imkân sağlanmıştır.

Çoğunluğun gerekçesinde, Kalkınma Ajanslarının kamu tüzelkişiliğine sahip olmaları sebebiyle Anayasanın 123. maddesinin üçüncü fıkrasına göre CBK ile kurulabileceği, kurma yetkisinin düzenlemeyi de kapsadığı, bu nedenle Ajansların görev ve yetkilerinin de CBK ile düzenlenebileceği, dolayısıyla 104. maddenin onyedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırılık bulunmadığı ifade edilse de, bu görüşün aynı konudaki diğer karşıoy

gerekçelerimde ayrıntılı olarak açıklandığı üzere Anayasanın 123. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağdaşmadığı belirtilmelidir.

Anayasa koyucu; Anayasanın başka maddelerinde olduğu gibi 123. maddede de “kurma” ve “düzenleme” kavramlarını ayrı ayrı kullanarak idarenin kanunla kurulması ve düzenlenmesi konusunda birinci fıkra da öngörülen ilkeye üçüncü fıkra da sadece kamu tüzelkişiliğinin kurulması bakımından istisna getirmiştir.

Esasen anılan maddeye ilişkin Anayasa değişikliğinde sadece, 123. maddenin üçüncü fıkrasındaki “ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak” ibaresi “kanunla veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle” şeklinde değiştirilmiş; ilgili madde gerekçesinde de, değişiklikle kamu tüzelkişiliğinin Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle de “kurulabilmesine” imkân tanındığı açıklanmıştır.

Bu itibarla, Anayasanın 123. maddesinin üçüncü fıkrasında, CBK’lar için birinci fıkradaki genel ilkeye getirilen istisna sadece kamu tüzelkişiliklerinin kurulmasına ilişkin olup -Anayasanın 106. maddesinin son fıkrasında bakanlıklar yönünden öngörüldüğü şekilde- bu idarelerin görevleri, yetkileri ve teşkilat yapısı ile ilgili olarak CBK’larla düzenleme yapılması konusunda bir istisna getirilmemiştir. Başka bir ifadeyle, Anayasa koyucu 106. maddenin son fıkrasında bakanlıkların CBK ile kurulmasına imkân tanırken bunların görev ve yetkileri ile teşkilat yapısının da CBK ile düzenlenebileceğini hükme bağlamış; buna karşılık 123. maddenin üçüncü fıkrasında, birinci fıkradaki ilkeye sadece kamu tüzelkişiliğinin “kurulması” bakımından bir istisna öngörmüştür.

Nitekim Anayasanın 123. maddesinin üçüncü fıkrasının değiştirilmesinden önce de kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kamu tüzelkişilikleri kurulduğunda, “kurma” ve “düzenleme” kavramları arasındaki bu fark dikkate alınarak, kamu tüzelkişiliğinin sadece kurulmasıyla yetinilmiş; tüzelkişiliğin kurulmasına ilişkin kararname ile, tüzelkişiliği haiz yeni idarenin teşkilat yapısı, görev ve yetkileri düzenlenmemiştir (bkz. 12/6/2020 tarihli ve E.2019/105, K.2020/30 sayılı kararımıza ilişkin karşıoy gerekçemdeki örnekler. Aynı yönde bkz. 14/1/2021 tarihli ve E.2019/77, K.2021/2 sayılı karara ilişkin karşıoy gerekçem).

Mezkûr Anayasa değişikliğine ilişkin madde gerekçesinde de, fıkrada sadece ibare değişikliği yapıldığının vurgulandığı dikkate alındığında, Anayasa değişikliği ile Cumhurbaşkanına bir kanuna dayanmadan kamu tüzelkişiliği kurma yetkisi tanındığını, yani CBK'larla kamu tüzelkişiliğinin sadece kurulabilmesinin benimsendiğini kabul etmek, buna karşılık bunların teşkilatı ile görev ve yetkilerinin kanunla düzenlenmesi gerektiği yönündeki yerleşik anayasal yorumdan ayrılmamak gerekir.

Diğer taraftan, Anayasanın 106. maddesinin son fıkrasında bakanlıkların kurulması ve kaldırılması ile görevleri ve yetkilerinin, teşkilat yapısının, merkez ve taşra teşkilatının kurulmasının; 108. maddesinin son fıkrasında Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işlerinin; 118. maddesinin son fıkrasında da Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevlerinin CBK ile düzenleneceği hükme bağlanarak idarenin kanunla kurulmasına ve düzenlenmesine ilişkin genel ilkenin istisnaları sayılmıştır.

Böylece Anayasa koyucu; Anayasanın 123. maddesinin birinci fıkrasında, idarenin kuruluş ve görevlerinin kanunla düzenleneceği yönündeki temel ilkeyi belirleyerek bunun istisnalarını bakanlıklar, Devlet Denetleme Kurulu ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin kurulması, teşkilatı ve görevlerinin düzenlenmesi ile sadece kamu tüzelkişiliği olan idarelerin ve yalnızca kurulması olarak belirlemiştir.

Başka bir anlatımla, Anayasa koyucu 6771 sayılı Kanunla, 123. maddenin birinci fıkrasındaki idarenin kuruluş ve görevlerinin kanunla düzenleneceğini hükme bağlayan temel ilkeyi değiştirmeden, Anayasanın bazı hükümlerinde bu ilkenin istisnalarını belirlemiş; anılan hükümler dışında ise idarelerin kurulması, kaldırılması, görev ve yetkileri ile teşkilatına ilişkin olarak CBK'larla düzenleme yapılması konusunda bir istisna getirmemiştir.

Sonuç olarak, kamu tüzelkişiliğini haiz kuruluşlar olan ve incelenen kuralla, bazı şirketlerin ve girişimcilerin desteklenmesine yönelik girişim sermayesi fonlarına katılım sağlama konusunda görev ve yetki verilen Kalkınma Ajanslarının bütün görev ve yetkilerinin Anayasanın 123. maddesine göre kanunla düzenlenmesi gerektiğinden, dava konusu kural Anayasada kanunla düzenlenmesi öngörülen bir konuya ilişkindir.

Kaldı ki, Anayasanın 123. maddesinin son fıkrasına göre kamu tüzelkişiliğinin CBK ile kurulması mümkün olmakla birlikte, Kalkınma Ajansları dava konusu kuralın yer aldığı (4) numaralı CBK ile de kurulmamış; aksine CBK bu konuda Cumhurbaşkanının yetkili olduğunu hükme bağlayarak Ajansların Cumhurbaşkanı kararı ile kurulmasını öngörmüştür. Başka bir anlatımla, dava konusu kuralla görev ve yetki verilen Kalkınma Ajansları, Anayasanın 123. maddesine göre kanunla kurulmadığı gibi CBK ile de kurulmadığından kural bu yönüyle de Anayasaya aykırıdır.

Yukarıda açıklanan sebeplerle, incelenen kuralın konu bakımından yetki yönünden Anayasanın 104. maddesinin onyedinci fıkrasının üçüncü cümlesine aykırı olduğu ve iptali gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red kararına karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

Esas Sayısı : 2021/99

Karar Sayısı : 2022/119

Karar Tarihi : 13/10/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 132 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 13/7/2021 tarihli ve (80) numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 5. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 193. maddesinin değiştirilen (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 104. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMESİ KURALI VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi Kuralı

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin (CBK) 5. maddesiyle (4) numaralı CBK'nın 193. maddesinin değiştirilen ve iptali talep edilen kuralın da yer aldığı (2) numaralı fıkrası şöyledir:

“Yönetim kurulu

MADDE 193 –

...

(2) (Değişik:RG-14/7/2021-31541-C.K-80/5 md.) Yönetim kurulu, tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, ajans genel sekreteri, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, ajans genel sekreteri, büyükşehir olmayan illerin il genel meclisi başkanları ve ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşur. Birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde ticaret ve sanayi odası başkanlarının ikisi de kurumlarını temsil ederler. **Üyeler toplantılara bizzat katılmak zorunda olup vekil ile temsil edilemezler."**

B. İlgili Görülen Kanun Hükümleri

1. 22/2/2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 32. maddesi şöyledir:

"Yetki devri

Madde 32- Vali, görev ve yetkilerinden bir kısmını uygun gördüğü takdirde, vali yardımcılara, yöneticilik sıfatı bulunan il özel idaresi görevlileri ile ilçelerde kaymakamlara devredebilir."

2. 3/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 42. maddesi şöyledir:

"Yetki devri

Madde 42- Belediye başkanı, görev ve yetkilerinden bir kısmını uygun gördüğü takdirde, yöneticilik sıfatı bulunan belediye görevlilerine devredebilir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi Dursun, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 22/9/2021 tarihinde

yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör İsmail Emrah PERDECİOĞLU tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu CBK kuralı ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Anayasal Çerçevesi ve Yargısal Denetimi

3. 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile Anayasa'nın bazı maddelerinde değişiklik yapılmıştır. Yapılan değişikliklerle yeni bir hükûmet sistemine geçilmiş ve buna bağlı olarak Cumhurbaşkanı'nın görev ve yetkileri yeniden düzenlenmiştir. Anayasa'nın 8. maddesinde, yürütme yetkisi ve görevinin Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna ait olduğu ifade edilmekte iken maddede yapılan değişiklikle Bakanlar Kurulu kaldırılarak yürütme yetkisi ve görevi tek başına Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Anayasa'da Bakanlar Kuruluna verilen görev ve yetkilere ilişkin maddelerde de aynı doğrultuda değişiklik yapılarak daha önce Bakanlar Kuruluna ait olan görev ve yetkilerin Cumhurbaşkanı tarafından yerine getirilmesi öngörülmüştür.

4. Yeni hükûmet sisteminin en önemli özelliklerinden biri Cumhurbaşkanı'na "*Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*" adı altında düzenleme yapma yetkisinin tanınmasıdır. CBK'ların en belirgin özelliği ise Cumhurbaşkanı'na belirli konularda ilk elden düzenleme yapma yetkisinin verilmiş olmasıdır. Yürütmenin diğer düzenleyici işlemlerinden farklı olarak Cumhurbaşkanı, Anayasa'da belirlenen yetki çerçevesinde herhangi bir kanuna dayanmadan ya da yasama organının onayı olmadan CBK'lar yoluyla düzenleme yapabilecektir.

5. Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının birinci cümlesinde Cumhurbaşkanı'nın yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarabileceği hüküm altına alınmıştır. Düzenlemeyle *yürütme yetkisine ilişkin* olmak kaydıyla CBK çıkarma konusunda Cumhurbaşkanı'na genel bir

yetki verilmiştir. Maddenin gerekçesinde, yeni hükûmet sistemi gözetilerek Cumhurbaşkanı'nın genel siyasetin yürütülmesinde yürütme yetkisi ile ilgili olarak ihtiyaç duyduğu konularda CBK çıkarabilmesine imkân tanımak amacıyla ilk elden düzenleme yapma yetkisinin tanındığı ifade edilmiştir.

6. Cumhurbaşkanı'na yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarma yetkisinin genel olarak verilmesinin yanı sıra Anayasa'nın diğer bazı maddelerinde belirtilen kimi konuların da CBK ile düzenleneceği ayrıca ifade edilmiştir. Bu kapsamda Anayasa'nın 104. maddesinin dokuzuncu fıkrasında üst kademe kamu yöneticilerinin atanmalarına ilişkin usul ve esasların; 106. maddesinin on birinci fıkrasında bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulmasının; 108. maddesinin dördüncü fıkrasında Devlet Denetleme Kurulunun işleyişi, üyelerinin görev süresi ve diğer özlük işlerinin; 118. maddesinin altıncı fıkrasında Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinin teşkilatı ve görevlerinin CBK'larla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Anayasa'nın 123. maddesinin üçüncü fıkrasında ise kamu tüzel kişiliğinin kanunla veya CBK ile kurulacağı belirtilmiştir.

7. Anayasa'nın 148. maddesinde CBK'ların şekil ve esas bakımından Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesi öngörülmüş, yargısal denetim görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesine verilmiştir.

8. Anayasa'da Cumhurbaşkanı'na CBK çıkarma yetkisi verilmekle birlikte bu yetki sınırsız değildir. Kanunlardan farklı olarak Anayasa'da CBK'yla düzenlenecek konular sınırlandırılmıştır. Konu bakımından yetki yönünden getirilen bu sınırlamalar Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının ilk dört cümlesinde düzenlenmiştir.

9. Anılan fıkranın birinci cümlesinde Cumhurbaşkanı'nın *yürütme yetkisine ilişkin konularda* CBK çıkarabileceği ifade edilmiştir. Buna göre yürütme yetkisine ilişkin konular dışında CBK ile düzenleme yapılması mümkün değildir.

10. Fıkranın ikinci cümlesinde “*Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevlerin*” CBK'yla düzenlenemeyeceği belirtilmiştir. Bu hüküm uyarınca belirtilen alanlarda CBK ile düzenleme yapılamaz.

11. Fıkranın üçüncü cümlesinde de Anayasa'da *münhasıran kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda* CBK çıkarılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak Anayasa'da hangi konuların münhasıran kanunla düzenleneceğine ilişkin özel bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadında anayasa koyucunun kanunla düzenlenmesini öngördüğü konuların bu kapsamda görülmesi gerektiği kabul edilmektedir (AYM, E.2016/150, K.2017/179, 28/12/2017, § 57; E.2016/180, K.2018/4, 18/1/2018, § 17; E.2017/51, K.2017/163, 29/11/2017, § 13; E.2016/139, K.2016/188, 14/12/2016, § 9; E.2013/47, K.2013/72, 6/6/2013). Buna göre Anayasa'da kanunla düzenleneceği belirtilen alanlarda Cumhurbaşkanı'nın CBK çıkarma yetkisi bulunmamaktadır.

12. Fıkranın dördüncü cümlesinde ise *kanunda açıkça düzenlenen konularda* CBK çıkarılamayacağı ifade edilmiştir. Anılan hükme göre Cumhurbaşkanı'nın yürütme yetkisine ilişkin konularda CBK çıkarabilmesi için CBK'yla düzenlenecek konunun kanunlarda açıkça düzenlenmemiş olması gerekir.

13. CBK'ların yukarıda belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygun olarak çıkarılması gerekmektedir. Aksi takdirde içeriği Anayasa'ya aykırılık oluşturmaya bile bu düzenlemelerin Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez. Dolayısıyla CBK'ların yargısal denetiminde öncelikle Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında belirtilen konu bakımından yetki kurallarına uygunluğunun ele alınması gerekir. Anılan fıkra yönünden herhangi bir aykırılık tespit edilmemesi durumunda ise bu defa CBK'ların içerik yönünden Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılmalıdır.

B. Anlam ve Kapsam

14. Kalkınma ajansları (ajans) kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle Cumhurbaşkanınca belirlenen politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, gelişmenin sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulan tüzel kişiliği haiz kurumlar olup ajansın kuruluş, görev ve yetkileri ile teşkilatına ilişkin hususlar (4) numaralı CBK'nın 184. ila 207. maddelerinde düzenlenmiştir.

15. Anılan CBK'nın 193. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yönetim kurulunun ajansın karar organı olduğu belirtilmiş, (2) numaralı fıkrasında da yönetim kurulunun kimlerden oluşacağı gösterilmiş olup bu kapsamda söz konusu fıkranın birinci ve ikinci cümlelerinde yönetim kurulunun, tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, ajans genel sekreteri, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, ajans genel sekreteri, büyükşehir olmayan illerin il genel meclisi başkanları ve ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşacağı; birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması hâlinde ticaret ve sanayi odası başkanlarının ikisinin de kurumlarını temsil edeceği hüküm altına alınmıştır.

16. Söz konusu maddenin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinde ise ajansın yönetim kurulu üyelerinin kurul toplantılarına katılımına ilişkin düzenlemelere yer verilmiş, bu kapsamda üyelerin toplantılara bizzat katılmak zorunda olduğu, vekil ile temsil edilemeyecekleri hükme bağlanmış olup anılan cümle dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

17. Buna göre kural, ajansın yönetim kurulu üyelerinin kurul toplantılarına bizzat katılımını zorunlu kılmakta, vekil ile temsil edilmelerini yasaklamaktadır.

C. İptal Talebinin Gerekçesi

18. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralın 5393 sayılı Kanun'un 40. maddesinde açıkça düzenlenen bir konuya ilişkin olduğu bu çerçevede CBK ile düzenleme yapılamayacak bir alanda kaldığı belirtilerek Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 104. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Ç. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

19. Dava dilekçesinde konu bakımından yetki yönünden kuralın Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 6., 7., 8. ve 11. maddelerine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de CBK'ya ilişkin konu bakımından yetki kuralları,

Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasında düzenlendiğinden bu husustaki inceleme anılan fıkra kapsamında yapılacaktır.

20. Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının dördüncü cümlesinde *"Kanunda açıkça düzenlenen konularda Cumhurbaşkanlığı kararnamesi çıkarılamaz."* denilmiştir. Buna göre CBK'ların anılan Anayasa hükmü yönünden yapılacak denetiminde öncelikle karşılaştırmaya esas olabilecek, daha önce kabul edilmiş bir kanun hükmünün bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerekir. Sonrasında ise -böyle bir kanun hükmü varsa- incelenen CBK kuralının kanunun açıkça düzenlediği konuya ilişkin olup olmadığı belirlenmelidir. Bu değerlendirme yapılırken önce ilgili kanunun CBK ile düzenlenen alanda hüküm ifade edip etmediğinin belirlenmesi, ardından da kanundaki düzenlemenin açık olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. Bu bağlamda CBK kuralı olmasaydı, karşılaştırmaya esas alınan kanun hükmünün CBK ile düzenleme yapılan konuya uygulanacak olup olmaması, CBK kuralının kanun ile düzenlenen konuda çıkarılıp çıkarılmadığına dair bir gösterge olacaktır (AYM, E.2019/31, K.2020/5, 23/1/2020, § 17).

21. Ajansın yönetim kurulu üyelerinden biri olan valiye ilişkin olarak 5302 sayılı Kanun'un 32. maddesi hükmü incelendiğinde valinin görev ve yetkilerinden bir kısmını vali yardımcısına, yöneticilik sıfatı bulunan il özel idaresi görevlilerine ya da kaymakamlara devretmesinin mümkün kılındığı görülmektedir. Benzer biçimde ajansın yönetim kurulu üyelerinden bir diğeri olan belediye başkanının da 5393 sayılı Kanun'un 42. maddesi uyarınca görev ve yetkilerinden bir kısmını yöneticilik sıfatı bulunan belediye görevlilerine devretmesi mümkündür.

22. Buna göre dava konusu CBK kuralının olmaması durumunda valinin ve belediye başkanının ajansın yönetim kurulu toplantılarına katılımına ve buradaki temsiline ilişkin olarak 5302 sayılı Kanun'un 32. maddesi ile 5393 sayılı Kanun'un 42. maddesi hükümlerinin uygulanacağı açıktır. Bu çerçevede kanunun açıkça düzenlediği bir konuda düzenleme yapan CBK kuralının Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının dördüncü cümlesine aykırı düzenleme getirdiği anlaşılmaktadır.

23. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının dördüncü cümlesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının dördüncü cümlesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca aynı fıkranın birinci, ikinci ve üçüncü cümleleri yönünden incelenmemiştir.

Kural, konu bakımından yetki yönünden Anayasa'nın 104. maddesinin on yedinci fıkrasının dördüncü cümlesine aykırı görülerek iptal edildiğinden içerik yönünden incelenmemiştir.

IV. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

24. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralın uygulanmaları hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

13/7/2021 tarihli ve (80) numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 5. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 193. maddesinin değiştirilen (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesine yönelik yürürlüğün durdurulması talebinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE 13/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V. HÜKÜM

13/7/2021 tarihli ve (80) numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 5. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 193. maddesinin değiştirilen (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE 13/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Esas Sayısı : 2022/87
Karar Sayısı : 2022/121
Karar Tarihi : 13/10/2022

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Erzurum 2. İdare Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na 2/12/2016 tarihli ve 6764 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle eklenen 9/12/2016 yürürlük tarihli 53/A maddesinin ikinci fıkrasının;

A. (a) bendinin ikinci cümlesinde yer alan “*Soruşturmayı yapanın...*” ve “*...verdiği...*” ibarelerinin,

B. (c) bendinde yer alan “*...gerek görürse...*” ve “*...tekrar...*” ibareleri ile “*...isteyebilir...*” ibaresinin “*...yebili...*” kısmının,

Anayasa'nın 10. ve 129. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Öğretim görevlisi hakkında verilen aylıktan kesme disiplin cezasının iptali talebiyle açılan davada, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un itiraz konusu kuralların yer aldığı 53/A maddesi şöyledir:

“Disiplin soruşturmasında uyulacak esaslar şunlardır:

a) Disiplin cezası verilmesini gerektiren bir fiilin işlendiğini öğrenen disiplin amiri yazılı olarak disiplin soruşturması başlatır. Üst disiplin amirinin soruşturma açtığı veya açtırdığı disiplin olayında alt disiplin amiri

ayrıca soruşturma yapamaz veya yaptıramaz. Daha önce açılmış soruşturma varsa bunlar üst amirin açtığı veya açtırdığı soruşturma ile birleştirilir.

b) Bilimsel araştırma ve yayın etiğine ilişkin disiplin cezası verilmesini gerektiren fiiller açısından soruşturma başlatılmadan önce bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarınca inceleme yapılması zorunludur.

c) Disiplin amiri soruşturmayı kendisi yapabileceği gibi soruşturmayı yapmak üzere birim içerisinde soruşturmacı veya komisyon görevlendirebilir. Ancak zorunlu hallerde rektörlük aracılığıyla diğer birimlerden soruşturmacı talep edilebilir.

d) Soruşturmacının görev ve unvanı, soruşturulanın görev ve unvanının üstünde veya onunla aynı düzeyde olmalıdır.

e) Fiilin ast ile üst tarafından birlikte işlenmesi hâlinde soruşturma usulü ve disiplin cezası verme yetkisi üste göre belirlenir.

f) Soruşturulanın disiplin cezası verilmesini gerektiren fiili işlediği ve disiplin soruşturmasının başlatıldığı tarihteki görev veya unvanının farklı olması hâlinde disiplin soruşturması, üst görev veya unvanı esas alınarak yürütülür. Disiplin amirinin belirlenmesi ve uygulanacak diğer disiplin hükümleri, görev yapılan kurumun tabi olduğu mevzuata göre belirlenir.

g) Soruşturmacı, disiplin soruşturmasıyla ilgili bilgi ve belgeleri toplama, ifade alma, tanık dinleme, bilirkişiye başvurma, keşif yapma, inceleme yapma ve ilgili makamlarla yazışma yetkisini haizdir.

h) Soruşturmacının, görevlendirme kapsamında talep ettiği bilgi ve belgeler gecikmeksizin kendisine verilir.

ı) Soruşturmacı, görevlendirildiği konuda soruşturma yürütür; soruşturma sırasında disiplin soruşturmasına konu olabilecek başka fiillerin ortaya çıkması durumunda bunları gecikmeksizin disiplin amirine bildirir.

j) Soruşturma işlemleri bir tutanakla tespit olunur.

k) Soruşturmanın gizliliği esastır.

l) Soruşturma, görevlendirme yazısının tebliğ tarihinden itibaren iki ay içinde tamamlanır. Soruşturma bu süre içinde tamamlanamaz ise soruşturmacı gerekçeli olarak ek süre talep edebilir, disiplin amiri gerekçeyi değerlendirek ve zamanaşımı sürelerini dikkate alarak karar verir.

m) Fiili işleyen emeklilik veya başka nedenlerle görevinin sona ermesi, hakkında soruşturma açılmasına ve soruşturmanın devamına engel olmaz. Bu durumda soruşturma sonunda verilen disiplin cezası, özlük dosyasında saklanır. Aylıktan veya ücretten kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması veya birden fazla ücretten kesme cezaları ilgilinin kamu görevine dönmesi ya da bir vakıf yükseköğretim kurumunda göreve başlaması halinde uygulanır.

n) Bir fiilden dolayı ilgili hakkında ceza soruşturması veya kovuşturması yapılıyor olması, aynı fiilden dolayı disiplin soruşturması yapılmasına, ceza verilmesine ve bu cezanın yerine getirilmesine engel değildir. Gerektiğinde ceza kovuşturması bekletici mesele yapılabilir. Bu durumda disiplin soruşturmasına ilişkin zamanaşımı süreleri durur.

o) Bir fiilin diğer kanunlar uyarınca idari yaptırıma bağlanmış olması, aynı fiile bu Kanun kapsamında disiplin cezası verilmesine engel teşkil etmez.

Savunma hakkı kapsamında gözetilecek hususlar şunlardır:

a) Soruşturulana, iddialar hakkında savunma imkânı tanınmadan disiplin cezası verilemez. **Soruşturmayı yapanın** yedi günden az olmamak üzere **verdiği** süre içinde veya belirtilen tarihte geçerli bir mazereti olmaksızın savunmasını yapmayan, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.

b) Savunmaya davet yazısında hakkında disiplin soruşturması açılan fiilin neden ibaret bulunduğu, savunmasını belirtilen sürede yapmadığı takdirde savunmasından vazgeçmiş sayılacağı bildirilir.

c) Disiplin cezası vermeye yetkili makamlar **gerek görürse**, isnat edilen fiil ve soruşturma raporunda önerilen disiplin cezasını da belirtmek suretiyle, bu maddedeki esaslar çerçevesinde (a) ve (b) bentlerindeki usule göre **tekrar savunma isteyebilir**.

Hakkında üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ve kamu görevinden çıkarma cezası istenenler soruşturma evrakını inceleme, tanık dinletme,

disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahiptir.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükmü

Kanun'un 53/Ç maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Disiplin cezası verme yetkisi:

Madde 53/Ç- (Ek: 2/12/2016 - 6764/30 md.) Disiplin cezası vermeye yetkili amir ve kurullar şunlardır:

...

Disiplin cezası vermeye yetkili makamlar, soruşturmada eksiklik olduğunun tespiti halinde eksikliklerin giderilmesi amacıyla dosyayı iade edebilir, soruşturmacı tarafından önerilen disiplin cezasını aynen verebilir, hafifletebilir veya reddedebilir. Teklif edilen cezanın reddedilmesi halinde ilgili disiplin amiri ya da kurulu tarafından ret gerekçesine uygun olarak en geç üç ay içerisinde yeni işlem tesis edilebilir.

...”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Kenan YAŞAR'ın katılımlarıyla 21/4/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Hilal YAZICI tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. İtiraz konusu kuralların yer aldığı 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesi, Kanun kapsamında yürütülecek olan disiplin soruşturması ile savunma hakkına ilişkin ilke ve esasları düzenlemektedir.

4. Anılan maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bentlerine göre disiplin cezası verilmesini gerektiren bir fiilin işlendiğinin öğrenilmesi üzerine disiplin amiri yazılı olarak disiplin soruşturmasını başlatır. Soruşturmanın başlatılmasıyla birlikte bir soruşturmacı tayin edilir. Disiplin amiri soruşturmayı kendisi yapabileceği gibi soruşturmayı yapmak üzere birim içinden soruşturmacı veya komisyon görevlendirebilir.

5. Aynı fıkranın (g) bendinde soruşturmacının görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Buna göre soruşturmacı; disiplin soruşturmasıyla ilgili bilgi ve belgeleri toplama, ifade alma, tanık dinleme, bilirkişiye başvurma, keşif yapma, inceleme yapma ve ilgili makamlarla yazışma yetkisini haizdir.

6. İlgili maddede soruşturulananın savunma hakkının kapsamı, bu süreçten nasıl haberdar edileceği ve savunmasının nasıl alınacağı da düzenlenmiştir. Anılan maddenin ikinci fıkrasının (a) bendinin birinci cümlesinde, iddialar hakkında savunma imkânı tanınmadan soruşturulana disiplin cezası verilemeyeceği, itiraz konusu ibarelerin yer aldığı ikinci cümlesinde ise soruşturmayı yapan tarafından yedi günden az olmamak kaydıyla savunma süresi verileceği ve bu süre zarfında geçerli bir mazeret olmaksızın savunmanın yapılmaması hâlinde savunma hakkından vazgeçilmiş sayılacağı hüküm altına alınmıştır.

7. Fıkranın (b) bendinde ise soruşturulana savunmaya davet yazısı gönderileceği, söz konusu yazıda soruşturulananın disiplin soruşturmasına konu edilen fiilinin ne olduğu ve savunmasını belirtilen sürede yapmadığı takdirde savunmasından vazgeçmiş sayılacağının soruşturulana bildirileceği belirtilmiştir. Kanun'un açık lafzından soruşturmaya davet yazısının soruşturmayı yapan tarafından gönderileceği, dolayısıyla savunmaya davet yazısıyla soruşturma henüz tamamlanmadan yani isnat edilen eylem ve bu eyleme karşılık gelen disiplin cezasının ne olduğu henüz açık hâle gelmeden savunma hakkının kullanılması için süre verilmesinin söz konusu olabileceği anlaşılmaktadır.

8. Maddenin birinci fıkrasının (1) bendinde, soruşturma işlemlerinin bir tutanakla tespit olunacağı, soruşturmanın görevlendirme yazısının tebliği tarihinden itibaren iki ay içinde tamamlanacağı düzenlenmiştir.

9. Kanun'un 53/Ç maddesinin ikinci fıkrasında ise *"Disiplin cezası vermeye yetkili makamlar, ... soruşturmacı tarafından önerilen disiplin cezasını aynen verebilir, hafifletebilir veya reddedebilir."* düzenlemesine yer verilmiştir. Buna göre soruşturmayı yapanın soruşturma sürecini bir tutanakla tespit edeceği ve bir disiplin cezasının verilmesi gerektiği kanaatine varması hâlinde gerçekleştiğini değerlendirdiği maddi olgu olan eylemin Kanun'da tanımlı disiplin cezası gerektiren hangi eyleme karşılık geldiğini ve bu eylemin gerektirdiği disiplin cezasını da belirtmek suretiyle soruşturma raporunu teslim edeceği öngörülmektedir.

10. İtiraz konusu diğer kuralların yer aldığı Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendinde ise soruşturma raporunun teslim edilmesi üzerine disiplin cezası vermeye yetkili makamların -gerek görmesi hâlinde isnat edilen fiil ve soruşturma raporunda önerilen disiplin cezasını da belirtmek suretiyle- 53/A maddesinde belirlenen esaslar çerçevesinde (a) ve (b) bentlerindeki usule göre tekrar savunma isteyebileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda disiplin cezası vermeye yetkili makamların, soruşturma raporunda isnat edilen eylem ve disiplin cezası bakımından yeterli bir araştırmaya dayanılmadığına kanaat getirmesi ve gerek görmesi hâlinde, bu sefer isnat edilen eylem ve disiplin cezasını açıkça belirterek tekrar savunma alabileceğinin düzenlendiği anlaşılmaktadır.

11. Öte yandan söz konusu 53/A maddesinin üçüncü fıkrasında, hakkında üniversite öğretim mesleğinden çıkarma ve kamu görevinden çıkarma cezası istenenlerin soruşturma evrakını inceleme, tanık dinletme, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak bizzat ya da vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir. Şu hâlde (c) bendi uyarınca disiplin cezası vermeye yetkili makam takdir hakkını kullanarak tekrar savunma istememişse uyarma, kınama, aylıktan veya ücretten kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması ya da birden fazla ücretten kesme cezaları bakımından ilgilinin disiplin sürecindeki tek savunma yapma imkânının bu aşamada gerçekleşmiş olacağı açıktır.

B. İtirazın Gerekçesi

12. Başvuru kararında özetle; Kanun'un itiraza konu hükümlerinin savunma hakkını anayasal güvencelere aykırı şekilde kısıtladığı, soruşturmayı yapanın soruşturma dosyası tekemmül etmeksizin kişilerden savunma talep etmesine imkân tanıdığı, dolayısıyla isnat edilen eylem ve cezanın ne olduğu hususunda ortaya çıkan belirsizlik nedeniyle etkili savunma yapma hakkının ihlal edildiği, disiplin cezası vermeye yetkili kurullara tanınan takdirî yetki yoluyla da bu eksikliğin giderilemediği, bu yönüyle kuralların farklı kanunlara tabi memur ve kamu görevlileri ile öğretim elemanları arasında eşitlik ilkesine aykırı sonuçlar doğurduğu gerekçeleriyle Anayasa'nın 10. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

13. Anayasa'nın 129. maddesinin ikinci fıkrasında, memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemeyeceği düzenlenerek savunma hakkı güvence altına alınmıştır.

14. Disiplin cezaları; kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla öngörülmüş, yapma veya yapmama biçiminde beliren davranış kurallarının ihlali hâlinde uygulanan idari yaptırımlardır. Bu cezalar memurların özlük haklarını doğrudan etkilediğinden anayasa koyucu, disiplin cezası verilmeden önce memurların savunmalarının alınmasını özel olarak düzenlemiştir (AYM, E.2019/8, K.2019/26, 11/04/2019, § 9).

15. Anayasa'nın 129. maddesinin ikinci fıkrasında savunma hakkına ilişkin öngörülen güvencenin gereklerinin yerine getirilebilmesi için hakkında disiplin soruşturması yürütülen kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanmış olması gerekir. Bunun için kişiye, savunmasını hazırlayıp idari makamlar önünde dile getirebilmesi ve böylece disiplin sürecinin sonucunu etkileyebilmesi için isnadın bildirilmesi gerekmektedir.

16. Hakkındaki isnadı bilmeyen kimsenin savunma yapması mümkün değildir. Isnat, anılan kişinin savunma yapabilmesi için kişiye bildirilmektedir. Bu nedenle de bildirimde, ilgilinin hangi fiil ile itham edildiğinin ve hangi disiplin suçunu işlediğinin açıklanması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle

ilgili, isnadın sebebinden ve niteliğinden haberdar edilmelidir. İlgilinin hangi fiili nerede ve ne zaman işlediği (disiplin suçunu oluşturan olay/ olaylar) isnadın sebebini oluşturur. Bunların soyut olarak değil ilgilinin savunma hazırlayabilmesine yetecek şekilde açıklanması gerekir. Böylelikle ilgili, soruşturmaya konu fiili nerede ve ne zaman işlemekle itham edildiğini bileceğinden savunmasını buna göre yapabilecektir. Fiilin hukuki yönden vasıflandırılması ise isnadın niteliğidir. İsnadın niteliği hakkındaki bilgi de savunma yapmaya yetecek düzeyde olmalı ve ilgilinin işlemekle itham edildiği fiilin hangi normu ihlal ettiği bildirimde belirtilmelidir. Disiplin süreci esnasında fiilin hukuki niteliğinin değişmesi durumunda da ilgili bu değişiklikten haberdar edilmelidir.

17. İtiraz konusu ibarelerin yer aldığı (a) bendinin ikinci cümlesinde, soruşturmayı yapanın soruşturulana savunma hakkını kullanabilmesi için yedi günden az olmamak üzere savunma süresi vereceği düzenlenmiştir. Anılan bendin lafzı bir bütün olarak ele alındığında savunması alınmadan kişiye disiplin cezası verilemeyeceğinin açık olduğu, soruşturmayı yapanın savunma süresi verme hususunda bir takdir yetkisine sahip kılınmadığı, buna göre alt sınırı aynı bentte belirlenmiş şekliyle asgari savunma süresinin soruşturmacı tarafından verileceğinin Kanun'da açıkça düzenlendiği anlaşılmaktadır.

18. Söz konusu ibarelerin savunma hakkının anayasal güvencelerine uygun olup olmadığının ortaya konabilmesi açısından savunmaya davet yazısında yer alacak bilgilerle bağlantılı olarak ele alınması gerekmektedir. Zira Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinde savunma için süre verilmesinin yanında bu bentte yer alan dava konusu ibareler uyarınca soruşturmayı yapan tarafından tayin edilecek savunma süresinin (b) bendinde belirtilen içeriğe sahip bir savunmaya davet yazısıyla verileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca disiplin sürecinde soruşturmayı yapanın görev aldığı aşama dikkate alındığında bu aşamanın ilgilinin savunma için ön koşul olan isnadı öğrenme hakkından gereği gibi yararlanmasına imkân verip vermediğinin değerlendirilmesi gerekir.

19. Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinde, savunmaya davet yazısının içeriğinde soruşturmanın içeriği ile ilgili olarak sadece soruşturmaya konu eylemin ne olduğunun belirtileceği ifade edilmiştir. Kanun'un lafzından, soruşturulananın etkili bir savunma

hazırlayabilmesi açısından gerekli olabilecek, yukarıda ifade edilen çerçevede bir asgari bilginin savunmaya davet yazısında bulunması şeklinde yasal bir zorunluluk öngörülmediği anlaşılmaktadır.

20. Bunun yanında savunmaya davet yazısının soruşturulana soruşturmanın hemen başlangıcında -soruşturma dosyası henüz asgari bir düzeyde dahi olgunlaşmadan- gönderilip gönderilmeyeceği hususunda Kanun'da açık bir ifade bulunmamakla birlikte davet yazısının içeriğinde olması zorunlu bilgiler gözönünde bulundurulduğunda soruşturmacının bu konuda herhangi bir kayıtla sınırlandırılmadığı, dosyanın henüz olgunlaşmadığı bir aşamada da savunmanın istenebileceği anlaşılmaktadır.

21. Dahası Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendinde disiplin cezası vermeye yetkili makamların soruşturma yapanın soruşturmayı tamamlamasından sonra ilave bir savunma alınmasına gerek gördüklerinde *"isnat edilen fiil"*i bildirerek savunma isteyecekleri düzenlenmişken soruşturma yapan yönünden (b) bendinde savunmaya davet yazısında *"disiplin soruşturması açılan fiilin neden ibaret bulunduğu"*nun belirtileceği öngörülmüştür. Kanun'un 53/A maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre disiplin cezası verilmesini gerektiren bir fiilin işlendiğini öğrenen disiplin amiri yazılı olarak disiplin soruşturması başlatır. Bu son kural ve ikinci fıkranın (b) ve (c) bentlerinde tercih edilen kavram farklılığı dikkate alındığında soruşturmayı yapanın davet yazısında soruşturma sırasındaki tespitlerden önce, sadece soruşturmanın başlatılmasına neden olan iddia çerçevesinde bildirimde bulunulmasının yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla isnadın sebebi (olay/olgu/eylem) kapsamında dahi yeterli bilgilendirmenin yapılmamasına imkân tanınmıştır.

22. Öte yandan Kanun'un 53/A maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde önerilen disiplin cezasının da bildirilmesi kurala bağlanmışken (b) bendinde böyle bir unsura yer verilmemiştir. Buna göre soruşturma yapanın (a) bendi kapsamında soruşturma için süre verirken isnadın hukuki vasıflandırması yönünden bir bildirimde bulunmayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durumda soruşturma yapanın soruşturmaya davet yazısının içeriği kişinin isnattan haberdar olmasını sağlamaya, dolayısıyla Anayasa'nın 129. maddesinin ikinci fıkrası anlamında savunma hakkını etkili bir şekilde kullanmasına elverişli değildir.

23. Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının itiraz konusu "...gerek görürse,..." ve "...tekrar..." ibareleri ile "...isteyebilir..." ibaresinin "...yebili..." kısmını da içeren (c) bendi, disiplin cezası vermeye yetkili makamların gerek görmesi hâlinde isnat edilen fiil ve soruşturma raporunda önerilen disiplin cezasını da belirtmek suretiyle ilgili maddede belirlenen esaslar çerçevesinde (a) ve (b) bentlerindeki usule göre tekrar savunma isteyebileceğini düzenlemektedir.

24. 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesinin birinci fıkrasının (1) bendinde soruşturmanın görevlendirme yazısının tebliği tarihinden itibaren iki ay içinde tamamlanacağı hüküm altına alınmıştır. Kanun'un 53/Ç maddesinin birinci fıkrasında disiplin cezası vermeye yetkili makamlar gösterilmiş, ikinci fıkrasında söz konusu makamların soruşturmada eksiklik olduğunu tespit etmesi hâlinde eksikliklerin giderilmesi için dosyayı iade edebileceği düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde disiplin cezası vermeye yetkili makamlara gerek görmeleri hâlinde tekrar savunma isteme yetkisinin soruşturma dosyası tamamlanıp teslim edildikten sonra verildiği anlaşılmaktadır.

25. Elbette ki disiplin cezası verilmeden önce herhangi bir aşamada, savunma hakkının etkili bir şekilde kullanılmasına imkânı verecek şekilde soruşturmanın tekrar dinlenilmesi, yukarıda ortaya konulan eksikliğin telafisini sağlayabilir. Bu noktada 53/A maddesinin (c) bendinin idareye verdiği yetkinin niteliği önemli hâle gelir. Söz konusu bentte, disiplin cezası vermeye yetkili makamlara, isnat edilen fiil ve soruşturma raporunda önerilen disiplin cezasını da belirtmek suretiyle tekrar savunma isteme yetkisinin verildiği ancak bu yetkinin takdirî nitelikte olduğu görülmektedir.

26. Soruşturmanın başlangıcından disiplin cezasının verilmesine kadar olan süreçte uyarma, kınama, aylıktan veya ücretten kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması ya da birden fazla ücretten kesme disiplin cezaları bakımından soruşturmanın savunma hakkının bütün gerekleriyle birlikte sağlanamadığı yukarıda yapılan inceleme sonucunda esas itibarıyla ortaya çıkmıştır. Bu durumda soruşturma dosyasının tesliminden sonra fakat disiplin cezası verilmeden önce ilgili makamlara tekrar savunma isteme yetkisinin takdirî olarak verilmesiyle de soruşturmanın savunma hakkının güvence altına alınmasının mümkün olmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

27. Sonuç olarak Anayasa'nın savunma hakkının tanınmasını takdire bırakmayan 129. maddesinin ikinci fıkrası karşısında itiraz konusu kurallar, 2547 sayılı Kanun kapsamında yürütülecek disiplin soruşturması bakımından, hakkında soruşturma yapılan kişiye çeşitli disiplin cezalarından biri verilmeden önce savunma hakkından bütün gerekleriyle birlikte yararlanmasını temin etmemektedir.

28. Açıklanan nedenlerle *"Soruşturmayı yapanın..."* ve *"...verdiği..."* ibareleri ile *"...gerek görürse..."*, *"...tekrar..."* ve *"...yebili..."* ibareleri Anayasa'nın 129. maddesine aykırıdır, iptali gerekir.

İtiraz konusu ibareler Anayasa'nın 129. maddesine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 10. maddesi yönünden incelenmemiştir.

IV. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

30. 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin ikinci cümlesinde yer alan *"Soruşturmayı yapanın..."* ve *"...verdiği..."* ibarelerinin iptal edilmesi nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan (a) bendinin ikinci cümlesinin kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

31. Anayasa'nın 153. maddesinin ikinci fıkrasına göre *"Anayasa Mahkemesi bir kanun ...hükümünü iptal ederken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez."* 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendinde yer alan *"...gerek görürse..."*, *"...tekrar..."* ve *"...yebili..."* ibarelerinin iptal edilmesi nedeniyle bendin kalan kısmının esas itibarıyla uygulanma imkânının kalmadığı söylenemez. Ancak, anılan ibarelerin iptali kuralın kalan kısmının kanun koyucunun iradesine uygun biçimde uygulanmaması sonucunu doğurmakta, diğer bir ifadeyle kuralı kanun koyucunun öngörmediği şekilde başkalaştırmaktadır.

Bu çerçevede 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendinde yer alan "...gerek görürse...", "...tekrar..." ve "...yebili..." ibarelerinin iptal edilmesi nedeniyle kanun koyucunun öngördüğü şekilde uygulanma imkânı kalmayan (c) bendinin kalan kısmının anılan Anayasa hükmü ve 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

32. Ayrıca 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin ikinci cümlesinde yer alan "*Soruşturmayı yapanın...*" ve "*...verdiği...*" ibareleri ile (c) bendinde yer alan "...gerek görürse...", "...tekrar..." ve "...yebili..." ibarelerinin iptal edilmesi nedeniyle 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının -davanın konusu olmayan- "*Savunmaya davet yazısında hakkında disiplin soruşturması açılan fiilin neden ibaret bulunduğu, savunmasını belirtilen sürede yapmadığı takdirde savunmasından vazgeçmiş sayılacağı bildirilir.*" şeklindeki (b) bendinin, iptal edilen (a) bendindeki soruşturma yapanın davet yazısıyla doğrudan ilgili olması nedeniyle uygulanma kabiliyeti kalmadığı değerlendirildiğinden 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

V. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

33. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanarak Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

34. 2547 sayılı Kanun'un 53/A maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendinin ikinci cümlesinde yer alan "*Soruşturmayı yapanın...*" ve "*...verdiği...*" ibareleri ile (c) bendinde yer alan "...gerek görürse...", "...tekrar..." ve "...yebili..." ibarelerinin iptali, bu kapsamda uygulanma imkânı kalmayan anılan cümle ve bendin kalan kısımlarının ve aynı fıkranın (b) bendinin iptali nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI. HÜKÜM

4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na 2/12/2016 tarihli ve 6764 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle eklenen 53/A maddesinin ikinci fıkrasının;

A. (a) bendinin;

1. İkinci cümlesinde yer alan “Soruşturmayı yapanın...” ve “...verdiği...” ibarelerinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALLERİNE,

2. İkinci cümlesinde yer alan “Soruşturmayı yapanın...” ve “...verdiği...” ibareleri dışında kalan kısmının 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE,

B. (c) bendinin;

1. “...gerek görürse,...” ve “...tekrar...” ibareleri ile “...isteyebilir.” ibaresinin “...yebili...” kısmının Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALLERİNE,

2. Kalan kısmının 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE,

C. (b) bendinin 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE,

iptal hükümlerinin Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince KARARIN RESMÎ GAZETE’DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE 13/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Esas Sayısı : 2018/76

Karar Sayısı : 2022/125

Karar Tarihi : 26/10/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 114 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 4. maddesinin ve ekli (2) sayılı listenin,

B. 6., 7. ve 9. maddelerinin,

C. 10. maddesinin;

1. (2) numaralı fıkrası ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın,

2. (3) numaralı fıkrası ile 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendinin,

Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 8., 9., 10., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 60., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 4. maddesi şöyledir:

“Yurtdışında öğrenim görenler

MADDE 4- (1) 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna tabi öğrencilerden, milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan ekli (2) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkileri kesilmiştir. Bunlar hakkında 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 4 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır. Bunların bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemleri yapılmaz ve bunlar söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamazlar.”

2. 6. maddesi şöyledir:

“Emeklilik onayları

MADDE 6- (1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ilan edilen olağanüstü halin yürürlüğe girdiği 21/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 48 inci maddesinin ikinci fıkrasında emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık süre olağanüstü hal süresince uygulanmaz.”

3. 7. maddesi şöyledir:

“Kamu iştiraklerindeki işçiler

MADDE 7- (1) Devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli

güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle iş sözleşmesi feshedilen işçiler, bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler.”

4. 9. maddesi şöyledir:

“Bazı yetkilerin iptali

MADDE 9- (1) 9/1/1985 tarihli ve 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (l) ve (m) bentleri kapsamında yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkileri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının onayı ile iptal edilir.”

5. 10. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla 667 sayılı KHK'nın 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkra şöyledir:

“(2) Birinci fıkraya göre ilgili pasaport birimine isimleri bildirilen kişilerin eşlerine ait pasaportlar da genel güvenlik açısından mahzurlu görülmesi halinde aynı tarihte İçişleri Bakanlığınca iptal edilebilir.”

6. 10. maddesinin (3) numaralı fıkrasıyla 669 sayılı KHK'nın 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendi şöyledir:

c) Olağanüstü halin ilanından önceki dönemde 2004 sayılı Kanunun 179/a maddesi uyarınca verilmiş olan tedbir kararları, mahkemece ivedilikle ele alınarak, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu iddiasıyla 4/12/2004 tarihli ve

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 133 üncü maddesi uyarınca kayyım atanan veya hakim ortakları ya da yöneticileri hakkında adli soruşturma yürütülen sermaye şirketleri ile kooperatifler lehine verildiği anlaşılan tedbir kararları derhal kaldırılır.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü gereğince Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin Yıldırım, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/5/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Fatih TORUN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 4. Maddesinin ve Ekli (2) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Genel Açıklama

3. 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun uyarınca yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanı ile kamu kurum ve kuruluşlarının yetişmiş insan kaynağı ihtiyacını karşılamak üzere resmî burslu statüde lisans ve lisansüstü öğrenim görmek üzere Millî Eğitim Bakanlığınca (Bakanlık) sınavla yurt dışına öğrenci gönderilmektedir. Bu Kanun uyarınca yurt dışına gönderilenleri (i) *kamuda herhangi bir görevi bulunmayan lisans mezunu öğrenciler*, (ii) *kamu görevini yürütmekte olanlar* ve (iii) *üniversitelerde öğretim elemanı olarak görev yapanlar* olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür (AYM, E.2007/64, K.2008/154, 31/10/2008).

4. Anılan Kanun'da; yurt dışına gönderilecek öğrencilerin seçimi, tahsil planları, imzalayacakları taahhütnameler, geri çağrılmalarını gerektirecek durumlar, öğrenim finansmanı, denetlenmeleri, öğrenimleri sonrasında istihdamları gibi hususlar düzenlenmiştir.

5. Kanun kapsamında yurt dışına gönderilecek öğrenciler yazılı ve sözlü sınav sonucuna göre belirlenmektedir. Yazılı sınav Bakanlık veya düzenlenecek protokolle Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından, sözlü sınav ise Bakanlıkça oluşturulan sözlü sınav komisyonu tarafından yapılmaktadır. Sınavı kazanan ve gönderilmeleri kararlaştırılan kişilerden bu Kanun ile kendilerine tahmil olunan yükümlülükleri yerine getireceklerine dair Bakanlıkça birer taahhütname alınmaktadır.

6. Kanun'un 11. maddesine göre bir öğrencinin öğrenimini tamamlaması, o öğrencinin tahsil planında gösterilen aşamaları geçmesi demektir. Hastalık veya herhangi meşru ve fevkalade bir durum ortaya çıkmadıkça öğrencinin tahsil planında gösterilen sürede öğrenimini bitirmemesi o öğrencinin geriye çağırılmasını gerektirmektedir.

7. Kanun'un 17. maddesinde tahsilini tamamlayarak dönen kişinin bağlı olduğu makama başvuruda bulunması gerektiği, 18. maddesinde ise bu kapsamda uzmanlık alanı dâhilinde kendisine teklif edilen hizmeti yapmaya mecbur olduğu belirtilmiştir.

8. Kanun'un 21. maddesinde bu Kanun uyarınca mecburi hizmet karşılığı yurt dışına gönderilen öğrencilerin öğrenimlerini başarıyla tamamladıktan sonra mecburi hizmet yükümlülüklerini ifa etmek üzere, adlarına gönderildikleri kurumların ilgili kadrolarına atanacakları düzenlenmiştir. Adına öğrenim gördükleri yükseköğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşlarına ataması gerçekleştirilenler, kanuni süre içinde göreve başlamak zorundadır.

9. Kanun'un 19. maddesinde ise yurt dışına gönderilenlerin tazminat yükümlülüğü düzenlenmektedir. Buna göre mecburi hizmet karşılığı yurt dışına gönderilenlerden öğrenimlerini gönderiliş amaçlarına uygun bir dereceyle tamamlamayanlar ve mecburi hizmet yükümlülüklerini yerine getirmeyenler ile devlet memurluğundan çıkarılanlar ilgili mevzuat hükümleri uyarınca öğrenim masraflarını faizleriyle birlikte ödemekle

yükümlüdür. Mecburi hizmet yükümlülüğünü ihlal edenlerden kendilerine yapılan masrafların tahsili 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun ek 34. maddesi hükümlerine göre yapılmaktadır.

10. 657 sayılı Kanun'un ek 34. maddesinde; ilgili kanunlara veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine göre, öğrenim yapmak, yetiştirilmek, eğitilmek, bilgilerini artırmak, staj yapmak veya benzeri bir nedenle geçici süreli görevlendirilmek suretiyle üç ay veya daha fazla süre ile yurt dışına gönderilen kamu personelinin yurt dışında kaldığı sürenin iki katı kadar zorunlu hizmeti yerine getirmesi gerektiği, bu hizmet tamamlanmadan görevden ayrılma, müstafi sayılma ya da bir ceza ile görevine son verilmesi hâlinde kendileri için kurumlarınca fiilen döviz olarak yapılmış olan her türlü masraflar için aynı döviz cins ve miktarı üzerinden borçlandırılacağı düzenlenmiştir. Ayrıca hesaplanan borç miktarı, ilgilinin durumu ve ödettirilecek meblağ dikkate alınarak azami beş yıla kadar taksitlendirilebilmektedir.

2. Anlam ve Kapsam

11. 7081 sayılı Kanun'un dava konusu 4. maddesinin birinci cümlesinde 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan, ekli (2) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkilerinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

12. Kuralda öngörülen öğrencilikle ilişkin kesilmesi tedbiri kişinin yurt dışında devam eden eğitiminin sonlandırılmasına yol açmamakta; sadece yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen kişilerin 1416 sayılı Kanun uyarınca sahip olduğu statüyü sona erdirmekte ve devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânını ortadan kaldırmaktadır.

13. Dava konusu maddenin ikinci cümlesinde öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Anılan fıkralarda; terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanlar hakkında uygulanacak ilave tedbirler düzenlenmiştir.

14. Dava konusu maddenin üçüncü cümlesinde ise öğrencilikle ilişkisi kesilenlerin bu kapsamda gördükleri eğitime ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağı düzenlemesine yer verilmiştir.

3. İptal Talebinin Gerekçesi

15. Dava dilekçesinde özetle;

- Öğrencilikle ilişkisi kesilmesi tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin olağanüstü hâlden sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu olağanüstü hâlin gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen *aidiyet, iltisak ve irtibat* kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu tespitin hangi kriterlere göre ve nasıl yapıldığı hususlarının belirli olmadığı,

- Kuralın genel, soyut ve sürekli nitelikte değil sadece ekli (2) sayılı listede adı bulunan kişileri etkileyen bireysel nitelikte bir işlem olduğu, bu nedenle kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu gibi yürütme ve yargı fonksiyonlarının gaspı anlamına da geldiği,

- Kuralla olağanüstü hâllerde dokunulamayacak haklar kapsamında olan suç ve cezaların kanunla konulması ilkesinin, ceza normlarının geçmişe yürümezliği ilkesinin ve masumiyet karinesinin ihlal edildiği, öğrencilik statüsüne son verilen ve diğer yaptırımlara tabi tutulan kişilerin yargı yoluna başvurma imkânı bulunmadığından mahkemeye erişim hakkının elinden alındığı,

- Kişinin resmî devlet burslu öğrenci statüsünün ortadan kaldırılması sebebiyle eğitimini tamamlayamamasının ve almış olduğu eğitime ilişkin denklik işlemlerinin yapılmamasının, akademik unvan ve derecesine bağlı haklardan yararlandırılmamasının eğitim hakkını ihlal ettiği,

- İlişkisi kesilenlerin isimlerinin ve bazı kimlik bilgilerinin Resmî Gazete’de yayımlanmasının maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı ile özel hayatın gizliliği ilkesine aykırı olduğu, burslarının kesilmesi,

bazı ruhsat ve lisanslarının iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinde çalışamayacakları, bu şirketlerin kurucu ve ortağı olamayacakları hükmüne yer verildiğinden çalışma ve teşebbüs hürriyetinin, ayrıca kamu hizmetinde çalışmaları yasaklandığından kamu hizmetine girme hakkının ortadan kaldırıldığı,

belirtilerek kuralın Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Maddenin Birinci Cümlesi ile Kanun'a Ekli (2) Sayılı Liste

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

17. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan, ekli (2) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkilerinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

18. Kuralla millî güvenliğe açık ve yakın tehlike oluşturan FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu tespit edilen kişiler hakkında uygulanan *1416 sayılı Kanun kapsamında öğrencilikle ilişkilerinin kesilmesi* tedbirinin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır.

19. Kuralda öngörülen tedbir, olağanüstü hâl döneminde uygulanmış; hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralın tedbire muhatap kişilerin statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, olağanüstü hâl süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliği olduğu anlamına gelmemektedir. Kural Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli kişiler hakkında hükmü icra edilmiştir. Kuralın Kanun'a ekli listede sayılan kişilerle sınırlı olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kural olağanüstü hâl dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralın anayasallık

denetiminde Anayasa'nın olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

20. Anayasa'nın "Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi" başlıklı 42. maddesinin ilk fıkrasında "Kimse, eğitim ve öğrenim haklarından yoksun bırakılamaz." denilerek eğitim ve öğretim hakkının genelliği ilkesi benimsenmiş, ikinci fıkrasında da öğrenim hakkının kapsamının kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Dördüncü fıkra ise eğitim ve öğretim hürriyetinin Anayasa'ya sadakat borcunu ortadan kaldırmayacağı vurgulanmıştır.

21. Ayrıca maddenin yedinci fıkrasında eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi yönünden özel bir hüküm niteliğinde olarak "Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar." denilmek suretiyle maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilere öğrenimlerini sürdürebilmeleri için burs ve başka yollar ile yardım yapılacağı ifade edilmiştir. Maddenin bu fıkra ile ilişkin gerekçesinde ise maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrenciler bakımından devlete bir ödev yüklendiği ifade edilmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki kararlarında vurgulandığı üzere eğitim hakkı, yükseköğretim seviyesini de kapsayan (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36) bu çerçevede belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına alan (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 68) bir hak olmakla birlikte kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğretim almasını engellememe şeklinde negatif ödev yükleyen bir nitelik de barındırır (Adem Ögüt ve diğerleri, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44; Yüksel Baran, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36).

23. Anayasa'nın 42. maddesi kural olarak devlete, kişilere yurt dışında tahsil görmesini sağlama şeklinde bir yükümlülük yüklememektedir. Bununla birlikte anılan maddenin ikinci fıkrasında yer verilen "Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir." hükmü dikkate alındığında kanun koyucunun kişilere yurt dışında eğitim görme imkânı tanınması hâlinde bu imkândan yararlanmanın Anayasa'nın 42. maddesinde öngörülen güvencelerin kapsamına gireceği açıktır.

24. 1416 sayılı Kanun'da yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen kişilerin bu eğitim karşılığında birtakım yükümlülükler altına girmesi öngörülmüştür. Kanun'da öngörülen şartları sağlayan istekliler, devletin sağladığı bu imkândan yararlandırılmaktadır. Bu bakımdan iptali istenen düzenleme ile 1416 sayılı Kanun kapsamında yurt dışında tahsilini devam ettirmekte olanların öğrencilik statüleri sona erdirildiğinden, başka bir deyişle devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânları ortadan kaldırıldığından bu husus, Anayasa'nın 42. maddesi çerçevesinde belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına erişimin sağlanması, kamu otoritelerinin bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklindeki yükümlülük bağlamında incelenmelidir (benzer yöndeki karar için bkz. *Mehmet Ali Eneze*, B. No: 2017/35352, 23/5/2018, § 28).

25. 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerin öğrencilikle ilişkilerinin kesilmesi, bu Kanun kapsamında yurt dışında eğitimine devam eden öğrencilerin söz konusu eğitim nedeniyle kendilerine ödenen devlet bursunun kesilmesine sebebiyet vermiştir. Zira bu tedbirle millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, irtibatı veya iltisakı olan kişilerin *devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânı* sonlandırılmıştır. Bu açıdan bakıldığında kuralın eğitim ve öğrenim hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

26. Eğitim ve öğrenim hakkı; olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür.

27. Anılan hak, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (MSHUS) 4. maddesinin (2) numaralı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da değildir.

28. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde kişilerin eğitim hakkının kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması ya da bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte bu husus, yapılacak düzenlemelerde sınırsız bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelmemektedir. Anılan maddede olağanüstü hâllerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi için bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

29. Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtildiği üzere olağanüstü dönemlerde öngörülen tedbirin olağanüstü duruma neden olan tehlikenin bertaraf edilmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olması gerekir. Bunun yanında getirilen sınırlama, durumun gerektirdiği oranı aşacak şekilde keyfî niteliğe dönüşmemelidir. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında ölçülülüğün tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm şartları değerlendirilmelidir. Bu çerçevede olağanüstü yönetim usulünün uygulanmasına neden olan tehdit veya tehlikeler, sınırlamaya konu hak ve özgürlüklerin niteliği ve tedbirin alındığı zaman gözönünde bulundurulmalıdır.

30. Kanun kapsamında yurt dışına gönderilen kişilere sağlanan en önemli avantaj devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânıdır. Söz konusu kişiler bu yolla öğrenim masrafları kamu tarafından finanse edilmek suretiyle yurt dışında lisans ve lisansüstü eğitimlerini tamamlama imkânına sahip olmaktadır. Bununla birlikte anılan kişiler bu imkân karşılığında birtakım yükümlülükler altına da girmektedir. Buna göre Kanun kapsamında devlet tarafından yurt dışına öğrenim görmeye gönderilen kişilerin bu Kanun'a göre öğrenimlerini tamamlama ve ardından belirli bir süre kamu hizmetinde istihdam edilme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu itibarla Kanun kapsamında yurt dışında eğitim gören öğrencilerin öğrenimlerini tamamlamalarının ardından belirli bir süre kamu görevlisi olarak faaliyette bulunmaları gerekmektedir.

31. Kamu görevlilerinin statülerinden kaynaklanan ve katlanmak zorunda oldukları yükümlülüklerden birisi Anayasa'nın 129. maddesi ile 657 sayılı Kanun'un 6. maddesinde öngörülen sadakat yükümlülüğüdür. Kamu

görevlisinin devlete sadakat yükümlülüğü, kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması konusunda bir fonksiyon icra etmektedir (*Gülistan Atasoy ve diğerleri* [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, § 68).

32. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin bulunduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin memurlar ve kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir. Dolayısıyla anılan hususlar çerçevesinde kanun koyucunun, kamu görevlisi olarak istihdam edilen veya edilecek bireylerle ilgili birtakım tedbirler alma ve bu yükümlülüğe uymayanlar hakkında yaptırım uygulama konusunda takdir yetkisinin bulunduğu açıktır.

33. Buna göre millî güvenlik ve Anayasa'ya sadakat yükümlülüğüyle bağdaşmayacak biçimde FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu belirtilen kişilerin öğrencilikle ilişkisinin ve bu yolla devletin sağladığı burs imkânının kesilmesini öngören kuralın millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanarak buna ilişkin hizmetlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

34. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında ölçülülük incelemesinde, devletin yukarıda açıklanan meşru amaca ulaşmak için söz konusu temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamada başvurduğu *yöntem* ile ilgili ayrı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

35. *Yöntemle ilgili sorun* devletin öğrencilikle ilişik kesme tedbirinde benimsediği usulün sınırlama getirilen temel hak ve özgürlükler bağlamında değerlendirilmesini gerekli kılar. Tedbirde uygulanan yöntemin niteliği, sınırlama aracının hafif ya da ağır olup olmadığının ya da olması gerekip gerekmediğinin belirlenmesinde dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur. Buna göre öğrencilikle ilişkisi kesilen kişilerin tedbirin uygulanması aşamasına kadarki sürece ne şekilde dâhil edildiği, bireysel durumları değerlendirilerek tedbir kapsamında olmalarını gerektiren fiilî ve hukuki olgulardan haberdar edilip edilmedikleri, kişilere haklarındaki iddialara karşı cevap verme ve delil sunma, sürece karşı etkili idari ya da

yargısal yollara başvuru imkânının sağlanıp sağlanmadığının gözönüne alınması gerekir. Kısacası söz konusu mesele, kişilerin öğrencilikle ilişkisinin kesilmesi sürecinde *bireyselleştirmenin* ne ölçüde sağlandığının incelenmesini gerektirmektedir.

36. Kuşkusuz kişilerin öğrencilikle ilişkileri kesilirken tedbiri gerektiren olay ve olgular hakkında bilgilendirilmesi bu konuda beyanlarının alınarak her bir birey özelinde değerlendirme yapılması, tedbir işleminde *bireyselleştirmenin* sağlanması açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda kişilerin tedbir işlemine karşı etkili idari ve yargısal yollara başvurma imkânına sahip olmasının da bireyselleştirmenin sağlanmasında temel bir rolü bulunmaktadır. Olağanüstü dönemlerde dahi söz konusu şart yerine getirilmeden yapılacak uygulamaların keyfiliğe yol açabileceği ve bunun da Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçü içinde değerlendirilemeyeceği açıktır.

37. Bunun yanında dava konusu kuralda olduğu gibi tedbir sürecinin bir bütün olarak ele alınmasının gerektiği durumlarda olağanüstü dönemlerde böylesi istisnai yöntemlere başvurulmasına neden olabilecek zorlayıcı ve beklenmedik şartlar da gözetilerek sonradan tedbir işlemlerine karşı etkili idari ve yargısal denetim mekanizmalarının oluşturulmasıyla bireyselleştirme şartının yerine getirileceği kabul edilebilir.

38. Kural kapsamında kişilerle ilgili olarak öğrencilikle ilişkisinin kesilmesi gerekenlerin tespit edildiği ve bunlara sağlanan burs imkânının Bakanlar Kurulunca liste usulüyle sonlandırıldığı, bu kişiler hakkında herhangi bir idari soruşturma yapılmadığı anlaşılmıştır.

39. Kuşkusuz kanun koyucunun demokratik düzene tehdit oluşturan durumları bertaraf etmek için başvuracağı araçların kapsamını, içeriğini tespit etmede geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Nitekim devletin tehlikenin içeriği ve boyutu ile doğrudan temas hâlinde olması nedeniyle buna yönelik savunma stratejisini belirlemede her zaman öncelikli bir konumu bulunmaktadır. Ancak olağanüstü hâl yönetim usullerinde dahi söz konusu yöntemler tespit edilirken belirli ölçülerde hareket edilmesi gerekir. Dolayısıyla olağanüstü dönemde devlete tanınan yetki alanının sınırları Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen *durumun gerektirdiği ölçü* kriteri kapsamında değerlendirilmelidir. Söz konusu kriterin kapsamı da

belirlenirken ülkenin içinde bulunduğu şartlar, karşılaşılan tehlikenin yakın ve acil müdahale gerektiren bir niteliği olup olmadığı, sınırlamanın etki ve derecesi gibi hususların dikkate alınması gerekir.

40. 15 Temmuz darbe girişimi, ülkede terör saldırılarının yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte genel olarak bölücü terör örgütü PKK ile mücadele edilmekle birlikte DHKP/C, El Kaide ve DEAŞ gibi diğer pek çok terör örgütünün de saldırılarına maruz kalınmış ve bunlara karşı da mücadelede bulunulmuştur. Dolayısıyla darbe teşebbüsünün savuşturulmasından sonra teşebbüsle bağlantılı kişilerle veya teşebbüsle doğrudan bağlantılı olmasa bile teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile ilgili olduğu değerlendirilen kişilere karşı etkili bir mücadele yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 101).

41. Tehlikenin kaynağını oluşturan FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve kesinleşmiş yargı kararlarına da konu olan birçok yasa dışı faaliyeti gerçekleştirecek operasyonel bir güç hâline gelmesi nedeniyle demokratik devlet düzenine karşı oluşturduğu tehdit, darbe girişimiyle birlikte açık ve mevcut bir tehlikeye dönüşmüştür. Esasen darbe teşebbüsünden önce uzun bir zaman söz konusu tehlikeye karşı mücadele başlamıştır. Dolayısıyla tehlikenin ağırlığı ile orantılı olarak demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü hâl ilanına neden olan olayların bertaraf edilmesi ve bir daha tekrarlanmaması amacıyla devletin olağan dönemle kıyaslanmayacak ciddi ve acil yöntemlere başvurulması zorunluluğunun ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

42. Bu açıdan olağanüstü hâl koşullarında darbe teşebbüsü sürecinde oluşan tehlikeye karşı etkili ve acil tedbir alma ihtiyacının ortaya çıkardığı hukuki ve fiilî zorunluluklar nedeniyle tedbire muhatap kişiler yönünden tedbir öncesi bireyselleştirme sağlanmadan söz konusu tedbirlerin uygulandığı görülmüştür.

43. Bununla birlikte bazı hukuki ve fiilî zorunluluklar nedeniyle de olsa bireyselleştirme sağlanmadan söz konusu tedbirlerin uygulanmasına izin verilmesi Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında durumun gerektirdiği ölçüde bir sınırlama olarak görülemez. Zira yukarıda açıklandığı üzere her durumda tedbir sürecinde keyfî uygulamaların önüne geçilebilmesi için her bir kişi nezdinde tedbir işleminin sorgulandığı etkili idari veya yargısal denetim

mekanizmasının tesis edilmesi gerekir. Bu durum söz konusu keyfiliğe karşı hukukun mutlak üstünlüğünü öngören hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir sonucu olduğu gibi Anayasa'nın 40. maddesinin de bir gereğidir.

44. Anayasa'nın 40. maddesinde Anayasa ile tanınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmaktadır.

45. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır (AYM, E.2018/74, K.2019/92, 24/12/2019, §§ 30, 31).

46. 2/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile olağanüstü hâl kapsamında başka bir işlem tesis edilmeksizin doğrudan KHK hükümleri ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere komisyon kurulmuştur. 685 sayılı KHK, 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'la Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilerek kanunlaşmıştır.

47. 7075 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Ankara idare mahkemeleri arasından belirlenecek mahkemelerde Komisyon kararlarına karşı iptal davası açılabilmesi öngörülmüştür. Böylece kural kapsamında öngörülen öğrencilikle ilişkin ve bu yolla devletin sağladığı burs imkânının kesilmesi tedbirinin her bir birey açısından hukukiliğinin denetlenmesi amacıyla Komisyon ve idare mahkemesine başvurma imkânı tanınmıştır.

48. Bu açıdan kuralda öngörülen tedbire karşı Anayasa'nın 40. maddesi bağlamında etkili makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya devam etmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuru imkânının sağlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla

devletin kural kapsamında tedbir uygulanan kişilere etkili idari ve yargısal yolu sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediği söylenemez.

49. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Komisyona başvuru yolunun ilk bakışta ulaşılabilir, ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğunu kabul etmektedir (*Remziye Duman*, B. No: 2016/25923, 20/7/2017). Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) Komisyona yapılan başvurular ile idare mahkemeleri ve nihai olarak Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yoluyla yapacağı incelemenin etkili bir hukuk yolu olduğunu belirtmektedir (*Köksal/Türkiye* (k.k.), B. No: 70478/16, 12/6/2017).

50. Buna göre öğrencilikle ilişkin ve bu yolla devletin sağladığı burs imkânının kesilmesi tedbirinin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle hukuk sisteminde ileriye dönük olsa dahi tedbirlerin amacına uygun ve ölçülü şekilde uygulanmasını sağlayacak şekilde Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari, yargısal güvencelerin tanındığı, söz konusu güvencelerin olağanüstü hâle sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

51. Sonuç olarak darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY'yle mücadele etmek amacıyla bu örgüte aidiyeti, iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan, ekli (2) sayılı listede yer alan kişilerin olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre öğrencilikle ilişkilerinin ve bu yolla devletin sağladığı burs imkânının kesilmesini düzenleyen kuralın -olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında- millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin eğitim hakkına *durumun gerektirdiği ölçüde* aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

52. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 8., 9., 13., 17., 20., 36., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları,

Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda öğrencilikle ilişkin kesilmesi tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında söz konusu tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Maddenin İkinci Cümlesi

53. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 35., 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

54. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan, ekli (2) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkileri kesilenler hakkında 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarının uygulanması öngörülmüştür.

55. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, maddenin (1) numaralı fıkrası uyarınca görevine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği, görevinden çıkarılanların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerin de sona ermiş sayılacağı ifade edilmiş; (3) numaralı fıkrasında da görevlerine son verilenlerin silah ruhsatlarının ve pilot lisanslarının iptal edileceği, oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edileceği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacağı hüküm altına alınmıştır.

56. Dava konusu kural uyarınca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı nedeniyle öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarında sayılan mezkûr tedbirler uygulanacaktır.

57. Kuralın atıfta bulunduğu 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun ile kanunlaşmıştır. Bu çerçevede 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) numaralı fıkrası da aynen kanunlaşmış, kanunlaştıktan sonra anılan fıkraya 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle *“Birinci fıkra uyarınca kamu görevinden çıkarılan asker kişilerin askerî rütbeleri, mahkeme kararı aranmaksızın karar tarihinden geçerli olmak üzere geri alınır”* şeklinde cümle eklenmiştir.

58. Anılan KHK'nın 4. maddesinin (3) numaralı fıkrası ise *“Bu maddeye göre görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar.”* şeklinde iken söz konusu fıkra TBMM'de görüşülürken fıkraya *“...silah ruhsatları,...”* ibaresinden sonra gelmek üzere *“...gemi adamlığına ilişkin belgeleri...”* ibaresi eklenmiş ve fıkra bu şekilde kanunlaşmıştır.

59. Dava konusu kural uyarınca öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında uygulanacak 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarında sayılan mezkûr tedbirler ile 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan tedbirler aynı içerikte olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir (bkz. §§ 143-255).

60. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan ve dava konusu kuralda öngörülen tedbirlerle aynı içerikte olan tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

61. Bu itibarla darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında Kanun'a ekli (2) sayılı listeyle 1416 sayılı Kanun kapsamındaki öğrencilik statüsü sona erdirilen kişiler için öngörülen ilave tedbirleri düzenleyen kuralların demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından ilgili bulunduğu temel hak ve hürriyetlere *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

62. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 36., 42., 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgili görülmemiştir.

c. Maddenin Üçüncü Cümlesi

63. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan ekli (2) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkileri kesilenlerin bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı, bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağı öngörülmüştür.

64. Kural, olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulanmıştır. Bu nedenle kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

65. Eğitim, Anayasa tarafından doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Ayrıca eğitim, çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının korunması ve devamı için eğitim

hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66).

66. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına, belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına, kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine karar vermiştir (bkz. § 22).

67. Bununla birlikte eğitim kurumlarına erişim hakkı, eğitim hakkının sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Hakkın etkili olması için buna ilave olarak eğitim alan kişi aldığı eğitimden menfaat sağlama imkânına da sahip olmalıdır. Bu imkâna sahip olabilmek için ise bir ülkede yürürlükte olan kurallara uygun olarak tamamlanan eğitimin ülkenin resmî makamlarınca tanınması gerekmektedir (*Rauf Bekiroğlu*, B. No: 2014/127, 19/7/2017, § 25, *Şehmus Altuğrul*, B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 41).

68. Bu bağlamda 1416 sayılı Kanun uyarınca yurt dışında eğitim gören kişilerin aldıkları eğitimin ülkenin resmî makamlarınca tanınması kişinin eğitiminden menfaat sağlaması için bir gerekliliktir. Aksi takdirde kişi, aldığı eğitimden yurt içinde bir kazanım sağlayamayacaktır. Bu nedenle 1416 sayılı Kanun uyarınca yurt dışında eğitim gören kişilerin bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemleri yapılmayacağını, bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağını öngören kuralın eğitim ve öğrenim hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

69. Diğer yandan Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.*" hükmü yer almaktadır.

70. Anayasa'nın 20. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı bir yönüyle özel hayatın gizliliğinin korunmasını, başkalarının gözleri önüne serilmemesini, bir başka ifadeyle kişinin özel hayatında yaşananların yalnız kendisi veya kendisinin bilmesini istediği kimseler tarafından bilinmesini isteme hakkını korurken diğer yönüyle resmî makamların özel hayata müdahale edememesi yani kişinin

ferdî ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi hakkını güvence altına almaktadır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 69).

71. Anayasa Mahkemesi kararlarında; özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkının kişinin çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını içerdiği, kişilerin mesleki hayatları ile özel hayatları arasında sıkı bir ilişki bulunduğu, kişinin mesleği ile ilgili tasarrufların özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (*Serap Tortuk*, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 37; *Bülent Polat* [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 62).

72. Meslek hayatı ve buna bağlı kazanımlar ile sosyal statüyü etkileyen bir düzenlemenin sebep unsurunu özel hayata ilişkin davranışlar oluşturmamakla birlikte söz konusu düzenleme, sonuçları itibarıyla kişilerin özel hayatını önemli ölçüde etkileyebilir (AYM, E.2018/159, K.2019/93, 24/12/2019, § 16).

73. Bununla birlikte özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmayan ve kişilerin mesleki hayatlarına ya da sosyal statülerine yönelik müdahaleler ya da tedbirler içeren her durumun doğrudan doğruya özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu türden müdahalelerin konu olduğu süreçler özel hayata saygı hakkının incelenmesini ve güvencelerinin harekete geçirilmesini sağlamaya elverişli olmalıdır. Mesleki hayata ve sosyal statüye yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalelerin ya da alınan tedbirlerin kişilerin sosyal yaşamlarına ve çevreleriyle kuracakları iletişime, dolayısıyla özel hayatlarına dolaylı da olsa bir etkisinin olacağı öngörülebilir olsa da bu kapsamdaki gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi muhtemel etkinin meselenin özel hayata saygı hakkı kapsamında ele alınmasını gerekli kılacak ölçüde ciddi ve asgari bir ağırlık düzeyinde olduğunun ortaya konulması gerekir. Ağırlığın belirlenmesi ise her somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak ve başvuruçuların ortaya koyacakları değerlendirilebilecek mahiyetteki iddia ve deliller irdelenerek gerçekleştirilebilir (bazı farklarla birlikte bkz. C. A. (3), [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 93).

74. Bu çerçevede özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata ve sosyal statüye yönelen müdahalelerin ya da tedbirlerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için

muhataplarının özel hayatları üzerinde ciddi etkisi olması veya bu düzeyde bir etkinin doğmasının muhtemel olması gerekir. Bu türden bir meselenin özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesini gerekli kılan asgari ağırlık düzeyinde olup olmadığının değerlendirilmesinde kişinin iç dünyasında meydana gelen etkinin derecesi, kişinin sosyal çevresinde ve itibarında meydana gelen etkinin derecesi, kişinin muhatap olduğu müdahalenin ya da tedbirin neden olacağı etkinin ya da zararın derecesi, etkinin ya da zararın ne derecede ikna edici açıklamalarla ortaya konulduğu ve delillendirildiği ile mesleki hayata yönelik müdahalelerin ya da tedbirlerin nedenlerine ilişkin hususlar dikkate alınmalıdır (bazı farklarla birlikte bkz. C.A. (3), § 94).

75. Dava konusu kural kapsamındaki kişilerin akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasının temel sebebi Anayasa'ya aykırı faaliyetlerde bulunan oluşum ve yapılara irtibat ve iltisakının olduğunun değerlendirilmesidir. Bu sebebin özel hayat kapsamında kalan değerlerden herhangi birisiyle ilgili olmadığı açıktır. Dolayısıyla kural kapsamına giren kişilerin akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasının sebep temelli yaklaşıma göre özel hayatla bağlantısının bulunduğu söylenemez.

76. Sonuç temelli yaklaşım yönünden inceleme yapıldığında ise öncelikle kuralda öngörülen sınırlamanın olumsuz etkilerinin kural kapsamındaki kişilerin açık hukuka aykırı eylemlerinin öngörülebilir sonuçları olup olmadığına bakılır. Bireylerin hukuka aykırılığı açık olan fiillerinin öngörülebilir sonuçlarının özel hayata saygı hakkının norm alanına temas eden bir yönü yoktur. Bu bağlamda somut kural değerlendirildiğinde kural kapsamına giren kişilerin hukuka aykırı bir fiilin bulunduğu henüz tespit edilmemiştir. Öte yandan kural kapsamına giren kişilerin akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasının bunların soysal statülerine etkileri de dikkate alınmalıdır. Söz konusu kişiler, Anayasa'ya aykırı faaliyetlerde bulunduğu değerlendirilen ve sonraki yargı kararlarıyla terör örgütü olduğuna hükmedilen bir oluşumla irtibatlı olduğu gerekçesiyle kural konusu tasarrufa maruz kalmıştır. Bu durumda kural kapsamındaki kişilerin akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasının terör örgütleriyle irtibat ve iltisaklarının bulunduğu gerekçesine dayanmış olmasının bunların sosyal statüsünü ve itibarını etkilediği tartışmasızdır. Anılan kişilerin bu durumdan duyacağı üzüntü ve ızdırabın özel hayata ilişkin değerlere temas ettiğini kabul etmek gerekir.

77. Bu çerçevede kişilerin 1416 sayılı Kanun'da öngörülen imkândan yararlanmak suretiyle gördükleri eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasını öngören kural, Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına da sınırlama getirmektedir.

78. Eğitim ve öğrenim hakkı ile özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu haklar yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür. Ayrıca anılan haklar, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden güvenceler kapsamında değildir.

79. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde söz konusu hakların kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması ya da bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte anılan maddede olağanüstü hâllerde durumun gerektirdiği ölçüde düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

80. Denklik başvurusunun kabul edilmesi durumunda ilgili kişi hakkında diploma denklik belgesi veya mezuniyet denklik belgesi düzenlenmekte olup bu belgeler, yurt dışında alınan eğitimin Türk yükseköğretim sisteminde hangi akademik alan ve dereceye eş değer olduğunu gösteren belgelerdir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından denklik işlemlerinin yapılması ve denklik belgesi verilmesi, belge sahibine yurt dışı yükseköğretim kurumlarından ve programlarından almış olduğu ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomalarının Türkiye'de sağladığı kazanımlardan yararlanma imkânı sunmaktadır.

81. Buna göre denklik sadece yurt dışında eğitimini tamamlayan kişilere aldıkları eğitimin tamamlandığını belgeleme ve bu eğitimleri ile ilgili sahip oldukları diplomanın sağladığı belirli bir mesleği yapabilme gibi birtakım imkânlardan yararlanma hakkı vermektedir. Bunun yanı sıra

yurt dışı yükseköğretim kurumlarından ve programlarından alınan ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomaları sadece ilgili eğitim düzeyindeki kazanımlar bakımından Türkiye'deki diplomalara eş değer tutulmakta olup kişilere Türkiye'de edinilmiş diplomaların sağladığı hakların ötesinde bir avantaj sağlamamaktadır.

82. Akademik unvan ise kişinin eğitim görerek ve belli sınavları başarıyla geçerek bir bilimsel tezi başarıyla savunarak o konudaki bilgi ve becerilerini ispatladıktan sonra taşımaya hak kazandığı sıfattır. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun "*Tanımlar*" başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde *öğretim üyelerinin*, bir başka deyişle profesör, doçent ve doktor öğretim üyelerinin akademik unvana sahip oldukları hükme bağlanmıştır. Kanun'un "*Unvanların korunması*" başlıklı 29. maddesinde ise öğretim üyelerinin bu Kanun'da yazılı hükümler dışında kazandıkları akademik unvanlardan yoksun bırakılamayacağı, başka bir işe geçmek, emekli olmak veya çekilmek ya da işten çekilmiş sayılmak yoluyla öğretim görevinden ayrılanların akademik unvanlarını taşıyabilecekleri düzenlemesine yer verilmiştir.

83. 1416 sayılı Kanun kapsamında yurt dışında tamamlanan eğitimler sonucunda elde edilen akademik unvan ve dereceler de bu unvan ve derecelerın Türkiye'de sağladığı kazanımlardan yararlanma imkânı sunmaktadır. Bu unvan ve dereceler, öncelikle kişinin akademik alanda faaliyet göstermesine imkân vermekte; bunun yanı sıra kamuda veya özel sektörde çalışması durumunda çalışma hayatı boyunca bu unvan ve dereceleri kullanabilmesini sağlamaktadır. Bu unvan ve derecelere sahip olunması, kişinin meslek ve sosyal hayatında üçüncü kişilerle kuracağı ilişkiler ve itibarları üzerinde etki gösterebilmektedir.

84. Yurt dışında eğitimini tamamlayan kişilere aldıkları eğitimin tamamlandığını belgeleme imkânı veren denklik işlemlerinin yapılmamasının ve benzer şekilde iş ve mesleki faaliyetler ile sosyal statü açısından sahip oldukları akademik unvan ve dereceleri kullanmasının yasaklanmasının millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından gereklilik unsurunu sağlamadığı anlaşılmaktadır.

85. Bu durumda 1416 sayılı Kanun uyarınca eğitim gören öğrencilerin gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmamasını ve gördükleri eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerin sağladığı haklardan yararlanmamasını öngören kuralın kişilerin eğitim hakkına *durumun gerektirdiği ölçünün* ötesinde bir sınırlama getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

86. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural Anayasa'nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 35., 36., 40., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 6. Maddesinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

87. Dava dilekçesinde özetle; emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin olağanüstü hâl süresince uygulanmamasının Anayasa'da güvence altına alınan sosyal güvenlik hakkının hayata geçirilmesini fiilen imkânsız hâle getirdiği, emeklilik onayı yapılmayan ve bu nedenle emekli olamayan memur veya kamu görevlisinin emekli ikramiyesi ve emekli aylığı gibi haklardan mahrum kalacağı, ayrıca sınırları ve süresi belli olmadan idareye böyle bir yetki verilmesinin sosyal hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmayacağı, bunun yanı sıra sigortalı statüsünde prim ödeme yükümlülüğünü yerine getiren kişilerin bu statünün sağlamış olduğu haklardan yararlandırılmamasının mülkiyet hakkını ihlal ettiği, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışma hayatını kendi iradeleri ile sonlandıramamalarının çalışma hakkı ve sözleşme serbestisini de zedelediği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 35., 48. ve 60. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

88. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 15. maddesi yönünden de incelenmiştir.

89. Kuralla 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ilan edilen olağanüstü hâlin yürürlüğe girdiği 21/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 48. maddesinin ikinci fıkrasında emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin olağanüstü hâl süresince uygulanmayacağı hüküm altına alınmaktadır. Buna göre 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olan kamu görevlilerinin emeklilik işlemlerinin tekemmülü bakımından gerekli olan yetkili amirin emekliye sevk onayı vermesi için aynı Kanun'un 48. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen bir aylık sürenin uygulanma zorunluluğu olağanüstü hâlin ilanından itibaren ve devamı süresince kaldırılmıştır.

90. Kamu görevlilerinin emeklilik işlemlerinin tekemmülü bakımından gerekli olan yetkili amirin emekliye sevk onayı vermesi için öngörülen bir aylık sürenin uygulanma zorunluluğunun kaldırılmasına ilişkin kural, olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulanmıştır. Bu nedenle kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

91. Anayasa'nın 60. maddesinde *"Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir./Devlet, bu güvenliğı sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar."* denilmektedir. Buna göre sosyal güvenlik herkes için bir hak ve bunu gerçekleştirmek devlet için bir görevdir.

92. Sosyal güvenlik, kişilerin istek ve iradeleri dışında oluşan sosyal risklerin kendilerinin ve geçindirmekle yükümlü oldukları kişilerin üzerindeki gelir azaltıcı ve harcama artırıcı etkilerinin en aza indirilmesi, ayrıca sağlıklı ve asgari hayat standardının güvence altına alınmasıdır. Bu güvencenin gerçekleştirilebilmesi için sosyal güvenlik kuruluşları oluşturularak kişilerin yaşlılık, hastalık, malullük, kaza ve ölüm gibi sosyal risklere karşı asgari yaşam düzeylerinin korunması amaçlanmaktadır. Kişilere sağlanan bu anayasal güvencelerin yaşama geçirilebilmesi için devlet tüm çalışanlara sosyal güvenlik hakkını sağlamak ve bunun için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

93. 5510 sayılı Kanun'un 48. maddesi gereğince, bu Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanların yaşlılık, malullük veya vazife malullüğü işlemlerinin yetkili makamın onayı ile

tekemmül edeceği düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise özel kanun hükümleri hariç olmak üzere yetkili makamın emekliye sevk onayının talep tarihinden itibaren bir ayı geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Sosyal güvenlik mevzuatı açısından belli bir yaşa ulaşılması ve çalışma süresinin doldurulması nedeniyle çalışma gücü azalan sigortalının iş hayatından çekilerek çalışmadan yaşamını sürdürmesi ve bu aşamadaki gelir kaybının giderilmesi amacıyla yaşlılık (emekli) aylığı bağlanması sonucunu doğuran emeklilik uzun vadeli sigorta kollarından birisidir. Bu bağlamda 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olan memurlar ve diğer kamu görevlilerinin emeklilik işlemlerinin tekemmülü için gerekli olan emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin olağanüstü hâl süresince uygulanma zorunluluğunun kaldırılmasını öngören kuralın sosyal güvenlik hakkına yönelik bir sınırlama öngördüğü açıktır.

94. Sosyal güvenlik hakkı olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden güvenceler kapsamında değildir.

95. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde sosyal güvenlik hakkının kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte anılan maddede olağanüstü hâllerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi bunu aşan keyfi müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

96. 15 Temmuz darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesine yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş ve çok sayıda kamu görevlisi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (*Aydın Yavuz ve diğerleri*, § 51; *Mehmet Hasan Altan* (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

97. Ayrıca olağanüstü hâl sürecinde kamu görevinden çıkarma tedbirlerinin uygulanmasına karar verilmiş, bu konuda genel ve soyut normlar ihdas edilerek alınan tedbirlerin yanı sıra kişiler hakkında doğrudan etki doğurucu nitelikte işlemler de tesis edilmiştir. Bu kapsamda 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 667 sayılı KHK’nın 3. maddesinde yargı mensupları ile bu meslekten sayılanlardan, 4. maddesinde ise bunlar dışındaki tüm kamu personelinin (işçiler dâhil) devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca (MGK) karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin meslekten veya kamu görevinden çıkarılmalarına karar verileceği düzenlenmiştir (kamu görevinden çıkarma tedbirlerine ilişkin detaylı bilgi için bkz. *Aydın Yavuz ve diğerleri*, §§ 56-61).

98. Darbe teşebbüsü ve FETÖ/PDY kapsamında on binlerce kamu görevlisi hakkında kamu görevinden çıkarma, görevden uzaklaştırma ve bunlarla bağlantılı farklı nitelikte tedbirler uygulanmıştır. Bütün bu olgular karşısında özellikle darbe teşebbüsü, FETÖ/PDY üyeliği ve terör ile ilgili suçlardan dolayı kamu görevlileri hakkında uygulanan adli ve idari tedbirler nedeniyle emeklilik işlemlerinin yürütülmesi sırasında aksaklıklar olması doğaldır. Bu bağlamda söz konusu tedbirlerin yoğun bir şekilde uygulandığı dönemde kamu personelinin durumlarındaki belirsizliklerden dolayı emeklilik başvurusu yapan çalışanların özlük dosyalarındaki bilgiler değerlendirilmek suretiyle emeklilik hakkı kazanıp kazanamadıklarının tespiti sırasında gecikme ve zorluklar yaşanabilir. Ayrıca kamu görevlileri hakkında uygulanan tedbirler nedeniyle ortaya çıkan personel eksikliği de dikkate alındığında olağanüstü hâl döneminde emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin ortadan kaldırılmasının sosyal güvenlik sisteminin düzgün ve sağlıklı bir şekilde işlemesi amacı bakımından elverişli ve gerekli bir tedbir olmadığı söylenemez.

99. Memurlar ve kamu görevlileri için emeklilik işleminin tamamlanabilmesi ve emeklilik aylığının bağlanabilmesi için *yaş* ve *sigortalılık süresi* koşullarının gerçekleşmesi gerekmekte, başkaca bir şart aranmamaktadır. Kural, memurların veya kamu görevlilerinin emeklilik hakkından yararlanabilmesi için yeni bir şart öngörmemektedir. Dolayısıyla belirtilen düzenleme dışında olağanüstü hâl nedeniyle kamu görevinden çıkarılanlarla ilgili olarak emekliliğe hak kazanma koşulları, emeklilik

başvurusu, emekli aylığı ve emekli ikramiyesi hesaplanma yöntemi ve benzeri unsurlar yönünden diğer kamu görevlilerinden farklı bir uygulama geliştirilmemiş ve bu kişiler sosyal güvenlik hukuku genel hükümleri çerçevesinde olağan işleme tabi tutulmaya devam edilmiştir.

100. Bunun yanı sıra kural, olağanüstü hâl süresince emeklilik talebinde bulunulamayacağı veya emeklilik işlemlerinin yapılmayacağı anlamına gelmemekte olup sadece bir aylık sürenin uygulanma zorunluluğu kaldırılmıştır. Bir kamu görevlisi tarafından emeklilik talebinde bulunulması durumunda yetkili amir tarafından emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık süre içinde veya bu süreden sonra emekliye sevk onayı verilmesi mümkündür.

101. Ayrıca emeklilik için gerekli şartları taşıyan memur ve diğer kamu görevlilerinin haklarında ceza soruşturması veya kovuşturması bulunması ya da ceza yargılaması sonucunda cezaya mahkûm edilmesi emekliliğe engel bir durum değildir. Zira 5510 sayılı Kanun'da ve diğer ilgili mevzuatta bu kişilerin emeklilik haklarının düşmesini ve emekli aylıklarının devamlı olarak kesilmesini gerektiren bir hüküm bulunmamaktadır. Bu kapsamda bulunan sigortalılardan aylık bağlanmasına müstahak olup talep edenlere, aylık bağlanmakta ve yine ilgili mevzuatta yer alan diğer ödeme ve haklar verilmektedir.

102. Bu itibarla olağanüstü hâlin devamı süresince ve olağanüstü hâlin gerektirdiği şartlar nedeniyle emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin uygulanma zorunluluğunu ortadan kaldıran kuralın, olağanüstü hâlde sosyal güvenlik hakkını durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde sınırlandırdığı söylenemez.

103. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15. ve 60. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2., 35. ve 48. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

C. Kanun'un 7. Maddesinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

104. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra olağanüstü hâlin ilan edilmesi ve bu kararın TBMM tarafından onaylanmasını takip eden süreçte

Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa'nın o tarihte yürürlükte bulunan 121. maddesine dayanılarak KHK'lar çıkarılmıştır. Söz konusu KHK'lar ile olağanüstü hâlin ilanına sebep olan olay ve olguların bertaraf edilmesi amacıyla kişi ve kuruluşlara yönelik birtakım tedbirler öngörülmüştür.

105. Bu tedbirlerden biri, kamu görevinden çıkarma tedbiridir. Anılan tedbir doğrudan KHK'lara ekli listelerde isim ve soy isimleri yazılan kişilerin kamu görevinden çıkarılması şeklinde uygulandığı gibi idari işlemle de kamu görevinden çıkarma tedbirinin uygulanmasına imkân tanınmıştır.

106. 667 sayılı KHK'nın "*Kamu görevlilerine ilişkin tedbirler*" başlıklı 4. maddesinin (f) ve (g) bentlerinde terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen, 657 sayılı Kanun ile bu KHK'nın 3. maddesinde belirtilenler hariç diğer mevzuata tabi her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin; bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan diğer kurumlarda her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılacağı hüküm altına alınmıştır.

107. Anılan KHK 6749 sayılı Kanun ile kanunlaştırılmıştır.

108. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereğince kamuda her türlü kadro, pozisyon ve statüde istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılabileceği düzenlenmiş olduğundan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı bulunduğu değerlendirilen kamuda istihdam edilen işçiler de iş sözleşmesinin feshi yoluyla kamu görevinden çıkarılmıştır. Kamuda istihdam edilen işçilerin iş akdinin 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi kapsamında feshi *şüphe feshi* kavramına dayanmaktadır. İlk olarak Alman hukukunda ortaya çıkan ve Alman mahkemelerince 1931 yılında verilen bir kararda geçen *şüphe feshi* kavramı Yargıtay içtihatlarında da yer almaktadır. Yargıtay işçinin bir suç işlediğinden veya sözleşmeye aykırı davranışta bulunduğundan *şüphe* edilmesi ve bu yüzden taraflar arasında iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilmesini *şüphe feshi* hâli olarak tanımlamaktadır (*şüphe feshi* kavramı ve Yargıtay uygulaması hakkında detaylı bilgi için bkz. C. A. (3), §§ 46-56).

109. Kuralda, devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle işveren tarafından duyulan şüphe üzerine iş akdi feshedilen işçilerin bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmeyeceği hüküm altına alınmaktadır. Bu yönüyle kural, asıl tedbir niteliğinde olan iş sözleşmesinin feshinin ardından uygulanan ve iş sözleşmesi feshedilen kişinin bir daha kamuda istihdam edilmeyeceği ve doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmeyeceğine ilişkin bir tedbir içermektedir.

110. İş sözleşmesi feshedilen işçilerin kural uyarınca istihdam edilemeyeceği kuruluşlardan ilkinin devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklıklar oluşturmaktadır. Kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT) Anayasa'nın 165. maddesinden hareketle *sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıkları* olarak tanımlanabilir. 8/6/1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenen KİT'ler tüzel kişiliğe sahip olup 233 sayılı KHK ile saklı tutulan hususlar dışında özel hukuk hükümlerine tabidir.

111. Anılan KHK'nın 2. maddesine göre *teşebbüs* terimi *kamu iktisadi teşebbüsleri* yerine kullanılmakta olup teşebbüsler, *iktisadi devlet teşekkülü (İDT)* ile *kamu iktisadi kuruluşunun (KİK)* ortak adıdır. *İDT*; sermayesinin tamamı devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan kamu iktisadi teşebbüsüdür. *KİK* ise sermayesinin tamamı devlete ait olup tekel niteliğindeki mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak üzere kurulan ve gördüğü bu kamu hizmeti dolayısıyla ürettiği mal ve hizmetler imtiyaz sayılan kamu iktisadi teşebbüsüdür. *Müessese*, sermayesinin tamamı bir İDT'ye veya KİK'e ait olup ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğudur. *Bağlı ortaklık*; sermayesinin yüzde ellisinden fazlası İDT veya KİK'e ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketlerdir.

112. Görüldüğü üzere kamu kurumlarında görev yapmakta iken iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı *teşebbüs ve ortaklıklarda* istihdam edilemeyeceğinden anlaşılması gereken, birer hizmet yerinden yönetim kuruluşu olan iktisadi kamu kuruluşu niteliğindeki *İDT, KİK, müessese ve bağlı ortaklıklardır*.

113. Yukarıda sayılan iktisadi kamu kuruluşlarının yanı sıra *kamu iştirakleri* olarak adlandırılan kuruluşlar da bulunmaktadır. *Kamu iştiraki*; İDT'ler ile KİK'lerin veya bağlı ortaklıklarının, sermayelerinin en az yüzde on beşine, en çok yüzde ellisine sahip bulundukları anonim şirketlerdir. Bunlar KİT'lere uygulanan hukuki rejime değil bütünüyle özel hukuk rejimine tabidir. Kamu iştirakleri, aslında bir İDT veya bir KİK'in ya da bir bağlı ortaklığın özel sektörde yer alan ortaklıklardaki hisseleridir. Bir başka deyişle kamu iştirakleri, bir anonim şirketteki kamu hisseleridir.

114. Dava konusu kuralda yer alan *kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler* ifadesi ile kastedilen de kamunun hissesinin bulunduğu ve 233 sayılı KHK'da "*iştirakler*" başlığı altında düzenlenen özel hukuk hükümlerine tabi anonim şirketlerdir.

115. Kural, iş sözleşmesi feshedilen bu işçilerin kamu kurum ve kuruluşlarında herhangi bir şekilde istihdam edilmelerinin önünü kapatmaktadır. Bir başka deyişle kuralda kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanan istihdam şekilleri arasında bir ayrım yapılmadığı, iş sözleşmesi feshedilen işçilerin 657 sayılı Kanun'da sayılan ve *memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçilerden* oluşan dört grup kamu görevlisi statüsünden hiçbirinde istihdam edilemeyecekleri düzenlemesine yer verildiği anlaşılmaktadır. Kural ile iş sözleşmesi feshedilen bu işçilerin kamuda istihdam edilmemekle birlikte doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmeleri imkânı da ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca iş sözleşmesi feshedilen işçiler için kuralda öngörülen tedbirin devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı *teşebbüs ve ortaklıklarda* istihdam edilmeyi yasaklamasının yanı sıra bu yasağın tamamen özel hukuk hükümlerine tabi olan ve kamunun sadece hissesinin bulunduğu anonim şirketleri de kapsayacak şekilde düzenlendiği görülmektedir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

116. Dava dilekçesinde; dava konusu kuralda yer alan “mensubiyet”, “irtibat” ve “iltisak” kavramlarının belirsiz ve öngörülemez olduğu, bu tespitin hangi kriterlere göre ve nasıl yapıldığı hususlarının belirli olmadığı, kuralla devletin veya kamu tüzel kişilerinin ortaklığının bulunduğu teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha kamu kurum ve kuruluşlarında herhangi bir şekilde istihdam edilmesinin yasaklandığı, buna göre kuralın olağanüstü hâlin gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu, sadece olağanüstü hâl süresince uygulanacak bir kural olmayıp sürekli nitelik taşıdığı, iş akdi feshedilen kişilerin kamu kurum ve kuruluşlarında herhangi bir şekilde istihdam edilmesi yasaklandığından çalışma ve teşebbüs hürriyeti ile kamu hizmetine girme hakkına müdahale edildiği belirtilerek kuralın Anayasa’nın 2., 13., 15., 48., 49. ve 70. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun’un 7. Maddesinin “...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar...” İbaresinden Sonra Gelen “...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler...” İbaresinin Dışında Kalan Kısmı

117. Terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle iş akdi feshedilen işçilerin bir daha devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklar bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmesi ile doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmesini yasaklayan kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kural, sadece olağanüstü dönemde değil olağan dönemde de uygulanacak niteliği haizdir. Bu nedenle kurala ilişkin incelemenin Anayasa’nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

118. Anayasa’nın kamu hizmetine girme hakkını düzenleyen 70. maddesinin birinci fıkrasında “Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir” denilmiş, ikinci fıkrasında ise “Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.” hükmüne yer verilmiştir. Böylece

hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemeyeceği öngörülerek bir yandan kamu hizmetine alınmada aranacak koşulların belirlenmesi hususunda kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmış, diğer yandan da söz konusu koşullar belirlenirken bu hakka getirilecek sınırlamaların ancak görevin gerektirdiği niteliklerle uyumlu olması hâlinde mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre kamu hizmetine girme hakkına koşul belirlemek suretiyle getirilecek sınırlama görevin gerektirdiği niteliklerden başka bir şarta bağlanamaz. Bu husus, anılan maddenin gerekçesinde “...Kamu hizmetine alınacak memur ve kamu görevlileri ile ilgili düzenlemede bu hakkın kötüye kullanılmasını önleyecek hükümler getirilmiştir.” biçiminde vurgulanmıştır (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 16).

119. Kural; devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilemeyeceğini ve doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceğini öngörmektedir. Bu açıdan bakıldığında kuralın kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

120. Anayasa’nın 13. maddesi uyarınca kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa’da öngörülen sınırlamanın kanunla yapılması, Anayasa’da öngörülen sınırlama sebebine ve ölçülülük ilkesine uygun olması gerekmektedir.

121. Anayasa’nın 70. maddesinde kamu hizmetlerine girme hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu kapsamda maddenin ikinci fıkrasında “Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.” hükmüne yer verilerek hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerin gözetilmesi anılan hak bakımından özel bir sınırlama nedeni olarak öngörülmüştür. Diğer yandan hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerin gözetilmesi -hakkın kapsamı gereği- bu niteliklerin kamu hizmetinde bulunma sırasında devam etmesini de içermektedir. Bu bağlamda anılan fıkra ile hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemeyeceği öngörülerek bir yandan kamu hizmetine alınmada aranacak şartların belirlenmesi hususunda kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmış, diğer yandan da söz konusu şartlar belirlenirken bu hakka getirilecek sınırlamaların ancak görevin gerektirdiği niteliklerle

uyumlu olması hâlinde mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre kamu hizmetine girme hakkına getirilecek sınırlama görevin gerektirdiği niteliklerden başka bir şarta bağlanamaz (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 16).

122. Devlete sadakat ve güven temelinde yürütülmesi gereken kamu hizmetinde istihdam edilecek kişilerin terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatının olmamasının bu alandaki güvenilirliğin sağlanması, kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi bakımından taşıdığı önem açıktır. Bu itibarla kuralın kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yönelik meşru bir amacının olduğu anlaşılmaktadır.

123. Kuralla iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği tedbiri öngörülmektedir. Buna göre kuralda, uygulanacak tedbirin niteliği, tedbirin hangi hâllerde ve kimler hakkında uygulanacağı, bu kişilerin hangi kurum ve kuruluşlarda çalıştırılmayacağını açık ve net bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bu durumda kapsam ve sınırlarının tespiti mümkün olan söz konusu kuralın belirsiz olduğundan söz edilemez.

124. Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca sınırlamanın ölçülü olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekir. Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

125. Dava konusu kuralın, millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemeleri ve doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini düzenlemek suretiyle millî güvenliğin ve

kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

126. Devletin anayasal düzenini ortadan kaldırmaya yönelmiş bir tehdidin varlığı, bu tehdidin ülkeye verdiği veya vereceği zararın büyüklüğü karşısında devletin söz konusu tehdidin bir an önce bertaraf edilebilmesi kapsamında gerekli tedbirleri alabileceğinde kuşku yoktur. Bu bağlamda *arındırma süreci* olarak adlandırılan kamu personelinin kamudan çıkarılması ve benzer nitelikteki kamu işçilerinin iş sözleşmesinin feshi yoluyla kamu görevinin sonlandırılması tedbirinin ardından terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kişilerin kamu görevine devam etmelerinin yarattığı tehdit ve riskler ile bunun devletin anayasal düzenine yönelik yarattığı tehlikenin boyutları dikkate alınarak bir daha kamu görevlisi olarak istihdam edilemeyeceğini öngören bir düzenleme yapılması doğaldır.

127. Terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı bulunan kamu görevlilerinin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin bertaraf edilmesi ve kamu kurumları içinde yer almakta olan bu kişilerin tasfiyesinin sağlanması amacına hizmet eden *arındırma süreçleri* esas itibarıyla kamu görevlilerinin *kamudaki istihdamları üzerinde* odaklanmaktadır.

128. Dava konusu kuralda da kamu işçilerinin iş sözleşmesinin feshi yoluyla kamu görevinin sonlandırılması tedbirinin ardından bir daha kamuda istihdam edilemeyeceğinin ve doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceğinin öngörüldüğü dikkate alındığında kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin kamu hizmetine girme hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır.

129. İptali talep edilen kuralın esasını teşkil eden kamu hizmetinin ve görevinin icra edilmesinin yasaklanmasına ilişkin tedbirin, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kişilerin kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde yaratacağı riskin niteliği dikkate alındığında, millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi kapsamında ölçüsüz olmadığı sonucuna varılmaktadır.

130. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın 2., 15., 48. ve 49. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 13. ve 70. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

b. Kanun'un 7. Maddesinin "...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar..." İbaresinden Sonra Gelen "...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler..." İbaresini

131. Dava konusu kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

132. Anayasa'nın 48. maddesinde "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.*", 49. maddesinde de "*Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.*" denilmek suretiyle herkesin çalışma hürriyeti ve hakkı ile sözleşme özgürlüğüne sahip olduğu hüküm altına alınmıştır.

133. Kural; terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle iş sözleşmesi feshedilen kamu işçilerinin kamunun hissesi bulunan tüzel kişiler bünyesinde istihdam edilemeyeceğine ilişkin bir yasaklama tedbiri içermektedir. Bu hâliyle kural, çalışma hürriyeti ve hakkını sınırlamaktadır.

134. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca çalışma ve sözleşme hürriyetine sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

135. Kuralın Anayasa'nın 13. maddesindeki kanunilik şartı ile meşru amaç yönlerinden değerlendirilmesinde, Kanun'un 7. maddesinin "...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar..." ibaresinden sonra gelen "...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde..." ibaresi dışında kalan kısmına ilişkin açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

136. Öte yandan iş sözleşmesi feshedilen kamu işçilerinin bir daha kamunun hissesi bulunan tüzel kişiler bünyesinde istihdam edilmesinin yasaklanmasının millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik olsa da alınan tedbirin amaçla ölçülü olması şarttır.

137. Dava konusu kuralda devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı *teşebbüs, ortaklık ve iştirakler* ile *kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler* bünyesinde çalışmakta iken iş sözleşmesi feshedilen işçiler hakkında düzenleme yapılmıştır. Buna göre anılan kurum ve kuruluşlarda çalışmakta iken terör örgütleri veya millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla bağlantılı olduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen kamu işçilerinin, bir daha bu *teşebbüs ve ortaklıkların yanı sıra kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler* bünyesinde de istihdam edilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

138. Bu çerçevede devlete sadakatsizliği tespit edilen kamu işçilerinin iş sözleşmelerinin sona erdirilmesinin ardından yeniden kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmalarının engellenmesine ilişkin bir tedbirin uygulanmasının mümkün olduğu söylenebilir. Zira kamu gücü kullanan bir işverenin devlete sadakat bağı bulunmayan veya zayıf olan bir kişiyle çalışmaya tahammül gösterme yükümlülüğünün olmadığı ve işverenlerin sadakatsiz olduğunu düşündükleri kişilerle iş ilişkilerini tek taraflı olarak sona erdirebilme hakkını haiz olduğu kabul edilmelidir.

139. Kuralda yer alan tedbirin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen terör örgütleri ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkisinin ortadan kalkmasıdır. Bu bağlamda terör örgütleri ile irtibatlı ya da iltisaklı olmanın devlete sadakat bağının zayıflığını gösteren bir olgu olarak kabul edilmesi gerekir. Özellikle kamu gücünü kullanan idarelerin millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıdıkları durumlarda takdir yetkilerinin daha geniş olduğu söylenebilir.

140. Bu çerçevede, iş sözleşmesi feshedilen kamu işçilerinin kamunun hissesi bulunan tüzel kişiler bünyesinde istihdam edilemeyeceğine ilişkin tedbirin millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından elverişli ve gerekli olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

141. Dava konusu kuralda yer alan “*kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler*” ifadesi ile kastedilen, kamunun hissesinin bulunduğu ve 233 sayılı KHK’da “*iştirakler*” başlığı altında düzenlenen özel hukuk hükümlerine tabi anonim şirketlerdir. Kamunun hissesinin bulunduğu bu anonim şirketler özel sektörde çok farklı alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu sektörler arasında savunma, güvenlik, bilgi sistemleri teknolojisi veya sağlık sektörü gibi millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve daha farklı bir konumda değerlendirilmesi gereken sektörler olduğu gibi millî güvenlik ve kamu düzeni ile doğrudan bir bağlantısı bulunmayan ve bunları olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan ticari faaliyet alanları da mevcuttur.

142. Dava konusu kuralda ise kamunun hissesinin bulunduğu anonim şirketler arasında millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi olan alanlarda faaliyet gösteren anonim şirketler ile diğer anonim şirketler arasında herhangi bir ayırım yapılmadan kamunun hissesinin bulunduğu bütün tüzel kişiler yönünden bir yasaklama hükmü öngörülmüştür. Bir başka deyişle kamu işçilerinin iş sözleşmesinin feshi tedbirinin ardından uygulanan tedbir, kamunun (*teşebbüs ve bağlı ortaklıkların*) hissesinin bulunduğu bütün tüzel kişileri kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

143. Devletin anayasal düzenini ortadan kaldırmaya yönelmiş bir tehdidin varlığı, bu tehdidin ülkeye verdiği veya vereceği zararın büyüklüğü karşısında söz konusu tehdidin bir an önce bertaraf edilebilmesi kapsamında gerekli tedbirleri alabileceğinde kuşku yoktur. Bu bağlamda *arındırma süreci* olarak adlandırılan kamu personelinin kamudan çıkarılması ve benzer nitelikteki kamu işçilerinin iş sözleşmesinin feshi yoluyla kamu görevinin sonlandırılması tedbirinin ardından terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kişilerin kamu görevine devam etmelerinin yarattığı tehdit ve riskler ile bunun devletin anayasal düzenine yönelik yarattığı tehlikenin boyutları dikkate alınmak suretiyle bir daha kamu görevlisi olarak istihdam edilmemelerinin yanı sıra kamu görevlisi olmasa dahi millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve kamunun hisse sahibi olduğu tüzel kişiler bünyesinde istihdam edilemeyeceğini de öngören bir düzenleme yapılması doğaldır.

144. Ancak kamu iştiraki olarak adlandırılan bu anonim şirketlerin bahsi geçen özellikleri ile birlikte kamu kurumu niteliğinin olmadığı dikkate

alındığında kuralda öngörülen yasaklama tedbirinin kamu iştirakinin bulunduğu bütün anonim şirketleri kapsayacak şekilde düzenlenmesinin kamu hizmetinin devlete sadakat ve güven temelinde etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve millî güvenliğin sağlanması amacına hizmet ettiği söylenemez. Bu durumda millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve daha farklı bir konumda değerlendirilmesi gereken sektörlerde faaliyet gösteren kamunun hissesi bulunan tüzel kişilerin yanı sıra millî güvenlik ve kamu düzeni ile doğrudan bir bağlantısı olmayan ve bunları olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan sektörlerde ticari faaliyetlerini yürüten kamunun hissesinin bulunduğu tüzel kişiler bünyesinde de çalışmayı yasaklayan kuralın bu yönüyle millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından gereklilik unsurunu taşıdığı söylenemez.

145. Bu hâliyle kuralın çalışma ve sözleşme hürriyetine yönelik ölçsüz bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır.

146. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Rıdvan GÜLEÇ, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 15. ve 70. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Ç. Kanun'un 9. Maddesinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

147. Kuralda, 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un (*Kanun'un adı, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesiyle "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanında Bazı Mali Hükümler Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiştir.*) 12. maddesinin (mülga) birinci fıkrasının (I) ve (m) bentleri kapsamında yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin

çalışma ve sosyal güvenlik bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine çalışma ve sosyal güvenlik bakanının onayı ile iptal edileceği düzenlenmiştir.

148. Kuralın atıfta bulunduğu 3146 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinde iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini vermek üzere özel ve tüzel kişilere yetki verilmesi öngörülmektedir. Aynı şekilde işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik personel ve sağlık personeli ile işçilere eğitim vermek için kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre faaliyet gösteren şirketler yetkilendirilmektedir.

149. İş sağlığı, çalışan bir kişinin çalışma şartları ile kullanılan araç ve gereçlerden doğabilecek tehlikelerden arındırılmış veya bu tehlikelerin en aza indirildiği bir iş çevresinde işyeri ortamı ve çalışma koşullarından kaynaklı sağlıklarını kaybetmelerini önleyici tedbirlerin alınmasını ifade etmektedir. İşçilerin kazaya uğramalarını önleyici tedbirleri ifade eden iş güvenliği ise işyerinde kullanılan araç, gereç ve maddelerin kullanımı ve varlığından doğabilecek risklere karşı işçilerin korunması ve gerekli tedbirlerin alınmasıdır.

150. Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili düzenleyici hükümler, 20/6/2021 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda yer almaktadır. Kanun'un "*İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri*" başlıklı 6. maddesi ile işverenlere çalışanları arasından iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve -çalışan sayısına bağlı olarak- diğer teknik ve sağlık personeli görevlendirme yükümlülüğü getirilmiştir.

151. 6331 sayılı Kanun'da *iş güvenliği uzmanı*; usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca (Bakanlıkça) yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlar olarak belirtilmiştir. *İşyeri hekimi* ise iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere (Bakanlıkça) yetkilendirilmiş, işyeri hekimliği belgesine sahip hekimlerdir. İş güvenliği uzmanı ile işyeri hekimi dışında iş güvenliği ve sağlığı alanında faaliyet gösteren diğer teknik personel ve sağlık personeli de bulunmaktadır.

152. İşveren tarafından iş güvenliği uzmanı veya işyeri hekimi olarak görevlendirileceklerin, geçerli *iş güvenliği uzmanlığı belgesi* veya *işyeri hekimliği belgesine* sahip olmaları zorunludur. İşverence teknik eleman veya sağlık personeli olarak görevlendirilecekler için de gerekli belgelerin alınması zorunludur.

153. 6331 sayılı Kanun hükümleri uyarınca, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yürütmek isteyen kamu ve özel sektör kuruluşları da Bakanlıkça görevlendirildikten sonra hizmet sunabilmektedir. Bu kuruluşlar ile ayrıca iş sağlığı ve güvenliği alanında eğitim kurumu olarak faaliyet göstermek isteyen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve 6102 sayılı Kanun'a göre faaliyet gösteren şirketler tarafından kurulan müesseselerin de iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösterebilmek için yetkilendirildiklerini gösteren gerekli belgeleri almaları zorunludur.

154. Kuralın atıfta bulunduğu 3146 sayılı Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrası, 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nın 4. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. İptali istenen kuralda yer alan görev ve yetkiler (1) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK) ile yeniden düzenlenmiştir. Anılan CBK'nın 86. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca işyerindeki sağlık ve güvenlik risklerini önleyici ve koruyucu hizmetleri yürütenlerin niteliklerini belirlemek, eğitimlerini ve sertifikalandırılmalarını sağlamak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının görevleri arasında sayılmış, 90. maddesinde iş sağlığı ve güvenliği alanında özel ve tüzel kişilerin faaliyet gösterebilmeleri için yetkilendirmenin İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır.

155. Kuralın atıfta bulunduğu 3146 sayılı Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrasının (l) ve (m) bentleri yürürlükten kaldırılmış ise de anılan madde kapsamında verilen yetki belgelerinin hâlen yürürlükte olduğu, hukuki varlıklarının devam ettiği ve bu yetki belgelerinin dava konusu kural kapsamında iptalinin söz konusu olabileceği görüldüğünden dava konusu kuralın atıfta bulunduğu bentlerin yürürlükten kaldırılması kuralın anayasallık denetiminin yapılmasını engellememektedir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

156. Dava dilekçesinde özetle; iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışmak üzere yetkilendirilen özel ve tüzel kişilerle işyeri hekimi ve iş güvenliği

uzmanlığı eğitimi vermek üzere yetkilendirilmiş olanların terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğunun tespiti hâlinde bu yetkilerin iptalini öngören kuralın olağanüstü hâlin gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu, çalışma hakkı ve sözleşme özgürlüğünü ölçüsüz şekilde sınırlandırdığı, söz konusu yetki belgelerinin iptali için komisyon kurulması öngörülmekle birlikte komisyonun çalışması ile ilgili usule ilişkin güvencelerin öngörülmediği, kuralda belirtilen “üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı” ibaresinde yer alan kavramların belirsiz ve öngörülemez olduğu belirtilerek kuralın Anayasa’nın 2., 13., 15., 48. ve 49. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

157. Dava konusu kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle kurala ilişkin incelemenin Anayasa’nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

158. 3146 sayılı Kanun’un 12. maddesinin (mülga) birinci fıkrasının (I) bendi uyarınca “iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini yapmak ve bu tür hizmetleri verecek özel ve tüzel kişi ve kuruluşların niteliklerini belirlemek, yetki vermek, yetkilerini iptal etmek, kontrol ve denetimini sağlamak”; (m) bendi uyarınca ise “işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik ve sağlık personel ile işçilere eğitim vermek için kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre faaliyet gösteren şirketler ile ortak sağlık ve güvenlik birimlerini yetkilendirmek, gerektiğinde yetkilerini iptal etmek, hizmetin etkin ve verimli bir şekilde verilip verilmediğinin kontrol ve denetimini sağlamak, işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının eğitimleri sonundaki sınavları yapmak veya yaptırmak, belgelerini vermek” yetki ve görevi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına verilmiştir.

159. Ülkemizde işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenleyen 6331 sayılı Kanun uyarınca iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık

hizmetlerini yerine getirmek isteyen özel ve tüzel kişiler ile işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik personel ve sağlık personeli ile işçilere eğitim vermek isteyen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve şirketlerin ilgili Bakanlık tarafından yetkilendirilmesi zorunludur. Bir başka deyişle iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışabilmek için Bakanlıktan yetki alınması şarttır.

160. Kuralda, iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin çalışma ve sosyal güvenlik bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakanın onayı ile iptal edileceği düzenlenmiştir. Bu hâliyle kuralla çalışma hürriyeti ve hakkına yönelik bir sınırlama getirildiği açıktır.

161. Anayasa'nın 13. maddesine göre çalışma ve sözleşme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

162. Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde çalışma hürriyeti ve hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın ilgili maddesinde özel bir sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan düzenlendiği maddede hiçbir sınırlama nedenine yer verilmeyen hakların diğer anayasal hükümler nedeniyle sınırlandırılması da mümkün bulunmaktadır.

163. Terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin yetki belgelerinin iptal edilmesini öngören kuralların millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanarak buna ilişkin hizmetlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yönelik meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

164. Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında çalışma hürriyeti ve hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin bulunması yeterli değildir. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların

keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

165. Buna göre kuralda, uygulanacak tedbirin niteliği, tedbirin hangi hâllerde ve kimler hakkında uygulanacağı, tedbiri uygulama yetkisinin kime ait olduğu hususlarının açık ve net bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Ayrıca kuralda geçen “iltisak” kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibat kavramı ise bağlantı anlamına gelmektedir. Anılan ibareler genel kavram niteliğinde olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında belirtilen nedenlerle bunların kategorik olarak belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez.

166. Öte yandan iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösterenlerin yetki belgelerinin iptal edilmesine ilişkin tedbirin çalışma hürriyeti ve hakkına yönelik olarak getirdiği sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesi uyarınca ölçülülük ilkesiyle çelişmemesi zorunlu olduğundan sınırlamanın ölçülülük ilkesi yönünden de incelenmesi gerekmektedir.

167. Bu çerçevede 6331 sayılı Kanun’un kapsamına savunma, güvenlik, bilgi sistemleri veya sağlık sektörü gibi millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve diğer sektörlerle göre daha farklı bir konumda değerlendirilmesi gereken sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerleri girdiği gibi iş sağlığı ve güvenliği açısından millî güvenliği ve kamu düzenini olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan sektörlerde ticari faaliyetlerini yürüten iş ve işyerleri de girmektedir.

168. Dava konusu kuralda ise stratejik önemi bulunan sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerleri yönünden bir ayırım yapılmadan iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşların tümünün yetki belgelerinin iptal edilebilmesine imkân sağlayan bir tedbir öngörülmüştür.

169. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uygulamaların faaliyet konularına bakılmaksızın tüm iş ve işyerlerinde yerine getirilmesi gerekmektedir. Ancak kuralda öngörülen tedbirin bütün iş ve işyerlerini kapsayacak şekilde düzenlenmesinin kamu hizmetinin devlete sadakat ve güven temelinde etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve millî güvenliğin sağlanması amacına hizmet ettiği söylenemez. Bu durumda millî güvenliğin ve kamu düzeninin

sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve daha farklı bir konumda değerlendirilmesi gereken sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerlerinin yanı sıra millî güvenlik ve kamu düzeni ile doğrudan bir bağlantısı bulunmayan ve bunları olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerlerinde faaliyet gösterecek iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışan kişi, kurum ve kuruluşların yetki belgelerinin de iptal edilmesinin bu yönüyle millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından gereklilik unsurunu taşıdığı söylenemez.

170. Bu durumda herhangi bir ayrıma gidilmeksizin stratejik önemi bulunan sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerlerinin yanı sıra stratejik önemi bulunmayan işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışabilecek kişileri de kapsayacak şekilde tümünün yetki belgelerinin iptal edilebilmesine imkân sağlayan kuralın millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması açısından gereklilik unsurunu taşıdığı söylenemez.

171. Bu itibarla kuralın çalışma ve sözleşme hürriyetine yönelik ölçsüz bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır.

172. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 48., ve 49. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ile Muhterem İNCE bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 48., ve 49. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 15. maddesi yönünden incelenmemiştir.

D. Kanun'un 10. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrası İle 667 sayılı KHK'nın 5. Maddesine Eklenen (2) Numaralı Fıkranın ve (3) Numaralı Fıkrası İle 669 sayılı KHK'nın 4. Maddesine Eklenen (2) Numaralı Fıkranın (c) Bendinin İncelenmesi

173. Kanun'un 10. maddesinin dava konusu (2) numaralı fıkrası ile 5. maddesine (2) numaralı fıkra eklenen 667 sayılı KHK 6749 sayılı Kanun ile kanunlaşmış olup anılan Kanun'un 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2016/205, K.2019/63 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. 7081 sayılı Kanun'un 10. maddesinin dava konusu (3) numaralı fıkrası ile 4. maddesine (2) numaralı fıkra eklenen 669 sayılı KHK ise 9/11/2016 tarihli ve 6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun ile kanunlaşmış olup anılan Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrası 13/2/2018 tarihli ve 7098 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un ek 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu durumda dava konusu kuralların uygulanma imkânı kalmamıştır.

174. Açıklanan nedenle konusu kalmayan kurallara ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

175. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

176. 7081 sayılı Kanun'un 7. maddesinin "...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar..." ibaresinden sonra gelen "...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler..." ibaresi ile 9. maddesinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu ibare ve maddeye ilişkin iptal hükümlerinin

kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

177. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralların bu hâliyle uygulanmasının telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına sebebiyet vereceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulması talep edilmiştir.

6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’un;

A. 4. maddesinin üçüncü cümlesine yönelik yürürlüğün durdurulması talebinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 1. 7. maddesinin “...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar...” ibaresinden sonra gelen “...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler...” ibaresine,

2. 9. maddesine,

yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu madde ve ibareye ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

C. 1. 4. maddesinin birinci ve ikinci cümlelerine,

2. Ekli (2) sayılı listesine,

3. 6. maddesine,

4. 7. maddesinin “...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar...” ibaresinden sonra gelen “...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler...” ibaresi dışında kalan kısmına,

yönelik iptal talepleri 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararla reddedildiğinden bu maddeye, cümlelere, listeye ve kısma ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

Ç. 10. maddesinin,

1. (2) numaralı fıkrası ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkraya,

2. (3) numaralı fıkrası ile 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendine,

ilişkin iptal talebi hakkında 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararla karar verilmesine yer olmadığına karar verildiğinden bu fıkra ve bende ilişkin yürürlüğün durdurulması talepleri hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

26/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI. HÜKÜM

6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 4. maddesinin,

1. Birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. Ekli (2) sayılı listesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 6. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

Ç. 7. maddesinin;

1. "...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar..." ibaresinden sonra gelen "...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler..." ibaresinin Anayasa'ya

aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Rıdvan GÜLEÇ, İrfan FİDAN ile Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. 9. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ile Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

E. 10. maddesinin,

1. (2) numaralı fıkrası ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkra,

2. (3) numaralı fıkrası ile 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendine,

ilişkin iptal talepleri hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

26/10/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Karşı Oy

1. 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 9. maddesinde, 3146 sayılı Kanunun 12. maddesinin (l) ve (m) bentleri kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından iş sağlığı ve güvenliği alanında yetkilendirilen kişilerden milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı ve oluşumlarla irtibat ve iltisaklı olanların yetkilerinin iptal edilmesi düzenlenmektedir.

2. Yetki iptali için Bakanlık bünyesinde bir komisyon oluşturulması ve bunun yaptığı tespitler sonrasında Bakanlıkça yetkinin iptal edilmesine karar verilmesi usulü benimsenmiştir.

3. Belirlenen bu usul çerçevesinde yapılacak işlemlerin yargısal denetime tabi olduğunda tereddüt bulunmamaktadır.

4. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi olağanüstü hâl döneminde alınan tedbirler çerçevesinde milli güvenlik aleyhine faaliyette bulunan oluşumlarla irtibatlı kişilerin pilot lisansları ile gemi adamlığı belgesi gibi çalışma hürriyeti ve özel hayatları ile doğrudan irtibatlı olan belgelerin iptal edilmesini Anayasa'ya aykırı görmemiştir. (Anayasa Mahkemesi'nin 22/09/2021 tarihli 2018/75 esas, 2021/60 sayılı kararı ile 24/06/2021 tarih 2018/81 esas, 2021/45 sayılı kararı)

5. İfa ettikleri fonksiyon itibariyle iş sağlığı ve güvenliği konularının toplumsal açıdan önemsiz olduklarını ifade etmek mümkün değildir. Norm koyucunun da bu alana dair düzenleme yapması kendi takdiri kapsamındadır.

6. Kaldı ki yetkileri iptal edilen kişilerin geçimlerini temin noktasında bu faaliyetleri tali özellik arz etmektedir. Bu iptal kararı ilgililerin asıl mesleklerini icra etmeleri hususunda mutlak bir yasaklama da getirmemektedir.

7. Bu haliyle ölçüsüz olmadığını değerlendirdiğimiz düzenlemenin Anayasaya aykırı olmadığını düşündüğümüzden çoğunluğun iptal yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Basri BAĞCI

KARŞI OY

1. Dava konusu kuralda, 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un (Kanun'un adı, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesiyle "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanında Bazı Mali Hükümler Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiştir.) 12. maddesinin (mülga) birinci fıkrasının (I) ve (m) bentleri kapsamında yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya MGK'ca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın onayı ile iptal edileceği düzenlenmiştir.

2. Anayasa'nın 48. maddesinde *"Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir"*, 49. maddesinde de *"Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir"* denilmek suretiyle herkesin çalışma hürriyeti ve hakkı ile sözleşme özgürlüğüne sahip olduğu hüküm altına alınmıştır.

3. 3146 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (mülga) birinci fıkrasının (I) bendi uyarınca, *iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini yapmak ve bu tür hizmetleri verecek özel ve tüzel kişi ve kuruluşların niteliklerini belirlemek, yetki vermek, yetkilerini iptal etmek, kontrol ve denetimini sağlamak, (m) bendi uyarınca ise, işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik ve sağlık personel ile işçilere eğitim vermek için kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre faaliyet gösteren şirketler ile ortak sağlık ve güvenlik birimlerini yetkilendirmek, gerektiğinde yetkilerini iptal etmek, hizmetin etkin ve verimli bir şekilde verilip verilmediğinin kontrol ve denetimini sağlamak, işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının eğitimi sonundaki sınavları yapmak veya yaptırmak, belgelerini vermek yetki ve görevi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına verilmiştir.*

4. Ülkemizde işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenleyen 6331 sayılı Kanun uyarınca iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini yerine getirmek isteyen özel ve tüzel kişiler ile işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik ve sağlık personeli ile işçilere eğitim vermek isteyen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve şirketlerin ilgili Bakanlık tarafından yetkilendirilmesi zorunludur. Bir başka deyişle iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışabilmek için Bakanlık'tan yetki alınması şarttır.

5. Kuralda ise, iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Bakan'ın onayı ile iptal edileceği düzenlenmiştir. Bu haliyle kuralla çalışma hürriyeti ve hakkına yönelik bir sınırlama getirildiği açıktır.

6. Anayasa'nın 13. maddesinde *"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz"* denilmektedir. Buna göre çalışma ve sözleşme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

7. Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde çalışma hürriyeti ve hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın ilgili maddesinde özel bir sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan düzenlendiği maddede hiçbir sınırlama nedenine yer verilmeyen hakların diğer anayasal hükümler nedeniyle sınırlandırılması da mümkün bulunmaktadır.

8. Anayasanın 49. maddesinin ikinci fıkrasında, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak ve çalışmayı desteklemek devletin görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca yine Anayasanın 56. maddesinin üçüncü fıkrasında, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak da devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda, çalışanların, iş yerlerinde işin yürütülmesi sırasında oluşan veya oluşabilecek tehlikelerden ve sağlığına zarar verebilecek unsurlardan korunmasının devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu ödevler kapsamında kaldığında tereddüt bulunmamaktadır. Bu yönüyle, çalışan bir kişinin çalışma şartları ile aynı zamanda işyeri ortamının iyileştirilmesi amacına uygun olarak iş sağlığı ve güvenliği alanındaki faaliyetlerin doğru ve güvenilir bir şekilde yerine getirilmesini temin etmek amacıyla iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya MGK'ca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin iptal edilmesini öngören kuralın kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik meşru bir amacının bulunduğu söylenebilir.

9. Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında çalışma hürriyeti ve hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin bulunması yeterli değildir. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların

keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

10. Kuralla terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı bulunanların iş sözleşmelerinin feshedileceği öngörülmekte olup kuralda geçen iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına gelmektedir. Anılan ibareler genel kavram niteliğinde olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında belirtilen nedenlerle bunların kategorik olarak belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez.

11. Kuralla, iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşların farklı saiklerle hareket etmesinin önüne geçilmesi suretiyle iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer teknik personel ile sağlık personelinin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerinin sağlanması, görev ve yetkilerin kötüye kullanımının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Bu suretle çalışanların, iş yerlerinde işin yürütülmesi sırasında oluşan veya oluşabilecek tehlikelerden ve sağlığına zarar verebilecek unsurlardan korunması amaçlanmaktadır. Terörle mücadele ederek kişilerin ve toplumun huzur ve güvenliğini sağlamanın devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu ödevler kapsamında kaldığında tereddüt bulunmamaktadır. Bu itibarla kuralın, işyeri ortamının iyileştirilmesini hedef alan *iş sağlığı ve güvenliği alanında* hukuki güvenliğin ve kamu yararının sağlanmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

12. Diğer taraftan iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer teknik personel ile sağlık personelinin yetkilerinin iptal edilmesi hususunda herkes için eşit bir uygulama öngörülmektedir. Başka bir anlatımla iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermekte iken terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle yetkisi iptal edilecekler bakımından belli bir gruba yönelik istisnai bir düzenleme getirilmemektedir.

13. Ayrıca kuralın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların yargıya taşınabilmesi mümkündür. Bu kapsamda iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşların, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara

üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle Bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Bakan onayı ile yetkilerinin iptal edilmesi durumunda bu işleme karşı idari yargıda iptal davası açılması mümkündür. Bu bağlamda kural herhangi bir sınırlama getirmediğinden yetkisi iptal edilen gerçek ve tüzel kişilerin, herhangi bir terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmadıkları iddiasıyla yargı yoluna başvurmalarında ve yargı yerlerince haklı bulunmaları hâlinde tekrar faaliyetlerine devam etmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Buna göre Kanun'da kuralın amacı dışında keyfi olarak kullanılmasını önleyecek yasal güvenceye yer verildiğinden kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile kişi, kurum ve kuruluşların çalışma hürriyeti ve hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır.

14. Bu itibarla çalışma hürriyeti ve hakkını sınırlandıran kuralın orantısız bir müdahaleye neden olmadığı, dolayısıyla anılan hakka ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

15. Açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'nın 13., 48., ve 49. maddelerine aykırı olmadığı ve iptal talebinin reddi gerektiği görüşüyle çoğunluk kararına katılmıyoruz.

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Muhterem İNCE

Esas Sayısı : 2018/82
Karar Sayısı : 2022/126
Karar Tarihi : 26/10/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri Engin ALTAY, Özgür Özel ve Engin KOÇ ile birlikte 113 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 7/2/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin,

B. 3. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (3) sayılı listenin,

C. 4. maddesinin ve ekli (5) sayılı listenin,

Ç. 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 12. maddesine eklenen (2) ve (3) numaralı fıkraların,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen;

1. 1. maddesi şöyledir:

“Kamu personeline ilişkin tedbirler

MADDE 1- (1) *Terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.*

(2) *Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; bunların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulur. Bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilir.*

(3) *Birinci fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanlar, varsa uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar.”*

2. 3. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“Kurum ve kuruluşlara ilişkin tedbirler

MADDE 3- (1) *Terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı*

olan ve ekli (3) sayılı listede yer alan gazete, dergi, vakıflar, dernekler ve özel sağlık kuruluşları kapatılmıştır.

(2) Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir. Bunların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden veya Vakıflar Genel Müdürlüğünden bir hak ve talepte bulunulamaz. Devire ilişkin işlemler ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

..."

3. 4. maddesi şöyledir:

"Yurtdışında öğrenim görenler

MADDE 4- (1) 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna tabi öğrencilerden, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuına karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (5) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkileri kesilmiştir. Bunlar hakkında 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır. Bunların bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemleri yapılmaz ve bunlar söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamazlar."

4. 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 12. maddesine eklenen (2) ve (3) numaralı fıkralar şöyledir:

“(2) Birinci fıkrada belirtilen taşınmazların devredildiği üçüncü kişilerin terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, iltisakı veya irtibatı olması halinde, taşınmaz üzerinde aynı faaliyete devam edildiğine bakılmaksızın devir işlemleri muvazaalı kabul edilir ve tapuda ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak resen tescil edilir.

(3) Bu madde kapsamında görülmekte olan davalarda konusuz kalma nedeniyle davanın esası ve yargılama giderleri hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/5/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. AYIRMA ve BİRLEŞTİRME

2. 7/2/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 12. maddesine eklenen (2) ve (3) numaralı fıkraların iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebine ilişkin davanın E.2018/82 sayılı dosyadan AYRILMASINA, söz konusu davanın, aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2018/77 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esas incelemenin E.2018/77 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 26/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ

3. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör İsmail Emrah PERDECİOĞLU tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 1. Maddesi ile Ekli (1) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

4. Kanun'un dava konusu 1. maddesinde, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca (MGK) devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kamu personeli hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiştir.

5. Maddenin (1) numaralı fıkrasında, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarıldığı, bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmayacağı, haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği öngörülmüştür.

6. Maddenin (2) numaralı fıkrasında, (1) numaralı fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmeyecekleri, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri, bunların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisanslarının iptal edileceği, bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilecekleri, özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları, bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili

pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağı ve bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlarının iptal edileceği belirtilmiştir.

7. Maddenin (3) numaralı fıkrasında ise (1) numaralı fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanların varsa uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları hüküm altına alınmıştır.

8. Bu kapsamda Kanun'a ekli dava konusu (1) sayılı listeyle çeşitli kamu kurumlarında çalışan toplam 3.974 kişinin görevine *başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın* son verilmiştir.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

9. Dava dilekçesinde özetle;

- Kamu görevinden çıkarma tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin olağanüstü hâlden (OHAL) sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu, tedbire muhatap kişiler hakkında objektif, tarafsız ve şeffaf bir soruşturma süreci yürütülmediği, savunma hakkı tanınmadan kişilerin görevlerine son verildiği,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların hukukumuza ilk defa girdiği 22/7/2016 tarihinden önceki fiillere uygulanmasının yanında terör örgütü ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen, yapı oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL kanun hükmünde kararnamesi (KHK) niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 tarihli içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi

kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Kişiler hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu, bireysel idari işlem niteliğindeki kamu görevinden çıkarma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kamu görevinden çıkarma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Kamu görevinden çıkarma işleminin kamu görevlilerinin diğer özlük işleri kapsamında olduğundan Anayasa'nın 128. maddesine göre münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiği, Anayasa'nın 130. maddesi uyarınca öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin yetkili organları dışında kalan makamlarca her ne surette olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamayacakları, bu yönüyle kuralların OHAL KHK'sı niteliği taşımadığı gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kanun şeklinde onaylanmasının Anayasa'nın mülga 121. maddesine aykırılık oluşturduğu,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, sırf yargı denetimi dışına çıkarmak amacıyla bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gaspı niteliği taşıdığı,

- Bir kişinin terör örgütüne üye olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kamu görevinden çıkarılan kişilerin Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile isim ve kimlik bilgilerinin Resmî Gazete'de yayımlanmasının itibarlarını zedelediği, kamu görevinden çıkarma, ruhsat ve lisansların iptal edilmesi, unvan ve sıfatların alınması tedbirlerinin kişilerin maaş ve sosyal güvenlik haklarında kayıplara sebebiyet verdiği, pasaportların iptal edilmesinin seyahat hürriyetini engellediği, bu kişilerin kamu görevine girmeleri ya da kamu hizmetinde çalışmaları, özel güvenlik şirketinin kurucusu ve ortağı olma imkânlarının ellerinden alınması suretiyle çalışma hak ve hürriyeti ile kamu hizmetine girme hakkına kısıtlama getirildiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresini

10. Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara *üyeliği, mensubiyeti veya* iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın kamu görevinden çıkarıldıkları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresidir.

11. Dava konusu kural ile 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

12. Belirtilen kararda, *üye* ve *mensup* ibarelerinin, Kanun'a ekli (1) sayılı listede adı geçen ve terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü *üyesi*

veya *mensubu* olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek nitelikte olduğu, dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kuralın masumiyet karinesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır (bkz. § 58). Kararda ayrıca Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dahi masumiyet karinesine aykırı işlem yapılamayacağını hükme bağlandığı belirtilmiştir.

13. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

14. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısım ile (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ve/veya memuriyetleri..." İbaresinin ve Kanun'a Ekli (1) Sayılı Liste

15. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisini nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

16. Dava konusu kurallarda terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılacakları ve memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilere ayrıca tebligat yapılmayacağı ve haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği hükme bağlanmıştır. Kurallar kapsamında her bir kamu görevlisinin kanun hükmüyle görevine son verilmiş ve memuriyetleri alınmıştır.

17. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı liste aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

18. Anılan kararda, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 63-90); kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir. Uygulanan tedbirin *kapsam ve yöntem açısından incelenmesi sonucunda* ise söz konusu örgütlerle irtibatlı ya da iltisaklı olan tüm kamu görevlileri hakkında tedbirlerin uygulanmasının millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amaçlarına ulaşma bakımından gerekli olduğu, ayrıca tedbirlerin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 91-129). Kararda ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 130-139).

19. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/

veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

20. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kurallarda öngörülen tedbirlerin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbirlere ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralların Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralların ayrıca Anayasa'nın 23., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır" Bölümü

21. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

22. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınacağını hükme bağlamaktadır.

23. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır" bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

24. Belirtilen kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî

güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla OHAL şartlarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınmasını düzenleyen kuralın, özellikle tedbire karşı etkili idari ve yargısal yolların tesis edilmesiyle birlikte demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmedeği sonucuna varılmıştır (bkz. § 148).

25. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır"* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

26. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin *"...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..."* Bölümü

27. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

28. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerini hükme bağlamaktadır.

29. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

30. Anılan kararda, millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemelerini ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini öngören ve kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getiren tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenebilmesi için Komisyona ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca tedbirin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi bir kısıtlama getirmediği, bu durumda kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* ekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 165,166).

31. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

32. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "... bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." Bölümü

33. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

34. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

35. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "... bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

36. Söz konusu kararda 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "*Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.*" bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 174).

37. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "... bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

38. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları,

Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan “Bunların silah ruhsatları, ...” İbaresİ

39. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

40. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın her türlü silah ruhsatının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

41. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları, ...” ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

42. Anılan kararda 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeye kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca silah ile kamu güvenliği kavramları arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında silah edinilmesinde bireysel menfaatlere karşı toplumsal yararın öncelikli bir konumda olduğu, bu durumda demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbirin mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 191, 192).

43. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları,

...” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

44. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun’un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin “... gemi adamlığına ilişkin belgeleri...” Bölümü

45. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

46. Kural, Kanun’a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

47. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “... gemi adamlığına ilişkin belgeleri...” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

48. Kararda, 7086 sayılı Kanun’a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelerin sağladığı bir takım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesine ilişkin tedbirin demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 213-215).

49. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

50. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... ve pilot lisansları iptal edilir..." Bölümü

51. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

52. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

53. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

54. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelere dayanılarak kamu güvenliği aleyhine bir takım faaliyetlerin önüne geçilmesini hedefleyen kuralın demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı

bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 229-231).

55. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... *ve pilot lisansları iptal edilir...*" bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

56. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ğ. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... *ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.*" Bölümü

57. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

58. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeye kamu görevinden çıkarılan kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilmelerini hükme bağlamaktadır.

59. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...*ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.*" bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

60. Kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...*üyeliği, mensubiyeti veya...*" ibaresi dışında

kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...ve/veya memuriyetleri...” ibaresi ve Kanun’a ekli (1) sayılı listeye ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. Ş 237-238).

61. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “... ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.” bölümünün Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

62. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

h. Kanun’un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Üçüncü Cümlesi

63. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

64. Kural, Kanun’a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

65. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

66. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca kişilerin özel güvenlik alanında gösterdiği faaliyetlerin kamu güvenliği ile doğrudan bir ilgisinin bulunduğu dikkate alındığında demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbirin çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 252-254).

67. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

68. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

1. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Dördüncü ve Beşinci Cümleleri

69. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

70. Kurallar, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişiler hakkında görev yaptıkları bakanlıklar ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulacağını, bu bildirim üzerine bu kişilerin pasaportlarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

71. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümleleri aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

72. Söz konusu kararda, kişilerin yurt dışına çıkma hürriyetine olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 256-267); OHAL koşullarında Kanun'a ekli listelerle kamu görevinden çıkarılarak pasaportları iptal edilen kişilerin söz konusu tedbire karşı başvurabilecekleri etkili bir denetim mekanizması öngörülmediğinden seyahat hürriyetine olağanüstü dönemde *durumun gerektirdiği ölçüyü* aşan bir sınırlama getirildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 269-276).

73. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

74. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

i. Kanun'un 1. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrası

75. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

76. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin varsa uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını

kullanamayacaklarını, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

77. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrası aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

78. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır."* bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 281).

79. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

80. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 3. Maddesinin (1) ve (2) Numaralı Fıkraları İle Ekli (3) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. İptal Taleplerinin Gerekçesi

81. Dava dilekçesinde özetle;

- Kanun'a ekli listelerde sayılan gazete, dergi, vakıflar, dernekler ile özel sağlık kuruluşlarının kapatılmasına ilişkin tedbirin süre yönünden

herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin OHAL'den sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların ilk kez 22/7/2016 tarihinde hukukumuzda girdiği hâlde bu tarihten önceki fiiller bakımından da esas alınmasının yanında terör örgütü ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 2935 sayılı Kanun ile düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL KHK'sı niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 tarihli içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan gazete, dergi, vakıflar, dernekler ile özel sağlık kuruluşlarının statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, sırf yargı denetimi dışına çıkarmak amacıyla bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gaspı niteliği taşıdığı,

- Bir kurum veya kuruluşun terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kurum ve kuruluşlar hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri

ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu ve ceza normlarının geçmişe yürümezliği ilkesinin ihlal edildiği, bireysel idari işlem niteliğindeki kapatma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte Komisyon kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kapatma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasından dolayı ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, süreli ve süresiz yayın hakkı ile basın araçlarının korunması haklarının ihlal edildiği, derneklerin kapatılmasının örgütlenme özgürlüğüne, özel sağlık kuruluşlarının kapatılmasının ise teşebbüs kurma özgürlüğüne aykırı olduğu, kapatılan kurum ve kuruluşların mal varlığının Hazineye devredilmesinin mülkiyet hakkını ve ayrıca müsadere yasağını ihlal ettiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı, 8., 9., 13., 15., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 48., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 3. maddesinin (1) Numaralı Fıkrasında Yer Alan "... gazete, dergi,..." İbaresinin İle Ekli (3) Sayılı Listede Sayılan Gazete ve Dergi

82. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

83. Dava konusu kuralda, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (3) sayılı listede yer alan bir gazete ve bir derginin kapatıldığı hüküm altına alınmıştır.

84. Dava konusu kural 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi ile aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin

13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

85. Anılan kararda, kuralda belli kuruluşlara ilişkin olarak öngörülen kapatma tedbirinin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla yönelik olarak bu dönemde uygulanıp hüküm ve sonuçlarını doğurduğu, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımadığından olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılması düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; kuralla sınırlama getirilen ifade ve basın özgürlüğünün OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir (bkz. §§ 118-126). Diğer yandan, anılan tedbirin uygulanmasının millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ile kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olmadığına söylenemeyeceği, bu kuruluşların toplumsal hayat içindeki *yönlendirici* rolünün kişilerdeki karşılığı gözönüne alındığında gereklilik arz etmediğinin de söylenemeyeceği ifade edilmiş, ayrıca tedbirin her bir kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu belirtilerek ifade ve basın özgürlüğüne *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmış ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 127-139).

86. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

87. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 29., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda uygulanan basın-yayın kuruluşlarının kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir, cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamıştır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 30., 33., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Kanun'un 3. maddesinin (1) Numaralı Fıkrasında Yer Alan "... vakıflar, dernekler..." İbaresine İle Ekli (3) Sayılı Listede Sayılan Vakıflar ve Dernekler

88. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

89. Dava konusu kuralda terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (3) sayılı listede yer alan 14 derneğin ve 18 vakfın kapatıldığı hüküm altına alınmıştır. Kural kapsamında yer alan her bir dernek ve vakıf kanun hükmüyle kapatılmış ve faaliyetine son verilmiştir.

90. Derneklerin kapatılması bakımından dava konusu kural, 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmı ile aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

91. Anılan kararda, kuralda belli derneklere ilişkin olarak öngörülen kapatma tedbirinin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla yönelik olarak bu dönemde uygulanıp hüküm ve sonuçlarını doğurduğu, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımadığından olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; kuralla sınırlama getirilen dernek kurma hürriyetinin OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir (bkz. §§ 83-92). Diğer yandan tedbirin her bir dernek yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu belirtilerek dernek kurma hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği, ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 93-114).

92. Dava konusu kuralda öngörülen derneklerin kapatılması tedbiri bakımından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

93. Diğer yandan Anayasa'nın 33. maddesinin son fıkrasında "*Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.*" denilmiştir. Dolayısıyla dava konusu kuralda vakıflar bakımından öngörülen kapatma tedbirinin de Anayasa'nın 33. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Bu bağlamda kuralla ekli (3) sayılı listede yer verilen vakıfların kapatılmasına ilişkin olarak öngörülen düzenleme bakımından da Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararında 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler aynen geçerlidir.

94. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda uygulanan derneklerin ve vakıfların kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamıştır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 26., 28., 29., 30., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 3. maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının "...gazete, dergi, vakıflar, dernekler..." İbareleri Dışında Kalan Kısım ile Kanun'a Ekli (3) Sayılı Listede Sayılan Özel Sağlık Kuruluşları

95. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

96. Dava konusu kuralla terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (3) sayılı listede yer alan 13 özel sağlık kuruluşunun kapatıldığı hüküm altına alınmıştır. Kural kapsamında her bir özel sağlık kuruluşu kanun hükmüyle kapatılmış ve faaliyetine son verilmiştir.

97. Kuralda öngörülen tedbirin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır. Söz konusu tedbir

olağanüstü hâl ilanını gerektiren tehlikenin bertaraf edilmesi amacına yönelik olarak bu dönemde uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralın, tedbire muhatap özel sağlık kuruluşlarının statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, OHAL süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Kural, Resmî Gazete’de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli özel sağlık kuruluşları hakkında hükmünü icra etmiştir. Kuralın Kanun’a ekli listede sayılan özel sağlık kuruluşlarıyla sınırlı olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kural, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralın anayasallık denetiminde Anayasa’nın OHAL’lerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

98. Anayasa’nın “Çalışma ve sözleşme hürriyeti” başlıklı 48. maddesinde *“Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir./Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.”* denilerek çalışma ve teşebbüs hürriyeti güvence altına alınmıştır.

99. Çalışma hürriyeti, kişinin çalışıp çalışmama, çalışacağı işi seçme ve çalıştığı işten ayrılma özgürlüğünü korur. Çalışma hürriyeti, ücretli olarak bağımlı çalışma hakkını olduğu kadar iktisadi ve ticari faaliyet yapma ve mesleki faaliyette bulunma hakkını da içerir. Çalışma hürriyetinin bir parçası olan özel teşebbüs hürriyeti de her gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin tercih ettiği alanda iktisadi-ticari faaliyette bulunmak üzere teşebbüs kurabilmesini, dilediği mesleki faaliyete girebilmesini ve faaliyetiyle mesleğini devletin veya üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın dilediği biçimde yürütebilmesini güvence altına almaktadır (AYM, E.2019/48, K.2019/74, 19/09/2019, § 14; E.2019/108, K.2019/101, 25/12/2019, § 9).

100. Dava konusu kural, özel sağlık kuruluşlarını kapatmakla Anayasa’nın 48. maddesinde güvence altına alınan çalışma ve teşebbüs hürriyetine sınırlama getirmektedir.

101. Çalışma ve teşebbüs hürriyeti OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa’nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan,

dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hürriyetler yönünden OHAL’lerde Anayasa’daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür.

102. Anılan hürriyet, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi’nin (MSHUS) 4. maddesinin (2) numaralı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin (AİHS) 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme’ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da değildir.

103. Anayasa’nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde çalışma ve teşebbüs hürriyetinin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa’da öngörülen güvenceye aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte bu husus, yapılacak düzenlemelerde sınırsız bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelmemektedir. Anılan maddede OHAL’lerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun kabul edilebilmesi için bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

104. Terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle devletin varlığına, demokratik düzenine ve millî güvenliğine tehlike oluşturacağı değerlendirilen 13 özel sağlık kuruluşunun kapatılmasına ilişkin tedbirin, millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

105. Çalışma hürriyeti ve onun bir parçası olan teşebbüs hürriyeti demokratik yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görüldüğünden OHAL döneminde liste usulü ile özel sağlık kuruluşlarının kapatılmasına ilişkin tedbirin, millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarını gerçekleştirecek daha hafif bir araç

bulunup bulunmadığı dolayısıyla gereklilik ilkesini sağlayıp sağlamadığı yönünden de incelenmesi gerekmektedir.

106. Çalışma ve teşebbüs hürriyeti üzerinde gerçekleşen bu müdahalenin terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu belirlenen özel sağlık kuruluşlarının kapatılması suretiyle 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminde rol oynayan örgüt, yapı, oluşum veya gruplara kural konusu işletmelerden sağlanabilecek gelir ve diğer türlü maddi kaynak transferinin engellenmesini, terörün finansmanında bu kaynakların kullanılmasının önlenmesini amaçladığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede olağanüstü hâl döneminde uygulanan tedbirler temel olarak Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) oluşturduğu tehlikenin ortadan kaldırılması amacına yönelik olsa da FETÖ/PDY'nin darbe girişimi nedeniyle demokratik devlet yapısına karşı oluşan tehdit ortamında diğer terör örgütleri ya da oluşumların kamu güvenliğine karşı faaliyetlerini daha etkili ve tehlikeli boyuta taşımaları da mümkün olabilir. Bu durum FETÖ/PDY dışında diğer terör grupları ve oluşumlarla da olağan usullerin ötesinde farklı yöntemlerle mücadele edilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarabilir.

107. Yaşanmış bir darbe teşebbüsünün savuşturulmaya çalışıldığı bir dönemde darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmanın ve diğer terör örgütlerinin ekonomik kaynaklarının kurutulmasına yönelik tedbirler alınması demokratik bir toplumda meşru görülmelidir. Bu çerçevede terör örgütleriyle bağlantılı olduğu değerlendirilen özel sağlık kuruluşlarının kapatılması da olağanüstü hâl döneminde başvurulabilecek tedbirlerden biri olarak kabul edilmelidir. Bu sağlık kuruluşlarının kapatılması yerine yönetimlerinin olağanüstü hâl süresince kayyım devredilmesi de başvurulabilecek daha hafif bir tedbir olarak görülebilirse de kayyım atama tedbirinin olağanüstü hâl koşullarında kapatma tedbiriyle aynı neticeyi doğurmayabileceğini değerlendiren kanun koyucunun doğrudan kapatma tedbirine başvurmamasının takdir yetkisi kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda terör örgütleriyle bağlantılı görülen özel sağlık kuruluşlarının kapatılmasının olağanüstü hâl koşullarında gereklilik kriterini sağladığı kanaatine varılmıştır.

108. Kuralla, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (3) sayılı listede yer alan özel sağlık kuruluşları haklarındaki isnatlara cevap verme ve bunlara karşı delil sunma imkânının tanındığı bir soruşturma süreci yürütülmeden ve bu süreç sonunda somut olgu ve olaylar çerçevesinde iddia, savunma ve delillerin tartışılarak ulaşılan sonucun dayandığı maddi ve hukuki temelleri gösteren gerekçeler açıklanmadan kapatılmıştır. Bu yönüyle söz konusu özel sağlık kuruluşlarına bir iddia yöneltilerek buna karşı savunma ve delil sunma hakkı tanınmadan yani tedbir öncesi bireyselleştirme sağlanmadan liste yöntemiyle kapatma tedbirinin uygulandığı anlaşılmıştır.

109. Belirtilen hususlar yönünden 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararında belirtilen gerekçeler dava konusu kural için de geçerlidir (anılan kararda bkz. §§ 101-111).

110. Buna göre kapatma tedbirinin her bir özel sağlık kuruluşu yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi yani bireyselleştirmenin sağlanması için Anayasa ve ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle hukuk sisteminde ileriye dönük olsa dahi tedbirlerin amacına uygun ve ölçülü şekilde uygulanmasını sağlayacak şekilde Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari, yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

111. Sonuç olarak darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (3) sayılı listede yer alan özel sağlık kuruluşlarının olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre kapatılmasını düzenleyen kuralın OHAL'e neden olan şartlar

ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından çalışma ve teşebbüs hürriyetine durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

112. Öte yandan dava konusu kural kapsamında MGK'nın devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verdiği yapı, oluşum veya gruplarla ilgili tespiti dikkate alınarak özel sağlık kuruluşları için kapatma tedbirinin öngörülmesi MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırmamaktadır. Bu nedenle kuralda MGK'ya tanınan fonksiyonun Anayasa'nın 118. maddesinde öngörülen yetki sınırlarını aştığı ve bu nedenle kuralın Anayasa'yı ihlal ettiği söylenemez.

113. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40., 48., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda uygulanan özel sağlık kuruluşlarının kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında tedbir, cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 3. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin *"Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına,... tescil edilir."* Bölümü ile **Üçüncü Cümlesi**

114. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

115. Kurallar, Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan ekli (3) sayılı listede yer alan gazete, dergi, dernekler, vakıflar ile özel sağlık kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edilmesini, devre ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesini hükme bağlamaktadır.

116. Dava konusu kurallar ile 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir."* bölümü ve üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

117. Anılan kararda, kuralda öngörülen tedbirin OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulandığından kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği belirtilmiş; tedbirin her bir kurum ve kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya

tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kuralla mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 143-165).

118. Kararda ayrıca, ekonomik değer taşıyan varlıkların Hazineye intikal etmesi tedbirinin bunların kullanımını kontrol etmek suretiyle kamusal hayata dönük güveni yeniden tesis ederek demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulanmış olduğu, mal varlığının Hazineye devredilmesine ilişkin ilave tedbirlere karşı 7075 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine göre yapılacak başvuru üzerine ilave tedbirlerin asıl tedbir olan kapatma tedbirinin zorunlu sonucu olup olmadığı veya kapatma tedbiri ile arasında bağlantı bulunup bulunmadığının yanı sıra OHAL'e neden olan şartlar yönünden de inceleneceği hususuna yer verilmiştir (bkz. §§ 166-168).

119. Diğer yandan, suç teşkil eden faaliyetlerden birisi ile ilişkilendirmeden bütün mal varlığının üzerindeki mülkiyetin ortadan kaldırılması ve bunların Hazineye devredilmesi sonucunu doğuran ilave tedbire ilişkin olarak idari ve yargısal başvuru yolları öngörülme suretiyle mülkiyeti kamuya geçirilen mal varlığının suçla bağlantısının bulunmadığına yönelik olarak ileri sürülecek iddiaların inceleneceği ve bu yolla bireyselleştirmenin sağlandığı da gözönüne alındığında söz konusu tedbirin Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen genel müsadere cezası yasağına da aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır (anılan kararda bkz. § 169).

120. Aynı kararda devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesine yönelik dava konusu düzenlemenin de söz konusu işlemlerin yürütülmesinden sorumlu muhatabın tespit edilmesine ilişkin olup olağanüstü şartlar kapsamında yöntemsel bir zorunluluğun yerine getirilmesi amacından kaynaklandığı, bu itibarla Anayasa'ya aykırı bir yönünün bulunmadığı belirtilmiştir (bkz. § 170).

121. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı,*

alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir." bölümünün ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

122. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 15., 35., 38.ve 40. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 26., 28. 29., 30., 33., 36., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40.maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

d. Kanun'un 3. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin Kalan Kısmı ile İkinci Cümlesi

123. Dava konusu kurallarda Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlara ait taşınmazların Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına gerçekleştirilecek tapu tescil işleminin her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak yerine getirilmesi öngörülmüş; kapatılan söz konusu kurum ve kuruluşların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden veya Vakıflar Genel Müdürlüğünden bir hak ve talepte bulunulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

124. Dava konusu kurallar 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi ve aynı fıkranın ikinci cümlesi ile aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduklarına ve iptaline hükmedilmiştir.

125. Söz konusu kararda, mülkiyet hakkına sınırlama getiren kuralların OHAL dönemi öncesinde taşınmazlar üzerinde tesis edilmiş kısıtlamalar ile taşınmaz yüklerini ve doğmuş borçları kapsayacak şekilde uygulanma imkânına sahip olması nedeniyle OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme getirmedığından Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden

öngördüğü denetim rejimine göre incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; bu kapsamda OHAL ilanına neden olan olay ve olgularla veya terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla bir bağlantısı olup olmadığına bakılmaksızın kuralda belirtilen taşınmazlar üzerinde hak sahipliği bulunanların veya borç ilişkisinin alacaklılarının hepsinin söz konusu hukuki ilişkilerden kaynaklanan hak ve yetkilerinin ortadan kaldırılmasının kamu yararı ile kişisel yarar arasındaki dengeyi bozmak suretiyle mülkiyet hakkının ölçsüz biçimde sınırlandırılmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 173-183).

126. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresinin ve aynı fıkranın ikinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

127. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 15., 26., 28., 29. 30., 33., 36., 38., 48., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

C. Kanun'un 4. Maddesi ve Ekli (5) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

128. 7088 sayılı Kanun'un dava konusu 4. maddesinin birinci cümlesinde 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun'a tabi öğrencilerden, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (5) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkilerinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

129. Kuralda öngörülen öğrencilikle ilişkinin kesilmesi tedbiri kişinin yurt dışında devam eden eğitiminin sonlandırılmasına yol açmamakta; sadece yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen kişilerin 1416 sayılı Kanun

uyarınca sahip olduğu statüyü sona erdirmekte ve devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânını ortadan kaldırmaktadır.

130. Dava konusu maddenin ikinci cümlesinde öğrencilikle ilişkili kesilenler hakkında 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Anılan fıkralarda; terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanlar hakkında uygulanacak ilave tedbirler düzenlenmiştir.

131. Dava konusu maddenin üçüncü cümlesinde ise öğrencilikle ilişkili kesilenlerin bu kapsamda gördükleri eğitime ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağı düzenlemesine yer verilmiştir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

132. Dava dilekçesinde özetle;

- Öğrencilikle ilişkin kesilmesi tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin OHAL'den sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu OHAL'in gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen *aidiyet, iltisak ve irtibat* kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu tespitin hangi kriterlere göre ve nasıl yapıldığı hususlarının belirli olmadığı,

- Kuralın genel, soyut ve sürekli nitelikte değil sadece ekli (5) sayılı listede adı bulunan kişileri etkileyen bireysel nitelikte bir işlem olduğu, bu nedenle kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu gibi yürütme ve yargı fonksiyonlarının gaspı anlamına da geldiği,

- Kuralla OHAL'lerde dokunulamayacak haklar kapsamında olan suç ve cezaların kanunla konulması ilkesinin, ceza normlarının geçmişe

yürümezliği ilkesinin ve masumiyet karinesinin ihlal edildiği, öğrencilik statüsüne son verilen ve diğer yaptırımlara tabi tutulan kişilerin yargı yoluna başvurma imkânı bulunmadığından mahkemeye erişim hakkının elinden alındığı,

- Kişinin resmî devlet burslu öğrenci statüsünün ortadan kaldırılması sebebiyle eğitimi tamamlayamamasının ve almış olduğu eğitime ilişkin denklik işlemlerinin yapılmamasının, akademik unvan ve derecesine bağlı haklardan yararlandırılmamasının eğitim hakkını ihlal ettiği,

- İlişği kesilenlerin isimlerinin ve bazı kimlik bilgilerinin Resmî Gazete’de yayımlanmasının maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı ile özel hayatın gizliliği ilkesine aykırı olduğu, burslarının kesilmesi, bazı ruhsat ve lisanslarının iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinde çalışamayacakları, bu şirketlerin kurucu ve ortağı olamayacakları hükmüne yer verildiğinden çalışma ve teşebbüs hürriyetinin, ayrıca kamu hizmetinde çalışmaları yasaklandığından kamu hizmetine girme hakkının ortadan kaldırıldığı,

belirtilerek kuralın Anayasa’nın Başlangıç’ı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

a. Maddenin Birinci Cümlesi İle Kanun’a Ekli (5) Sayılı Liste

133. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

134. Kuralda, 1416 sayılı Kanun’a tabi öğrencilerden terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (5) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkilerinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

135. Dava konusu kural ile 6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’un 4. maddesinin birinci

cümlesi benzer mahiyettedir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

136. Anılan kararda, kuralla eğitim ve öğretim hakkına sınırlama getirildiği, anılan hakkın OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığı ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da olmadığı belirtilmiştir (bkz. §§ 18-27).

137. Tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin eğitim hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmıştır (anılan kararda bkz. §§ 28-51).

138. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

139. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 20., 36., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda öğrencilikle ilişkin kesilmesi tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında söz konusu tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Maddenin İkinci Cümlesi

140. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 35., 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

141. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (5) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkileri kesilenler hakkında 6749 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının uygulanması öngörülmüştür.

142. Kuralın atıfta bulunduğu 6749 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, maddenin (1) numaralı fıkrası uyarınca görevine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği, görevinden çıkarılanların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, bu fıkra da sayılan görevleri yürütmekle birlikte kamu görevlisi sıfatını taşımayanlar hakkında da bu fıkra hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş; (3) numaralı fıkrasında da bu maddeye göre görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisanslarının iptal edileceği ve bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edileceği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları hükme bağlanmıştır.

143. Dava konusu kuralla 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci cümlesi aynı mahiyettedir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

144. Anılan kararda, öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında uygulanması öngörülen tedbirler ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan tedbirlerin aynı içerikte olduğu, Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedildiği, dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı, dava konusu kuralda öngörülen tedbirlerle aynı içerikte olan tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçelerin bu kural yönünden de geçerli olduğu belirtilmiştir (bkz. §§ 59,60). Bu bağlamda 26/10/2022 tarihli söz konusu kararda 1416 sayılı Kanun kapsamındaki öğrencilik statüsü sona erdirilen kişiler için öngörülen ilave tedbirleri düzenleyen kuralların demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından ilgili bulunduğu temel hak ve hürriyetlere durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır (anılan kararda bkz. § 61).

145. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

146. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 36., 42., 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. Maddenin Üçüncü Cümlesi

147. Dava konusu kuralda, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (5) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkileri kesilenlerin bu kapsamda gördükleri eğitimlere

ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacakları öngörülmüştür.

148. Dava konusu kuralla 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

149. Anılan kararda, kuralın OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulandığından Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği belirtilmiş, söz konusu tedbirin millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amacına hizmet etmediği görüldüğünden kuralda meşru bir amacın bulunmadığı, kuralla öngörülen tedbirin yukarıda sayılan amaçlara ulaşma bakımından gereklilik unsurunu sağlamadığı ve *durumun gerektirdiği ölçünün* ötesinde bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 79-85).

150. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

151. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 35., 36., 40., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

V. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

152. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte*

yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.” denilmekte, 6216 sayılı Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete’de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırılabileceği belirtilmektedir.

153. 7088 sayılı Kanun’un; 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu kurallara ilişkin iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

154. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralların bu hâliyle uygulanmasının telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına sebebiyet vereceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

7/2/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’un;

A. 1. 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresine,

2. 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “... her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi ile ikinci cümlesine,

3. 4. maddesinin üçüncü cümlesine,

yönelik yürürlüğün durdurulması taleplerinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu cümlelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

C. 1. 1. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci ve üçüncü cümlelerine,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerine,

c. (3) numaralı fıkrasına,

2. 3. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasına,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi dışında kalan bölümü ile üçüncü cümlesine,

3. 4. maddesinin birinci ve ikinci cümlelerine,

4. Ekli (1), (3) ve (5) sayılı listelerine,

yönelik iptal talepleri, 26/10/2022 tarihli, E.2018/82, K.2022/126 sayılı kararla reddedildiğinden bu fıkralara, cümlelere, bölüme, kısma ve listelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

26/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VII. HÜKÜM

7/2/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin;

i. "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. İkinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 3. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi dışında kalan bölümü ile üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. Birinci cümlesinde yer alan “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi ile ikinci cümlesinin Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 4. maddesinin,

1. Birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Üçüncü cümlesinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

Ç. Ekli (1), (3) ve (5) sayılı listelerinin Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

26/10/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 7/2/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi dışında kalan kısmının ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

2. Dava konusu kurallar kapatılan gazete, dergi, vakıflar, dernekler ve özel sağlık kuruluşlarına ait olan taşınurlar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrakın ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edilmesini öngörmektedir.

3. Anayasa Mahkemesinin benzer kuralları incelediği 2022/114 sayılı kararına yazdığım karşıoyda belirtilen gerekçeler dava konusu kuralların iptali için de geçerlidir (AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 4-11).

4. Kurallar, kapatılan kuruluşların mülkiyet hakkını sınırlandırmanın ötesinde, herhangi bir suçla bağlantılı olup olmadığına veya suçta kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın tüm mal varlığının mülkiyetinin kamuya geçirilmesini öngörmektedir. Bu haliyle düzenleme Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında mülkiyet üzerinde genel müsadere sonucunu doğuran bir tasarruf niteliğindedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik bu müdahale *durumun gerektirdiği ölçüyü* aşmaktadır (aynı doğrultuda bkz. AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, § 8).

5. Bunun yanında Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen mal varlıklarının herhangi bir suçla bağlantılı olmadığı yönündeki iddiaları inceletme yönünden, 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 4. maddeyle öngörülen idari ve yargısal yolun yeterli güvenceleri sağladığını söylemek zordur (bkz. AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 9-10).

6. Diğer yandan dava konusu (2) numaralı fıkranın devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye

Bakanlığı tarafından yerine getirileceğine dair üçüncü cümlesinin de uygulama kabiliyeti kalmayacağından 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptal edilmesi gerekir.

7. Açıklanan gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 15., 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğunu düşündüğümden aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. İncelenen kuralın iptal edilmeyen kalan kısmında kapatılan kurum ve kuruluşların her türlü mal varlıkları, taşınır ve taşınmazları, alacak, hak, belge ve evraklarının ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne devredileceği ve taşınmazların da tapuya bunlar adına kaydedileceği belirtilmektedir.

2. Bu konu daha önce 2018/78 E. sayılı dosyada 7083 sayılı Kanununun benzer bir kuralının incelenmesi sırasında karara bağlandı. Çoğunluk gerekçesinin benzer gerekçelerle oluştuğu anılan karara yazdığım karşıoy gerekçelerim bu dosya bakımından da geçerlidir. Sözü edilen gerekçeler doğrultusunda kuralın iptal edilmesi gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

E: 2018/78 sayılı dosyada belirttiğim gerekçelerle kuralın iptal edilen ibare dışında kalan kısmının Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılık taşıdığı kanaatine ulaştığımdan, çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

7088 sayılı Kanunun 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesindeki "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi ile ikinci cümlesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline, birinci cümlelerin kalan kısmı ile üçüncü cümlesinin ise Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Red kararının gerekçesinde; söz konusu düzenlemeyle mülkiyet hakkına sınırlama getirilse de dava konusu kurallar açısından 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı belirtilerek kuralların Anayasanın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

İncelenen ve iptal talebi reddedilen kurallarla, Kanunun 3. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınır ve her türlü malvarlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı, bunlara ait taşınmazların tapuda resen ilgisine göre Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edileceği ve devire ilişkin işlemlerin ilgili bütün kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceği hükme bağlanmıştır.

Söz konusu kuralların Anayasaya uygunluk denetiminin Anayasanın 15. maddesi kapsamında yapılması isabetli olmakla birlikte, bu maddeye göre yapılan incelemede çoğunluğun ulaştığı sonuca katılmam, daha önce benzer bir düzenlemeyle ilgili olarak ayrıntılı olarak açıkladığım sebeplerle mümkün olmamıştır (bkz. yukarıda belirtilen karara ilişkin karşıoy gerekçem).

Bu sebeple, 3. maddenin incelenen (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasaya aykırı bulunmayan bölümünün de Anayasaya aykırı olduğu; son cümlesinin ise 6216 sayılı Kanunun 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red yönündeki görüşüne karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 8/3/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak" ibaresi dışında kalan bölümü ile üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki çoğunluk kanaatine katılmamaktayım.

2. Dava konusu kanuni düzenlemeye benzer bir başka kuralla ilgili Mahkememiz çoğunluğunun ulaşmış olduğu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı biçimindeki kanaate, kuralın Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılıktan dolayı iptal edilmesi gerektiği gerekçesiyle katılmamıştım. "E. S.: 2018/78, K. S.: 2022/114, K. T.: 13/10/2022" künyeli bahse konu karara ilişkin yazmış olduğum karşıoyda sıralanan Anayasa'ya aykırılık gerekçeleri bu kural için de geçerlidir. Bu nedenle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki Mahkememiz çoğunluk kararına, bahse konu karşıoy yazısında sıraladığım gerekçelerle katılmamaktayım.

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Esas Sayısı : 2018/85

Karar Sayısı : 2022/127

Karar Tarihi : 26/10/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 114 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un,

A. 2. maddesinin ve ekli (1), (2), (3), (4) sayılı listelerin,

B. 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “...ile bunların eş ve çocuklarına...” ve “...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere...” ibarelerinin,

C. 5. maddesinin,

1. (1) numaralı fıkrasında yer alan “...aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle...” ibaresinin,

2. (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin,

3. (6) numaralı fıkrasında yer alan “...özel hukuk tüzel kişilerine ise...” ibaresinin,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 22., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 2. maddesi şöyledir:

“Kamu personeline ilişkin tedbirler

MADDE 2- (1) Milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan;

a) Ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden,

b) Ekli (2) sayılı listede yer alan kişiler Türk Silahlı Kuvvetlerinden,

c) Ekli (3) sayılı listede yer alan kişiler Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından,

ç) Ekli (4) sayılı listede yer alan kişiler Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından,

başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.

(2) Birinci fıkra gereğince kamu görevinden, Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın, rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; bunların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır; bunlar hakkında ayrıca 4 üncü madde hükümleri uygulanır. Bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün

içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişiler hakkında ilgili bakanlık ve kurumlarca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulur. Bu bildirim üzerine ilgili pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilir.”

2. 3. maddesi şöyledir:

“Kişisel verilerin paylaşımı

*MADDE 3- (1) Olağanüstü halin devamı süresince; 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 3 üncü ve 4 üncü maddeleri uyarınca hakkında inceleme ve soruşturma yürütölen kişiler **ile bunların eş ve çocuklarına** ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğör mercilerce ihtiyaç duyulan, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç, **telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere** her türlü bilgi ve belge, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verilir.*

(2) Kamu kurum ve kuruluşlarının personeline ve bunların eş ve çocuklarına ait olup Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen ve faaliyet izni kaldırılan Asya Katılım Bankası A.Ş.’de veya bu Bankayla ilgili olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunda, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunda ya da Malî Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığında bulunan her türlü bilgi, bu personelin çalıştığı kurum ve kuruluşlarca talepte bulunulması durumunda gecikmeksizin verilir. Bu işlemlere ilişkin olarak 5411 sayılı Kanunun 73 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan sınırlama uygulanmaz.”

3. 5. maddesi şöyledir:

“Devir işlemlerine ilişkin tedbirler

MADDE 5- (1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ölkö genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan Kanun Hükmünde Kararnameler gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının her türlü taşınır, taşınmaz, malvarlığı, alacak ve hakları ile belge ve evraklarının

(devralınan varlık); her türlü tespit işlemini yapmaya, kapsamını belirlemeye, idare etmeye, avans dahil her türlü alacak, senet, çek ve diğer kıymetli evraka ilişkin olarak dava ve icra takibi ile diğer her türlü işlemi yapmaya, devralınan varlıklarla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespiti ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, asıl borçlu ve diğer kefiller hakkında kesin aciz vesikası bulunan haller hariç olmak üzere kefaletten doğmaması ve Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ/PDY)'ne veya diğer terör örgütlerine **aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle** gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye, tahsili mümkün olmadığı anlaşılan veya tahsilinde ve takibinde yarar bulunmayan hak ve alacaklar ile taahhüt ve garantilerin tahsilinden vazgeçmeye, her türlü sulh işlemini yapmaya, devralınan varlıklarla ilişkili kredi veya gerçek bir mal veya hizmet ilişkisine dayanan borçlar nedeniyle konulmuş ve daha önce kaldırılmış takyidatları kredinin veya borcun ödenebilmesini sağlamak amacıyla kaldırıldığı andaki koşullarla tekrar koydurmaya ve ihyaya, menkul rehinleri dikkate almaya, devralınan varlıklara konulan takyidatların sınırlarını belirlemeye ve kaldırmaya, finansal kiralama dahil sözleşmelerin feshine veya devamına karar vermeye, devralınan varlıkların idaresi, değerlendirilmesi, elden çıkarılması için gerekli her türlü tedbiri almaya, gerektiğinde devralınan varlıkların tasfiyesi veya satışı amacıyla uygun görülen kamu kurum ve kuruluşlarına devretmeye, devir kapsamında olmadığı belirlenen varlıkları iadeye, kapatılanların gerçek kişiye ait olması halinde devralınacak varlıkların kapsamını belirlemeye, tereddütleri gidermeye, uygulamaları yönlendirmeye, bütün bu işlemleri yapmak amacıyla usul ve esasları belirlemeye, vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığı yetkilidir.

(2) (Değişik:8/4/2022-7394/35 md.) Bu madde kapsamında devralınan varlıklardan nakit ve diğer hazır değerler emanet, diğer varlıklar ise nazım hesaplarda izlenir. Nazım hesaplarda izlenen varlıklardan; elden çıkarılanların tutarı ile elden çıkarılmayanlar rayiç bedeli tespit edilerek ilgili varlık hesapları karşılığında emanet hesaplarına alınır. Ödenmesine karar verilen borçlar asıl alacağa idareye başvuru tarihinden itibaren hesaplanacak kanuni faizi ile birlikte bu emanetlerden ödenerek kalan nakit tutarlar bütçeye gelir kaydedilir. Nakit dışı diğer tutarlar ise ilgili hesaplara alınır.

(3) *Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilir. Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır. Bu durumda şirketlere daha önce atanmış kayyımlar tasfiye memuru olarak görevlendirilebilir veya bu şirketlere tasfiye memuru atanabilir. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye ve birinci fıkrada yer alan hususları bu şekilde devralınan varlıklar için de uygulamaya Maliye Bakanlığı yetkilidir.*

(4) *Birinci fıkra kapsamında tespiti konu edilebilecek borç ve yükümlülüklerle ilişkin olarak hak iddiasında bulunanlarca bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altmış günlük hak düşürücü süre içerisinde ilgili idaresine kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle müracaat edilir. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak kapatma işlemlerinde ise altmış günlük süre kapatma tarihinden itibaren başlar.*

(5) (Değişik:8/4/2022-7394/35 md.) *Borçların ödenmesinde, çeşidine bakılmaksızın beşyüz Türk lirasını geçmeyen borçlar, işçi alacakları, rehinli alacaklar, bu fıkra kapsamında türü belirtilen alacaklara girmeyen diğer alacaklar, enerji, iletişim ve su kullanımından kaynaklanan alacaklar, kamu idarelerine ödenmesi gereken vergi, resim, harç, fon kesintisi, pay gibi borçlar, çalışanların sigorta primleri şeklinde sıralama esas alınır. Emanet tutarı, ilgili sıra içerisinde bütün alacaklıların alacağını tamamen ödemeye yetmezse garameten paylaştırma yapılır. Kapatılan özel öğretim kurum ve kuruluşları, kurs, dersane, öğrenci yurtları ve pansiyonlara avans veya peşin ödeme şeklinde kapatma tarihinden sonraki dönemler için ifa edilmiş olan öğrenim ve barınma bedelleri, yukarıda belirtilen sıraya tabi tutulmaksızın iade edilir. İhtilafı taleplere ilişkin ise, talep sahiplerinin taleplerin reddine ilişkin kararın ilgililere tebliğinden itibaren 3 ay içinde dava açıldığına dair belge sunmaları halinde, bu fıkradaki sıralama değişmeksizin ihtilaf konusu tutar, kapatılan kurum/kuruluşun varlık hesaplarında nakit veya malvarlığı değerinin bulunması koşuluyla emanet hesabında tutulur. Süresinde dava açıldığına ilişkin belge sunulmaması halinde, ihtilaf konusu alacak hakkında talepte bulunulmamış gibi işlemlere devam edilir.*

(6) *667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri gereğince kapatılan vakıflara ait olup mülkiyetleri Vakıflar Genel Müdürlüğüne intikal*

eden taşınmazlar üzerinde bulunan eğitim ve sağlık tesisleri kamu kurum ve kuruluşlarına bedelsiz, özel hukuk tüzel kişilerine ise bedeli karşılığında tahsis edilebilir.

(7) Kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kuruluşlar bu madde kapsamında istenilecek bilgi ve belgeleri onbeş gün içerisinde vermek zorundadır. Bu çerçevede talepte bulunulanlar özel kanunlarda yazılı hükümleri ileri sürerek bilgi ve belge vermekten kaçınamazlar.

(8) (Ek: 13/2/2018-7098/EK MADDE 1) Bu madde hükümleri 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hal kapsamında yürürlüğe konulan kanun hükmünde kararnameler uyarınca gerçekleştirilen bütün kapatma işlemleri hakkında uygulanır.

(9) (Ek:8/4/2022-7394/35 md.) Münhasıran bu madde uyarınca yapılması gereken işlemlerin yürütülmesine esas olmak üzere talepte bulunanlar hakkında; millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği veya iltisakı ya da bunlarla irtibatı nedeniyle; devam etmekte olan herhangi bir adli soruşturma veya kovuşturma bulunup bulunmadığı, kovuşturmaya yer olmadığına, beraatine, ceza verilmesine yer olmadığına, davanın reddine veya düşmesine karar verilip verilmediği hususları dikkate alınarak işlemler sonuçlandırılır."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/5/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Cengiz ERTEN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 2. Maddesi ile Ekli (1), (2), (3) ve (4) Sayılı Listelerin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

3. Kanun'un dava konusu 2. maddesinde millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerde yer alan kamu personeli hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiştir.

4. Maddenin (1) numaralı fıkrasında, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan ve Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden, (2) sayılı listede yer alan kişilerin Türk Silahlı Kuvvetlerinden, (3) sayılı listede yer alan kişilerin Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından ve (4) sayılı listede yer alan kişilerin Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarıldığı, bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmayacağı, haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği öngörülmüştür.

5. Maddenin (2) numaralı fıkrasında, (1) numaralı fıkra gereğince kamu görevinden, Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından çıkarılan kişilerin mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmeyecekleri, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmeyecekleri, bunların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, bunlar hakkında ayrıca 4. madde hükümlerinin uygulanacağı, bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisanslarının iptal edileceği, bu kişilerin

oturdıkları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilecekleri, özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları, bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağı ve bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlarının iptal edileceği belirtilmiştir.

6. Anılan fıkrada atıfta bulunulan Kanun'un 4. maddesi, 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 3. ve 4. maddeleri kapsamında kamu görevinden çıkarılanların, uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve yüksek mahkeme başkan ve üyeliği, müsteşar, hâkim, savcı, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarına ilişkindir.

7. Bu kapsamda Kanun'a ekli dava konusu (1) sayılı listeyle Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunda çalışan 196, (2) sayılı listeyle Türk Silahlı Kuvvetlerinde çalışan 112, (3) sayılı listeyle Sahil Güvenliği Komutanlığı teşkilatında çalışan 24 ve (4) sayılı listeyle de Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatında çalışan 2360 kişi olmak üzere toplam 2692 kişinin görevine *başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın* son verilmiştir.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

8. Dava dilekçesinde özetle;

- Kamu görevinden çıkarma tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin olağanüstü hâlden (OHAL) sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu, tedbire muhatap kişiler hakkında objektif, tarafsız ve şeffaf bir soruşturma süreci yürütülmediği, savunma hakkı tanınmadan kişilerin görevlerine son verildiği,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların hukukumuzda ilk defa girdiği 22/7/2016 tarihinden önceki fiillere uygulanmasının yanında terör örgütü ya da Milli Güvenlik Kurulunca (MGK) millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen, yapı oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari

bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile düzenlenebileceği, olağanüstü hâlin gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL kanun hükmünde kararnamesi (KHK) niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 tarihli içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Kişiler hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu, bireysel idari işlem niteliğindeki kamu görevinden çıkarma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kamu görevinden çıkarma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Kamu görevinden çıkarma işleminin kamu görevlilerinin diğer özlük işleri kapsamında olduğundan Anayasa'nın 128. maddesine göre münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiği, Anayasa'nın 130. maddesi uyarınca öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin yetkili organları dışında kalan makamlarca her ne surette olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamayacakları, bu yönüyle kuralların OHAL KHK'sı niteliği taşımadığı gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kanun şeklinde onaylanmasının Anayasa'nın mülga 121. maddesine aykırılık oluşturduğu,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufla bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerde yer alan kişilerin statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem

niteliğinde olduğu, sırf yargı denetimi dışına çıkarmak amacıyla bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gaspı niteliği taşıdığı,

- Bir kişinin terör örgütüne üye olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kamu görevinden çıkarılan kişilerin Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile isim ve kimlik bilgilerinin Resmî Gazete'de yayımlanmasının itibarlarını zedelediği, kamu görevinden çıkarma, ruhsat ve lisansların iptal edilmesi, unvan ve sıfatların alınması tedbirlerinin kişilerin maaş ve sosyal güvenlik haklarında kayıplara sebebiyet verdiği, pasaportların iptal edilmesinin seyahat hürriyetini engellediği, bu kişilerin kamu görevine girmeleri ya da kamu hizmetinde çalışmaları, özel güvenlik şirketinin kurucusu ve ortağı olma imkânlarının ellerinden alınması suretiyle çalışma hak ve hürriyeti ile kamu hizmetine girme hakkına kısıtlama getirildiği,

belirilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 2. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrası ile (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ve/veya memuriyetleri..." İbaresini ve Kanun'a Ekli (1), (2), (3) ve (4) Sayılı Listeler

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

10. Dava konusu kurallarda millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerde yer alan kişilerin kamu görevinden, Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın

çıkarılacakları ve memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilere ayrıca tebligat yapılmayacağı ve haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği hükme bağlanmıştır. Kurallar kapsamında her bir kamu görevlisinin kanun hükmüyle görevine son verilmiş ve memuriyetleri alınmıştır.

11. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

12. Anılan kararda, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 63-90); kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir. Tedbirlerin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin olağanüstü hâle sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 91-129). Kararda ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 130-139).

13. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/

veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

14. Diğer yandan Anayasa Mahkemesinin anılan kararında da belirtildiği üzere Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre aidiyet, *ilişkinlik ve ilgi* anlamına gelmektedir. Söz konusu kavramın kapsam ve sınırları durum ve şartlara göre yargı içtihatlarıyla tespit edilebilecek niteliktedir. Bu nedenle anılan kavramın belirsiz olduğu söylenemez (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 305).

15. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kurallarda öngörülen tedbirlerin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbirlere ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralların Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralların ayrıca Anayasa'nın 23., 48., 49., mülga 91., mülga 121. ve 130. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden, Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın, rütbe ... alınır"* **Bölümü**

16. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

17. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden, Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Sahil Güvenlik Komutanlığı

teşkilatından ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınacağını hükme bağlamaktadır.

18. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır"* bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

19. Belirtilen kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla OHAL şartlarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınmasını düzenleyen kuralın, özellikle tedbire karşı etkili idari ve yargısal yolların tesis edilmesiyle birlikte demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. § 148).

20. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır"* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

21. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121. ve 130. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." Bölümü

22. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

23. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerini hükme bağlamaktadır.

24. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

25. Anılan kararda, millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemelerini ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini öngören ve kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getiren tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenebilmesi için Komisyona ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca tedbirin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi bir kısıtlama getirmediği, bu durumda kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 165,166).

26. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları

teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ...” bölümünün Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

27. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa’nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun’un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin “...bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır; ...” Bölümü

28. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

29. Kural, Kanun’a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

30. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “... bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır.” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

31. Söz konusu kararda 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.” bölümüne

ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 174).

32. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "... bunların uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

33. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...bunlar hakkında ayrıca 4 üncü madde hükümleri uygulanır." Bölümü

34. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

35. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden, Türk Silahlı Kuvvetlerinden, Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatından ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatından çıkarılan kişilerin varsa uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

36. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrası aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

37. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "*Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.*" bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 281).

38. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

39. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan "*Bunların silah ruhsatları,...*" Bölümü

40. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

41. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın her türlü silah ruhsatının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

42. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "*Bunların silah ruhsatları, ...*" ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

43. Anılan kararda 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini

öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca silah ile kamu güvenliği kavramları arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında silah edinilmesinde bireysel menfaatlara karşı toplumsal yararın öncelikli bir konumda olduğu, bu durumda demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbirin mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 191, 192).

44. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları, ..."* ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

45. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin *"...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..."* Bölümü

46. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

47. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

48. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"... gemi adamlığına ilişkin*

belgeleri..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

49. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelerin sağladığı bir takım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesine ilişkin tedbirin demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 213-215).

50. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..."* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

51. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "...ve pilot lisansları iptal edilir..." Bölümü

52. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

53. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

54. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

55. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelere dayanılarak kamu güvenliği aleyhine bir takım faaliyetlerin önüne geçilmesini hedefleyen kuralın demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 229-231).

56. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

57. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ğ. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "...ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." Bölümü

58. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40.,118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

59. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerle kamu görevinden çıkarılan kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilmelerini hükme bağlamaktadır.

60. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

61. Kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı listeye ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 237-238).

62. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

63. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

h. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Üçüncü Cümlesi

64. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

65. Kural, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

66. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

67. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca kişilerin özel güvenlik alanında gösterdiği faaliyetlerin kamu güvenliği ile doğrudan bir ilgisinin bulunduğu dikkate alındığında demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbirin çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 252-254).

68. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

69. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

1. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Dördüncü ve Beşinci Cümleleri

70. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

71. Kurallar, Kanun'a ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listeler ile kamu görevinden çıkarılan kişiler hakkında görev yaptıkları bakanlıklar ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulacağını, bu bildirim üzerine bu kişilerin pasaportlarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

72. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümleleri aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

73. Söz konusu kararda, kişilerin yurt dışına çıkma hürriyetine olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 256-267); OHAL koşullarında Kanun'a ekli listelerle kamu görevinden çıkarılarak pasaportları iptal edilen kişilerin söz konusu tedbire karşı başvurabilecekleri etkili bir denetim mekanizması öngörülmediğinden seyahat hürriyetine olağanüstü dönemde *durumun gerektirdiği ölçüyü* aşan bir sınırlama getirildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 269-276).

74. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin

(2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

75. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

B. Kanun'un 3. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasında Yer Alan "...ile bunların eş ve çocuklarına..." ve "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." İbarelerinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

76. Kanun'un 3. maddesinin dava konusu kuralların yer aldığı (1) numaralı fıkrasında, olağanüstü hâlin devamı süresince; 667 sayılı KHK'nın 3. ve 4. maddeleri uyarınca hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç, telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verileceği öngörülmektedir. Dava konusu kurallar fıkra da yer alan "...ile bunların eş ve çocuklarına..." ve "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibareleridir.

77. 667 sayılı KHK'nin 3. maddesi uyarınca terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle hakkında inceleme ve soruşturma yürütülenler Anayasa Mahkemesi üyeleri, Yargıtay daire başkanı ve üyeleri, Danıştay daire başkanı ve üyeleri, hâkim ve savcılar ile Sayıştay meslek mensuplarıdır.

78. Anılan KHK'nin 4. maddesinde ise terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı,

oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle hakkında inceleme ve soruşturma yürütülenler; 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'na tabi personel, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'na tabi personel, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'na tabi personel, Milli Savunma Bakanına bağlı personel, 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu'na tabi personel, mahalli idareler personeli, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile 667 sayılı KHK'nin 3. maddesinde belirtilenler hariç diğer mevzuata tabi her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dahil) istihdam edilen personel ile bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan diğer kurumlarda her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dahil) istihdam edilen personeldir.

79. Buna göre dava konusu “...ile bunların eş ve çocuklarına...” ibaresi ile öngörülen husus terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olup olmadığı konusunda inceleme ve soruşturma yürütülen söz konusu kişilerin eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin, 5411 sayılı Kanun uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verilmesidir.

80. Diğer yandan dava konusu “...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere...” ibaresinin kapsamına hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen söz konusu kişiler de dâhil olup dolayısıyla belirtilen kural uyarınca yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan bu kişilere ilişkin telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitine ilişkin bilgi ve belgenin kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verilmesi gerekmektedir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

81. Dava dilekçesinde özetle; kurallarla sadece hakkında soruşturma açılan kişilerin değil, aynı zamanda bunların eş ve çocuklarına ait bilgilerin de verilmesinin zorunlu hâle getirildiği, Anayasa'nın 38. maddesinde

ceza sorumluluğunda şahsiliğin kabul edildiği, buna göre bir kimsenin eş, çocukları ve ebeveynleri de dâhil olmak üzere başkalarının eylem ve işlemleri dolayısıyla sorumlu tutulamayacağı, Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan suç ve cezalara ilişkin ilkelerin disiplin soruşturmaları için de geçerli olduğu, kurala göre verilmesi istenen bilgilerin içinde pek çok kişisel verinin de olacağı, Anayasa'nın 20. maddesinde de kişisel verilerin korunması hakkının güvence altına alındığı ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin ilkelere uyulmaksızın ve kendileriyle ilgisi olmamasına rağmen bu kişilerin eşleri ya da ebeveynleri hakkındaki bir soruşturma dolayısıyla kişisel verilerin toplanması ve kullanılmasının Anayasa'ya aykırılık oluşturduğu, öte yandan Anayasa'nın 22. maddesine göre haberleşme özgürlüğüne ancak hâkim kararıyla müdahale edilebileceği, kuralda hâkim kararı aranmaksızın telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere her türlü bilginin soruşturma makamlarınca istenebileceği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 20., 22. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. "...ile bunların eş ve çocuklarına..." İbaresini

82. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 15. maddesi yönünden de incelenmiştir.

83. Kural, 5411 sayılı Kanun uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç, terör örgütlerine veya MGK tarafından devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olup olmadığı konusunda inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerin eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verilmesini düzenlemektedir.

84. Dava konusu kural olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak getirilmiş ve sadece bu dönemde uygulanmıştır. Bu nedenle kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

85. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesinde genel olarak herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu belirtilmiş, ikinci cümlesinde kişisel veriler bağlamındaki bazı özel güvenceler sayılmış, üçüncü cümlesinde kişisel verilerin ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebileceği düzenlenmiş, dördüncü cümlesinde ise kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre lafzı dikkate alındığında Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasının kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında sadece işleme şeklindeki sınırlama ya da müdahalelere karşı değil kişisel verilere yönelik her türlü müdahale veya sınırlamalara karşı güvence getirdiği anlaşılmaktadır.

86. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı yönünden inceleme yapılabilmesi için öncelikle anılan hak kapsamında korunması gereken bir kişisel verinin olup olmadığı belirlenmelidir. Anayasa hükmünün lafzı, konuya ilişkin uluslararası belgeler ve karşılaştırmalı hukuk dikkate alınarak Anayasa Mahkemesi tarafından kişisel veri kavramının -belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla- bir gerçek veya tüzel kişiye ilişkin bütün bilgileri ifade ettiği kabul edilmiştir (AYM, E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2013/122, K.2014/74, 9/4/2014; E.2014/149, K.2014/151, 2/10/2014; E.2013/84, K.2014/183, 4/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015; *Bülent Kaya* [GK], B. No: 2013/2941, 11/5/2016, § 49; *Fatih Saraman*, [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 57).

87. Anayasa'nın 22. maddesi de *"Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. /Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. /İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir."* hükmü ile haberleşme hürriyetini düzenlemektedir.

88. Dava konusu kural 667 sayılı KHK çerçevesinde hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerin eş ve çocuklarına ilişkin olarak 5411 sayılı Kanun uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç, telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere ihtiyaç duyulan her türlü bilgi ve belgenin yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce verilmesini öngörmektedir. Telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitine yarayan, aranan numara, arama zamanı, arama yeri, arama süresi, yer ve zaman gibi sinyal bilgilerini ifade eden geçmişe dönük iletişim trafiği olarak bilinen (HTS-Historical Traffic Search) arama trafiği kayıtlarının kişisel veri mahiyetinde olduğu açıktır. Bunun yanında kural telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti haricinde ihtiyaç duyulan her türlü bilgi ve belgenin de verilmesini öngörmektedir. İstenecek diğer bilgi ve belgenin kapsamı tam olarak anlaşılamamakla birlikte bunların kişisel veri niteliğinde olabileceği de kuşkusuzdur. Bu verilerin yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilere verilmek üzere paylaşılması kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetine yönelik sınırlama niteliğindedir.

89. Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyeti OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu haklar yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür.

90. Anılan haklar, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin (MSHUS) 4. maddesinin (2) numaralı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da değildir.

91. Türkiye'nin imzaladığı 1981 tarihli ve 108 sayılı Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Kişilerin Korunmasına Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 9. maddesinde de devlet güvenliği, kamu güvenliği, devletin ekonomik menfaatlerinin korunması ve suçlarla mücadele edilmesi, ilgilinin veya üçüncü kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması ile

verilerin istatistiki veya bilimsel amaçlarla kullanılması durumlarında kişisel verilerin korunmasına sınırlamalar getirilebileceği öngörülmüştür.

92. Haberleşme hürriyeti ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin hakların olağanüstü dönemlerde kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca mümkün olmakla birlikte bu husus, yapılacak düzenlemelerde sınırsız bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelmemektedir. Anılan maddede olağanüstü hâllerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle haberleşme hürriyeti ile kişisel verilerin korunmasına ilişkin ilkelere getirilen sınırlamaların Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun söylenebilmesi için bunu aşan keyfi müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

93. Kuralla haberleşme hürriyeti ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin ilkelere getirilen sınırlamaların *ölçülü* olup olmadığı değerlendirilirken ülkemizde olağanüstü hâl ilanına sebebiyet veren durumun özellikleri ve olağanüstü hâl ilanı sonrasında ortaya çıkan koşulların yanı sıra sınırlamanın kapsam ve boyutu da dikkate alınmalıdır.

94. Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik terör faaliyetlerinin tespiti ve önlenmesi devletin temel ödevlerindendir. Bu açıdan terör örgütlerinin ve bunların faaliyetlerinin tespiti, bu suretle suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ve haberleşme hürriyetinin sınırlandırılmasının meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmaktadır (*Bestami Eroğlu* [GK], B. No:2018/23077, 17/9/2020, § 137).

95. Dava konusu kuralla, telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere haklarındaki her türlü bilgi ve belgenin yetkili kamu otoritelerine verilmesi öngörülen kişilerle ilgili olarak herhangi bir inceleme ve soruşturmanın bulunmadığını belirtmek gerekir. Bu kişiler, haklarında terör örgütlerine veya MGK tarafından devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olup olmadığı konusunda inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerin eş ve çocuklarıdır. Haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerin eş ve çocuklarının her türlü kişisel verisinin ilgili kamu otoritelerine verilmesinin zorunlu kılınmasının suç işlenmesinin önlenmesi amacına ulaşılması bakımından gerekli olduğunun kabulü güçtür.

Eşleri veya ebeveynleri hakkında inceleme veya soruşturma bulunması, bu kişilerin neredeyse tüm kişisel verilerinin kamu otoritelerine verilmesinin öngörülmesini haklılaştırmamaktadır. Olağanüstü hali doğuran sebeplerin bertaraf edilmesi ihtiyacı dahi keyfi uygulamalara kapı aralayan bu derece geniş yetkilerin kamu otoritelerine verilmesini zorunlu kılmamaktadır. Bu nedenle kuralla, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına ve haberleşme hürriyetine getirilen sınırlamanın olağanüstü hâl koşullarında bile durumun gerektirdiği ölçüyü aştığı değerlendirilmiştir.

96. Açıklanan nedenlerle iptali talep edilen ibare Anayasa'nın 15, 20. ve 22. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

b. "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." İbaresini

97. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 15. maddesi yönünden de incelenmiştir.

98. Dava konusu kural, 667 sayılı KHK'nın 3. ve 4. maddeleri uyarınca hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilere ait telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitine ilişkin bilgilerin olağanüstü hâlin devamı süresince yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce verilmesini öngörmektedir.

99. Kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu ve yalnızca olağanüstü hâl süresince uygulanabileceği anlaşılmaktadır. Bu itibarla kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

100. Kurala göre hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler için telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitini içeren bilgilerin kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca yetkili makamlara verilmesi kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına ve haberleşme hürriyeti hakkına sınırlama getirmektedir.

101. Kural, olağanüstü hâl süresince hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerle ilgili telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitini

öngördüğünden ceza muhakemesinin etkili işleyişine hizmet eden bir koruma tedbiri olarak nitelendirilebilir.

102. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan çekirdek alan kapsamında olması nedeniyle olağanüstü dönemlerde dahi masumiyet/suçsuzluk karinesine aykırı düzenlemeler yapılamaz. Nitekim anılan maddede savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde suçluluğu mahkeme kararı ile saptanuncaya kadar kimse suçlu sayılamaz denilmektedir (AYM, E. 2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, §185).

103. Suçsuzluk karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin, adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade eder. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (AYM, E. 2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 186).

104. Olağanüstü hâl süresince belirli suçlar için yapılan soruşturma ve kovuşturmalarda ceza muhakemesinde öngörülen telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti şeklindeki koruma tedbirlerine ilişkin karar alma sürecini belirleyen düzenlemeler bu işlemlerin birer tedbir olma özelliğini değiştirmez. Ceza muhakemesinin etkili işlemesi ve maddi gerçeğin açığa çıkarılması için inceleme ve soruşturma sürecinde kişiler hakkında koruma tedbirlerinin uygulanması onların suçlu muamelesine tabi tutuldukları anlamına gelmez. Bu yönüyle kuralın Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve hiçbir durumda dokunulamayan temel hak ve ilkelerden biri olan suçsuzluk karinesiyle çeliştiği söylenemez (AYM, E. 2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 187). Bu nedenle kuralın Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

105. Terör örgütlerinin faaliyetlerinin tespit edilerek bunların üyelerinin cezalandırılması ve üye olmamakla birlikte bunlarla irtibatlı olanların kamu görevinden arındırılması amacıyla haberleşme hürriyetine ve kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına olağan dönemin ötesinde birtakım sınırlamalar getirilmesi mümkündür. Bu bağlamda hakkında soruşturma veya inceleme bulunan kişilere ait telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitine ilişkin bilgilerin yetkili makamlara verilmesinin olağanüstü hâl koşullarında başvurulabilecek tedbirlerden olduğu değerlendirilmiştir.

106. Öte yandan Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça haberleşmenin gizliliğine dokunulamayacağı belirtilmiş, yetkili merciin kararının yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulacağı ve hâkimin, kararını kırk sekiz saat içinde açıklayacağı, aksi halde kararın kendiliğinden kalkacağı hükme bağlanmıştır.

107. Dava konusu kuralda belirtilen kişilere ait telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitine ilişkin bilgilerin yetkili makamlara verilmesinde hâkim kararı aranmamasının Anayasa'nın 22. maddesinde belirtilen özel güvenceye aykırılık teşkil ettiği açıktır. Ancak yetkili makamlara verilebilecek bilginin telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitine ilişkin bilgilerle sınırlı olduğu ve iletişimin dinlenmesini ve kayda alınmasını kapsamadığı gözetildiğinde Anayasa'nın 22. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı olan bu tedbirin olağanüstü hâl koşullarında müsamaha gösterilebilir nitelikte olduğu ve durumun gerektirdiği ölçüyü aşmadığı değerlendirilmiştir.

108. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 20. ve 22. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

C. Kanun'un 5. Maddesinin (1) Numaralı fıkrasında Yer Alan "... aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

109. Kanun'un 5. maddesinde OHAL sürecinde KHK'lar ile kapatılan kurum ve kuruluşların Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen mal varlığının yönetimine ve kapatılan bu kuruluşlardan alacağı olanlara yapılacak ödemelere ilişkin usul ve esaslar düzenlenmektedir.

110. Bu kapsamda maddenin (1) numaralı fıkrasında OHAL KHK'ları gereğince kapatılan ve Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye

devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının devralınan varlıklarıyla ilgili olup kanaat getirici defter, kayıt ve belgelerle tevsik edilen borç ve yükümlülükleri tespiti ve hiçbir şekilde devralınan varlıkların değerini geçmemesi, ek mali külfet getirmemesi, asıl borçlu ve diğer kefiller hakkında kesin aciz vesikası bulunan hâller hariç olmak üzere kefaletten doğmaması ve FETÖ/PDY'ye veya diğer terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayanması şartıyla bu varlıkların değerlendirilmesi suretiyle bunları uygun bir takvim dahilinde ödemeye, kapatılan kurum ve kuruluşların taahhüt ve garanti ettiği ancak vermediği mal ve hizmet bedellerinin ödemesini durdurmaya veya ödemeye vakıflar yönünden Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, diğerleri yönünden Maliye Bakanlığının yetkili olduğu belirtilmiştir. Söz konusu fıkrada yer alan "...aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

111. Buna göre kural kişinin OHAL KHK'sı ile kapatılan bir kurum ve kuruluştan olan alacağının ödenmesini o kişinin FETÖ/PDY'ye veya diğer terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmaması şartına tabi kılmakta, başka bir ifadeyle bu şekilde bir aidiyeti, iltisakı veya irtibatı tespit edilen kişilere gerçek mal veya hizmet ilişkisine dayansa dahi kural uyarınca söz konusu alacakları ödenmemektedir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

112. Dava dilekçesinde özetle; kuralın kişilerin mülkiyet hakkına sınırlama teşkil ettiği, kuralda yer alan aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının içeriğinin belirsiz ve öngörülemez olduğu, bu kavramların içeriğinin 667 sayılı KHK'da ve daha sonra çıkarılan KHK'larda tanımlanmadığı gibi iptali istenen kuralda da tanımlanmadığı, hangi fiillerin bu kavramın kapsamına girdiğini açıklayan bir yargı kararı ya da bir düzenleme bulunmadığı, Anayasa ile güvence altına alınan mülkiyet hakkına ciddi bir sınırlama getiren ve alacakların tahsil edilememesi sonucunu doğuran bu düzenlemenin kanunilik ölçütünü sağlamadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

113. Dava konusu kural, OHAL KHK'ları gereğince kapatılan kurum ve kuruluşların OHAL dönemi öncesinde doğmuş borçlarını da kapsayacak

şekilde uygulanma imkânına sahiptir. Bu itibarla kural, OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme öngörmemektedir. Buna göre kuralın OHAL süresini aşan biçimde uygulanma imkânının bulunduğu anlaşıldığından kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

114. Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında düzenlenen mülkiyet hakkı mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacağı da koruma altına almaktadır.

115. Kural OHAL KHK'ları kapsamında kapatılarak Vakıflar Genel Müdürlüğüne veya Hazineye devredilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarından alacağı olan kişilerin FETÖ/PDY'ye veya diğer terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olması hâlinde sözü edilen kurum ve kuruluşların malvarlığından olan alacaklarının ödenmeyeceğini öngörmek suretiyle üçüncü kişilerin mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

116. Mülkiyet hakkına sınırlama getirilirken öncelikle temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca temel haklara sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 371).

117. Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Kamu yararı kavramı mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır. Kamu yararı kavramı, devlet organlarının takdir yetkisini de beraberinde getiren bir kavram olup objektif bir tanıma elverişli olmayan bu ölçütün her somut olay temelinde ayrıca değerlendirilmesi gerekir (*Nusrat Külâh*, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, §§ 53, 56; *Yunis Ağlar*, B. No: 2013/1239, 20/3/2014, §§ 28, 29).

118. Dava konusu kuralın kapsamına giren alacakların ödenmemesinin öngörülmesinin bunların muvazaalı olmasına veya varlığının kuşkulu görülmesine dayanmadığı anlaşılmaktadır. Dava konusu kuralın bulunduğu fıkranın dava konusu edilmeyen bölümü gözetildiğinde idarenin, hileli işlemlere dayandığı tespit edilen alacakları ödememe konusunda yeterli araçlarla zaten donatıldığı görülmektedir. Dolayısıyla dava konusu kuralın amacının terör örgütlerine aidiyeti, irtibatı veya iltisakı görülenlerin alacaklarının ödenmesinin engellenmesi olduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir ifadeyle dava konusu kuralda belirtilen alacakların ödenmemesinin sebebi bu alacakların terör örgütüne aidiyetinin, irtibatının veya iltisakının bulunduğu düşünülen kişilere ait olmasıdır.

119. Temelindeki hukuki ilişkinin varlığı ve hukuka uygun olarak doğduğu hususunda kuşku bulunmayan bir alacağın sırf alacaklısının terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı olduğunun değerlendirilmiş olması sebebiyle ödenmemesinin demokratik bir hukuk devletinde meşru görülmesi mümkün değildir. Kuşkusuz terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı oldukları somut ve hukuken kabul edilebilir delillerle ortaya konulan kişilerle ilgili olarak makul ve ölçülü tedbirlerin alınması devletin takdir yetkisi kapsamındadır. Ancak bunların özel hukuk ilişkileri çerçevesinde ifa ettikleri yükümlülüklerinin bir sonucu olarak doğan alacaklarının ödenmemesi yolunda düzenleme yapılması başvurulabilecek makul ve meşru tedbirler arasında kabul edilemez.

120. Bu durumda dava konusu kuralın kamu yararına yönelik meşru bir amaca dayandığı söylenemez.

121. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Ç. Kanun'un 5. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrasının Birinci ve İkinci Cümlelerinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

122. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra OHAL'in ilan edilmesi ve bu kararın TBMM tarafından onaylanmasını takip eden süreçte Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa'nın o tarihte yürürlükte bulunan 121. maddesine dayanılarak

OHAL KHK'ları çıkarılmıştır. Söz konusu KHK'lar ile OHAL'in ilanına sebep olan olay ve olguların bertaraf edilmesi amacıyla kişi ve kuruluşlara yönelik birtakım tedbirler öngörülmüştür.

123. Bu çerçevede OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'lar gereğince terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı bulunduğu belirtilen dernek, vakıf, sendika, federasyon ve konfederasyon gibi sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra özel sağlık kuruluşları, özel öğretim kuruluşları, vakıf yükseköğretim kurumları ile basın-yayın alanında faaliyet gösteren özel radyo ve televizyonlar, gazete ve dergiler ile yayınevleri ve dağıtım kanalları kapatılmıştır.

124. Yine OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'larda kapatılan söz konusu kuruluşlara ait olan taşınır ile her türlü mal varlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye veya ilgisine göre Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasına, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine veya ilgisine göre Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edilmesine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

125. 7091 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının dava konusu birinci ve ikinci cümlelerinde kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılarak ticari sicil kayıtlarının resen terkin edilmesi; bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıklarının da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılması hükme bağlanmaktadır.

126. 670 sayılı KHK'da açıklanan madde gerekçesinde "...Üçüncü fıkra ile, KHK'lar uyarınca yapılan işlemlerde hangi malvarlıklarının tedbir öngörülen oluşumlara, hangilerinin bağlı oldukları şirketlere ait olduğunun tespitiyle ilgili sorunlar karşısında, kapatılanların bağlı oldukları şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılması, ticaret sicil kayıtlarının resen terkin edilmesi ve malvarlıklarının Hazineye bedelsiz devri ve bu fıkranın uygulanmasına ilişkin düzenlemeleri yapma hususunda Maliye Bakanlığına yetki verilmesi öngörülmektedir..." denilmektedir.

127. Buna göre dava konusu kurallar uyarınca OHAL kapsamında yürürlüğe konulan KHK'lar gereğince kapatılan söz konusu kurum ve kuruluşların bağlı oldukları şirketlerin de faaliyetleri sonlandırılarak ticaret

sicil kayıtları resen terkin edilmekte ve bunların malvarlıkları da bedelsiz olarak Hazineye devredilmektedir.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

128. Kurallarla kurum ve kuruluşlar, özel televizyon ve radyolar, gazete, dergi ve dağıtım kanalları kapatılırken hiçbir usulî güvenceye uyulmadığı, gerçek bir soruşturma çerçevesinde suçlamalar ve deliller bildirilerek ilgililerin savunmalarının alınmadığı, bağımsız ve tarafsız bir soruşturmanın yürütülmediği, muğlâk ve içeriği belirsiz irtibat ve iltisak gibi kavramlara dayanılarak ve bunlar geçmişe yürütülerek kapatma kararlarının verildiği, kapatılan kurum ve kuruluşlar hakkında herhangi bir yargılamanın yapılmadığı, teşebbüs özgürlüğüne ve mülkiyet hakkına müdahale edildiği, bu müdahalenin kanuni ve ölçülü olmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Birinci Cümle

129. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 15., 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

130. Kural, kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılarak ticari sicil kayıtlarının resen terkinini öngörmektedir.

131. Kuralda öngörülen tedbirin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır. Söz konusu tedbir olağanüstü hâl ilanını gerektiren tehlikenin bertaraf edilmesi amacına yönelik olarak bu dönemde uygulanmış, hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralın, tedbire muhatap şirketlerin statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, OHAL süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliğe sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Kural Resmî Gazete'de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli şirketler hakkında hükmünü icra etmiştir. Kuralın kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerle ilgili olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe

yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kural OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralın anayasallık denetiminde Anayasa'nın OHAL'lerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

132. Anayasa'nın "*Çalışma ve sözleşme hürriyeti*" başlıklı 48. maddesinde "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir./Devlet, özel teşebbüslerin millî ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.*" denilerek çalışma ve teşebbüs hürriyeti güvence altına alınmıştır.

133. Çalışma hürriyeti, kişinin çalışıp çalışmama, çalışacağı işi seçme ve çalıştığı işten ayrılma özgürlüğünü korur. Çalışma hürriyeti, ücretli olarak bağımlı çalışma hakkını olduğu kadar iktisadi ve ticari faaliyet yapma ve mesleki faaliyette bulunma hakkını da içerir. Çalışma hürriyetinin bir parçası olan özel teşebbüs hürriyeti de her gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin tercih ettiği alanda iktisadi-ticari faaliyette bulunmak üzere teşebbüs kurabilmesini, dilediği mesleki faaliyete girebilmesini ve faaliyetiyle mesleğini devletin veya üçüncü kişilerin müdahalesi olmaksızın dilediği biçimde yürütebilmesini güvence altına almaktadır (AYM, E.2019/48, K.2019/74, 19/09/2019, § 14; E.2019/108, K.2019/101, 25/12/2019, § 9).

134. Dava konusu kural kapsamında kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılması ve ticari sicil kayıtlarının resen terkinin Anayasa'nın 48. maddesinde güvence altına alınan çalışma hakkı ve teşebbüs hürriyetine sınırlama getirmektedir.

135. Çalışma hakkı ve teşebbüs hürriyeti OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hürriyetler yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür.

136. Anılan hak ve hürriyetler, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin

Uluslararası Sözleşmesi'nin (MSHUS) 4. maddesinin (2) numaralı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da değildir.

137. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde çalışma hakkı ve teşebbüs hürriyetinin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte bu husus, yapılacak düzenlemelerde sınırsız bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelmemektedir. Anılan maddede OHAL'lerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabilmesi belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun kabul edilebilmesi için bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

138. Terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle devletin varlığına, demokratik düzenine ve millî güvenliğine tehlike oluşturacağı değerlendirilen şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılarak ticari sicil kayıtlarının resen terkinine ilişkin tedbirin, millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olduğu anlaşılmaktadır.

139. Kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılarak ticari sicil kayıtlarının resen terkininin çalışma hakkı ve teşebbüs hürriyetine oldukça ağır bir müdahale olduğu açıktır. Bununla birlikte söz konusu şirketlerin darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmayla ve diğer terör örgütleriyle bağlantılı olduğunun tespiti hâlinde bunların faaliyetlerinin sonlandırılarak ticari sicil kayıtlarının resen terkininin olağanüstü hâl koşullarında mümkün olduğu kabul edilmelidir.

140. Çalışma hakkı ve teşebbüs özgürlüğü üzerinde gerçekleşen bu müdahalenin terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette

bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olduğu belirlenen şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılması suretiyle 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişiminde rol oynayan örgüt, yapı, oluşum veya gruplara kural konusu şirketlerden sağlanabilecek gelir ve diğer türlü maddi kaynak transferinin engellenmesini, terörün finansmanda bu kaynakların kullanılmasının önlenmesini amaçladığı anlaşılmıştır. Bu çerçevede olağanüstü hâl döneminde uygulanan tedbirler temel olarak FETÖ/PDY'nin oluşturduğu tehlikenin ortadan kaldırılması amacına yönelik olsa da FETÖ/PDY'nin darbe girişimi nedeniyle demokratik devlet yapısına karşı oluşan tehdit ortamında diğer terör örgütleri ya da oluşumların kamu güvenliğine karşı faaliyetlerini daha etkili ve tehlikeli boyuta taşımaları da mümkün olabilir. Bu durum FETÖ/PDY dışında diğer terör grupları ve oluşumlarla da olağan usullerin ötesinde farklı yöntemlerle mücadele edilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarabilir.

141. Yaşanmış bir darbe teşebbüsünün savuşturulmaya çalışıldığı bir dönemde darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanmanın ve diğer terör örgütlerinin ekonomik kaynaklarının kurutulmasına yönelik tedbirler alınması demokratik bir toplumda meşru görülmelidir. Bu çerçevede terör örgütleriyle bağlantılı olduğu değerlendirilen şirketlerin kapatılması ve ticaret sicil kayıtlarının terkin edilmesi de olağanüstü hâl döneminde başvurulabilecek tedbirlerden biri olarak kabul edilmelidir. Bu şirketlerin kapatılarak ticaret sicil kayıtlarının terkin edilmesi yerine yönetimlerinin olağanüstü hâl süresince kayyım devredilmesi de başvurulabilecek daha hafif bir tedbir olarak görülebilecek ise de kayyım atama tedbirinin olağanüstü hâl koşullarında kapatma tedbiriyle aynı neticeyi doğurmayabileceğini değerlendiren kanun koyucunun doğrudan kapatma ve ticaret sicil kaydına son verme tedbirine başvurmasının, takdir yetkisi kapsamında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumda terör örgütleriyle bağlantılı görülen şirketlerin kapatılmasının ve ticaret sicil kayıtlarının terkin edilmesinin olağanüstü hâl koşullarında gereklilik kriterini sağladığı kanaatine varılmıştır.

142. Kural kapsamında milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanalları haklarındaki isnatlara cevap verme ve bunlara karşı delil sunma imkânının tanındığı bir soruşturma süreci yürütülmeden ve bu süreç sonunda

somut olgu ve olaylar çerçevesinde iddia, savunma ve delillerin tartışılarak ulaşılan sonucun dayandığı maddi ve hukuki temelleri gösteren gerekçeler açıklanmadan kapatılmışlardır. Bu yönüyle sözü edilen kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarına bir iddia yöneltilerek bunlara karşı savunma ve delil sunma hakkı tanınmadan yani tedbir öncesi bireyselleştirme sağlanmadan liste yöntemiyle kapatılma tedbirinin uygulandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu kurum ve kuruluşların bağlı oldukları şirketler açısından da faaliyetlerinin sonlandırılması ve ticari sicil kayıtlarının terkinini aynı sonuçları doğurmaktadır.

143. Belirtilen hususlar yönünden 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararında belirtilen gerekçeler dava konusu kural için de geçerlidir (anılan kararda bkz. §§ 101-111).

144. Buna göre faaliyetlerin sonlandırılması ve ticari sicil kayıtlarının terkininin her bir şirket yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesi yani bireyselleştirmenin sağlanması için Anayasa ve ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle hukuk sisteminde ileriye dönük olsa dahi tedbirlerin amacına uygun ve ölçülü şekilde uygulanmasını sağlayacak şekilde Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari, yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

145. Sonuç olarak iptali talep edilen kuralın olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında milli güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından çalışma ve şirketlerin teşebbüs özgürlüğüne *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

146. Öte yandan dava konusu kural kapsamında MGK'nın devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verdiği yapı, oluşum veya gruplarla ilgili tespiti dikkate alınarak şirketler için ticaret sicilinden terkin edilmeleri tedbirinin öngörülmesi MGK kararlarına icrai bir işlev

kazandırmamaktadır. Bu nedenle kuralda MGK'ya tanınan fonksiyonun Anayasa'nın 118. maddesinde öngörülen yetki sınırlarını aştığı ve bu nedenle kuralın Anayasa'yı ihlal ettiği söylenemez.

147. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 35. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

b. İkinci Cümle

148. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 15., 38. ve 40. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

149. Kural faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilen şirketlerin devralınan varlıkları dışındaki varlıklarının da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılacağını öngörmektedir.

150. Ticaret sicil kayıtları terkin edilen şirketlerin devralınan varlıkları dışındaki varlıklarının da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılmasıyla ilgili kural olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulanmıştır. Bu nedenle kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

151. Dava konusu kural, kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında kalan varlıklarının Hazineye devredilmesini öngörmek suretiyle mülkiyet hakkına sınırlama getirmektedir.

152. Dava konusu kural ile 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *“Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir.”* bölümü ve üçüncü

cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

153. Anılan kararda, kuralda öngörülen tedbirin OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulandığından kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği belirtilmiş; tedbirin her bir kurum ve kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kuralla mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 143-165).

154. Kararda devamla ekonomik değer taşıyan varlıkların Hazineye intikal etmesi tedbirinin bunların kullanımını kontrol etmek suretiyle kamusal hayata dönük güveni yeniden tesis ederek demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulanmış olduğu, mal varlığının Hazineye devredilmesine ilişkin ilave tedbirlere karşı 7075 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine göre yapılacak başvuru üzerine ilave tedbirlerin asıl tedbir olan kapatma tedbirinin zorunlu sonucu olup olmadığı veya kapatma tedbiri ile arasında bağlantı bulunup bulunmadığının yanı sıra OHAL'e neden olan şartlar yönünden de inceleneceği açıklanmıştır (bkz. §§ 166-168).

155. Suç teşkil eden faaliyetlerden birisi ile ilişkilendirmeden bütün mal varlığının üzerindeki mülkiyetin ortadan kaldırılması ve bunların Hazineye devredilmesi sonucunu doğuran ilave tedbire ilişkin olarak idari ve yargısal başvuru yolları öngörülme suretiyle mülkiyeti kamuya geçirilen mal varlığının suçla bağlantısının bulunmadığına yönelik olarak ileri sürülecek iddiaların inceleneceği ve bu yolla bireyselleştirmenin sağlandığı da gözönüne alındığında söz konusu tedbirin Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen genel müsadere cezası yasağına da aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır (bkz. § 169).

156. Diğer taraftan devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesine yönelik dava konusu düzenlemenin de söz konusu işlemlerin yürütülmesinden sorumlu muhatabın tespit edilmesine ilişkin olup olağanüstü şartlar kapsamında yönetsel bir zorunluluğun yerine getirilmesi amacından kaynaklandığı, bu itibarla Anayasa'ya aykırı bir yönünün bulunmadığı belirtilmiştir (bkz. § 170).

157. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir."* bölümünün ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

158. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 15., 35., 38.ve 40. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

159. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 48. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

D. Kanun'un 5. Maddesinin (6) Numaralı Fıkrasında Yer Alan "... özel hukuk tüzel kişilerine ise..." İbaresinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

160. 667 sayılı KHK'nın 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı belirlenen ekli (III) sayılı listede yer alan vakıfların kapatıldığı belirtilmiş; (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde kapatılan vakıfların her türlü taşınır ve taşınmazları ile her türlü mal varlığı, alacak ve hakları, belge ve evrakının Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır.

166. Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti; eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuki güvenliği sağlayan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuk kurallarıyla kendini bağlı sayan ve yargı denetimine açık olan devlettir.

167. Hukuk devletinde kanunların kamu yararı gözetilerek çıkarılması zorunludur. Anayasa Mahkemesinin kararlarına göre kamu yararı genel bir ifadeyle bireysel, özel çıkarlardan ayrı ve bunlara üstün olan toplumsal yararı ifade etmektedir. Kanunun amaç ögesi bakımından Anayasa'ya uygun sayılabilmesi için çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekmekte olup kamu yararı dışında bir amaçla çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabiliyorsa amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırılık söz konusudur.

168. Anayasa'ya uygunluk denetiminde kuralın öngörülmesindeki kamu yararı anlayışının isabetli olup olmadığı değil incelenen kuralın ihdasında kamu yararı dışında belli bireylerin ya da grupların çıkarlarının gözetilip gözetilmediği incelenir. Diğer bir anlatımla bir kuralın Anayasa'ya aykırılık sorunu çözümlenirken kamu yararı konusunda Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, yalnızca kuralın kamu yararı amacıyla çıkarılıp çıkarılmadığının denetimiyle sınırlıdır.

169. Kuralın öngördüğü kapatılan vakıflara ait olup mülkiyetleri Genel Müdürlüğe intikal eden taşınmazlar üzerinde bulunan eğitim ve sağlık tesislerinin tahsis işlemi ile tesislerin değerlendirilmesi amaçlandığından ve hayrat olarak kaydedilmiş taşınmazların bu niteliğinden dolayı doğrudan toplumun istifadesine sunulması nedeniyle bunun kamu yararına aykırı bir yönünün bulunduğu söylenemez. Öte yandan tahsis işlemi mülkiyetin karşı tarafa geçmesi anlamına gelmemektedir. Kaldı ki eğitim ve sağlık tesislerinin özel hukuk tüzel kişilerine tahsis edilmesiyle birlikte kapatma ya da el koyma kararlarının iptal edilmesi halinde iadeyi imkânsız hale getirecek bir düzenleme de bulunmamaktadır.

170. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 13., 35. ve 48. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

171. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında *"Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez."* denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

172. 7091 sayılı Kanun'un; 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlâl edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu cümlelere ilişkin iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

173. 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan *...ile bunların eş ve çocuklarına...* ibaresine,

2. 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan *"...aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle..."* ibaresine,

yönelik yürürlüğün durdurulması taleplerinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu cümlelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

C. 1. 2. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasına,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerine,

2. 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere...” ibaresine,

3. 5. maddesinin;

a. (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerine,

b. (6) numaralı fıkrasında yer alan “...özel hukuk tüzel kişilerine ise...” ibaresine,

Ç. Ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerine,

yönelik iptal talepleri, 26/10/2022 tarihli, E.2018/85, K.2022/127 sayılı kararla reddedildiğinden bu fıkra, cümlelere, ibarelere ve listelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

26/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI. HÜKÜM

8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’un;

A. 2. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin, Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü

fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan;

1. "...ile bunların eş ve çocuklarına..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 5. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasında yer alan "...aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

3. (6) numaralı fıkrasında yer alan "...özel hukuk tüzel kişilerine ise..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

Ç. Ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

26/10/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibaresi ile 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

A. "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." İbaresini

2. Dava konusu ibarenin de içinde bulunduğu fıkra, olağanüstü hâlin devamı süresince 667 sayılı KHK'nın 3. ve 4. maddeleri uyarınca hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan -5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler

hariç- telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verileceğini öngörmektedir.

3. Anayasa Mahkemesi aynı fıkra da yer alan “ile bunların eş ve çocuklarına” ibaresini oybirliğiyle iptal etmiştir. Mahkememiz olağanüstü hâl i doğuran sebeplerin bertaraf edilmesi ihtiyacının haklarında inceleme veya soruşturma bulunan kişilerin eş ve çocuklarının da her türlü kişisel verilerinin kamu otoritelerine verilmesini zorunlu kılmadığı, dolayısıyla kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına ve haberleşme hürriyetine getirilen sınırlamanın olağanüstü hâl şartlarında dahi durumun gerektirdiği ölçüyü aştığı sonucuna ulaşmıştır (§ 95). Esasen benzer gerekçelerle telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere ibaresinin de iptal edilmesi gerekirdi.

4. Dava konusu kural, hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilerin telekomünikasyon yoluyla iletişimlerinin tespitine ilişkin bilgilerin yetkili mercilere verilmesini zorunlu kılmak suretiyle Anayasa’nın 20. maddesinde güvenceye alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına ve 22. maddesinde korunan haberleşme hürriyetine yönelik sınırlama getirmektedir.

5. Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında usulüne uygun verilmiş hâkim kararı olmadıkça, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça haberleşmenin gizliliğine dokunulamayacağı, yetkili merciin kararının yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulacağı ve kırk sekiz saat içinde hâkimin kararı açıklamadığında kararın kendiliğinden kalkacağı belirtilmektedir. Çoğunluk tarafından da kabul edildiği üzere, hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen “kişilere ait telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitine ilişkin bilgilerin yetkili makamlara verilmesinde hâkim kararının aranmamasının Anayasa’nın 22. maddesinde belirtilen özel güvenceye aykırılık teşkil ettiği açıktır” (§ 107).

6. Elbette Anayasa’nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü hallerde kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına ve haberleşme hürriyetine yönelik olarak Anayasa’da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. Ancak bu tedbirlerin “durumun gerektirdiği ölçüde” olması gerekmektedir.

7. Dava konusu ibare, hiçbir şart öngörülmeden, hâkim kararı olmaksızın ve olağanüstü hâlin devamı süresince hakkında inceleme ve

soruşturma yürütülen kişilerin telekomünikasyon yoluyla iletişimlerinin tespitine ilişkin bilgilerin yetkili mercilere verilmesini öngörmektedir. Çoğunluk tarafından ifade edildiği üzere kuralın iletişimin dinlenmesini ve kayda alınmasını kapsamadığı, yetkili makamlara verilecek bilgilerin telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitine ilişkin olanlarla sınırlı olduğu söylenebilir (§ 107). Bu durumda bile, söz konusu tedbirin *olağanüstü hâlin devamı süresince* uygulanmasının öngörülmesi ve sonuçları bakımından da uzun bir süre uygulanmış olması dikkate alındığında, müdahalenin durumun gerektirdiği ölçüde olduğu söylenemez.

8. Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'nın 15., 20. ve 22. maddelerine aykırıdır.

B. Kanun'un 5. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrasının Birinci ve İkinci Cümleleri

9. İptali istenen kurallar, kapatılan kurum ve kuruluşların bağlı oldukları şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılarak ticari sicil kayıtlarının resen terkin edilmesini ve bunların mal varlıklarının bedelsiz olarak Hazineye devredilmesini öngörmektedir.

10. Anayasa Mahkemesinin benzer mahiyetteki kuralları incelediği 2022/114 sayılı kararına yazdığım karşıoyda belirtilen gerekçelerle dava konusu kuralların da Anayasa'nın 15., 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğu kanaatini taşımaktayım (AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 4-11)

11. Yukarıda A ve B başlıkları altında açıklanan gerekçelerle kuralların Anayasa'ya aykırı olduğunu düşündüğümünden aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

A. Üçüncü Maddenin Birinci Fıkrası Yönünden

1. Kural ile OHAL rejiminin devamı süresince geçerli olmak üzere hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler ile bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere ihtiyaç duyulan her türlü bilgi ve belgenin ilgili kamu ya da özel kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verilmesi yükümlülüğü düzenlenmektedir. Kural OHAL tedbiri niteliğinde olduğundan incelemenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

2. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca OHAL döneminde anılan maddede özel olarak güvence altına alınmayan anayasal hakların *durumun gerektiği ölçüde* sınırlandırılabilceği belirtilmektedir. Bu kural OHAL ilanı ile Anayasal güvencelerin veya hukuk devleti ilkesinin tümüyle askıya alınması konusunda Devlete yetki verildiği anlamına gelmemektedir. Anayasa'nın 15. maddesinde bir hukuk devletinde OHAL koşulları altında da insan haklarına saygı ilkesi ve ölçülülük kriteri çerçevesinde faaliyet gösterilmesi gerektiği öngörülmektedir. Başka deyişle olağan dönemde temel haklara ilişkin sınırlamaların sınırını düzenleyen 13. maddede yer alan gereklilik ve ölçülülük kriteri, OHAL dönemi bakımından 15. madde yönünden aranmalıdır. Bu husus anılan maddede “durumun gerektiği ölçüde” ibaresiyle ifade edilmiştir.

3. Bu doğrultuda OHAL ilanını gerektiren nedenlerle bağlantılı olarak yasa dışı faaliyetleri bulunduğundan şüphe duyulan kişilere yönelik inceleme veya soruşturma yapılması ve bu kapsamda gerekli bilgilerin istenmesiyle ilgili bir gerekliliğin ve bunda kamu yararının bulunduğu söylenebilir. Fakat istenen bilgi ve belgelerin eş ve çocukları da kapsamı, zan altında olmayanlar yönünden de bir sınırlamayı gerektirmekte ve bu durum cezaların şahsiliği ilkesine (AYM.38/7) aykırılık oluşturmaktadır. Bu bakımdan kuraldan bu sınırlamanın *meşru amacının* varlığı anlaşılamamaktadır. Ayrıca anılan tedbirin atfı yapılan KHK kapsamındaki kamu görevlilerine ilişkin olduğu anlaşılmakta ise de hangi suç veya eylemler bakımından geçerli olduğuna dair bir belirlilikten de söz edilememektedir. Hatta söz konusu bilgileri isteme yetkisi bakımından da “yetkili kurul, komisyon ve diğer merciler”

şeklinde kapsamı belirsiz bir yetkinin verildiği görülmektedir. Belirtilen hususlar gerek kanunilik kriterinin karşılanması ve gerekse ölçülülük ilkesi yönünden Anayasa'ya aykırılığa neden olmaktadır.

4. İkinci olarak gerek inceleme altındaki kişiler ve gerekse bunların eş ve çocuklarına ilişkin olarak iletişimin tespiti de dahil olmak üzere bilgi ve belgelerin istenmesi, özel hayatın ve haberleşmenin gizliliği ile kişisel verilerin korunması haklarına müdahale oluşturmaktadır. İncelemeye konu düzenlemeye neden olan OHAL sürecinin 4 yılı bulduğu gözetildiğinde, bireyler üzerinde uzun süre devam edecek şekilde tedbir uygulanmasının durumun gerektirdiği ölçüde olduğunun söylenebilmesi güçtür. Öte yandan anılan temel haklara yönelik müdahale yalnızca inceleme altındaki kişiyle sınırlı olmayıp eş ve çocuklarını da kapsamaktadır ki bunlar yönünden kuralda gerekliliğin izah edilmediği, ayrıca makul bir süreyi aşan müdahalenin ölçüsüzlüğü açıkça görülmektedir.

B. Beşinci Maddenin 3. Fıkrasının Birinci ve İkinci Cümleleri

Kural ile kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi yayınevi ve dağıtım kanallarının devralınan varlıkları dışında kalan varlıklarının Hazine'ye bedelsiz devredilmiş sayılacağı hükme bağlanmaktadır. Benzer bir düzenleme AYM'nin 2018/78 E. sayılı dosyasında da iptal istemine konu olmuş ve tarafımda incelenen kuralın iptal edilmesi gerektiğine ilişkin karşıoy yazılmıştır. Sözünü ettiğim karşıoydaki gerekçelerle bu dosyada incelenen kuralın da iptal edilmesi gerektiği görüşümdedir.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

A) "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibaresi yönünden

1. Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibaresinin iptali talep edilmiştir.

2. Kuralla hakkında inceleme ve soruşturma kişiler için telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitini içeren bilgilerin kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarınca verilmesi özel hayatın gizliliğine ve haberleşme hürriyetine bir sınırlama getirmektedir.

3. Kural, Anayasa'nın 22. maddesinde yer alan usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça ve gerekli hallerde yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça haberleşmenin engellenemeyeceği ve gizliliğine dokunulamayacağı hükmüyle uyumlu değildir.

4. Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan çekirdek alan kapsamında olması nedeniyle olağanüstü dönemlerde dahi masumiyet/suçsuzluk karinesine aykırı düzenlemeler yapılamaz. Nitekim anılan maddede savaş, seferberlik veya olağanüstü hâllerde suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz denilmektedir. (AYM, E.2017/21, K.2020/77, 24/12/2020, § 185).

5. Kural, Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve hiçbir durumda dokunulamayan temel hak ve ilkelerden biri olan suçsuzluk karinesiyle çelişmemekle birlikte bu maddede ifade edilen durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespiti gerekmektedir.

6. İptali istenen ibare olağanüstü hal döneminde hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler bakımından öngörülen telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti koruma tedbirinde gerek usulüne göre verilmiş hâkim kararına gerekse sakınca bulunan hallerde de yetkili kurum, komisyon ve diğer mercilerin yazılı emirlerine ve yetkili merciin kararına belli bir süre içinde hâkimin onayına sunulması şartları aranmamaktadır. Dolayısıyla olağanüstü hal tedbirleri kapsamında hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler yönünden telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitinin hiçbir şarta bağlı olmaması keyfi bir şekilde bu tedbirin uygulanmasının

önüne açması olasılığının mevcudiyeti kişilerin özel hayatın gizliliğine ve haberleşme hürriyetine olağanüstü hal döneminde dahi durumun gerektirdiği ölçüyü aşan bir sınırlamaya neden olmaktadır.

7. Dolayısıyla kuralın, Anayasa'nın 15., 20. ve 22. maddeleriyle bağdaşmadığı düşüncesiyle çoğunluk kararına katılmıyorum.

B) Kanun'un 5. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrasının Birinci ve İkinci Cümleleri Yönünden

8. E: 2018/78 sayılı dosyada belirttiğim gerekçelerle iptali istenen kuralların Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılık taşıdığı kanaatine ulaştığımdan, çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

7091 sayılı Kanunun 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki "... telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibaresi ile 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

İlk kuralın reddine ilişkin gerekçede, dava konusu kuralda belirtilen kişilere ait iletişimin tespitine ilişkin bilgilerin yetkili makamlara verilmesinde hâkim kararı aranmamasının Anayasanın 22. maddesinde belirtilen özel güvenceye aykırılık teşkil ettiği, ancak bunun iletişimin tespitine ilişkin bilgilerle sınırlı olduğu ve iletişimin dinlenilmesi ile kayda alınmasını kapsamadığı gözetildiğinde olağanüstü hâl şartlarında ölçülü olduğu, bu nedenle Anayasanın 15., 20. ve 22. maddelerine aykırı olmadığı; diğer kuralların reddine ilişkin gerekçede ise, söz konusu hükümlerle çalışma hakkına ve teşebbüs hürriyetine sınırlama getirilse de anılan kurallar açısından 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı belirtilerek kuralların Anayasanın 15., 40., 48., 118. ve 119. maddelerine aykırı olmadığı belirtilmiştir.

1. İncelenen ve iptal talebi reddedilen yukarıdaki ibarenin yer aldığı ilk kuralla, olağanüstü hâlin devam ettiği süre içinde 667 sayılı KHK'nın 3.

ve 4. maddelerine göre haklarında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilere ait olan ve yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dâhil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin bu kurul, komisyon ve mercilere verilmesi öngörülmüştür.

Düzenlemeyle özel hayatın gizliliğine ve haberleşme hürriyetine getirilen sınırlamanın kanunilik ölçütünü taşıdığı ve anayasal anlamda meşru bir amacının bulunduğu söylenebilirse de, yetkili kurul, komisyon ve mercilerin kararlarının belli bir süre içinde hâkimin onayına sunulmasının öngörülmemesi ve maddede bu tespitin herhangi bir şarta bağlanmaması sebebiyle, belirsiz bir süre için öngörülen bu sınırlamanın anılan temel haklara Anayasanın 15. maddesinde belirtilen “durumun gerektirdiği ölçüyü” aşan bir sınırlama getirdiği açıktır.

Dolayısıyla aynı fıkrafta yer alan ve oybirliğiyle iptaline karar verilen “...ile bunların eş ve çocuklarına...” ibaresi gibi bu ibare de Anayasanın 15., 20. ve 22. maddelerine aykırıdır.

2. Kanunun 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinde ise, kapatılan kurum ve kuruluşlar, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin ticarî sicil kayıtlarının resen terkin edilerek bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıklarının da Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır.

Söz konusu kurala ilişkin red kararına da, daha önce benzer bir düzenlemeyle ilgili olarak verilen ve çoğunluğun gerekçesinde de atıf yapılan red kararına ilişkin karşıoy gerekçemde ayrıntılı olarak belirtilen sebeplerle katılmak mümkün değildir (bkz. yukarıda belirtilen karara ilişkin karşıoy gerekçem).

Bu sebeplerle, 3. maddenin (1) numaralı fıkrasındaki mezkûr ibare ile 5. maddenin (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin de Anayasaya aykırı olduğu ve iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red yönündeki görüşüne karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibaresi ve 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıkları şeklindeki çoğunluk kanaatine katılmamaktayım.

2. Anayasa'ya aykırı olduğu için iptali gerektiği kanaatinde olduğum ibarenin yer aldığı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ibareyle sınırlı olan kısmında olağanüstü hâlin devamı süresince 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin KHK'nın 3. ve 4. maddeleri uyarınca hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişilere ilişkin olarak yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerce ihtiyaç duyulan, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca müşteri sırrı kapsamında kabul edilenler hariç, telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verileceği öngörülmektedir.

3. Kural olağanüstü halin devamı süresince telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin, kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarca vakit geçirilmeksizin verileceğini düzenlediğinden gerçekleştirilen Anayasa'ya uygunluk denetimi Anayasa'nın 15. maddesi ölçüt alınarak yapılmalıdır.

4. Kuralın öngördüğü telekomünikasyon yolu ile iletişimin tespiti de dahil olmak üzere her türlü bilgi ve belgenin ihtiyaç duyulması durumunda kamu ve özel tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca vakit geçirilmeksizin verilmesi bir olağanüstü tedbir olarak görülebilir. Bu biçimdeki bir tedbir ile getirilen iletişimin tespiti şeklindeki sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında olağanüstü dönemlerde dahi dokunulamayacak nitelikte sert çekirdek haklar arasında olduğunu söyleyebilmek mümkün değildir.

5. Bununla birlikte ibarenin Anayasa'nın 15. maddesine uygunluk boyutuyla yapılan denetimde ayrıca bu biçimdeki bir sınırlayıcı tedbirin

“durumun gerektirdiği ölçüde” olup olmadığının da ortaya konulması gerekmektedir. Esasında dinlemeyi de kapsayabilecek niteliği de olmakla birlikte sadece iletişimin tespiti şeklinde olsa dahi olağanüstü halin devam ettiği süre boyunca geçerli olan bir iletişimin tespitinin oldukça uzun bir süreyi kapsadığı aşıkardır. Öte yandan hakim kararı ile yapılacağına dair bir güvenceye de yer verilmediği dikkate alındığında bu biçimdeki bir tedbirin yetkili kurul, komisyon ve diğer merciin idari tasarruflarıyla ve bu derece uzunca bir süreliğine devamı olağanüstü halin yürürlükte olduğu dönemde bu sınırlamanın Anayasa’nın 15. maddesindeki durumun gerektirdiği ölçüde bir tedbir olma niteliği ile bağdaşmaması nedeniyle bahse konu ibarenin Anayasa’nın 15., 20. ve 22. maddelerine aykırılıktan iptal edilmesi gerekmektedir.

6. Kanun’un 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının dava konusu birinci ve ikinci cümlelerinde kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetlerinin sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edileceği ve bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıklarının da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılacağı öngörülmektedir.

7. Kanun’un 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümleleri ile ilgili olarak ise aralarında bazı farklılıklar bulunmakla birlikte pekçok yönü ile dava konusu kanuni düzenlemeye benzer bir başka kuralla ilgili Mahkememiz çoğunluğunun ulaşmış olduğu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığı biçimindeki kanaate, kuralın Anayasa’nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılıktan dolayı iptal edilmesi gerektiği gerekçesiyle katılmamıştım. “E. S.: 2018/78, K. S.: 2022/114, K. T.: 13/10/2022” künyeli bahse konu karara ilişkin yazmış olduğum karşıoyda sıralanan Anayasa’ya aykırılık gerekçeleri bu kural için de geçerlidir. Bu nedenle kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığı şeklindeki Mahkememiz çoğunluk kararına, bahse konu karşıoy yazısında sıraladığım gerekçelerle katılmamaktayım.

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KARŞI OY

A) 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un, 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibarenin iptaline dair kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına dair Genel Kurulun çoğunluk görüşüne katılmamaktayım.

Kuralda bulunan "...ile bunların eş ve çocuklarına..." ibaresinin iptali ile iptali talep edilen telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere" ibaresinin kapsamına sadece hakkında inceleme ya da soruşturma yürütülen kişiler girmektedir.

Kural, hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler için telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitini içeren bilgilerin kamu ve özel tüm kurum ve kuruluşlarınca verilmesi Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde düzenlenen özel hayatın gizliliğine ve haberleşme hürriyeti hakkına sınırlama getirmektedir.

Kural, Anayasa'nın 22. maddesinde düzenlenen usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça ve gerekli hallerde yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça haberleşmenin engellenemeyeceği ve gizliliğine dokunulamayacağı hükmüne aykırılık oluşturmaktadır.

İptali talep edilen ibarenin yer aldığı kuralda, olağanüstü hâlin ilanına neden olan darbe teşebbüsü nedeniyle ortaya çıkan durum için bu döneme ilişkin hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler bakımından öngörülen telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti şeklindeki koruma tedbirinde gerek usulüne göre verilmiş hâkim kararına, gerekse sakınca bulunan hallerde de yetkili kurul, komisyon ve diğer mercilerin yazılı emirlerine ve yetkili merciin kararının belli bir süre içinde hâkimin onayına sunulması şartları aranmamaktadır. Bu nedenle olağanüstü hâl tedbirleri kapsamında hakkında inceleme ve soruşturma yürütülen kişiler için telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespitinin hiçbir şarta bağlı olmaması dolayısıyla keyfi bir şekilde uygulanabilmesi olasılığı kişilerin özel hayatının gizliliğine ve haberleşme hürriyetine olağanüstü dönemde durumun gerektirdiği ölçüyü aşan bir sınırlama getirmektedir.

Açıklanan nedenlerle iptali talep edilen ibare Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerine aykırıdır.

B) 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un, 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ikinci cümlesi olan "Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır." İptali istenen kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına dair Genel Kurulun çoğunluk görüşüne katılmamaktadır.

Kural kapatılan kurum, kuruluş, özel radyo ve televizyonlar, gazete, dergi, yayınevi ve dağıtım kanallarının bağlı oldukları şirketlerin faaliyetleri sonlandırılarak ticari sicil kayıtları resen terkin edilen şirketlerin **devralınan varlıkları dışındaki varlıklarının da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılacağını öngörmektedir.**

Kuralın 13. maddedeki kanunilik ölçütüne ve Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde keyfilğe yol açma imkanı içerdiğinden Anayasa'nın 35. maddesine aykırıdır.

Malvarlığının bedelsiz devrinde kanunilik sorunu görülmeyecek olsa bile kuraldaki tedbir her halukarda durumun gerektirdiği ölçüde görülemez.

Milli güvenlik açısından sıkıntılı görülen ve terörle bağlantılı olduğu değerlendirilen kurumlar daha önce kapatılmış ve malvarlıklarının hazineye geçişi düzenlenmiş ve olağanüstü şartları doğuran tehlikelerin bertaraf edilebilmesi için gerekli tedbir alınmıştır. Bununla yetinilmeyerek bu kurumların bağlı oldukları şirketlerin diğer malvarlıklarının da hazineye bedelsiz devri durumun gerektirdiği ölçüde görülemez.

Kapatılan kuruluşun faaliyetleri şirketin faaliyetinin %1'ini oluştursa bile geriye kalan ve terörle irtibat ve iltisak şartı aranmayan %99'luk faaliyetlere ilişkin malvarlığının bedelsiz devrinin durumun gerektirdiği ölçüde olduğu söylenemeyecektir.

Söz konusu kural Anayasa'nın 35. maddesine aykırıdır.

Açıklanan nedenlerle 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin

Kabul Edilmesine Dair Kanun'un, 5. maddesinin (3) numaralı fıkrasının ikinci cümlesi olan "Bunların devralınan varlıkları dışındaki varlıkları da Hazineye bedelsiz devredilmiş sayılır." Şeklindeki iptali istenen kuralın Anayasa'nın yukarıda belirtilen maddelerine aykırılık teşkil etmesi nedeniyle iptal talebinin reddine dair çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye
Kenan YAŞAR

Esas Sayısı : 2022/75
Karar Sayısı : 2022/128
Karar Tarihi : 26/10/2022

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Kadirli Ağır Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 2., 5., 17., 21., 35. ve 41. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Sanık hakkında nitelikli yağma ve hakaret suçlarından açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 236. maddesi şöyledir:

“Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi

Madde 236 – (1) Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.

(2) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.

(3) Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur. (Mülga cümle:17/10/2019-7188/22 md.)

(4) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır.

(5) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Türk Ceza Kanununun 103 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanları, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınır. Mağdur çocuğun beyan ve görüntüleri kayda alınır. Kovuşturma evresinde ise ancak, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun beyanının alınması veya başkaca bir işlem yapılmasında zorunluluk bulunması hâlinde bu işlem, mahkeme veya görevlendireceği naip hâkim tarafından bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirilir. Mağdur çocuk yargı çevresi ve mülkî sınırlara bakılmaksızın en yakın merkeze götürülmek suretiyle bu fıkra da belirtilen işlemler yerine getirilir.

(6) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Türk Ceza Kanununun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olanların soruşturma evresindeki beyanları bakımından da beşinci fıkra hükmü uygulanır. Ancak, beyan ve görüntülerin kayda alınmasında mağdurun rızası aranır.

(7) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Beşinci ve altıncı fıkra kapsamında alınan beyan ve görüntü kayıtları dava dosyasında saklanır, kimseye verilmez ve gizliliği için gerekli tedbirler alınır.

(8) (Ek:17/10/2019-7188/22 md.) Beşinci ve altıncı fıkra kapsamında alınan beyan ve görüntü kayıtları, yazılı tutanağa dönüştürülür. Bu tutanak, talepte bulunan şüpheli, sanık, müdafii, mağdur, vekil veya kanuni temsilciye verilir. Beyan ve görüntü kayıtları bu kişilere soruşturma ve kovuşturma makamlarının gözetiminde gizliliği korunmak suretiyle izletilebilir.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükümleri

Kanun’un;

1. 45. maddesi şöyledir:

“Tanıklıktan çekinme

Madde 45 – (1) Aşağıdaki kimseler tanıklıktan çekinebilir:

a) Şüpheli veya sanığın nişanlısı.

b) Evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi.

c) Şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyu.

d) Şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları.

e) Şüpheli veya sanıkla aralarında evlâtlık bağı bulunanlar.

(2) Yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, kanunî temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. Kanunî temsilci şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez.

(3) Tanıklıktan çekinebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler.”

2. 48. maddesi şöyledir:

“Kendisi veya yakınları aleyhine tanıklıktan çekinme

Madde 48 – (1) Tanık, kendisini veya 45 inci maddenin birinci fıkrasında gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir. Tanığa cevap vermekten çekinebileceği önceden bildirilir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Kenan YAŞAR'ın katılımlarıyla 21/6/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Aydın AYGÜN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. Kanun'un 236. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mağdurun tanık olarak dinlenmesi hâlinde, yemin hariç tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmektedir.

4. Tanıklığa ilişkin hükümler ise Kanun'un 43 ila 61. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda tanık olarak dinlenecek mağdurun sanık ile Kanun'da öngörülen şekilde yakınlığının bulunması ya da Kanun'da düzenlenmiş olan diğer tanıklıktan çekinme hâllerinin bulunması durumunda tanıklıktan çekinme hakkı bulunmaktadır.

5. Tanık olarak dinlenen mağdur kendisini veya Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasında gösterilen kişileri ceza kovuşturmasına uğratabilecek nitelikte olan sorulara cevap vermekten çekinebilir. Bu durumda mağdura sorulara cevap vermekten çekinebileceği önceden bildirilir.

6. Tanıklıktan çekinme sebebinin bulunduğu durumlarda mağdurun tanıklıktan çekinme hakkını kullanması hâlinde mağdurun önceki ifadelerine ilişkin tutanaklar Kanun'un 210. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca duruşmada okunamayacak belgelerdendir. Bununla birlikte hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir. Dolayısıyla itiraz konusu kural uyarınca tanıklıktan çekinme hakkını kullanmış mağdurun beyanları hükme esas alınamayacaktır.

7. Bununla birlikte tanıklık yapıp yapmama konusundaki kararı verme yetkisi tanıklıktan çekinme hakkına sahip olan kişinin kendisindedir. Kanun'un 51. maddesinde tanıklıktan çekinmeme hâlinde tanıkların dinlenmesi hüküm altına alınmıştır. Buna göre tanıklıktan çekinebileceklerle

yemin verip vermemek hâkim veya mahkemenin takdirindedir. Ancak tanık yemin etmekten çekinebilir. Bu hususun kendisine bildirilmesi gereklidir.

B. İtirazın Gerekçesi

8. Başvuru kararında özetle; tarafların aile bireyleri olduğu yargılamalarda çoğu zaman aile bireylerinden başka tanık bulunmadığı, bu yargılamalarda maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasının tek yolunun sanığın sorgusu ve mağdurun tanıklığı olduğu, soruşturma aşamasında mağdurun beyanı esas alınarak iddianamenin düzenlendiği, mağdurun beyanının ortadan kalkması hâlinde iddianın temelden çöktüğü, sanığın cezalandırılmasının imkânsız hâle geldiği, itiraz konusu kuralın mağdurun tanık olarak dinlenmesini düzenlemek suretiyle mağdura tanıklıktan çekinme hakkı verdiği, bu nedenle maddi gerçeğe ulaşma imkânının ortadan kalktığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 5., 17., 21., 35. ve 41. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgili nedeniyle Anayasa'nın 36. ve 38. maddeleri yönünden incelenmiştir.

10. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme, bunun doğal sonucu olarak da iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına *“adil yargılanma”* ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde *“değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dahil”* edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine söz konusu ibarenin eklenmesinin amacının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (Sözleşme) düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin *“Adil yargılanma hakkı”* kenar başlıklı 6. maddesinin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin buna ilişkin içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekmektedir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

11. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şekli adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

12. Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri olan hakkaniyete uygun yargılanma hakkı hâkimin maddi gerçeği ve uyuşmazlığın esasını etkileyen maddi ve hukuki olguları ortaya koymasını gerektirmektedir. Maddi gerçekliğin ortaya çıkarılmasını hedefleyen ceza yargılamasında herhangi bir delil sınırlamasının söz konusu olması kural olarak düşünülemez. Delil sınırlaması, suçun oluştuğunun kabulü için tam vicdani kanaatin arandığı, dolayısıyla her türlü şüphenin izalesinin gerektiği ceza yargılamasının amacıyla bağdaşmaz (benzer yönde değerlendirme için bkz. *Gurbet Çoban*, B. No: 2019/38857, 17/11/2021, § 45).

13. Bununla birlikte delillerin toplanmasının ve değerlendirilmesinin Anayasa'da yer alan diğer güvencelere müdahale teşkil etmesi hâlinde bu güvencelerin de dikkate alınması zorunludur. Vicdani kanaatin ne pahasına olursa olsun ortaya çıkarılması düşünülemez. Anayasa'nın 138. maddesinin birinci fıkrası uyarınca da hâkimler, Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.

14. Anayasa'nın 38. maddesinin beşinci fıkrasında *"Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz"* şeklinde ayrıca düzenlenmek suretiyle susma ve kendini suçlamama hakkı güvence altına alınmıştır. Aynı zamanda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının güvencelerinden de biri olan susma ve kendini suçlamama hakkı, kişinin sadece kendisini değil yakınlarını da kapsayan geniş bir içeriğe sahiptir. Anılan hüküm uyarınca kanun koyucu tarafından kişiyi, kendisini veya kanunda gösterilecek belirli derecedeki yakınlarını suçlayıcı bir beyanda bulunmaya zorlayan bir düzenleme yapılamayacağı anlaşılmaktadır.

15. İtiraz konusu kural bir suçun işlendiği iddiasıyla başlayan ceza muhakemesinde kovuşturma aşamasında mağdurun tanık sıfatıyla

dinlenmesini düzenlemektedir. İşlendiği iddia olunan fiilin kovuşturulması sırasında mağdurun cezai uyumsuzluğa ilişkin olarak beş duyusuyla elde ettiği bilgilerin mahkemece tespit edilmesinde kural gereği tanıklığa ilişkin hükümler uygulanacaktır.

16. Mağdur ile şikâyetçi soruşturma ve kovuşturma evrelerinde kendilerine tanınan haklar ile diyalektik yargılamanın gerçekleştirilmesine katkıda bulunarak adil bir hükme ulaşılmasını sağlayan ceza muhakemesinin aktif süjeleridir (AYM, E. 2011/37, K. 2012/69, 17/5/2012). Bu bağlamda mağdurun ceza muhakemesinde tanık sıfatıyla dinlenmesi ve dinlenmesinde uygun düştüğü ölçüde tanıklığa ilişkin hükümlerin uygulanması, işlendiği iddia edilen suçun ortaya çıkarılmasında ceza muhakemesinde tercih edilen yöntemler arasında yer alır. Çünkü cezai uyumsuzluğa konu olayı en iyi kişilerden biri de mağdurdur.

17. Kural olarak ceza muhakemesinde tanıklık zorunludur. Zira tanığın işlendiği iddia olunan fiille ilgili olarak beş duyu organıyla edindiği bilgileri soruşturma ve kovuşturma makamlarına ileten kişi olması nedeniyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında yerine getirdiği görev son derece önemlidir. Bununla birlikte bazı durumlarda tanıkların beyan vermeye zorlanması tanıklıktan elde edilecek faydanın sağlanamamasına sebep olur. Nitekim Anayasa'nın 38. maddesinde bu durum açıkça ortaya konulmuştur.

18. Bu kapsamda Anayasa'nın anılan hükmünün gereği olarak tanıklıktan çekinme 5271 sayılı Kanun'un 45. ve 48. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun'un 45. maddesinin gerekçesinde bu husus *"Tanık, bildiklerini söylemek zorundadır. Ancak, bazı hâllerde bu zorunluk biyolojik gerçeklere veya sosyo psikolojik ilişkilere ters düşmektedir. Nitekim, kendisinin veya bir yakınının cezalandırılması sonucuna götürecek zorunluk, tanığı yalan beyana zorlama anlamını taşıyacaktır. Oysa tanıklık gerçeğin öğrenilmesi için bir araçtır. Bunun en iyi şekilde elde edilmesi, samimi, doğru tanıklıkla gerçeğe ulaşılması gerekmektedir. Bunun için tanığa yemin verdirilir; tarafsızlığını sağlamaya çalışılır. Tarafsız olmayacağını bile bile kişiyi tanıklığa mecbur tutmak bu gerçeklerle bağdaşmayacağı için bu madde ile, aşağıda belirtilen kimselere tanıklıktan çekinme olanağı tanınmıştır"* şeklinde açıklanmıştır.

19. Ceza muhakemesinde mağdurun tanık olarak dinlenmesi hâlinde kendisini ya da kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda

bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaması Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinin gereğidir. Diğer bir ifadeyle maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında kamunun menfaati ile mağdurun menfaati karşı karşıya geldiğinde yasa koyucunun Anayasa'nın 38. maddesindeki güvencenin bir gereği olarak mağdur tanığın aile ilişkilerine üstünlük tanıdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca tanıklıktan çekinme Kanun'da bir zorunluluk olarak da düzenlenmemiştir. Tanıklıktan çekinme feragat edilebilir bir hak olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda tanıklıktan çekinme hakkına sahip olanların bu haklarından feragat ederek tanıklık edebilmelerinin önünde bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla tanık olarak dinlenen mağdurun tanıklık yapmaktan çekinmesi hakkıyla birlikte itiraz konusu kural dikkate alındığında, kuralın Anayasa'ya aykırı bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

20. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 36. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 5., 17., 21., 35. ve 41. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 26/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Esas Sayısı : 2018/84
Karar Sayısı : 2022/132
Karar Tarihi : 9/11/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 113 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 7/2/2018 tarihli ve 7090 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

- A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin,
- B. 3. maddesinin ve ekli (4) sayılı listenin,
- C. 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (5) sayılı listenin,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığını ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 1. maddesi şöyledir:

“Kamu personeline ilişkin tedbirler

MADDE 1 – (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler kamu

görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.

(2) Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; bunların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulur. Bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilir.

(3) Birinci fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanlar, varsa uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanmazlar ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanmazlar.”

2. 3. maddesi şöyledir:

“Rütbesi alınan emekli Türk Silahlı Kuvvetleri personeli

MADDE 3 – (1) Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan veya istifa eden subaylardan, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (4) sayılı listede yer alanların rütbeleri alınır ve emekli kimlikleri iptal edilir. Bu kişiler kamu görevine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler. Ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını

kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanmazlar. Bu kişilerin uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, pilot lisansları ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları iptal edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar.”

3. 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“MADDE 4- (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (5) sayılı listede yer alan kurum ve kuruluşlar kapatılmıştır.

(2) Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınır ve her türlü malvarlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir. Bunların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineye bir hak ve talepte bulunulamaz. Devre ilişkin işlemler ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

...

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin Yıldırım, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/5/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Hilmi Can TURAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 1. Maddesi ile Ekli (1) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

3. Kanun'un dava konusu 1. maddesinde, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca (MGK) devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kamu personeli hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiştir.

4. Maddenin (1) numaralı fıkrasında, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılacağı, bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmayacağı, haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği öngörülmüştür.

5. Maddenin (2) numaralı fıkrasında, (1) numaralı fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmeyecekleri, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri, bunların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisanslarının iptal edileceği, bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilecekleri, özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları, bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağı ve bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlarının iptal edileceği belirtilmiştir.

6. Maddenin (3) numaralı fıkrasında ise (1) numaralı fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanların varsa uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları hüküm altına alınmıştır.

7. Bu kapsamda Kanun'a ekli dava konusu (1) sayılı listeyle, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan 928 kişinin görevine *başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın* son verilmiştir.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

8. Dava dilekçesinde özetle;

- Kamu görevinden çıkarma tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin olağanüstü hâlden (OHAL) sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu, tedbire muhatap kişiler hakkında objektif, tarafsız ve şeffaf bir soruşturma süreci yürütülmediği, savunma hakkı tanınmadan kişilerin görevlerine son verildiği,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların hukukumuza ilk defa girdiği 22/7/2016 tarihinden önceki fiillere uygulanmasının yanında terör örgütü ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen, yapı oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL kanun hükmünde kararname (KHK) niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 yıllarında belirlediği içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Kişiler hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu, bireysel idari işlem niteliğindeki kamu görevinden çıkarma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kamu görevinden çıkarma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Kamu görevinden çıkarma işleminin kamu görevlilerinin diğer özlük işleri kapsamında olduğundan Anayasa'nın 128. maddesine göre münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiği, Anayasa'nın 130. maddesi uyarınca öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin yetkili organları dışında kalan makamlarca her ne surette olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmayacakları, bu yönüyle kuralların OHAL KHK'sı niteliği taşımadığı gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kanun şeklinde onaylanmasının Anayasa'nın mülga 121. maddesine aykırılık oluşturduğu,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufla bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gasbı niteliği taşıdığı,

- Bir kişinin terör örgütüne üye olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kamu görevinden çıkarılan kişilerin Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile isim ve kimlik bilgilerinin Resmî Gazete'de yayımlanmasının itibarlarını zedelediği, kamu görevinden çıkarma, ruhsat ve lisansların iptal edilmesi,

unvan ve sıfatların alınması tedbirlerinin kişilerin maaş ve sosyal güvenlik haklarında kayıplara sebebiyet verdiği, pasaportların iptal edilmesinin seyahat hürriyetini engellediği, bu kişilerin kamu görevine girmeleri ya da kamu hizmetinde çalışmaları, özel güvenlik şirketinin kurucusu ve ortağı olma imkânlarının ellerinden alınması suretiyle çalışma hak ve hürriyeti ile kamu hizmetine girme hakkına kısıtlama getirildiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbares

9. Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılacakları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresidir.

10. Dava konusu kural ile 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

11. Belirtilen kararda; üye ve mensup ibarelerinin Kanun'a ekli (1) sayılı listede adı geçen ve terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü üyesi veya mensubu olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek nitelikte olduğu, dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu

sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kuralın masumiyet karinesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 58). Kararda ayrıca Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dahi masumiyet karinesine aykırı işlem yapılamayacağını hükme bağlandığı belirtilmiştir.

12. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

13. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural; Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısmı ile (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ve/veya memuriyetleri..." İbaresinin ve Kanun'a Ekli (1) Sayılı Liste

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

15. Dava konusu kurallarda terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olup Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın kamu görevinden çıkarılacakları ve memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilere ayrıca tebligat yapılmayacağı ve haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği hükme bağlanmıştır. Kurallar kapsamında her bir kamu görevlisinin kanun hükmüyle görevine son verilmiş ve memuriyetleri alınmıştır.

16. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan

kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...ve/veya memuriyetleri...” ibaresi ve Kanun’a ekli (1) sayılı liste aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

17. Anılan kararda, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına olağan dönem için Anayasa’da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 63-90); kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa’nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir. Uygulanan tedbirin *kapsam ve yöntem açısından incelenmesi sonucunda* ise söz konusu örgütlerle irtibatlı ya da iltisaklı olan tüm kamu görevlileri hakkında tedbirlerin uygulanmasının millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amaçlarına ulaşma bakımından gerekli olduğu, ayrıca tedbirlerin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL’e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 91-129). Kararda ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 130-139).

18. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...ve/veya memuriyetleri...” ibaresi ve Kanun’a ekli (1) sayılı listenin Anayasa’ya

uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

19. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kurallarda öngörülen tedbirlerin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbirlere ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralların Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralların ayrıca Anayasa'nın 23., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe...alınır” Bölümü

20. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

21. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınacağını hükme bağlamaktadır.

22. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

23. Belirtilen kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleriyle veya devletin millî

güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla OHAL şartlarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınmasını düzenleyen kuralın özellikle tedbire karşı etkili idari ve yargısal yolların tesis edilmesiyle birlikte demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 148).

24. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır."* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

25. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." Bölümü

26. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

27. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha

kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilememelerini hükme bağlamaktadır.

28. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

29. Anılan kararda, millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemelerini, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini öngören ve kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getiren tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenebilmesi için Komisyona ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca tedbirin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi bir kısıtlama getirmediği, bu durumda kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 165, 166).

30. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

31. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." Bölümü

32. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

33. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

34. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "... bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

35. Söz konusu kararda 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "*Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.*" bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 174).

36. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

37. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan “Bunların silah ruhsatları, ...” İbaresini

38. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

39. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin -hangi sebeple edindiğine bakılmaksızın- her türlü silah ruhsatının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

40. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları, ...” ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

41. Anılan kararda 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca silah ile kamu güvenliği kavramları arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında silah edinilmesinde bireysel menfaatlere karşı toplumsal yararın öncelikli bir konumda olduğu, bu durumda demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbirin mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 191, 192).

42. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları, ..."* ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

43. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin *"... gemi adamlığına ilişkin belgeleri..."* Bölümü

44. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

45. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

46. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"... gemi adamlığına ilişkin belgeleri..."* bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

47. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelerin sağladığı birtakım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesine ilişkin tedbirin demokratik anayasal

düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 213-215).

48. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...*gemi adamlığına ilişkin belgeleri...*" bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

49. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... ve pilot lisansları iptal edilir..." Bölümü

50. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

51. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

52. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

53. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi

için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelere dayanılarak kamu güvenliği aleyhine birtakım faaliyetlerin önüne geçilmesini hedefleyen kuralın demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 229-231).

54. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... *ve pilot lisansları iptal edilir...*" bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

55. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ğ. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... *ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.*" Bölümü

56. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

57. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilmelerini hükme bağlamaktadır.

58. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... *ve bu kişiler oturdukları*

kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

59. Kararda, 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “... ve/veya memuriyetleri...” ibaresi ve Kanun’a ekli (1) sayılı listeye ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 237, 238).

60. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “... ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.” bölümünün Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

61. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

h. Kanun’un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Üçüncü Cümlesi

62. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

63. Kural, Kanun’a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

64. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

65. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca kişilerin özel güvenlik alanında gösterdiği faaliyetlerin kamu güvenliği ile doğrudan bir ilgisinin bulunduğu dikkate alındığında demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbirin çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 252-254).

66. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

67. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

1. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Dördüncü ve Beşinci Cümleleri

68. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

69. Kurallar, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişiler hakkında görev yaptıkları bakanlıklar ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağını, bu bildirim üzerine bu kişilerin pasaportlarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

70. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümleleri aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

71. Söz konusu kararda, kişilerin yurt dışına çıkma hürriyetine olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralın olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 256-267); OHAL koşullarında Kanun'a ekli listelerle kamu görevinden çıkarılarak pasaportları iptal edilen kişilerin söz konusu tedbire karşı başvurabilecekleri etkili bir denetim mekanizması öngörülmediğinden seyahat hürriyetine olağanüstü dönemde *durumun gerektirdiği ölçüyü* aşan bir sınırlama getirildiği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/81, K.2021/45 §§ 269-276).

72. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

73. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

i. Kanun'un 1. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrası

74. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

75. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin varsa uhdelerinde bulundurdıkları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

76. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrası aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

77. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır."* bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 281).

78. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

79. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 3. Maddesinin ve Ekli (4) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

80. Kanun'un dava konusu 3. maddesinde, Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, istifa eden veya başka bir sebeple ayrılan subaylardan terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenler hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiş; dava konusu ek (4) sayılı listede de haklarında tedbir uygulanan kişilerin isim ve soy isimlerine yer verilmiştir.

81. Maddenin birinci cümlesinde, madde kapsamında nitelikleri belirtilen TSK mensuplarından terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği öngörülmüştür.

82. Maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinde; rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen kişilerin kamu görevine yeniden kabul edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak kamuda görevlendirilemeyecekleri, uhdelerinde bulundurdıkları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları, uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin sona ermiş sayılacağı belirtilmiştir.

83. Maddenin beşinci ve altıncı cümlelerinde ise rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen kişilerin silah ruhsatlarının, pilot lisanslarının ve ilgili pasaport birimlerinde pasaportlarının iptal edileceği; bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları hüküm altına alınmıştır.

84. 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun 29. maddesinde TSK'daki subay rütbeleri asteğmen, teğmen, üsteğmen, yüzbaşı, binbaşı, yarbay, albay, tuğgeneral-tuğamiral, tümgeneral-

tümamiral, korgeneral-koramiral, orgeneral-oramiral, mareşal-büyükamiral olarak gösterilmiştir.

85. Kural kapsamında TSK'dan emekli olan on tuğgeneralin rütbeleri alınmış ve haklarında ilave tedbirler uygulanmıştır.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

86. Dava dilekçesinde özetle; kuralların Kanun'un 1. maddesi ile ekli (1) sayılı listeye yönelik gerekçelerle Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 3. Maddesinin Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin İncelenmesi

87. Kanun'un 3. maddesinin dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum, grup veya terör örgütlerine *üyeliği mensubiyeti veya* iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilip Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alanların rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural, cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresidir.

88. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup daha önce de belirtildiği üzere anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla masumiyet karinesini ihlal ettiği gerekçesiyle söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

89. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

90. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural; Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 3. Maddesinin Birinci Cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısmı ve Ekli (4) Sayılı Listenin İncelenmesi

91. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

92. Dava konusu kurallarda, TSK'dan çeşitli sebeplerle ayrılmış olup da terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (4) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği hükme bağlanmıştır.

93. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinde yer alan "...emekli polis kimlikleri, ..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı liste aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

94. Anılan kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile mücadele etmek amacıyla OHAL koşullarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre emekli emniyet teşkilatı personelinin rütbelerinin alınması ve emekli polis kimliğinin iptalini öngören kuralların OHAL'e neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde* bir sınırlama getirdiğinin söylenemeyeceği belirtilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, §§ 299-314).

95. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinde yer alan "...emekli polis kimlikleri, ..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler uygun olduğu ölçüde bu kurallar yönünden de geçerlidir.

96. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 3. Maddesinin İkinci Cümlesi

97. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

98. Kural; rütbeleri alınan, emekli kimlikleri iptal edilen ve Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin kamu görevine yeniden kabul edilmeyeceğini, doğrudan ya da dolaylı olarak kamuda görevlendirilemeyeceğini hükme bağlamaktadır.

99. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "*Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ...*" bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

100. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "*...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ...*" bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun

olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 318).

101. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

102. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 3. Maddesinin Üçüncü Cümlesi

103. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

104. Kural; rütbeleri alınan, emekli kimlikleri iptal edilen ve Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin uhdelelerinde bulundurdıkları mesleki unvan ve sıfatlarını kullanamayacağını, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacağını hükme bağlamaktadır.

105. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"...ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar."* bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

106. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasına ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural

yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 322).

107. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelерinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

108. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 3. Maddesinin Dördüncü Cümlesi

109. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

110. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin uhdelерinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerin sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

111. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

112. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...bunların uhdelерinde bulunan her türlü

mütevelli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır.” bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 326).

113. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 3. maddesinin üçüncü cümlesinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

114. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa’nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun’un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinde Yer Alan “Bunların silah ruhsatları, ...” İbaresini

115. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

116. Kural; rütbeleri alınan, emekli kimlikleri iptal edilen ve Kanun’a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin -hangi sebeple edindiğine bakılmaksızın- silah ruhsatlarının iptal edilmesini hükme bağlamaktadır.

117. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun’un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları, ...” ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

118. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları...” ibaresine

ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 330).

119. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "*Bunların silah ruhsatları, ...*" ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

120. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinin "...pilot lisansları ... iptal edilir." Bölümü

121. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

122. Kural; rütbeleri alınan, emekli kimlikleri iptal edilen ve Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

123. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

124. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 338).

125. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...*pilot lisansları*..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

126. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91. ve mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinin "... ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." İbares

127. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

128. Kural; rütbeleri alınan, emekli kimlikleri iptal edilen ve Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin pasaportlarının ilgili birim tarafından iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

129. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "... ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir.

130. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu ibare yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 342).

131. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin

dördüncü cümlesinde yer alan “... ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

132. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural; Anayasa’nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

ğ. Kanun’un 3. Maddesinin Altıncı Cümlesi

133. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

134. Kural; rütbeleri alınan, emekli kimlikleri iptal edilen ve Kanun’a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacağını hükme bağlamaktadır.

135. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun’un 3. maddesinin beşinci cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

136. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2018/81, K.2021/45, § 346).

137. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 3. maddesinin beşinci cümlesinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

138. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

C. Kanun'un 4. Maddesinin (1) ve (2) Numaralı Fıkraları ile Ekli (5) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

139. Dava dilekçesinde özetle,

- Kanun'a ekli listelerde sayılan dernekler ile basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasına ilişkin tedbirin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin OHAL'den sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların ilk kez 22/7/2016 tarihinde hukukumuzda girdiği hâlde bu tarihten önceki fiiller bakımından da esas alınmasının yanında terör örgütlerinin ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 2935 sayılı Kanun ile düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL KHK'sı niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 yıllarında belirlediği içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan dernek ve basın-yayın kuruluşlarının statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, sırf yargı denetimi dışına çıkarmak amacıyla bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gasbı niteliği taşıdığı,

- Bir kurum veya kuruluşun terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kurum ve kuruluşlar hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu ve ceza normlarının geçmişe yürümezliği ilkesinin ihlal edildiği, bireysel idari işlem niteliğindeki kapatma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte Komisyon kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kapatma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasından dolayı ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, süreli ve süresiz yayın hakkı ile basın araçlarının korunması haklarının ihlal edildiği, derneklerin kapatılmasının örgütlenme özgürlüğüne aykırı olduğu, kapatılan kuruluşların mal varlığının Hazineye devredilmesinin mülkiyet hakkını ve ayrıca müsadere yasasını ihlal ettiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı, 8., 9., 13., 15., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 4. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrası ile Ekli (5) Sayılı Liste

i. Kuralın Ekli (5) Sayılı Listede yer alan Dernekler Yönünden İncelenmesi

140. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

141. Dava konusu kuralda terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan üç derneğin kapatıldığı hüküm altına alınmıştır. Kural kapsamında yer alan her bir dernek kanun hükmüyle kapatılmış ve bunların faaliyetine son verilmiştir.

142. Derneklerin kapatılması bakımından dava konusu kural, 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmı ile aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

143. Anılan kararda, kuralda belli derneklere ilişkin öngörülen kapatma tedbirinin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla yönelik olarak bu dönemde uygulanıp hüküm ve sonuçlarını doğurduğu, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımadığından olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; kuralla sınırlama getirilen dernek kurma hürriyetinin OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, §§ 83-92).

Diğer yandan tedbirin her bir dernek yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu belirtilerek dernek kurma hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği, ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, §§ 93-114).

144. Dava konusu kuralda öngörülen derneklerin kapatılması tedbiri bakımından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

145. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda yer verilen derneklerin kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamıştır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 26., 28., 29., 30., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ii. Kuralın Ekli (5) Sayılı Listede Sayılan Basın-Yayın Kuruluşları Yönünden İncelenmesi

146. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

147. Dava konusu kuralla terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan iki gazete ve bir haber ajansı olmak üzere üç basın-yayın kuruluşu kapatılmıştır.

148. Dava konusu kural ile 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

149. Anılan kararda, kuralda belli kuruluşlara ilişkin öngörülen kapatma tedbirinin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla yönelik olarak bu dönemde uygulanıp hüküm ve sonuçlarını doğurduğu, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımadığından olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; kuralla sınırlama getirilen ifade ve basın özgürlüğünün OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, §§ 118-126). Diğer yandan anılan tedbirin uygulanmasının millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ile kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olmadığına söylenemeyeceği, bu kuruluşların toplumsal hayat içindeki *yönlendirici* rolünün kişilerdeki karşılığı gözönüne alındığında gereklilik arz etmediğinin de söylenemeyeceği ifade edilmiş; ayrıca tedbirin her bir kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun

denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu belirtilerek ifade ve basın özgürlüğüne *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmış, ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, §§ 127-139).

150. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

151. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 29., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda yer verilen basın-yayın kuruluşlarının kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir, cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 30., 33., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Kanun'un 4. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin “Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir.” Bölümü ile Üçüncü Cümlesi

152. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

153. Kurallar, Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan ekli (5) sayılı listede yer alan dernekler ile basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edilmesini, devre ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesini hükme bağlamaktadır.

154. Dava konusu kurallar ile 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir.” bölümü ile üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

155. Anılan kararda, kuralda öngörülen tedbirin OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulandığından kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği belirtilmiş; tedbirin her bir kurum ve kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kuralla mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, §§ 143-165).

156. Kararda ayrıca ekonomik değer taşıyan varlıkların Hazineye intikal etmesi tedbirinin bunların kullanımını kontrol etmek suretiyle kamusal hayata dönük güveni yeniden tesis ederek demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı, mal varlığının Hazineye devredilmesine ilişkin ilave tedbirlere karşı 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un geçici 4. maddesine göre yapılacak başvuru üzerine ilave tedbirlerin asıl tedbir olan kapatma tedbirinin zorunlu sonucu olup olmadığı veya kapatma tedbiri ile arasında bağlantı bulunup bulunmadığının yanı sıra OHAL'e neden olan şartlar yönünden de inceleneceği hususuna yer verilmiştir (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, §§ 166-168).

157. Diğer yandan suç teşkil eden faaliyetlerden biri ile ilişkilendirmeden bütün mal varlığının üzerindeki mülkiyetin ortadan kaldırılması ve bunların Hazineye devredilmesi sonucunu doğuran ilave tedbire ilişkin olarak idari ve yargısal başvuru yolları öngörülme suretiyle mülkiyeti kamuya geçirilen mal varlığının suçla bağlantısının bulunmadığına dair ileri sürülecek iddiaların inceleneceği ve bu yolla bireyselleştirmenin sağlandığı da gözönüne alındığında söz konusu tedbirin Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen genel müsadere cezası yasağına da aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, § 169).

158. Aynı kararda devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesine yönelik dava konusu düzenlemenin de söz konusu işlemlerin yürütülmesinden sorumlu muhatabın tespit edilmesine ilişkin olup olağanüstü şartlar kapsamında yöntemsel bir zorunluluğun yerine getirilmesi amacından kaynaklandığı, bu itibarla Anayasa'ya aykırı bir yönünün bulunmadığı belirtilmiştir (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, § 170).

159. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir."* bölümünün ve

üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

160. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kurallarla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 26., 28. 29., 30., 33., 36., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

c. Kanun'un 4. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin Kalan Kısmı ile İkinci Cümlesi

161. Dava konusu kurallarda, Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlara ait taşınmazların Hazine adına gerçekleştirilecek tapu tescil işleminin her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak yerine getirilmesi öngörülmüş; kapatılan söz konusu kurum ve kuruluşların her türlü borçlarından dolayı Hazineden hiçbir şekilde hak iddia edilemeyeceği ve talepte bulunulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

162. Dava konusu kurallar, 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi ve aynı fıkranın ikinci cümlesi ile aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

163. Söz konusu kararda, mülkiyet hakkına sınırlama getiren kuralların OHAL dönemi öncesinde taşınmazlar üzerinde tesis edilmiş kısıtlamalar ile taşınmaz yüklerini ve doğmuş borçları kapsayacak şekilde uygulanma imkânına sahip olması nedeniyle OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme getirmediğinden Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; bu kapsamda

OHAL ilanına neden olan olay ve olgularla ya da devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum, grup veya terör örgütleriyle bir bağlantısı olup olmadığına bakılmaksızın kuralda belirtilen taşınmazlar üzerinde hak sahipliği bulunanların veya borç ilişkisinin alacaklılarının hepsinin söz konusu hukuki ilişkilerden kaynaklanan hak ve yetkilerinin ortadan kaldırılmasının kamu yararı ile kişisel yarar arasındaki dengeyi bozmak suretiyle mülkiyet hakkının ölçüsüz biçimde sınırlandırılmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır (AYM, E.2018/78, K. 2022/114, §§ 173-183).

164. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresinin ve aynı fıkranın ikinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

165. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar; Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 15., 26., 28., 29. 30., 33., 36., 38., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

166. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

167. 7090 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin ve 3. maddesinin beşinci cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu cümlelere ve ibareye ilişkin iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

168. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların uygulanmasının telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına sebebiyet vereceği belirtilerek kuralların yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

7/2/2018 tarihli ve 7090 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresine,

2. 3. maddesinin birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresine,

3. 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinde yer alan "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresine,

b. İkinci cümlesine,

yönelik yürürlüğün durdurulması taleplerinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 1. 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine,

2. 3. maddesinin beşinci cümlesinde yer alan “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları ...” ibaresine,

yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu cümlelere ve ibareye ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

C. 1. 1. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin“...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci ve üçüncü cümlelerine,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerine,

c. (3) numaralı fıkrasına,

2. 3. maddesinin;

a. Birinci cümlesinin“...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerine,

b. Beşinci cümlesinin “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresi dışında kalan kısmı ile altıncı cümlesine,

3. 4. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasına,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin“...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi dışında kalan kısmı ile üçüncü cümlesine,

4. Ekli (1), (4) ve (5) sayılı listelerine,

yönelik iptal talepleri, 9/11/2022 tarihli, E.2018/84, K.2022/132 sayılı kararla reddedildiğinden bu fıkralara, cümlelere, kısımlara ve listelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

9/11/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI. HÜKÜM

7/2/2018 tarihli ve 7090 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin;

i. "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. İkinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 3. maddesinin;

1. Birinci cümlesinin;

a. “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. İkinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. Beşinci cümlesinin;

a. “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, iptal hükmünün, Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE’DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

4. Altıncı cümlesinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 4. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin;

i. “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ’in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. İkinci cümlesinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

c. Üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

Ç. Ekli (1), (4) ve (5) sayılı listelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

9/11/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 7090 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi dışında kalan kısmının ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

2. Dava konusu kurallar, kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınır ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edilmesini ve devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesini öngörmektedir.

3. Kapatılan kurum ve kuruluşların mülkiyet hakkını sınırlandırmanın ötesinde -herhangi bir suçla bağlantılı olup olmadığına veya suçta kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın- tüm mal varlığının mülkiyetinin kamuya geçirilmesini öngören kurallar, Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında mülkiyet üzerinde genel müsadere sonucunu doğuran bir tasarruf niteliğindedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik bu müdahale *durumun gerektirdiği ölçüyü* aşmaktadır. Bunun yanında Hazineye devredilen mal varlıklarının herhangi bir suçla bağlantılı olmadığı yönündeki iddiaları inceletme yönünden, 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 4. maddeyle öngörülen idari ve yargısal yolun yeterli güvenceleri sağladığını söylemek zordur (aynı doğrultuda muhalefet şerhlerimiz için bkz. AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 4-11; AYM, E.2018/82, K.2022/126, 26/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 4-6).

4. Diğer yandan dava konusu (2) numaralı fıkranın devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceğine dair üçüncü cümlesinin de uygulama kabiliyeti kalmayacağından 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptal edilmesi gerekir.

5. Açıklanan gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 15., 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğunu düşündüğümden aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Kanunun 4. maddesinin 2 numaralı fıkrasının birinci cümlesinin; iptaline karar verilen "...her tülü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi dışındaki (kalan) kısmının anayasaya aykırılık iddiası Mahkememiz çoğunluğu tarafından kabul edilmemiştir. Hükme konu ret kararına, benzer mahiyetteki kuralların incelendiği Mahkememizin 2018/78 E. sayılı dosyasında, kuralların genel müsadere niteliğinde düzenlenmesi dolayısıyla yazdığım karşıoyumdaki gerekçeler doğrultusunda iptal kararı verilmesi gerektiği görüşündeyim.

2. Öte yandan Kanunun 4. maddesinin 2 numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin anayasaya aykırılık iddiası çoğunluk tarafından kabul edilmemiştir. Aynı fıkranın birinci cümlesi hakkında belirttiğim iptal nedenleri karşısında, mal varlığının devrine ilişkin usule dair bu kural yönünden de iptal kararı verilmesi gerektiğini düşünmekteyim.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

E: 2018/78 sayılı dosyada belirttiğim gerekçelerle dava konusu kuralın iptal edilen ibare dışında kalan kısmının Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılık taşıdığı kanaatine ulaştığımdan, çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

7090 sayılı Kanunun 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesindeki "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi ile ikinci cümlesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline, birinci cümlelerin kalan kısmı ile üçüncü cümlesinin ise Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Red kararının gerekçesinde; söz konusu düzenlemeyle mülkiyet hakkına sınırlama getirilse de dava konusu kurallar açısından 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı belirtilerek kuralın Anayasanın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

İncelenen ve iptal talebi reddedilen kuralla, Kanunun 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınır ve her türlü malvarlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edileceği ve devire ilişkin işlemlerin ilgili bütün kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceği hükme bağlanmıştır.

Söz konusu kurala ilişkin Anayasaya uygunluk denetiminin Anayasanın 15. maddesi kapsamında yapılması isabetli olmakla birlikte, bu maddeye göre yapılan incelemede çoğunluğun ulaştığı sonuca daha önce benzer bir düzenlemeyle ilgili olarak verilen red kararına ilişkin karşıoy gerekçemde ayrıntılı olarak belirtilen sebeplerle katılmak mümkün değildir (bkz. yukarıda belirtilen karara ilişkin karşıoy gerekçem).

Bu sebeple, 4. maddenin incelenen (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasaya aykırı bulunmayan bölümünün de Anayasaya aykırı olduğu; son cümlesinin ise 6216 sayılı Kanunun 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red yönündeki görüşüne karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 7/2/2018 tarihli ve 7090 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak" kısmı hariç birinci cümlesi ile üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki çoğunluk kanaatine katılmamaktayım.

2. Dava konusu kanuni düzenlemeye benzer bir başka kuralla ilgili Mahkememiz çoğunluğunun ulaşmış olduğu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı biçimindeki kanaate, kuralın Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılıktan dolayı iptal edilmesi gerektiği gerekçesiyle katılmamıştım. "E. S.: 2018/78, K. S.: 2022/114, K. T.: 13/10/2022" künyeli bahse konu karara ilişkin yazmış olduğum karşıoyda sıralanan Anayasa'ya aykırılık gerekçeleri bu kural için de geçerlidir. Bu nedenle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki Mahkememiz çoğunluk kararına, bahse konu karşıoy yazısında sıraladığım gerekçelerle katılmamaktayım.

Üye

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Esas Sayısı : 2018/86
Karar Sayısı : 2022/133
Karar Tarihi : 9/11/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 114 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 8/2/2018 tarihli ve 7092 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

- A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin,
- B. 3. maddesinin ve ekli (3) sayılı listenin,
- C. 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (4) sayılı listenin,
- Ç. 5. maddesinin ve ekli (6) sayılı listenin,

Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

- 1. 1. maddesi şöyledir:

“Kamu personeline ilişkin tedbirler

MADDE 1- (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen

yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.

(2) Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; bunların uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulur. Bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilir.

(3) Birinci fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanlar, varsa uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar.”

2. 3. maddesi şöyledir:

“Rütbesi alınan emekli Türk Silahlı Kuvvetleri personeli

MADDE 3- (1) Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, istifa eden veya başka bir sebeple ayrılan subaylardan, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (3) sayılı listede yer alanların rütbeleri alınır ve emekli kimlikleri iptal

edilir. Bu kişiler kamu görevine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler. Ayrıca bunlar uhdelерinde taşınmış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar. Bu kişilerin uhdelерinde bulunan her türlü mütevellі heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, pilot lisansları ve ilgili pasaport birimlerinde pasaportları iptal edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar.”

3. 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“Kurum ve kuruluşlara ilişkin tedbirler

MADDE 4- (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (4) sayılı listede yer alan kurum ve kuruluşlar kapatılmıştır.

(2) Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırılar ile her türlü malvarlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir. Bunların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden veya Vakıflar Genel Müdürlüğünden bir hak ve talepte bulunulamaz. Devre ilişkin işlemler ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilir.

...”

4. 5. maddesi şöyledir:

“Yurtdışında öğrenim görenler

MADDE 5- (1) 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna tabi öğrencilerden, terör

örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan ve ekli (6) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkileri kesilmiştir. Bunlar hakkında 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 4 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır. Bunların bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemleri yapılmaz ve bunlar söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamazlar."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/5/2018 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Berrak YILMAZ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 1. Maddesi ile Ekli (1) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

3. Kanun'un dava konusu 1. maddesinde, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca (MGK) devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kamu personeli hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiştir.

4. Maddenin (1) numaralı fıkrasında, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarıldığı, bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmayacağı, haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği öngörülmüştür.

5. Maddenin (2) numaralı fıkrasında, (1) numaralı fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmeyecekleri, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri, bunların uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisanslarının iptal edileceği, bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilecekleri, özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları, bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağı ve bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlarının iptal edileceği belirtilmiştir.

6. Maddenin (3) numaralı fıkrasında ise (1) numaralı fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanların varsa uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları hüküm altına alınmıştır.

7. Bu kapsamda Kanun'a ekli dava konusu (1) sayılı listeyle, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan 2.756 kişinin görevine *başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın* son verilmiştir.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

8. Dava dilekçesinde özetle;

- Kamu görevinden çıkarma tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin olağanüstü hâlden (OHAL) sonra da

devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu, tedbire muhatap kişiler hakkında objektif, tarafsız ve şeffaf bir soruşturma süreci yürütölmediği, savunma hakkı tanınmadan kişilerin görevlerine son verildiği,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörölmez nitelikte olduğu, bu kavramların hukukumuzda ilk defa girdiği 22/7/2016 tarihinden önceki fiillere uygulanmasının yanında terör örgütlerinin ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen, yapı oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütölüdüğu, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçölü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurarlarda öngörölün hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL kanun hükmünde kararnamesi (KHK) niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 yıllarında belirlediği içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değeriendirilemeyeceği,

- Kişiler hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütölmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek bu kişilere yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu, bireysel idari işlem niteliğindeki kamu görevinden çıkarma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kamu görevinden çıkarma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Kamu görevinden çıkarma işlemi kamu görevlilerinin diğer özlük işleri kapsamında olduğundan bu işlemin Anayasa'nın 128. maddesine göre münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiği, Anayasa'nın 130. maddesi uyarınca öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin yetkili organları dışında kalan makamlarca her ne surette olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamayacakları, bu yönüyle kuralların OHAL KHK'sı

niteliği taşımadığı gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kanun şeklinde onaylanmasının Anayasa'nın mülga 121. maddesine aykırılık oluşturduğu,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gasbı niteliği taşıdığı,

- Bir kişinin terör örgütüne üye olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kamu görevinden çıkarılan kişilerin Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile isim ve kimlik bilgilerinin Resmî Gazete'de yayımlanmasının itibarlarını zedelediği, kamu görevinden çıkarma, ruhsat ve lisansların iptal edilmesi, unvan ve sıfatların alınması tedbirlerinin kişilerin maaş ve sosyal güvenlik haklarında kayıplara sebebiyet verdiği, pasaportların iptal edilmesinin seyahat hürriyetini engellediği, bu kişilerin kamu görevine girmeleri ya da kamu hizmetinde çalışmaları, özel güvenlik şirketinin kurucusu ve ortağı olma imkânlarının ellerinden alınması suretiyle çalışma hak ve hürriyeti ile kamu hizmetine girme hakkına kısıtlama getirildiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresini

9. Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde; devletin millî güvenliğine karşı faaliyette

bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum, grup veya terör örgütlerine üyeliği mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olup Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın kamu görevinden çıkarıldıkları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural, cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresidir.

10. Dava konusu kural ile 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

11. Belirtilen kararda; *üye* ve *mensup* ibarelerinin, Kanun'a ekli (1) sayılı listede adı geçen ve terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü *üyesi* veya *mensubu* olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek nitelikte olduğu, dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kuralın masumiyet karinesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır (bkz. § 58). Kararda ayrıca Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dahi masumiyet karinesine aykırı işlem yapılamayacağının hükme bağlandığı belirtilmiştir.

12. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

13. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural; Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısım ile (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ve/veya memuriyetleri..." İbaresinin ve Kanun'a Ekli (1) Sayılı Liste

14. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgili nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

15. Dava konusu kurallarda terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olup Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın kamu görevinden çıkarılacakları ve memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilere ayrıca tebligat yapılmayacağı ve haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği hükme bağlanmıştır. Kurallar kapsamında her bir kamu görevlisinin kanun hükmüyle görevine son verilmiş ve memuriyetleri alınmıştır.

16. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı liste aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

17. Anılan kararda, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 63-90); kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir. Uygulanan tedbirin *kapsam ve yöntem açısından incelenmesi sonucunda* ise söz konusu örgütlerle irtibatlı

ya da iltisaklı olan tüm kamu görevlileri hakkında tedbirlerin uygulanmasının millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amaçlarına ulaşma bakımından gerekli olduğu, ayrıca tedbirlerin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 91-129). Kararda ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 130-139).

18. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...*üyeliği, mensubiyeti veya...*" ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...*ve/veya memuriyetleri...*" ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

19. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kurallarda öngörülen tedbirlerin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbirlere ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralların Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralların ayrıca Anayasa'nın 23., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe...alınır” Bölümü

20. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

21. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınacağını hükme bağlamaktadır.

22. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

23. Belirtilen kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleriyle veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla OHAL şartlarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınmasını düzenleyen kuralın özellikle tedbire karşı etkili idari ve yargısal yolların tesis edilmesiyle birlikte demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. § 148).

24. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.” bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

25. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..." Bölümü

26. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

27. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerini hükme bağlamaktadır.

28. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

29. Anılan kararda, millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemelerini, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini öngören ve kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getiren tedbire ilişkin olarak, her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenebilmesi için Komisyona ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca tedbirin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi

bir kısıtlama getirmediği, bu durumda kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 165, 166).

30. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

31. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin "...bunların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." Bölümü

32. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

33. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

34. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "... bunların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye

kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır.” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

35. Söz konusu kararda 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *“Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.”* bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 174).

36. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *“...bunların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır.”* bölümünün Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

37. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa’nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun’un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan “Bunların silah ruhsatları,...” İbaresii

38. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

39. Kural, Kanun’a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin -hangi sebeple edindiğine bakılmaksızın- her türlü silah ruhsatının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

40. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları, ..."* ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

41. Anılan kararda 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak, her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca silah ile kamu güvenliği kavramları arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında silah edinilmesinde bireysel menfaatlere karşı toplumsal yararın öncelikli bir konumda olduğu, bu durumda demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbirin mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 191, 192).

42. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları, ..."* ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

43. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin *"...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..."* Bölümü

44. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

45. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

46. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... *gemi adamlığına ilişkin belgeleri...*" bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

47. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak, her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelerin sağladığı birtakım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesine ilişkin tedbirin demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 213-215).

48. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...*gemi adamlığına ilişkin belgeleri...*" bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

49. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "...ve pilot lisansları iptal edilir..." Bölümü

50. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

51. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

52. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

53. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak, her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelere dayanılarak kamu güvenliği aleyhine birtakım faaliyetlerin önüne geçilmesini hedefleyen kuralın demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 229-231).

54. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

55. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ğ. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "...ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." Bölümü

56. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

57. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeye kamu görevinden çıkarılan kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilmelerini hükme bağlamaktadır.

58. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

59. Kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı listeye ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. §§ 237, 238).

60. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

61. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

h. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Üçüncü Cümlesi

62. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

63. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

64. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

65. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca kişilerin özel güvenlik alanında gösterdiği faaliyetlerin kamu güvenliği ile doğrudan bir ilgisinin bulunduğu dikkate alındığında demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbirin çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 252-254).

66. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin

(2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

67. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

1. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Dördüncü ve Beşinci Cümleleri

68. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

69. Kurallar, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişiler hakkında görev yaptıkları bakanlıklar ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağını, bu bildirim üzerine bu kişilerin pasaportlarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

70. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümleleri aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

71. Söz konusu kararda, kişilerin yurt dışına çıkma hürriyetine olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralın olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 256-267); OHAL koşullarında Kanun'a ekli listelerle kamu görevinden çıkarılarak pasaportları iptal edilen kişilerin söz konusu tedbire karşı başvurabilecekleri etkili bir denetim mekanizması öngörülmediğinden seyahat hürriyetine olağanüstü

dönemde *durumun gerektirdiği ölçüyü aşan* bir sınırlama getirildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 269-276).

72. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

73. Açıklanan nedenlerle kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

i. Kanun'un 1. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrası

74. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

75. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin varsa uhdelerinde bulundurdıkları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

76. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrası aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

77. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "*Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır.*" bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 281).

78. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

79. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun'un 3. Maddesinin ve Ekli (3) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

80. Kanun'un dava konusu 3. maddesinde, Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, istifa eden veya başka bir sebeple ayrılan subaylardan terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenler hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiş; dava konusu ek (3) sayılı listede de haklarında tedbir uygulanan kişilerin isim ve soy isimlerine yer verilmiştir.

81. Maddenin birinci cümlesinde, madde kapsamında nitelikleri belirtilen TSK mensuplarından terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği öngörülmüştür.

82. Maddenin ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinde; rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen kişilerin kamu görevine

yeniden kabul edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak kamuda görevlendirilemeyecekleri, uhdelerinde bulundurdıkları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları; uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin sona ermiş sayılacağı belirtilmiştir.

83. Maddenin beşinci ve altıncı cümlelerinde ise rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen kişilerin silah ruhsatlarının, pilot lisanslarının ve ilgili pasaport birimlerinde pasaportlarının iptal edileceği; bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları hüküm altına alınmıştır.

84. 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun 29. maddesinde TSK'daki subay rütbeleri asteğmen, teğmen, üsteğmen, yüzbaşı, binbaşı, yarbay, albay, tuğgeneral – tuğamiral, tümgeneral – tümamiral, korgeneral – koramiral, orgeneral – oramiral, mareşal – büyükamiral olarak gösterilmiştir.

85. Kural kapsamında TSK'dan farklı nedenlerle ayrılan 1 teğmen, 2 üsteğmen, 3 yüzbaşı, 2 binbaşı, 8 albay, 6 general olmak üzere toplam 22 kişinin rütbeleri alınmış ve haklarında ilave tedbirler uygulanmıştır.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

86. Dava dilekçesinde özetle; kuralların Kanun'un 1. maddesi ile ekli (1) sayılı listeye yönelik gerekçelerle Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 3. Maddesinin Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresini

87. Kanun'un 3. maddesinin dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum, grup veya terör örgütlerine *üyeliği mensubiyeti veya iltisakı* yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilip Kanun'a ekli (3) sayılı

listede yer alanların rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural, cümlede yer alan “...*üyeliği, mensubiyeti veya...*” ibaresidir.

88. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...*üyeliği, mensubiyeti veya...*” ibaresi aynı içeriğe sahip olup daha önce de belirtildiği üzere anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla masumiyet karinesini ihlal ettiği gerekçesiyle söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

89. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...*üyeliği, mensubiyeti veya...*” ibaresinin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

90. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural; Anayasa’nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun’un 3. Maddesinin Birinci Cümlesinin “...*üyeliği, mensubiyeti veya...*” İbaresinin Dışında Kalan Kısım ve Ekli (3) Sayılı Liste

91. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

92. Dava konusu kurallarda, TSK’dan çeşitli sebeplerle ayrılmış olup da terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (3) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği hükme bağlanmıştır.

93. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun’un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinde yer alan “...*emekli polis kimlikleri, ...*” ibaresi

ve Kanun'a ekli (4) sayılı liste aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

94. Anılan kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre emekli emniyet teşkilatı personelinin rütbelerinin alınması ve emekli polis kimliğinin iptalini öngören kuralların olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde* bir sınırlama getirdiğinin söylenemeyeceği belirtilmiştir (bkz. §§ 299-314).

95. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinde yer alan "...emekli polis kimlikleri, ..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler uygun olduğu ölçüde bu kurallar yönünden de geçerlidir.

96. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 3. Maddesinin İkinci Cümlesi

97. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

98. Kural; rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen, Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan TSK personelinin kamu görevine yeniden kabul edilmeyeceğini, doğrudan ya da dolaylı olarak kamuda görevlendirilemeyeceğini hükme bağlamaktadır.

99. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

100. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..."* bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 318).

101. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

102. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 3. Maddesinin Üçüncü Cümlesi

103. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

104. Kural; rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen, Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan TSK personelinin uhdelelerinde bulundurdıkları mesleki unvan ve sıfatlarını kullanamayacağını, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacağını hükme bağlamaktadır.

105. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

106. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasına ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 322).

107. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

108. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 3. Maddesinin Dördüncü Cümlesi

109. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

110. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan TSK personelinin uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerin sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

111. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

112. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...*bunların uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır.*" bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 326).

113. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

114. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinde Yer Alan “Bunların silah ruhsatları...” İbaresini

115. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

116. Kural; rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen, Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan TSK personelinin -hangi sebeple edindiğine bakılmaksızın- silah ruhsatlarının iptal edilmesini hükme bağlamaktadır.

117. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları...” ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

118. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları...” ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 330).

119. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları...” ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

120. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinin "...pilot lisansları... iptal edilir." Bölümü

121. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

122. Kural; rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen, Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan TSK personelinin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

123. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

124. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 338).

125. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

126. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91. ve mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinde Yer Alan "...ve ilgili pasaport birimlerinince pasaportları..." İbaresini

127. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

128. Kural; rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen, Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan TSK personelinin pasaportlarının ilgili birim tarafından iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

129. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerinince pasaportları..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verilmiştir.

130. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu ibare yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 342).

131. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerinince pasaportları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

132. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural; Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

ğ. Kanun'un 3. Maddesinin Altıncı Cümlesi

133. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

134. Kural; rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen, Kanun'a ekli (3) sayılı listede yer alan TSK personelinin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacağını hükme bağlamaktadır.

135. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin beşinci cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

136. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 346).

137. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin beşinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

138. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

C. Kanun'un 4. Maddesinin (1) ve (2) Numaralı Fıkraları ile Ekli (4) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

139. Dava dilekçesinden özetle;

- Kanun'a ekli listelerde sayılan yedi dernek, yedi vakıf, iki gazete ve bir sağlık kuruluşunun kapatılmasına ilişkin tedbirin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin olağanüstü hâlden sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların ilk kez 22/7/2016 tarihinde hukukumuzda girdiği hâlde bu tarihten önceki fiiller bakımından da esas alınmasının yanında terör örgütlerinin ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 2935 sayılı Kanun ile düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL KHK'sı niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 yıllarında belirlediği içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan gazete, vakıf ve dernekler ile özel sağlık kuruluşlarının statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gasbı niteliği taşıdığı,

- Bir kurum veya kuruluşun terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kurum ve kuruluşlar hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu ve ceza normlarının geçmişe

yürümezliği ilkesinin ihlal edildiği, bireysel idari işlem niteliğindeki kapatma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte Komisyon kurulmuşsa da Komisyonun ve sonraki sürecin kapatma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasından dolayı ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, süreli ve süresiz yayın hakkı ile basın araçlarının korunması haklarının ihlal edildiği, derneklerin kapatılmasının örgütlenme özgürlüğüne, özel sağlık kuruluşlarının kapatılmasının ise teşebbüs kurma özgürlüğüne aykırı olduğu, kapatılan kurum ve kuruluşların mal varlığının Hazineye devredilmesinin mülkiyet hakkını ve ayrıca müsadere yasağını ihlal ettiği,

belirilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 48., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 4. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrası ile Ekli (4) Sayılı Liste

i. Kuralın Ekli (4) Sayılı Listede Sayılan Dernek ve Vakıflar Yönünden İncelenmesi

140. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

141. Dava konusu kuralda terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (4) sayılı listede yer alan yedi derneğin ve yedi vakfın kapatıldığı hüküm altına alınmıştır. Kural kapsamında yer alan her bir dernek ve vakıf kanun hükmüyle kapatılmış ve bunların faaliyetine son verilmiştir.

142. Derneklerin kapatılması bakımından dava konusu kural, 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair

Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmı ile aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

143. Anılan kararda, kuralda belli derneklere ilişkin öngörülen kapatma tedbirinin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla yönelik olarak bu dönemde uygulanıp hüküm ve sonuçlarını doğurduğu, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımadığından olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; kuralla sınırlama getirilen dernek kurma hürriyetinin OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir (bkz. §§ 83-92). Diğer yandan tedbirin her bir dernek yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu belirtilerek dernek kurma hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği, ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 93-114).

144. Dava konusu kuralda öngörülen derneklerin kapatılması tedbiri bakımından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

145. Diğer yandan Anayasa'nın 33. maddesinin son fıkrasında "*Bu madde hükümleri vakıflarla ilgili olarak da uygulanır.*" denilmiştir. Dolayısıyla dava konusu kuralda vakıflar bakımından öngörülen kapatma tedbirinin de Anayasa'nın 33. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Bu

bağlamda kuralla ekli (4) sayılı listede yer verilen vakıfların kapatılmasına ilişkin olarak öngörülen düzenleme bakımından da Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararında 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler aynen geçerlidir.

146. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda yer verilen derneklerin ve vakıfların kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamıştır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 26., 28., 29., 30., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ii. Kuralın Ekli (4) Sayılı Listede Sayılan Gazeteler Yönünden İncelenmesi

147. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

148. Dava konusu kuralla terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve Kanun'a ekli (4)

sayılı listede yer alan iki gazete kapatılmış ve bu gazetelerin faaliyetine son verilmiştir.

149. Dava konusu kural ile 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

150. Anılan kararda, kuralda belli kuruluşlara ilişkin öngörülen kapatma tedbirinin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacıyla yönelik olarak bu dönemde uygulanıp hüküm ve sonuçlarını doğurduğu, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımadığından olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; kuralla sınırlama getirilen ifade ve basın özgürlüğünün OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir (bkz. §§ 118-126). Diğer yandan anılan tedbirin uygulanmasının millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ile kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olmadığına söylenemeyeceği, bu kuruluşların toplumsal hayat içindeki *yönlendirici* rolünün kişilerdeki karşılığı gözönüne alındığında gereklilik arz etmediğinin de söylenemeyeceği ifade edilmiş; ayrıca tedbirin her bir kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu belirtilerek ifade ve basın özgürlüğüne *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmış, ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 127-139).

151. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

152. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 29., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda yer verilen basın-yayın kuruluşlarının kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir, cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 30., 33., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

iii. Kuralın Ekli (4) Sayılı Listede Sayılan Özel Sağlık Kuruluşu Yönünden İncelenmesi

153. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

154. Dava konusu kuralla terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan bir özel sağlık kuruluşunun kapatıldığı hüküm altına alınmıştır. Kural kapsamında söz konusu özel sağlık kuruluşu kanun hükmüyle kapatılmış ve bu kuruluşun faaliyetine son verilmiştir.

155. Dava konusu kural ile 8/3/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrada yer alan "...özel sağlık kuruluşları ..." ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/82, K.2022/126 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

156. Anılan kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY ve diğer terör örgütleriyle mücadele etmek amacıyla devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum, grup veya terör örgütlerine aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan özel sağlık kuruluşlarının olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre kapatılmasını düzenleyen kuralın OHAL'e neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından çalışma ve teşebbüs hürriyetine durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 97-111). Kararda ayrıca kuralın MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. § 112).

157. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7088 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...özel sağlık kuruluşları ..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

158. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40., 48., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda yer verilen özel sağlık kuruluşlarının kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında tedbir, cezalandırma

amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Kanun'un 4. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin *“Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırılar ile her türlü malvarlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına,... tescil edilir.” Bölümü ile Üçüncü Cümlesi*

159. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

160. Kurallar; Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan ve ekli (4) sayılı listede yer alan dernekler, vakıflar ve gazeteler ile özel sağlık kuruluşuna ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edilmesini, devre ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesini hükme bağlamaktadır.

161. Dava konusu kurallar ile 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *“Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir.”* bölümü ile üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve

E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

162. Anılan kararda, kuralda öngörülen tedbirin OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulandığından kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği belirtilmiş; tedbirin her bir kurum ve kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kuralla mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 143-165).

163. Kararda ayrıca ekonomik değer taşıyan varlıkların Hazineye intikal etmesi tedbirinin bunların kullanımını kontrol etmek suretiyle kamusal hayata dönük güveni yeniden tesis ederek demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı, mal varlığının Hazineye devredilmesine ilişkin ilave tedbirlere karşı 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un geçici 4. maddesine göre yapılacak başvuru üzerine ilave tedbirlerin asıl tedbir olan kapatma tedbirinin zorunlu sonucu olup olmadığı veya kapatma tedbiri ile arasında bağlantı bulunup bulunmadığının yanı sıra OHAL'e neden olan şartlar yönünden de inceleneceği hususuna yer verilmiştir (bkz. §§ 166-168).

164. Diğer yandan suç teşkil eden faaliyetlerden biri ile ilişkilendirmeden bütün mal varlığının üzerindeki mülkiyetin ortadan kaldırılması ve bunların Hazineye devredilmesi sonucunu doğuran ilave tedbire ilişkin olarak idari ve yargısal başvuru yolları öngörülme suretiyle mülkiyeti kamuya geçirilen mal varlığının suçla bağlantısının bulunmadığına dair ileri sürülecek iddiaların inceleneceği ve bu yolla bireyselleştirmenin sağlandığı da gözönüne alındığında söz konusu tedbirin Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen genel müsadere cezası yasağına da aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır (anılan kararda bkz. § 169).

165. Aynı kararda devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesine yönelik dava konusu düzenlemenin de söz konusu işlemlerin yürütülmesinden sorumlu muhatabın tespit edilmesine ilişkin olup olağanüstü şartlar kapsamında yönlemsel bir zorunluluğun yerine getirilmesi amacından kaynaklandığı, bu itibarla Anayasa'ya aykırı bir yönünün bulunmadığı belirtilmiştir (bkz. § 170).

166. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir."* bölümünün ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

167. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kurallarla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 26., 28. 29., 30., 33., 36., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

c. Kanun'un 4. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin Kalan Kısmı ile İkinci Cümlesi

168. Dava konusu kurallarda, Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlara ait taşınmazların Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına gerçekleşecek tapu tescil işleminin her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak yerine getirilmesi öngörülmüş; kapatılan söz konusu kurum ve kuruluşların her türlü borçlarından dolayı Hazinesinden veya Vakıflar Genel Müdürlüğünden hiçbir şekilde hak iddia edilemeyeceği ve talepte bulunulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

169. Dava konusu kurallar, 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi ve aynı fıkranın ikinci cümlesi ile aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

170. Söz konusu kararda, mülkiyet hakkına sınırlama getiren kuralların OHAL dönemi öncesinde taşınmazlar üzerinde tesis edilmiş kısıtlamalar ile taşınmaz yüklerini ve doğmuş borçları kapsayacak şekilde uygulanma imkânına sahip olması nedeniyle OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme getirmediğinden Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; bu kapsamda OHAL ilanına neden olan olay ve olgularla ya da devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum, grup veya terör örgütleriyle bir bağlantısı olup olmadığına bakılmaksızın kuralda belirtilen taşınmazlar üzerinde hak sahipliği bulunanların veya borç ilişkisinin alacaklılarının hepsinin söz konusu hukuki ilişkilerden kaynaklanan hak ve yetkilerinin ortadan kaldırılmasının kamu yararı ile kişisel yarar arasındaki dengeyi bozmak suretiyle mülkiyet hakkının ölçsüz biçimde sınırlandırılmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 173-183).

171. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresinin ve aynı fıkranın ikinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

172. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar; Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 15., 26., 28., 29. 30., 33., 36., 38., 48., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Ç. Kanun'un 5. Maddesinin ve Ekli (6) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

173. 7092 sayılı Kanun'un dava konusu 5. maddesinin birinci cümlesinde 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun'a tabi öğrencilerden terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (6) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkilerinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

174. Kuralda öngörülen öğrencilikle ilişkinin kesilmesi tedbiri kişinin yurt dışında devam eden eğitiminin sonlandırılmasına yol açmamakta, sadece yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen kişilerin 1416 sayılı Kanun uyarınca sahip olduğu statüyü sona erdirmekte ve devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânını ortadan kaldırmaktadır.

175. Dava konusu maddenin ikinci cümlesinde öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Anılan fıkralarda; devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum, grup veya terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanlar hakkında uygulanacak ilave tedbirler düzenlenmiştir.

176. Dava konusu maddenin üçüncü cümlesinde ise öğrencilikle ilişkisi kesilenlerin bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağı düzenlemesine yer verilmiştir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

177. Dava dilekçesinde özetle;

- Öğrencilikle ilişkinin kesilmesi tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin OHAL'den sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu OHAL'in gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen *aidiyet, iltisak ve irtibat* kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu tespitin hangi kriterlere göre ve nasıl yapıldığı hususlarının belirli olmadığı,

- Kuralın genel, soyut ve sürekli nitelikte değil sadece ekli (6) sayılı listede adı bulunan kişileri etkileyen bireysel nitelikte bir işlem olduğu, bu nedenle kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu gibi yürütme ve yargı fonksiyonlarının gasbı anlamına da geldiği,

- Kuralla OHAL'lerde dokunulamayacak haklar kapsamında olan suç ve cezaların kanunla konulması ilkesinin, ceza normlarının geçmişe yürümezliği ilkesinin ve masumiyet karinesinin ihlal edildiği, öğrencilik statüsüne son verilen ve diğer yaptırımlara tabi tutulan kişilerin yargı yoluna başvurma imkânı bulunmadığından mahkemeye erişim hakkının elinden alındığı,

- Kişinin resmî devlet burslu öğrenci statüsünün ortadan kaldırılması sebebiyle eğitimini tamamlayamamasının ve aldığı eğitime ilişkin denklik işlemlerinin yapılmamasının, akademik unvan ve derecesine bağlı haklardan yararlandırılmamasının eğitim hakkını ihlal ettiği,

- İlişği kesilenlerin isimlerinin ve bazı kimlik bilgilerinin Resmî Gazete'de yayımlanmasının maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı ile özel hayatın gizliliği ilkesine aykırı olduğu, burslarının kesilmesi, bazı ruhsat ve lisanslarının iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinde çalışamayacakları, bu şirketlerin kurucu ve ortağı olamayacakları hükmüne yer verildiğinden çalışma ve teşebbüs hürriyetinin, ayrıca kamu hizmetinde çalışmaları yasaklandığından kamu hizmetine girme hakkının ortadan kaldırıldığı,

belirtilerek kuralın Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Maddenin Birinci Cümlesi ile Kanun'a Ekli (6) Sayılı Liste

178. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

179. Kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (6) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkilerinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

180. Dava konusu kural ile 6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin birinci cümlesi benzer mahiyettedir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

181. Anılan kararda; kuralla eğitim ve öğretim hakkına sınırlama getirildiği, anılan hakkın OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığı ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da olmadığı belirtilmiştir (bkz. §§ 18-27).

182. Tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin eğitim hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmıştır (anılan kararda bkz. §§ 28-51).

183. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin

birinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

184. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili olarak Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 20., 36., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda öğrencilikle ilişkin kesilmesi tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında söz konusu tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Maddenin İkinci Cümlesi

185. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 35., 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

186. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olup ekli (6) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkileri kesilenler hakkında 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının uygulanması öngörülmüştür.

187. Kuralın atıfta bulunduğu 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, maddenin (1) numaralı fıkrası uyarınca görevine son

verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği, görevinden çıkarılanların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerin de sona ermiş sayılacağı ifade edilmiş; (3) numaralı fıkrasında da görevlerine son verilenlerin silah ruhsatlarının ve pilot lisanslarının iptal edileceği, oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edileceği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacağı hüküm altına alınmıştır.

188. Dava konusu kuralla 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci cümlesi aynı mahiyettedir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

189. Anılan kararda, öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında uygulanması öngörülen tedbirler ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan tedbirlerin aynı içerikte olduğu, Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedildiği, dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı, dava konusu kuralda öngörülen tedbirlerle aynı içerikte olan tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçelerin bu kural yönünden de geçerli olduğu belirtilmiştir (bkz. §§ 59, 60). Bu bağlamda 26/10/2022 tarihli söz konusu kararda 1416 sayılı Kanun kapsamındaki öğrencilik statüsü sona erdirilen kişiler için öngörülen ilave tedbirleri düzenleyen kuralların demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından ilgili bulunduğu temel hak ve hürriyetlere durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır (anılan kararda bkz. § 61).

190. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

191. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 36., 42., 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. Maddenin Üçüncü Cümlesi

192. Dava konusu kuralda, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (6) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkileri kesilenlerin bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacakları öngörülmüştür.

193. Dava konusu kuralla 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

194. Anılan kararda, kuralın OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulandığından Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği belirtilmiş, söz konusu tedbirin millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amacına hizmet etmediği görüldüğünden kuralda meşru bir amacın bulunmadığı, kuralla öngörülen tedbirin yukarıda sayılan amaçlara ulaşma bakımından gereklilik unsurunu sağlamadığı ve *durumun gerektirdiği ölçünün* ötesinde bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 79-85).

195. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

196. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural; Anayasa'nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 35., 36., 40., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

197. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırılabileceği belirtilmektedir.

198. 7092 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin ve 3. maddesinin beşinci cümlesinde yer alan "*...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...*" ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu cümlelere ve ibareye ilişkin iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

199. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralların uygulanmaları hâlinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

8/2/2018 tarihli ve 7092 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1. 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresine,

2. 3. maddesinin birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresine,

3. 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinde yer alan "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresine,

b. İkinci cümlesine,

4. 5. maddesinin üçüncü cümlesine,

yönelik yürürlüğün durdurulması taleplerinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 1. 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine,

2. 3. maddesinin beşinci cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerinde pasaportları..." ibaresine,

yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu cümlelere ve ibareye ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

C. 1. 1. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci ve üçüncü cümlelerine,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerine,

c. (3) numaralı fıkrasına,

2. 3. maddesinin;

a. Birinci cümlesinin “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmına,

b. İkinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerine,

c. Beşinci cümlesinin “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresi dışında kalan kısmına,

ç. Altıncı cümlesine,

3. 4. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasına,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi dışında kalan kısmı ile üçüncü cümlesine,

4. 5. maddesinin birinci ve ikinci cümlelerine,

5. Ekli (1), (3), (4) ve (6) sayılı listelerine,

yönelik iptal talepleri, 9/11/2022 tarihli, E.2018/86, K.2022/133 sayılı kararlar reddedildiğinden bu fıkralara, cümlelere, kısımlara ve listelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

9/11/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI. HÜKÜM

8/2/2018 tarihli ve 7092 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’un;

A. 1. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin;

i. “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. İkinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin, Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince KARARIN RESMÎ GAZETE’DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. (3) numaralı fıkrasının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 3. maddesinin;

1. Birinci cümlesinin;

a. “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresinin Anayasa’ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. İkinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. Beşinci cümlesinin;

a. "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

4. Altıncı cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 4. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin;

i. "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. İkinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

c. Üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

Ç. 5. maddesinin;

1. Birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. Ekli (1), (3), (4) ve (6) sayılı listelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

9/11/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 8/2/2018 tarihli ve 7092 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi dışında kalan kısmının ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

2. Dava konusu kurallar, kapatılan (ekli (4) sayılı listede yer alan) kurum ve kuruluşlara ait olan taşınır ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrakın ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edilmesini öngörmektedir.

3. Anayasa Mahkemesinin benzer kuralları incelediği 2022/114 ve 2022/126 sayılı kararlarına yazdığım karşıoylarda belirtilen gerekçeler dava konusu kuralların iptali için de geçerlidir (bkz. AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 4-11; AYM, E.2018/82, K.2022/126, 26/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 4-6).

4. Kurallar, kapatılan kuruluşların mülkiyet hakkını sınırlandırmanın ötesinde, herhangi bir suçla bağlantılı olup olmadığına veya suçta kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın tüm mal varlığının mülkiyetinin kamuya geçirilmesini öngörmektedir. Bu haliyle düzenleme Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında mülkiyet üzerinde genel müsadere sonucunu doğuran bir tasarruf niteliğindedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik bu müdahale *durumun gerektirdiği ölçüyü* aşmaktadır (aynı doğrultuda bkz. AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, § 8).

5. Bunun yanında Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne devredilen mal varlıklarının herhangi bir suçla bağlantılı olmadığı yönündeki iddiaları inceletme yönünden, 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 4. maddeyle öngörülen idari ve yargısal yolun yeterli güvenceleri sağladığını söylemek zordur (bkz. AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 9-10).

6. Diğer yandan dava konusu (2) numaralı fıkranın devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceğine dair üçüncü cümlesinin de uygulama kabiliyeti kalmayacağından 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptal edilmesi gerekir.

7. Açıklanan gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 15., 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğunu düşündüğümden aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

Karşioy 4. maddenin 2. fıkrasının iptal edilmeyen kısmı hakkındadır. Kural ile birinci fıkra gereği kapatılan kurum ve kuruluşların her türlü malvarlığı, alacak ve hakları, belge ve evraklarının Hazine'ye veya Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı hükme bağlanmaktadır. Birinci cümledeki "her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak" ibaresi ile 2. cümlesinin iptaline karar verilmiş ise de fıkranın hak ve alacakların ve malvarlığının Hazine'ye bedelsiz devrine ve bunlar hakkındaki işlemlerin devamına yönelik yetkilendirmeyi kapsayan kalan kısımları yönünden ise genel müsadere yasağına aykırılık gibi Anayasa'ya aykırılık nedenleri söz konusudur. Benzer bir düzenleme AYM'nin 2018/78 E. sayılı dosyasında da iptal istemine konu olmuş ve tarafımca incelenen kuralın iptal edilmesi gerektiğine ilişkin karşıoy yazılmıştır. Sözünü ettiğim karşıoydaki gerekçelerle bu dosyada incelenen anılan kuralın da iptal edilmesi gerektiği görüşündeyim.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

E: 2018/78 sayılı dosyada belirttiğim gerekçelerle dava konusu kuralın iptal edilen ibare dışında kalan kısmının Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılık taşıdığı kanaatine ulaştığımdan, çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

7092 sayılı Kanunun 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesindeki "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi ile ikinci cümlesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline, birinci cümlelerin kalan kısmı ile üçüncü cümlesinin ise Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Red kararının gerekçesinde; söz konusu düzenlemeyle mülkiyet hakkına sınırlama getirilse de dava konusu kurallar açısından 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı belirtilerek kuralların Anayasanın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı olmadığı belirtilmiştir.

İncelenen ve iptal talebi reddedilen kuralla, Kanunun 4. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınır ve her türlü malvarlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın ilgisine göre Hazineye veya Vakıflar Genel Müdürlüğüne bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine veya Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edileceği ve devire ilişkin işlemlerin ilgili bütün kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceği hükme bağlanmıştır.

Söz konusu kurala ilişkin Anayasaya uygunluk denetiminin Anayasanın 15. maddesi kapsamında yapılması isabetli olmakla birlikte, bu maddeye göre yapılan incelemede çoğunluğun ulaştığı sonuca daha önce

benzer bir düzenlemeyle ilgili olarak verilen red kararına ilişkin karşıoy gerekçemde ayrıntılı olarak belirtilen sebeplerle katılmak mümkün değildir (bkz. yukarıda belirtilen karara ilişkin karşıoy gerekçem).

Bu sebeple, 4. maddenin incelenen (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasaya aykırı bulunmayan bölümünün de Anayasaya aykırı olduğu; son cümlesinin ise 6216 sayılı Kanunun 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red yönündeki görüşüne karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunun 8/2/2018 tarihli ve 7092 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi hariç birinci cümlesinin ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki çoğunluk kanaatine katılmamaktayım.

2. Dava konusu kanuni düzenlemeye benzer bir başka kuralla ilgili Mahkememiz çoğunluğunun ulaşmış olduğu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı biçimindeki kanaate, kuralın Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılıktan dolayı iptal edilmesi gerektiği gerekçesiyle katılmamıştım. "E. S.: 2018/78, K. S.: 2022/114, K. T.: 13/10/2022" künyeli bahse konu karara ilişkin yazmış olduğum karşıoyda sıralanan Anayasa'ya aykırılık gerekçeleri bu kural için de geçerlidir. Bu nedenle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki Mahkememiz çoğunluk kararına, bahse konu karşıoy yazısında sıraladığım gerekçelerle katılmamaktayım.

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Esas Sayısı : 2018/164

Karar Sayısı : 2022/134

Karar Tarihi : 9/11/2022

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL ve Engin ÖZKOÇ ile birlikte 137 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 31/10/2018 tarihli ve 7150 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

- A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin,
- B. 3. maddesinin ve ekli (4) sayılı listenin,
- C. 4. maddesinin ve ekli (5) sayılı listenin,
- Ç. 5. maddesinin ve ekli (6) sayılı listenin,
- D. 6. maddesinin ve ekli (7) sayılı listenin,
- E. 7. maddesinin ve ekli (8) sayılı listenin,

yok hükmünde olduklarına, yok hükmünde olduklarının kabul edilmemesi hâlinde Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen;

- 1. 1. maddesi şöyledir:

“Kamu personeline ilişkin tedbirler

MADDE 1- (1) *Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve ekli (1) sayılı listede yer alan kişiler kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılmıştır. Bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmaz. Haklarında ayrıca özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edilir.*

(2) *Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetleri alınır ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; bunların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhal bildirimde bulunulur. Bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlar iptal edilir.*

(3) *Birinci fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanlar, varsa uhdelelerinde taşınmış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar.”*

2. 3. maddesi şöyledir:

“Rütbesi alınan Türk Silahlı Kuvvetleri personeli

MADDE 3- (1) *Türk Silahlı Kuvvetlerinden emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, istifa eden veya başka bir sebeple ayrılanlardan, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut*

bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (4) sayılı listede yer alanların rütbeleri alınır ve emekli kimlikleri iptal edilir. Bu kişiler kamu görevine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler. Ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar. Bu kişilerin uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, pilot lisansları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları iptal edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar.”

3. 4. maddesi şöyledir:

“Rütbesi alınan Emniyet Teşkilatı personeli

MADDE 4- (1) 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanununun 55 inci maddesinin ondokuzuncu ve yirminci fıkraları ile geçici 27 nci maddesi uyarınca resen emekliye sevk edilenler, kendi isteğiyle emekli olanlar veya Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü hükümlerine göre meslekten veya Devlet memurluğundan çıkarılanlar ile müstafi sayılanlardan terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (5) sayılı listede yer alanların rütbeleri alınır. Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar. Bu kişilerin uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, emekli polis kimlikleri, gemi adamlığına ilişkin belgeleri, pilot lisansları ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları iptal edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar.”

4. 5. maddesi şöyledir:

“Rütbesi alınan Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatı personeli

MADDE 5- (1) Jandarma Genel Komutanlığından resen emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, ilişkisi kesilen, sözleşmesi feshedilen, istifa eden, müstafi veya çekilmiş sayılan, 31/1/2013 tarihli ve 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununa göre Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilerek Jandarma Genel Komutanlığından çıkarılan, 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile 31/1/2018 tarihli ve 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun hükümlerine göre, Devlet memurluğundan veya meslekten çıkarılan subay, astsubay ve uzman jandarma ile 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununun geçici 32 nci maddesi kapsamında haklarında işlem tesis edilenlerden; terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (6) sayılı listede yer alanların rütbeleri alınır ve emekli kimlikleri iptal edilir. Bu kişiler kamu görevine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler. Ayrıca bunlar uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar. Bu kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır. Bunların silah ruhsatları, pilot lisansları, ilgili pasaport birimlerinde pasaportları iptal edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar. Bu kişilerden, çeşitli sebeplerle halen kamu konutlarında oturanlar on beş gün içinde tahliye edilir.”

5. 6. maddesi şöyledir:

“Yurt dışında öğrenim görenler

MADDE 6- (1) 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna tabi öğrencilerden, terör

örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (7) sayılı listede yer alan kişinin öğrencilikle ilişkisi kesilmiştir. Bu kişi hakkında 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır. Bu kişinin bu kapsamda gördüğü eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemleri yapılmaz ve bu kişi söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamaz.”

6. 7. maddesi şöyledir:

“Kurum ve kuruluşlara ilişkin tedbirler

MADDE 7- (1) Terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (8) sayılı listede yer alan kurum ve kuruluşlar kapatılmıştır.

(2) Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırılar ile her türlü malvarlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak tescil edilir. Bunların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden bir hak ve talepte bulunulamaz. Devre ilişkin işlemler ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Recep KÖMÜRCÜ, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/1/2019 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik

bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör İsmail Emrah PERDECİOĞLU tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un Yok Hükmünde Olduğunun Tespiti Talebinin İncelenmesi

3. Dava dilekçesinde özetle, dava konusu kuralların da yer aldığı Kanun'un olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesinin (OHAL KHK'sı) onaylanmasından ibaret olduğu, bununla birlikte KHK'nın onaylanması için Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün öngördüğü otuz günlük süreye uyulmadığından Kanun'un yürürlükten kalkmış olan bir KHK'yi onayladığı, diğer yandan KHK'nın 4/6/2018 tarihli Bakanlar Kurulu toplantısında kararlaştırıldığı, yayım tarihinin ise 8/7/2018 olduğu gözetildiğinde kendilerine yaptırım uygulanan kişiler ile kurum ve kuruluşların isimlerinin yer aldığı ekli listelerin KHK'ya sonradan eklendiğinin anlaşıldığı, Kanun'un OHAL'in sona erdiği 18/7/2018 tarihinden sonra kabul edildiği belirtilerek Kanun'un 1., 3., 4., 5., 6. ve 7. maddeleri ile ekli (1), (4), (5), (6), (7) ve (8) sayılı listelerinin Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ve öncelikle yokluğunun tespitine karar verilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

4. Anayasa'nın 87. maddesinde kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) görev ve yetkileri arasında sayılmış; 89. maddesinde de Cumhurbaşkanının TBMM'ce kabul edilen kanunları on beş gün içinde yayımlayacağı, yayımlanmasını uygun bulmadığı kanunları ise bir daha görüşülmek üzere aynı süre içinde TBMM'ye geri göndereceği belirtilmiştir.

5. Kanun tasarı ve tekliflerinin TBMM’de görüşülerek kabul edilmesi, söz konusu tasarı veya teklifin kanunlaşması sonucunu doğurmakta; bir başka deyişle TBMM’nin tasarı ve teklifin kabulü yönündeki iradesi, kanunun varlık kazanması için gerekli ve yeterli bulunmaktadır. Cumhurbaşkanının bir kanunu yayımlaması, TBMM’nin bu yöndeki kabulü ile vücut bulan kanuna yeniden varlık sağlamadığı gibi bir daha görüşülmek üzere TBMM’ye geri göndermesi de kanunun varlığını ortadan kaldırmamaktadır. Belirtilen nedenle Cumhurbaşkanının kanunu yayımlama iradesi ve kanunun Resmî Gazete’de yayımlanması, kanunun aleniyet kazanması ve yürürlüğe girmesi bakımından önem taşımaktadır.

6. Bir normun yokluğu, hukuk dünyasında hiç doğmamış olduğunun ifadesidir. Normun varlığı ise o normun yürürlüğe girmesine ve uygulanmasına bağlı bulunmamaktadır. *Varlık, yürürlük ve uygulanma* kavramları birbirinden farklı olup *varlık*, bir normun hukuk âleminde vücut bulmasını ifade etmektedir. Kanunlar bakımından yokluk, parlamento iradesinin bulunmaması gibi durumlarda, başka bir ifadeyle bir normun varlığının zorunlu koşulları bulunmadığı takdirde söz konusu olabilecektir.

7. Yokluktan farklı olan hukuka aykırılık hâli ise hukuk âleminde var olan normun, hukukun öngördüğü usul ve esaslar çerçevesinde çıkarılmaması anlamını taşımaktadır. Hukuka aykırılık hâli ne kadar ağır ve açık olursa olsun bir normun hukuka aykırı olması, zorunlu koşullarının bulunması suretiyle var olan o normun yokluğu sonucunu doğurmaz. Bu nedenle kanunların veya kanun hükümlerinin Anayasa’ya uygunluk denetimi kapsamında incelenmesi gereken hususlarda Anayasa’ya aykırılığının tespiti, ilgili kanun veya kanun hükümlerinin yokluğunu değil iptalini gerekli kılar (AYM, E.2018/59, K.2018/60, 31/05/2018, § 7).

8. Dava dilekçesinde Kanun’un Anayasa’ya aykırılığı yolunda ileri sürülen hususlar ile Kanun’da yer alan düzenlemelerin niteliği, Kanun’un varlık kazanmasını imkânsız kılan hâller kapsamına girmediğinden, söz konusu kuralların Anayasa’ya uygunluk denetimi kapsamında incelenmesini ve bu inceleme neticesinde varılacak sonuca göre ilgili kuralın iptalini ya da iptal talebinin reddini gerekli kılmaktadır.

9. Açıklanan nedenlerle, dava konusu kuralların yok hükmünde olduklarının tespiti talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Kadir ÖZKAYA ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu sonuca farklı gerekçeyle katılmışlardır.

B. Kanun'un 1. Maddesi ile Ekli (1) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

10. Kanun'un dava konusu 1. maddesinde, terör örgütlerine veya Millî Güvenlik Kurulunca (MGK) devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kamu personeli hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiştir.

11. Maddenin (1) numaralı fıkrasında, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan ve Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarıldığı, bu kişilere ayrıca herhangi bir tebligat yapılmayacağı, haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği öngörülmüştür.

12. Maddenin (2) numaralı fıkrasında, (1) numaralı fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ve/veya memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmeyecekleri, bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri, bunların uhdelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, bunların silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisanslarının iptal edileceği, bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilecekleri, özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları, bu kişiler hakkında bakanlıkları ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağı ve bu bildirim üzerine pasaport birimlerince pasaportlarının iptal edileceği belirtilmiştir.

13. Maddenin (3) numaralı fıkrasında ise (1) numaralı fıkra kapsamında kamu görevinden çıkarılanların varsa uhdelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri

meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları hüküm altına alınmıştır.

14. Bu kapsamda Kanun'a ekli dava konusu (1) sayılı listeyle, çeşitli kamu kurumlarında çalışan 18.626 kişinin görevine *başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın* son verilmiştir.

2. İptal Taleplerinin Gerekçesi

15. Dava dilekçesinde özetle;

- Kamu görevinden çıkarma tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin OHAL'den sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu, tedbire muhatap kişiler hakkında objektif, tarafsız ve şeffaf bir soruşturma süreci yürütülmediği, savunma hakkı tanınmadan kişilerin görevlerine son verildiği,

- Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların hukukumuza ilk defa girdiği 22/7/2016 tarihinden önceki fiillere uygulanmasının yanında terör örgütü ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen, yapı oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu ile düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL KHK'sı niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 tarihli içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Kişiler hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın

15. maddesinde OHAL’lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu, bireysel idari işlem niteliğindeki kamu görevinden çıkarma işleminin doğrudan OHAL KHK’sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte OHAL İşlemleri İnceleme Komisyonu (Komisyon) kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kamu görevinden çıkarma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Kamu görevinden çıkarma işleminin kamu görevlilerinin diğer özlük işleri kapsamında olduğundan Anayasa’nın 128. maddesine göre münhasıran kanunla düzenlenmesi gerektiği, Anayasa’nın 130. maddesi uyarınca öğretim elemanlarının Yükseköğretim Kurulu ve üniversitelerin yetkili organları dışında kalan makamlarca her ne surette olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılamayacakları, bu yönüyle kuralların OHAL KHK’sı niteliği taşımadığı gibi TBMM tarafından kanun şeklinde onaylanmasının Anayasa’nın mülga 121. maddesine aykırılık oluşturduğu,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun’a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, sırf yargı denetimi dışına çıkarmak amacıyla bireysel işlemlerin OHAL KHK’sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gaspı niteliği taşıdığı,

- Bir kişinin terör örgütüne üye olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kamu görevinden çıkarılan kişilerin Kanun’a ekli (1) sayılı liste ile isim ve kimlik bilgilerinin Resmî Gazete’de yayımlanmasının itibarlarını zedelediği, kamu görevinden çıkarma, ruhsat ve lisansların iptal edilmesi, unvan ve sıfatların alınması tedbirlerinin kişilerin maaş ve sosyal güvenlik haklarında kayıplara sebebiyet verdiği, pasaportların iptal edilmesinin seyahat hürriyetini engellediği, bu kişilerin kamu görevine girmeleri ya da

kamu hizmetinde çalışmaları, özel güvenlik şirketinin kurucusu ve ortağı olma imkânlarının ellerinden alınması suretiyle çalışma hak ve hürriyeti ile kamu hizmetine girme hakkına kısıtlama getirildiği,

belirtilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresini

16. Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın kamu görevinden çıkarıldıkları hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresidir.

17. Dava konusu kural ile 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

18. Belirtilen kararda, *üye* ve *mensup* ibarelerinin, Kanun'a ekli (1) sayılı listede adı geçen ve terör örgütü üyeliği suçundan ceza soruşturması veya kovuşturmasına maruz kalan ancak haklarındaki süreç tamamlanıp suçlu olduklarına dair kesin hüküm tesis edilmeyen kişilerin terör örgütü *üyesi* veya *mensubu* olarak nitelendirilmelerine sebebiyet verebilecek nitelikte olduğu, dolayısıyla kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü olmadan kişilerin suçlu sayılmasına neden olabilecek ifadeler içeren kuralın masumiyet karinesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır (bkz. § 58). Kararda ayrıca Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dahi masumiyet karinesine aykırı işlem yapılamayacağının hükme bağlandığı belirtilmiştir.

19. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

20. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısım ile (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...ve/veya memuriyetleri..." İbaresinin ve Kanun'a Ekli (1) Sayılı Liste

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallara ilgisiz nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

22. Dava konusu kurallarda terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan Kanun'a ekli (1) sayılı listede yer alan kişilerin kamu görevinden başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın çıkarılacakları ve memuriyetlerinin alınacağı, bu kişilere ayrıca tebligat yapılmayacağı ve haklarında özel kanun hükümlerine göre işlem tesis edileceği hükme bağlanmıştır. Kurallar kapsamında her bir kamu görevlisinin kanun hükmüyle görevine son verilmiş ve memuriyetleri alınmıştır.

23. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı liste aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

24. Anılan kararda, kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına olağan dönem için Anayasa’da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 63-90); kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkının OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa’nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir. Uygulanan tedbirin *kapsam ve yöntem açısından incelenmesi sonucunda* ise söz konusu örgütlerle irtibatlı ya da iltisaklı olan tüm kamu görevlileri hakkında tedbirlerin uygulanmasının millî güvenlik ve kamu düzeninin korunması, kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amaçlarına ulaşma bakımından gerekli olduğu, ayrıca tedbirlerin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL’e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 91-129). Kararda ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 130-139).

25. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...ve/veya memuriyetleri...” ibaresi ve Kanun’a ekli (1) sayılı listenin Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

26. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa’nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık

iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kurallarda öngörülen tedbirlerin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbirlere ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralların Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralların ayrıca Anayasa'nın 23., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır” Bölümü

27. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

28. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınacağını hükme bağlamaktadır.

29. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkûmiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır” bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

30. Belirtilen kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla OHAL şartlarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin rütbelerinin alınmasını düzenleyen kuralın, özellikle tedbire karşı etkili idari ve yargısal yolların tesis edilmesiyle birlikte demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. § 148).

31. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır"* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

32. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 70. 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin *"...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..."* Bölümü

33. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

34. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden alınmamalarını ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilmemelerini hükme bağlamaktadır.

35. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..."* bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

36. Anılan kararda, millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmemelerini ve bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemelerini öngören ve kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getiren tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenebilmesi için Komisyona ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca tedbirin devletin kamu otoritesiyle bağlantılı olmayan özel sektör alanında istihdam edilme imkânını ortadan kaldıracak herhangi bir kısıtlama getirmediği, bu durumda kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlama bakımından kamu hizmetine girme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 165,166).

37. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler; ..."* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

38. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin *"... bunların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır."* Bölümü

39. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

40. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin uhdellerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

41. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "... bunların uhdellerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

42. Söz konusu kararda 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır." bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 174).

43. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "... bunların uhdellerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

44. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinde Yer Alan “Bunların silah ruhsatları, ...” İbaresİ

45. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

46. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın her türlü silah ruhsatının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

47. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları, ...” ibaresi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

48. Anılan kararda 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyile kamu görevinden çıkarılan kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca silah ile kamu güvenliği kavramları arasındaki yakın ilişki dikkate alındığında silah edinilmesinde bireysel menfaatlere karşı toplumsal yararın öncelikli bir konumda olduğu, bu durumda demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin silah ruhsatlarının iptal edilmesini öngören tedbirin mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 191, 192).

49. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları, ...” ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

50. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın

15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." Bölümü

51. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

52. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

53. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

54. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin gemi adamı belgelerinin iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelerin sağladığı birtakım avantajların kamu güvenliği aleyhine kullanılmasının önüne geçilmesine ilişkin tedbirin demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 213-215).

55. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

56. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... ve pilot lisansları iptal edilir..." Bölümü

57. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

58. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

59. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

60. Kararda, 7086 sayılı Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin pilot lisanslarının iptal edilmesini öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca bu belgelere dayanılarak kamu güvenliği aleyhine birtakım faaliyetlerin önüne geçilmesini hedefleyen kuralın demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 229-231).

61. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve pilot lisansları iptal edilir..." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

62. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ğ. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının İkinci Cümlesinin "... ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." Bölümü

63. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

64. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edilmelerini hükme bağlamaktadır.

65. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

66. Kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...ve/veya memuriyetleri..." ibaresi ve Kanun'a ekli (1) sayılı listeye ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 237, 238).

67. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "... ve bu kişiler oturdukları

kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.” bölümünün Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

68. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

h. Kanun’un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Üçüncü Cümlesi

69. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

70. Kural, Kanun’a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

71. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

72. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun’a ekli (1) sayılı listeyle kamu görevinden çıkarılan kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbire ilişkin olarak her bir birey yönünden tedbirin hukuka uygunluğunun denetlenmesi için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, ayrıca kişilerin özel güvenlik alanında gösterdiği faaliyetlerin kamu güvenliği ile doğrudan bir ilgisinin bulunduğu dikkate alındığında demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından söz konusu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin

kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını öngören tedbirin çalışma hak ve hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirmedeği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 252-254).

73. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

74. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128., 129. ve 130. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

1. Kanun'un 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Dördüncü ve Beşinci Cümleleri

75. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

76. Kurallar, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişiler hakkında görev yaptıkları bakanlıklar ve kurumlarınca ilgili pasaport birimine derhâl bildirimde bulunulacağını, bu bildirim üzerine bu kişilerin pasaportlarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

77. Dava konusu kurallar ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümleleri aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

78. Söz konusu kararda, kişilerin yurt dışına çıkma hürriyetine olağan dönem için Anayasa'da öngörülen güvencelerin ötesinde bir sınırlama getiren

kuralların olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlanmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış (bkz. §§ 256-267); OHAL koşullarında Kanun'a ekli listelerle kamu görevinden çıkarılarak pasaportları iptal edilen kişilerin söz konusu tedbire karşı başvurabilecekleri etkili bir denetim mekanizması öngörülmediğinden seyahat hürriyetine olağanüstü dönemde *durumun gerektirdiği ölçüyü* aşan bir sınırlama getirildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 269-276).

79. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

80. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptalleri gerekir.

Kurallar, Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

i. Kanun'un 1. Maddesinin (3) Numaralı Fıkrası

81. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

82. Kural, Kanun'a ekli (1) sayılı liste ile kamu görevinden çıkarılan kişilerin varsa uhdelelerinde taşımış oldukları büyükelçi, vali gibi unvanları ve müsteşar, kaymakam ve benzeri meslek adlarını ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan, sıfat ve meslek adlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

83. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrası aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

84. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra gereğince kamu görevinden çıkarılan kişilerin, mahkumiyet kararı aranmaksızın rütbe ... alınır."* bölümüne ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 281).

85. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

86. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128., 129. ve 130. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 20., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

C. Kanun'un 3. Maddesi İle Ekli (4) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

87. Kanun'un dava konusu 3. maddesinde, Türk Silahlı Kuvvetlerinden (TSK) emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, istifa eden veya başka bir sebeple ayrılanlardan, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenler hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiş, dava konusu ek (4) sayılı listede de haklarında tedbir uygulanan kişilerin isim ve soy isimlerine yer verilmiştir.

88. Maddenin birinci cümlesinde madde kapsamında nitelikleri belirtilen emekli TSK mensuplarından terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu

değerlendirilen ve Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği öngörülmüştür.

89. Maddenin ikinci ve üçüncü cümlelerinde, bu kişilerin kamu görevlerine yeniden kabul edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri, uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları belirtilmiştir.

90. Maddenin dördüncü cümlesinde bu kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin sona ermiş sayılacağı belirtilmiş, beşinci ve altıncı cümlelerinde ise silah ruhsatlarının, pilot lisanslarının, gemi adamlığına ilişkin belgelerinin ve ilgili pasaport birimlerinde pasaportlarının iptal edileceği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları hüküm altına alınmıştır.

91. 27/7/1967 tarihli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu'nun 29. maddesinde TSK'daki subay rütbeleri asteğmen, teğmen, üsteğmen, yüzbaşı, binbaşı, yarbay, albay, tuğgeneral – tuğamiral, tümgeneral – tümamiral, korgeneral – koramiral, orgeneral – oramiral, mareşal – büyükamiral olarak gösterilmiş; 77. maddesinde de astsubay rütbelerinin astsubay astçavuş, astsubay çavuş, astsubay kıdemli çavuş, astsubay üstçavuş, astsubay kıdemli üstçavuş, astsubay başçavuş, astsubay kıdemli başçavuş olduğu belirtilmiştir.

92. Kural kapsamında TSK'dan farklı nedenlerle ayrılan Kara Kuvvetleri Komutanlığından 240, Deniz Kuvvetleri Komutanlığından 22 ve Hava Kuvvetleri Komutanlığından 62 olmak üzere toplam 324 kişinin rütbeleri alınmış ve haklarında ilave tedbirler uygulanmıştır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

93. Dava dilekçesinde özetle; kuralların Kanun'un 1. maddesi ile ekli (1) sayılı listeye yönelik gerekçelerle Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 3. Maddesinin Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbares

94. Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresidir.

95. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup daha önce de belirtildiği üzere anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla masumiyet karinesini ihlal ettiği gerekçesiyle söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

96. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

97. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 3. Maddesinin Birinci Cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısım ile Kanun'a Ekli (4) Sayılı Liste

98. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

99. Dava konusu kurallarda, TSK'dan çeşitli sebeplerle ayrılmış olup da terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği hükme bağlanmıştır.

100. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinde yer alan "...emekli polis kimlikleri,..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı liste benzer nitelikte olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

101. Anılan kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre emekli emniyet teşkilatı personelinin rütbelerinin alınması ve emekli polis kimliğinin iptalini öngören kuralların olağanüstü hâl neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde* bir sınırlama getirdiğinin söylenemeyeceği belirtilmiştir (bkz. §§ 299-314).

102. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinde yer alan "...emekli polis kimlikleri,..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

103. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 3. Maddesinin İkinci Cümlesi

104. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

105. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin kamu görevine yeniden kabul edilmeyeceklerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilemeyeceklerini hükme bağlamaktadır.

106. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümü benzer nitelikte olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

107. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..."* bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 318).

108. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

109. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın

15., 40., 70. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 3. Maddesinin Üçüncü Cümlesi

110. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

111. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

112. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümü benzer nitelikte olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

113. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasına ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 322).

114. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

115. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları

Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 3. Maddesinin Dördüncü Cümlesi

116. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

117. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerin sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

118. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

119. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...bunların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 326).

120. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

121. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları

Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinde Yer Alan “Bunların silah ruhsatları,...” İbaresini

122. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

123. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın silah ruhsatlarının iptal edilmesini hükme bağlamaktadır.

124. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları,...” ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

125. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları,...” ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 330).

126. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan “Bunların silah ruhsatları,...” ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

127. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinin "...pilot lisansları,..." Bölümü

128. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

129. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

130. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

131. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 338).

132. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

133. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91. ve mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinin "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri...iptal edilir." Bölümü

134. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

135. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin gemi adamlığına ilişkin belgelerinin iptal edileceğini hüküm altına almaktadır.

136. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

137. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 334).

138. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

139. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91. ve mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ğ. Kanun'un 3. Maddesinin Beşinci Cümlesinde Yer Alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları ..." İbares

140. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

141. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin pasaportlarının ilgili birim tarafından iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

142. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

143. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu ibare yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 342).

144. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

145. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

h. Kanun'un 3. Maddesinin Altıncı Cümlesi

146. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

147. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (4) sayılı listede yer alan TSK personelinin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

148. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin beşinci cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

149. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 346).

150. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin beşinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

151. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

Ç. Kanun'un 4. Maddesi İle Ekli (5) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

152. Kanun'un dava konusu 4. maddesinde, 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu'nun 55. maddesinin on dokuzuncu ve yirminci fıkraları ile geçici 27. maddesi uyarınca resen emekliye sevk edilenler ile kendi isteğiyle emekli olanlar veya Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü hükümlerine göre meslekten veya devlet memurluğundan çıkarılanlar ve müstafi sayılanlardan, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya

gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenler hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiş, dava konusu ek (5) sayılı listede de haklarında tedbir uygulanan kişilerin isim ve soy isimlerine yer verilmiştir.

153. Maddenin birinci cümlesinde, madde kapsamında nitelikleri belirtilen emekli emniyet teşkilatı mensuplarından millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı öngörülmüştür.

154. Maddenin ikinci ve üçüncü cümlelerinde, rütbeleri alınan bu kişilerin görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri, uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları, uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin sona ermiş sayılacağı belirtilmiştir.

155. Maddenin dördüncü ve beşinci cümlelerinde ise rütbeleri alınan kişilerin silah ruhsatları, emekli polis kimlikleri, gemi adamlığına ilişkin belgeleri, pilot lisansları ve ilgili pasaport birimlerince pasaportlarının iptal edileceği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları hüküm altına alınmıştır.

156. 29/4/2015 tarihli Emniyet Hizmetleri Sınıfı Personeli Rütbe Terfileri ve Değerlendirme Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik'in 5. maddesinde, emniyet teşkilatında rütbeler; sınıf üstü emniyet müdürü, birinci sınıf emniyet müdürü, ikinci, üçüncü, dördüncü sınıf emniyet müdürü, emniyet amiri, başkomiser, komiser, komiser yardımcısı, kıdemli başpolis memuru, başpolis memuru ve polis memuru olarak tasnif edilmiştir.

157. Kurallar kapsamında, emniyet teşkilatından farklı nedenlerle ayrılan 1. sınıf emniyet müdürü 25, 2. sınıf emniyet müdürü 29, 3. sınıf emniyet müdürü 57, 4. sınıf emniyet müdürü 72, emniyet amiri 61, başkomiser 17, komiser 17, komiser yardımcısı 11, baş polis 115, polis memuru

761, sivil memur 2 olmak üzere toplam 1167 kişinin rütbelerinin alınmasına ve haklarında ilave tedbirler uygulanmasına karar verilmiştir.

158. 3201 sayılı Kanun'un 55. maddesinin on dokuzuncu ve yirincinci fıkraları ile geçici 27. maddelerinde emniyet hizmetleri sınıfında değişik rütbe ve görevlerde bulunan personelin kadrosuzluk nedeniyle emekliye sevk edilmesine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

159. Emniyet teşkilatı personeline ilişkin disiplin hükümleri 24/4/1979 tarihli ve 16618 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 23/3/1979 tarihli ve 7/17339 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılan Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü kapsamında düzenlenmiş, olağanüstü hâl sürecinde çıkarılan 31/1/2018 tarihli ve 7068 sayılı Genel Kolluk Disiplin Hükümleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'la söz konusu hükümler yeniden ihdas edilmiştir.

160. 7068 sayılı Kanun'un geçici birinci maddesinde, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 31/1/2013 tarihli ve 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ve 3201 sayılı Kanun ile Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü hükümlerine göre resen veya yetkili disiplin kurullarınca verilmiş olan disiplin cezalarının 7068 sayılı Kanun hükümleri uyarınca verilmiş sayılacağı belirtilmiştir.

161. 7068 sayılı Kanun'un 8. maddesinde meslekten çıkarma, 9. maddesinde ise devlet memurluğundan çıkarma hâlleri düzenlenmiştir. Yine Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü'nün 8. maddesinde meslekten çıkarmayı, 9. maddesinde ise memurluktan çıkarmayı gerektiren durumlar sayılmıştır.

162. 7068 sayılı Kanun ve Emniyet Teşkilatı Disiplin Tüzüğü'nün 9. maddesinde, memurluktan çıkarma cezası için 657 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiş; ayrıca 7068 sayılı Kanun'un 9. maddesinin (a) bendinde, ülkenin bağımsızlığını zedelemeye, bütünlüğünü bozmaya ve millî güvenliği tehlikeye düşürmeye yönelik herhangi bir faaliyette bulunmak veya aynı nitelikte faaliyet gösteren herhangi bir harekete, gruplaşmaya, vakıf, dernek ve benzeri teşekküle katılmak, bunlara yardım etmek veya bu yapılarla ilişki içerisinde bulunmak fiilinin kanun kapsamında devlet memurluğundan çıkarma cezası yaptırımına tabi olduğu belirtilmiştir.

163. 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinde disiplin cezaları düzenlenmiş; maddenin birinci fıkrasının (E) bendinde, devlet memurluğundan çıkarılma cezasını gerektiren hâller tek tek sayılmıştır. Bendin (I) alt bendinde, terör örgütleriyle eylem birliği içinde olmak, bu örgütlere yardım etmek, kamu imkân ve kaynaklarını bu örgütleri desteklemeye yönelik kullanmak ya da kullandırmanın, bu örgütlerin propagandasını yapmanın memurluktan çıkarma cezasını gerektiren durumlar olduğu belirtilmiştir.

164. 657 sayılı Kanun'un 94. maddesinde ise devlet memurunun bağlı olduğu kuruma yazılı olarak müracaat etmek suretiyle memurluktan çekilme isteğinde bulunabileceği, mezuniyetsiz veya kurumlarınca kabul edilen mazereti olmaksızın görevi terk etmesi ve bu terkin kesintisiz on gün devam etmesi hâlinde yazılı müracaat şartı aranmaksızın çekilme isteğinde bulunmuş sayılacağı belirtilmiştir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

165. Dava dilekçesinde özetle; kuralın Kanun'un 1. maddesi ile ekli (1) sayılı listeye yönelik gerekçelerle Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 4. Maddesinin Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresini

166. Kanun'un 4. maddesinin dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı hükme bağlanmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresidir.

167. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup daha önce de belirtildiği üzere anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli

ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla masumiyet karinesini ihlal ettiği gerekçesiyle söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

168. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

169. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 4. Maddesinin Birinci Cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısmı ile Dördüncü Cümlesinde Yer Alan "...emekli polis kimlikleri..." İbaresinin ve Kanun'a Ekli (5) Sayılı Liste

170. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

171. Dava konusu kurallarda, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin rütbelerinin alınacağı ve emekli polis kimliklerinin iptal edileceği hükme bağlanmıştır.

172. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinin "...emekli polis kimlikleri,..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı liste aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

173. Anılan kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY terör örgütü ile mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre emekli emniyet teşkilatı personelinin rütbelerinin alınması ve emekli polis kimliğinin iptalini öngören kuralların olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde* bir sınırlama getirdiğinin söylenemeyeceği belirtilmiştir (bkz. §§ 299-314).

174. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinin "...emekli polis kimlikleri,..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

175. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 4. Maddesinin İkinci Cümlesinin "Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan ve dolaylı görevlendirilemezler; ..." Bölümü

176. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

177. Kural, rütbeleri alınan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmeyeceklerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilemeyeceklerini hükme bağlamaktadır.

178. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümü aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

179. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..."* bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 318).

180. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

181. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 4. Maddesinin İkinci Cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." Bölümü

182. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

183. Kural, rütbeleri alınan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

184. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümü aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

185. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasına ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 322).

186. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

187. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 4. Maddesinin Üçüncü Cümlesi

188. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

189. Kural, rütbeleri alınan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerin sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

190. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

191. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...bunların uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 326).

192. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

193. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun'un 4. Maddesinin Dördüncü Cümlesinde Yer Alan "Bunların silah ruhsatları,..." İbaresini

194. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

195. Kural, rütbeleri alınan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın silah ruhsatlarının iptal edilmesini hükme bağlamaktadır.

196. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları..."* ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

197. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları..."* ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 330).

198. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan *"Bunların silah ruhsatları..."* ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

199. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 4. Maddesinin Dördüncü Cümlesinde Yer Alan *"...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..."* İbares

200. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

201. Kural, rütbeleri alınan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin gemi adamlığına ilişkin belgelerinin iptal edileceğini hüküm altına almaktadır.

202. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri,..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

203. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri..." ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 334).

204. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...gemi adamlığına ilişkin belgeleri,..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

205. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91. ve mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 4. Maddesinin Dördüncü Cümlesinin "...pilot lisansları...iptal edilir." Bölümü

206. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

207. Kural, rütbeleri alınan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

208. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresi aynı içeriğe sahip

olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

209. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 338).

210. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

211. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91. ve mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ğ. Kanun'un 4. Maddesinin Dördüncü Cümlesinde Yer Alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." İbaresine

212. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

213. Kural, rütbeleri alınan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin pasaportlarının ilgili birim tarafından iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

214. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

215. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu ibare yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 342).

216. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

217. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

h. Kanun'un 4. Maddesinin Beşinci Cümlesi

218. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

219. Kural, rütbeleri alınan Kanun'a ekli (5) sayılı listede yer alan emniyet teşkilatı personelinin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

220. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin beşinci cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

221. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 346).

222. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin

beşinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

223. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

D. Kanun'un 5. Maddesi İle Ekli (6) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

224. Kanun'un dava konusu 5. maddesinde, Jandarma Genel Komutanlığından resen emekliye sevk edilen, kendi isteğiyle emekli olan, ilişkisi kesilen, sözleşmesi feshedilen, istifa eden, müstafi veya çekilmiş sayılan, 6413 sayılı Kanun'a göre Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilerek Jandarma Genel Komutanlığından çıkarılan, 657 sayılı ve 7068 sayılı Kanun hükümlerine göre devlet memurluğundan veya meslekten çıkarılan subay, astsubay ve uzman jandarma ile 926 sayılı Kanun'u geçici 32. maddesi kapsamında haklarında işlem tesis edilenlerden emekliye sevk edilenler ile kendi isteğiyle emekli olanlar, istifa edenler veya başka bir sebeple ayrılanlardan, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenler hakkında uygulanacak tedbirler düzenlenmiş, dava konusu ek (6) sayılı listede de haklarında tedbir uygulanan kişilerin isim ve soy isimlerine yer verilmiştir.

225. Maddenin birinci cümlesinde Jandarma Genel Komutanlığından madde kapsamında belirtilen sebeplerle ayrılmış kişilerden terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer

alan kişilerin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği öngörülmüştür.

226. Maddenin ikinci ve üçüncü cümlelerinde, bu kişilerin kamu görevine yeniden kabul edilmeyecekleri, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyecekleri, uhdelerinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacakları, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacakları belirtilmiştir.

227. Maddenin dördüncü cümlesinde bu kişilerin uhdelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin sona ermiş sayılacağı belirtilmiş, beşinci ve altıncı cümlelerinde ise silah ruhsatlarının, pilot lisanslarının ve ilgili pasaport birimlerinde pasaportlarının iptal edileceği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları hüküm altına alınmıştır.

228. Maddenin son cümlesinde de bu kişilerden, çeşitli sebeplerle hâlen kamu konutlarında oturanların on beş gün içinde tahliye edileceği belirtilmiştir.

229. Kural kapsamında Jandarma Genel Komutanlığından farklı nedenlerle ayrılan toplam 35 kişinin rütbeleri alınmış ve haklarında ilave tedbirler uygulanmıştır.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

230. Dava dilekçesinde özetle; kuralın Kanun'un 1. maddesi ile ekli (1) sayılı listeye yönelik gerekçelerle Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 5. Maddesinin Birinci Cümlesinde Yer Alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresini

231. Kanun'un 5. maddesinin dava konusu kuralın da yer aldığı birinci cümlesinde, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti

veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan kişilerin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği hükme bağlanmıştır. Dava konusu kural cümlede yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresidir.

232. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup daha önce de belirtildiği üzere anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla masumiyet karinesini ihlal ettiği gerekçesiyle söz konusu ibarenin iptaline karar vermiştir.

233. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

234. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 36. ve 38. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

b. Kanun'un 5. Maddesinin Birinci Cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." İbaresinin Dışında Kalan Kısım ile Kanun'a Ekli (6) Sayılı Liste

235. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

236. Dava konusu kurallarda, Jandarma Genel Komutanlığından çeşitli sebeplerle ayrılmış olup da terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen ve ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinin rütbelerinin alınacağı ve emekli kimliklerinin iptal edileceği hükme bağlanmıştır.

237. Dava konusu kurallarla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinde yer alan "...emekli polis kimlikleri,..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı liste benzer nitelikte olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

238. Anılan kararda, darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY terör örgütü ile mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre emekli emniyet teşkilatı personelinin rütbelerinin alınması ve emekli polis kimliğinin iptalini öngören kuralların olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde* bir sınırlama getirdiğinin söylenemeyeceği belirtilmiştir (bkz. §§ 299-314).

239. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin birinci cümlesi ile dördüncü cümlesinde yer alan "...emekli polis kimlikleri,..." ibaresi ve Kanun'a ekli (4) sayılı listenin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

240. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal taleplerinin reddi gerekir.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralların Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. Kanun'un 5. Maddesinin İkinci Cümlesi

241. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

242. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinin kamu görevine yeniden kabul edilmeyeceklerini, doğrudan ya da dolaylı olarak görevlendirilemeyeceklerini hükme bağlamaktadır.

243. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümü benzer nitelikte olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

244. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"...ve bu kişiler görev yaptıkları teşkilata yeniden kabul edilmezler; bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemezler, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler;..."* bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 318).

245. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin *"Bu kişiler görev yaptıkları teşkilata ve kamu görevlerine yeniden kabul edilmezler, doğrudan veya dolaylı görevlendirilemezler; ..."* bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

246. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36., 125. ve 128. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 70. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 48., 49., mülga 91., mülga 121. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

ç. Kanun'un 5. Maddesinin Üçüncü Cümlesi

247. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

248. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinin uhdelерinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamayacaklarını, bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

249. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelерinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümü benzer nitelikte olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

250. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (3) numaralı fıkrasına ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 322).

251. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ikinci cümlesinin "...ayrıca bunlar uhdelерinde taşımış oldukları mesleki unvanları ve sıfatlarını kullanamazlar ve bu unvan ve sıfatlarına bağlı olarak sağlanan haklardan yararlanamazlar." bölümünün Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

252. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

d. Kanun'un 5. Maddesinin Dördüncü Cümlesi

253. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

254. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinin uhdelinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerin sona ermiş sayılacağını hükme bağlamaktadır.

255. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

256. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...bunların uhdelinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevleri de sona ermiş sayılır." bölümüne ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 326).

257. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

258. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 35., 36., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

e. Kanun'un 5. Maddesinin Beşinci Cümlesinde Yer Alan "Bunların silah ruhsatları,..." İbaresini

259. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

260. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinin hangi sebeple edinildiğine bakılmaksızın silah ruhsatlarının iptal edilmesini hükme bağlamaktadır.

261. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "*Bunların silah ruhsatları...*" ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

262. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "*Bunların silah ruhsatları...*" ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 330).

263. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "*Bunların silah ruhsatları...*" ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

264. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 36., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 35., 40. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 20., 23., 38., 48., 49., 70., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle bir ilgisi görülmemiştir.

f. Kanun'un 5. Maddesinin Beşinci Cümlesinin "...pilot lisansları... iptal edilir." Bölümü

265. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

266. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinin pilot lisanslarının iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

267. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

268. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 338).

269. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...pilot lisansları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

270. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 23., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., 70., mülga 91. ve mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

g. Kanun'un 5. Maddesinin Beşinci Cümlesinde Yer Alan "..., ilgili pasaport birimlerince pasaportları ..." İbaresini

271. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

272. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinin pasaportlarının ilgili birim tarafından iptal edileceğini hükme bağlamaktadır.

273. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresi aynı içeriğe sahip olup anılan maddenin iptali talebiyle açılan davada Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu ibarenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

274. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu ibare yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 342).

275. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

276. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 23. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128. ve 129. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

ğ. Kanun'un 5. Maddesinin Altıncı Cümlesi

277. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

278. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacaklarını hükme bağlamaktadır.

279. Dava konusu kuralla 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin beşinci cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

280. Anılan kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesine ilişkin gerekçelerin uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 346).

281. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 3. maddesinin beşinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

282. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 40., 48., 49. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 23., 35., 38., 70., mülga 91., mülga 121., 128. ve 129. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

h. Kanun'un 5. Maddesinin Yedinci Cümlesi

283. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

284. Kural, rütbeleri alınan ve emekli kimlikleri iptal edilen Kanun'a ekli (6) sayılı listede yer alan jandarma personelinden çeşitli sebeplerle hâlen kamu konutlarında oturanların on beş gün içinde tahliye edilmesini hükme bağlamaktadır.

285. Dava konusu kural ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "...ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir." bölümü aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

286. Kararda, 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresi dışında

kalan kısmı ile (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...ve/veya memuriyetleri...” ibaresi ve Kanun’a ekli (1) sayılı listeye ilişkin açıklanan gerekçelerin uygun olduğu ölçüde belirtilen kural yönünden de geçerli olduğu ifade edilmiştir (bkz. § 237, 238).

287. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun’un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan “... ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir.” bölümünün Anayasa’ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

288. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 17., 20., 36., 70., 125., 128. ve 129. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa’nın 15., 35., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 23., 38., 48., 49., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

E. Kanun’un 6. Maddesi ve Ekli (7) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

289. 7150 sayılı Kanun’un dava konusu 6. maddesinin birinci cümlesinde 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun’a tabi öğrencilerden, terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (7) sayılı listede yer alan kişinin öğrencilikle ilişkisinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

290. Kuralda öngörülen öğrencilikle ilişkisinin kesilmesi tedbiri kişinin yurt dışında devam eden eğitiminin sonlandırılmasına yol açmamakta; sadece yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen kişinin 1416 sayılı Kanun uyarınca sahip olduğu statüyü sona erdirmekte ve devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânını ortadan kaldırmaktadır.

291. Dava konusu maddenin ikinci cümlesinde öğrencilikle ilişkisi kesilen kişi hakkında 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Anılan fıkralarda; terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanlar hakkında uygulanacak ilave tedbirler düzenlenmiştir.

292. Dava konusu maddenin üçüncü cümlesinde ise öğrencilikle ilişkisi kesilen kişinin bu kapsamda gördüğü eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve bu kişinin söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağı düzenlemesine yer verilmiştir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

293. Dava dilekçesinde özetle;

- Öğrencilikle ilişkisinin kesilmesi tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin OHAL'den sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu OHAL'in gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu,

-Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen *aidiyet, iltisak ve irtibat* kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu tespitin hangi kriterlere göre ve nasıl yapıldığı hususlarının belirli olmadığı,

- Kuralın genel, soyut ve sürekli nitelikte değil sadece ekli (7) sayılı listede adı bulunan kişiyi etkileyen bireysel nitelikte bir işlem olduğu, bu nedenle kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu gibi yürütme ve yargı fonksiyonlarının gaspı anlamına da geldiği,

- Kuralla OHAL'lerde dokunulamayacak haklar kapsamında olan suç ve cezaların kanunla konulması ilkesinin, ceza normlarının geçmişe yürümezliği ilkesinin ve masumiyet karinesinin ihlal edildiği, öğrencilik statüsüne son verilen ve diğer yaptırımlara tabi tutulan kişinin yargı yoluna başvurma imkânı bulunmadığından mahkemeye erişim hakkının elinden alındığı,

- Kişinin resmî devlet burslu öğrenci statüsünün ortadan kaldırılması sebebiyle eğitimi tamamlayamamasının ve almış olduğu eğitime ilişkin denklik işlemlerinin yapılmamasının, akademik unvan ve derecesine bağlı haklardan yararlanırlanmamasının eğitim hakkını ihlal ettiği,

- İlişii kesilenin isminin bazı kimlik bilgilerinin Resmî Gazete’de yayımlanmasının maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı ile özel hayatın gizliliği ilkesine aykırı olduğu, bursunun kesilmesi, bazı ruhsat ve lisanslarının iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği, bu kişinin özel güvenlik şirketlerinde çalışamayacağı, bu şirketlerin kurucu ve ortağı olamayacağı hükmüne yer verildiğinden çalışma ve teşebbüs hürriyetinin, ayrıca kamu hizmetinde çalışması yasaklandığından kamu hizmetine girme hakkının ortadan kaldırıldığı,

belirilerek kuralın Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

a. Maddenin Birinci Cümlesi İle Kanun’a Ekli (7) Sayılı Liste

294. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

295. Kuralda, 1416 sayılı Kanun’a tabi öğrencilerden terör örgütlerine veya MGK’ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (7) sayılı listede yer alan kişinin öğrencilikle ilişkisinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

296. Dava konusu kural ile 6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’un 4. maddesinin birinci cümlesi benzer mahiyettedir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa’ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

297. Anılan kararda, kuralla eğitim ve öğretim hakkına sınırlama getirildiği, anılan hakkın OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığı ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da olmadığı belirtilmiştir (bkz. §§ 18-27).

298. Tedbirin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kişilerin eğitim hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmıştır (anılan kararda bkz. §§ 28-51).

299. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

300. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 17., 20., 36., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda öğrencilikle ilişkin kesilmesi tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında söz konusu tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının

uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Maddenin İkinci Cümlesi

301. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 35., 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

302. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (7) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkili kesilen kişi hakkında 6749 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının uygulanması öngörülmüştür.

303. Kuralın atıfta bulunduğu 6749 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, maddenin (1) numaralı fıkrası uyarınca görevine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği, görevinden çıkarılanların uhdelelerinde bulunan her türlü müteveli heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerinin de sona ermiş sayılacağı, bu fıkra da sayılan görevleri yürütmekle birlikte kamu görevlisi sıfatını taşımayanlar hakkında da bu fıkra hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir; (3) numaralı fıkrasında da bu maddeye göre görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları, gemi adamlığına ilişkin belgeleri ve pilot lisanslarının iptal edileceği ve bu kişilerin oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edileceği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacakları hükme bağlanmıştır.

304. Dava konusu kuralla 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci cümlesi aynı mahiyettedir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlelerin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

305. Anılan kararda, öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında uygulanması öngörülen tedbirler ile 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan tedbirlerin aynı içerikte olduğu, Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedildiği, dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı, dava konusu kuralda öngörülen tedbirlerle aynı içerikte olan tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçelerin bu kural yönünden de geçerli olduğu belirtilmiştir (bkz. §§ 59, 60). Bu bağlamda 26/10/2022 tarihli söz konusu kararda 1416 sayılı Kanun kapsamındaki öğrencilik statüsü sona erdirilen kişiler için öngörülen ilave tedbirleri düzenleyen kuralların demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından ilgili bulunduğu temel hak ve hürriyetlere durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır (anılan kararda bkz. § 61).

306. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

307. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 17., 36., 42., 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgili görülmemiştir.

c. Maddenin Üçüncü Cümlesi

308. Dava konusu kuralda, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ekli (7) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkisi kesilen kişinin bu kapsamda gördüğü eğitimlere

ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve bu kişinin söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağı öngörülmüştür.

309. Dava konusu kuralla 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararıyla söz konusu cümlenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline hükmedilmiştir.

310. Anılan kararda, kuralın OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulandığından Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği belirtilmiş, söz konusu tedbirin millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amacına hizmet etmediği görüldüğünden kuralda meşru bir amacın bulunmadığı, kuralla öngörülen tedbirin yukarıda sayılan amaçlara ulaşma bakımından gereklilik unsurunu sağlamadığı ve *durumun gerektirdiği ölçünün* ötesinde bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 79-85).

311. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7081 sayılı Kanun'un 4. maddesinin üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

312. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 17., 35., 36., 40., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

F. Kanun'un 7. Maddesinin (1) ve (2) Numaralı Fıkraları İle Ekli (8) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. İptal Taleplerinin Gerekçesi

313. Dava dilekçesinde özetle;

- Kanun'a ekli listelerde sayılan dernek ve gazeteler ile televizyonun kapatılmasına ilişkin tedbirin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin OHAL'den sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu,

-Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen aidiyet, iltisak ve irtibat kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu kavramların ilk kez 22/7/2016 tarihinde hukukumuzda girdiği hâlde bu tarihten önceki fiiller bakımından da esas alınmasının yanında terör örgütü ya da MGK'ca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen yapı, oluşum ve grupların tespiti açısından da kuralların geçmişe yürütüldüğü, ayrıca siyasi ve idari bir organ olan MGK'nın kararına dayalı olarak tedbir uygulanmasının hukukilik sorunu doğuracağı, kuralların kamu düzenine karşı oluşan tehdidi ortadan kaldırma amacı bakımından zorunlu ve ölçülü olmadığı gibi OHAL'in gerekleriyle de uyumlu olmadığı, kurallarda öngörülen hususların Anayasa'nın mülga 121. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca münhasıran 2935 sayılı Kanun ile düzenlenebileceği, OHAL'in gerekli kıldığı konularda çıkarılabilecek OHAL KHK'sı niteliği taşımayan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinin 1991 ve 2003 yıllarında belirlediği içtihatlarında belirtildiği gibi Anayasa'nın mülga 91. maddesi kapsamında yetki kanununa dayanılarak çıkarılan bir KHK olarak da değerlendirilemeyeceği,

- Yasama yetkisinin genelliği ilkesi gereği yasama organınca her konuda kanun çıkarılabilmesi mümkün olsa da kanunla bireysel işlem ya da yargı kararı niteliğinde tasarrufta bulunulamayacağı, dava konusu kurallarla Kanun'a ekli (8) sayılı listede yer alan dernek ve gazeteler ile televizyonun statülerinde kalıcı değişiklikler yapıldığı, bu nedenle tedbirlerin bireysel idari işlem niteliğinde olduğu, sırf yargı denetimi dışına çıkarmak amacıyla bireysel işlemlerin OHAL KHK'sı ile yapılarak kanun şeklinde onaylanmasının açık bir fonksiyon gaspı niteliği taşıdığı,

- Bir kurum veya kuruluşun terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olup olmadığına ya da bir yapı veya oluşumun terör örgütü olduğuna karar verme yetkisinin yargı mercilerine ait olduğu, kuralların kanun adı altında hem yargısal hem de bireysel işlemin özelliklerini barındıran karma bir yapıda olduğu, bu durumun yasama, yürütme ve yargı fonksiyonlarının tek organda toplanması anlamına geldiği,

- Kurum ve kuruluşlar hakkında herhangi bir idari ya da adli soruşturma yürütülmeden ve kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmadan terör örgütleri ile ilişkili oldukları belirtilerek yaptırım uygulanmasının Anayasa'nın 15. maddesinde OHAL'lerde dokunulamayacak çekirdek haklardan olan masumiyet karinesine aykırılık oluşturduğu ve ceza normlarının geçmişe yürümezliği ilkesinin ihlal edildiği, bireysel idari işlem niteliğindeki kapatma işleminin doğrudan OHAL KHK'sı adı altında yapılmak suretiyle yargı denetimi dışında tutulduğu, her ne kadar daha sonraki bir tarihte Komisyon kurulmuşsa da Komisyon ve sonraki sürecin kapatma işlemine karşı etkili bir denetim mekanizması sağlamadığı,

- Basın-yayın kuruluşlarının kapatılmasından dolayı ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, süreli ve süresiz yayın hakkı ile basın araçlarının korunması haklarının ihlal edildiği, derneklerin kapatılmasının örgütlenme özgürlüğüne aykırı olduğu, kapatılan kurum ve kuruluşların mal varlığının Hazineye devredilmesinin mülkiyet hakkını ve ayrıca müsadere yasağını ihlal ettiği,

belirilerek kuralların Anayasa'nın Başlangıç kısmı, 8., 9., 13., 15., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 7. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrası ile Ekli (8) Sayılı Liste

i. Kuralın Ekli (8) Sayılı Listede Sayılan Dernekler Yönünden İncelenmesi

314. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

315. Dava konusu kuralda terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (8) sayılı listede yer alan 12 derneğin kapatıldığı hüküm altına alınmıştır. Kural kapsamında yer alan her bir dernek kanun hükmüyle kapatılmış ve faaliyetine son verilmiştir.

316. Derneklerin kapatılması bakımından dava konusu kural, 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması

Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmı ile aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

317. Anılan kararda, kuralda belli derneklere ilişkin olarak öngörülen kapatma tedbirinin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacına yönelik olarak bu dönemde uygulanıp hüküm ve sonuçlarını doğurduğu, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımadığından olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlanmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; kuralla sınırlama getirilen dernek kurma hürriyetinin OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir (bkz. §§ 83-92). Diğer yandan tedbirin her bir dernek yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu belirtilerek dernek kurma hürriyetine *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği, ayrıca kuralın MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 93-114).

318. Dava konusu kuralda öngörülen derneklerin kapatılması tedbiri bakımından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi dışında kalan kısmının Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

319. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 33., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda uygulanan derneklerin kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamıştır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 26., 28., 29., 30., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

ii. Kuralın Ekli (8) Sayılı Listede Sayılan Gazeteler ve Televizyon Yönünden İncelenmesi

320. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

321. Dava konusu kuralda, terör örgütlerine veya MGK'ca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara aidiyeti, iltisakı veya bunlarla irtibatı olan ve ekli (8) sayılı listede yer alan üç gazete ve bir televizyonun kapatıldığı hüküm altına alınmıştır.

322. Dava konusu kural, 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi ile aynı içeriğe sahiptir. Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K. 2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine hükmedilmiştir.

323. Anılan kararda, kuralda belli kuruluşlara ilişkin olarak öngörülen kapatma tedbirinin OHAL'in ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesi amacına yönelik olarak bu dönemde uygulanıp hüküm ve sonuçlarını doğurduğu, OHAL dönemini aşan genel bir düzenleme

niteliği taşımadığından olağanüstü dönemlerde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması ve sınırlanmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; kuralla sınırlama getirilen ifade ve basın özgürlüğünün OHAL yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmadığına ve milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da bulunmadığına işaret edilmiştir (bkz. §§ 118-126). Diğer yandan, anılan tedbirin uygulanmasının millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ile kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından elverişli olmadığının söylenemeyeceği, bu kuruluşların toplumsal hayat içindeki *yönlendirici* rolünün kişilerdeki karşılığı gözönüne alındığında gereklilik arz etmediğinin de söylenemeyeceği ifade edilmiş, ayrıca tedbirin her bir kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu belirtilerek ifade ve basın özgürlüğüne *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmış ayrıca kuralların MGK kararlarına icrai bir işlev kazandırma sonucunu doğurmadığı da belirtilmiştir (bkz. §§ 127-139).

324. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

325. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 29., 35., 36. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 26., 28., 40., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda uygulanan basın-yayın kuruluşlarının kapatılması tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla

uygulandığı anlaşılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tedbir, cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamıştır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği haiz olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın 30., 33., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Kanun'un 7. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin “Birinci fıkra kapsamında kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına,... tescil edilir.” Bölümü ile Üçüncü Cümlesi

326. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

327. Kurallar, Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan ekli (8) sayılı listede yer alan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edilmesini, devre ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirilmesini hükme bağlamaktadır.

328. Dava konusu kurallar ile 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir.” bölümü ve üçüncü cümlesi aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir.

329. Anılan kararda, kuralda öngörülen tedbirin OHAL'in ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulandığından kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerektiği belirtilmiş; tedbirin her bir kurum ve kuruluş yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari ve yargısal güvencelerin sağlandığı, söz konusu güvencelerin OHAL'e sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralların bu amaç dışında keyfî bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu, bu durumda kuralla mülkiyet hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirilmediği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 143-165).

330. Kararda ayrıca, ekonomik değer taşıyan varlıkların Hazineye intikal etmesi tedbirinin bunların kullanımını kontrol etmek suretiyle kamusal hayata dönük güveni yeniden tesis ederek demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulanmış olduğu, mal varlığının Hazineye devredilmesine ilişkin ilave tedbirlere karşı 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un geçici 4. maddesine göre yapılacak başvuru üzerine ilave tedbirlerin asıl tedbir olan kapatma tedbirinin zorunlu sonucu olup olmadığı veya kapatma tedbiri ile arasında bağlantı bulunup bulunmadığının yanı sıra OHAL'e neden olan şartlar yönünden de inceleneceği hususuna yer verilmiştir (bkz. §§ 166-168).

331. Diğer yandan, suç teşkil eden faaliyetlerden birisi ile ilişkilendirmeden bütün mal varlığının üzerindeki mülkiyetin ortadan kaldırılması ve bunların Hazineye devredilmesi sonucunu doğuran ilave tedbire ilişkin olarak idari ve yargısal başvuru yolları öngörülme suretiyle mülkiyeti kamuya geçirilen mal varlığının suçla bağlantısının bulunmadığına yönelik olarak ileri sürülecek iddiaların inceleneceği ve bu yolla bireyselleştirmenin sağlandığı da gözönüne alındığında söz konusu tedbirin Anayasa'nın 38. maddesinde düzenlenen genel müsadere cezası yasağına da aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır (anılan kararda bkz. § 169).

332. Aynı kararda devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından

yerine getirilmesine yönelik dava konusu düzenlemenin de söz konusu işlemlerin yürütülmesinden sorumlu muhatabın tespit edilmesine ilişkin olup olağanüstü şartlar kapsamında yöntemsel bir zorunluluğun yerine getirilmesi amacından kaynaklandığı, bu itibarla Anayasa'ya aykırı bir yönünün bulunmadığı belirtilmiştir (bkz. § 170).

333. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin *"Birinci fıkra kapsamında kapatılan derneklere ve basın-yayın kuruluşlarına ait olan taşınırılar ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrak Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılır, bunlara ait taşınmazlar tapuda resen Hazine adına, ... tescil edilir."* bölümünün ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

334. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 15., 35., 38.ve 40. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamışlardır.

Kurallarla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 26., 28. 29., 30., 33., 36., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

c. Kanun'un 7. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinin Kalan Kısım ile İkinci Cümlesi

335. Dava konusu kurallarda Kanun'un 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlara ait taşınmazların Hazine adına gerçekleşecek tapu tescil işleminin her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak yerine getirilmesi öngörülmüş; kapatılan söz konusu kurum ve kuruluşların her türlü borçlarından dolayı hiçbir şekilde Hazineden bir hak ve talepte bulunulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

336. Dava konusu kurallar 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan *"...her türlü kısıtlama ve*

taşınmaz yükünden ari olarak... ibaresi ve aynı fıkranın ikinci cümlesi ile aynı içeriğe sahip olup Anayasa Mahkemesinin 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı kararıyla söz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduklarına ve iptaline hükmedilmiştir.

337. Söz konusu kararda, mülkiyet hakkına sınırlama getiren kuralların OHAL dönemi öncesinde taşınmazlar üzerinde tesis edilmiş kısıtlamalar ile taşınmaz yüklerini ve doğmuş borçları kapsayacak şekilde uygulanma imkânına sahip olması nedeniyle OHAL süresiyle sınırlı bir düzenleme getirmediğinden Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre incelenmesi gerektiği tespiti yapılmış; bu kapsamda OHAL ilanına neden olan olay ve olgularla veya terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla bir bağlantısı olup olmadığına bakılmaksızın kuralda belirtilen taşınmazlar üzerinde hak sahipliği bulunanların veya borç ilişkisinin alacaklılarının hepsinin söz konusu hukuki ilişkilerden kaynaklanan hak ve yetkilerinin ortadan kaldırılmasının kamu yararı ile kişisel yarar arasındaki dengeyi bozmak suretiyle mülkiyet hakkının ölçüsüz biçimde sınırlandırılmasına neden olduğu sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 173-183).

338. Dava konusu kurallar açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7083 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan *"...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..."* ibaresinin ve aynı fıkranın ikinci cümlesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kurallar yönünden de geçerlidir.

339. Açıklanan nedenlerle kurallar, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kurallar, Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 15., 26., 28., 29. 30., 33., 36., 38., 48., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

340. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında *"Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da*

bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.” denilmekte, 6216 sayılı Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete’de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırılabileceği belirtilmektedir.

341. 7150 sayılı Kanun’un; 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerinin, 3. maddesinin beşinci cümlesinde yer alan “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları ...” ibaresinin, 4. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresinin, 5. maddesinin beşinci cümlesinde yer alan “..., ilgili pasaport birimlerince pasaportları ...” ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun’un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu kurallara ilişkin iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

342. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralların uygulanmasının telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına sebebiyet vereceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

31/10/2018 tarihli ve 7150 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’un;

A. 1. 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresine,

2. 3. maddesinin birinci cümlesinde yer alan “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresine,

3. 4. maddesinin birinci cümlesinde yer alan “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresine,

4. 5. maddesinin birinci cümlesinde yer alan “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresine,

5. 6. maddesinin üçüncü cümlesine,

6. 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi ile ikinci cümlesine,

yönelik yürürlüğün durdurulması taleplerinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 1. 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasının dördüncü ve beşinci cümlelerine,

2. 3. maddesinin beşinci cümlesinde yer alan “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresine,

3. 4. maddesinin dördüncü cümlesinde yer alan “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresine,

4. 5. maddesinin beşinci cümlesinde yer alan “..., ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresine,

yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu cümlelere ve ibarelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

C. 1. 1. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci ve üçüncü cümlelerine,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerine,

c. (3) numaralı fıkrasına,

2. 3. maddesinin;

a. Birinci cümlesinin “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerine,

b. Beşinci cümlesinin “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresi dışında kalan kısmına,

c. Altıncı cümlesine,

3. 4. maddesinin;

a. Birinci cümlesinin “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci ve üçüncü cümlelerine,

b. Dördüncü cümlesinin “...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” ibaresi dışında kalan kısmına,

c. Beşinci cümlesine,

4. 5. maddesinin;

a. Birinci cümlesinin “...üyeliği, mensubiyeti veya...” ibaresi dışında kalan kısmı ile ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerine,

b. Beşinci cümlesinin “..., ilgili pasaport birimlerince pasaportları...” dışında kalan kısmı ile altıncı ve yedinci cümlelerine,

5. 6. maddesinin birinci ve ikinci cümlelerine,

6. 7. maddesinin;

a. (1) numaralı fıkrasına,

b. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin “...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak...” ibaresi dışında kalan kısmı ile üçüncü cümlesine,

7. Ekli (1), (4), (5), (6), (7) ve (8) sayılı listelerine,

yönelik iptal talepleri, 9/11/2022 tarihli, E.2018/164, K.2022/134 sayılı kararlar reddedildiğinden bu fıkralara, cümlelere, kısımlara ve listelere ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

9/11/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI. HÜKÜM

31/10/2018 tarihli ve 7150 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 1., 3., 4., 5., 6. ve 7. maddeleri ile Kanun'a ekli (1), (4), (5), (6), (7) ve (8) sayılı listelerin yok hükmünde olduğunun tespiti talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin;

i. "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. İkinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci, ikinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Dördüncü ve beşinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olduklarına ve İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. (3) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 3. maddesinin;

1. Birinci cümlesinin;

a. "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. İkinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. Beşinci cümlesinin;

a. "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

4. Altıncı cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

Ç. 4. maddesinin;

1. Birinci cümlesinin;

a. "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. İkinci ve üçüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. Dördüncü cümlesinin;

a. "...ve ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

4. Beşinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. 5. maddesinin;

1. Birinci cümlesinin;

a. "...üyeliği, mensubiyeti veya..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. İkinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

3. Beşinci cümlesinin;

a. "..., ilgili pasaport birimlerince pasaportları..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

b. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

4. Altıncı ve yedinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

E. 6. maddesinin;

1. Birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

F. 7. maddesinin;

1. (1) numaralı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. (2) numaralı fıkrasının;

a. Birinci cümlesinin;

i. "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

ii. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

b. İkinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

c. Üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE, Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ ile Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

G. Ekli (1), (4), (5), (6), (7) ve (8) sayılı listelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

9/11/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. 7150 sayılı Kanun'un 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi dışında kalan kısmının ve üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına karar verilmiştir.

2. Dava konusu kurallar, kapatılan ekli (8) sayılı listede yer alan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınır ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılmasını, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edilmesini öngörmektedir.

3. Kapatılan kurum ve kuruluşların mülkiyet hakkını sınırlandırmanın ötesinde -herhangi bir suçla bağlantılı olup olmadığına veya suçta kullanılıp kullanılmadığına bakılmaksızın- tüm mal varlığının mülkiyetinin kamuya geçirilmesini öngören kurallar, Anayasa'nın 38. maddesi bağlamında mülkiyet üzerinde genel müsadere sonucunu doğuran bir tasarruf niteliğindedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik bu müdahale *durumun gerektirdiği ölçüyü*

aşmaktadır. Bunun yanında Hazineye devredilen mal varlıklarının herhangi bir suçla bağlantılı olmadığı yönündeki iddiaları inceletme yönünden, 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 4. maddeyle öngörülen idari ve yargısal yolun yeterli güvenceleri sağladığını söylemek zordur (aynı doğrultuda bkz. AYM, E.2018/78, K.2022/114, 13/10/2022, Karşıoy Gerekçesi, §§ 4-11).

4. Diğer yandan dava konusu (2) numaralı fıkranın devire ilişkin işlemlerin ilgili tüm kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceğine dair üçüncü cümlesinin de uygulama kabiliyeti kalmayacağından 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptal edilmesi gerekir.

5. Açıklanan gerekçelerle kuralların Anayasa'nın 15., 35. ve 38. maddelerine aykırı olduğunu düşündüğümden aksi yöndeki çoğunluk kararına katılmıyorum.

Başkan
Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

İncelemeye konu 7. maddenin ikinci fıkrasının birinci cümlesi ile kapatılan kurum, kuruluşlara ait taşınır ile her türlü mal varlığı, alacak ve haklar, belge ve evrakın Hazine'ye bedelsiz devredilmiş sayılacağı hükme bağlanmaktadır. Kuralın son cümlesinde ise devrin icra usulü düzenlenmiştir. Benzer bir düzenleme AYM'nin 2018/78 E. sayılı dosyasında da iptal istemine konu olmuş ve tarafımca incelenen kuralın iptal edilmesi gerektiğine ilişkin karşıoy yazılmıştır. Sözü edilen karşıoydaki gerekçelerim doğrultusunda bu dosyada incelenen kuralın da iptal edilmesi gerektiği görüşümdedir.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

E: 2018/78 sayılı dosyada belirttiğim gerekçelerle dava konusu kuralın iptal edilen ibare dışında kalan kısmının Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılık taşıdığı kanaatine ulaştığımdan, çoğunluk kararına katılmıyorum.

Üye
Engin YILDIRIM

KARŞIOY GEREKÇESİ

7150 sayılı Kanunun 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesindeki "...her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak..." ibaresi ile ikinci cümlesinin Anayasaya aykırı olduğuna ve iptaline, birinci cümlelerin kalan kısmı ile üçüncü cümlesinin ise Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

Red kararının gerekçesinde; söz konusu düzenlemeyle mülkiyet hakkına sınırlama getirilse de dava konusu kurallar açısından 13/10/2022 tarihli ve E.2018/78, K.2022/114 sayılı karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı belirtilerek kuralın Anayasanın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırı olmadığı sonucuna varılmıştır.

İncelenen ve iptal talebi reddedilen kuralla, Kanunun 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince kapatılan kurum ve kuruluşlara ait olan taşınırıların ve her türlü malvarlığının, alacak ve hakların, belge ve evrakın Hazineye bedelsiz olarak devredilmiş sayılacağı, bunlara ait taşınmazların tapuda resen Hazine adına tescil edileceği ve devire ilişkin işlemlerin ilgili bütün kurumlardan gerekli yardımı almak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından yerine getirileceği hükme bağlanmıştır.

Söz konusu kurala ilişkin Anayasaya uygunluk denetiminin Anayasanın 15. maddesi kapsamında yapılması isabetli olmakla birlikte, bu maddeye göre yapılan incelemede çoğunluğun ulaştığı sonuca daha önce benzer bir düzenlemeyle ilgili olarak verilen red kararına ilişkin karşıoy

gerekçemde ayrıntılı olarak belirtilen sebeplerle katılmak mümkün değildir (bkz. yukarıda belirtilen karara ilişkin karşıoy gerekçem).

Bu sebeple, 7. maddenin incelenen (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin Anayasaya aykırı bulunmayan bölümünün de Anayasaya aykırı olduğu; son cümlesinin ise 6216 sayılı Kanunun 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre iptal edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun red yönündeki görüşüne karşıyım.

Üye
M. Emin KUZ

KARŞIOY GEREKÇESİ ve FARKLI GEREKÇE

1. Mahkememiz çoğunluğunun 31/10/2018 tarihli ve 7150 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1., 3., 4., 5., 6. ve 7. maddesinin ve bu maddelere ekli listelerin yok hükmünde olduğunun tespiti talebinin reddine farklı gerekçeyle katılmaktayım. Kanun'un 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak" kısmı hariç birinci cümlesi ile üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki çoğunluk kanaatine katılmamaktayım.

2. Dava konusu 7150 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1., 3., 4., 5., 6. ve 7. maddesinin ve bu maddelere ekli listelerin yok hükmünde olduğunun tespiti talebinin reddine Anayasa Mahkemesi'nin 31/5/2018 tarihli ve E.2018/42, K.2018/48 sayılı kararına Başkan Zühtü Arslan'ın yazdığı farklı gerekçe ile katılmaktayım.

3. Kanun'un 7. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "her türlü kısıtlama ve taşınmaz yükünden ari olarak" kısmı hariç birinci cümlesi ile üçüncü cümlesine benzer bir başka kuralla ilgili Mahkememiz çoğunluğunun ulaşmış olduğu kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı biçimindeki kanaate, kuralın Anayasa'nın 15., 35., 38. ve 40. maddelerine aykırılıktan dolayı iptal edilmesi gerektiği gerekçesiyle katılmamıştım. "E. S.: 2018/78, K. S.: 2022/114, K. T.:

13/10/2022" künyeli bahse konu karara ilişkin yazmış olduğum karşıoyda sıralanan Anayasa'ya aykırılık gerekçeleri bu kural için de geçerlidir. Bu nedenle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı şeklindeki Mahkememiz çoğunluk kararına, bahse konu karşıoy yazısında sıraladığım gerekçelerle katılmamaktayım.

Üye

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

I- ALFABETİK İNDEKS

İptal ve İtiraz Davaları

B

- 1.** 13/7/2021 tarihli ve (80) numaralı **Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi**'nin 2. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 188. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen (c) bendinin Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 104. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/118, E: 2021/95)..... 513
- 2.** 13/7/2021 tarihli ve (80) numaralı **Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi**'nin 5. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 193. maddesinin değiştirilen (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 104. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/119, E: 2021/99)..... 533
- 3.** A. 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı **Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**'un; 1. 1. maddesiyle 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafın, 2. 2. maddesiyle 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'na eklenen; a. 56/A maddesinin birinci fıkrasının "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri. bölümünün, b. 56/B maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan " gerektiğinde el ile..." ibaresi ile üçüncü ve dördüncü cümlelerinin, 3. 5. maddesiyle 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'na eklenen ek 7. maddenin birinci fıkrasında yer alan "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri..." ibaresinin, 4. 6. maddesiyle 10/3/1983

tarıhli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'na eklenen 15/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...veya bu sebeplere bağılı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri..." ibaresinin, 5. 8. maddesiyle 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesine eklenen "...vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılamaz derecede zorlaştırmayacak..." ibaresinin, 6. 9. maddesiyle 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesinin değıştirilen ikinci fıkrasının, 7. 10. maddesiyle 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 30. maddesine eklenen dördüncü ve beşinci fıkraların, 8. 11. maddesiyle 4/11/1983 tarihli ve 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu'nun 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler" ibaresinin "26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 109, 124, 148, 149, 170 ila 172, 179, 185 ila 188, 190, 202, 213 ila 217, 220, 223, 240, 299 ila 339 uncu maddelerinde belirtilen suçları işleyenler" şeklinde değıştirilmesi ile anılan maddeye eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraların, 9. 12. maddesiyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin "...ile Milli Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliğı, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." ve "...bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir..." bölümlerinin, 10. 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin, 11. 16. maddesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 134. maddesinin; a. (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde yer alan "...Cumhuriyet savcısının istemi üzerine..." ibaresinin "hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından..." şeklinde değıştiren ibarede bulunan "...veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı..." ibaresinin, b. (1) numaralı fıkrasına eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerin, c. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesine eklenen "ya da işlemin uzun sürecek olması" ibaresinin, 12. 21. maddesiyle 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değıştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasına eklenen üçüncü cümleinin, 13. 22. maddesiyle

Alfabetik İndeks

1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrasının; a. Üçüncü cümlesinin, b. Dördüncü cümlesinin "...Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine..." bölümünün, c. Dokuzuncu ve on üçüncü cümlelerinin, 14. 23. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen 10/A maddesinin, 15. 24. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 3. maddenin (3) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinin, 16. 26. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen geçici 35. maddenin, 17. Geçici 1. maddesinin, B. 18/7/2021 tarihli ve 7333 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un; 1. 11. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesinde yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin, 2. 20. maddesiyle 7145 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...üç yıl..." ibaresinin "...altı yıl..." şeklinde değiştirilmesinin, 3. 23. maddesiyle 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin geçici 35. maddesinin (A), (B), (C), (Ç), (D) ve (G) fıkralarında yer alan "...üç yıl..." ibarelerinin "...dört yıl..." şeklinde değiştirilmesinin, Anayasa'nın Başlangıç kısmı, 2., 6., 9., 10., 13., 15., 17., 19., 20., 22., 23., 34., 35., 36., 38., 40., 48., 49., 70., 74., 118., 119., 125., 128., 129., 138., 142. ve 153. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/86, E: 2018/137).....

1

C

4. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı **Ceza Muhakemesi Kanunu**'nun 236. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 2., 5., 17., 21., 35. ve 41. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi. (K: 2022/128, E: 2022/75).....

727

5. 6/7/2021 tarihli ve (79) numaralı **Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin**; A. 12. maddesiyle 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (1) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne eklenen 458/B maddesinin (ğ) bendinde yer alan "...işletmek..." ibaresinin, B. 16.

maddesiyle; 1. Ekli (1) Sayılı Liste’de yer alan kadroların iptal edilerek 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (2) numaralı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (I) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarılmasının, 2. Ekli (2) Sayılı Liste’de yer alan kadroların ihdas edilerek (2) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (I) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmesinin, C. Geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının, Ç. Geçici 2. maddesinin, Anayasa’nın “Başlangıç” kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11., 104. ve 128. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/108, E: 2021/90).....

357

O

6. 8/2/2018 tarihli ve 7091 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’un, A. 2. maddesinin ve ekli (1), (2), (3), (4) sayılı listelerin, B. 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “...ile bunların eş ve çocuklarına...” ve “...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere...” ibarelerinin, C. 5. maddesinin, 1. (1) numaralı fıkrasında yer alan “...aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle...” ibaresinin, 2. (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin, 3. (6) numaralı fıkrasında yer alan “...özel hukuk tüzel kişilerine ise...” ibaresinin, Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 22., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/127, E: 2018/85).....

665

7. 31/10/2018 tarihli ve 7150 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’un; A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin, B. 3. maddesinin ve ekli (4) sayılı listenin, C. 4. maddesinin ve ekli (5) sayılı listenin, Ç. 5. maddesinin ve ekli (6) sayılı listenin, D. 6. maddesinin ve ekli (7) sayılı listenin, E. 7. maddesinin ve ekli (8) sayılı listenin, yok hükmünde olduklarına, yok hükmünde olduklarının kabul edilmemesi hâlinde Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/134, E: 2018/164).....

847

8. 6/2/2018 tarihli ve 7083 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un; A. 1. maddesinin ve ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerin, B. 3. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (6) ve (7) sayılı listelerin, C. 4., 6. ve 8. maddelerinin, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/114, E: 2018/78).....

421

9. 6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un; A. 4. maddesinin ve ekli (2) sayılı listenin, B. 6., 7. ve 9. maddelerinin, C. 10. maddesinin; 1. (2) numaralı fıkrası ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın, 2. (3) numaralı fıkrası ile 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendinin, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 8., 9., 10., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 60., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/125, E: 2018/76).....

557

10. 7/2/2018 tarihli ve 7088 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un; A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin, B. 3. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (3) sayılı listenin, C. 4. maddesinin ve ekli (5) sayılı listenin, Ç. 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile 3/10/2016 tarihli ve 675 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 12. maddesine eklenen (2) ve (3) numaralı fıkraların, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/126, E: 2018/82).....

613

11. 7/2/2018 tarihli ve 7090 sayılı **Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un**; A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin, B. 3. maddesinin ve ekli (4) sayılı listenin, C. 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (5) sayılı listenin, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığını ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/132, E: 2018/84)..... 737

12. 8/2/2018 tarihli ve 7092 sayılı **Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un**; A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin, B. 3. maddesinin ve ekli (3) sayılı listenin, C. 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (4) sayılı listenin Ç. 5. maddesinin ve ekli (6) sayılı listenin, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi. (K: 2022/133, E: 2018/86)..... 787

V

13. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı **Vergi Usul Kanunu'na** 8/4/2022 tarihli ve 7394 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi. (K: 2022/111, E: 2022/59)..... 391

Y

14. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı **Yükseköğretim Kanunu'na** 2/12/2016 tarihli ve 6764 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle eklenen 9/12/2016 yürürlük tarihli 53/A maddesinin ikinci fıkrasının; A. (a) bendinin ikinci cümlesinde yer alan "Soruşturmayı yapanın..."ve "...verdiği..." ibarelerinin, B. (c) bendinde yer alan "...gerek görürse,..." ve "...tekrar..." ibareleri ile "...isteyebilir..." ibaresinin "...yebili..." kısmının, Anayasa'nın 10. ve 129. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi. (K: 2022/121, E: 2022/87)... 543

II- YASA NUMARASINA GÖRE İPTAL VE İTİRAZ DAVALARI DİZİNİ

Yasa No	İptali İstenilen Hükümlerin Yer Aldığı Yasanın Adı	Karar	Esas	Tür	Sf
79	Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin; A. 12. maddesiyle 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (1) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’ne eklenen 458/B maddesinin (ğ) bendinde yer alan “...işletirmek...” ibaresinin, B. 16. maddesiyle; 1. Eklî (1) Sayılı Liste’de yer alan kadroların iptal edilerek 10/7/2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (2) numaralı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (1) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümünden çıkarılmasının, 2. Eklî (2) Sayılı Liste’de yer alan kadroların ihdas edilerek (2) numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin eki (1) Sayılı Cetvel’in Ticaret Bakanlığı bölümüne eklenmesinin, C. Geçici 1. maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarının, Ç. Geçici 2. maddesinin, Anayasa’nın “Başlangıç” kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11., 104. ve 128. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.	2022/108	2021/90	İPT	357
80	Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 2. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 188. maddesinin (1) numaralı fıkrasına eklenen (c) bendinin Anayasa’nın	2022/118	2021/95	İPT	513

	Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 104. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebi.					
80	Bazı Cumhurbaşkanlığı Karamamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Karamamesi'nin 5. maddesiyle 15/7/2018 tarihli ve 30479 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan (4) numaralı Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Karamamesi'nin 193. maddesinin değiştirilen (2) numaralı fıkrasının üçüncü cümlesinin Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 7., 8., 11. ve 104. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebi.	2022/119	2021/99	İPT		533
213	Vergi Usul Kanunu'na 8/4/2022 tarihli ve 7394 sayılı Kanun'un 6. maddesiyle eklenen geçici 34. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'nın 10. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi.	2022/111	2022/59	İTZ		391
2547	Yükseköğretim Kanunu'na 2/12/2016 tarihli ve 6764 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle eklenen 9/12/2016 yürürlük tarihli 53/A maddesinin ikinci fıkrasının; A. (a) bendinin ikinci cümlesinde yer alan "Soruşturmayı yapanın..." ve "...verdiği..." ibarelerinin, B. (c) bendinde yer alan "...gerek görürse..." ve "...tekrar..." ibareleri ile "...isteyebilir..." ibaresinin "...yebili..." kısmının, Anayasa'nın 10. ve 129. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi.	2022/121	2022/87	İTZ		543
5271	Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236. maddesinin (1) numaralı fıkrasının Anayasa'nın 2., 5., 17., 21., 35. ve 41. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebi.	2022/128	2022/75	İTZ		727

7081	Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un; A. 4. maddesinin ve ekli (2) sayılı listenin, B. 6., 7. ve 9. maddelerinin, C. 10. maddesinin; 1. (2) numaralı fıkrası ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın, 2. (3) numaralı fıkrası ile 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendinin, Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 8., 9., 10., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 60., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.	2022/125	2018/76	İPT	557
7083	Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un; A. 1. maddesinin ve ekli (1), (2), (3) ve (4) sayılı listelerin, B. 3. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (6) ve (7) sayılı listelerin, C. 4., 6. ve 8. maddelerinin, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.	2022/114	2018/78	İPT	421
7088	Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un; A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin, B. 3. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (3) sayılı listenin, C. 4. maddesinin ve ekli (5) sayılı listenin, Ç. 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile 3/10/2016 tarihli ve 675	2022/126	2018/82	İPT	613

	sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamə'nin 12. maddesine eklenen (2) ve (3) numaralı fıkraların, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.	2022/132	2018/84	İPT	737
7090	Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un; A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin, B. 3. maddesinin ve ekli (4) sayılı listenin, C. 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (5) sayılı listenin, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığını ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.	2022/127	2018/85	İPT	665
7091	Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un, A. 2. maddesinin ve ekli (1), (2), (3), (4) sayılı listelerin, B. 3. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "...ile bunların eş ve çocuklarına..." ve "...telekomünikasyon yoluyla iletişimin tespiti de dahil olmak üzere..." ibarelerinin, C. 5. maddesinin, 1. (1) numaralı fıkrasında yer alan "...aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olmayan kişilerle..." ibaresinin, 2. (3) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinin, 3. (6) numaralı fıkrasında yer alan "...özel hukuk tüzel kişilerine ise..." ibaresinin, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 22., 23., 35., 36., 38., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.				

7092	Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un; A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin, B. 3. maddesinin ve ekli (3) sayılı listenin, C. 4. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile ekli (4) sayılı listenin Ç. 5. maddesinin ve ekli (6) sayılı listenin, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.	2022/133	2018/86	İPT	787
7145	A. Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un; 1. 1. maddesiyle 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin (C) fıkrasına eklenen ikinci paragrafın, 2. 2. maddesiyle 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu'na eklenen; a. 56/A maddesinin birinci fıkrasının "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde askerî birlik komutanının veya askerî kurum amirinin ya da hukuk hizmetleri başkanı veya birim amirinin yazılı emri.. bölümünün, b. 56/B maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan "gerektiğinde el ile..." ibaresi ile üçüncü ve dördüncü cümlelerinin, 3. 5. maddesiyle 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'na eklenen ek 7. maddenin birinci fıkrasında yer alan "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı emri..." ibaresinin, 4. 6. maddesiyle 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'na eklenen 15/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde birlik komutanının veya kurum amirinin yazılı	2022/86	2018/137	İPT	1

				emri..." ibaresinin, 5. 8. maddesiyle 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 6. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesine eklenen "...vatandaşların günlük yaşamını aşırı ve katlanılmaz derecede zorlaştırmayacak..." ibaresinin, 6. 9. maddesiyle 2911 sayılı Kanun'un 7. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasının, 7. 10. maddesiyle 1/11/1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 30. maddesine eklenen dördüncü ve beşinci fıkraların, 8. 11. maddesiyle 4/11/1983 tarihli ve 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu'nun 17. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler" ibaresinin "26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 109, 124, 148, 149, 170 ila 172, 179, 185 ila 188, 190, 202, 213 ila 217, 220, 223, 240, 299 ila 339 uncu maddelerinde belirtilen suçları işleyenler" şeklinde değiştirilmesi ile anılan maddeye eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü fıkraların, 9. 12. maddesiyle 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na eklenen ek 4. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinin "...ile Millî Güvenlik Kurulunca Devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ve iltisakı yahut bunlarla irtibatı nedeniyle kamu görevinden çıkarılanların..." ve "...bu silahların mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun ek 8 inci maddesine göre ilgili idarelerce işlem tesis edilir..." bölümlerinin, 10. 13. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'a eklenen geçici 19. maddenin, 11. 16. maddesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 134. maddesinin; a. (1) numaralı fıkrasının birinci

				cümlesinde yer alan "...Cumhuriyet savcısının istemi üzerine..." ibaresinin "hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından..." şeklinde değiştiren ibarede bulunan "...veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı..." ibaresinin, b. (1) numaralı fıkrasına eklenen ikinci, üçüncü ve dördüncü cümlelerin, c. (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesine eklenen "ya da işlemin uzun sürecektir" ibaresinin, 12. 21. maddesiyle 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasına eklenen üçüncü cümlelerin, 13. 22. maddesiyle 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 10. maddesinin değiştirilen (1) numaralı fıkrasının; a. Üçüncü cümlesinin, b. Dördüncü cümlesinin "...Ankara, İstanbul, İzmir illeri dışında ve 2006 yılından sonra kurulan yükseköğretim kurumlarına öncelik verilmek kaydıyla, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından kamu görevinden çıkarıldığı yükseköğretim kurumu haricinde tespit edilecek yükseköğretim kurumlarından birine..." bölümünün, c. Dokuzuncu ve on üçüncü cümlelerinin, 14. 23. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen 10/A maddesinin, 15. 24. maddesiyle 7075 sayılı Kanun'a eklenen geçici 3. maddenin (3) numaralı fıkrasının ikinci cümlesinin, 16. 26. maddesiyle 27/6/1989 tarihli ve 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye eklenen geçici 35. maddenin, 17. Geçici 1. maddesinin, B. 18/7/2021 tarihli ve 7333 sayılı Yapılmasına Dair Kanun'un; Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un; 1. 11. maddesiyle 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesinde yer alan

	“...üç yıl...” ibaresinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesinin, 2. 20. maddesiyle 7145 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan “...üç yıl...” ibaresinin “...altı yıl...” şeklinde değiştirilmesinin, 3. 23. maddesiyle 375 sayılı Kanun Hükmünde Karamame’nin geçici 35. maddesinin (A), (B), (C), (Ç), (D) ve (G) fıkralarında yer alan “...üç yıl...” ibarelerinin “...dört yıl...” şeklinde değiştirilmesinin, Anayasa’nın Başlangıç kısmı, 2., 6., 9., 10., 13., 15., 17., 19., 20., 22., 23., 34., 35., 36., 38., 40., 48., 49., 70., 74., 118., 119., 125., 128., 129., 138., 142. ve 153. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.				
7150	Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Karamamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’un; A. 1. maddesinin ve ekli (1) sayılı listenin, B. 3. maddesinin ve ekli (4) sayılı listenin, C. 4. maddesinin ve ekli (5) sayılı listenin, Ç. 5. maddesinin ve ekli (6) sayılı listenin, D. 6. maddesinin ve ekli (7) sayılı listenin, E. 7. maddesinin ve ekli (8) sayılı listenin, yok hükmünde olduklarına, yok hükmünde olduklarının kabul edilmemesi hâlinde Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 2., 8., 9., 13., 15., 17., 20., 23., 26., 28., 29., 30., 33., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121., 125., 128., 129. ve 130. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebi.	2022/134	2018/164	İPT	847

III- ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI DİZİNİ

1- Karar Numarasına Göre

Karar	Esas	Dava Türü*	Sayfa
2022/86	2018/137	İİD.....	1
2022/108	2021/90	İİD.....	357
2022/111	2022/59	İİD.....	391
2022/114	2018/78	İİD.....	421
2022/118	2021/95	İİD.....	513
2022/119	2021/99	İİD.....	533
2022/121	2022/87	İİD.....	543
2022/125	2018/76	İİD.....	557
2022/126	2018/82	İİD.....	613
2022/127	2018/85	İİD.....	665
2022/128	2022/75	İİD.....	727
2022/132	2018/84	İİD.....	737
2022/133	2018/86	İİD.....	787
2022/134	2018/164	İİD.....	847

2- Esas Numarasına Göre

Esas	Karar	Dava Türü	Sayfa
2018/76	2022/125	İİD.....	557
2018/78	2022/114	İİD.....	421
2018/82	2022/126	İİD.....	613
2018/84	2022/132	İİD.....	737
2018/85	2022/127	İİD.....	655
2018/86	2022/133	İİD.....	787
2018/137	2022/86	İİD.....	1
2018/164	2022/134	İİD.....	847
2021/90	2022/108	İİD.....	357

* İİD: İptal ve İtiraz Davası

2021/95	2022/118	İİD.....	513
2021/99	2022/119	İİD.....	533
2022/59	2022/111	İİD.....	391
2022/75	2022/128	İİD.....	727
2022/87	2022/121	İİD.....	543

3- Resmi Gazete Tarihine Göre

RG Tarihi	Sayısı	Esas	Karar	Dava Türü	Sayfa
03.01.2023	32062	2021/90	2022/108	İİD.....	357
12.01.2023	32071	2018/137	2022/86	İİD.....	1
27.01.2023	32086	2021/95	2022/118	İİD.....	513
27.01.2023	32086	2021/99	2022/119	İİD.....	533
02.02.2023	32092	2022/87	2022/121	İİD.....	543
02.02.2023	32092	2022/75	2022/128	İİD.....	727
02.03.2023	32120	2018/78	2022/114	İİD.....	421
02.03.2023	32120	2018/76	2022/125	İİD.....	557
17.03.2023	32135	2018/82	2022/126	İİD.....	613
17.03.2023	32135	2018/85	2022/127	İİD.....	665
23.03.2023	32141	2022/59	2022/111	İİD.....	391
31.03.2023	32149	2018/86	2022/133	İİD.....	787
09.05.2023	32185	2018/164	2022/134	İİD.....	847
20.07.2023	32254	2018/84	2022/132	İİD.....	737

4- Karar Tarihine Göre

Karar Tarihi	Esas	Karar	Dava Türü	Sayfa
30.06.2022	2018/137	2022/86	İİD.....	1
28.09.2022	2021/90	2022/108	İİD.....	357
28.09.2022	2022/59	2022/111	İİD.....	391
13.10.2022	2018/78	2022/114	İİD.....	421
13.10.2022	2021/95	2022/118	İİD.....	513
13.10.2022	2021/99	2022/119	İİD.....	533
13.10.2022	2022/87	2022/121	İİD.....	543
26.10.2022	2018/76	2022/125	İİD.....	557

26.10.2022	2018/82	2022/126	IID.....	613
26.10.2022	2018/85	2022/127	IID.....	665
26.10.2022	2022/75	2022/128	IID.....	727
09.11.2022	2018/84	2022/132	IID.....	737
09.11.2022	2018/86	2022/133	IID.....	787
09.11.2022	2018/164	2022/134	IID.....	847

IV- ANAYASA MADDELERİ DİZİNİ*

Başlangıç:	109, 270, 371, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 459, 467, 470, 520, 538, 564, 572, 575, 581, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 709, 710, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 776, 777, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 825, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912, 914, 916, 917, 920, 921
m. 2:	32, 36, 40, 42, 47, 49, 52, 65, 68, 73, 78, 79, 82, 84, 89, 90, 97, 100, 103, 109, 110, 119, 124, 125, 130, 132, 133, 136, 138, 139, 143, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 232, 233, 244, 247, 248, 253, 255, 260, 261, 267, 269, 293, 294, 308, 313, 317, 366, 370, 371, 373, 477, 480, 481, 484, 485, 486, 489, 520, 522, 523, 538, 581, 585, 589, 593, 599, 602, 731, 734, 852, 853, 857, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912
m. 5:	39, 407, 483, 731, 734
m. 6:	78, 79, 82, 84, 89, 90, 97, 100, 103, 109, 110, 119, 124, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 366, 371, 374, 520, 538

* Anayasa maddeleri, kararların esas inceleme aşamasından itibaren indekslenmiştir.

- m. 7:** 371, 374, 520, 538
- m. 8:** 362, 366, 371, 374, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 459, 467, 470, 515, 520, 535, 538, 564, 572, 575, 581, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 776, 777, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 825, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912, 914, 916, 917, 920, 921
- m. 9:** 75, 76, 77, 270, 272, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 459, 467, 470, 564, 572, 575, 581, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 776, 777, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 825, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912, 914, 916, 917, 920, 921
- m. 10:** 65, 68, 73, 139, 143, 398, 409, 549, 553
- m. 11:** 371, 520, 538
- m. 12:** 404
- m. 13:** 31, 32, 33, 34, 36, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 63, 73, 78, 79, 82, 83, 84, 87, 89, 90, 96, 97, 100, 103, 108, 109, 110, 111, 115, 118, 119, 121, 123, 124, 125, 130, 132, 133, 136, 139, 143, 150, 151, 152, 161, 164, 168, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211,

214, 215, 220, 222, 223, 228, 229, 230, 235, 240, 244, 247, 248, 252, 253, 255, 260, 270, 271, 272, 293, 294, 295, 302, 303, 305, 306, 308, 312, 316, 321, 322, 324, 325, 327, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337, 341, 347, 349, 350, 351, 353, 355, 356, 398, 403, 404, 409, 410, 417, 428, 445, 467, 468, 470, 477, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 489, 498, 564, 572, 575, 581, 589, 590, 591, 593, 596, 599, 600, 601, 602, 610, 612, 620, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 651, 652, 654, 655, 674, 697, 698, 699, 701, 709, 710, 717, 743, 759, 769, 771, 773, 776, 777, 793, 809, 820, 822, 824, 825, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 852, 857, 872, 885, 896, 908, 909, 911, 912, 914, 916, 917, 920, 921

m. 15:

121, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 301, 302, 345, 346, 347, 352, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 447, 450, 453, 456, 459, 460, 462, 463, 467, 470, 471, 473, 474, 475, 495, 498, 501, 502, 503, 504, 506, 510, 511, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 572, 573, 575, 579, 581, 582, 583, 585, 589, 593, 596, 599, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 645, 646, 648, 649, 651, 652, 654, 655, 661, 662, 663, 673, 674, 675, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 690, 692, 693, 694, 695, 696, 701, 702, 703, 706, 707, 708, 715, 716, 717, 719, 720, 721, 722, 723, 725, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 776, 777, 783, 784, 785, 786, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 827, 828, 829, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 843, 844, 845, 852, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912, 914, 915, 916, 917, 919, 920, 921, 930, 931, 932

m. 17:

65, 68, 73, 90, 97, 100, 103, 109, 110, 125, 130, 133, 136, 138, 150, 151, 152, 161, 162, 164, 169, 170, 172, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 233, 234, 235,

240, 244, 247, 248, 253, 255, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 564, 572, 575, 581, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 687, 685, 687, 688, 731, 734, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 831, 833, 835, 836, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912

m. 19: 31, 36, 40, 43, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 100, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 296, 297, 298, 299, 308, 309, 310, 320, 324, 325, 333, 334, 341, 342, 343, 344, 355, 356

m. 20: 44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 68, 69, 73, 111, 112, 113, 115, 117, 118, 119, 122, 123, 124, 125, 130, 133, 136, 138, 139, 141, 143, 150, 151, 152, 153, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 215, 220, 221, 222, 223, 224, 223, 228, 229, 230, 235, 237, 238, 240, 242, 244, 247, 248, 250, 252, 253, 305, 327, 328, 329, 334, 335, 336, 345, 349, 355, 428, 429, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 564, 572, 575, 576, 579, 581, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 624, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 684, 683, 685, 687, 688, 690, 691, 694, 696, 715, 716, 720, 721, 723, 724, 725, 743, 744, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 793, 794, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 831, 833, 834, 835, 836, 852, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912

m. 21: 731, 734

m. 22: 215, 220, 221, 222, 690, 691, 694, 696, 715, 716, 719, 720, 721, 723, 724, 725

- m. 23:** 31, 36, 37, 39, 40, 43, 164, 167, 168, 169, 170, 172, 212, 214, 223, 228, 229, 230, 293, 295, 320, 321, 322, 324, 330, 331, 333, 339, 341, 353, 355, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 620, 621, 623, 624, 625, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 624, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 687, 688, 690, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 852, 857, 858, 860, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906
- m. 25:** 454
- m. 26:** 111, 115, 119, 445, 453, 454, 455, 456, 459, 467, 470, 477, 480, 636, 637, 638, 640, 648, 649, 769, 771, 773, 776, 777, 820, 822, 824, 828, 829, 852, 914, 916, 917, 920, 921
- m. 27:** 111, 115, 119, 455
- m. 28:** 111, 115, 119, 445, 453, 455, 456, 459, 467, 470, 477, 480, 636, 637, 638, 640, 648, 649, 769, 771, 773, 776, 777, 820, 822, 824, 828, 829, 852, 914, 916, 917, 920, 921
- m. 29:** 445, 453, 459, 467, 470, 477, 480, 636, 638, 640, 648, 649, 769, 771, 773, 776, 777, 820, 822, 824, 828, 829, 852, 914, 916, 917, 920, 921
- m. 30:** 445, 453, 460, 467, 470, 477, 480, 636, 638, 640, 648, 649, 769, 771, 773, 776, 777, 820, 822, 824, 828, 829, 852, 914, 916, 918, 920, 921
- m. 33:** 314, 445, 446, 448, 453, 460, 467, 470, 477, 480, 636, 638, 639, 640, 648, 649, 769, 771, 773, 776, 777, 820, 821, 822, 824, 828, 829, 852, 914, 915, 916, 918, 920, 921
- m. 34:** 31, 33, 36, 40, 43, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 293, 295, 321, 322, 324, 330, 331, 333, 339, 341, 353, 355, 470
- m. 35:** 40, 41, 42, 78, 79, 82, 83, 84, 87, 89, 111, 115, 117, 118, 119, 124, 125, 130, 131, 132, 133, 136, 138, 146, 147, 150, 151, 152, 161, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 172, 174, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 233, 234, 235, 238, 240,

242, 244, 247, 248, 250, 252, 253, 255, 258, 260, 270, 271, 272, 305, 306, 316, 337, 350, 351, 398, 403, 404, 407, 409, 410, 417, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 459, 461, 462, 463, 467, 468, 470, 477, 480, 481, 486, 489, 495, 496, 498, 501, 502, 503, 504, 506, 511, 573, 575, 581, 585, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 653, 654, 655, 661, 662, 663, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 697, 698, 699, 701, 706, 708, 709, 710, 720, 723, 725, 731, 734, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 776, 777, 783, 784, 785, 786, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 825, 828, 829, 833, 834, 835, 836, 843, 844, 845, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 910, 911, 912, 914, 916, 917, 920, 921, 930, 931, 932

m. 36:

65, 68, 73, 79, 80, 82, 90, 97, 100, 103, 105, 109, 110, 125, 130, 133, 136, 138, 139, 143, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 215, 220, 223, 228, 229, 230, 233, 234, 235, 240, 244, 247, 248, 252, 253, 255, 314, 409, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 459, 467, 470, 477, 478, 480, 481, 486, 489, 564, 572, 575, 581, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 731, 732, 734, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 776, 777, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 825, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912, 914, 916, 917, 920, 921

- m. 38:** 78, 79, 80, 81, 82, 84, 89, 119, 124, 139, 143, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 212, 214, 215, 220, 221, 222, 223, 228, 229, 230, 234, 235, 248, 252, 253, 255, 261, 270, 272, 408, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 460, 466, 467, 470, 477, 480, 495, 496, 497, 498, 500, 501, 502, 503, 504, 506, 508, 511, 564, 573, 575, 581, 620, 621, 623, 624, 625, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 638, 648, 649, 651, 653, 654, 655, 660, 661, 662, 663, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 687, 688, 689, 690, 696, 706, 707, 708, 710, 720, 723, 731, 732, 734, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 775, 776, 777, 783, 784, 785, 786, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 824, 826, 827, 828, 829, 831, 835, 836, 842, 843, 844, 845, 852, 857, 858, 860, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 910, 911, 912, 914, 916, 918, 919, 920, 921, 930, 931, 932
- m. 40:** 125, 130, 133, 136, 137, 138, 139, 143, 160, 169, 206, 207, 308, 398, 408, 409, 410, 417, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 451, 452, 453, 459, 460, 463, 464, 465, 466, 467, 477, 478, 480, 500, 501, 502, 503, 506, 507, 510, 511, 564, 571, 572, 573, 575, 581, 621, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 637, 638, 640, 645, 648, 651, 652, 653, 654, 655, 662, 663, 674, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 701, 706, 708, 720, 723, 744, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 770, 771, 772, 773, 774, 776, 784, 785, 786, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 825, 826, 828, 832, 833, 834, 835, 836, 844, 845, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 910, 911, 912, 914, 915, 916, 917, 918, 920, 931, 932

Anayasa Maddeleri Dizini

- m. 41:** 731, 734
- m. 42:** 470, 471, 472, 475, 564, 565, 566, 572, 573, 575, 581, 651, 652, 654, 655, 831, 833, 835, 836, 852, 908, 909, 911, 912
- m. 48:** 111, 115, 119, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 270, 271, 272, 305, 306, 316, 337, 351, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 481, 482, 485, 486, 489, 564, 572, 575, 581, 585, 589, 593, 596, 599, 600, 602, 609, 610, 612, 620, 621, 623, 624, 625, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 641, 645, 649, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 687, 688, 701, 702, 706, 708, 709, 720, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 825, 829, 831, 833, 834, 835, 836, 852, 857, 858, 860, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912, 921
- m. 49:** 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 564, 572, 575, 581, 589, 593, 596, 599, 600, 602, 609, 610, 612, 620, 621, 623, 624, 625, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 687, 688, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 831, 833, 834, 835, 836, 852, 857, 858, 860, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912
- m. 56:** 610
- m. 60:** 581, 582, 585

- m. 70:** 65, 68, 73, 125, 130, 133, 134, 136, 138, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 305, 311, 384, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 564, 572, 575, 581, 589, 590, 593, 596, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 831, 833, 834, 835, 836, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 875, 875, 876, 877, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912
- m. 73:** 404
- m. 74:** 65, 68, 69, 73
- m. 87:** 398, 899
- m. 104:** 79, 362, 363, 364, 366, 367, 368, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 381, 382, 384, 387, 388, 389, 516, 517, 520, 521, 522, 525, 526, 527, 528, 531, 535, 536, 537, 538, 539 540
- m. 106:** 363, 367, 368, 372, 383, 386, 387, 516, 529, 530, 536
- m. 108:** 363, 383, 516, 530, 536
- m. 117:** 79
- m. 118:** 78, 79, 82, 84, 89, 119, 124, 139, 143, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 215, 220, 223, 228, 229, 230, 233, 234, 235, 240, 244, 247, 248, 252, 253, 255, 334, 363, 383, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 459, 516, 530, 536, 573, 575, 621, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 637, 638, 640, 645, 653, 654, 674, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 701, 706, 720, 744, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 757, 770, 771, 772, 773, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 820, 822, 824, 825, 833, 834, 835, 858, 859, 860,

861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 906, 910, 911, 914, 915, 916, 917

m. 119: 31, 36, 40, 43, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 459, 573, 575, 621, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 637, 638, 640, 645, 653, 654, 674, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 701, 706, 720, 744, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 757, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 770, 771, 772, 773, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 825, 833, 834, 835, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 910, 911, 914, 915, 916, 917

m. 121: 475, 586

m. 123: 363, 367, 382, 387, 516, 521, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 536, 553

m. 125: 65, 68, 73, 125, 130, 133, 136, 138, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 223, 228, 229, 230, 314, 402, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 459, 467, 470, 477, 478, 480, 564, 572, 575, 581, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 651, 652, 654, 655, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 776, 777, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 825, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 909, 911, 912, 914, 916, 917, 920, 921

m. 128: 139, 143, 150, 151, 152, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 196,

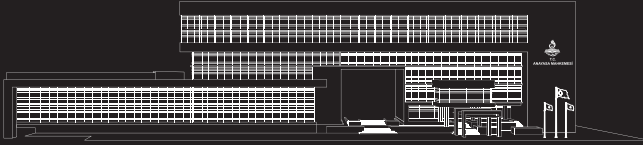
	199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 211, 223, 228, 229, 230, 366, 369, 370, 371, 374, 375, 381, 382, 383, 384, 387, 388, 427, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 619, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 673, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 742, 743, 744, 746, 747, 748, 750, 751, 752, 753, 754, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 792, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 852, 856, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 877, 878, 879, 880, 881, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906
m. 129:	150, 151, 152, 153, 161, 164, 169, 170, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 217, 223, 228, 229, 230, 233, 234, 235, 240, 244, 247, 248, 253, 255, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 549, 551, 553, 567, 568, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 852, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 864, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906
m. 130:	128, 129, 427, 428, 429, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 619, 620, 621, 623, 624, 625, 626, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 673, 674, 676, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 687, 688, 742, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 792, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 802, 804, 805, 807, 808, 852, 856, 857, 858, 859, 861, 862, 863, 867, 866, 868, 869, 870, 871
m. 138:	139, 143, 732
m. 139:	313
m. 140:	313
m. 141:	105

m. 142:	74, 75, 77
m. 147:	313
m. 148:	363, 516, 536
m. 153:	212, 214, 376, 377, 378, 380, 490, 492, 554, 555, 603, 606, 655, 656, 658, 711, 712, 777, 778, 780, 781, 836, 839, 840, 921, 922, 925, 926, 927
m. 154:	313
m. 155:	313
m. 160:	313
m. 161:	384
m. 165:	587
Mülga 91:	427, 428, 429, 430, 431, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 453, 460, 467, 470, 564, 573, 575, 581, 618, 620, 621, 623, 624, 625, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 651, 653, 654, 655, 673, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 687, 688, 741, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 776, 777, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 820, 822, 824, 826, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 852, 855, 857, 858, 860, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 910, 911, 912, 913, 914, 916, 918, 920, 921
Mülga 121:	427, 428, 429, 430, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 453, 460, 467, 470, 564, 573, 575, 581, 618, 619, 620, 621, 623, 624, 625, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 638, 640, 645, 648, 649, 651, 653, 654, 655, 673, 674, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 686, 687, 688, 741, 742, 743, 744, 746, 747, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 771, 773, 776, 777, 792, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 822, 824, 826, 828, 829, 831, 833, 835, 836, 852, 855, 856, 857, 858, 860, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868, 869, 870,

Anayasa Maddeleri Dizini

871, 872, 873, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 885, 886,
887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899,
900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 908, 910, 911, 912, 913, 914,
916, 918, 920, 921

www.anayasa.gov.tr

İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı No: 4
06805 Çankaya / Ankara
Tel: +90 312 463 73 00 • Faks: +90 312 463 74 00
E-posta: bilgi@anayasa.gov.tr
twitter.com/@AYMBASKANLIGI